לחלוקה חופשית

שבוע פרשת תבוא

י"ב – י"ח אלול ה'תשנ"א (11 – 17 September 11)

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

שער
שלישי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים"

770 איסטערן פאַרקוויי סניף אה"ק כפר חב"ד ברוקלין, נ.י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ז'

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיָּם שֶׁהֶחֱזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליזהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר לָהֶם:

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרְכֵם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבֶךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ, וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ, וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ, וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ. הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם. וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתָי, וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֱמֶת.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרֵינִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ

מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ.

אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומֶש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־תיבות "לה"ו") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קי

בו יסופר היאך ששאלו לאליעזר עבד אברהם ויספר היאך הרג אברהם מלכים גדולים וחיילותם, עיין בפנים ותמצא שכל המזמור הולך על אברהם בשביל שהכיר את בוראו בילדותו לכך זכה לשם:

א לְדָוִד מִזְמוֹר נְאֻם יְהוָה | לַאדֹנִי שֵׁב לִימִינִי עַד־אָשִׁית אֹיְבֶיךָ הֲדֹם לְרַגְלֶיךָ: ב מַטֵּה עֻזְּךָ
יִשְׁלַח יְהוָה מִצִּיּוֹן רְדֵה בְּקֶרֶב אֹיְבֶיךָ: ג עַמְּךָ נְדָבֹת בְּיוֹם חֵילֶךָ בְּהַדְרֵי־קֹדֶשׁ מֵרֶחֶם מִשְׁחָר
לְךָ טַל יַלְדֻתֶּיךָ: ד נִשְׁבַּע יְהוָה | וְלֹא יִנָּחֵם אַתָּה־כֹהֵן לְעוֹלָם עַל־דִּבְרָתִי מַלְכִּי־צֶדֶק: ה אֲדֹנָי
עַל־יְמִינְךָ מָחַץ בְּיוֹם־אַפּוֹ מְלָכִים: ו יָדִין בַּגּוֹיִם מָלֵא גְוִיּוֹת מָחַץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה: ז מִנַּחַל
בַּדֶּרֶךְ יִשְׁתֶּה עַל־כֵּן יָרִים רֹאשׁ:

קיא

זה המזמור נאמר בא"ב ובכל פסוק שני אותיות ובב' פסוקים אחרונים ג' אותיות, והמזמור קצר ונכבד ידבר במעשה הקדוש ברוך הוא וגדולים מעשי ה':

א הַלְלוּיָהּ | אוֹדֶה יְהוָה בְּכָל־לֵבָב בְּסוֹד יְשָׁרִים וְעֵדָה: ב גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוּשִׁים
לְכָל־חֶפְצֵיהֶם: ג הוֹד־וְהָדָר פָּעֳלוֹ וְצִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד: ד זֵכֶר עָשָׂה לְנִפְלְאוֹתָיו חַנּוּן וְרַחוּם
יְהוָה: ה טֶרֶף נָתַן לִירֵאָיו יִזְכֹּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו כֹּחַ מַעֲשָׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת
גוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֱמֶת וּמִשְׁפָּט נֶאֱמָנִים כָּל־פִּקּוּדָיו: ח סְמוּכִים לָעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בֶּאֱמֶת
וְיָשָׁר: ט פְּדוּת | שָׁלַח לְעַמּוֹ צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קָדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רֵאשִׁית חָכְמָה | יִרְאַת
יְהוָה שֵׂכֶל טוֹב לְכָל־עֹשֵׂיהֶם תְּהִלָּתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד:

"דבר מלכות"

מודפס בדפוס ידיעות תקשורת (2000) בע"מ בכ –44,500 עותקים

מתוכם הודפסו

13,500 עותקים על ידי – אחים דויטש תעשיות טקסטיל בע"מ

כל המעוניין להשתתף בהדפסת ה"דבר מלכות" מכמות של 5000 חוברות ומעלה יכול לכתוב
לפאקס : 03–9606108 או למייל: Israel@DvarMalchus.Org או USA @DvarMalchus.Org

ניתן להשיג את חוברות "דבר מלכות" בבתי חב"ד בארץ ובעולם ובמקומות דלהלן:

Brooklyn, NY:

Store	Address
Empire Kosher	529 Empire Boulevard
Post mark it	383 Kingston Avenue
Kol Tuv Grocery	409 Kingston Avenue
Hamafitz	361 Kingston Avenue
Albany bakery	337 Albany Ave

Store	Address
Judaica world	329 Kingston Avenue
kahan superette	317 Kingston Avenue
Kingston Bake Shop	380 Kingston Avenue
Merkaz Stam	309 Kingston Avenue
Dvar Malchus	717 empire blvd

ניתן להשיג את חוברות "דבר מלכות" בבתי חב"ד בארץ ובעולם ובמקומות דלהלן:

שם העיר והחנות	כתובת
אביטל	אללוף אלי
אבן יהודה מגה בעיר	מייסדים 2
אור הגנוז	שחר ולנר
אור יהודה כמעט חינם	המפעל 31
אור יהודה סעד הרצל	השוק 1
אור עקיבא עובדיה אילן	דוד המלך 415
אור עקיבא כמעט חינם	האילן 1 אזור תעשיה צפוני
אופקים בוכריס עמוס	הרצל 93
אורנית אורנית פוד מרקט	מרכז מסחרי
אזור נון סטופ מרקט	הרצל 23
אילת ג. י. ש. א 36 בע"מ	האנפה 1/1
אלקנה כמעט חינם	מרכז מסחרי חדש
אריאל יוסי ותמר חסון	כיכר העיר 4
אריאל חלום מתוק	דרך הציונות 12
אשדוד ויקטורי מהדרין	חנה סנש 1
אשדוד מינימרקט כינרת	כינרת 15
אשדוד כמעט חינם	גיא אוני 1
אשדוד יוחננוף	ז'בוטינסקי 72 סטאר סנטר
אשדוד פנינת שער לים	שוהם 9/2
אשדוד מכולת אבזרדל	הסיטי 72/39
אשקלון ויקטורי	שדרות בן צבי 84
אשקלון מינימרקט מינה	הגבורה 7 (בית העירייה)
באר טוביה רמי לוי - קסטינה	מתחם ביג איזור התעשייה
באר שבע אורן - על הדרך	נווה נוי
באר שבע אפנגר רונית	אלעזר שמואלי
באר שבע מפגש ספיר	שד' ירושלים 2
באר שבע מזנון אביב	החלוץ 601
באר שבע מורדוך איריס	שאול המלך 83 קניון שאול
באר שבע מעדני השלום	חנות 41 תחנה מרכזית
באר שבע נאני בוקובזה	בן צבי 01 חנות 3 רכבת
באר שבע פלס יהודה	אחד העם 1
באר שבע קוקליטסקי לאוניד	הצבי 15

שם העיר והחנות	כתובת
בארות יצחק יש	מרכז מסחרי
בית אלעזרי	פינחסוב ישראל
ביתר עילית ספרינט מוטור	מרכז מסחרי
בית שמש קיוסק החברים	ככר נוימן 1
בית שמש כמעט חינם	שדרות יגאל אלון1 מרכז ביג
בית שמש סופר מרקט ברק	הרצל 9
בני ברק רמי לוי - רמת גן	מבצע קדש 86
בני ברק מירן אליהו	ירושלים 95
בני ברק אושר עד	הקישון 11
בנימינה מכולת ירדנה	רחבת החנויות גבעת חן
בת חפר	פיצה פצץ
בת-ים בורוכוב בלה	הרצל 65
בת ים פפיסמרוב - הבית של פיס	הרב מימון
בת-ים חיימוב מוטי	פרלשטיין 12
גבע - בנימין רמי לוי	איזור התעשייה שער בנימין
גבעת אבני כלבו אטיאספון בע"מ	סביונים
גבעת עדה מרכולית צוקר מנדל	חיי 76
גבעת שמואל שמולי משה	ביאליק 62
גבעתיים יחזקאל דוד	שנקין 26
גדרה ויקטורי	פינס 3
גוש עציון רמי לוי	צומת הגוש
גן הדרום	צרכניה
גן יבנה ויקטורי	הכישור 3
גני תקווה ויקטורי	מרכז הבמה הכרמל 02
גני תקווה וקנין רונן	עין גנים 7
דימונה מחסני השוק	קניון פרץ סנטר
דימונה מיני מרקט עדן	הצאלה 6
הוד השרון בוכניק אבי	הבנים 01
הוד השרון חצי חינם	הרקון 2 קניון שרונים
זכרון יעקב אתגר מורן	הנדיב 62
זכרון יעקב רמי לוי	קניון מול זכרון על כביש 4
חדרה מכולת בנמרט	הגיבורים 58

שם העיר והחנות	כתובת
חולון קונדיטוריה דה - פריז	השופטים 62
חולון סופר שוק חגולי	התנאים 5
חולון חצי חינם	המלאכה 13
חולון שופרסל דיל	המלאכה
חצור הגלילית שערי דלק	דרך הבונים 1
חיפה יודן ספרים ואמנויות	חורב 51 מרכז חורב
חיפה ברגר אורי	הרצל 45
חיפה רוזנטל צבי	ארלוזורוב 4
חיפה בן ברוך שולמית ואלברט	דרך העצמאות 15
חיפה "בר-כל"	מרכז זיו רח' טרומפלדור
חיפה שמידט מיכאלה	אורן 52 רוממה
חיפה רמי לוי	חלוצי התעשיה 37
טבריה רמי לוי	מרכז ביג צומת פוריה
טבריה כמעט חינם	יהודה הלוי 311
טירת הכרמל כמעט חינם	קרן היסוד 2
יבנאל סיאני יהונתן	בית וגן
יבנאל ברכת אסנת	הגולן
יבנה כמעט חינם	המיסב 7 א.ת. יבנה
יבנה מזוז אליהו	הדרור 52
יהוד בורקס יוון	הורדים 31
ינוב פרץ אלירן	"סופר המושבים"
יקנעם יש	מרכז מסחרי יקנעם עילית
ירוחם	שופרסל
ירושלים	בא לי
ירושלים אברהמוב דוד	בית הדפוס 21
ירושלים גרף אקט	מאיר גרשון 83 פסגת זאב
ירושלים סופר-טי הרובע בע"מ	היהודים 1
ירושלים חכמי גרי סיימון	שד' משה דיין 1
ירושלים שיק שק	בית הכרם 92
ירושלים סופר היובל	אורגואי 3
ירושלים אלקאים דוד	פייר קניג 2
ירושלים בן זקרי נתי -פילבוקס	עזה 43

ניתן להשיג את חוברות "דבר מלכות" בבתי חב"ד בארץ ובעולם ובמקומות דלהלן: ה

שם העיר והחנות	כתובת
ירושלים בן חמו סימון	עמק רפאים 82
ירושלים בני יעקב מלאייב למסחר	פרנקפורטר 41
ירושלים קיוסק גול	דהומי בלוק 43
ירושלים דבוש רן	מאיר גרשון 03
ירושלים שלגיה	דרך חברון 301
ירושלים ועקנין משה	דרך בית לחם 71
ירושלים סופרדיל	דרך בית לחם 47
ירושלים סופר דיל	דרך חברון 82
ירושלים יעקב עמוס	עין גדי 22
ירושלים מינמרקט גילה	בן אליעזר אריה 26
ירושלים לוי גדעון	אגריפס 131
ירושלים סופרמיני	ליכטנשטין 1
ירושלים מאיר חמני	שלום יהודה 03
ירושלים מעלומי נוריאל	הצפירה 21
ירושלים מפגש הגבעה	שחל 85
ירושלים מצלאוי דוד	בן זכאי 7
ירושלים ניסן ובניו	קק"ל 31
ירושלים צור יורם	רחמילביץ 431
ירושלים קיוסק "מגיד"	שדרות המאירי 31 קרית משה
ירושלים רמי לוי - רמות	דרך החורש 09 רמות ב
ירושלים ש.מ שרותי מזון בע"מ	אליהו קורן 91
ירושלים יזדי יגאל	שלמה בן יוסף 02
ירושלים שמש מאיר	הפלמח 24
ירושלים שקורי דוד	עין גדי 91
ירושלים רמי לוי - מהדרין	כנפי נשרים 26
ירושלים רמי לוי שיווק השקמה	הפרסה 5 רב חן
ירושלים רמי לוי שיווק השקמה	האומן 51
ירושלים רמי לוי שיווק השקמה	יד חרוצים 81 קניון אחים ישראל
ירושלים צעצועי קנגורו	כיסופים 308
ירושלים אושר עד	בית הדפוס 92
ירושלים רבני יוסף	הנורית 12
ירושלים מרדכי מאיר	הששה עשר 14
כוכב יאיר כמעט חינם	מרכז מסחרי רח' דרך המרכז 4

שם העיר והחנות	כתובת
כפר טרומן	צרכנית כפר טרומן
כפר יהושוע	סופר האחים
כפר יונה מגה בעיר	מנחם בגין 44
כוכב יעקב כמעט חינם	הכסף 1
כפר סבא ויקטורי	נתיב האבות 41, מרכז שרונה
כפר סבא בוסי לוי	פינס 61
כפר סבא סעיד רבי	ויצמן 821
כפר תבור	מישל שלמה
כרמיאל אמייב דוד	נשיאי ישראל 7
לוד ויקטורי - לוד מרכז	יוספטל 32
לוד ויקטורי לוד- נתב"ג	פסח לב 2 א.ת. צפוני לוד
לוד סופר ברקת	א. ת. צפוני לוד היוצרים 3
מבשרת ציון סופר מיני	אורן 74
מגדל העמק זיל וזול	נוף העמק 1
מגדל העמק כמעט חינם	רמת יזרעאל 11 מרכז מסחרי
מודיעין מינימרקט איילון	עמק איילון 81
מודיעין שופרסל דיל	מתחם ישפרו
מודיעין כמעט חינם	ישפרו סנטר שד' המלאכה 121
מודיעין רמי לוי	צומת שילת
מורשת משגב	צרכנייה
מישור אדומים רמי לוי	איתם 1
מנחמיה	מזרחי זכאי יעל
מתן כמעט חינם	הדר 48
נהריה מינימרקט מילניום	ההגנה 92
נהריה כמעט חינם	הגדוד 12
נהריה	כניסה לרכבת
נס ציונה פיצוחי ענת	ויצמן 22
נצרת עילית מרכול השלום	הגפן 5/1
נצרת עילית כמעט חינם	היצירה 21 אזור תעשיה ג'
נשר אביסרור שאול	דרך השלום 61
נשר סופר רמות יצחק	האלון 53
נשר רמי לוי	דרך השלום 31
נתיבות מסס שושנה	ירושלים 74

שם העיר והחנות	כתובת
נתיבות	בעלי המלאכה 03
נתיבות כמעט חינם	בעלי מלאכה 11 צים סנטר
נתניה גבי מורדכייב	שי עגנון 2
נתניה ר. ג. סופרמרקטינג	בארי 84
נתניה שופרסל	סמילנסקי 31
נתניה פז שמעון ואילנה	הגפן עין התכלת 81
נתניה מינימרקט רעות	פתח תקווה 24
סופר האחים	כפר יהושע
עומר חטואל שמואל	רותם 51
עין בוקק - ים המלח	מינימרקט פטרא
עין הנצי"ב	סופרמרקט אלה
עלי	לויתן שלמה
עכו	כניסה לרכבת
עכו זגורי אורית	מרכז רסקו 71
עפולה כמעט חינם	קהילת ציון 1
עפולה גבאי	תחנה מרכזית אגד
עפולה רמי לוי	יהושע חנקין 41
עקרון יוחננוף	המלך חסן 1
ערד מיני מרקט טללים	שמעון 83
ערד דברים שצריך	חן 43 מרכז מסחרי
עתלית	סונול
עתלית כמעט חינם	רח' הרדוף מרכז מסחרי
פרדס חנה כהן נתן	ככר הנשיא
פרדס חנה רמי לוי	איזור תעשייה הישן
פתח תקווה מינימרקט יפה חוברה	אחוזה 211
פתח תקווה כמעט חינם	צומת ירקונים
צומת שמשון	קיוסק צומת שמשון
צפת כחלון אייל	ירושלים 11
צפת פישדלו נתן	כנען 402
צפת כהן אהרן	איזור תעשיה חדש
קציר מינימרקט קציר	דרך האלון 141
קצרין א.ד. עמר	מרכז מסחרי איתן

ניתן להשיג את חוברות "דבר מלכות" בבתי חב"ד בארץ ובעולם ובמקומות דלהלן:

שם העיר והחנות	כתובת
קרית ארבע	מינימרקט דקל
קרית אתא כהן משה	סוקולוב 04
קרית אתא כמעט חינם	ההסתדרות 742
קרית ביאליק ספיר ד. קמעונות בע"מ	לילך 9 גבעת הרקפות
קרית ביאליק בן נעים יעקב	הניצנים 1 סביניה
קרית ביאליק כמעט חינם	שדרות חן 1
קרית גת מפגש נתי	שד. לכיש 63
קרית גת הממתקים של שגיב	שד. גת 44
קרית גת מגידיש אודי	שד. מלכי ישראל 261
קרית גת ויקטורי	הרימון 2 (פינת הגפן)
קרית גת ביטון יחיא	עתניאל בן קנז 5
קרית גת ויקטורי	דרך הדרום 3
קרית חיים הפלוס	אח"י אילת 9/51
קרית חיים	כניסה לרכבת
קרית טבעון נחום רמי	אלכסנדר זייד 1
קרית מוצקין אוחיון מורן מימון	שד' גושן 55
קרית מוצקין	יחזקאל חנה
קרית מוצקין שופרסל שלי	שד' ויצמן 1
קרית מוצקין	כניסה לרכבת
קרית מלאכי ויקטורי	ז'בוטינסקי 8
קרית שמונה כל בו הצפון	הלבנון 1/503
קרית שמונה בן סימון אברהם	יהודה הלוי
קרית שמונה אלונית צומת הגומא	ד.נ. גליל עליון
קרית שמונה שופרסל	הנשיא 4 (קניון נחמיה)
ראש העין ויקטורי	שבזי 62
ראש העין קהלני שלום	שבזי 51
ראש העין רמי לוי	איזור תעשייה לב הארץ
ראש פינה סופר מעיין	מרכז מסחרי
ראשון לציון גל חיוט	התזמורת 06
ראשון לציון שביוב שמואל	רוטשילד 51
ראשון לציון חן מרקט	זלמן שזר 81
ראשון לציון חצי חינם	לח"י 61

שם העיר והחנות	כתובת
ראשון לציון מינימרקט אור	רוטשילד 88
ראשון לציון הושיר איציק	הנחשול 03 נוה ים
ראשון לציון תחנת רכבת	בכניסה
ראשון לציון פיצוחי כהן ובניו	מורדי הגיטאות 301
רחובות אליאס שי שלמה	הרצל 741
רחובות יוחננוף	צומת בילו
רחובות חנות בר כל	מדאר 72
רחובות יוחננוף	איזור התעשיה קרית משה
רחובות כמעט חינם	אופנהיימר 01 קרית המדע
רחובות יוחננוף	קרית המדע מול תחנת הרכבת
רחובות מימינרקט ההולנדית	הר הצופים 71
רחובות תחנת רכבת	משתי הכניסות
רחובות מגה	דרך ירושלים 51
רחובות מגה בול שפע שוק	דרך ירושלים 2
רמלה כמעט חינם	אריה לוין 1
רמלה כמעט חינם	קלאוזנר 01
רמלה ויקטורי	קניון קרית הממשלה
רמת גן סופר רני (לגעת באושר)	ביאליק 12
רמת השרון מינימרקט אלימלך אשר	אוסישקין 201
רמת ישי אביאל מליחי	הארז
רעננה מגה בול, סניף מרכז גולן	אחוזה 891
רעננה קולד מיכאל	אוסטרובסקי 14
רעננה קיוסק בן צור	בורוכוב 78
שדה אילן	צרכנית שדה אילן
שדרות ויקטורי	סמטת הפלדה 3
שדרות חן מרקט	נאות אשכול 1
שילה	לויתן שלמה
שערי תקווה	יהלום 52
תל אביב פיצוחי פנקס	פנקס 54
תל אביב אביגל לבנה	יהודה הנשיא 31
תל אביב אהרוני יגאל	ברודצקי 05 רמת אביב
תל אביב אס שרותי הסעדה בע"מ (משען)	שלונסקי 6

שם העיר והחנות	כתובת
תל אביב מפגש הקשת	הקשת 6
תל אביב המקום של גל	הירקון 323
תל אביב זרבאילוב בחטיאר - צ.ע.א	קהלת לבוב 42
תל אביב מינימרקט לינוי	בצלאל 4
תל אביב מכלת איזי	בלוך 53
תל אביב לוזון חיים	קהילת ורשה 72
תל אביב כמעט חינם	נחלת יצחק 02 מגדלי ת"א
תל אביב מוטי מרקט	קהלת פאדובה 02
תל אביב מגה בעיר - מעוז אביב	בני אפרים 902
תל אביב מינימרקט ככר המדינה	ה` באייר 46
תל אביב ממתקי קנדי	קומה 4 תחנה מרכזית
תל אביב מינימרקט מאנה	אבן גבירול 16
תל אביב פלדמן בע"מ	מרכז בעלי מלאכה 6
תל אביב ספיר ד.ן.קמעונאות בע"מ	אינשטין 46
תל אביב UOY 4 ZO	ויצמן 6
תל אביב פיצוחי שלמה	אחימאיר 51
תל אביב	בית אל 51
תל אביב מטייב ניסים	פינס 43
תל אביב מינימרקט עמית	מוזיר 3
תל אביב צרכניית הגוש	יחזקאל שטריכמן 9
תל אביב גן פרי וירק	אפטר 9
תל אביב רפאילוב אנטולי	בראלי 81
תל אביב "התחנה הישראלית"	דרך מנחם בגין 611
תל אביב רכבת מרכז סבידור	משתי הכניסות
תל אביב רכבת האוניברסיטה	משתי הכניסות
תל אביב רכבת השלום	ליד הכניסה
תל אביב סופר שוק	ברוריה 91
תל אביב צרכניית אלטרנט	מחל 02
תל אביב גיגי	טאגור 55 רמת אביב
תל אביב כהן יואל - רמת אביב	טאגור 83 רמת אביב
תל אביב שורצקי אברהם	שנקין 45
תל מונד רגע מתוק	הדקל 25

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין ..... ב

ב) מזמורי תהלים ק״י קי״א ..... ג

ג) מאמר ד״ה להבין מה שאמרו בזוהר כו׳
שבת פרשת כי תבוא, ח״י אלול, ה׳תשי״ז ..... ח

ד) מכתב כללי ח״י אלול ה׳תשד״מ ..... יד

ה) שיחת שבת פרשת כי תבוא
ח״י אלול, ה׳תשי״ז ..... יט

ו) לקוטי שיחות פרשת כי תבוא – ח״י אלול
(בלה״ק) כרך יט ..... כז

ז) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ״ק הרה״ג הרה״ח
המקובל ר׳ לוי יצחק שניאורסאהן זצ״ל ..... לא

ח) ילקוט גאולה ומשיח - פרשת כי תבוא ..... לב

ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת כי תבוא ..... לג

י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת כי תבוא ..... נו

יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת כי תבוא ..... נז

יב) לוח ״היום יום״ לשבוע פרשת כי תבוא ..... ע

יג) הלכה יומית לעיון ברמב״ם ..... עג

שיעורי רמב״ם – מהדורת וגשל:

יד) – ג׳ פרקים ליום לשבוע פרשת כי תבוא ..... עו

טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת כי תבוא ..... קו

טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת כי תבוא ..... קיב

יז) נביאים וכתובים
שמואל-ב פרק יא-יב, תהלים פרק לב ..... קיז

יח) עין יעקב מסכת שבת ..... קיט

יט) מסכת חולין עם ביאורים
מדף עז עד דף פג ..... קכ

מתורת רבותינו נשיאי חב״ד:

כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו״ר הזקן ..... קמט

כא) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו״ר הזקן ..... קנ

כב) לקוטי תורה
אדמו״ר הזקן ..... קנ

כג) שערי אורה
אדמו״ר האמצעי ..... קנא

כד) דרך מצותיך – ספר המצוות
אדמו״ר ה״צמח צדק״ ..... קנב

כה) תורת שמואל תרל״ב
אדמו״ר מוהר״ש ..... קנג

כו) קונטרס עץ החיים
אדמו״ר מוהרש״ב ..... קנג

כז) ספר המאמרים ה׳תש״ט
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קנג

כח) לקוטי דיבורים
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קנד

כט) רשימת תרצ״ט
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קנה

ל) אגרות קודש
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קנו

לא) ביאורים לפרקי אבות פרק ג ..... קנח

לב) חומש לקריאה בציבור ..... קנט

לג) לוח זמנים לשבוע פרשת כי תבוא ..... קסו

לד) סדר הדלקת נרות לשבת קודש ..... קסז

בס"ד. שבת פרשת תבוא, ח"י אלול, ה'תשי"ז

(הנחה בלתי מוגה)

לְהָבִין מַה שֶּׁאָמְרוּ בַּזֹּהַר[1] מַאן פְּנֵי הָאָדוֹן הֲוָיָ'[2] כו' דָּא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי, וּמְבֹאָר בָּזֶה בַּמַּאֲמָר שֶׁל אַדְמוּ"ר הַזָּקֵן[3], דְּהִנֵּה כְּתִיב[4] לְמַעַן אַחַי וְרֵעַי אֲדַבְּרָה נָא שָׁלוֹם בָּךְ, וְיָדוּעַ שֶׁשָּׁלוֹם קָאֵי עַל יְסוֹד זְעֵיר־אַנְפִּין, וּבָךְ קָאֵי עַל מַלְכוּת, וּפֵרוּשׁ אֲדַבְּרָה נָא שָׁלוֹם בָּךְ הוּא הַשְׁפָּעַת יְסוֹד זְעֵיר־אַנְפִּין לַמַּלְכוּת, וְהוּא עַל־דֶּרֶךְ מַה שֶּׁכָּתוּב[5] וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בָּאָרֶץ (כַּמְּבֹאָר בַּזֹּהַר[6]). וּמַקְדִּים בַּכָּתוּב לְמַעַן אַחַי וְרֵעַי, הַיְינוּ, שֶׁהַשְׁפָּעַת יְסוֹד זְעֵיר־אַנְפִּין לַמַּלְכוּת (אֲדַבְּרָה נָא שָׁלוֹם בָּךְ) הִיא לְמַעַן אַחַי וְרֵעַי, שֶׁבִּשְׁבִילָם נִמְשָׁךְ הַשֶּׁפַע דִּיסוֹד זְעֵיר־אַנְפִּין לַמַּלְכוּת. וְצָרִיךְ לְהָבִין, מִי הֵם אֵלּוּ שֶׁנִּקְרָאִים אַחִים וְרֵעִים שֶׁלּוֹ.

ב) **אַךְ** הָעִנְיָן בָּזֶה, דְּהִנֵּה, כַּאֲשֶׁר נֶאֱצְלוּ עֶשֶׂר סְפִירוֹת דַּאֲצִילוּת בְּאוֹרוֹת וְכֵלִים, נֶאֱצְלוּ עִמָּהֶם גַּם כֵּן נְשָׁמוֹת דַּאֲצִילוּת, וְהֵם הַנִּקְרָאִים אַחִים וְרֵעִים לִזְעֵיר־

ביאור בדרך אפשר

לְהָבִין מַה שֶּׁאָמְרוּ בַּזֹּהַר[1] מַאן פְּנֵי הָאָדוֹן הֲוָיָ'[2] כו' נאמר בתורה, לגבי מצוות העלייה לרגל: "שלוש פעמים בשנה ייראֶה כל זכורך את פני האדון ה' אלוקי ישראל". ואמרו על כך בזוהר - מיהו "פני האדון ה'"? **דָּא** - זה - **רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי.** ודברים אלו צריכים ביאור ("להבין"): מה משמעות האמירה שרבי שמעון בר יוחאי נקרא בזוהר "פני האדון ה'"?

וּמְבֹאָר בָּזֶה בַּמַּאֲמָר שֶׁל אַדְמוּ"ר הַזָּקֵן[3] ב'דבור המתחיל' זה (שנאמר בשנת תקס"ד): **דְּהִנֵּה כְּתִיב[4] לְמַעַן אַחַי וְרֵעַי אֲדַבְּרָה נָא שָׁלוֹם בָּךְ, וְיָדוּעַ שֶׁשָּׁלוֹם קָאֵי עַל יְסוֹד זְעֵיר־אַנְפִּין** [פנים זעירות]. כלומר, עשר הספירות העליונות מתחלקות באופן כללי לשלושה חלקים – המוחין (חכמה, בינה דעת), המידות (חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד) וספירת המלכות. והמידות נקראות "זעיר אנפין" (בשונה מ"אריך אנפין" [פנים ארוכות], שהיא בחינה שלמעלה מהספירות), ובמידות עצמן יש חשיבות מיוחדת למידת היסוד שהיא הסיום והחותם של ששת המידות, כך שלפעמים מידת היסוד כשלעצמה נקראת "זעיר אנפין", ובפסוק זה המדבר על השפעה מהמידות בכלל ומידת היסוד בפרט לספירת המלכות, בחינת היסוד נקראת "שלום" **וּבָךְ קָאֵי עַל מַלְכוּת,** כמבואר בקבלה וחסידות שההשפעה מהמידות – ז"א – למלכות נמשלה להשפעה מזכר לנקבה שהזכר (ז"א) הוא המשפיע והנקבה (מלכות) מקבלת את ההשפעה. ולכן המילה "בך", לשון נקבה, מתייחסת לספירת המלכות **וּפֵרוּשׁ אֲדַבְּרָה נָא שָׁלוֹם בָּךְ הוּא הַשְׁפָּעַת יְסוֹד זְעֵיר־אַנְפִּין לַמַּלְכוּת, וְהוּא עַל־דֶּרֶךְ מַה שֶּׁכָּתוּב[5] וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בָּאָרֶץ (כַּמְּבֹאָר בַּזֹּהַר[6])** שגם בפסוק זה המשמעות הרוחנית של הדברים היא השפעה מספירת היסוד שנקראת "שלום" לספירת המלכות הנקראת "ארץ".

וּמַקְדִּים בַּכָּתוּב - לפני האמירה "שלום בָּך" שמשמעותה הרוחנית היא השפעה מיסוד למלכות - ואומר **לְמַעַן אַחַי וְרֵעַי, הַיְינוּ, שֶׁהַשְׁפָּעַת יְסוֹד זְעֵיר־אַנְפִּין לַמַּלְכוּת (אֲדַבְּרָה נָא שָׁלוֹם בָּךְ** - שבחינת היסוד הנקראת שלום "מדברת", כלומר משפיעה ומביאה דברים לידי גילוי, לבחינת "בך", היא ספירת המלכות) **הִיא לְמַעַן אַחַי וְרֵעַי, שֶׁבִּשְׁבִילָם** ולמענם **נִמְשָׁךְ הַשֶּׁפַע דִּיסוֹד זְעֵיר־אַנְפִּין לַמַּלְכוּת.**

וְצָרִיךְ לְהָבִין, מִי הֵם אֵלּוּ שֶׁנִּקְרָאִים אַחִים וְרֵעִים שֶׁלּוֹ של הקדוש־ברוך־הוא, כביכול?

ב) **אַךְ הָעִנְיָן בָּזֶה, דְּהִנֵּה, כַּאֲשֶׁר נֶאֱצְלוּ עֶשֶׂר סְפִירוֹת דַּאֲצִילוּת בְּאוֹרוֹת וְכֵלִים,** בדרך כלל, כשמדובר בחסידות על עשר הספירות העליונות, הכוונה לעשר הספירות כפי שהן בעולם האצילות, העולם הראשון והנעלה יותר מארבעת העולמות הכלליים של 'סדר ההשתלשלות' של האלוקות מהקדוש־ברוך־הוא בעצמו ועד לעולם הזה (אצילות, בריאה, יצירה, עשייה). ועל ייחודו של עולם האצילות ביחס לשאר העולמות מוסבר בחסידות שעולם האצילות הוא 'אלוקות ממש'. כלומר, הוא אמנם 'עולם' והאור האלוקי שבו נחלק לעשר ספירות שונות זו מזו, ועם זאת באצילות האלוקות היא בגלוי ולכן עשר הספירות שבו 'נאצלו', היינו הופרשו, מתוך האלוקות עצמה והפכו ל'ציור' של ספירות שונות אבל לא 'נבראו' להיות מציאות נבדלת בפני עצמה אלא נשארו דבוקות באלוקות. וכאשר הספירות שבעולם האצילות 'נאצלו' והאורות נתלבשו בכלים להיות ספירות מוגדרות ב'ציור' מסוים - **נֶאֱצְלוּ עִמָּהֶם** עם הספירות **גַּם כֵּן נְשָׁמוֹת דַּאֲצִילוּת,** כידוע שיש חילוקי דרגות בנשמות כך שאמנם באופן כללי כל נפש מישראל בלי יוצא מן הכלל היא 'חלק אלקה ממעל ממש' ובכל זאת יש נשמות גבוהות יותר ויש נשמות מדרגות יותר נמוכות, והנשמות הגבוהות ביותר הן 'נשמות דאצילות' שעליהן נאמר בחסידות שהן 'אלוקות ממש' כמו הספירות שבעולם האצילות ולא 'יש ודבר נפרד' כמו העולמות בריאה יצירה

---

1) ח"ב לח, א. 2) תשא לד, כג. 3) ד"ה להבין מ"ש בזהר כו' מאן פני האדון תקס"ד (נדפס לאח"ז במאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ד ע' קו). וראה מאמר זה עם הגהות וכו' – אוה"ת ויחי שנט, א ואילך. סה"מ תרל"ב ח"א ע' לח ואילך. תרל"ג ח"א ע' נ ואילך. תרמ"ד ס"ע רצב ואילך. תרנ"ה ע' נב ואילך. וראה גם ביאורי הזהר להצ"צ ח"ב ס"ע תתכג ואילך. סה"מ תרל"ד ע' עח ואילך. פר"ת ס"ע ר ואילך. תרפ"ז ע' קב ואילך. תרפ"ח ע' מג ואילך. תרצ"ט ע' 167 ואילך. 4) תהלים קכב, ח. 5) בחוקותי כו, ו. 6) ח"ג קיג, סע"ב.

אַנְפִּין[7]. וְהַחִלּוּק שֶׁבֵּין הַנְּשָׁמוֹת דַּאֲצִילוּת (שֶׁנִּקְרָאוֹת אַחִים וְרֵעִים לִזְעֵיר־אַנְפִּין) לְהַנְּשָׁמוֹת כְּמוֹ שֶׁהֵם בִּבְרִיאָה, הוּא, שֶׁנִּשְׁמָה דַּאֲצִילוּת לֹא תּוּכַל לִסְבֹּל כָּל דָּבָר רַע, לְפִי שֶׁבַּאֲצִילוּת אֵין רַע כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[8] לֹא יְגוּרְךָ רָע, וְהַיְנוּ, שֶׁעוֹלָם הָאֲצִילוּת הוּא אֱלֹקוּת מַמָּשׁ, וְאֵין בֶּאֱלֹקוּת שׁוּם תַּעֲרוֹבוֹת רַע חַס־וְשָׁלוֹם. וְלָכֵן מָצִינוּ בְּדָוִד שֶׁבִּשְׁעַת מַעֲשֵׂה הַחֵטְא נִסְתַּלְּקָה מִמֶּנּוּ שְׁכִינָה כוּ׳[9]. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן כַּאֲשֶׁר כֹּחַ הָאֱלֹקִי מִסְתַּתֵּר בְּעוֹלַם הַבְּרִיאָה, אֲזַי יֵשׁ בּוֹ תַּעֲרוֹבוֹת רַע, שֶׁמִּעוּטוֹ רַע[10], וְאָז שַׁיָּךְ עִנְיָן שֶׁל חֵטְא, שֶׁזֶּהוּ מַה שֶּׁנֶּאֱמַר[11] וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא, נֶפֶשׁ דַּיְיקָא, שֶׁהִיא מִבְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה וְלֹא מֵאֲצִילוּת.

ג) **וְהִנֵּה** רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי הָיָה נְשָׁמָה דַּאֲצִילוּת[12], וְכֵיוָן שֶׁבְּחִינַת הָאֲצִילוּת הוּא אֱלֹקוּת מַמָּשׁ, וְלָכֵן הָיָה יָכוֹל לוֹמַר עַל עַצְמוֹ אֲנָא סִימָנָא בְּעָלְמָא[13], וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה בְּהִתְפָּאֲרוּת וְרוֹמְמוּת עַצְמוּתוֹ בִּמְאֹד מְאֹד, אַף שֶׁאֵין זֶה מִדַּרְכֵי הַצַּדִּיקִים, כִּי, עִנְיָן זֶה אֵינוֹ רוֹמְמוּת וְהִתְנַשְּׂאוּת עַצְמוֹ, כִּי אִם רוֹמְמוּת וְהִתְנַשְּׂאוּת הָאֱלֹקוּת.

ביאור בדרך אפשר

עשייה (אלא שלעומת הספירות דאצילות הנשמות דאצילות הן בדרגא יותר נמוכה, כפי שכתוב על נשמות דאצילות באגרת הקודש שבתניא סימן כ׳: ״אך אינן אלוקות ממש לברוא יש מאין, מאחר שכבר יצאו ונפרדו מהכלים דעשר ספירות״) **וְהֵם** הנשמות דאצילות **הַנִּקְרָאִים אַחִים וְרֵעִים לִזְעֵיר־אַנְפִּין**[7] כשם שבאדם המידות ׳נולדות׳ מהשכל (ולכן חכמה ובינה נקראו בתורת הקבלה אב ואם), כך גם באצילות, ׳לידת׳ המידות, בחינת ז״א, היא מהמוחין העליונים ולכן החכמה והבינה שלמעלה נקראות אב ואם, והנשמות דאצילות הם ׳אחים׳ למידות העליונות, כי גם הנשמות ׳נולדו׳ ונתהוו מהמוחין העליונים (ובלשון תורת הקבלה: מיחוד ׳אבא ואמא׳ דאצילות) כמו המידות, ומאחר שה׳הורים׳ של הנשמות הם ה׳הורים׳ של המידות (ז״א), נמצא שלז״א דאצילות ולנשמות יש ׳הורים׳ משותפים, כביכול, ולכן ראוי לקרוא לנשמות דאצילות ׳אחים׳. **וְהַחִלּוּק שֶׁבֵּין הַנְּשָׁמוֹת דַּאֲצִילוּת (שֶׁנִּקְרָאוֹת אַחִים וְרֵעִים לִזְעֵיר־אַנְפִּין) לְהַנְּשָׁמוֹת כְּמוֹ שֶׁהֵם בִּבְרִיאָה, הוּא, שֶׁנִּשְׁמָה דַּאֲצִילוּת לֹא תּוּכַל לִסְבֹּל כָּל דָּבָר רַע, לְפִי שֶׁבַּאֲצִילוּת אֵין רַע כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[8] **לֹא יְגוּרְךָ רָע, וְהַיְנוּ, שֶׁעוֹלָם הָאֲצִילוּת הוּא אֱלֹקוּת מַמָּשׁ, וְאֵין בֶּאֱלֹקוּת שׁוּם תַּעֲרוֹבוֹת רַע חַס־וְשָׁלוֹם.** לכן מייחסים לעולם האצילות את הפסוק ׳לא יגורך רע׳, כי הספירות שבו הם ׳אלוקות ממש׳ ומובן שב׳אלוקות ממש׳, היינו כאשר יש גילוי אלוקות ללא כל העלם והסתר, אין שום נתינת מקום לרע כלשהו **וְלָכֵן מָצִינוּ בְּדָוִד שֶׁבִּשְׁעַת מַעֲשֵׂה הַחֵטְא נִסְתַּלְּקָה מִמֶּנּוּ שְׁכִינָה כוּ׳**[9] כיוון שלדוד המלך הייתה נשמה גבוהה מאד, הרי בעצם הוא לא היה שייך לחטא שהרי היה דבוק באלוקות תמיד ולא הייתה שום אפשרות שיחטא ורק כאשר באופן יוצא מן הכלל נסתלקה ממנו שכינה, נוצרה אפשרות שיחטא (ולכן לאחר החטא ביקש דוד מהקדוש־ברוך־הוא ״השיבה לי ששון ישעך ורוח נדיבה תסמכני״, היינו שהשכינה תשוב ותשרה עליו), אבל בעולם האצילות אין מקום לרע כלל.

מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן כַּאֲשֶׁר כֹּחַ הָאֱלֹקִי מִסְתַּתֵּר בְּעוֹלַם הַבְּרִיאָה כדי שתוכל להיות בריאה של נבראים (רוחניים כפי שהם בעולם הבריאה או גשמיים כפי שהם בעולם העשייה, לאחר הסתר נוסף של האור האלוקי) **אֲזַי יֵשׁ בּוֹ** בכוח האלוקי **תַּעֲרוֹבוֹת רַע, שֶׁמִּעוּטוֹ רַע**[10] כמובא בספרי קבלה שעולם הבריאה רובו טוב ומיעוטו רע ובעולם העשייה רובו רע ומיעוטו טוב, **וְאָז** כאשר האור האלוקי נסתר ונעלם **שַׁיָּךְ עִנְיָן שֶׁל חֵטְא, שֶׁזֶּהוּ מַה שֶּׁנֶּאֱמַר**[11] **וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא, נֶפֶשׁ דַּיְיקָא,** שכן לנשמה יש כמה שמות שכל אחד מהם מתייחס לדרגא אחרת ורק בבחינה הנקראת ״נפש״ שהיא דרגה נמוכה ביחס לדרגות האחרות **שֶׁהִיא** - הנפש - **מִבְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה וְלֹא מֵאֲצִילוּת** ואילו בנשמות דאצילות לא ייתכן חטא.

ג) **וְהִנֵּה** רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי הָיָה נְשָׁמָה דַּאֲצִילוּת[12], **וְכֵיוָן שֶׁבְּחִינַת הָאֲצִילוּת הוּא אֱלֹקוּת מַמָּשׁ, וְלָכֵן הָיָה יָכוֹל** רשב״י **לוֹמַר עַל עַצְמוֹ אֲנָא סִימָנָא בְּעָלְמָא**[13], אני אינני מציאות עצמאית ואין לי שום תחושת ישות כלשהי אלא אני רק סימן למציאותו של הקדוש־ברוך־הוא **וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה בְּהִתְפָּאֲרוּת וְרוֹמְמוּת עַצְמוּתוֹ בִּמְאֹד מְאֹד,** וכן מצינו בזוהר עוד ביטויים דומים לזה שאמר רבי שמעון בר יוחאי על עצמו, בהם לכאורה הוא מפאר ומרומם את עצמו במידה גדולה ועצומה, כמו למשל הביטוי המפורסם שאמר על עצמו ״בחד קטירא איתקטרנא, ביה אחידנא ביה להיטא״ – אני קשור עם הקדוש־ברוך־הוא בקשר אחד, בו אני אָחוּז ובו אני לָהוּט ובוער **אַף שֶׁאֵין זֶה מִדַּרְכֵי הַצַּדִּיקִים,** ולכאורה תמוה: מה פשר הדבר שרשב״י אמר על עצמו כאלה שְׁבָחִים מופלאים והרי אין זה מדרכי הצדיקים הנוהגים, כמובן, בענווה רבה ואינם מפארים את עצמם? **כִּי, עִנְיָן זֶה אֵינוֹ רוֹמְמוּת וְהִתְנַשְּׂאוּת עַצְמוֹ, כִּי אִם רוֹמְמוּת וְהִתְנַשְּׂאוּת הָאֱלֹקוּת.** התשובה לשאלה היא שרשב״י היה בָּטֵל לאלוקות בתכלית הביטול ולא היה מציאות עצמית נפרדת כלל, עד כדי כך שכאשר הוא אומר שבחים על עצמו אין לו שום כוונה לפאר ולרומם את עצמו אישית, חלילה, אלא לרומם ולנשא את האלוקות. **וְזֶהוּ** ההבדל בין מעמדם ומצבם של הנשמות בעולם האצילות למעמדם ומצבם של הנשמות בעולמות שלמטה מאצילות – באצילות האלוקות היא בגלוי וממילא הנשמות הם בתכלית הביטול לאלוקות אבל למטה מאצילות,

---

7) ראה לקו״ת שה״ש יט, סע״ב ואילך. ביאורי הזהר לאדמו״ר האמצעי קיד, ד ואילך. ולאדמו״ר הצ״צ ח״א ע׳ תקמו ואילך.
8) תהלים ה, ה. לקו״ת במדבר ג, ג. ובכ״מ. 9) ראה סנהדרין קז, א. 10) ע״ח שער מב פ״ד. שער מז פ״ד. לקו״ת במדבר שם, ד. ובכ״מ. 11) ויקרא ה, א. 12) רמ״ז לזח״ג צד, ב. לקו״ת שה״ש שם. ובכ״מ. 13) זח״א רכה, א.

ביאור בדרך אפשר

כיוון שהאלוקות נסתרת, הנשמות אינן באותה דרגה של ביטול – זה גורם **גַּם** את **הַהֶפְרֵשׁ בֵּין אֹפֶן הֶעָבוֹדָה** של הנשמות **בָּעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה לְאֹפֶן הָעֲבוֹדָה** של הנשמות **דְּעוֹלָם הָאֲצִילוּת, שֶׁהָעֲבוֹדָה בִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה הִיא בְּעִנְיַן הַבִּטּוּל,** כאשר הנשמות נמצאות בעולמות שלמטה מאצילות, עולמות בי"ע, הן זקוקות לעבודה, היינו מאמץ והשתדלות, בעניין הביטול, לבטל ולהכניע את עצמן כלפי האלוקות **לְפִי שֶׁנִּתְהַוֶּה וְנִבְרָא בִּבְחִינַת נִפְרָד כו'**, כי בעולמות בי"ע (בגלל ההסתר והצמצום של האלוקות בעולמות אלה) הנבראים חָשִׁים כמציאות עצמאית נפרדת וכדי לדבוק באלוקות יש צורך בעבודת הביטול **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן נְשָׁמָה דַּאֲצִילוּת שֶׁאֵינָהּ בִּבְחִינַת נִפְרָד אֶלָּא בִּבְחִינַת אֱלֹקוּת מַמָּשׁ**[14], הרי כיוון שהיא דבוקה באלוקות היא בְּטֵלָה לחלוטין ואיננה זקוקה ל'עבודה' ומאמץ כדי להתבטל אלא **עֲבוֹדָתָהּ הִיא בְּאֹפֶן שֶׁל הַגְבָּהָה כו'**, כלומר, התעלות והתרוממות וההגבהה איננה סתירה להתבטלות המוחלטת לאלוקות, **לְפִי שֶׁאֵין זֶה הַגְבָּהַת עַצְמוֹ אֶלָּא הַגְבָּהַת הָאֱלֹקוּת, שֶׁהֲרֵי כָּל מְצִיאוּתוֹ הִיא הַמְּצִיאוּת דֶּאֱלֹקוּת** ואין לה מציאות נפרדת מאלוקות ואין לה כל תחושה של ישות, כך שכאשר היא מתעלה ומתרוממות זו התעלות והתרוממות של האלוקות.

וְעַל־פִּי־זֶה יוּבָן מַה שֶּׁאָמְרוּ עַל רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי מַאן פְּנֵי הָאָדוֹן כו'. לפי זה אין זה פלא שהזוהר אומר על רשב"י שהוא "פני האדון ה'", כיוון שבהיותו נשמה דאצילות הוא בָּטֵל לאלוקות בביטול מוחלט, ובלשון אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע (במאמר משנת תרפ"ז, נסמן בהערה 1): "הרשב"י נ"ע שהיה בתכלית הביטול לאור אין סוף ולא היה בבחינת מציאות לעצמו כלל, על כן שייך לומר עליו 'אדון ה'' היינו האלוקות שבו, כי לעצמו אינו בבחינת מציאות כלל", וכדברי התלמוד הירושלמי (שהרבי מציין בלקוטי שיחות חלק ב עמ' 511): "וה' בהיכל קדשו דא ר' יצחק בר' לעזר בכנישתא מדרשא דקיסרין [זה ר' יצחק בן ר' לעזר באסיפת המדרש בקיסרין]" **אַךְ לֹא כָּל נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים יְכוֹלוֹת לְהִתְנַשְּׂאוֹת כָּל כָּךְ, מִלְּבַד אֵלֶּה שֶׁנִּשְׁמָתָם הִיא מִבְּחִינַת אֲצִילוּת מַמָּשׁ שֶׁנִּקְרָאִים אַחִים וְרֵעִים, וְהֵם יְחִידֵי סְגֻלָּה שֶׁבַּדּוֹר, כְּנִשְׁמַת רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, וְדַי־לְמֵבִין (וְאַחַר־כָּךְ מוֹסִיף** כנראה הכוונה להגהה של אדמו"ר הצמח צדק במאמר הנ"ל של אדמו"ר הזקן): **וְעַיֵּן בְּ'תוֹרָה אוֹר' פָּרָשַׁת בֹּא בְּעִנְיַן שֵׁם צְבָאוֹת.** שם נתבאר כי הסיבה לכך שהשם 'צבאות' לא נזכר בתורה אלא רק בימי הנביאים היא שבימי משה רבנו שנבואתו הייתה מעולם האצילות בני ישראל היו במצב נעלה והיו יכולים לקבל את דבר ה' בתורה כפי שהוא באצילות, היינו שהאלוקות שבתורה תהיה בגלוי, אבל בימי הנביאים כאשר בני ישראל היו במצב שהנביאים נדרשו להוכיח אותם על מעשים לא רצויים, הם לא היו יכולים לקבל את דבר ה' היישר מעולם האצילות והיה צורך בהתלבשות וירידת דבר ה' מאצילות לבריאה וכן הלאה ולכן הנביאים דיברו בשם 'צבאות' השייך לעולם הבריאה ומתייחס לגדודי וחילות המלאכים והנשמות שבעולם הבריאה, אבל משה רבנו העביר את דבר ה', כאמור, מעולם האצילות **וְיֵשׁ לוֹמַר** שמסירת דבר ה' מעולם האצילות על ידי משה רבנו היא **עַל־דֶּרֶךְ שֶׁאָמַר מֹשֶׁה וְנָתַתִּי עֵשֶׂב**[15] ומוסבר על כך בחסידות שלכאורה תמוה איך יכול משה רבנו לומר לבני ישראל שאם ישמעו את מצוות ה' יזכו לשפע ברכות "ונתתי עשב בשדך...", בסגנון שמשמעו שמשה רבינו הוא הנותן, והרי הקדוש־ברוך־הוא הוא המשפיע את עשב השדה וכל שאר ההשפעות? אלא שמשה רבינו היה בטל לקדוש־ברוך־הוא בתכלית הביטול וכאשר הוא אומר "ונתתי" אין כוונתו חלילה לעצמו אלא כדברי חכמינו ז"ל "שכינה מדברת מתוך גרונו" ולמעשה הקדוש־ברוך־הוא הוא האומר "ונתתי" **וְעַל־דֶּרֶךְ שֶׁמָּצִינוּ**[16] **שֶׁהַמַּלְאָךְ נִקְרָא לִפְעָמִים בְּשֵׁם הָוָיָ'** וגם זה מאותה סיבה – כיוון שהמלאך בטל לקדוש־ברוך־הוא ואינו מציאות לעצמו אלא פועל בשליחות הקדוש־ברוך־הוא הרי הוא נקרא בשם ה')[17]. כפי שמצויין בהערה 17, עד כאן הביא הרבי את תוכן המאמר של אדמו"ר הזקן בדיבור המתחיל זה (משנת תקס"ד) ועל כך מוסיף הרבי כדלהלן.

ד) **וְזֶהוּ גַּם עִנְיָנוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ הַזָּקֵן** שבח"י אלול, יום אמירת מאמר זה, חל יום הולדתו **שֶׁהָיָה נְשָׁמָה דַּאֲצִילוּת**[18], **וְהַיְנוּ, שֶׁבִּהְיוֹתוֹ**

ביאור בדרך אפשר

אֵלֶּה שֶׁנִּשְׁמָתָם הִיא מִבְּחִינַת אֲצִילוּת מַמָּשׁ שֶׁנִּקְרָאִים אַחִים וְרֵעִים, וְהֵם יְחִידֵי סְגֻלָּה שֶׁבַּדּוֹר, כְּנִשְׁמַת רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, וְדַי־לְמֵבִין (וְאַחַר־כָּךְ מוֹסִיף: וְעַיֵּן בְּ'תוֹרָה אוֹר' פָּרָשַׁת בֹּא בְּעִנְיַן שֵׁם צְבָאוֹת. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־דֶּרֶךְ שֶׁאָמַר מֹשֶׁה וְנָתַתִּי עֵשֶׂב[15], וְעַל־דֶּרֶךְ שֶׁמָּצִינוּ[16] שֶׁהַמַּלְאָךְ נִקְרָא לִפְעָמִים בְּשֵׁם הָוָיָ')[17].

ד) **וְזֶהוּ גַּם עִנְיָנוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ הַזָּקֵן שֶׁהָיָה נְשָׁמָה דַּאֲצִילוּת**[18], **וְהַיְנוּ, שֶׁבִּהְיוֹתוֹ**

---

14) ראה תניא אגה"ק ס"כ (קל, א). 15) עקב יא, טו. וראה לקו"ת בחוקותי נ, א. ובכ"מ. 16) ראה אגה"ק סו"ס כה (קמא, א). קו"א קנט, א. 17) ע"כ תוכן מאמר אדמו"ר הזקן. 18) סה"ש תורת שלום ע' 166. סה"ש תש"ו ע' 6. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

לְמַטָּה הָיָה כְּמוֹ בְּעוֹלָם הָאֲצִילוּת מַמָּשׁ[19], **וְלָכֵן כָּל הַנְהָגוֹתָיו לְמַטָּה הָיוּ נַעֲשׂוֹת מֵאֲלֵיהֶם, בְּלִי כָּל הִשְׁתַּדְּלוּת, בְּאוֹתוֹ אֹפֶן כְּמוֹ שֶׁהָעִנְיָנִים הֵם לְמַעְלָה,** בדומה לאמור לעיל שנשמות דאצילות לא זקוקות לעבודה ומאמץ כדי להתבטל אל הקדוש־ברוך־הוא אלא הם בטלות מאליהן וזו הייתה הדרגה של אדמו״ר הזקן שבגלל דביקותו המוחלטת באלוקות, כתוצאה מכך שגם בהיותו נשמה בגוף בעולם הזה היה מעמדו ומצבו כפי שנשמתו הגדולה הייתה בעולם האצילות בו אין העלם והסתר על האלוקות **וְכַיָּדוּעַ שֶׁבְּעֶרֶב שַׁבָּת־קֹדֶשׁ הָיָה נִרְדָּם מֵאֵלָיו, מִפְּנֵי שֶׁלְּמַעְלָה הוּא זְמַן שֵׁינָה כו׳**[20]. **וְכֵיוָן שֶׁהָיָה נְשָׁמָה דַּאֲצִילוּת, וְהָיָה אֶצְלוֹ גִּלּוּי אֱלֹקוּת לְמַטָּה כְּמוֹ לְמַעְלָה, לָכֵן הָיָה בְּכֹחוֹ לִפְעֹל גִּלּוּי אֱלֹקוּת לַכֹּל,** כלומר שלגביו האירה האלוקות בגילוי, ללא העלם והסתר, לכן פעל אדמו״ר הזקן גילוי אלוקות לכל גם בעולם הזה (כפי שיוסבר להלן) **וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל בְּפֵרוּשׁ לְמַעַן אַחַי וְרֵעַי אֲדַבְּרָה נָא שָׁלוֹם בָּךְ, שֶׁלְּמַעַן אַחַי וְרֵעַי שֶׁהֵם נְשָׁמוֹת דַּאֲצִילוּת נַעֲשָׂה הַשְׁפָּעַת יְסוֹד זְעֵיר־אַנְפִּין בִּסְפִירַת הַמַּלְכוּת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה גִּלּוּי אֲצִילוּת בִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה.**

ביאור בדרך אפשר

בְּעוֹלָם הָאֲצִילוּת מַמָּשׁ[19], **וְלָכֵן כָּל הַנְהָגוֹתָיו לְמַטָּה הָיוּ נַעֲשׂוֹת מֵאֲלֵיהֶם, בְּלִי כָּל הִשְׁתַּדְּלוּת, בְּאוֹתוֹ אֹפֶן כְּמוֹ שֶׁהָעִנְיָנִים הֵם לְמַעְלָה, וְכַיָּדוּעַ שֶׁבְּעֶרֶב שַׁבָּת־קֹדֶשׁ הָיָה נִרְדָּם מֵאֵלָיו, מִפְּנֵי שֶׁלְּמַעְלָה הוּא זְמַן שֵׁינָה כו׳**[20]. **וְכֵיוָן שֶׁהָיָה נְשָׁמָה דַּאֲצִילוּת, וְהָיָה אֶצְלוֹ גִּלּוּי אֱלֹקוּת לְמַטָּה כְּמוֹ לְמַעְלָה, לָכֵן הָיָה בְּכֹחוֹ לִפְעֹל גִּלּוּי אֱלֹקוּת לַכֹּל, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל בְּפֵרוּשׁ לְמַעַן אַחַי וְרֵעַי אֲדַבְּרָה נָא שָׁלוֹם בָּךְ, שֶׁלְּמַעַן אַחַי וְרֵעַי שֶׁהֵם נְשָׁמוֹת דַּאֲצִילוּת נַעֲשָׂה הַשְׁפָּעַת יְסוֹד זְעֵיר־אַנְפִּין בִּסְפִירַת הַמַּלְכוּת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה גִּלּוּי אֲצִילוּת בִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה.**

וְהָעִנְיָן בָּזֶה, היינו, היכן מצינו שרבנו הזקן גילה אלוקות לכל בעולמות התחתונים? **כַּיָּדוּעַ שֶׁעַל־יְדֵי רַבֵּנוּ הַזָּקֵן נַעֲשָׂה הָעִנְיָן דְּיָפּוּצוּ מַעְיְנוֹתֶיךָ חוּצָה שֶׁנֶּאֱמַר לְהַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב**[21] כאשר עשה הבעל־שם־טוב עליית נשמה והגיע להיכלו של משיח, שאל הבעל־שם־טוב את המשיח: ״אימתי קא אתי מר״ [מתי יבוא אדוני?] ענה לו המשיח: לכשיפוצו מעיינותיך חוצה. ומאחר שרבנו הזקן הוא זה שעל ידו בא הדבר לידי פועל, הרי שרבנו הזקן גילה אלוקות לכל, וְעַד כדי כך שגילוי מעיינות הבעל־שם־טוב בתורתו של אדמו״ר הזקן, חסידות חב״ד, מביאה את הגאולה.

וְהַיְנוּ, דְּעִם הֱיוֹת שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁנֶּאֱמַר לְהַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב[22] **שֶׁבִּיאַת הַמָּשִׁיחַ תִּהְיֶה בְּעֵת שֶׁיִּתְפַּרְסֵם לְמוּדְךָ וְיִתְגַּלֶּה בָּעוֹלָם וְיָפּוּצוּ מַעְיְנוֹתֶיךָ חוּצָה כו׳ וְיוּכְלוּ גַּם הֵמָּה** גם אלה הנמצאים ב״חוצה״ ולכאורה הם רחוקים ממעיינות תורת החסידות, יגיעו המעיינות גם אליהם וגם הם יוכלו **לַעֲשׂוֹת עֲלִיּוֹת וְיִחוּדִים כָּמוֹךְ כו׳** (וכאמור, דברים אלו נאמרו לבעל־שם־טוב בשעה שעשה ״עליית נשמה״ לעולמות עליונים), - **הִתְיָרֵא מִזֶּה כו׳**[23], כפי שהבעל־שם־טוב מספר במכתבו בו הוא מתאר את אותה עליית נשמה שהדבר גרם לו צער ובכי (מחשש שעד שתושג המטרה של הפצת המעיינות חוצה והמשיח יבוא, יעבור זמן רב מאד) **מִכָּל־מָקוֹם,** למעשה **נִפְעַל עִנְיָן זֶה** של הפצת המעיינות חוצה **עַל־יְדֵי רַבֵּנוּ הַזָּקֵן בְּהִתְגַּלּוּת תּוֹרַת חֲסִידוּת חַבַּ״ד [שֶׁהִיא הִיא תּוֹרַת הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב ז״ל**[24]**, וְהַיְנוּ, שֶׁאֵין זֶה רַק בְּאֹפֶן דְּיֵשׁ בִּכְלָל מָאתַיִם מָנֶה**[25]**,** כך שתורת חב״ד כוללת גם את תורת הבעל־שם־טוב כשם שמאתיים כוללים בתוכם מאה **אֶלָּא שֶׁזּוֹהִי אֲמִתִּית תּוֹרַת הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב,** חסידות חב״ד מבארת ומגלה את העומק, הפנימיות והאמת הטמונה בתוך תורת הבעל שם טוב **וְכַיָּדוּעַ**[26] (פתגם הרבי הריי״צ נ״ע)

---

19) סה״ש תש״ז ע׳ 91. וש״נ. 20) סה״ש תורת שלום ע׳ 13. 21) סה״ש שם ס״ע 112 ואילך. ובכ״מ. 22) הובא באגה״ק דהבעש״ט – נדפסה בכתר שם טוב (הוצאת קה״ת) בתחילתו. ובכ״מ. 23) ראה אגה״ק דהבעש״ט שם: ״הי׳ לי צער גדול באריכות הזמן כ״כ מתי זה אפשר להיות״. וראה גם סה״ש תורת שלום ע׳ 113. 24) מכתב כ״ק אדמו״ר (מהורש״ב) נ״ע – ״היום יום״ בתחלתו. אג״ק שלו ח״א ע׳ רנט. – נתבאר בלקו״ש ח״ד ע׳ 1252 ואילך. 25) ב״ק עד, א. ב״ב מא, ב. 26) אג״ק אדמו״ר מוהריי״צ ח״ב ע׳ שסה. נתבאר בלקו״ש חי״ט ע׳ 251 ואילך.

ביאור בדרך אפשר

שֶׁהַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב הֶרְאָה אֵיךְ צְרִיכִים לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ, וְרַבֵּנוּ הַזָּקֵן הֶרְאָה אֵיךְ אֶפְשָׁר לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ] בְּאֹפֶן שֶׁגַּם בְּשֵׂכֶל אֱנוֹשִׁי יַשִּׂיגוּ אֱלֹקוּת, וְעַד שֶׁגַּם אִלּוּ שֶׁעֲבוֹדָתָם אֵינָהּ עַל־יְדֵי לִמּוּד וְהַשָּׂגָה כֵּיוָן שֶׁעֲדַיִן לֹא שַׁיָּכִים לְזֶה, כי אינם מסוגלים ללמוד ולהבין **אֶלָּא** הם אנשים פשוטים אשר **עֲבוֹדָתָם** עבודת ה' שלהם **הִיא לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם**[27], להשכין (היינו להמשיך ולגלות) את שם ה' בעולם הזה) **עַל־יְדֵי אֲמִירַת בְּרָכָה וּפָסוּק תְּהִלִּים**[28], **הִנֵּה עַל־יְדֵי תּוֹרַת חֲסִידוּת חַבַּ"ד נַעֲשִׂית גַּם אֶצְלָם בְּרָכָה וּפָסוּק תְּהִלִּים בְּאֹפֶן אַחֵר לְגַמְרֵי, נַעֲלֶה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר עַל־יְדֵי חֲסִידוּת הַכְּלָלִית** כי למרות שרמת ההבנה והשגה שלהם נמוכה יחסית, די בה כדי להשפיע עליהם במידה כזו שעבודתם באמירת ברכות ופסוקי תהלים תהיה באופן אחר, נעלה יותר **וְכִמְשַׁל הָאָדָם, שֶׁכַּאֲשֶׁר הוּא בַּעַל שֵׂכֶל, אַזַי גַּם הַחֶסֶד־גְּבוּרָה־תִּפְאֶרֶת וְהַנֶּצַח־הוֹד־יְסוֹד־מַלְכוּת נַעֲשִׂים אֶצְלוֹ בְּאֹפֶן נַעֲלֶה יוֹתֵר** עובדה ששכל האדם משפיע על המידות שלו וככל ששכלו נעלה יותר כך המידות שלו הם באופן נעלה יותר, וכך גם בענייננו – התגלות תורת חסידות חב"ד, שעניינה לימוד והבנת ענייני חסידות בשכל, פועלת ומשפיעה כך שגם מי שההבנה וההשגה שלו איננה ברמה גבוהה כל כך, גם הוא מושפע מתורת החסידות וגם עבודת ה' שלו נעלית יותר.

ה) וְיֵשׁ לְקַשֵּׁר זֶה עִם תּוֹרַת הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב[29] שנאמרה בגן עדן בשבת פרשת תבוא ח"י אלול תרנ"ב והתגלה על ידי הרבי הרש"ב נ"ע והרבי הריי"צ נ"ע והרבי נשיא דורנו חזר עליה כמה וכמה פעמים **עַל הַפָּסוּק**[30] בתחילת פרשת השבוע **וְהָיָה כִּי תָבוֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר הֲוַי אֲלֵיךָ**

ביאור בדרך אפשר

נוֹתֵן לְךָ נַחֲלָה וִירִשְׁתָּהּ וְיָשַׁבְתָּ בָּהּ וְגוֹ', שֶׁכַּאֲשֶׁר בָּאִים מגיעים **אֶל הָרָצוֹן וְהַמְּרוּצָה שֶׁיֶּשְׁנוֹ בְּמַתָּנָה מִלְּמַעְלָה בִּירוּשָׁה בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, אַזַי הָעֲבוֹדָה בָּזֶה הִיא לִפְעֹל שֶׁיִּהְיֶה בְּהִתְיַשְּׁבוּת (וְיָשַׁבְתָּ בָּהּ),** כמבואר בחסידות בהרחבה שעבודת ה' צריכה להיות באופן של 'רצוא ושוב' (ביטוי שמקורו בנבואת יחזקאל המתאר את מראה המרכבה העליונה ואומר "והחיות – חיות הקודש – (רצות) רצוא ושוב"), כלומר שילוב של תשוקה להתעלות מלמטה למעלה ולדבוק בקדוש־ברוך־הוא מחוץ למסגרתם (רצוא) עם המשכת אלוקות מלמעלה למטה בתוך גדרי וגבולות העולם בצורה מיושבת ומותאמת לעולם (שוב) ויש לכך גם משמעות נוספת - **הַיְינוּ, שֶׁגַּם הָעִנְיָנִים הַנַּעֲלִים בְּיוֹתֵר שֶׁנִּמְשָׁכִים מִלְּמַעְלָה,** במתנה וירושה, לא על ידי עבודה ומאמץ מצד האדם ולכן ייתכן שלא יומשכו בדרך התלבשות פנימית המותאמת לאדם ולגדרי העולם אלא יישארו עליונים ו'מקיפים' מלמעלה - **צְרִיכִים לִפְעֹל בָּהֶם שֶׁיִּהְיוּ בְּהִתְיַשְּׁבוּת (שֶׁעִנְיָנָן זֶה הוּא עַל־דֶּרֶךְ הָעִנְיָן דְּגִלּוּי אֲצִילוּת בִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה כַּנַּ"ל)** היינו המשכה וגילוי של האורות העליונים שבעולם האצילות לעולמות שלמטה מאצילות באופן כזה שהאורות 'יתלבשו' וייקלטו באותם עולמות) – **שֶׁגַּם עִנְיָנָן זֶה נִפְעַל עַל־יְדֵי רַבֵּנוּ הַזָּקֵן דַּוְקָא בְּהִתְגַּלּוּת תּוֹרַת חֲסִידוּת חַבַּ"ד**[31] כי כאשר לומדים את תורת חסידות חב"ד "קולטים" ענייני אלוקות נעלים ביותר ו'מלבישים' אותם בשכל וכך גורמים שהדברים הכי נעלים יהיו 'בהתיישבות' ("וישבת בה").

וְהָעִנְיָן בָּזֶה, שֶׁהַחִדּוּשׁ דְּתוֹרַת חֲסִידוּת חַבַּ"ד הוּא שֶׁכָּל הָעִנְיָנִים צְרִיכִים לִהְיוֹת עַל־יְדֵי עֲבוֹדָה דַּוְקָא[32], **וְלָכֵן, גַּם בָּעִנְיָנִים שֶׁנִּמְשָׁכִים מִלְּמַעְלָה בְּאֹפֶן שֶׁל מַתָּנָה וִירוּשָׁה** כמו

---

27) לשון הכתוב – פרשתנו כו, ב. 28) כתורת הבעש"ט – בז' התורות שאמרם בגן עדן בש"פ כי תבוא ח"י אלול תרנ"ב (ראה בשיחה שלפני המאמר ס"ב (לקמן ע' יד ואילך)). 29) בהתחלת ז' תורות הנ"ל. 30) ריש פרשתנו. 31) ראה בשיחה שם ס"ח ואילך ובהערות (לקמן ע' טז ואילך). 32) ראה לקו"ד ח"א קמא, ב. ובכ"מ. לקו"ש שם ע' 255. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ירושת הארץ שבה מדובר בפסוק ״והיה כי תבוא״, **צָרִיךְ לִהְיוֹת עִנְיָן שֶׁל עֲבוֹדָה, לִפְעֹל שֶׁיִּהְיוּ בְּהִתְיַשְּׁבוּת,** שכן בדרך כלל כאשר דבר בא לאדם בדרך ירושה או מתנה, מבלי מאמץ והשתדלות מצידו, יתכן שהדבר לא יותאם לו לפי יכולת הקליטה והקיבול שלו והאדם לא יוכל להתחבר ולהתקשר בו באופן פנימי, בניגוד לדברים שהוא מקבל ומשיג על ידי עבודה ומאמץ שמלכתחילה יש התאמה בין המאמץ להישג, והתוצאה היא בהתאם למאמץ. ומאחר שחסידות חב״ד דורשת ומחייבת שכל דבר וכל עניין יהיה דווקא על ידי עבודת האדם, נמצא בהכרח שגם דברים שבאים בירושה ומתנה נתפסים לפי כלי הקליטה והקיבול של האדם שכן גם בהם צריכה להיות עבודת האדם.

וְטַעַם הַדָּבָר, מדוע באמת דורשת חסידות חב״ד עבודה ויגיעה של האדם גם בדברים שבאים במתנה ובירושה מלמעלה? **דְּנוֹסָף לְכָךְ שֶׁעַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה בְּעִנְיָנִים אֵלּוּ יֶשְׁנוֹ הָעִלּוּי שֶׁאֵין זֶה בִּבְחִינַת נַהֲמָא דְּכִיסוּפָא**[33] [לחם בושה – כאשר אדם מקבל דבר מבלי לעבוד ולהתאמץ לשם כך, כמתנה בלבד, הוא חש בושה, והעבודה העצמית נועדה למנוע את הבושה, ובנוסף לכך **חֲרֵי עַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה מַגִּיעִים לְדַרְגָּא נַעֲלִית יוֹתֵר מִמַּה שֶׁנִּתָּן מִלְּמַעְלָה בְּאֹפֶן שֶׁל מַתָּנָה וּירוּשָׁה (הַיְינוּ בְּאֹפֶן נַעֲלֶה יוֹתֵר מִמַּעֲלַת שְׁנֵיהֶם יַחַד**[34] שכן ביחס למתנה וירושה עצמם יש מעלות בירושה לגבי מתנה ויש מעלות במתנה לגבי ירושה, אבל מה שמושג על ידי עבודה עצמית של האדם נעלה יותר מהמעלות של שניהם יחד).

וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בָּזֶה, שֶׁמִּלְּבַד הָעֲבוֹדָה בְּעִנְיָנִים שֶׁבָּאִים מִלְּמַעְלָה שֶׁיִּהְיוּ בְּאֹפֶן שֶׁל הִתְיַשְּׁבוּת, כפי שנתבאר לעיל שעל ידי תורת חסידות חב״ד מוסיפים את מעלת העבודה העצמית בעניינים הבאים מלמעלה (באופן של ירושה ומתנה) - **יֵשׁ מַעֲלָה גַּם בָּעִנְיָנִים שֶׁנִּמְשָׁכִים עַל־יְדֵי עֲבוֹדָה,** ואינם באים במתנה או ירושה מלמעלה **שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נוֹסָף עִלּוּי גָּדוֹל יוֹתֵר גַּם לְגַבֵּי מַה שֶׁנִּפְעָל עַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה בְּעִנְיָנִים שֶׁבָּאִים מִלְּמַעְלָה.**

וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁזֶּהוּ הַחִדּוּשׁ בַּתּוֹרָה הַשְּׁנִיָּה שֶׁל הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב שֶׁבָּהּ חָזַר עַל הַתּוֹרָה הַנַּ״ל, . וְהוֹסִיף, שֶׁכְּדֵי לָבוֹא אֶל הָרָצוֹן כו׳ הוּא עַל־יְדֵי הַמְּסִירוּת־נֶפֶשׁ לְפַרְסֵם אֱלֹקוּת בָּעוֹלָם, כפי שמסופר בשיחה הקדושה (המובאת כאן מיד לאחר המאמר), אמר הבעל־שם־טוב את התורה האמורה על הפסוק ״והיה כי תבוא״ קודם תפילת ערבית ולאחר תפילת ערבית חזר הבעל־שם־טוב על התורה הזו והוסיף: ״והיה כי תבוא אל הארץ״ – בכדי להגיע אל הרצון כו׳, הרי זה על־ידי ״לְשַׁבֵּץ שמו שם״, המסירות נפש לפרסם אלוקות בעולם על ידי אמירת ברכה ופסוק תהלים - **כִּי, בַּתּוֹרָה הָרִאשׁוֹנָה מְדֻבָּר רַק אוֹדוֹת בְּחִינַת הָאָרֶץ (הָרָצוֹן) כְּמוֹ שֶׁהִיא מִצַּד עַצְמָהּ בְּאֹפֶן שֶׁל מַתָּנָה מִלְּמַעְלָה בִּירוּשָׁה (שֶׁבָּהּ הָעֲבוֹדָה הִיא שֶׁיִּמְשַׁךְ בְּהִתְיַשְּׁבוּת), וּבַתּוֹרָה הַשְּׁנִיָּה מְדֻבָּר אוֹדוֹת בְּחִינָה נַעֲלִית יוֹתֵר בָּאָרֶץ שֶׁבָּאִים אֵלֶיהָ (לֹא רַק עַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה בָּעִנְיָנִים שֶׁנִּתְּנוּ מִלְּמַעְלָה, אֶלָּא) עַל־יְדֵי עֲבוֹדָה בְּכֹחַ עַצְמוֹ דַּוְקָא.** וכאמור, העבודה בכוח עצמו בעניינים שלא נמשכו מלמעלה בירושה ומתנה, נעלית יותר מהעבודה העצמית בעניינים אלו שכן נמשכו מלמעלה **וְכָל זֶה נִתְחַדֵּשׁ עַל־יְדֵי רַבֵּנוּ הַזָּקֵן בְּהִתְגַּלּוּת תּוֹרַת חֲסִידוּת חַבַּ״ד דַּוְקָא, כַּנַּ״ל.**

---

33) ראה ירושלמי ערלה פ״א ה״ג. לקו״ת צו ז, ריש ע״ד. 34) ראה בשיחה שם ס״ד ואילך (לקמן ע׳ טו ואילך).

מכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א
לשלהי שנת ה'תשד"מ
(תרגום מאידיש)

ב"ה, ערב שבת קודש פ' תבוא אל הארץ,
ח"י אלול, ה'תשד"מ.
ברוקלין, נ.י.

אל בני ובנות ישראל
בכל מקום שהם
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

"פותחין בברכה" – בעמדנו בימי חודש אלול בכלל, ובערב שבת קודש **ח"י אלול** בפרט - אשר, כפי הידוע, שנים-עשר הימים האחרונים של חודש אלול, החל מח"י אלול, מהווים ימי חשבון-הנפש על חדשי השנה החולפת, יום לחודש, והיום הראשון שבהם, יום ח"י אלול, קשור בחודש הראשון של השנה החולפת, חודש תשרי, עם ראש-השנה וכו' –

הרי ודאי עתה הזמן המתאים לאחל לכל אחד ואחת בתוך כלל ישראל שנה טובה ומתוקה

ערב שבת קודש: שהוכפל בו טוב (בראשית א, כה. שם, לא. חזקוני עה"פ שם, לא. וראה רמב"ן שם). ולהעיר, אשר "טוב" השני: א) קאי על (מעשה) כל הששת ימים. ב) נאמר בו "טוב **מאד**". ג) נאמר בו "**והנה** טוב מאד", לשון שמחה (ספרי – הובא בפרש"י – עה"פ קרח יח, ח. ספרי תבוא כו, ח). ד) לא נאמר בו "כי". – וראה שיחת ש"פ עקב ה'תשמ"ג: י"א ניסן שנה זו.

ערב שבת קודש . . ח"י אלול: זמן ההכנה לח"י אלול, ע"ד מארז"ל מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת (ע"ז ג, א).

ערב שבת קודש . . ה'תשד"מ: ראה רמב"ן עה"פ בראשית ב, ג: "ששת ימי בראשית הם כל ימות עולם", ויום הששי הוא כנגד אלף הששי. ובסידור עם דא"ח שער התקיעות רמה, ד): ששת ימ"ב . . היינו בכלל ו' אלפים שנה.

שבת קודש . . ח"י אלול: יום הולדת את שני המאורות הגדולים: הבעש"ט (בשנת נח"ת) ורבנו הזקן (בשנת קה"ת) - ספר השיחות תש"ג ע' 141 ואילך. וראה לקו"ש ח"י אלול תשמ"ג, ובהנסמן שם. ולהעיר, אשר רשב"י (ות"ח בכלל) איקרי שבת (זח"ג קמד, ב. כט, א. וראה ברכות מז, סע"ב. שבת קיט, א).

פ' תבוא: כך נקראת בכל החומשים שראיתי (ולא כי תבוא), ועד לדרושי רבותינו נשיאינו דפרשה זו בהתחלתם. ובטור או"ח סו"ס תכ"ח: כי תבא. וברמב"ם "סדר תפלות כל השנה" בסופן: והי' כי תבוא. ואכ"מ.

פ' תבוא . . ח"י אלול: להעיר מתורת הבעש"ט בפסוקי ריש פרשת תבוא שנאמרו בש"פ תבוא ח"י אלול (כהקביעות דשנה זו) תרנ"ב ("היום יום" ח"י אלול. כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) הוספות ס"ג). ביאור תורה הראשונה – ראה גם לקו"ש הנ"ל ס"ה ואילך. וראה או"ת להה"מ (הוצאת קה"ת) ר"פ תבוא (נו, א ואילך). ד"ה והי' כי תבוא, ח"י אלול ה'תשל"ז.

פותחין בברכה: פתיחת אגרת הראשונה באגה"ק (שבתניא). – ולהעיר, אשר זהו אחד הטעמים שהתורה מתחילה בבי"ת - "בראשית", בי"ת לשון (ר"ת) **ב**רכה – ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א (קרוב לסופה). ועד"ז הוא בתנחומא בראשית ה. ב"ר פ"א, י. תדבא"ר פל"א (קרוב לסופו). זהר ר"פ ויגש. ועוד. ונת' בלקו"ת ראה יט, ב. אוה"ת בראשית מד, ב. (כרך ג') תקסה, ב. אמור (כרך ג') ס"ע תתנז ואילך. ובכ"מ. וראה שיחת פורים שנה זו.

כפי הידוע: ספר השיחות תש"ג ע' 177. שם ע' 179.

חודש אלול . . חשבון-הנפש: סה"מ אידיש ע' 75, 78, 129. וראה לקוטי מהרי"ל הל' ימים הנוראים. ל"ת להאריז"ל עה"פ (תצא כא, יג) ובכתה גו' ירח ימים (וראה אוה"ת נ"ך כרך ב' ס"ע א'נ ובשוה"ג שם). טור או"ח ר"ס תקפא.

החל בח"י אלול: ראה שיחת ח"י אלול תש"ה (לקו"ד כרך ג' ע' 946. ספר השיחות תש"ה ע' 122): א) ח"י אלול איז דער טאָג וואָס האָט געבראַכט און ברענגט אַ לעבן אין אלול. ב) ח"י אלול גיט אַ חיות אין דער עבודה פון אני לדודי ודודי לי. – נת' בלקו"ש חי"ט ע' 250 ואילך. לקו"ש חכ"ט ע' 161 ואילך.

יום לחודש: ובשנה מעוברת (כשנה זו) צ"ל דחשבון הנפש דשני חדשי אדר ביום אחד, שהרי שמם אחד (וכמה מעניניהם).

הזמן מתאים לאחל: ראה מטה אפרים סתקפ"א (מלקוטי מהרי"ל שם): נוהגין כשכותב אדם לחבירו אגרת כו' מן ר"ח אלול כו' רומז לו כו' שיזכה בימי הדין הבאים לטובה להיות נכתב ונחתם בספר חיים טובים.

שנה טובה ומתוקה: להעיר מטור או"ח סתקפ"ג (ורמ"א שם ס"א), שבליל ר"ה "רגילין לאכול . . תפוח מתוק בדבש לומר תתחדש עלינו שנה מתוקה". וכ"ה בשו"ע אדה"ז שם. אבל בסידור האריז"ל ובסידור אדה"ז: שנה טובה ומתוקה (ראה לבוש או"ח סתקפ"ג). וראה לקוטי לוי"צ – אגרות ע' שיא ואילך.

בגשמיות וברוחניות גם יחד, על-פי הנוסח שהוא מנהג ישראל במקומות רבים והוא כולל את כל הברכות.

ובמיוחד כיוון שהחשבון האמור, נוסף על היותו חשבון היחיד, של כל יהודי **לעצמו**, הרי הוא גם חשבון שכל אחד ואחת עורך **כחלק מכלל ישראל**,

ונוסף לכך קשור הדבר בראש-השנה, כאשר כל בני ישראל "נצבים ומתעלים לפני ה' לאחדים כאחד" כפי שמפרש אדמו"ר הזקן, בעל התניא והשולחן-ערוך, את הפסוק "אתם נצבים היום כולכם לפני הוי' אלוקיכם" – ש"היום" מוסב על ראש-השנה,

לפיכך מקבל החשבון תוקף מיוחד ומחזק עוד יותר את הקשר של ח"י אלול עם הכתיבה והחתימה הטובה.

מטרת החשבון, חשבון-צדק, היא שהוא יקבע (יבסס) את ההתנהגות הראויה של האדם בחיי היום-יום במשך השנה החדשה. דבר זה גם רמוז ומודגש בשמו של החג "ראש השנה", שמשמעותו היא כי נוסף על היותו "תחלת" השנה – הרי הוא גם, **ובעיקר**, ה"ראש" של השנה: כשם שהראש מנהיג את כל איברי הגוף – ודווקא באופן כזה ממלא כל איבר את יעודו בשלימות, יעודו גם כאיבר כשלעצמו – כך צריך ראש-השנה להנהיג ולהזרים חיוניות בכל הימים ובכל יום מימי השנה, ובכל פרטי חיי היום-יום, כדי שהאדם ישיג את שלימותו לפי כוונת הבורא,

ועל-ידי שלימותו של האדם, משיגה גם הבריאה, כולה וגם כל אחד מחלקיה בנפרד – ה"דומם", ה"צומח", ה"חי" וה"מדבר" – את שלימותם,

כפי שהדבר מתבטא גם בכך שראש-השנה נקבע, כידוע, לא ביום הראשון למעשה בראשית, כי אם ביום **הששי** – הוא היום שבו נברא אדם הראשון, ובבריאתו הסתיימה ונשלמה הבריאה כולה –

שהרי הסדר והכוונה בבריאה הם שה"דומם" – נוסף על מילוי "משימתו" כשלעצמו – יזון את ה"צומח" ועל-ידי כך להתרומם לדרגת ה"צומח", וה"צומח" יזון את ה"חי" ויתרומם (יחד עם חלק ה"דומם" שבו) לדרגת ה"חי", ושלשתם יחד – ה"דומם", ה"צומח" וה"חי" – יזונו וישרתו את ה"מדבר" ויתרוממו אל דרגת ה"מדבר" בחיר הנבראים,

ועל-ידי כך שהאדם משמש את קונו (הבורא) – מגיע האדם, וכן (באמצעותו) כל החלקים האמורים של הבריאה – אל שלימותם המלאה.

בגשמיות וברוחניות: ולהעיר שעיקר הדין ומשפט שבר"ה הוא על ענינים גשמיים – לקו"ת ר"ה נט, ב (מהגמ"י לרמב"ם הל' תשובה פ"ג, בשם הרמב"ן).

כחלק מכלל ישראל: להעיר מתניא פמ"א (נז, ב): אך אמנם אמרו רז"ל (ברכות מט, סע"ב) לעולם אל יוציא אדם עצמו מן הכלל, לכן יתכוין (בכל עסקיו בתומ"צ) לייחד ולדבקה בו יתברך מקור נפשו האלקית ומקור נפשות כל ישראל.

כפי שמפרש אדמו"ר הזקן: לקו"ת ר"פ נצבים. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1141 ואילך.

את הפסוק: ר"פ נצבים. אשר "פרשה זו קורין לעולם קודם ר"ה" – לקו"ת שם (ממגילה לא, ב בתוספות. רמב"ם הל' תפלה פי"ג ה"ב. טור ושו"ע או"ח סתכ"ח ס"ד).

"היום" מוסב על ראש-השנה: לקו"ת שם, וראה גם לקו"ת ר"פ תבוא (מא, ג). מרמ"ז לזהר ח,ב לב, ב. וראה גם זח"ג רלא, א. פענח רזא ס"פ נצבים. ד"ה את ה' האמרת היום, תר"ל (סה"מ תר"ל ע' רצ. ושם ע' חצר).

לפיכך מקבל: וכמ"ש ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך (תניא פ' לב. וראה קונטרס אהבת ישראל).

ראש השנה.. ה"ראש" של השנה: לקו"ת תבוא שם. נצבים מז, א-ב. ר"ה נח, א-ב. עט"ר בתחלתו.

ראש-השנה נקבע, כידוע.. ביום הששי: בהבא להלן ראה מכתב מוצש"ק כ"ה אלול ה'תשמ"ג, ובהנסמן בהערות שם.

אדם הראשון: שמבין גדולת הבורא יתעלה (פירוש למס' תמיד בסופו). וברמב"ן בראשית א, לא: ויש מפרשים כי מפני מעלת האדם הוסיף בשבח היצירה בו כי הוא טוב מאד.

הסדר והכוונה בבריאה הם: ראה עיקרים מ"ג פ"א. קונטרס ומעין מ"א פ"ג. ספר השיחות תורת שלום ע' 243.

והצומח יזון: בנוסף למילוי תפקידו בפ"ע – כנ"ל בדומם. – וכן הוא בחי ומדבר דלקמן, כמובן.

בחיר הנבראים: ראה מכתב מוצש"ק כ"ה אלול הנ"ל הערות ד"ה בחיר הנבראים וד"ה דער מענטש וכו'.

חכמינו זכרונם לברכה מספרים שהדבר היה באותו היום, לאחר שאדם הראשון נברא ודרש מיד מכל הנבראים – וממנו עצמו: "בואו נשתחוה ונכרעה, נברכה לפני הוי' עושנו".

הענין האמור – שהנקודה המרכזית, והכוונה **מלכתחילה** של הבריאה כולה, היא – שלימותה, "גמר מלאכתו" (של הבורא), המלאכה שהיתה במשך כל ששת ימי הבריאה, גם כהכנה הכרחית לאותו "גמר מלאכה" – אדם הראשון,

ובכל שנה, ובכל יום, מושג הדבר על-ידי התנהגותו היום-יומית של האדם בהתאם להוראות התורה ("תורה" – מלשון "הוראה") –

משתקף גם במצות ביכורים, שבה פותחת פרשתנו, פרשת "תבוא אל הארץ" (שבה מצות ביכורים והבאתם מפורטת בכל ההרחבה).

- ותחלה הקדמה: מצות הבאת ביכורים החלה רק לאחר כיבוש ארץ ישראל, חלוקתה לשבטים, הקמת "בית הוי' אלוקיך" וכו'. לפי זה היתה צריכה, לכאורה, התורה לומר, **כבסוף הפרשה שלפניה:** "והיה כאשר יבחר הוי' אלוקיך את המקום לשכן שמו שם בארץ אשר גו'".

ברם, התורה מדגישה כי **מיד** "כי תבוא אל הארץ" מגלים את התכלית והמטרה של "תבוא", שהיא "ולקחת מראשית גו'", הבאת ביכורים,

ועל-ידי כך וכתוצאה מזה חדור האדם ברגש המטרה – בכל מעשיו ב"הכנה" (הנמשכת שנים רבות) להבאה, כאשר, מצד שני, זקוקה ההבאה **בהכרח** אליה (אל ההכנה).

ההסבר בקצרה: מצות ביכורים מתחילה ב"כי תבוא אל הארץ", **מיד** כאשר האדם מתחיל להתעסק

חכמינו זכרונם לברכה מספרים: פדר"א פי"א. זהר ח"א רכא, ב. ח"ג ס"פ אמור. וראה גם תקו"ז תנ"י צ, ב). – וראה סנה' לח, ב (ועד"ז באדר"נ וכו'): חמישית עמד על רגליו ששית קרא שמות.

בואו . . עושנו: תהלים צה, ו.

בואו נשתחוה . . ביכורים: להעיר מתנחומא תבוא א (בתחלתו): היום הזה . . זש"ה בואו נשתחוה . . אלא צפה משה ברוח הקודש וראה שבית המקדש עתיד ליחרב והביכורים עתידין ליפסק עמד והתקין לישראל שיהיו מתפללין שלשה פעמים בכל יום. – הובא ונתבאר באוה"ת ר"פ תבוא. סה"מ תרכ"ו ע' רנט ואילך. תרכ"ז ע' תעה ואילך, ד"ה והי' כי תבוא דח"י אלול ה'תשמ"ג ושנה זו.

שהנקודה המרכזית, והכוונה . . שלימותה: עד"ז הוא בחודש תשרי: ר"ה – ענינו קבלת עומ"ש **בכלל**, אבל בתור מלך (תמליכוני עליכם – ר"ה טז, א. לד, ב) – היינו בשלימות, והשגת **השלימות** - בשמע"צ, ועד"ז בעבודה יומית: התחלת היום מודה אני כו' **מלך**, הודו כו' **והי' העולם**, ושלימותו – בתפלת העמידה (ביטול לגמרי, כעבדא קמי מרי' – שבת י, א).

והכוונה מלכתחלה: כי "לא בראו אלא לכבודו" (אבות ספ"ו). תניא פל"ו.

והכוונה מלכתחלה של הבריאה כולה . . כהכנה . . לאותו "גמר מלאכה" – אדם הראשון: ראה סנהדרין לח, א. תוספתא שם ספ"ח. וראה לקו"ש חי"ד ע' 450 ואילך ובהערה שם ד"ה ומפני מה.

גמר מלאכתו: ר"ה לא, א.

"תורה" מלשון "הוראה": זח"ג נג, ב.

הפרשה "תבוא . . מצות ביכורים . . בכל ההרחבה: בקיצור נאמר בפ' משפטים כג, יט. תשא לד, כו.

הבאת ביכורים: שיעור היומי ברמב"ם (דעש"ק ו)דש"ק ח"י אלול (דג' פרקים ליום), והשיעור היומי בס' המצות שלו.

מצות הבאת ביכורים החלה רק לאחר כיבוש ארץ ישראל, חלוקתה: פרש"י ר"פ תבוא (מקידושין לז, ב).

הקמת "בית הוי' אלוקיך": ביכורים פ"ב מ"ג. שקלים ספ"ח. תוספתא שם פ"ג הט"ו. רמב"ם הל' ביכורים פ"ב ה"א. ואף בשילה – ספרי עה"פ תבוא כו, ב. רמב"ן שם. פרש"י עה"פ ראה יב, ה. בנוגע לנוב וגבעון – דיעות חלוקות בזה, ראה אנציקלופדי' תלמודית ערך ביכורים (ע' ש). וש"נ. והאריך בזה בביאור הרי"פ פערלא לסהמ"צ לרס"ג מ"ע פד-פה.

בית הוי' אלקיך: לשון הכתוב (בנוגע לביכורים): משפטים כג, יט. תשא לד, כו. תוספתא שם. רמב"ם שם.

היתה צריכה, לכאורה, התורה לומר: הביאור בזה ע"פ פשש"מ נתבאר בהתוועדות ש"פ תבוא, ח"י אלול שנה זו.

כבסוף הפרשה שלפניה: תצא כה, יט. (וראה גם ראה יב, יא). וראה סנהדרין כ, ב.

מיד עם "כי תבוא . . התכלית . . של "תבוא": ע"ד, וביתר שאת, ר"פ בהר ומבואר בלקו"ת שם. סה"מ תר"ל ע' קלב. ובכ"מ.

ב"ששת ימים תעבוד", ב"תזרע שדך" ו"תזמור כרמך" – הוא חורש וזורע את האדמה (ה"דומם"), לאחר מכן – עם תום ההכנה של "תעבוד, תזרע, תזמור" – באים התבואה והפירות ("צומח"), אשר "הראשונים" והטובים שבהם נבחרים ונקבעים לביכורים לקב"ה, ומובאים, יחד עם קרבנות ("חי") אל בית המקדש, ששם האדם ("מדבר"), מביא הביכורים, קורא בקול רם וברור ובשמחה את פרשת הביכורים,

ובלשון הרמב"ם: **כל העיירות שבמעמד מתכנסות לעירו של מעמד כו' ברוב עם הדרת מלך כו', הממונה אומר קומו ונעלה ציון אל ה' אלקינו. והשור הולך לפניהם כו', והחליל מכה לפניהם עד שהם מגיעין קרוב לירושלים, והם הולכים בכל הדרך וקורין שמחתי באומרים לי בית ה' נלך כו', ומשיכנסו כולן בשערי ירושלים יתחילו לקרות עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים כו', הגיעו להר הבית, נוטל כל אחד ואחד סלו על כתיפו, ואומרין הללוי' הללו א-ל בקדשו וכו' עד כל הנשמה תהלל י-ה הללוי' כו', הגיעו לעזרה דברו הלוים בשיר ארוממך ה' כי דליתני וגו'.**

זה גם הסדר היום-יומי בעבודת האדם לבוראו:

לאחר השינה, כאשר האדם, עם שכלו וכישוריו וידיעותיו וכו', הוא כ"דומם", אלא שהשינה צריכה להיות הזמן שכל כוחות הנפש והגוף יחליפו כוח ויתרעננו בשביל עבודת השם. לאחר מכן, כשיתעורר משנתו, צריך להיות "**לקום** משנתו" – "יקום מיד בזריזות לעבודת בוראו" – כלומר: עם יקיצתו הוא מתחיל לצומח ("צומח") ולעלות מדרגא לדרגא, על-ידי קיום מצוות הבורא: נטילת ידים, ברכות השחר וכו', עד שהוא מגיע לכללות ענין התפילה, ובתפילה עצמה בארבעה השלבים שבה: "הודו", "פסוקי דזמרה", "קריאת שמע", "תפילת העמידה", לאחר מכן הוא מבצע את הציווי "וכבשוה" – עוסק בכיבוש וישוב העולם על-ידי ובאופן של "כל מעשיך לשם שמים", ו"מעשיו" ועיסוקו הם ב"דומם", ב"צומח", ב"חי" וב"מדבר" של העולם – והוא עושה זאת באמצעות **ועם** נפשו הבהמית ("חי"), וכך הוא משיג את מלוא השלימות של האדם ("מדבר") על-ידי עשיית "דירה לו,יתברך, בתחתונים", שזו הכוונה והשלימות של כל הבריאה.

ששת ימים תעבוד: יתרו כ, ט. וראה לקו"ש חי"ז ס"ע 245 ובהע' 20 שם.

"תזרע שדך" ו"תזמור כרמך": בהר כה, ג.

הראשונים: תבוא שם. ביכורים פ"ג מ"א. פרש"י משפטים ותבוא שם. רמב"ם שם הי"ט.

והטובים שבהם: ביכורים פ,א מ"ג. רמב"ם שם ה"ג.

יחד עם קרבנות: ביכורים פ"ג מ"ה. רמב"ם שם פ"ג ה"ט. וראה שם הי"ב.

קורא בקול רם: פרש"י עה"פ תבוא שם, ה (מסוטה לב, ב).

ובשמחה: ראה פרש"י תבוא שם, יא (מפסחים לו, ב).

ובלשון הרמב"ם: שם פ"ד הט"ז-יז (מביכורים פ"ג מ"ב-ד. ירושלמי ביכורים פ"ג ה"ב).

ברוב עם הדרת מלך: משלי יד, כח.

קומו ונעלה: ירמי' לא, ה.

והשור: ומקריבין אותו שלמים (ר"ש ורע"ב לביכורים פ"ג מ"ג, מירושלמי שם ה"ג).

שמחתי באומרים . . עומדות היו: תהלים קכב, א-ב.

הללוי' הללו . . הללוי': תהלים מזמור קנ. וראה ביאורו: פרדס שער ב' רפ"ג ורפ"ה. ועוד. אוה"ת להצ"צ לתהלים (יהל אור) ע' תקפח ואילך. **וש"נ.**

ארוממך ה': תהלים ל, ב.

עבודת האדם לבוראו . . "דומם" . . "צומח" . . "חי" . . "מדבר": ראה גם המשך תער"ב ח"א ע' רפה קרוב לסופו ואילך. מכתב מראשון דסליחות ה'תשי"ג (לקו"ש ח"ט ע' 411).

כוחות הנפש . . ויתרעננו: ראה ב"י לטור או"ח ס"ד. שו"ע אדה"ז או"ח ס"ד ס"א (בשם הרשב"א).

כשיתעורר משנתו . . "לקום משנתו": רמ"א או"ח בתחלתו. שו"ע אדה"ז שם ס"א ס"א. מהדו"ב שם.

יקום מיד בזריזות לעבודת בוראו: אדה"ז בשו"ע מהדו"ב שם. וראה רמ"א שם.

ארבעה השלבים: סידור האריז"ל בתחלתו. כתהאריז"ל במקומות המקבילים. לקו"ת בשלח ב, ב. סה"מ תרס"ח ע' ה ואילך. ד"ה זה היום תרצ"ד ס"ג (סה"מ קונטרסים ח"ב שיט, ב ואילך). ד"ה ויחלום תש"ח (סה"מ תש"ח ע' 80 ואילך). ועוד. וראה לקו"ד (כרך ג') תצז, א ואילך. ובכ"מ.

וכבשוה: בראשית א, כז. וראה שו"ע או"ח רסקנ"ו.

כל מעשיך לשם שמים: אבות פ"ב מי"ב. רמב"ם הל' דעות ספ"ג. טושו"ע או"ח סרל"א. וצע"ק שבשו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו ס"ב השמיטו (אבל **מציין בפנים** לעיין באדר"נ פי"ז ובח"פ להרמב"ם פ"ה, שבשניהם מקושר הנ"ל עם "בכל דרכיך דעהו" – שהובא בשו"ע אדה"ז שם).

וכל זה גם מקרב את הגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו,

שאז יהי׳ הקיום הנצחי של ״בואו נשתחוה ונכרעה, נברכה״, הכתרתו של ה״מלך על כל הארץ״ בשלימות בתכלית, ״והיתה לה׳ המלוכה״, ויקוים: ״וידעו (כל העמים, כל הבריאה) כי אתה שמך ה׳ לבדך עליון על כל הארץ״,

בכבוד ובברכה להצלחה בכל האמור
ולכתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה
בגשמיות וברוחניות גם יחד

מנחם שניאורסאהן

הכתרתו.. בשלימות: כמצות רצונך (ראה תו״ח ר״פ ויחי (צה, א. צו ג-ד). אוה״ת ויחי (כך ו) תתשכח, ב ואילך. המשך וככה תרל״ז פי״ז ואילך).

והיתה לה׳ המלוכה: עובדי׳ א, כא. וראה רמב״ם הל׳ מלכים ספי״א וספי״ב (סיום וחותם ספרו).

וידעו.. הארץ: תהלים סיום וחותם מזמור פג.

כל.. הבריאה: כי מלאה **הארץ דעה** גו׳ (ישעי׳ יא, ט. רמב״ם בסיום וחותם ספרו).

אגרות קודש

ב״ה, כ׳ אלול, תשי״ח
ברוקלין.

מרת אלישבע תחי׳

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבה מט״ו אלול, בו כותבת אשר מנהלת היא גן חב״ד אשר בלוד הנכנס ברשת אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש אשר בארצנו הקדושה תבנה ותכונן במהרה בימינו על ידי משיח צדקנו.

ובעת רצון יזכירוה וכן ילדי הגן שי׳ על הציון הק׳ של כ״ק מו״ח אדמו״ר זצוקללה״ה נבג״מ זי״ע להצלחה מופלגה בכל עניני הגן הנקרא על שמו.

וע״פ מאמר רז״ל, שמא מילתא היא, בודאי יגן זכותו על ילדי הגן, הגננת וההנהלה בכל עניני הגן וגם בכל עניניהם הפרטים.

וגודל השכר מובן הוא מגודל הנחת רוח הנגרם עי״ז להקב״ה, וכדברי כ״ק מו״ח אדמו״ר בשם הבעש״ט, אשר אהבת הקב״ה לכאו״א מבני ישראל, גדולה בהרבה יותר מאהבת הורים זקנים לבנם יחידם שנולד להם לעת זקנותם.

בברכת הצלחה וכתיבה וחתימה טובה לכאו״א וב״ב שליט״א.

בס"ד. שיחת שבת פרשת תבוא, ח"י אלול, ה'תשי"ז.

בלתי מוגה

א. לפני[1] עשרים שנה סיפר כ"ק מורי־וחמי אדמו"ר[2] אודות שבת פרשת תבוא שנת תרנ"ב, שחל בח"י אלול (כבקביעות שנה זו).

באותה תקופה התקיימה חתונת דודתו[3], אחותו של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו־עדן. ה'שבע ברכות' האחרונות היו ביום ה'. באותו יום היה אדמו"ר נשמתו־עדן ב"אוהל" (של אדמו"ר ה'צמח צדק' ואדמו"ר מהר"ש), ולמחרת, ביום וערב שבת־קודש, הלך עוד פעם ל"אוהל".

ענין זה — ההליכה אל ה"אוהל" יומיים רצופים, שלא כסדר הרגיל שהיה נוסע בזמנים קבועים — עורר תמיהה גדולה.

גם תפילתו של כ"ק אדמו"ר נשמתו־עדן ביום השבת־קודש ההוא היתה בדרך הפלאה.

לאחרי משך זמן, בעת התוועדות[4], הסביר כ"ק אדמו"ר נשמתו־עדן את סיבת הדבר:

כל מאמר שאומר ברבים, אינו אומרו עד שהמאמר נתעצם עמו תחילה. וכיון שהמאמר שהוצרך לומר בשבת־קודש פרשת תבוא עדיין לא נתעצם עמו כפי שרצה, לכן נסע אל האוהל של אדמו"ר מהר"ש — כי המאמר היה מאמר של אדמו"ר מהר"ש — בכדי לפעול שיתעצם עם המאמר.

וכיון שאין הקב"ה נשאר בעל־חוב — הנה בגלל היגיעה שהתייגע על מאמרו של אדמו"ר מהר"ש, לקחו אדמו"ר מהר"ש ביום השבת־קודש פרשת תבוא, ח"י אלול, להיכל הבעל־שם־טוב, ושם שמע את שבעת ה'תורות' שאמר מורנו הבעל־שם־טוב ביום הולדתו.

כאשר כ"ק אדמו"ר נשמתו־עדן סיפר אודות שבעת ה'תורות' — תיאר בפרטיות את ציור הגן־עדן, וסיפר בפרטיות אודות כל אחת משבעת ה'תורות', באיזה זמן ובאיזה אופן היתה אמירתה, כדלקמן.

ב. ה'תורה' הראשונה היתה אחר קבלת שבת, קודם תפילת ערבית, ונאמרה בהקהל, היינו, לפני תלמידיו ותלמידי תלמידיו כו', ואפילו נשמות דנוקבא היו במעמד זה.

וה'תורה' היא[5]:

"והיה[6] כי תבוא אל הארץ" — "ארץ" לשון מרוצה[7] [כי מצינו גם ש"ארץ" הוא מלשון רצון[8], אבל כאן פירש "ארץ" מלשון מרוצה], ופירוש "והיה כי תבוא אל הארץ" — אַז דו וועסט צוקומען (כאשר תגיע) אל הרצון ומרוצה — "אשר ה' אלקיך נותן לך" — בדרך מתנה — "וירשתה" — בדרך ירושה, אזי העבודה היא — "וישבת בה", להמשיך בהתיישבות, "ושמת בטנא" — אורות בכלים, "והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך", היינו, שיהודי צריך לידע שכאשר בא למקום מסויים הרי זה בהשגחה פרטית, והכוונה בזה היא — "לשכן שמו שם", לפרסם אלקות בעולם.

ה'תורה' השניה נאמרה גם כן בהקהל, אחר תפילת ערבית.

בתורה זו אמר עוד פעם את ה'תורה' הקודמת, והוסיף: "והיה כי תבוא אל הארץ" — בכדי להגיע אל הרצון כו', הרי זה על־ידי — "לשכן שמו שם", שהוא ענין המסירות־נפש לפרסם אלקותו בעולם, על־ידי אמירת ברכה ופסוק תהלים.

— כאשר כ"ק אדמו"ר נשמתו־עדן חזר על ה'תורה' הנ"ל, ביאר: למטה — ענין ההשכלה הוא יחוס, אבל למעלה — היחוס הוא ברכה וקאַפּיטל תהלים.

שאר ה'תורות' נאמרו בשאר הזמנים, לא בהקהל, אלא עבור יחידי סגולה, ואין כאן מקומם.

---

1) בהבא לקמן — ראה גם שיחת ש"פ תבוא, ח"י אלול דאשתקד ס"ה ואילך (תו"מ חי"ז ס"ע 194 ואילך). וש"נ.

2) שיחת ליל שמע"צ תרצ"ז ס"א (סה"ש תרצ"ז ס"ע 189 ואילך).

3) הרבנית חי' מושקא — עם הרה"ח וכו' מו"ה משה הכהן האָרענשטיין — ביום ועש"ק (פ' תצא) יו"ד אלול תרנ"ב (המו"ל).

4) בשמע"צ תרנ"ג (המו"ל).

5) נעתקה ב"היום יום" חי אלול.

6) ריש פרשתנו.

7) ראה פי' מהרז"ו לב"ר פ"ה, ח.

8) פי' המת"כ שם. וראה תו"א בראשית א, סע"ג.

ג. כיון שב' 'תורות' הנ"ל נאמרו בהקהל, ואפילו במעמד נשמות דנוקבא, היינו, לא רק נשמות דדכורא שהם משפיעים, אלא גם כאלה שאינם בבחינת משפיעים, כיון שלעת־עתה אין להם מה להשפיע, וענינם הוא רק לקבל – הרי מובן ש'תורות' הנ"ל מהווים הוראה לכל.

ובבוא ח"י אלול, ובפרט כשחל בשבת פרשת תבוא, כבפעם הראשונה – חוזר ונשנה ענין זה עוד פעם – כמבואר בכתבי האריז"ל[9] על הפסוק[10] "והימים האלה נזכרים ונעשים" – שגם עתה שומעים כל הנשמות השייכות לתלמידי הבעל־שם־טוב את ה'תורות' הנ"ל.

ד. ב'תורה' הנ"ל מדובר אודות ענין הירושה ("וירשתה"), שהוא ענין נעלה ביותר[11] – שהרי הירושה אינה תלויה במעמדו ומצבו של היורש, שהרי אפילו תינוק בן יומו יורש הכל ללא ענין של עבודה כלל.

ומוסיף ומקדים לזה ענין המתנה ("נותן לך"), שגם זה ענין נעלה ביותר – כמאמר רבותינו ז"ל[12] "כל הנותן בעין יפה הוא נותן", ועוד זאת, שזהו ענין נעלה יותר מענין הירושה.

ובהקדמה:

לכאורה יש מקום לומר שב' הענינים דירושה ומתנה הם שוים, כיון שבשניהם ישנה אותה מעלה – שהם למעלה מערך כלי המקבל, וזוהי מעלתם לגבי מכירה, שמכירה היא לפי אופן עבודת הלוקח, מה־שאין־כן ירושה ומתנה הם לפי ערך המוריש והנותן.

ויתירה מזה: לא זו בלבד ששניהם שוים, אלא אדרבה, יש מעלה בירושה לגבי מתנה – שהרי במתנה אמרו חכמינו ז"ל[13] "אי לאו דעביד ליה נייחא לנפשיה לא הוה יהיב ליה מתנתא", והיינו, שבמתנה יש איזו אחיזה להמקבל, מה־שאין־כן בירושה שמצב היורש אינו נוגע כלל.

אך האמת היא שמתנה היא למעלה מירושה, כי:

בענין המתנה – הרי אף־על־פי ש"אי לאו דעביד ליה נייחא לנפשיה לא הוה יהיב ליה מתנתא", מכל־מקום, אין הכוונה שהמתנה היא לפי ערך ה'נחת־רוח' שעשה להנותן, דאם כן, הרי זה ענין של שכר, ולא מתנה, ועל כן צריך לומר, שהמתנה היא למעלה מערך ה'נחת־רוח' שעשה לנותן, והיינו, שה'נחת־רוח' הוא רק "גורם" בלבד, ונתינת המתנה היא שלא בערך לה'נחת־רוח'.

ועוד זאת, שיש מעלה במתנה לגבי ירושה – כי, ירושה קשורה עם מציאותו של היורש, סיבת הירושה היא, בגלל שהוא "יורש", היינו, שהוא אדם שיש לו קשר עם המוריש, ולכן הוא היורש של המוריש, וכמו שכתוב[14] "תחת אבותיך יהיו בניך", ואם כן, ענין הירושה קשור עם מציאותו של היורש.

כלומר: אף שהירושה אינה תלויה במצבו של היורש (שהרי ירושה אינה כמכירה שהיא לפי אופן עבודתו של הלוקח ולפי הכלים שלו, ולא לפי אופן המוכר, מה־שאין־כן בירושה, שלהיותו יורש, עומד הוא במקום המוריש כמו שהוא, מבלי הבט על מעמדו ומצבו), מכל־מקום, ענין הירושה הוא מצד מציאותו, שהוא "יורש", היינו, מצד התקשרותו עם המוריש, ולכן הרי זה תלוי לפי אופן ההתקשרות; עד כמה שהוא מקושר בקשר אמיץ – במדה כזו הוא יורש שעומד במקום המוריש.

מה־שאין־כן במתנה – הרי נתינת המתנה אינה מצד מציאותו של המקבל, כי אם מצד מציאותו של הנותן, ד"כל הנותן בעין יפה" (שהרי ה'נחת־רוח' שעשה לנותן אינה אלא "גורם" בלבד, כנ"ל).

ה. וב' ענינים אלו – ירושה ומתנה – ישנם בתורה:

א) ענין הירושה – כמו שכתוב[15] "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב",

ב) וענין המתנה – כמו שכתוב[16] "ויתן אל משה", שהתורה "ניתנה לו במתנה", ו"נהג בה טובת עין ונתנה לישראל"[17].

---

9) ראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.
10) אסתר ט, כח.
11) בהבא לקמן – ראה גם תו"מ ח"י ע' 102 ואילך. וש"נ.
12) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.
13) ראה מגילה כו, ב. גיטין נ, ב. ב"מ טז, א. ב"ב קנו, א.
14) תהלים מה, יז. וראה ב"ב קנט, רע"א. וראה גם שו"ת צפע"נ דווינסק ח"א סקי"ח. לעיל ע' 112. וש"נ.
15) ברכה לג, ד.
16) תשא לא, יח ובפרש"י.
17) נדרים לח, א.

וכמו כן ישנם ב' ענינים אלו בעבודה:

ירושה – כידוע בפירוש "ואתן לעשו את הר שעיר לרשת אותו"[18], שהוא ענין ירושת האורות דתהו (שרשו של עשו), שהרי בתהו היה הענין ד"וימלוך גו' וימת"[19], ובמילא ישנו ענין הירושה, והיורש הוא יעקב, כמו שכתוב[20] "הלא אח עשו ליעקב".

וזהו שענין הירושה אינו שכר העבודה אלא למעלה מכפי עבודתו – כיון שמקבל לא רק "ז' תחתונות דתהו" שבהם היה ענין השבירה, אלא גם "ג' ראשונות, כתר־חכמה־בינה דתהו".

אמנם, גם "ג' ראשונות" שבהם לא היתה השבירה, שייכים לתהו, ולכן נמשכים גם הם – מצד ענין הירושה ד"אח עשו ליעקב".

אך ישנו ענין נעלה יותר – מתנה – שלמעלה לגמרי מתהו ותיקון, וענין זה שייך לבני ישראל מצד עצמם, והוא ענין המשכת עצמותו יתברך שבא בדרך מתנה באופן ד"כל הנותן בעין יפה הוא נותן".

ו. אמנם, אף־על־פי שמתנה היא למעלה מירושה, מכל־מקום, נזכר גם ענין הירושה.

וטעם הדבר – לפי שיש גם מעלה בירושה לגבי מתנה, שמתנה יש לה הפסק, מה־שאין־כן ירושה אין לה הפסק[21], שנמשכת עד סוף כל הדורות. ולכן נאמר "נותן לך וירשתה", להורות שבענין זה ישנן המעלות שבשניהם.

וכפי שמבאר ה'צמח צדק'[22] בדברי הגמרא שמתנה יש לה הפסק – ש"שם גופא[23] אמרו דמתנה למי שראוי ליורשו אין לה הפסק".

ז. ועל זה מבאר ב'תורה' הנ"ל, שכאשר מגיעים "אל הארץ", במדריגה היותר נעלית בירושה ומתנה – אזי העבודה היא "וישבת בה", להמשיך ולהוריד באופן של התיישבות, היינו, להמשיך למטה כדי לחבר גשמיות עם רוחניות.

וזהו ענין הביכורים – שהרי הביכורים הם דבר גשמי, והמובחר של הגשמיות, ועוד זאת, שאין מקריבים אותם על־גבי המזבח, אלא נותנים אותם לכהן, והכהן אוכל אותם ונעשים דם ובשר כבשרו; וענין זה נעשה קדושה.

והכח לזה הוא מבית־המקדש – כי, בבית המקדש היה הזמן והמקום למעלה מזמן ומקום, ולכן היתה יכולה להיות שם עבודת הביכורים, ליקח דבר גשמי, המובחר שבגשמי, וליתנו לה', כמו שכתוב[24] "כל חלב לה'", ובאופן ד"הגדתי היום לה' אלקיך"[25], "הגדתי" מלשון שבח[26], היינו, לשבח את הקב"ה עם הגשמיות גופא.

וזהו גם "לשכן שמו שם" – לשכן שמו בעולם גופא, היינו, שבתחתונים גופא עושים דירה לעצמותו יתברך[27], "כתפארת אדם לשבת בית"[28].

* * *

ח. ח"י[29] אלול הוא יום הולדת של מורנו הבעל־שם־טוב (בשנת נח"ת) ושל כ"ק רבינו הזקן (בשנת קה"ת).

ידוע[30] שרבינו הזקן היה קורא להבעל־שם־טוב "זיידע" (סבא). – כפשוטו היה זה בגלל שרבינו הזקן היה תלמיד תלמידו של הבעל־שם־טוב, ואמרו חכמינו ז"ל[31]: "כל המלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו".

---

18) יהושע כד, ד.
19) וישלח לו, לב ואילך.
20) מלאכי א, ב.
21) ב"ב קכט, ב. קלג, סע"א.
22) אוה"ת בראשית יז, א.
23) שם קל, רע"א (במשנה).
24) ויקרא ג, טז. וראה רמב"ם הל' איסורי מזבח בסופן.
25) פרשתנו כו, ג.
26) תרגום ירושלמי עה"פ. וראה רמב"ן עה"פ.
27) ראה בהנסמן בסה"מ מלוקט ח"ב ע' רמא הערה 32.
28) ישעי' מד, יג.
29) שיחה זו הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפסה בלקו"ש ח"ד ע' 1136 ואילך. במהדורא זו ניתוספו ע"י המו"ל עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.
30) "התמים" ח"ב ע' נו (נדפס באג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ב ע' שסב. ח"ג ע' שעג – נעתק ב)"היום יום" כז אייר. וגם בני רבינו הזקן היו רגילים לקרוא את המגיד בשם "זיידע" ואת הבעש"ט "עלטער זיידע" (לקו"ד ח"א מא, ב).
31) סנהדרין יט, ב.

אבל במאמר חכמינו ז"ל נאמר "כאילו ילדו", בכ"ף הדמיון, ולא שאכן ילדו. וכן מבואר בחסידות[32], שכל השפעה של שכל היא רק הארה מהמשפיע, ולא המשכה מהעצם שלו כמו בהולדה, ולכן הרי זה רק "כאילו ילדו".

ואילו רבינו הזקן קרא להבעל־שם־טוב "סבא", ללא כ"ף הדמיון, ויתירה מזה: ידוע[33] מה שאמר אודות רבי ברוך ממעזיבוז, שהיה נכדו של הבעל־שם־טוב (על־ידי בת, ויש מעלה מסויימת בבן בתו לגבי בן בנו[34]), שהוא – רבי ברוך – נכדו של הבעל־שם־טוב בגשמיות, ואילו אני – אמר רבינו הזקן על עצמו – הנני נכד ברוחניות, ואמר זאת למעליותא.

והיינו, שרבינו הזקן "לקח" את הפנימיות של הבעל־שם־טוב: לא רק השפעת השכל שהיא הארה, אלא אפילו פנימיות זו שאינה נמשכת בהשפעה עצמית של הולדה.

והביאור בזה בקצרה:

"הצדיקים דומים לבוראם"[35]. על־דרך שהקב"ה אומר "אנא נפשי כתבית יהבית"[36], שהכניס את עצמותו בתורה – כן הוא גם בצדיקים, שמכניסים את עצמותם בתורה.

בתורת החסידות הכניס הבעל־שם־טוב את עצמיותו, גם מה שלא נמשך אפילו לבֵּן. וכיון שרבינו הזקן לקח את הפנימיות דתורת הבעל־שם־טוב[37] – לקח על־ידי־זה את הפנימיות והעצמיות של הבעל־שם־טוב[38], ולכן הוא הנכד האמיתי.

ועד שהיחוד הפנימי והעצמי[39] של רבינו הזקן עם הבעל־שם־טוב התבטא גם בלידתם בגוף הגשמי – והרי הגוף קשור עם עצמותו יתברך[40] – שיום הולדת של שניהם הוא באותו יום: ח"י אלול.

ט. היחס של סבא ונכד הוא בשתים: הנכד מקבל מהסבא, והוא משלים את הסבא. וכמאמר רבותינו ז"ל על הפסוק[41] "לא ימוש גו' זרע זרעך גו' תורה מחזרת על אכסניא שלה", ונאמר "עטרת זקנים בני בנים"[42].

וכיון שרבינו הזקן מייחס את עצמו כנכד של הבעל־שם־טוב, הרי מובן, שאצלו ישנם ב' הענינים: א) הוא לקח את עצמיותו של הבעל־שם־טוב, כנ"ל, ב) הוא משלים את הבעל־שם־טוב: הכוונה דתורת הבעל־שם־טוב נשלמת על־ידי תורת חסידות חכמה־בינה־דעת. חסידות חב"ד פועלת עילוי גם בחסד־גבורה־תפארת ונצח־הוד־יסוד־מלכות, וכמבואר במקום אחר[43] החידוש של חסידות חב"ד, שאפילו אנשים פשוטים שאינם שייכים לכאורה להבנה והשגה, יכולים גם הם להתעלות על־ידי חסידות חב"ד, יותר אפילו מאשר על־ידי תורת החסידות הכללית.

---

32) לקו"ת שה"ש לט, ד. ד"ה זאת חוקת התורה תרס"ו (המשך תרס"ו ע' קעג ואילך).

33) "התמים" שם.

34) ראה "התמים" ח"ג ע' כג. "היום יום" כח אייר (מאג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ד ע' תקד ואילך. וראה "רשימות" חוברת קעה ע' 6 ואילך. וש"נ)*.

35) רות רבה פ"ד, ג. וראה ב"ר פס"ד, ח. במדב"ר פ"י, ה. אסת"ר פ"ו, ב.

36) שבת קה, א וכגרסת הע"י.

37) כידוע שאמר הרב מבארדיטשוב: מיר האָבן אַלע גיגעסען פון איין שיסל, און דער ליטוואַק האָט צוגינומען די ווערכושקע (חלק העליון) (תורת שלום ע' 47). וראה גם מכתב כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע לי"ט כסלו תרס"ב (פאקסימיליא מהמכתב – בקונטרס ומעין ע' 17 (נעתק ב"היום יום" בתחלתו)): והיא היא תורת הבעש"ט ז"ל (נתבאר בשיחת י"ט כסלו תש"כ, נדפסה בלקו"ש ח"ד ע' 1252).

38) וכן מובן גם מענין הספירות (שידוע (סה"מ תש"ט ע' 76) שהבעש"ט הוא בחי' עתיק, ואדמו"ר הזקן בחי' אבא) דפנימיות אבא פנימיות עתיק (משיחת חג הסוכות תש"כ).

39) בהוספה על ה"יחוד נפלא" שנעשה ע"י ענין השכל, ובפרט בלימוד התורה, ובפרט בפנימיות התורה שכולה פנים (ראה תניא קו"א קס, סע"ב ואילך), ובפרט אצל צדיקים שדומים לבוראם (מהנחה בלתי מוגה).

40) ראה תורת שלום ע' 12 וע' 120.

41) ישעי' נט, כא. ב"מ פה, א.

42) משלי יז, ו. אבות פ"ו, ט. ב"ר רפס"ג.

43) ראה שיחת ח"י אלול תשי"א ס"ב (תו"מ ח"ג ע' 301). וש"נ.

---

*) לאחרי הסתלקות אדמו"ר האמצעי – בשנת תקפ"ח, שאמרו חסידים שסימנה "הפ"ח נשבר" – רצו החסידים שהצמח צדק יקבל את הנשיאות, ולא רצה, וטען שישנו בן,

– כוונתו היתה לר' חיים אברהם, בנו של אדמו"ר הזקן, או לר' נחום בנו של אדמו"ר האמצעי –

עד שלקראת חג השבועות תקצ"א פנה א' החסידים להצמח צדק ואמר שיש לו ראי' מפורשת אשר רק לו יאתה הנשיאות, וענה הצמח צדק: עם מאמר חז"ל אסור לשחק... אמור מה בפיך ונשמע. ואמר החסיד הנ"ל: כתיב (תזריע יב, ב) "אשה כי תזריע וילדה זכר", ואמרו חז"ל (ברכות ס, א. וש"נ) "איש מזריע תחילה יולדת נקבה (זו אמו של הצמח צדק), אשה מזרעת תחילה יולדת זכר" (זה הצמח צדק). – ואז הסכים הצמח צדק לקבל את הנשיאות, ולבש בגדים מיוחדים (בגדי לבן שהיו בירושה מרבינו הזקן) ואמר חסידות.

ומזה מובן שיש מעלה בבן בתו דוקא (מהנחה בלתי מוגה).

מלבד זה שרבינו הזקן ונשיאי חב"ד שלאחריו, גילו, המשיכו־הורידו והלבישו את תורת הבעל־שם־טוב בשכל דקדושה, עד שכל אחד ואחד יוכל להבין אפילו בשכל אנושי, הנה נוסף לזה, פעלו על־ידי־זה גם שלימות בתורת הבעל־שם־טוב, כי, בכדי להמשיך־להוריד בשכל את תורת הבעל־שם־טוב שהיא למעלה מהשכל, יש צורך בכח עמוק ביותר ("גאָר אַ טיפערן כח"), ועל־ידי־זה נמשך אור נעלה יותר, שמביא שלימות.

י. על־פי הנ"ל יובן מה שכתב ה'צמח צדק'[44] אודות רבינו הזקן: "גם מזקיני נשמתו־עדן שמענו עתידות קולע אל השערה". ולכאורה אינו מובן: וכי כוונת ה'צמח צדק'[45] לשבח את רבינו הזקן בענינים חיצוניים, ענינים של מופתים[46]? וכי זהו השבח של רבינו הזקן[47]?

אך הפירוש בזה הוא:

ענין זה בא בהמשך למה שכתב שם לפני־זה: "שהוא (הבעל־שם־טוב) ותלמידו הרב המגיד (ממעזריטש) נשמתם־עדן היו רואים מסוף העולם ועד סופו ממש בעין ראיה . . והיינו על־ידי שהיה גלוי לפניהם אור שנברא ביום ראשון (דהבריאה) שהשם־יתברך גנזו בתורה"[48];

ועל זה אומר ה'צמח צדק': "גם מזקיני נשמתו־עדן שמענו עתידות כו', ומהלשון "גם" מוכח שה"עתידות" של רבינו הזקן הם אותו ענין שנאמר לפני־זה בנוגע להבעל־שם־טוב והרב המגיד: התגלות ה"אור שנברא ביום ראשון", אלא שאצל רבינו הזקן היה זה באופן ד"קולע אל השערה".

"אור שנברא ביום ראשון" הוא האור שלמעלה מסדר השתלשלות[49], ולמעלה מזה — האור שקודם[50] הצמצום[51], ושם גופא — האור שלגלות עצמותו[52].

הגם שבפני הבעל־שם־טוב והמגיד האיר אור זה גם בנוגע לגשמיות העולם[53], שלכן ראו בראיה ממש[54] — הרי אצל רבינו הזקן ניתוסף[55] שהאור היה מאיר בהתיישבות[56], "קולע אל השערה". ובכדי שאור שלמעלה

---

44) דרך אמונה מצות עדות סה, א.

45) והגע עצמך:

ענינו של ה'צמח צדק' הי' באופן שכולו תורה, והרי לגבי התורה כל שאר הענינים הם באין ערוך*.

וא"כ, כיון שה'צמח צדק' משבח את רבינו הזקן בענין של אמירת עתידות, ולא עוד אלא שמביא ענין זה במאמר דא"ח — הרי בודאי שזהו ענין חשוב ועיקרי שעל־ידו ניתוסף בתורה, ובפנימיות התורה, שזהו"ע הקשור עם ביאת המשיח, וכללות הכוונה דדירה בתחתונים! (מהנחה בלתי מוגה).

46) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ח: משה רבינו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה שהמאמין ע"פ האותות יש בלבו דופי כו'. וראה גם "התמים" ח"ב ע' סד (אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ב ע' שעה): בעיני גדולי חסידי חב"ד המופתים הם כעין פגיעה בכבוד החסידות, קטנות ושפלות, ואין משים לב לזה (ראה גם תו"מ חי"ג ע' 99. וש"נ).

47) ואדרבה, ממעלתו של רבינו הזקן שהוא אור עצמי, שאור עצמי אין זקוק למופתים (תורת שלום ע' 167). — ויש לבאר שהוא ע"ד החילוק שמשה רבינו "עומד על עמדו שלם" בשעת הנבואה ולא כשארי הנביאים שהיו יראים ונבהלים ומתמוגגין (הל' יסוה"ת פ"ז, ה"ו). ועד"ז הוא גם בנוגע לאדמו"ר הזקן שלא הוצרך למופתים — שינוי הטבע, בחי' הפשטה מהעולם**, כי כל המדריגות היותר נעלות האירו אצלו בהתיישבות (ראה לקו"ש ח"ד ע' 1120). וראה בד"ה פדה בשלום תרפ"ה בסופו (סה"מ תרפ"ה ע' פח): המופתים הם שינויי הטבע, והכוונה העצמית היא שהטבע ממש יהי' אלקות . . וזה בא ע"י רבינו בהתלבשות בהשגה דוקא.

48) ראה ב"ר פ"ג, ו (וכ"ה בירושלמי ברכות פ"ח, ו) — ושם הוא לצדיקים לע"ל. אבל במדרש רות בזהר חדש פה, א איתא שהוא בתורה (עיין ג"כ זח"א רסד, א. זח"ב קמט, א). לקו"ת במדבר יח, ד. ובדגל מחנה אפרים פ' בראשית בשם הבעש"ט באריכות.

49) ראה תו"א מד, ג. ובד"ה והי' אור (לקו"ת פ' צו).

50) כידוע שהאור שלאחרי הצמצום יש בו התחלקות מעלה ומטה וכו', ואינו בכל מקום בשוה, ודוקא האור שקודם הצמצום הוא בכל מקום בשוה — שזהו "שהיו רואים מסוף העולם עד סופו", בכל מקום בשוה.

והיינו, שמצד אור זה בטלות הגבלות המקום, שזהו שמצינו (ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סימן שלח ואילך. וש"נ) שהיו רואים בגשמיות מה שנעשה בריחוק מקום כאילו היו נמצאים בקירוב מקום (מהנחה בלתי מוגה).

51) מאמר דפ' נח עת"ר (סה"מ עת"ר ע' מה ואילך).

52) ד"ה נחמו תער"ב בסופו (המשך תער"ב ח"א ע' פד).

53) וזהו הטעם ששואלים אצל רבותינו נשיאינו עצות גם בנוגע לענינים גשמיים (ראה תו"מ ח"ט ס"ע 127 ואילך. וש"נ) — מהנחה בלתי מוגה.

54) ולא בנבואה (ד"ה והוא עומד תרס"ג ע' 10 (סה"מ תרס"ג ע' נח)). וראה גם ד"ה ושבתה תרס"ו (המשך תרס"ו ס"ע רכז ואילך).

55) אין בזה סתירה לפי' הפשוט דתיבת "גם" (שזהו הוספה על העיקר הקודם) — ע"פ המבואר בכ"מ שההמשכה בשכל, ה"ז התלבשות בשכל ואין האור מאיר כ"כ וכו'. ובפרט "לאחר פטרבורג". וראה ג"כ שיחת י"ט כסלו תרס"ח (בסה"ש תורת שלום (ס"ע 112 ואילך)).

56) וע"ד המבואר (ראה גם שיחת ש"פ ראה סי"ב (לעיל ע' 228). וש"נ). במ"ש "ויעש כן אהרן גו'", "להגיד שבחו של אהרן שלא שינה" (בהעלותך ח, ג ובפרש"י. וראה ס"פ צו ובפרש"י) — שהחידוש בזה הוא שעבודתו היתה באופן של התיישבות (מהנחה בלתי מוגה).

---

*) בענין זה נזכר גם מאמר הירושלמי שהובא בתשובותיו של הצמח צדק.

**) ועד"ז בענין הנבואה – שבעת התגלות הנבואה צריך הנביא להיות בהפשטת הגשמיות, שזהו גם ענין הפשטת הלבושים בעת הנבואה, כמ"ש (שמואל־א יט, כד) "ויפשט גם הוא בגדיו ויתנבא" (ראה סה"מ תש"י ע' 118. ועוד). – מהנחה בלתי מוגה.

מסדר השתלשלות יוכל להיות בעולם בהתיישבות – אין זה מצד האור, אלא מצד עצמותו יתברך, שהוא נושא כל הפכים[57].

וכן יהיה גם לעתיד לבוא, כשתושלם הכוונה העליונה דדירה בתחתונים – דירה לעצמותו, שמצד עצמותו יתברך יתחברו שני ההפכים דגשמיות ורוחניות, שיהיה "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר"[58], שהבשר הגשמי יראה אלקות, וענין זה יהיה אצלו בהתיישבות.

ויש לומר, שזהו הפירוש הפנימי בדברי ה'צמח צדק' "גם מזקיני נשמתו־עדן שמענו עתידות": בתיבת "עתידות" מרמז גם על הגילויים דלעתיד[59].

וכל זה הכניס רבינו הזקן בחסידות חב"ד: על־ידי לימוד החסידות "לוקחים" את הענינים היותר נעלים, עד ל"אור הגנוז" ולמעלה מזה, ובא בשכל דנפש האלקית – באופן של התיישבות אור בכלי – ועד להבנת שכל דנפש הבהמית, ועד שיהיה "ונגלה כבוד הוי' וראו (אפילו) כל בשר", בביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

יא. מאמר (כעין שיחה) 'דיבור המתחיל' להבין מה שאמרו בזהר מאן פני האדון כו'.

* * *

יב. בהפטרה דפרשת כי תבוא שבה מדובר אודות ביאת המשיח – נאמר[60] "ושלמו ימי אבלך", והיינו, שיגמרו[61] ימי אבלך.

וצריך להבין: מהו דיוק הלשון "ושלמו ימי אבלך", שהוא על־דרך מה שכתוב[62] "כי לא שלם עון האמורי" – דלכאורה, כיון שמדובר כאן אודות ענין בלתי־רצוי דבני ישראל, "ימי אבלך", מתאים יותר לומר "ותמו", שהוא לשון גמר וסוף, או (כיון שהלשון "ותמו" יש לפרשו גם מלשון תמימות[63], מתאים יותר הלשון) "וכלו", לשון גמר וכליון, וכהלשון בברכת השנה (לפני "תחל שנה וברכותיה") "תכלה שנה וקללותיה"[64], ומדוע נאמר "ושלמו", מלשון שלימות?

וליתר ביאור: מהחילוקים שבין 'לעומת־זה' לקדושה – שהענינים ד'לעומת־זה' הם באופן ד"קמא קמא בטיל"[65], היינו, שהולכים ומתמעטים עד שנעשים כלים לגמרי, ואילו הענינים דקדושה הם באופן שהולך וניתוסף בהענין עד לשלימותו. ואם כן, כשמדובר אודות "ימי אבלך", צריך להיות בזה (לא ענין של שלימות, אלא) ענין של כליון?

יג. והביאור בזה:

ענין האבילות – "ימי אבלך" – קשור עם ענין המיתה, והוא ענין שבירת הכלים דתהו, שעל־זה נאמר "וימלוך גו' וימת" (כנ"ל סעיף ה), וענין זה הוא שרש כללות ענין החטאים והגלות כו'.

והנה, כללות ענין שבירת הכלים דתהו (ענין המיתה) הוא באופן דסותר על־מנת לבנות, והיינו, שכוונת הסתירה מתחילתה אינה אלא בשביל התיקון והבנין.

---

57) "התגלות הבעש"ט הי' שיהי' התגלות פנימיות התורה והי' התגלות שלא בבחי' התלבשות, והראי' דגם תלמידו הרב המגיד ממעזריטש אשר פי שנים ברוחו בדוגמת אלי' ואלישע הנה גם הוא קודם אמירת דא"ח הי' אומר שמעו סודות התורה ולא הי' העולם יכול לקבל זאת והגם שזהו מדריגה גבוה ונעלה במאד ומכל מקום אין זה עדיין התגלות עצם פנימיות התורה ובא על ידי רבינו בהתלבשות בהשגה שבזה נמשך עצם פנימיות התורה" (ד"ה פדה בשלום תרפ"ה (סה"מ תרפ"ה ריש ע' עט), בשם אביו כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, י"ט כסלו עטר"ת (נדפס בסוף סה"מ עטר"ת (קה"ת, תשמ"ח) ע' תרעג)). – וענין גילוי הבעש"ט והה"מ היו הכנה לגילוי עצם פנימיות התורה שנתגלה על ידי רבינו הזקן – בדוגמת עבודת האבות (ריחות) שהיו הכנה לגילוי העצמות דמתן תורה (משיחות כ"ק אדמו"ר (מוהריי"צ) נ"ע ליל ש"ק פ' תשא שנת תפר"ח – סה"ש תרפ"ח ע' 18 ואילך).

58) ישעי' מ, ה.

59) וע"ד מ"ש (ברכה לד, ב ובפרש"י) שהקב"ה הראה למשה רבינו "עד הים האחרון", "עד היום האחרון" (מהנחה בלתי מוגה).

60) ישעי' ס, כ.

61) מצו"צ ומצו"ד עה"פ.

62) לך לך טו, טז.

63) ראה לקו"ת פ' ראה לב, ג.

64) מגילה לא, ב. פיוט "אחות קטנה" בכמה מחזורים בתפלת ראש השנה.

65) ע"ז עג, א ובתוד"ה כי אתא.

ומזה מובן גם בנוגע לענין הגלות – שכוונת הגלות, היינו הפנימיות דענין הגלות, היא – עבודת בני ישראל בבירור הניצוצות (שנפלו בשבירת הכלים), שלכן, כאשר בני ישראל מסיימים את עבודתם בבירור הניצוצות, אזי באה הגאולה על־ידי משיח, כמבואר בתניא[66] ש"כאשר כל הנשמה ונפש האלקית שבכל ישראל . . תקיים . . כל תרי"ג מצוות התורה וכו'" אזי באים לה"תכלית של ימות המשיח כו'".

ועל־פי־זה יש לבאר מה שכתוב "ושלמו ימי אבלך", "ושלמו" דייקא – דקאי על שלימות מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות, והיינו, שהעבודה דזמן הגלות, שזהו הענין הפנימי של הגלות ("ימי אבלך"), צריכה להיות באופן של שלימות ("ושלמו"), ועל־ידי־זה באים לימות המשיח.

יד. והנה, כללות העבודה שעל־ידה יוצאים מהגלות, היא, עבודת התשובה, שעל־זה נאמר[67] "והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה" – "נתנה" דייקא, מלשון מתנה, שזהו על־דרך מה שכתוב בפרשת השבוע "אשר הוי' אלקיך נותן לך", וכמו שנתבאר לעיל (סעיף ד) שענין המתנה הוא למעלה גם מענין הירושה ("וירשתה").

והענין בזה:

ידוע הכלל שאין חבוש מתיר את עצמו[68], ולכן, כדי שתהיה היציאה מהגלות על־ידי שלימות עבודת הבירורים, יש צורך בנתינת כח מדרגא נעלית יותר שלא שייך בה ענין של גלות כלל.

ונתינת כח זו הוא ענין המתנה ("אשר נתנה", "אשר הוי' אלקיך נותן לך") שלמעלה גם מענין הירושה – כי:

ענין הירושה הוא מה שבני ישראל יורשים הניצוצות דתהו שנפלו בשבירת הכלים ("וימלוך גו' וימת"), היינו, שזוהי דרגא ששייך בה ענין השבירה, שהוא שורש ענין הגלות, ולכן מצד דרגא זו אי־אפשר להיות היציאה מן הגלות על־ידי שלימות העבודה ("ושלמו ימי אבלך"), כיון שאין חבוש מתיר את עצמו.

ולכן יש צורך בענין המתנה שהיא למעלה גם מענין הירושה, היינו, למעלה מכללות הענין דתהו ותיקון, ובמילא, למעלה גם מכללות ענין השבירה שהוא שרש הגלות כו', שזהו ענין המשכת עצמותו יתברך (כנ"ל סעיף ה).

טו. וענין זה נעשה על־ידי לימוד פנימיות התורה שנתגלתה בתורת חסידות חב"ד:

ידוע מה שכתוב במאמר של רבי הלל מפאַריטש[69] מה ששמע מר' זלמן זעזמער ור' אייזיק מהאָמיל בשם רבינו הזקן, ש"לפני נשמות הגבוהות כמו רבי שמעון בן יוחאי לא נחרב הבית כלל". וכמו שנתבאר לעיל (במאמר[70]) במעלת הנשמות דיחידי סגולה כמו רבי שמעון בן יוחאי, ועל־דרך־זה רבינו הזקן וכו', שאצלם היו כל הענינים למטה כמו שהם למעלה כו'.

ומזה מובן, שכאשר לומדים פנימיות התורה, תורתו של רבי שמעון בן יוחאי, כפי שנתגלה בתורת חסידות חב"ד על־ידי רבינו הזקן ורבותינו נשיאינו שלאחריו, והלימוד הוא (לא מן השפה ולחוץ, אלא) באופן שמתעצם עם הענין שלומד עד עצם הנפש – אזי יוצא גם הוא מהגלות כמו בעל ה'תורה', ועל־ידי־זה בכחו לפעול בעבודת הבירורים עד לגמר ושלימות העבודה ("ושלמו ימי אבלך") שעל־ידי־זה נעשית היציאה מהגלות בפועל ממש.

טז. וזהו ענינו של ח"י אלול:

ידוע[71] שב"אלול" נרמזים הראשי־תיבות של כל עניני העבודה בג' הקוין תורה עבודה וגמילות חסדים. אמנם, ענינו העיקרי של חודש אלול בגילוי – הוא ענין התשובה, כמרומז גם בראשי־תיבות הידוע ומפורסם "אני[72] לדודי ודודי לי"[73].

והנה, ענינו של ח"י אלול הוא שנותן חיות בעבודה ד"אלול"[74].

---

66) פל"ז.
67) קהלת יב, ז. וראה לקו"ת ר"פ האזינו. ובכ"מ.
68) ברכות ה, ב. וש"נ.
69) פלח הרמון שמות ע' ז.
70) פ"ג ואילך (לעיל ע' ט ואילך).
71) ראה שיחת ח"י אלול ה'שי"ת ס"ו (תו"מ ח"א ע' 194). וש"נ.
72) שה"ש ו, ג. ובשעה"פ עה"פ. ועוד.
73) ראה לקו"ש ח"ט ע' 299 הערה 23. חי"ט ע' 489 בהערה. חכ"ט ע' 273. ועוד.
74) שיחת ח"י אלול תש"ה בתחלתה (סה"ש תש"ה ע' 122).

והענין בזה:

ח"י אלול הוא יום הולדת שני המאורות הגדולים, הבעל־שם־טוב ורבינו הזקן, שעל־ידם נתגלתה פנימיות התורה בתורת החסידות. והרי תורת החסידות – דברי אלקים חיים – הוא ענין החיות[75], ועל־ידי־זה נעשה חיות בעבודה דאלול בענין התשובה, שהרי הנתינת־כח לעבודת התשובה היא על־ידי תורת החסידות (כנ"ל סעיף טו).

וזהו גם שח"י אלול הוא התחלת י"ב הימים שבהם הוא החשבון בפרטיות על כל י"ב חדשי השנה[76], והיינו, שבח"י אלול עצמו צריך להיות החשבון על חודש תשרי, שהוא חודש כללי, חודש השביעי, שהוא המשובע והמשביע[77], שממנו נמשך השובע בכל הענינים על כל השנה כולה.

* * *

יז. מפרשת כי תבוא – באים לפרשת נצבים: "אתם נצבים היום כולכם וגו'".

והענין בזה:

"היום" – קאי על ראש השנה[78], ועל־זה נאמר "אתם נצבים היום", היינו, שבשעה שכל אומות העולם מתמוטטים, הנה "אתם נצבים", קיימים ועומדים[79].

וענין זה נעשה על־ידי־זה שנמצאים במעמד ומצב ד"כולכם", שהוא ענין התכללות כל המדריגות שבבני ישראל, "ראשיכם שבטיכם גו' מחוטב עציך עד שואב מימיך"[80], שמצד זה – "אתם נצבים", קיימים ועומדים.

ועל־ידי־זה פועלים את הכתרת הקב"ה למלך (שזהו ענינו של ראש השנה, "תמליכוני עליכם"[81]) – כמו שכתוב[82] "ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל", היינו, שכאשר מתאספים יחד להיות לאחדים כאחד, אזי נעשה הקב"ה מלך בישורון.

ויש להוסיף במה שכתוב "ויהי בישורון מלך", "בישורון" דייקא – "שבחינת ישורון זהו בחינה גבוה מאד"[83], למעלה מהשם "יעקב", ולמעלה גם מהשם "ישראל", ומזה מובן, שהמלוכה על "ישורון" ("ויהי בישורון מלך") היא דרגא נעלית יותר בענין המלוכה – כמו שנתבאר לעיל[84] שישנו ענין המלוכה (לא רק על עבדים, אלא) על מלכים, והיינו, שבני ישראל נקראים מלכים[85], והקב"ה הוא מלך על מלכים, שמקבל את ההכתרה להיות מלך על בני ישראל.

וענין זה נעשה על־ידי הביטול שבענין ההכתרה, והוא ענין "מן המיצר גו'"[86], שעל־ידי־זה באים ל"עני במרחב"[84], שהוא ענין התנשאות עצמית ומרחב העצמי,

ומשם נמשך גם בכל הענינים הגשמיים, בבני חיי ומזוני רויחי, ועד לרויחי באופן של מרחב העצמי[87].

---

75) ראה גם לקו"ש ח"ב ע' 463 ואילך.
76) שיחת ח"י אלול תש"ג (סה"ש תש"ג ע' 177. ע' 179).
77) ראה ויק"ר פכ"ט, ח. כתר שם טוב (בהוצאת תשנ"ט) בהוספות סמ"א. וש"נ (נעתק ב"היום יום" כה אלול).
78) ראה פענח רזא ס"פ נצבים. לקו"ת ר"פ נצבים. כתר שם טוב שם.
79) ראה תנחומא ר"פ נצבים. פרש"י נצבים כט, יב. כש"ט שם.
80) ר"פ נצבים. וראה לקו"ת שם.
81) ר"ה טז, סע"א. וש"נ.
82) ברכה לג, ה. וראה לקו"ת שם.
83) לקו"ת שם מה, רע"א.
84) בד"ה זה היום דר"ה השתא פ"ה (תו"מ חי"ח ע' 9).
85) שבת סז, א. וש"נ.
86) תהלים קיח, ה.
87) חסר סיום הברכה (המו"ל).

לקוטי שיחות פרשת תבא – ח"י אלול כרך יט

מתורגם ללשון הקודש

א.
בפרשת תבא רמוז תוכנו של ח"י אלול

ח"י אלול, יום הולדתם של "שני המאורות הגדולים"[1] – הבעל־שם־טוב[2], מייסד תורת החסידות הכללית, ואדמו"ר הזקן[3], מייסד תורת חסידות חב"ד – חל תמיד בסמוך[4] לשבת פרשת תבא, או בשבת פרשת תבא עצמה.

כיוון שכל מועדי השנה ("מועד" מלשון "מיועד" – זמן בעל תוכן מיוחד) רמוזים בפרשות התורה הנקראות בתקופה שבה הם חלים[5], יש לומר, שבפרשת תבא רמוזה משמעותו של ח"י אלול (ובמיוחד כאשר הוא נקרא "יום־טוב" ו"מועד", כידוע[6]).

ב.
בשם "תבא" רמוז הענין של "לאחר ירושה וישיבה"

שמה של פרשתנו, שבו נכלל תוכנה של הפרשה כולה, כידוע[7], הוא – (כי[8]) תבוא. פירושן של המילים "תבוא אל הארץ" הוא "לאחר ירושה וישיבה", וזאת לא רק בפרשתנו, כאשר הפסוק מפרט "וירשתה וישבת בה", אלא, כדברי חז"ל[9], בכל מקום ששם כתוב הצירוף "כי תבוא" (וכדומה[10]) פירושו "לאחר ירושה וישיבה".

למרות שהדבר נלמד מכך ש"פרט לך הכתוב באחד מהן לאחר ירושה וישיבה[11]", מובן, שאם זהו פירוש המילים בכל מקום, הרי ברור שענין זה נכלל במשמעותה של המילה "תבוא" בעצמה.

יתר־על־כן: ב"ירושה וישיבה" אין הכוונה ליחיד, שלאחר שהוא מקבל את חלקו הוא חייב בהבאת בכורים, אלא לאחר י"ד שנה[12] שכבשו וחלקו[13] את ארץ ישראל כולה. [וכפי שכבר הוסבר[14] הדיוק בלשונו של רש"י האומר בתחילת פרשתנו "מגיד שלא נתחייבו בבכורים עד שכבשו את הארץ וחלקוה", ואינו אומר כלשון הפסוק "לאחר ירושה וישיבה", שבכך הוא מדגיש שב"וירשתה וישבת בה"[15] הכוונה היא כאן לכיבוש וחלוקת הארץ כולה (שהיתה לאחר י"ד שנה[12])].

יוצא, שגם ענין זה של "וירשתה וישבת בה", נרמז במשמעות המילה "תבוא".

ג.
"ביאה" - כניסה מושלמת

ההסבר לכך הוא: משמעותה האמיתית של "ביאה" היא – כניסה מושלמת, כמאמר חז"ל[16] "ביאה במקצת לא שמה ביאה". אם חסר אפילו מעט מאוד לשלמות הכניסה, הרי אין זו "ביאה" במלוא משמעותה[17]. כשם שביאה במים – "וטהר"[18], טבילה, צריכה להיות בשלמות, כך שאפילו השערות יבואו במים[19].

לפיכך פירושה של "תבוא" הוא "לאחר ירושה

---

1) ספר השיחות תש"ג ע' 141. 142. 146. ועוד.

2) שנת נח"ת.

3) שנת קה"ת.

4) לפעמים בשבוע דש"פ תבא (כקביעות שנה זו – תשל"ז), ולפעמים – בשבוע שלאחריו (לדוגמא בשנת תשל"ה), שגם אז "מתברך" הוא מש"פ תבא.

5) של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב.

6) ראה בארוכה סה"ש שם ע' 140 ואילך. סה"ש תש"ה ע' 122 ואילך. ועוד.

וראה בארוכה בענין השמחה ביום הולדת של צדיקים – לקו"ש ח"ה ע' 86 שוה"ג להערה 1, וש"נ. וראה ג"כ בענינו (ח"י אלול): סה"ש תש"ג ע' 89 ואילך. שם ע' 186 ואילך.

7) ראה לקו"ש ח"ה ע' 58 ואילך ובהנסמן שם. ועוד.

8) כ"ה בטאו"ח סו"ס תכח. וברמב"ם "סדר תפלות" – "והי' כי תבא". ואכ"מ.

9) קידושין לז, ב. פרש"י שלח טו, יח.

10) ראה פרש"י שלח שם (ע"פ ספרי עה"פ. הובא בפרש"י קידושין שם ד"ה מידי. ועוד).

11) קידושין שם. פרש"י שלח שם.

12) זבחים קיח, ב. פרש"י ראה יב, ח.

13) ראה פרש"י ד"ה אבל חדש, ללמדך, והרי שבת – קידושין שם, א.

14) ראה בארוכה בכ"ז לקו"ש ח"ט ע' 152 ואילך.

15) כי הלשון "ירושה וישיבה" אפשר לפרש (ע"ד הפשט) גם על היחיד (עכ"פ במצות אלו שחיובן על כל יחיד ויחיד בפ"ע) – כמשנ"ת בלקו"ש שם (ע' 154).

16) חולין לג, ב. ועיי"ש תוד"ה דכולי.

17) כי גם ביאת רובו שמה ביאה (תוד"ה אפילו – שבועות יז, ב). ובכו"כ ענינים צ"ל דוקא כולו (שמזה מובן שבענינים שדי רובו – אין זה שלימות, כ"א ככולו בכ"ף הדמיון). וראה צפע"נ כללי התוהמ"צ מע' רוב בשחיטה.

18) ראה שמיני יא, לב (לענין טבילת כלי): "במים יובא גו' וטהר". ובתו"כ שם: כולו כאחת יכול מקצתו ת"ל (אמור כב, ז) ובא השמש וטהר מה כו' ביאת שמשו כולו כאחת אף כאן ביאת כלי כולו כאחת: אמור כב, ר"ז: "רחץ בשרו במים ובא השמש וטהר", ועפמש"כ בתו"כ שם (הובא בב"י וב"ח יו"ד ר"ס קצח): כי אם רחץ בשרו, יכול יהי' מרחיץ אבר אבר ת"ל ובא השמש וטהר מה ביאת שמשו כולן כאחת אף במים כולן כאחת. וראה זבחים כו, סע"א: בבואם אל אוהל מועד עד שיבוא כולו לאוה"מ (גם שערו).

19) עירובין ד, ב. סוכה ו, סע"א. ב"ק פב, סע"א.

ולכאורה בש"ס (ב"ק שם) הלימוד הוא בנוגע לחציצה דדוקא רוב ומקפיד מעכב כו',

אבל בשו"ת הצ"צ יו"ד (סקנ"ח ס"א): . . מ"מ כשלא הי' משהו תוך המים משמע לכ"ע מדאורייתא הוא. וכ"נ ממ"ש אאזמו"ר הגאון נ"ע בסוף הל' נדה שלו בדיני תקוני מקוה וז"ל בכדי שלא יהי' שערה צף על פני המים אפילו משהו ח"ו עכ"ל משמע דהוא מדאורייתא. ובשיורי טהרה ליו"ד ר"ס קצח: אם נשאר כ"ש מהגוף או מן השערות חוץ למים לא עלתה אותו טבילה

וישיבה״, כי רק אז זוהי כניסה מושלמת לארץ ישראל, באופן של התיישבות. יתר־על־כן: מפני אחדות ישראל, הרי כל עוד לא התיישבו כל ישראל, הצריכים להתיישב בארץ־ישראל[20], פגום משהו ב״תבוא״ של כל יהודי[21] בפני עצמו, למרות שהוא כבר ״לאחר ירושה וישיבה״ של חלקו. לכן ה״ביאה״ האמיתית לארץ ישראל היא רק לאחר כיבוש וחלוקת כל הארץ.

זהו הקשר בין פ׳ תבוא לבין ח״י אלול: חידושה של תורת החסידות, שנתגלתה על־ידי הבעל־שם־טוב ואדמו״ר הזקן, הוא, שעל עבודת התורה והמצוות להתבצע באופן של ״תבוא״ — השתקעות מוחלטת בעבודה, ללא השארת פינה כלשהיא אצל האדם שאיננה חדורה בתורה ובמצוות, כדלהלן.

כשם שבענין של ״תבוא״ יש שני ענינים[22]: א) הענין הכללי של ״תבוא״. ב) הפרטים שב״תבוא״ — ״וירשתה וישבת בה״,

כך קיימים גם בח״י אלול שני ענינים דומים[22]: א) יום הולדתו של הבעל־שם־טוב, מייסד החסידות הכללית. ב) יום הולדתו של אדמו״ר הזקן, מייסד תורת חסידות חב״ד.

ההבדל ביניהם הוא, כפתגמו של כ״ק מורי וחמי אדמו״ר [23], שהבעל־שם־טוב הראה כיצד צריך לעבוד את הקדוש־ברוך־הוא, שזהו כענין הכללי של ״תבוא״, ואילו אדמו״ר הזקן הראה כיצד אפשר לעבוד את הקדוש־ברוך־הוא. כלומר, כיצד לבצע זאת בפועל, בפרטיות, בדומה ל״וירשתה וישבת בה״, כפי שיוסבר להלן בסעיף י׳.

ד.
החסידות - כהכנה לביאת המשיח

הדבר יובן על־ידי הדברים הידועים[24], שגילויה של תורת החסידות מהווה הכנה לביאת המשיח, כפי שידועה[25] תשובת המשיח לבעל־שם־טוב, ש״אתי מר״־״לכשיפוצו מעינותיך חוצה״. מוסבר בספרי קבלה[26] שעד לביאת המשיח כל ה״גילויים״ בעולם הם גילויים של ״חיצוניות עתיק״ בלבד, והמשיח יביא לגילוי ״פנימיות עתיק״.

וכיון שבהכנה צריך להיות משהו ״מעין״ הענין שאליו היא מהווה הכנה, הרי יש לומר[24], שהחסידות מביאה ל״פנימיות״ בעבודת האדם בתורה ומצוות, ולפיכך היא מביאה לגילוי ״פנימיות״[27] האלקות — ״פנימיות עתיק״[28].

ה.
ההבדל בין פעולה ב״פנימיות״ לבין פעולה ב״חיצוניות״

ההבדל בין ״פנימיות״ לבין ״חיצוניות״ אצל אדם הוא בפשטות, ש״פנימיות״ היא כפי שהאדם כלפי עצמו, ו״חיצוניות״ היא כפי שהוא כלפי חוץ, כלפי ה״זולת״.

ההבדל שבהשפעתם על עבודת האדם הוא?

כאשר אדם מבצע פעולה רק בחיצוניות — אין הוא שקוע בכל ״עצמיותו״ ו״פנימיותו״ בפעולה, אלא רק בחיצוניותו, ואף זאת רק ב״דרגה״ שיש לה קשר לענין שמחוצה לה, ולכן הוא ופעולתו נשארים שני דברים נפרדים.

אך כאשר אדם מבצע פעולה בפנימיותו, הרי הוא שקוע בתוכה, וכיון שמצד פנימיותו אין שום פינה שהיא מחוצה לו, הרי יוצא, שבעשותו דבר בפנימיות הרי כל־כולו מתאחד עם הדבר, והם כמציאות אחת[29].

ו.
חידושה של החסידות - התאחדות היהודי עם תורה ומצוות

וזהו חידושה של גילוי החסידות:

החסידות (ופנימיות התורה בכלל, הנקראת[30] ״נשמתא דאורייתא״), מגלה את נקודת החיות[31] של היהודי בכל עניני תורה ומצוות. תכונתה של ״חיות״ היא: התאחדות[32]

כלל מן התורה. ולא דמי להא דקיי״ל דמדאורייתא מעוטו ומקפיד עליו אינו חוצץ דשאני התם דמ״מ הכל מכוסה במי מקוה כו׳.

20) משא״כ בני גד וראובן וחצי שבט המנשי.

21) ראה לקו״ש שם ע׳ 155. וע״ש, שעפ״ז מתורצת התמי׳ גדולה: הבאת ביכורים ענינה הודי׳ לה׳, שאינו ״כפוי טובה״ (פרש״י פרשתנו כו, ג) — וא״כ צ״ל מחוייב בזה תיכף כשמקבל הטובה, יתחייב היחיד בבכורים להודות לה׳ כו׳ תיכף כשמקבל חלק בארץ ויש לו פירות?

22) ראה ג״כ לקו״ש שם ע׳ 160-158. וראה בארוכה לקו״ש חי״ט ע׳ 250 ס״ב ואילך.

23) ״התמים״ חוברת ב׳ ע׳ נח [עו, ב]. סה״מ תש״ח ע׳ 292.

24) ראה בארוכה קונטרס ענינה של תורת החסידות סעיף ד׳ ואילך.

25) אגה״ק דהבעש״ט — נדפסה בסו״ס בן פורת יוסף. ובכ״מ.

26) פע״ח שער הק״ש רפט״ו. לקו״ת שה״ש בסופו.

27) ואמיתית ענין ה״פנים״ הוא בעתיק שכולו פנים ואין בו בחי׳ אחוריים כלל — ראה לקו״ת חקת נט, ב. ובכ״מ.

28) ראה ד״ה פדה בשלום העת״ר (בהמשך תער״ב ח״ב) בענין ד״חסיד״ שהוא המשכת אור חדש מפנימיות הכתר, בחי׳ פנימית עתיק ממש — נת׳ בארוכה בקונטרס הנ״ל.

29) להעיר מספר השיחות ה׳ש״ת (ע׳ 52): כלל ידוע אַז כל עצמי פנימי כו׳.

30) זח״ג קנב, א.

31) ראה קונטרס הנ״ל ס״ו ואילך. וראה ג״כ סה״מ תש״ח שם ס״ע 295 ואילך.

32) כידוע (ד״ה כי עמך ה׳ש״ת פ״ב. ובכ״מ) שנפש וגוף בערכם זל״ז הם מהות ומציאות. וראה ג״כ ד״ה יחיינו תש״א פ״ב. ועוד.

עם הדבר שאותו היא מחיה (בגוף חי אין יותר איברים מאשר בגוף מת) – חיות בפועל איננה מציאות נפרדת מן הדבר החי[33], אלא היא נשמתו. כל חלקיק בגוף הוא חלקיק חי.

הסיבה לכך היא, שה"חיות" היא נשמתו ופנימיותו של האדם, ולכן בכל מקום שאליו חודרת ה"חיות" הרי היא מקיפה אותו וחודרת לכולו.

וזהו חידושה של החסידות בענין תורה ומצוות: לימוד התורה וקיום המצוות יכולים להתבצע באופן שהיהודי והתורה־ומצוותיה הם דברים נפרדים. אפילו בשעת לימוד התורה, שבאמצעותו, כמוסבר בתניא[34], נעשה "יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו וכו' להיות לאחדים..." עם הקדוש־ברוך־הוא, הרי זה רק לגבי כוח השכל שלו.

ואילו החסידות דורשת ומורה את הדרך כיצד כל אחד יכול לגלות את "פנימיותו" ו"חיותו" – ואז נעשים היהודי והתורה־והמצוות לדבר אחד[35].

ז.

ההסבר לכך שהחסידות היא הכנה לגילוי "פנימיות עתיק"

זהו ההסבר (בדרך האפשר) לכך שהחסידות היא הכנה לביאת המשיח, לגילוי "פנימיות עתיק":

כל דרגות ההשתלשלות, עד ל"חיצוניות עתיק" מאפשרות מציאות שהיא "מחוץ" לעצמיות הקדוש־ברוך־הוא, כביכול. לפיכך, אפילו כשהן מתגלות בעולם, הרי אין הן שוללות לחלוטין את מציאותו.

אך "פנימיות עתיק" היא עצמיות האלקות, שמצידה אין כלל מקום לשום דבר ש"מחוצה" לה. לכן, כאשר מתגלה פנימיות עתיק בעולמות, הרי אז נעשה העולם למציאות אחת עם האלקות, כביכול – "אין עוד מלבדו"[36].

ח.

החסידות הכללית וחסידות חב"ד, בדומה לחיות הכללית והחיות הפרטית

בחיות האדם המתפשטת בגוף, יש שתי דרגות[37]:

א) החיות הכללית, המחיה את כל הגוף, כולל כל איבריו, באופן שווה. בחיות זו אין שוני בין איבר אחד למשנהו.

ב) החיות[38] הפרטית, המותאמת לכל איבר לפי תכונותיו. (מצד חיות זו מכונה[39] העקב שברגל "מלאך המוות" שבאדם. כיון ששם אין ניכרת החיות בגלוי).

ויש לומר שההבדל בין "חיות" החסידות שנתגלתה על־ידי הבעל־שם־טוב, לבין ה"חיות" שנתגלתה על־ידי אדמו"ר הזקן דומה להבדל שבין שתי דרגות החיות הנ"ל[40]:

הבעל־שם־טוב גילה חיות כללית בתורה ומצוות, שהתבטאה, בכלליות, בענין האמונה, ולמרות שהאמונה חודרת לכל כוחות הנפש ומשפיעה אליהם באופן של חיות, החודרת לחלוטין, כנאמר[41] "וצדיק באמונתו יחיה", בכל זאת אין חיות האמונה מחיה כל איבר בהתאם לענינו הפרטי אלא מצד הענין הכללי שבו, הקשור לאמונה של הנשמה,

בדומה לחיות הכללית החודרת לכל האיברים ומאוחדת בם, אך איננה קשורה לענין הפרטי של כל איבר, אלא לנקודה הכללית של כולם, שהם חלק מן הגוף[42].

אך אדמו"ר הזקן הביא לחיות בכל כח מכוחות הנשמה, ובכל עבודה בתורה ומצווה, לפי תוכנו הפרטי של כח זה, בדומה לחיות הפרטית המותאמת לכל איבר לפי ענינו הפרטי. לכן קשורה עבודתו בחב"ד, כי השכל ופעולתו היא תפיסת פרטי המושכל, באופן שהוא "מתלבש" בכוחות הנפש ופועל בם בפנימיותם ובהתאם לתוכנו הפרטי של כל כח.

ט.

החיות הפרטית היא החיות המושלמת, וכך חסידות חב"ד

לכאורה, החיות הפרטית היא בדרגה הנמוכה מן החיות הכללית, שהרי: א) זוהי חיות מוגבלת יותר – בהתאם לאיבר. ב) ההתבטלות של האיבר כלפי החיות איננה חזקה כל־כך, כיון שהחיות מאפשרת ונותנת מקום לענינו

---

33) כידוע (המשך תער"ב ח"א פר"י. ועוד) דזה שהגוף חי הוא לא מה שנמצא בו דבר חיוני כ"א שהוא עצמו חי. וראה ד"ה יחיינו שם: דההרגש כמו הרגש זולתו בענין החיים זוהי הוראה על החולי כו'.

34) פ"ה.

35) להעיר גם מלקו"ת בהר מ, ב־ד.

36) ואתחנן ד, לה.

37) ראה בארוכה ד"ה אשרינו ה'ש"ת ספ"א ואילך. המשך ר"ה תש"ח ספ"ב ואילך. ובכ"מ.

38) כי נוסף על זה שבכל אבר יש כח פרטי השורה בו, יש ג"כ חיות פרטי המיוחד לאבר ההוא (ראה המשך תרס"ו ע' רעו. סה"מ תש"ג ע' 14. ועוד).

39) אדר"נ ספל"א. ועייג"כ נזיר נא, א ובתוס' ופי' הרא"ש שם.

40) להעיר ג"כ ממשנ"ת (לקו"ש ח"ב ע' 463 ואילך) בביאור ב' הלשונות שבאגה"ק דכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע בנוגע לי"ט כסלו – "אור וחיות נפשנו ניתן לנו".

41) חבקוק ב, ד. וראה מכות בסופה. תניא פל"ג.

42) ראה ס' הערכים־חב"ד ע' אברים ס"א, וש"נ.

הפרטי[43]. אך יש לחיות הפרטית יתרון על פני החיות הכללית, עד כדי כך שמתרחש בו דבר חדש, והוא:

עצם העובדה שהחיות הכללית איננה קשורה לענין הפרטי של כל איבר מוכיח שאין מתבטאת בו החיות בשלמותה ממש, לכן הוא איננו חודר לענין הפרטי של האיבר.

רק בחיות הפרטית, החודרת לאיברים גם לפי ענינם הפרטי, באופן של חדירה מושלמת, מתבטאת החיות בשלמותה ממש.

כך גם לגבי תורת חסידות חב"ד: דוקא על־ידי כך שאדמו"ר הזקן הביא את חיות החסידות אל הכחות הפרטיים של הנפש לפי תוכנם, הוא הביא לשלמותה של תורת הבעש"ט[44] שמקיפה בזכות זאת גם את פרטי הכחות.

י.

תורת החסידות ותורת חסידות חב"ד רמוזות בפ' תבוא

וזהו הקשר בין ח"י אלול לבין פ' תבוא:

החיות הכללית של תורת החסידות הכללית רמוזה בענין של "תבוא",

שמשמעותה (כדלעיל בסעיף ג') השתקעות מושלמת בעבודת התורה והמצוות, הנגרמת על־ידי החיות שמחדירה החסידות לעבודת התורה והמצוות.

לאחר מכן יש צורך בהבאת החיות הכללית אל הכחות הפרטיים – "וירשתה וישבת בה" – הבאת החיות הכללית של החסידות אל תוך ההתיישבות[45], אל פרטי כחות הנפש, וזאת באמצעות תורת חסידות חב"ד.

(משיחות ש"פ תבא, ח"י אלול, תש"ל. תשל"ג)

---

43) ראה סה"מ באתי לגני ע' מז.

44) ראה ד"ה פדה בשלום תרפ"ה (בשם אביו כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע – י"ט כסלו עטר"ת). וראה לקו"ש ח"ד ע' 1138 ובהערות שם. ועוד.

45) ראה לקו"ש ח"ט שם, וש"נ.

אגרות קודש

ב"ה, ח"י אלול, תשי"ח
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מו' אלול, בו כותב מאשר זיכהו והצליחו השי"ת ללמוד בישיבת תורת אמת, מיסודה ובהנהלתה של כ"ק רבותינו נשיאינו, ויהי רצון שינצל חלקו בזה במילואו, ז.א. ללמוד בהתמדה ושקידה ולהשפיע גם על חבריו (שיכנסו לישיבה זו וילמדו באופן האמור) ובעסקנות בהפצת המעינות.

שבודאי עושה זה (לאחרי ההתייעצות עם הנהלת הישיבה וע"פ רשותם, באופן שלא לבלבל סדרי הישיבה), ותרבה בהצלחה בהאמור.

במ"ש אודות עצה לעצבות.

יעיין בספר תניא קדישא במקומות המצוינים במפתח הענינים בסופו.

ובמ"ש אודות פחדים.

מהנכון שיבדקו את התפילין שלו, וכן ילמוד בעל פה פרק מ"א בתניא קדישא מהתחלת הפרק עד לתיבת המלך בעמוד ב' ויחזור ע"ז במחשבה או גם בדבור.

ובמ"ש אודות רכוז המחשבה.

ידועה העצה בזה ללמוד מתוך הספר וכן להתפלל מתוך הסידור, וגם בשעה שלומד בעל פה או מעיין במחשבה, יהי' הספר פתוח לפניו במקום שלומד.

בברכה לבשו"ט ולכוח"ט.

רבה

אמר רבה . . שהיו משיאין קטנה לגדול, וגדולה לקטן[1].

קטנ״ה גדו״ל — גימטריא רב״ה.

וכן גדול״ה קט״ן — גימטריא רב״ה.

(תורת לוי יצחק עמ׳ יז)

ריש לקיש

תמים היה בדורותיו[2], רבי יוחנן אמר בדורותיו ולא בדורות אחרים, ריש לקיש אמר בדורותיו וכל שכן בדורות אחרים[3].

רי״ש לקי״ש — מספרו תתק״ן, כמספר שני חיי נח[4].

(הערות לזהר א עמ׳ כג)

בית שמאי

מאי טעמייהו דבית שמאי, דילפינן תחילת הקדש מסוף הקדש, מה תמורה אפילו בטעות, אף הקדש אפילו בטעות[5].

הקדש טעות — הוא בלאה, כי יעקב קידש את לאה בטעות, כי היה סבור שהיא רחל.

תמורה — היא גם כן בלאה, כי לבן החליף והמיר אותה תחת רחל, הרי עשה אותה תמורה.

זהו שבית שמאי, שהם מבחינת לאה[6], יליף הקדש טעות מתמורה.

(תורת לוי יצחק עמ׳ מו)

בית שמאי ובית הלל

מניקת . . מאימתי היא טהרתה, בית שמאי אומרים משיחבל, בית הלל אומרים משיחבר[7].

בית שמאי, גבורה, סבירא ליה משיחבל, כי חבלה הוא מצד הגבורות.

בית הלל, חסד, סבירא ליה משיחבר, כי חיבור הוא מצד החסדים. וכמו מים, שהם חסדים, טבעם לחבר.

(תורת לוי יצחק עמ׳ רחץ)

שמואל

ההוא דהוה קאמר ואזיל, שב בירי לשלמנא (שבע בורות כרויות לרגלי איש שלום ומכולם ינצל) . . אמר ליה שמואל לרב יהודה, קרא כתיב[8], כי שבע יפול צדיק וקם[9].

שמואל — הוא תיבות א״ו של״ם.

א״ו — מספר שבע, היינו השבע בורות.

שלם — הוא שלמנא, איש שלום.

(תורת לוי יצחק עמ׳ רב)

אמר שמואל, אנא להא מילתא חלא בר חמרא לגבי אבא[10].

שמואל - הוא בבינה[11].

אביו - הוא בחינת חכמה, כי חכמה נקרא אב.

ולכן נקרא אבוה סתם, ולא נודע מה שמו[12], כי חכמה היא בחינת י׳, שהיא נקודה בהעלם. וחכמה היא בחינת אב לבינה, כי הרי בינה יוצאת מחכמה, כי ה׳ דבינה נעשית מהאותיות ו״ד דמילוי יו״ד דחכמה. ובינה הוא בן י״ה, שם י״ה הוא בחכמה[13]. זהו שחכמה הוא אביו דשמואל, בינה.

והוא חלא בר חמרא.

חמרא - הוא בחכמה ובבינה.

חכמה - יי״ן עם שלש אותיותיה גימטריא חכמ״ה.

בינה - יי״ן בהסר אותיותיה גימטריא בינ״ה[14].

ויין דחכמה לא נעשה חלא, כי הוא יין הטוב, שעליו כתיב[15] וחכך כיין הטוב, חך הוא בחינת חכמה, ח״ך מ״ה.

מה שאין כן יין דבינה נעשה חלא, כי בינה מינה דינין מתערין.

(תורת לוי יצחק עמ׳ רנו)

---

1) סנהדרין קד, א.
2) נח ו, ט.
3) סנהדרין קח, א.
4) נח ט, כט.
5) נזיר לא, א.
6) טעמי מצות להרח״ו פרשת תצא.
7) כלים פי״ד מ״ב.
8) משלי כד, טז.
9) סנהדרין ז, א.
10) חולין קה, א.
11) לקוטי תורה להאריז״ל פרשת לך.
12) בכורות מד, ב.
13) זח״ג י, ב.
14) מאורי אור מערכת יין.
15) שיר השירים ז, י.

כו, א – והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה וירשתה וישבת בה

א. ביאור ההוראה דפרשת תבוא – כפי שבאה בשמה של הפרשה[1], "תבוא":

התחלת הפרשה, "והי' כי תבוא אל הארץ" – אינה אלא **הקדמה** לציווים שצריכים לקיימם לאחרי הכניסה לארץ, כלומר, **לאחרי** ש"תבוא אל הארץ", אזי "ולקחת מראשית כל פרי האדמה גו' והלכת אל המקום אשר יבחר ה' וגו'"[2]. ועד"ז בהמשך הפרשה – "ביום אשר תעברו את הירדן אל הארץ גו' והקמות לך אבנים גדולות גו' וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת באר היטב"[3]; "אלה יעמדו לברך את העם על הר גריזים בעברכם את הירדן גו'"[4].

כלומר, בפרשת תבוא לא מדובר אודות הציווי דכניסה לארץ, כיבוש וחלוקת הארץ (שכבר נאמר בפרשיות שלפני זה[5]), כי אם, אודות קיום המצוות לאחרי הכניסה לארץ; ואילו הענין ד"כי תבוא אל הארץ" הוא – שמכיון ש"תבוא אל הארץ" תיכף ומיד, אזי, בא הציווי על ההכנה לקיום המצוות לאחרי הכניסה לארץ.

ואעפ"כ, שם הפרשה הוא "**תבוא**", כלומר, לא על שם הציווים לאחרי הכניסה לארץ (**תוכן הפרשה**), כי אם, על שם הידיעה והוודאות ד"תבוא אל הארץ" (**הקדמה** לתוכן הפרשה).

וטעם הדבר – כי, כשיודעים בבירור ובוודאות ש"**תבוא אל הארץ**", תיכף ומיד, אזי, גם ההכנה לקיום המצוות לאחרי הכניסה לארץ נעשית באופן אחר לגמרי.

ומזה למדים הוראה בנוגע לעבודה בפועל בימינו אלו:

שלימות הענין ד"תבוא אל הארץ", הוא – הכניסה לארץ בגאולה האמיתית והשלימה, גאולה שאין אחרי' גלות[6], שאז יהי' קיום התורה ומצוות בתכלית השלימות, "כמצות רצונך"[7].

וההכנה לזה – כללות העבודה דקיום התורה ומצוות בזמן הגלות, ובמיוחד **בסוף** זמן הגלות, ובלשון הספרי[8]: "אע"פ שאני מגלה אתכם מן הארץ לחוצה לארץ, היו מצויינים במצוות, שכשתחזרו לא יהיו עליכם חדשים", "כי עיקר כל המצוות ליושבים בארץ ה'"[9], שכן, ע"י קיום התורה ומצוות בזמן הזה, באופן ד"ציונים"[10], זוכים לקיום התורה ומצוות בתכלית השלימות, "כמצות רצונך", לאחרי ש"תבוא אל הארץ" בגאולה העתידה.

ועל זה באה ההוראה והלימוד משם הפרשה – "**תבוא**":

כדי שעבודת ההכנה לקיום התורה ומצות "כמצות רצונך" לאחרי ש"תבוא אל הארץ" (ע"י קיום התורה ומצות בזמן הגלות) תהי' **כדבעי** – יש צורך שיהודי יהי' חדור **בידיעה וודאית וברורה** שתיכף ומיד "**תבוא אל הארץ**", כניסה וביאה לארץ **בפועל ממש**, ובאופן ד"וירשתה וישבת בה",

שכן, ידיעה זו פועלת שיוכל להתגבר **בנקל** על כל ההעלמות וההסתרים דחשכת הגלות, ולעבוד עבודתו "בשמחה ובטוב לבב"[11], בידעו שחשכת הגלות אינה אלא לפי שעה בלבד, **ותיכף ומיד** – "תבוא אל הארץ . . וירשתה וישבת בה"[12].

לקוטי שיחות חלק כט עמוד 280

כח, יא – והותירך ה' לטובה בפרי בטנך ובפרי בהמתך ובפרי אדמתך על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיך לתת לך

ג. והותירך ה' לטובה. והותרך חסר י', לא בזה העולם אלא לעתיד לבא[13].

לתת מטר ארצך בעתו טל של תחיית המתים. **והלוית גוים רבים** אתה תלוה אותם דברי תורה כלומר תלמדם.

רמזי רבנו יואל ז"ל (מבעלי התוס')

כח, טו – והיה אם לא תשמע בקול ה' אלקיך לשמור לעשות את כל מצותיו וחקתיו אשר אנכי מצוך היום ובאו עליך כל הקללות האלה והשיגוך

ד. והי' אם לא תשמע וכו'. אמרו רז"ל דהתוכחות הללו נתקיימו בחורבן בית שני, ואפ' לרמוז דהתוכחות האלה הם צ"ח ואמרו רז"ל דבית שני חרב בעון שנאת חנם, וצ"ח כמספר חנם ולכן נתקיימו צ"ח תוכחות כמנין חנם.

וזה פירשתי בעניותי פסוק חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו, כלומר אף שנקיים הרבה מצות אין מועיל לגאולה כל זמן שלא נתקן שנאת חנם שבעבורה גלינו, וז"ש חנם נמכרתם בעון שנאת חנם ולא בכסף מצות כמו שאמרו ז"ל על פסוק אוהב כסף לא בקיום מצות תגאלו כל זמן שיש שנאת חנם, ולכן העיקר תלוי לעקור שנאת חנם מן הגזע ומן השרשים ואז תבא הגאולה במהרה בימינו אמן.

חומת אנך

---

1) ראה לקוטי שיחות חלק ה עמוד 85. ושם נסמן. ועוד. ולהעיר מתורת בעלי יום ההולדת דח"י אלול (הבעש"ט ואדמו"ר הזקן) ש"שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש" מהוה ומחי' את הדבר הנקרא בשם זה (הובא מאדמו"ר הזקן בשער היחוד והאמונה בתחלתו. לקוטי אמרים להרב המגיד סימן רמד. אור תורה להרב המגיד ד, סוף עמוד ג ואילך).

2) כו, ב.

3) כז, ב-ח.

4) שם, יב.

5) פינחס כו, נב ואילך. מסעי לג, נ ואילך. ועוד.

6) מכילתא בשלח טו, א. הובא בתוס' ד"ה ה"ג ונאמר – פסחים קטז, ב. ועוד.

7) ראה בארוכה תורת חיים ריש פרשת ויחי (צה, א. צו, ג-ד). אור התורה שם (כרך ו) תתשכח, ב ואילך. המשך וככה תרל"ז פרק יז ואילך. ובכמה מקומות.

8) עקב יא, יז. הובא ונתבאר ברמב"ן אחרי יח, כה.

9) רמב"ן שם.

10) לשון הכתוב – ירמי' לא, כ. ספרי ורמב"ן שם.

11) פרשתנו כח, מז. וראה רמב"ם הלכות לולב בסופן. של"ה סוף פרשתנו (שפו, א). תניא פרק כו. ובכמה מקומות.

12) ראה גם לקוטי שיחות חלק כט עמוד 472 ואילך.

13) מדרש חסו"י. פירוש: עפ"י הגמרא (מנחות כט), כי בי"ה ה' צור עולמים ביו"ד נברא העולם הבא בה' נברא עולם הזה.

◆ יום ראשון י"ב אלול ◆

כו (א) **וְהָיָה כִּי־תָבוֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה וִירִשְׁתָּהּ וְיָשַׁבְתָּ בָּהּ:**

א וִיהֵי אֲרֵי תֵעוּל לְאַרְעָא דִּי יְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ אַחֲסָנָא וְתֵרְתַּהּ וְתִיתֵב בַּהּ:

רש"י◀ **וְהָיָה כִּי־תָבוֹא וְגוֹ' וִירִשְׁתָּהּ וְיָשַׁבְתָּ בָּהּ •** (קידושין לז) מַגִּיד שֶׁלֹּא נִתְחַיְּבוּ בְּבִכּוּרִים עַד שֶׁכָּבְשׁוּ אֶת הָאָרֶץ וְחִלְּקוּהָ. **אור החיים**

(ב) **וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית ׀ כָּל־פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאַרְצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ וְשַׂמְתָּ בַטֶּנֶא וְהָלַכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם:**

ב וְתִסַּב מֵרֵישׁ כָּל אִבָּא דְאַרְעָא דִּי תָעֵל מֵאַרְעָךְ דִּי יְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ וּתְשַׁוֵּי בְסַלָּא וּתְהַךְ לְאַתְרָא דִּי יִתְרְעֵי יְיָ אֱלָהָךְ לְאַשְׁרָאָה שְׁכִנְתֵּהּ תַּמָּן:

רש"י◀ **מֵרֵאשִׁית •** (מנחות פ"ד ב. ספרי) וְלֹא כָּל רֵאשִׁית, שֶׁאֵין כָּל הַפֵּרוֹת חַיָּבִין בְּבִכּוּרִים אֶלָּא שִׁבְעַת הַמִּינִין בִּלְבַד, נֶאֱמַר כָּאן "אֶרֶץ", וְנֶאֱמַר לְהַלָּן: (לעיל ח) "אֶרֶץ חִטָּה וּשְׂעוֹרָה וְגוֹ'", מַה לְּהַלָּן מִשִּׁבְעַת הַמִּינִים שֶׁנִּשְׁתַּבְּחָה בָּהֶם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אַף כָּאן שֶׁבַח אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם מִשִּׁבְעָה מִינִין. **זֵית שֶׁמֶן •** זַיִת אֲגוּרִי, שֶׁשַּׁמְנוֹ אָגוּר בְּתוֹכוֹ. **וּדְבָשׁ •** הוּא דְּבַשׁ תְּמָרִים. **מֵרֵאשִׁית •** (ברכות לט. בכורים פ"ג. ספרי) אָדָם יוֹרֵד לְתוֹךְ שָׂדֵהוּ וְרוֹאֶה תְּאֵנָה שֶׁבִּכְּרָה, כּוֹרֵךְ עָלֶיהָ גֶּמִי לְסִימָן, וְאוֹמֵר: 'הֲרֵי זֶה בִּכּוּרִים'.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כט עמ' 150)

וְשַׂמְתָּ בַטֶּנֶא (כו, ב) **הֵבִיאָם בִּכְלִי עֲרָבָה . . הַבִּכּוּרִים וְהַסַּלִּים לַכֹּהֲנִים** (רמב"ם ביכורים ג, ז) יֵשׁ לוֹמַר בְּדַעַת הָרמב"ם, שֶׁהַכֵּלִים הַלָּלוּ נַעֲשִׂים 'חֵלֶק' שֶׁל הַבִּכּוּרִים, וְזוֹהִי שְׁלֵמוּת קִיּוּם הַמִּצְוָה (מַה שֶּׁאֵין כֵּן הֵבִיאָם בִּכְלֵי מַתֶּכֶת, חוֹזֵר הַכְּלִי לִבְעָלִים). וְהִנֵּה מְבֹאָר בַּחֲסִידוּת, שֶׁבִּכּוּרִים רוֹמְזִים לַנְּשָׁמָה. הַנְּשָׁמָה יוֹרֶדֶת לָעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁאֵין תַּחְתּוֹן לְמַטָּה מִמֶּנּוּ, מִתְלַבֶּשֶׁת בַּגּוּף, בַּ'כְּלִי', מְקַיֶּמֶת מִצְוֹות מַעֲשִׂיּוֹת דַּוְקָא (הַ'תַּחְתּוֹן' שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה גּוּפָא) – וְעַל יְדֵי זֶה הִיא מַגִּיעָה לִשְׁלֵמוּתָהּ הָאֲמִתִּית. וְאַף בַּבִּכּוּרִים כָּךְ: שְׁלֵמוּת הַמִּצְוָה הִיא כַּאֲשֶׁר מְבִיאִים אוֹתָם בִּכְלֵי דַּוְקָא, וּבִכְלֵי גּוּפָא – דָּבָר פָּשׁוּט וּפָחוּת (אֵין תַּחְתּוֹן לְמַטָּה מִמֶּנּוּ), כְּלֵי עֲרָבָה. **אור החיים**

(ג) **וּבָאתָ אֶל־הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי הַיּוֹם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי־בָאתִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֵינוּ לָתֶת לָנוּ:**

ג וְתֵיתִי לְוַת כַּהֲנָא דִּי יְהֵי בְּיוֹמַיָּא הָאִנּוּן וְתֵימַר לֵהּ חַוֵּיתִי יוֹמָא דֵּין קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ אֲרֵי עַלִּית לְאַרְעָא דִּי קַיֵּים יְיָ לַאֲבָהָתָנָא לְמִתַּן לָנָא:

רש"י◀ **אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם •** (ראש השנה כה ב. ספרי) אֵין לְךָ אֶלָּא כֹּהֵן שֶׁבְּיָמֶיךָ, כְּמוֹ שֶׁהוּא. **וְאָמַרְתָּ אֵלָיו •** (ספרי) שֶׁאֵינְךָ כְּפוּי טוֹבָה. **הִגַּדְתִּי הַיּוֹם •** (שם) פַּעַם אַחַת בַּשָּׁנָה וְלֹא שְׁתֵּי פְּעָמִים. **אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

א) **וְהָיָה כִּי תָבוֹא אֶל הָאָרֶץ.** אָמַר **וְהָיָה** לְשׁוֹן שִׂמְחָה, לְהָעִיר שֶׁאֵין לִשְׂמֹחַ אֶלָּא בִּישִׁיבַת הָאָרֶץ עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (תְּהִלִּים קכ"ו) **אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ וְגוֹ':** **אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה וִירִשְׁתָּהּ וְגוֹ'.** צָרִיךְ לָדַעַת מַה הִיא גְּזֵרַת הַכָּתוּב, אִם **וְלָקַחְתָּ וְגוֹ'** הַוֵּה לֵיה לְמֵימַר תִּקַּח מֵרֵאשִׁית כֵּיוָן שֶׁהוּא הַתְחָלַת הַצִּוּוּי, וְנִרְאֶה שֶׁכַּוָּנַת הַכָּתוּב הִיא שֶׁיְצוֹ ה' ד' מִצְוֹות, אֶחָד שֶׁיֵּדַע בְּלִבּוֹ כִּי לֹא בְּכֹחוֹ וְלֹא בְּעֹצֶם גְּבוּרָתוֹ בָּא לָרֶשֶׁת הָאָרֶץ אֶלָּא מַתַּת ה', וְהוּא אוֹמְרוֹ **אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ,** וְדִקְדֵּק לוֹמַר **ה' אֱלֹהֶיךָ** לְהָעִיר שֶׁעַל מְנָת שֶׁיְּקַבֵּל אֱלֹהוּתוֹ עָלָיו הוּא נוֹתֵן, ב' לְהוֹרִישׁ הָאָרֶץ מִיּוֹשְׁבֶיהָ הֲגַם שֶׁיֵּשׁ לוֹ דָּבָר הַמַּסְפִּיק לוֹ בָּאָרֶץ אַף עַל פִּי כֵן יְגָרֵשׁ אוֹיְבֵי ה' מֵאַרְצוֹ, וְהוּא אוֹמְרוֹ **וִירִשְׁתָּהּ,** שְׁלִישִׁית יְשִׁיבַת הָאָרֶץ שֶׁהִיא מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ כַּמָּה הִפְלִיגוּ **רַבּוֹתֵינוּ** ז"ל (כְּתֻבּוֹת קי"א.) בְּמִצְוַת יְשִׁיבַת הָאָרֶץ, רְבִיעִית הֲבָאַת הַבִּכּוּרִים כְּאוֹמְרוֹ **וְלָקַחְתָּ** וְגוֹמֵר:

ב) **מֵרֵאשִׁית.** פֵּרוּשׁ שֶׁאִם בִּכְרוּ הַרְבֵּה כְּאַחַת אֵינוֹ חַיָּב לְהָבִיא כָּל רֵאשִׁית אֶלָּא **אֲשֶׁר יַחְפֹּץ מֵהֶם,** וּמַה שֶּׁאָמְרוּ ז"ל (בִּכּוּרִים פ"א מ"ו) שֶׁאֵין לְהָבִיא אֶלָּא מִדֵּי הַמִּינִים נִלְמַד הַדָּבָר בִּגְזֵרָה שָׁוָה **נֶאֱמַר כָּאן אֶרֶץ וְגוֹ',** (מְנָחוֹת פ"ד:) **וְאוֹמְרוֹ כָּל פְּרִי פֵּרוּשׁ כָּל הַפֵּרוֹת שֶׁשִּׁבַּחְתִּי לְךָ בָּהֶם הָאָרֶץ:**

אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ. פֵּרוּשׁ לְפִי שֶׁשִּׁיֵּר ה' לוֹ חֵלֶק בָּאָרֶץ וְהוּא שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה (וַיִּקְרָא כ"ה ד') דִּכְתִיב וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית וְגוֹ' שַׁבָּת לַה', לָזֶה בָּא דְּבָרוֹ הַטּוֹב שֶׁאֵינוֹ מְצַוֶּה אֶלָּא עַל זְמַן הַנְּתִינָה לְךָ שֶׁהֵם ו' שָׁנִים אֲבָל שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה אֵין בָּהּ הֲבָאַת בִּכּוּרִים לְפִי שֶׁאֵינָם שֶׁלּוֹ אֶלָּא מֻפְקֶרֶת לַכֹּל:

ג) **נִשְׁבַּע וְגוֹ' לָתֵת לָנוּ.** לְמַעֵט הַגֵּר שֶׁאֵינוֹ קוֹרֵא (בִּכּוּרִים פ"א) וְלֹא מְעַטוֹ אֶלָּא בִּקְרִיאָה וְלֹא בַּהֲבָאָה:

(ד) וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטֶּנֶא מִיָּדֶךָ וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃

ד וְיִסַּב כַּהֲנָא סַלָּא מִידָּךְ וְיַצְנְעִנֵּהּ קֳדָם מַדְבְּחָא דַיְיָ אֱלָהָךְ׃

רש״י ◄ **וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטֶּנֶא מִיָּדֶךָ** • לְהָנִיף אוֹתוֹ. כֹּהֵן מַנִּיחַ יָדוֹ תַּחַת יַד הַבְּעָלִים וּמֵנִיף (ספרי. סוכה מז)◆.

(ה) וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה וַיָּגָר שָׁם בִּמְתֵי מְעָט וַיְהִי־שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עָצוּם וָרָב׃

ה וְתֵתִיב וְתֵימַר קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ לָבָן אֲרַמָּאָה בָּעָא לְאוֹבָדָא יָת אַבָּא וּנְחַת לְמִצְרַיִם וְדָר תַּמָּן בְּעַם זְעֵר וַהֲוָה תַמָּן לְעַם רַב תַּקִּיף וְסַגִּי׃

רש״י ◄ **וְעָנִיתָ** • לְשׁוֹן הֲרָמַת קוֹל (עיין סוטה דף לב ע״ב)◆. **אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי** • מַזְכִּיר חַסְדֵי הַמָּקוֹם: ״אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי״, לָבָן בִּקֵּשׁ לַעֲקֹר אֶת הַכֹּל כְּשֶׁרָדַף אַחַר יַעֲקֹב, וּבִשְׁבִיל שֶׁחָשַׁב לַעֲשׂוֹת (לְיַעֲקֹב), חָשַׁב לוֹ הַמָּקוֹם כְּאִלּוּ עָשָׂה, שֶׁאוּמּוֹת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, חוֹשֵׁב לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַחֲשָׁבָה כְּמַעֲשֶׂה. **וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה** • וְעוֹד אֲחֵרִים בָּאוּ עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ, שֶׁאַחֲרֵי זֹאת, יָרַד יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם. **בִּמְתֵי מְעָט** • בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ. **אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ה) **וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ.** אָמַר **וְעָנִיתָ** יֵשׁ מְפָרְשִׁים לְשׁוֹן הַתְחָלָה וּכְמוֹ (איוב ג׳) וַיַּעַן אִיּוֹב, וְאֶפְשָׁר שֶׁהוּא עֹנִי כְּאָדָם פָּחוּת שֶׁקִּבֵּל טוֹבָה גְּדוֹלָה מִמֶּלֶךְ שֶׁמַּעֲנִי עַצְמוֹ לְפָנָיו בְּלֵב נִשְׁבָּר כְּמוֹ כֵן הוּא יַכְנִיעַ עַצְמוֹ לִפְנֵי ה׳, וְיֹאמַר אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי כִּי אָבִינוּ הָיָה אוֹבֵד וְתוֹעֶה וְגוֹלֶה בְּמִצְרַיִם בִּמְתֵי מְעָט וְגוֹ׳, וַיּוֹצִאֵנוּ ה׳ מִמִּצְרַיִם וַיְבִאֵנוּ וְגוֹ׳, וּכְנֶגֶד מַאֲמָר זֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עִלּוּי וַחֲשִׁיבוּת אָמַר **וְאָמַרְתָּ,** וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז״ל (פְּסָחִים קט״ז.) בְּעִנְיַן הַגָּדַת פֶּסַח מַתְחִיל בִּגְנוּת וּמְסַיֵּם בְּשֶׁבַח:

וְהִצַּצְתִּי בְּפָרָשָׁה זוֹ שֶׁרוֹמֶזֶת גַּם כֵּן בִּיאַת אֶרֶץ הָעֶלְיוֹנָה, וְאָמַר **וְהָיָה כִּי תָבוֹא** שֶׁאֵין רָאוּי לָאָדָם לִשְׁמֹחַ אֶלָּא כְּשֶׁיָּבוֹא לָאָרֶץ הָעֶלְיוֹנָה עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (מִשְׁלֵי ל״א) וַתִּשְׂחַק לְיוֹם אַחֲרוֹן, כִּי שִׂמְחַת עוה״ז אֵינָהּ אֶלָּא הֶבֶל וּרְעוּת רוּחַ, וְחָזַר וּפֵרֵשׁ עַל אֵיזֶה אֶרֶץ מְדַבֵּר **וְאָמַר אֲשֶׁר ה׳ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה** כִּי לָזוֹ יִקָּרֵא נַחֲלַת עוֹלָם, וְדִקְדֵּק לוֹמַר **נֹתֵן לְךָ,** כִּי בְּעֶרְכְּךָ מַה שֶּׁשָּׁוֶה עוֹלָם הָעֶלְיוֹן כָּל מַה שֶּׁיִּסַּגֵּל אָדָם בַּעֲדוֹ לֹא יַגִּיעַ לְחֵלֶק מֵאֶלֶף אֲלָפִים מִשְּׁוָיוֹ, וְלָזֶה אָמַר נֹתֵן לְךָ בְּתוֹרַת מַתָּנָה, וּלְצַד שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם לִטְרֹחַ בָּעוֹלָם הַזֶּה לְקַיֵּם תּוֹרָה וּמִצְוֹת לְז״א וּירִשְׁתָּהּ, וְאָמַר **וְיָשַׁבְתָּ בָּהּ** עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם (בְּרָכוֹת ל״ה.) צַדִּיקִים יוֹשְׁבִים וַעֲטָרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם, וְאוֹמְרוֹ **וְלָקַחְתָּ** וְגוֹ׳ עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ בְּסִ׳ הַזֹּהַר (ח״ב נ״ט) כִּי כָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאָדָם מֵהַמִּצְוֹות וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעוֹדוֹ חַי מִתְקַבֵּץ עַל יָד עַל יָד עַד יוֹם נְסִיעָתוֹ וּבָהֶם מְקַבֵּל פְּנֵי הַמֶּלֶךְ כְּדֶרֶךְ אוֹמְרוֹ (יְשַׁעְיָ׳ נ״ח) וְהָלַךְ לְפָנֶיךָ צִדְקֶךָ, וְהוּא אוֹמְרוֹ **וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרִי** וְגוֹ׳ פֵּרוּשׁ לֹא יִקַּח בְּיָדוֹ לְהַקְבִּיל פְּנֵי ה׳ אֶלָּא מִדְּבָרִים הַמְּבֹרָרִים שֶׁעָשָׂה בָּעוֹלָם הַזֶּה:

עוֹד רָמַז עַל הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרֵאת רֵאשִׁית (ב״ר פ״א), וְאוֹמְרוֹ **אֲשֶׁר ה׳ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ** יִתְבָּאֵר עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז״ל (בְּרָכוֹת ל״ה.) כְּתִיב לַה׳ הָאָרֶץ וּמְלֹאָהּ וּכְתִיב וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם לֹא קַשְׁיָא כָּאן קֹדֶם בְּרָכָה כָּאן לְאַחַר בְּרָכָה ע״כ, הֲרֵי שֶׁאַחַר שֶׁיַּעֲשֶׂה הָאָדָם מַה שֶּׁצִּוָּהוּ ה׳ נֶחְשָׁב הַדָּבָר שֶׁבְּאֶמְצָעוּתוֹ עָשָׂה הַמַּעֲשֶׂה שֶׁהוּא נָתוּן לוֹ בְּמַתָּנָה, שֶׁזּוּלַת זֶה כָּל מַעֲשֶׂה הָאָדָם אֵין לָנוּ בּוֹ יִתְרוֹן כִּי לְפִי שֶׁמִּפְעָלוֹ כֻּלּוֹ הוּא בְּאֶמְצָעוּת עוֹלָם שֶׁהוּא בּוֹ וְלַה׳ הָאָרֶץ וּמְלֹאָהּ, לָזֶה אָמַר אֲשֶׁר ה׳ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ:

וְאוֹמְרוֹ וְשַׂמְתָּ בַּטֶּנֶא. יְרִמֹז שֶׁצָּרִיךְ כָּל מִפְעָלוֹת הַטּוֹבוֹת שֶׁעָשָׂה יִהְיֶה עַל פִּי דִּבְרֵיהֶם, כְּאוֹמְרוֹ (לְעֵיל י״ז י״א) עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךָ וְעַל הַמִּשְׁפָּט וְגוֹ׳, וְהַתּוֹרָה וְהַמִּשְׁפָּטִים בְּאֵרוּ אוֹתָם חֲכָמִים בְּסִ׳ מַסֶּכְתּוֹת כְּמִנְיַן טֶנֶא, שֶׁזּוּלַת זֶה הַגַּם שֶׁיַּעֲשֶׂה כָּל מִצְוֹות שֶׁבָּעוֹלָם יִשְׁרֵף הוּא וְהֵם, וְאוֹמְרוֹ **וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי** וְגוֹ׳:

וְאוֹמְרוֹ **וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ** וְגוֹ׳. פֵּרוּשׁ לְפִי שֶׁכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאָדָם מֵהַטּוֹבוֹת בעז״ה אֵין דַּי לְרַצּוֹת מֶלֶךְ עֶלְיוֹן, צֵא וּלְמַד מִמַּה שֶׁאָמְרוּ רַז״ל בַּפְּרוֹזְדוֹר, וְיֵשׁ שֶׁמִּתְעַכְּבִים עַד שִׁבְעָה יָמִים, אוֹ חֹדֶשׁ, אוֹ יָמִים, כָּאָמוּר בְּסִ׳ הַזֹּהַר (ח״א פ״א), וְאַחַר כָּךְ עוֹלֶה לְגַן עֵדֶן הָעֶלְיוֹן הַנִּקְרָא צְרוֹר הַחַיִּים, וְהוּא הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה׳ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם: וְאוֹמְרוֹ **וּבָאתָ אֶל הַכֹּהֵן.** עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז״ל (חֲגִיגָה י״ב.) כִּי מִיכָאֵל עוֹמֵד לְכֹהֵן לִפְנֵי ה׳ לְהַקְרִיב הַנְּפָשׁוֹת לִפְנֵי אֱלֹהֵי עוֹלָם, וְאֵלָיו יֵאָמֵר כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה הִגַּדְתִּי הַיּוֹם וְגוֹ׳, וְאוֹמְרוֹ **אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם** יִתְבָּאֵר עַל פִּי דִּבְרֵיהֶם שֶׁאָמְרוּ שֶׁיִּשְׁתַּנֶּה הַכֹּהֵן הָעוֹמֵד שָׁם, צֵא וּלְמַד מַה שֶּׁאָמְרוּ בְּזֹהַר חָדָשׁ (פ׳ לֶךְ) בְּעִנְיַן מִיכָאֵל אִימָתַי זָכָה לִהְיוֹת בְּמַצָּב זֶה שֶׁהוּא מֵעֵת שֶׁהֶעֱלָה נַפְשׁוֹ שֶׁל דָּוִד לְג״ע הָעֶלְיוֹן אַחַר שֶׁבָּנָה שְׁלֹמֹה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְכוּ׳, הֲרֵי שֶׁלִּפְעָמִים יִשְׁתַּנֶּה הַכֹּהֵן, לְז״א אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם, וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי הַיּוֹם לַה׳ כִּי בָאתִי אֶל הָאָרֶץ הִיא אֶרֶץ שֶׁמִּמֶּנָּה בָּא, וְאָמַר **נִשְׁבַּע ה׳ לְתֵת לָנוּ** הִיא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּאֶמְצָעוּתָהּ יַשִּׂיגוּ קִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹות וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, וְאָמְרוּ **וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטֶּנֶא מִיָּדֶךָ** פֵּרוּשׁ שֶׁלֹּא יְקַבֵּל שַׂר עֶלְיוֹן אֶלָּא הַבָּא בְּיָדוֹ מְיֻסָּד עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה הָרָמוּז בְּתֵבַת טֶנֶא כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ, וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי וְגוֹ׳:

שֶׁכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאָדָם מֵהַטּוֹבוֹת בעז״ה אֵין דַּי לְרַצּוֹת מֶלֶךְ עֶלְיוֹן, צֵא וּלְמַד מִמַּה שֶׁאָמְרוּ רַז״ל

(ו) וַיָּרֵעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים וַיְעַנּוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה:

(ז) וַנִּצְעַק אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קֹלֵנוּ וַיַּרְא אֶת־עָנְיֵנוּ וְאֶת־עֲמָלֵנוּ וְאֶת־לַחֲצֵנוּ:

(ח) וַיּוֹצִאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה וּבְמֹרָא גָדֹל וּבְאֹתוֹת וּבְמֹפְתִים: אור החיים

ו וְאַבְאִישׁוּ לָנָא מִצְרַיִם וְעַנְיָנָא וִיהָבוּ עֲלָנָא פֻּלְחָנָא קַשְׁיָא:

ז וְצַלֵּינָא קֳדָם יְיָ אֱלָהָא דַאֲבָהָתָנָא וְקַבִּיל יְיָ צְלוֹתָנָא וְגֵלִי קֳדָמוֹהִי עַמְלָנָא וְלֵאוּתָנָא וְדוּחֲקָנָא:

ח וְאַפְּקָנָא יְיָ מִמִּצְרַיִם בִּידָא תַקִּיפָא וּבִדְרָעָא מְרָמְמָא וּבְחֶזְוָנָא רַבָּא וּבְאָתִין וּבְמוֹפְתִין:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(עֵרוּבִין י״ז.) אִם יָבוֹא בַּמִּשְׁפָּט עִם אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב אֵינָן יְכוֹלִין לַעֲמֹד לְפָנָיו כִּי מַה יִּצְדַּק אֱנוֹשׁ, וּכְתִיב (אִיּוֹב ד׳) אִם מֵעֹשֵׂהוּ יִטְהַר גֶּבֶר, לָזֶה אָמְרָה תּוֹרָה שֶׁיִּתֵּן תְּשׁוּבָה לַה׳ וְהִתְנַצְּלוּת עַל אֲשֶׁר לֹא עָשָׂה רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ כַּמִּצְטָרֵךְ, וְהוּא אוֹמְרוֹ **וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה׳, אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי** אֲרַמִּי זֶה יצה״ר שֶׁהוּא רַמַּאי גָּדוֹל כְּאוֹמְרוֹ (בְּרֵאשִׁית ג׳ א׳) וְהַנָּחָשׁ הָיָה עָרוּם, שֶׁמְּרַמֶּה הַבְּרִיּוֹת לְאַבְּדָם, וְהוּא אוֹמְרוֹ **אֹבֵד אָבִי** פֵּרוּשׁ אָדָם הָרִאשׁוֹן עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (יְשַׁעְיָ׳ מ״ג כ״ז) אָבִיךָ הָרִאשׁוֹן חָטָא, וְאִבְּדוּ וְגָרַם מִיתָה לוֹ וְלַדּוֹרוֹת הַבָּאִים אַחֲרָיו וְהִשְׁרִישׁ בְּכָל הַנְּפָשׁוֹת חֵלֶק הָרַע, וְהוּא סוֹד עָרְלָה הַדְּבוּקָה בַּדָּם מִבֶּטֶן וּמֵהֶרְיוֹן, עוֹד יְרֻצָּה בְּאוֹמְרוֹ **אֹבֵד אָבִי** עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (תְּהִלִּים י״ד) אָמַר נָבָל בְּלִבּוֹ אֵין אֱלֹהִים:

עוֹד יְרֻצָּה בְּאוֹמְרוֹ **אָבִי** שֶׁהִיא הַנִּשְׁמָה שֶׁכָּל מוֹצְצוֹתָיו שֶׁל הַשָּׂטָן לְאַבֵּד הַנִּשְׁמָה וְהַנִּשְׁמָה נִקְרֵאת אָב כְּאוֹמְרָם בַּזֹּהַר פָּרָשַׁת לֶךְ לְךָ (ע״ו.) וְהוּא הוּא הַמּוֹנֵעַ הָאָדָם מֵעֲשׂוֹת חִיּוּבוֹ בַּעֲבוֹדַת ה׳, וְלֹא זוֹ בִּלְבַד אֶלָּא וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה פֵּרוּשׁ הַמָּקוֹם שֶׁבָּא בּוֹ הַיֵּצֶר שֶׁהוּא גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם הוּא מְצָרָיו שֶׁל הַיֵּצֶר הַקְּרוֹבִים אֵלָיו בְּסוֹד (יְשַׁעְיָ׳ ס״ה) וְנָחָשׁ עָפָר לַחְמוֹ, וַחֲפָצִים בַּאֲשֶׁר יַחְפֹּץ מִדִּבְרֵי עוֹלָם הַזֶּה וּמַטְעַמָּיו אֲשֶׁר הִתְעִיב ה׳, כִּי ד׳ יְסוֹדוֹת שֶׁבּוֹ הֵן הַיּוֹם אַחַר חֵטְא הָאָדָם נִגְשְׁמוּ וְנִטְמְאוּ שֶׁלְּסִבָּה זוֹ גָּזַר ה׳ מִיתָה לְהָאָדָם, וּבָזֶה נִשְׁמָעִים דְּבָרָיו וּפִתּוּיָיו לִיְסוֹדֵי הָאָדָם, גַּם יִקָּרֵא הַגּוּף מִצְרַיִם לְפִי שֶׁמֵּצַר לַנֶּפֶשׁ בְּתַאֲוֹוֹתָיו, וְאוֹמְרוֹ **וַיָּגָר שָׁם** כִּי בִּתְחִלָּה נִכְנָס כְּגֵר כְּאוֹמְרוֹ (ש״ב י״ב) וַיָּבֹא הֵלֶךְ וְגוֹ׳, (סֻכָּה נ״ב:) **בִּמְתֵי מְעָט** פֵּרוּשׁ בְּכֹחוֹת מוּעָטִים, וְאח״כ מִתְרַבִּים כֹּחוֹתָיו עַל יְדֵי הָאָדָם עַצְמוֹ וְהוּא אוֹמְרוֹ **וַיְהִי שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עָצוּם, וָרָב** בְּסוֹד (תְּהִלִּים כ״ה) וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנִי כִּי רַב הוּא, וּפִירֵשׁ הָרַב הָאָר״י ז״ל שֶׁחוֹזֵר אֶל הַמְפַתֶּה כִּי רַב הוּא, וְהָרְאָיָה שֶׁצִּוָּה ה׳ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים גּוֹרָל א׳ לַה׳ וְגוֹרָל א׳ לַעֲזָאזֵל:

וְאוֹמְרוֹ **וַיָּרֵעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים** וְגוֹ׳. פֵּרוּשׁ שֶׁבְּאֶמְצָעוּת יְסוֹדוֹת הָאָדָם גָּרְמוּ גַּם לַנֶּפֶשׁ לְהַרְשִׁיעַ כְּמוֹתָם, וְהוּא אוֹמְרוֹ **וַיָּרֵעוּ אֹתָנוּ** פֵּרוּשׁ עָשׂוּ אוֹתָנוּ רָעִים כְּמוֹתָם כִּי הַמֶּזֶג כְּשֶׁיַּסְרִיחַ יִמְשֹׁךְ אֵלָיו רְצוֹן הַנֶּפֶשׁ, וְאוֹמְרוֹ **וַיְעַנּוּנוּ** זֶה אֲפִיסַת כֹּחַ הַלּוֹחֵם כְּנֶגֶד הַיֵּצֶה״ר, צֵא וּלְמַד מִמַּעֲשֵׂה רַב עַמְרָם חֲסִידָא (קִדּוּשִׁין פ״א.) שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ כֹּחַ לְהִתְעַצֵּם כְּנֶגֶד הַמַּחֲטִיא עַד שֶׁקָּרָא נוּרָא בֵּי עַמְרָם וְכוּ׳, וְאוֹמְרוֹ **וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה** פֵּרוּשׁ שֶׁלֹּא נָהַג הַיֵּצֶר בְּדֶרֶךְ זֶה בְּעִתִּים מְרֻחָקִים אֶלָּא תָּמִיד בְּכָל שָׁעָה וּבְכָל רֶגַע מִתְגַּבֵּר עַל הָאָדָם וְלָזוֹ יִקָּרֵא עֲבוֹדָה קָשָׁה, עוֹד נִתְכַּוֵּן עַל פִּי דִּבְרֵיהֶם ז״ל (שָׁם ל׳:) שֶׁאָמְרוּ בְּכָל יוֹם מִתְחַדֵּשׁ הַיֵּצֶר עַל הָאָדָם בְּתִגְבֹּרֶת חָדָשׁ וּכְנֶגֶד זֶה אָמַר **עֲבֹדָה קָשָׁה**, כָּל אֵלֶּה הַדְּבָרִים יֹאמַר עֶבֶד יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַבּוֹרֵא לְהִתְנַצֵּל עַל מִנְחָה קְטַנָּה:

וְאוֹמְרוֹ **וַנִּצְעַק אֶל ה׳**. כָּאן רָמַז שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם לְהִתְפַּלֵּל לַה׳ בְּכָל יוֹם שֶׁיַּצִּילֵהוּ מִיֵּצֶר הָרַע, וְהוּא אוֹמְרוֹ **וַנִּצְעַק אֶל ה׳** וְגוֹ׳, וְאוֹמְרוֹ **וַיִּשְׁמַע ה׳ אֶת קֹלֵנוּ** וְגוֹ׳ פֵּרוּשׁ הֲגַם שֶׁה׳ הוּא שֶׁבָּרָא יֵצֶר הָרַע לִבְחֹן הָאָדָם בַּעֲבוֹדַת בּוֹרְאוֹ אַף עַל פִּי כֵן כְּשֶׁצּוֹעֲקִים אֵלָיו שׁוֹמֵעַ קוֹלָם מִטַּעַם שֶׁרָאָה אֶת הָרָשׁוּם שֶׁהוּא עָנְיֵנוּ **וַעֲמָלֵנוּ וְלַחֲצֵנוּ**, הָעֹנִי הוּא אֲפִיסַת כֹּחַ הַלּוֹחֵם שֶׁאֵין כֹּחַ בָּנוּי הַמַּסְפִּיק לְהִלָּחֵם בּוֹ לְגָרְשׁוֹ מִמֶּנּוּ, הֶעָמָל הוּא שֶׁאָנוּ צְרִיכִין לַעֲמֹל בְּמִלְחַמְתּוֹ, הַלַּחַץ הוּא הַדְּחָק שֶׁדּוֹחֵק הַיֵּצֶר אֶת הָאָדָם לַחֲטֹא בְּעַל כָּרְחוֹ, וּלְגִ׳ סִבּוֹת שָׁמַע ה׳ אֶת קוֹלֵנוּ, עוֹד יִרְצֶה עָנְיֵנוּ זֶה הָעֲנִיּוּת הַנִּסְבָּךְ עִם לוֹמְדֵי תּוֹרָה כְּאוֹמְרָם ז״ל (מִדְרַשׁ תְּהִלִּים ה׳) שֶׁאֲמָרָה תּוֹרָה מִפְּנֵי מַה בָּנַי עֲנִיִּים, וַהֲגַם שֶׁיִּמְצָא בֶּן תּוֹרָה שֶׁאֵין שֵׁבֶט עֹנִי עָלָיו אַף עַל פִּי כֵן יִתְנַהֵג בְּמִדַּת עֹנִי כְּאוֹמְרָם (אָבוֹת פ״ו) כָּךְ הִיא דַּרְכָּהּ שֶׁל תּוֹרָה וְגוֹ׳, וְאֶת **עֲמָלֵנוּ** עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם (בְּרָכוֹת י״ז.) אַשְׁרֵי מִי שֶׁעָמְלוֹ בַּתּוֹרָה וְגוֹ׳, וּמַה גַּם בַּדּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים שֶׁרַב עֲמָלָהּ לְהוֹצִיא לָאוֹר מִשְׁפָּט א׳ וַהֲלָכָה אַחַת, וְאֶת **לַחֲצֵנוּ** כִּי כָּל הַנִּסְמָךְ לַתּוֹרָה רַבּוּ לוֹחֲצָיו וְעֵינֵי כֹל אֵלָיו יְשַׁבֵּרוּ:

ח) וְאוֹמְרוֹ **וַיּוֹצִאֵנוּ ה׳ מִמִּצְרַיִם**. זוֹ הַצָּלַת יֵצֶר הָרַע וְכֹחוֹתָיו הַמְצָרִים אוֹתָנוּ, כִּי הוּא הַמַּצִּיל מִיֵּצֶר הָרַע כְּאוֹמְרָם ז״ל (קִדּוּשִׁין ל׳:) שֶׁלּוּלֵי שֶׁה׳ עוֹזֵר לָאָדָם כְּנֶגֶד יֵצֶר הָרַע אֵין אָדָם שַׁלִּיט לְהִנָּצֵל מִמֶּנּוּ דִּכְתִיב צוֹפֶה רָשָׁע זֶה יֵצֶר הָרַע לַצַּדִּיק לַהֲמִיתוֹ ה׳ לֹא יַעַזְבֶנּוּ בְּיָדוֹ, וְאוֹמְרוֹ **בְּיָד חֲזָקָה** וְגוֹ׳ רָמַז לְדִבָּרִים שֶׁבְּאֶמְצָעוּתָם יַצִּילֵהוּ ה׳ וְכוּ׳ וְהוּא עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז״ל (שָׁם) אָמַר הקב״ה בָּרָאתִי לָכֶם יֵצֶר הָרַע בָּרָאתִי לוֹ תַּבְלִין שֶׁהִיא הַתּוֹרָה, וְהוּא אוֹמְרוֹ **וַיּוֹצִאֵנוּ ה׳** וְגוֹ׳, **בְּיָד חֲזָקָה** זוֹ תּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה מִימִינוֹ שֶׁל הקב״ה דִּכְתִיב (לְקַמָּן ל״ג ב׳) מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת לָמוֹ, גַּם נִתְּנָה בִּגְבוּרוֹת מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:

וְאוֹמְרוֹ **וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה**. וְגוֹ׳ רָמַז לְגִ׳ דְּבָרִים שֶׁבְּאֶמְצָעוּתָם נִצּוֹל אָדָם מִיֵּצֶר הָרַע כְּאוֹמְרָם ז״ל (מְנָחוֹת מ״ג:) כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ תְּפִלִּין בִּזְרוֹעוֹ וְצִיצִית בְּבִגְדּוֹ וּמְזוּזָה בְּפִתְחוֹ לֹא בִּמְהֵרָה הוּא חוֹטֵא, כְּנֶגֶד תְּפִלִּין בִּזְרוֹעוֹ

(ט) וַיְבִאֵנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֶּן־לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ:

ט וְאַיְתְנָא לְאַתְרָא הָדֵין וִיהַב לָנָא יָת אַרְעָא הָדָא אַרְעָא עָבְדָא חֲלַב וּדְבָשׁ:

רס"י◄ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה • (ספרי) זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וַיִּתֶּן־לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ • כְּמַשְׁמָעוֹ.

(י) וְעַתָּה הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת־רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־נָתַתָּה לִּי יְהוָה וְהִנַּחְתּוֹ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

י וּכְעַן הָא אַיְתֵיתִי יָת רֵישׁ אִבָּא דְאַרְעָא דִּיהַבְתְּ לִי יְיָ וְתַצְנְעִנֵּהּ קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ וְתִסְגּוּד קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ:

רס"י◄ וְהִנַּחְתּוֹ • מַגִּיד שֶׁנּוֹטְלוֹ אַחַר הַנָּפַת (סִפְרִים אֲחֲרִים: הַנָּחַת) הַכֹּהֵן, וְאוֹחֵז בְּיָדוֹ כְּשֶׁהוּא קוֹרֵא, וְחוֹזֵר וּמֵנִיחַ (ספרי. בכורים פ"ג)◆

(יא) וְשָׂמַחְתָּ בְּכָל־הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתֶךָ אַתָּה וְהַלֵּוִי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבֶּךָ: ס

יא וְתֶחֱדֵי בְּכָל טַבְתָּא דִּי יְהַב לָךְ יְיָ אֱלָהָךְ וְלֶאֱנַשׁ בֵּיתָךְ אַתְּ וְלֵוָאי וְגִיּוֹרָא דִּי בֵינָךְ:

רס"י◄ וְשָׂמַחְתָּ בְּכָל־הַטּוֹב • (בכורים שם) מִכָּאן אָמְרוּ: אֵין קוֹרִין מִקְרָא בְּכּוּרִים אֶלָּא בִּזְמַן שִׂמְחָה: הַיְנוּ מֵעֲצֶרֶת וְעַד הֶחָג, שֶׁאָדָם מְלַקֵּט תְּבוּאָתוֹ וּפֵרוֹתָיו וְיֵינוֹ וְשַׁמְנוֹ, אֲבָל מֵהֶחָג וָאֵילָךְ, מֵבִיא וְאֵינוֹ קוֹרֵא. אַתָּה וְהַלֵּוִי • אַף הַלֵּוִי חַיָּב בְּבִכּוּרִים, אִם נָטְעוּ בְּתוֹךְ עָרֵיהֶם. וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבֶּךָ • (שם. מכות יט) מֵבִיא וְאֵינוֹ קוֹרֵא, שֶׁאֵינוֹ יָכֹל לוֹמַר: "לַאֲבוֹתֵינוּ".

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

אָמַר וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה שֶׁמִּצְוַת תְּפִלִּין בַּזְּרוֹעַ, וְאָמַר וּבְמֹרָא גָּדֹל כְּנֶגֶד תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, וּכְנֶגֶד צִיצִית אָמַר וּבְאֹתוֹת כִּי מִצְוַת צִיצִית הוּא סִימָן לָנוּ שֶׁאָנוּ עַבְדֵי הקב"ה וּכְמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁנוּ בְּפָרָשַׁת צִיצִית (פ' שְׁלַח) גַּם תִּקָּרֵא כֵּן בְּרֶמֶז הַתְּכֵלֶת שֶׁבּוֹ כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַמְבָּ"ן (פ' שְׁלַח) שֶׁרוֹמֵז אֶל מִדָּה הַכּוֹלֶלֶת שֶׁנִּקְרָא אוֹתוֹת, וּכְנֶגֶד הַמְּזוּזָה אָמַר וּבְמוּפֹתִים כְּמַשְׁמָעָהּ, גַּם תִּקָּרֵא הַמְּזוּזָה מוֹפֵת לִהְיוֹתָהּ מוֹפֶת לָזוּז מָוֶת מִיִּשְׂרָאֵל כְּאוֹמְרָם בְּסֵפֶר הַזֹּהַר (ח"ג רס"ה) שֶׁכַּמָּה כִּתּוֹת הַקְּלִפּוֹת נִרְתָּעִים בִּרְאוֹתָם שֵׁם שַׁדַּי עַל פֶּתַח בֵּית יִשְׂרָאֵל:

עוֹד אֶפְשָׁר שֶׁכָּל הַכָּתוּב יִרְמֹז אֶל הַתּוֹרָה שֶׁבָּהּ יִנָּצֵל אָדָם מִיֵּצֶר הָרַע וּמִתַּאֲוֹת עוֹלָם הַזֶּה, וְאָמַר ה' עִנְיָנִים כְּנֶגֶד ה' חֲמִשֵּׁי תּוֹרָה, בְּיָד חֲזָקָה כְּנֶגֶד סֵפֶר בְּרֵאשִׁית כִּי שָׁם נֶאֱמַר מַעֲשֵׂה יְדֵי יוֹצֵר אֲשֶׁר כּוֹנְנוּ יָדָיו עוֹלָם וּמְלוֹאוֹ, וְאָמַר וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה כְּנֶגֶד סֵפֶר שְׁמוֹת כִּי בּוֹ חָשַׁף אֶת זְרוֹעוֹ וְהֶרְאָה גְּבוּרוֹתָיו בְּמַעֲשֵׂה מִצְרַיִם וּבַיָּם וּבִנְתִינַת הַתּוֹרָה, וְאָמַר וּבְמֹרָא גָּדֹל כְּנֶגֶד וַיִּקְרָא כִּי שָׁם צִוָּה מַעֲשֵׂה [עֲבוֹדַת] הַמִּשְׁכָּן וּשְׁכוּנַת שְׁכִינָתוֹ וְצִוָּה עַל מוֹרָא הַמָּקוֹם וְקִדֵּשׁ הַבַּיִת בְּבִ' גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל וְלָזֶה יִחֵס לְסֵפֶר זֶה מוֹרָא גָּדוֹל, וְאָמַר וּבְאֹתוֹת כְּנֶגֶד סֵפֶר חֲמֻשׁ הַפְּקוּדִים עַל שֵׁם (בַּמִּדְבָּר ב' ב') אִישׁ עַל דִּגְלוֹ בְּאֹתֹת, וְאָמַר וּבְמֹפְתִים כְּנֶגֶד סֵפֶר דְּבָרִים כִּי בּוֹ דִּבֵּר מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל וְהוֹכִיחַ בְּמוֹפְתִים עַל פַּחֲזוּתָם וְעַל טוּב ה' וְחַסְדּוֹ עִמָּהֶם, וְהוֹכִיחַ כִּי לֹא שִׁלֵּם ה' לָהֶם כְּמַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים וְגָבַר עֲלֵיהֶם חַסְדּוֹ, גַּם בּוֹ נֶאֱמַר מוֹפְתֵי הַנְּבִיאִים שֶׁבָּהֶם יַצְדִּיקוּ הַנָּבִיא, וְאוֹמְרוֹ וַיְבִאֵנוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה מְדַבֵּר עַל עוֹלָם הָעֶלְיוֹן שֶׁהַנִּשְׁמָה בּוֹ, וְהִנֵּה אֵין הַנִּשְׁמָה מַגַּעַת לְדַבֵּר כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶלָּא אַחַר עֲלִיָּתָהּ לָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן שֶׁנִּקְרָא גַּן עֵדֶן שֶׁל מַעְלָה אַחַר שֶׁכְּבָר שָׁבְעָה יָמִים בְּגַן עֵדֶן שֶׁלְּמַטָּה, וְלָזֶה כְּנֶגֶד עֲמִידָתָהּ לִפְנֵי ה' לְדַבֵּר הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ אוֹמֵר וַיְבִאֵנוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה כִּי עֲמִידַת הַנֶּפֶשׁ שָׁם לְבַד יֵשׁ לָהּ בּוֹ שַׁעְשׁוּעַ גָּדוֹל וּכְנֶגֶד גַּן עֵדֶן שֶׁלְּמַטָּה שֶׁכְּבָר זָכָה בּוֹ אָמַר וַיִּתֶּן לָנוּ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (שה"ש ד') דְּבַשׁ וְחָלָב תַּחַת לְשׁוֹנֵךְ:

וְאוֹמְרוֹ וְעַתָּה הִנֵּה פֵּרוּשׁ אוֹמְרוֹ וְעַתָּה לְשׁוֹן תְּשׁוּבָה שֶׁשָּׁב לִפְנֵי ה' עַל פְּרָטֵי דִּקְדּוּקֵי הַמִּצְוֹת וַהֲגַם שֶׁהַכָּתוּב מְדַבֵּר בְּמִי שֶׁכְּבָר זָכָה בְּגַן עֵדֶן שֶׁלְּמַטָּה אַף עַל פִּי כֵן כְּדֵי לִזְכּוֹת לְגָדֵר עֶלְיוֹן יַדְקְדְּקוּ עָלָיו בְּיוֹתֵר, וְהוּא סוֹד הַמִּשְׁפָּט שֶׁיִּשְׁפֹּט ה' לְעָתִיד לָבוֹא בְּעֵמֶק יְהוֹשָׁפָט (מִדְרַשׁ תְּהִלִּים ח') שֶׁמִּמֶּנּוּ פָּחַד וְרָהַב שְׁמוּאֵל כְּשֶׁהֶעֱלָתוּ בַּעֲלַת אוֹב (חֲגִיגָה ד'):

וְאוֹמְרוֹ הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת רֵאשִׁית וְגוֹ' אֲשֶׁר נָתַתָּ לִּי כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי לְמַעְלָה בַּמַּאֲמָר אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ:

וְאוֹמְרוֹ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי ה' בָּזֶה הֵעִיר רוּחַ חַיִּים בַּטּוֹבָה הַמֻּפְלֵאת בָּעִדּוּן הַמֻּפְלָג אֲשֶׁר יִזְכּוּ אֵלּוּ הַצַּדִּיקִים, וְהוּא שֶׁתִּתְקָרֵב נֶפֶשׁ הַצַּדִּיק לִפְנֵי אוֹר הַנֶּעֱרָב וְתִשְׁתַּחֲוֶה לְפָנָיו בְּאֵין מָסָךְ מַבְדִּיל אֲשֶׁרֵי נֶפֶשׁ אָדָם שֶׁתַּגִּיעַ לְגָדֵר מֻפְלָג כָּזֶה, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ שָׁם תַּכִּיר הַנֶּפֶשׁ אֱלֹהֶיהָ, וְאָמַר סָמוּךְ לָזֶה וְשָׂמַחְתָּ בְּכָל הַטּוֹב, עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (תְּהִלִּים קמ"ה) טוֹב ה', וְלַהֲעִירְךָ עַל זֶה אָמַר בְּכָל הַטּוֹב פֵּרוּשׁ דָּבָר הַכּוֹלֵל כָּל הַטּוֹב וְאֵין זֶה אֶלָּא הקב"ה שֶׁהוּא

◆ יום שני י״ג אלול ◆

(יב) כִּי תְכַלֶּה לַעְשֵׂר אֶת־כָּל־מַעְשַׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שְׁנַת הַמַּעֲשֵׂר וְנָתַתָּה לַלֵּוִי לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ וְשָׂבֵעוּ:

יב אֲרֵי תְּשֵׁצֵי לְעַשְּׂרָא יָת כָּל מַעְשַׂר עֲלַלְתָּךְ בְּשַׁתָּא תְּלִיתָאָה שְׁנַת מַעְשְׂרָא וְתִתֵּן לְלֵוָאֵי לְגִיּוֹרָא לְיַתֵּמָא וּלְאַרְמְלָא וְיֵכְלוּן בְּקִרְוָיָךְ וְיִשְׂבְּעוּן:

רש״י◀ **כִּי תְכַלֶּה לַעְשֵׂר אֶת־כָּל־מַעְשַׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית** • כְּשֶׁתִּגְמֹר לְהַפְרִישׁ מַעַשְׂרוֹת שֶׁל שָׁנָה הַשְּׁלִישִׁית, קְבַע זְמַן הַבִּעוּר וְהַוִּדּוּי בְּעֶרֶב הַפֶּסַח שֶׁל שָׁנָה הָרְבִיעִית, שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים יד) ״מִקְצֵה שָׁלֹשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא וְגוֹ׳״, נֶאֱמַר כָּאן ״מִקֵּץ״, וְנֶאֱמַר לְהַלָּן: ״מִקֵּץ שֶׁבַע שָׁנִים״, לְעִנְיַן הַקְהֵל, מַה לְּהַלָּן רֶגֶל, אַף כָּאן רֶגֶל. אִי מַה לְּהַלָּן חַג הַסֻּכּוֹת, אַף כָּאן חַג הַסֻּכּוֹת? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״כִּי תְכַלֶּה לַעְשֵׂר״, מַעַשְׂרוֹת שֶׁל שָׁנָה הַשְּׁלִישִׁית, רֶגֶל שֶׁהַמַּעַשְׂרוֹת כָּלִין בּוֹ וְזֶהוּ פֶּסַח, שֶׁהַרְבֵּה אִילָנוֹת יֵשׁ שֶׁנִּלְקָטִין אַחַר הַסֻּכּוֹת, נִמְצְאוּ מַעַשְׂרוֹת שֶׁל שְׁלִישִׁית כָּלִין בְּפֶסַח שֶׁל רְבִיעִית, וְכָל מִי שֶׁשִּׁהָה מַעַשְׂרוֹתָיו, הִצְרִיכוֹ הַכָּתוּב לְבַעֲרוֹ מִן הַבַּיִת. **שְׁנַת הַמַּעֲשֵׂר** • שָׁנָה שֶׁאֵין נוֹהֵג בָּהּ אֶלָּא מַעֲשֵׂר אֶחָד מִשְּׁנֵי מַעַשְׂרוֹת שֶׁנְּהָגוּ בִּשְׁתֵּי שָׁנִים שֶׁלְּפָנֶיהָ, שֶׁשָּׁנָה רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה שֶׁל שְׁמִיטָה נוֹהֵג בָּהֶן מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: (במדבר יט) ״כִּי תִקְּחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַמַּעֲשֵׂר״, וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, שֶׁנֶּאֱמַר: (לעיל יד) ״וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה׳ אֱלֹהֶיךָ מַעֲשַׂר דְּגָנְךָ תִּירוֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ״, הֲרֵי שְׁתֵּי מַעַשְׂרוֹת, וּבָא וְלַמֵּדְךָ כָּאן בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית שֶׁאֵין נוֹהֵג מֵאוֹתָן שְׁתֵּי מַעַשְׂרוֹת אֶלָּא הָאֶחָד, וְאֵי זֶה? זֶה מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, וְתַחַת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי יִתֵּן מַעֲשֵׂר עָנִי, שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן: ״וְנָתַתָּה לַלֵּוִי״ אֶת אֲשֶׁר לוֹ, הֲרֵי מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן. **לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה** • זֶה מַעֲשֵׂר עָנִי. **וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ וְשָׂבֵעוּ** • תֵּן לָהֶם כְּדֵי שָׂבְעָן, (פאה. ספרי) מִכָּאן אָמְרוּ: ״אֵין פּוֹחֲתִין לָעָנִי בַּגֹּרֶן פָּחוֹת מֵחֲצִי קַב חִטִּים וְכוּ׳.

(יג) וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בִּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן־הַבַּיִת וְגַם נְתַתִּיו לַלֵּוִי וְלַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה כְּכָל־מִצְוָתְךָ אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי לֹא־עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכָחְתִּי:

יג וְתֵימַר קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ פַּלֵּתִי קֹדֶשׁ מַעְשְׂרָא מִן בֵּיתָא וְאַף יְהַבְתֵּהּ לְלֵוָאֵי וּלְגִיּוֹרָא לְיַתֵּמָא וּלְאַרְמְלָא כְּכָל פִּקּוּדָךְ דִּי פַקִּידְתַּנִי לָא עֲבַרִית מִפִּקּוּדָיךְ וְלָא אִתְנְשֵׁיתִי:

רש״י◀ **וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה׳ אֱלֹהֶיךָ** • (סוטה לב) הִתְוַדֶּה שֶׁנְּתַתָּ מַעַשְׂרוֹתֶיךָ. **בִּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן־הַבַּיִת** • (ספרי) זֶה מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְנֶטַע רְבָעִי, וְלַמֵּדְךָ שֶׁאִם שִׁיהָה מַעַשְׂרוֹתָיו שֶׁל שְׁתֵּי שָׁנִים וְלֹא הֶעֱלָם לִירוּשָׁלַיִם, שֶׁצָּרִיךְ לְהַעֲלוֹתָם עַכְשָׁו. **וְגַם נְתַתִּיו לַלֵּוִי** • (שם) זֶה מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, ״וְגַם״, לְרַבּוֹת תְּרוּמָה וּבִכּוּרִים. **וְלַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה** • זֶה מַעֲשֵׂר עָנִי. **כְּכָל־מִצְוָתְךָ** • נְתַתִּים כְּסִדְרָן, וְלֹא הִקְדַּמְתִּי תְּרוּמָה לְבִכּוּרִים, וְלֹא מַעֲשֵׂר לִתְרוּמָה, וְלֹא שְׁנֵי לְרִאשׁוֹן, שֶׁהַתְּרוּמָה קְרוּיָה ״רִאשִׁית״, שֶׁהִיא רִאשׁוֹנָה מִשֶּׁנַּעֲשָׂה דָּגָן, וּכְתִיב: (שמות כב) ״מְלֵאָתְךָ וְדִמְעֲךָ לֹא תְאַחֵר״, לֹא תְּשַׁנֶּה אֶת הַסֵּדֶר. **לֹא־עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ** • לֹא הִפְרַשְׁתִּי מִמִּין עַל שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ, וּמִן הֶחָדָשׁ עַל הַיָּשָׁן, (וְלֹא מִן הַתְּלוּשׁ עַל הַמְּחֻבָּר, וְלֹא מִן הַמְּחֻבָּר עַל הַתְּלוּשׁ)◆ **וְלֹא שָׁכָחְתִּי** • מִלְּבָרְכְךָ עַל הַפְרָשַׁת מַעַשְׂרוֹת.

(יד) לֹא־אָכַלְתִּי בְאֹנִי מִמֶּנּוּ וְלֹא־בִעַרְתִּי מִמֶּנּוּ בְּטֻמְּא וְלֹא־נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמֵת שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהָי עָשִׂיתִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי:

יד לָא אֲכָלִית בְּאָבְלִי מִנֵּהּ וְלָא פַלֵּתִי מִנֵּהּ בְּדִמְסָאֲב וְלָא יְהָבִית מִנֵּהּ לְמִית קַבְּלִית לְמֵימְרָא דַּיְיָ אֱלָהַי עֲבָדִית כְּכֹל דִּי פַקִּידְתַּנִי:

רש״י◀ **לֹא־אֲכַלְתִּי בְאֹנִי מִמֶּנּוּ** • מִכָּאן שֶׁאָסוּר לְאוֹנֵן. **וְלֹא־בִעַרְתִּי מִמֶּנּוּ בְּטֻמְּא** • בֵּין שֶׁאֲנִי טָמֵא וְהוּא טָהוֹר. בֵּין שֶׁאֲנִי טָהוֹר וְהוּא טָמֵא, וְהֵיכָן הֵזְהַר עַל כָּךְ? (לעיל יב) ״לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בִּשְׁעָרֶיךָ״, (יבמות עד. מכות י) זוֹ אֲכִילַת טֻמְאָה, כְּמוֹ

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מִקּוֹר הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן לְךָ פֵּרוּשׁ כִּי דָּבָר זֶה אֵין עֵרֶךְ אֵלָיו אֶלָּא מַתְּנַת חִנָּם:

וְאָמַר לְךָ לִשְׁלֹל זוּלָתוֹ לֹא מַלְאָךְ וְלֹא שָׂרָף יִזְכֶּה לָזֶה, גַּם יִרְמֹז בַּמַּאֲמַר **בְּכָל הַטּוֹב** אֶל הַתּוֹרָה כְּאוֹמְרָם ז״ל (בְּרָכוֹת ה׳.) וְאֵין טוֹב אֶלָּא תּוֹרָה, שֶׁאִם הָיוּ בְּנֵי אָדָם מַרְגִּישִׁין בְּמִתִּיקוּת וַעֲרֵבוּת טוּב הַתּוֹרָה הָיוּ מִשְׁתַּגְּעִים וּמִתְלַהֲטִים אַחֲרֶיהָ וְלֹא יַחֲשֹׁב בְּעֵינֵיהֶם מְלֹא עוֹלָם כֶּסֶף וְזָהָב לִמְאוּמָה כִּי הַתּוֹרָה כּוֹלֶלֶת כָּל הַטּוֹבוֹת שֶׁבָּעוֹלָם: וְאוֹמְרוֹ וּלְבִיתֶךָ כִּי לֹא לַנְּשָׁמָה לְבַד יַגִּיעַ הַטּוֹב אֶלָּא גַּם לְבֵית הַנְּשָׁמָה שֶׁהִיא רוּחַ וְנֶפֶשׁ שֶׁהֵם מִשְׁכָּן הַנְּשָׁמָה כָּל א׳ יִתְעַדֵּן כְּפִי יְכָלְתּוֹ: וְאוֹמְרוֹ וְהַלֵּוִי יִתְבָּאֵר עַל פִּי דִּבְרֵיהֶם ז״ל שֶׁאָמְרוּ בַּזֹּהַר (ח״ב צ״ד) וְזֶה

שֶׁנֶּאֱמַר בִּפְסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁים: "בִּשְׁעָרֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר וְגוֹ'", אֲבָל זֶה לֹא תּוּכַל לֶאֱכֹל דֶּרֶךְ אֲכִילַת שְׁעָרֶיךָ הָאָמוּר בְּמָקוֹם אַחֵר. **וְלֹא־נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמֵת •** (ספרי) לַעֲשׂוֹת לוֹ אָרוֹן וְתַכְרִיכִין. **שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל ה' אֱלֹהָי •** (מעשר שני פ"ה) הֲבִיאוֹתִיו לְבֵית הַבְּחִירָה. **עָשִׂיתִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי • שָׂמַחְתִּי וְשִׂמַּחְתִּי בּוֹ.**

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ספר השיחות תש"נ עמ' 678)

לֹא אָכַלְתִּי בְאֹנִי מִמֶּנּוּ (כו, יד) ח"י אֱלוּל חָל לְעוֹלָם בִּסְמִיכוּת לְפָרָשָׁתֵנוּ. וְהִנֵּה יָדוּעַ שֶׁיּוֹם זֶה הוּא הַתְּחָלַת י"ב יָמִים הָאַחֲרוֹנִים שֶׁל חֹדֶשׁ אֱלוּל, שֶׁהֵם כְּנֶגֶד י"ב חָדְשֵׁי הַשָּׁנָה, יוֹם לַחֹדֶשׁ, וּבָהֶם יֵשׁ לַעֲרֹךְ חֶשְׁבּוֹן נֶפֶשׁ מְיֻחָד עַל כָּל י"ב חָדְשֵׁי הַשָּׁנָה. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁוּדּוּי מַעֲשְׂרוֹת הוּא עַל דֶּרֶךְ חֶשְׁבּוֹן צֶדֶק: בִּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת . . לֹא אָכַלְתִּי בְאֹנִי מִמֶּנּוּ וגו'. וּבַפָּסוּק הַבָּא נֶאֱמַר הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קָדְשְׁךָ, וְאָמְרוּ רז"ל כָּל הַשְׁקָפָה שֶׁבַּתּוֹרָה אֲרוּרָה וְזֶה לְשׁוֹן בְּרָכָה, שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר שֶׁרוֹמֵז עַל מַעֲלַת אִתְהַפְּכָא חֲשׁוּכָא לִנְהוֹרָא עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה.

(טו) הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קָדְשְׁךָ מִן־הַשָּׁמַיִם וּבָרֵךְ אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאֵת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָּנוּ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבֹתֵינוּ אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ: ס

טו אִסְתְּכִי מִמְּדוֹר קָדְשָׁךְ מִן שְׁמַיָּא וּבָרֵךְ יָת עַמָּךְ יָת יִשְׂרָאֵל וְיָת אַרְעָא דִּי יְהַבְתְּ לָנָא כְּמָא דִּי קַיֵּמְתָּא לַאֲבָהָתָנָא אֲרַע עָבְדָא חֲלַב וּדְבָשׁ:

רש"י◄ **הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קָדְשְׁךָ •** (ספרי) עָשִׂינוּ מַה שֶּׁגָּזַרְתָּ עָלֵינוּ, עֲשֵׂה אַתָּה מַה שֶּׁעָלֶיךָ לַעֲשׂוֹת, שֶׁאָמַרְתָּ (ויקרא כו): "אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ, וְנָתַתִּי גִּשְׁמֵיכֶם בְּעִתָּם". **אֲשֶׁר נָתַתָּה לָּנוּ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבֹתֵינוּ •** לָתֵת לָנוּ, וְקִיַּמְתָּ, "אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ". **אור החיים**

◆ יום שלישי י"ד אלול ◆

(טז) הַיּוֹם הַזֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מְצַוְּךָ לַעֲשׂוֹת אֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים וְשָׁמַרְתָּ וְעָשִׂיתָ אוֹתָם בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשֶׁךָ:

טז יוֹמָא הָדֵין יְיָ אֱלָהָךְ מְפַקְּדָךְ לְמֶעְבַּד יָת קְיָמַיָּא הָאִלֵּין וְיָת דִּינַיָּא וְתִטַּר וְתַעְבֵּד יָתְהוֹן בְּכָל לִבָּךְ וּבְכָל נַפְשָׁךְ:

רש"י◄ **הַיּוֹם הַזֶּה ה' אֱלֹהֶיךָ מְצַוְּךָ •** בְּכָל יוֹם יִהְיוּ בְּעֵינֶיךָ חֲדָשִׁים, כְּאִלּוּ בּוֹ בַּיּוֹם נִצְטַוֵּיתָ עֲלֵיהֶם. **וְשָׁמַרְתָּ וְעָשִׂיתָ אוֹתָם •** בַּת קוֹל מְבָרַכְתּוֹ: 'הֵבֵאתָ בִּכּוּרִים הַיּוֹם, תִּשְׁנֶה לַשָּׁנָה הַבָּאָה'.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לט עמ' 6)

בְּכָל יוֹם יִהְיוּ בְּעֵינֶיךָ חֲדָשִׁים (רש"י כו, טז) הֲרֵי שֶׁתֵּבֵת "הַיּוֹם" מוֹרָה עַל חִבּוּר שְׁתֵּי תְּנוּעוֹת הֲפוּכוֹת: תְּמִידִיּוּת וְהִתְחַדְּשׁוּת. וְהִנֵּה,

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

לְשׁוֹנָם זָכָה יָתִיר יְהָבִין לֵיה נִשְׁמָתָא וְכוּ' זָכָה יָתִיר יְהָבִין לֵיה נִשְׁמָתָא מֵאוֹר אֲצִילוּת וְכוּ' ע"כ, וְלִבְחִינָה זוֹ יִקָּרֵא הַכָּתוּב לֵוִי לְפִי שֶׁמִּתְלַוִּית עִם הָאָדָם מֵחָדָשׁ:

וְאוֹמְרוֹ וְהַגֵּר יִתְבָּאֵר עַל פִּי דִּבְרֵיהֶם ז"ל (זֹהַר ח"ג רי"ז.) שֶׁאָמְרוּ כִּי כְּשֶׁיַּגִּיעַ לְיַד אָדָם מִצְוָה מֵאוֹתָם מִצְוּוֹת שֶׁאֵינָם נוֹהֲגוֹת תָּמִיד, אוֹתָם הַנְּשָׁמוֹת שֶׁכְּבָר נִסְתַּלְּקוּ מֵהָעוֹלָם וְהֵם חַסְרֵי מִצְוָה זוֹ בָּאִים וְגָרִים עִם הָעוֹשֶׂה הַמִּצְוָה עַל זֶה הַדֶּרֶךְ קְרוֹבִים לְשָׁכָר וּרְחוֹקִים מִן הַהֶפְסֵד כָּאָמוּר בְּאֹרַךְ בְּדִבְרֵי הַמְקַבְּלִים, וּכְנֶגֶד בְּחִינָה זוֹ אָמַר וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבֶּךָ:

טו) הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן וגו'. צָרִיךְ לָדַעַת לָמָּה כָּפַל לוֹמַר מִמְּעוֹן וְגוֹ' מִן הַשָּׁמַיִם, וְאִם לְכַנּוֹת שֵׁם מְקוֹמוֹ יִתְבָּרֵךְ בִּלְשׁוֹן קְדֵשָׁה הָיָה לוֹ לוֹמַר עַל זֶה הַדֶּרֶךְ הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן וְגוֹ' הַשָּׁמַיִם, וְנִרְאֶה שֶׁהַכָּתוּב יָעִיר סוֹד אֶחָד וְהוּא כִּי הָאָדוֹן בָּרוּךְ הוּא הֵכִין ב' הַשְׁפָּעוֹת לְמַעְלָה, א' הַשְׁפָּעַת הָרוּחָנִיּוּת שֶׁהֵם הַנִּפְשׁוֹת הַטְּהוֹרוֹת, וְאֶחָד הַשְׁפָּעַת הַטּוֹב לְחַיּוּת הַנִּבְרָאִים שֶׁהוּא מָזוֹן לַכֹּל, וּשְׁנַיִם אֵלּוּ יִקְרְאוּ לָהֶם רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (זוה"ק) זִוּוּג, שֶׁכָּל שֶׁיֵּשׁ בִּבְחִינַת מַשְׁפִּיעַ וּבְחִינַת נִשְׁפָּע יִתְכַּנּוּ בְּשֵׁם זִוּוּג, וְאָמְרוּ הַמְקַבְּלִים שֶׁמִּיּוֹם שֶׁנֶּחֱרַב הַבַּיִת נִפְסַק הַשְׁפָּעַת הַנִּשְׁמוֹת וְלֹא נִשְׁאַר אֶלָּא הַשְׁפָּעַת חַיּוּת הָעוֹלָמוֹת שֶׁהוּא מֻכְרָח לְקִיּוּם הָעוֹלָמוֹת, וְהוּא אוֹמְרוֹ הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קָדְשְׁךָ כְּנֶגֶד הַשְׁפָּעַת הַנִּשְׁמוֹת, וְהַשְׁקָפָה זוֹ הִיא עֶלְיוֹנָה בְּמָקוֹם גָּבוֹהַּ הַנִּקְרָא קֹדֶשׁ, וּכְבָר גִּלּוּ הַמְקַבְּלִים (זֹהַר ח"ב קכ"א.) מַה בֵּין הַדַּרְגַּת קֹדֶשׁ לְהַדַּרְגַּת קָדוֹשׁ כִּי קֹדֶשׁ לְמַעְלָה וְהַמַּשְׂכִּיל יָבִין, וּכְנֶגֶד הַשְׁפָּעַת חַיּוּת הָעוֹלָמוֹת אָמַר מִן הַשָּׁמַיִם זֶה זִוּוּג לְמַטָּה מֵהָרִאשׁוֹן, וְאָמַר כְּנֶגֶד מַאֲמַר הַשְׁקִיפָה וּבָרֵךְ אֶת עַמְּךָ וּפִרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (מע"ש פ"ה מי"ג) בְּבָנִים וּבָנוֹת, וְזֶה יַצְדִּיק פֵּרוּשֵׁנוּ שֶׁעַל זִוּוּג הַנִּשְׁמוֹת הוּא אוֹמֵר, וּכְנֶגֶד מַאֲמַר אֶת הַשָּׁמַיִם אָמַר וְאֶת הָאֲדָמָה שֶׁהִיא בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וְנָכוֹן:

יוֹם מְרֻכָּב מִיּוֹם וּמִלַּיְלָה, מִשֶּׁמֶשׁ וּמִיָּרֵחַ. בַּשֶּׁמֶשׁ, שֶׁאֵין בּוֹ שִׁנּוּיִים, יֵשׁ מַעֲלַת הַתְּמִידִיּוּת. בַּיָּרֵחַ, הַמִּשְׁתַּנֶּה תָּמִיד, יֵשׁ מַעֲלַת הַהִתְחַדְּשׁוּת. וְיוֹם מְחַבֵּר אֵת שְׁתֵּי הַתְּנוּעוֹת הַמְנֻגָּדוֹת הַלָּלוּ, אֶת שְׁתֵּי הַמַּעֲלוֹת יַחַד. **אור החיים**

(יז) **אֶת־יְהוָה הֶאֱמַרְתָּ הַיּוֹם לִהְיוֹת לְךָ לֵאלֹהִים וְלָלֶכֶת בִּדְרָכָיו וְלִשְׁמֹר חֻקָּיו וּמִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְלִשְׁמֹעַ בְּקֹלוֹ:**

יז יָת יְיָ חַטַבְתָּ יוֹמָא דֵין לְמֶהֱוֵי לָךְ לֶאֱלָהּ וְלִמְהַךְ בְּאָרְחָן דְּתַקְנָן קֳדָמוֹהִי וּלְמִטַּר קְיָמוֹהִי וּפִקּוּדוֹהִי וְדִינוֹהִי וּלְקַבָּלָא בְּמֵימְרֵהּ:

רש"י◄ **הֶאֱמַרְתָּ וְהֶאֱמִירְךָ •** אֵין לָהֶם עֵד מוֹכִיחַ בַּמִּקְרָא, וְלִי נִרְאָה שֶׁהוּא לְשׁוֹן הַפְרָשָׁה וְהַבְדָּלָה: הָבְדַּלְתִּי לְךָ מֵאֱלֹהֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים לִהְיוֹת לְךָ לֵאלֹהִים, וְהוּא הִפְרִישְׁךָ אֵלָיו מֵעַמֵּי הָאָרֶץ לִהְיוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה. (וּמְצָאתִי לָהֶם עֵד, וְהוּא לְשׁוֹן 'תִּפְאֶרֶת', כְּמוֹ: (תהלים צד) "יִתְאַמְּרוּ כָּל פּוֹעֲלֵי אָוֶן").◆ **אור החיים**

(יח) **וַיהוָה הֶאֱמִירְךָ הַיּוֹם לִהְיוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לָךְ וְלִשְׁמֹר כָּל־מִצְוֹתָיו:**

יח וַיְיָ חָטְבָךְ יוֹמָא דֵין לְמֶהֱוֵי לֵהּ לְעַם חַבִּיב כְּמָא די מַלִּיל לָךְ וּלְמִטַּר כָּל פִּקּוּדוֹהִי:

רש"י◄ **כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לָךְ •** (שמות יט) "וְהְיִיתֶם לִי סְגֻלָּה".◆ **אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

טז) **הַיּוֹם הַזֶּה וְגוֹ'.** וְכִי הַיּוֹם הוּא מְצַוֶּה וַהֲלֹא כְּבָר צִוָּה בְּהַר סִינַי, וְרַשִׁ"י ז"ל פֵּרֵשׁ בְּכָל יוֹם יִהְיוּ בְּעֵינֶיךָ חֲדָשִׁים. וְנִרְאֶה שֶׁכַּוָּנַת הַכָּתוּב הִיא עַל זֶה הַדֶּרֶךְ לְפִי שֶׁכָּל הַתּוֹרָה צִוָּה אוֹתָהּ ה' בְּהַר סִינַי בֵּין דְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם קוּם עֲשֵׂה בְּאוֹתוֹ זְמָן בֵּין דְּבָרִים שֶׁאֵינָם בְּקוּם עֲשֵׂה אֶלָּא לְאַחַר זְמָן כְּאוֹתָם הָאֲמוּרִים בְּפָרָשָׁה זֹאת בִּכּוּרִים וּמַעַשְׂרוֹת שֶׁאֵינָם נוֹהֲגִים אֶלָּא בָּאָרֶץ, וְצִוָּה ה' אוֹתָם הֲגַם שֶׁלֹּא הָיָה זְמַנָּם מִטַּעַם כְּדֵי לִלְמֹד אוֹתָם וּלְקַבֵּל שָׂכָר עַל קַבָּלָתָם, וְאָמַר לָהֶם מֹשֶׁה כִּי הֵן הַיּוֹם מְצַוֶּה אוֹתָם לַעֲשׂוֹת הַחֻקִּים הָאֵלֶּה שֶׁהֵם בִּכּוּרִים וּמַעַשְׂרוֹת שֶׁעַד הַיּוֹם נִצְטַוּוּ לִלְמֹד דִּינֵיהֶם לְבַד וְהַיּוֹם הַזֶּה מְצַוֶּה אוֹתָם לַעֲשׂוֹת כִּי הִגִּיעוּ לָאָרֶץ, וְתֵבַת **הַיּוֹם** לָאו דַּוְקָא אֶלָּא זָכַר זְמָן הַמּוּכָן בְּשֵׁם הַיּוֹם הַזֶּה:

יז) **אֶת ה' הֶאֱמַרְתָּ הַיּוֹם לִהְיוֹת וְגוֹ'.** אוֹמְרוֹ **הַיּוֹם** יִתְבָּאֵר עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (כְּתֻבּוֹת ק"י:) כָּל הַדָּר בְּחוּץ לָאָרֶץ דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁאֵין לוֹ אֱלֹהַּ ע"כ, וְהוּא אוֹמְרוֹ **אֶת ה' הֶאֱמַרְתָּ הַיּוֹם** דַּוְקָא פֵּרוּשׁ כֵּיוָן שֶׁהָיוּ בָּאָרֶץ הַמְקֻדֶּשֶׁת, וַהֲגַם שֶׁעֲדַיִן הָיוּ בְּאֶרֶץ סִיחוֹן וְעוֹג עִם כָּל זֶה כְּבָר כָּתַבְנוּ שֶׁהִיא מְקֻדֶּשֶׁת כֵּיוָן שֶׁנִּכְבְּשָׁה כִּבּוּשׁ רַבִּים עַל פִּי נָבִיא, וּכְמוֹ שֶׁהוֹכַחְנוּ בְּפָרָשַׁת מַטּוֹת (ל"ב ג') וּמִמַּעֲתָּה אֵין מְקוֹמָהּ נֶחְשָׁב חוּצָה לָאָרֶץ וְלָזֶה הֶאֱמִירוֹ ה' לִהְיוֹת לָהֶם לֵאלֹהִים, וְהוּא אוֹמְרוֹ לִהְיוֹת לְךָ לֵאלֹהִים:

עוֹד יִרְצֶה עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (זֹהַר ח"א ק"ח:) שֶׁשְּׁאָר הָאֲרָצוֹת נִמְסְרוּ בְּיַד שָׂרֵי מַעְלָה מַה שֶּׁאֵין כֵּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵין עָלֶיהָ שׁוֹפֵט מִבַּלְעֲדֵי ה', וְהוּא אוֹמְרוֹ **אֶת ה' הֶאֱמַרְתָּ הַיּוֹם** בִּכְנִיסָתְךָ לָאָרֶץ לִהְיוֹת לְךָ לֵאלֹהִים עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (תְּהִלִּים י"ז) מִלְּפָנֶיךָ מִשְׁפָּטִי יֵצֵא וְלֹא יָבוֹא מִשְׁפָּטֵנוּ לִפְנֵי שַׂר וְשׁוֹפֵט:

עוֹד נִתְכַּוֵּן לוֹמַר כִּי יַאֲמִירוּ ה' הֲגַם כִּי יִבְיאֵם בְּמִשְׁפָּט לָתֵת לְאִישׁ כִּדְרָכָיו וּכְמַעֲשָׂיו הָרָעִים, וְהוּא אוֹמְרוֹ **אֶת ה' הֶאֱמַרְתָּ** וְגוֹ' **לִהְיוֹת לְךָ לֵאלֹהִים,** וְיָדוּעַ כִּי אֱלֹהִים הוּא מִדַּת הַדִּין אַף עַל פִּי כֵן יַאֲמִיר ה' וִיבָרֵךְ עַל הָרָעָה מֵעֵין הַטּוֹבָה:

וְאוֹמְרוֹ וְלָלֶכֶת בִּדְרָכָיו, פֵּרוּשׁ הֲגַם שֶׁלֹּא צִוָּה ה' לָלֶכֶת בָּהֶם אַף עַל פִּי כֵן כְּשֶׁיַּכִּירוּ בָּהֶם שֶׁהֵם דַּרְכֵי ה' כָּל אֲשֶׁר הוּא עוֹשֶׂה יַעֲשׂוּ כֵּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כְּגוֹן בִּקּוּר חוֹלִים קְבוּרַת מֵתִים וְכַדּוֹמֶה שֶׁמְּצִינוּ לַה' עוֹשֶׂה אוֹתָם יֵלְכוּ גַּם הֵם בִּדְרָכָיו, חֻקָּיו הֵם מִצְוֹת שֶׁאֵין בָּהֶם טַעַם, **מִצְוֹתָיו** הֵם מִצְוֹת שֶׁהַשֵּׂכֶל גַּם כֵּן מַסְכִּים עֲלֵיהֶם, **מִשְׁפָּטָיו** הֵם דִּינִים שֶׁמָּסַר לִשְׁפֹּט בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ, **וְלִשְׁמֹעַ בְּקֹלוֹ** זֶה תַּלְמוּד תּוֹרָה, וְדִקְדֵּק לוֹמַר בְּקֹלוֹ עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (במד"ר פ' י"ד) וְז"ל מִנַּיִן לַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי קָטָן וְכוּ' כְּשׁוֹמֵעַ מִפִּי הַגְּבוּרָה דִּכְתִיב (לְעֵיל ט"ו ה') אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ, וְטַעַם שֶׁצִּוָּה עַל עֵסֶק הַתּוֹרָה בָּאַחֲרוֹנָה, לְהָעִיר שֶׁהֲגַם שֶׁהִשִּׂיג אָדָם לָדַעַת כָּל הָאָמוּר וְקִיְּמוֹ אַף עַל פִּי כֵן לֹא יֹאמַר מַה לִּי לִלְמֹד תּוֹרָה אִם לָדַעַת מַה יַּעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל הִנֵּה יָדַעְתִּי וְקִיַּמְתִּי כָּל דִּבְרֵי ה' אֶלָּא אַף עַל פִּי כֵן חַיֵּב הַכָּתוּב תַּלְמוּד תּוֹרָה, וְהוּא אוֹמְרוֹ אַחַר כָּל מַה שֶּׁחִיֵּב לַעֲשׂוֹת וְלִשְׁמֹעַ בְּקוֹלוֹ כִּי מִצְוַת תַּלְמוּד תּוֹרָה הִיא מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ שֶׁאֵין זְמָן לִפְטֹר מִמֶּנָּה עַד יוֹם מוֹתוֹ דִּכְתִיב (בַּמִּדְבָּר י"ט י"ד) זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי יָמוּת בָּאֹהֶל:

יח) **וַה' הֶאֱמִירְךָ וְגוֹ'.** אוֹמְרוֹ **לִהְיוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה,** שֶׁהֲגַם שֶׁתָּבוֹא אֵמָּה אַחֶרֶת וְתֵיטִיב מַעֲשֶׂיהָ וְתִשְׁתַּדֵּל לְהִדָּבֵק בַּשְּׁכִינָה לֹא יַשִּׂיגוּ מַדְרֵגַת יִשְׂרָאֵל, וּבְחִינָה זוֹ תִּקָּרֵא סְגֻלָּה וְזוֹ הִיא גְּדֻלָּתָם, וְאוֹמְרוֹ **כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָךְ,** בְּמַעֲשֵׂה הַר סִינַי דִּכְתִיב (שְׁמוֹת י"ט ה') וְהְיִיתֶם לִי סְגֻלָּה מִכָּל הָעַמִּים:

אוֹ יִרְצֶה שֶׁהֲגַם שֶׁיִּהְיֶה זְמָן שֶׁיַּכְעִיסוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַבּוֹרֵא אַף עַל פִּי כֵן לֹא יָמִיר אוֹתָם בְּאֻמָּה אַחֶרֶת, וְאוֹמְרוֹ **כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר** כְּאוֹמְרָם ז"ל (בְּרָכוֹת ז') בַּפָּסוּק (שְׁמוֹת ל"ג ט"ז) וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמְּךָ, שֶׁבִּקֵּשׁ מֹשֶׁה מֵה' שֶׁלֹּא יַשְׁרֶה שְׁכִינָתוֹ עַל הָאֻמּוֹת, וּפֵרַשְׁנוּהוּ בִּמְקוֹמוֹ (חֵפֶץ ה') שֶׁהַכַּוָּנָה הִיא הֲגַם שֶׁתַּכְשִׁיר מַעֲשֶׂיהָ אֻמָּה מֵאֻמּוֹת וְיִשְׂרָאֵל עוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ, וְהִסְכִּים ה' וְדִבֵּר לַעֲשׂוֹת כִּדְבְרֵי מֹשֶׁה: **וְלִשְׁמֹר כָּל מִצְוֹתָיו.** יֵשׁ לְהָעִיר בַּדָּבָר הֲלֹא דָּבָר זֶה הוּא מִתְּנָאֵי הַכָּבוֹד שֶׁרָשַׁם בְּמַעֲשֵׂה יִשְׂרָאֵל לַה'

(יט) וּלְתִתְךָ עֶלְיוֹן עַל כָּל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָשָׂה לִתְהִלָּה וּלְשֵׁם וּלְתִפְאָרֶת וְלִהְיוֹתְךָ עַם־קָדֹשׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֵּר: פ

יט וּלְמִתְּנָךְ עִלָּאָה עַל כָּל עַמְמַיָּא דִּי עֲבַד לְתֵשְׁבָּחָא וּלְשׁוּם וְלִרְבוּ וּלְמֶהֱוֵךְ עַם קַדִּישׁ קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ כְּמָא דִּי מַלִּיל:

רס״י◄ וְלִהְיוֹתְךָ עַם־קָדֹשׁ וְגוֹ׳ כַּאֲשֶׁר דִּבֵּר • (ויקרא כ) ״וְהְיִיתֶם לִי קְדוֹשִׁים״◆.

◆ יום רביעי ט״ו אלול ◆

כז (א) וַיְצַו מֹשֶׁה וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הָעָם לֵאמֹר שָׁמֹר אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם:

א וּפַקִּיד מֹשֶׁה וְסָבֵי יִשְׂרָאֵל יָת עַמָּא לְמֵימַר טַר יָת כָּל תַּפְקֻדְתָּא דִּי אֲנָא מְפַקֵּד יָתְכוֹן יוֹמָא דֵין:

רס״י◄ שָׁמֹר אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה • לְשׁוֹן הוֶה, גרדנ״ט בְּלַעַ״ז (בעאבאכטענד)◆. אור החיים

(ב) וְהָיָה בַּיּוֹם אֲשֶׁר תַּעַבְרוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ וַהֲקֵמֹתָ לְךָ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת וְשַׂדְתָּ אֹתָם בַּשִּׂיד:

ב וִיהֵי בְּיוֹמָא דִּי תַעְבְּרוּן יָת יַרְדְּנָא לְאַרְעָא דִּי יְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ וּתְקִים לָךְ אַבְנִין רַבְּרְבִין וּתְסוּד יָתְהוֹן בְּסִידָא:

רס״י◄ וַהֲקֵמֹתָ לְךָ • בַּיַּרְדֵּן, וְאַחַר כָּךְ תּוֹצִיאוּ מִשָּׁם אֲחֵרוֹת וְתִבְנוּ מֵהֶן מִזְבֵּחַ בְּהַר עֵיבָל. נִמְצֵאתָ אַתָּה אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה מִינֵי אֲבָנִים הָיוּ: שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה בַּיַּרְדֵּן, וּכְנֶגְדָּן בַּגִּלְגָּל וּכְנֶגְדָּן בְּהַר עֵיבָל, כִּדְאִיתָא בְּמַסֶּכֶת סוֹטָה (דף לה)◆.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּפָּסוּק אֶת ה׳ הֶאֱמַרְתָּ וּמַה מָּקוֹם לְהַזְכִּירוֹ בִּדְבָרִים שֶׁמֵּה׳ לְיִשְׂרָאֵל:

וְאוּלַי כִּי תִּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל הִיא מַה שֶּׁהֶעֱלָה וְרוֹמֵם אוֹתָם בְּתֹת לָהֶם כָּל הַמִּצְוֹות, מַה שֶּׁלֹּא עָשָׂה כֵּן לָרָאשׁוֹנִים שֶׁהֲגַם שֶׁנָּתַן מִצְוֹותָיו יִתְבָּרֵךְ לְאָדָם וּלְנֹחַ וּלְהָאָבוֹת לֹא נָתַן אֶלָּא ב׳ ג׳ גְּרִגְּרִים אֲבָל לְיִשְׂרָאֵל נָתַן שְׁמִירַת כָּל מִצְוֹותָיו יִתְבָּרֵךְ, וְיֵשׁ לְךָ לָדַעַת כִּי כָּל הַמִּצְוֹות אֵינָם אֶלָּא שְׁמִירָה מֵהַתְּעוּב וּמִלְּכְלוּךְ הַנֶּפֶשׁ וּבְהַשְׁלָמַת שְׁמִירַת הַמִּצְוֹות יִהְיֶה הָאָדָם שָׁלֵם מִכָּל מוּם וּמִכָּל לְכְלוּךְ:

ב׳ יִרְצֶה כִּי ה׳ יְחַזֵּק זְרוֹעוֹת לִשְׁמֹר כָּל הַמִּצְוֹות, כִּי לֹא הַכֹּל זוֹכִים לְדָבָר זֶה הֲגַם שֶׁיַּחְפְּצוּ לִשְׁמֹר לֹא יִזְדַּמֵּן לְיָדָם, וְאִם יִזְדַּמֵּן לֹא תַּשִּׂיג יָדָם, וְאִם תַּשִּׂיג לְחֵלֶק מֵהַמִּצְוֹות לֹא תַּשִּׂיג לְכָל הַמִּצְוֹות, וְאָמַר כָּאן כִּי ה׳ הֶאֱמִירָם לִשְׁמֹר כָּל מִצְוֹותָיו:

ג׳ יִרְצֶה עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (קֹהֶלֶת ח׳) שׁוֹמֵר מִצְוָה לֹא יֵדַע דָּבָר רָע, וְאָמְרוּ ז״ל (פְּסָחִים ח׳:) שְׁלוּחֵי מִצְוָה אֵינָם נִזּוֹקִין, וְהוּא מַאֲמַר הַכָּתוּב כָּאן וְלִשְׁמֹר פֵּרוּשׁ ה׳ יִשְׁמֹר כָּל מִצְוֹותָיו לְכַל יֵצֵא מֵהֶם דְּבַר תַּקָּלָה:

ד׳ יִרְצֶה לְהַעִירָם בַּדָּבָר שֶׁלֹּא הִשִּׂיגוֹ מֹשֶׁה עַצְמוֹ ע״ה הֲגַם הֱיוֹתוֹ בִּכְלַל עַם סְגֻלָּה, וְהוּא עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז״ל (סוֹטָה י״ד.) בְּעִנְיַן תְּפִלַּת מֹשֶׁה לִכָּנֵס לָאָרֶץ וְכִי לֶאֱכֹל מִפֵּרוֹתֶיהָ וְגוֹ׳ אֶלָּא אָמַר מֹשֶׁה יֵשׁ הַרְבֵּה מִצְוֹות שֶׁתְּלוּיוֹת בָּאָרֶץ וְכוּ׳ ע״כ, וְהוּא מַה שֶּׁנִּתְכַּוֵּן לוֹמַר לָהֶם רְאוּ מַעֲלַתְכֶם שֶׁה׳ הֶאֱמִיר אֶתְכֶם וְגוֹ׳ וְלִשְׁמֹר כָּל מִצְוֹתָיו, וְלָזֶה דִּקְדֵּק לוֹמַר הֶאֱמִירְךָ הַיּוֹם פֵּרוּשׁ בִּזְמַן זֶה שֶׁאַתֶּם בָּאִים אֶל הָאָרֶץ וְשָׁם תִּשְׁמְרוּ כָּל הַמִּצְוֹות, וְזוֹ מַעֲלָה שֶׁלֹּא הִשִּׂיגָהּ אַפִּלּוּ מֹשֶׁה:

וְהִנֵּה תִּמְצָא ו׳ מַעֲלוֹת בַּפָּסוּק אֶת ה׳ הֶאֱמַרְתָּ, א׳ לִהְיוֹת לְךָ לֵאלֹהִים, ב׳ לָלֶכֶת בִּדְרָכָיו, ג׳ לִשְׁמֹר חֻקָּיו, ד׳ וּמִצְוֹתָיו, ה׳ וּמִשְׁפָּטָיו, ו׳ וְלִשְׁמֹעַ בְּקֹלוֹ, כְּנֶגְדָּם אָמַר ה׳ שֵׁשׁ מַעֲלוֹת לִכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, א׳ לִהְיוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה זֶה כְּנֶגֶד לִהְיוֹת לְךָ לֵאלֹהִים, ב׳ וְלִשְׁמֹר כָּל מִצְוֹתָיו זֶה כְּנֶגֶד לָלֶכֶת בִּדְרָכָיו, ג׳ ד׳ וְה׳ וּלְתִתְךָ עֶלְיוֹן וְגוֹ׳ לִתְהִלָּה וּלְשֵׁם לְתִפְאֶרֶת הֵם כְּנֶגֶד שְׁמִירַת חֻקָּיו וּמִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו, ו׳ וְלִהְיוֹתְךָ עַם קָדֹשׁ לַה׳ זֶה כְּנֶגֶד וְלִשְׁמֹעַ בְּקֹלוֹ כִּי עַל יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה יִתְיַחֵס לָהֶם שֵׁם זֶה שֶׁל קָדוֹשׁ, וְאוֹמְרוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֵּר דִּכְתִיב (שְׁמוֹת י״ט ו׳) וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי וְגוֹ׳ וְגוֹי קָדוֹשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

א) וַיְצַו מֹשֶׁה וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל. טַעַם זִכָּרוֹן זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּאן, נִתְכַּוֵּן מֹשֶׁה בָּזֶה מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז״ל (בְּרָכוֹת י״ט:) שֶׁבְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ חִלּוּל ה׳ אֵין חוֹלְקִין כָּבוֹד לָרַב דִּכְתִיב (מִשְׁלֵי כ״א ל׳) אֵין חָכְמָה וְגוֹ׳ לְנֶגֶד ה׳, וְהוּא אוֹמְרוֹ וַיְצַו מֹשֶׁה, וּלְפָנָיו שֶׁהוּא רַבָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל עָשָׂה שֶׁגַּם הַזְּקֵנִים יְצַוּוּ וַיַּזְהִירוּ עַל הַדָּבָר לֵאמֹר שָׁמֹר וְגוֹ׳, דִּקְדֵּק לוֹמַר שָׁמֹר לְהָעִיר כִּי בְּדָבָר זֶה שֶׁהוּא מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה (מַכּוֹת י״ג:) הוּא שֶׁאָמְרוּ אֵין חוֹלְקִין כָּבוֹד לָרַב כַּיָּדוּעַ:

(ג) וְכָתַבְתָּ עֲלֵיהֶן אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּעָבְרֶךָ לְמַעַן אֲשֶׁר תָּבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי־אֲבֹתֶיךָ לָךְ: אור החיים

ג וְתִכְתּוּב עֲלֵיהוֹן יָת כָּל פִּתְגָּמֵי אוֹרַיְתָא הָדָא בְּמֶעְבְּרָךְ בְּדִיל דִּי תֵעוּל לְאַרְעָא דַיְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ אַרְעָא עָבְדָא חֲלַב וּדְבַשׁ כְּמָא דִי מַלִּיל יְיָ אֱלָהָא דַאֲבָהָתָךְ לָךְ:

(ד) וְהָיָה בְּעָבְרְכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן תָּקִימוּ אֶת־הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם בְּהַר עֵיבָל וְשַׂדְתָּ אוֹתָם בַּשִּׂיד:

ד וִיהֵי בְּמֵעֲבַרְכוֹן יָת יַרְדְּנָא תְּקִימוּן יָת אַבְנַיָּא הָאִלֵּין דִּי אֲנָא מְפַקֵּד יָתְכוֹן יוֹמָא דֵין בְּטוּרָא דְעֵיבָל וּתְסוּד יָתְהוֹן בְּסִידָא:

(ה) וּבָנִיתָ שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִזְבַּח אֲבָנִים לֹא־תָנִיף עֲלֵיהֶם בַּרְזֶל:

ה וְתִבְנֵי תַּמָּן מַדְבְּחָא קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ מַדְבַּח אַבְנִין לָא תְרִים עֲלֵיהוֹן פַּרְזְלָא:

(ו) אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת־מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַעֲלִיתָ עָלָיו עוֹלֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:

ו אַבְנִין שָׁלְמִין תִּבְנֵי יָת מַדְבְּחָא דַיְיָ אֱלָהָךְ וְתַסֵּק עֲלוֹהִי עֲלָוָן קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ:

(ז) וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים וְאָכַלְתָּ שָּׁם וְשָׂמַחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

ז וְתִכּוֹס נִכְסַת קוּדְשִׁין וְתֵיכוּל תַּמָּן וְתֶחֱדֵי קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ:

(ח) וְכָתַבְתָּ עַל־הָאֲבָנִים אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בַּאֵר הֵיטֵב: ס

ח וְתִכְתּוּב עַל אַבְנַיָּא יָת כָּל פִּתְגָּמֵי אוֹרַיְתָא הָדָא פָּרַשׁ יָאוּת:

רס"י◄ **בַּאֵר הֵיטֵב •** (שם) בְּשִׁבְעִים לָשׁוֹן.

(ט) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַסְכֵּת וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיֵיתָ לְעָם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:

ט וּמַלִּיל מֹשֶׁה וְכָהֲנַיָּא לֵוָאֵי לְכָל יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר אֲצֵית וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל יוֹמָא הָדֵין הֲוֵיתָא לְעַמָּא קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ:

רס"י◄ **הַסְכֵּת •** כְּתַרְגּוּמוֹ. **הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיֵיתָ •** בְּכָל יוֹם יִהְיוּ בְּעֵינֶיךָ כְּאִלּוּ הַיּוֹם בָּאתָ עִמּוֹ בִּבְרִית.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כט עמ' 282)

הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיֵיתָ לְעָם (כז, ט) ח"י אֱלוּל הוּא יוֹם הַהֻלֻּדֶת שֶׁל שְׁנֵי הַמְּאוֹרוֹת הַגְּדוֹלִים, הַבַּעַל שֵׁם טוֹב וְאדמו"ר הַזָּקֵן, וּשְׁנֵיהֶם רְמוּזִים בְּפָסוּק זֶה. **הַבַּעַל שֵׁם טוֹב** נָהַג לַחֲזֹר בַּעֲיָרוֹת וּבַמּוֹשָׁבוֹת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגְרֹם לָהֶם לוֹמַר "בָּרוּךְ הַשֵּׁם" וְכִיוֹצֵא בָּזֶה, הַיְנוּ שֶׁגִּלָּה וְעוֹרֵר בָּהֶם אֶת נְקֻדַּת הַיַּהֲדוּת, שֶׁזֶּהוּ הַתֹּכֶן שֶׁל "נִהְיֵיתָ לְעָם". **אדמו"ר הַזָּקֵן** - אאמו"ר מְבָאֵר (בְּלִקּוּטֵי לֵוִי יִצְחָק) שֶׁהִיו"ם הז"ה בְּגִימַטְרִיָּא שָׁלֹשׁ פְּעָמִים הוי' (78), שֶׁהֵם הַג' מוֹחִין דְּגַדְלוּת **חב"ד** - וַהֲרֵי אדמו"ר הַזָּקֵן הוּא מְיַיסֵּד תּוֹרַת חֲסִידוּת חב"ד.

(י) וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְעָשִׂיתָ אֶת־מִצְוֹתָו וְאֶת־חֻקָּיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם: ס

י וּתְקַבֵּל לְמֵימְרָא דַיְיָ אֱלָהָךְ וְתַעְבֵּד יָת פִּקּוּדוֹהִי וְיָת קְיָמוֹהִי דִּי אֲנָא מְפַקְּדָךְ יוֹמָא דֵין:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ג) לְמַעַן אֲשֶׁר תָּבֹא. ראב"ע פֵּירֵשׁ אִם הֶחְלוֹתָ לִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו וְזוֹ מִצְוָה רִאשׁוֹנָה וְכוּ', וְרַמְבָּ"ן פֵּרֵשׁ לִרְמֹז אֶל הַתּוֹרָה וְכוּ', וְאֵין הַכָּתוּב מִתְיַשֵּׁב לְכ' הַפֵּרוּשִׁים וְיֵשׁ לְהָעִיר עוֹד אוֹמְרוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ שֶׁלֹּא הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר תִּבַּת לָךְ אַחַר שֶׁאָמַר אֲשֶׁר תָּבֹא אֶל הָאָרֶץ כַּאֲשֶׁר וְגוֹמֵר הַדָּבָר מוּבָן שֶׁאֲלֵיהֶם הוּא הַדָּבָר: אָכֵן כַּוָּנַת הַכָּתוּב לְפִי שֶׁקֹּדֶם מַאֲמַר מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל כִּי בִּיאַת הָאָרֶץ לֹא בִּזְכוּת יִשְׂרָאֵל כְּאוֹמְרוֹ (לְעֵיל ט' ה') לֹא בְּצִדְקָתְךָ וְגוֹ' אֶלָּא בְּרִשְׁעַת הַגּוֹיִם וְגוֹ' וּלְמַעַן הָקִים וְגוֹמֵר, לָזֶה בָּא דְּבָרוֹ כָּאן כִּי בְּאֶמְצָעוּת הַמַּעֲשֶׂה הָאָמוּר בָּעִנְיָן

◆ יום חמישי ט״ז אלול ◆

(יא) וַיְצַו מֹשֶׁה אֶת־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר:

יא וּפַקִּיד מֹשֶׁה יָת עַמָּא בְּיוֹמָא הַהוּא לְמֵימַר:

(יב) אֵלֶּה יַעַמְדוּ לְבָרֶךְ אֶת־הָעָם עַל־הַר גְּרִזִּים בְּעָבְרְכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן שִׁמְעוֹן וְלֵוִי וִיהוּדָה וְיִשָּׂשכָר וְיוֹסֵף וּבִנְיָמִן:

יב אִלֵּין יְקוּמוּן לְבָרָכָא יָת עַמָּא עַל טוּרָא דִּגְרִזִים בְּמֵעֲבָרְכוֹן יָת יַרְדְּנָא שִׁמְעוֹן וְלֵוִי וִיהוּדָה וְיִשָּׂשכָר וְיוֹסֵף וּבִנְיָמִן:

רש״י◄ **לְבָרֵךְ אֶת־הָעָם •** כִּדְאִיתָא בְּמַסֶּכֶת סוֹטָה: (דף לז) ״שִׁשָּׁה שְׁבָטִים עָלוּ לְרֹאשׁ הַר גְּרִזִים, וְשִׁשָּׁה לְרֹאשׁ הַר עֵיבָל, וְהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְהָאָרוֹן לְמַטָּה, בָּאֶמְצַע. הָפְכוּ לְוִיִּם פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הַר גְּרִזִים וּפָתְחוּ בִּבְרָכָה: ״בָּרוּךְ הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמַסֵּכָה וְגוֹ׳״, וְאֵלּוּ וְאֵלּוּ עוֹנִין אָמֵן, חָזְרוּ וְהָפְכוּ פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הַר עֵיבָל וּפָתְחוּ בִּקְלָלָה, וְאוֹמְרִים: ״אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וְגוֹ׳״, וְכֵן כֻּלָּם עַד ״אָרוּר אֲשֶׁר לֹא יָקִים״.

(יג) וְאֵלֶּה יַעַמְדוּ עַל־הַקִּלָּלָה בְּהַר עֵיבָל רְאוּבֵן גָּד וְאָשֵׁר וּזְבוּלֻן דָּן וְנַפְתָּלִי:

יג וְאִלֵּין יְקוּמוּן עַל לְוָטַיָּא בְּטוּרָא דְּעֵיבָל רְאוּבֵן גָּד וְאָשֵׁר וּזְבוּלֵן דָּן וְנַפְתָּלִי:

(יד) וְעָנוּ הַלְוִיִּם וְאָמְרוּ אֶל־כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל קוֹל רָם: ס אור החיים

יד וְיִתְיַבּוּן לֵוָאֵי וְיֵימְרוּן לְכָל אֱנַשׁ יִשְׂרָאֵל קָלָא רָמָא:

(טו) אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמַסֵּכָה תּוֹעֲבַת יְהוָה מַעֲשֵׂה יְדֵי חָרָשׁ וְשָׂם בַּסָּתֶר וְעָנוּ כָל־הָעָם וְאָמְרוּ אָמֵן: ס

טו לִיט גַּבְרָא דִּי יַעְבֵּד צֶלֶם וּמַתְּכָא מְרָחֲקָא קֳדָם יְיָ עֹבַד יְדֵי אָמָן וּמְשַׁוִּי בְּסִתְרָא וְיִתְיַבּוּן כָּל עַמָּא וְיֵימְרוּן אָמֵן:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (שיחות פורים תשי״ז – תורת מנחם יט עמ׳ 184)

אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמַסֵּכָה . . מַעֲשֵׂה יְדֵי חָרָשׁ וְשָׂם בַּסָּתֶר (כז, טו) כ״ק מו״ח אדמו״ר אָמַר פַּעַם, בְּשֵׁם הַזֹּהַר, שֶׁכַּאֲשֶׁר אָדָם מְחַדֵּשׁ חִדּוּשׁ בִּפְנִימִיּוּת הַתּוֹרָה מִסְּבָרָא אִישִׁית, מִדִּילֵיהּ – הוּא מַכְנִיס ״פֶסֶל וּמַסֵּכָה״ בְּחֵלֶק הַנִּסְתָּר שֶׁבַּתּוֹרָה ״בַּסֵּתֶר״ (ראה זח״ג קכז, ב. ניצוצי אורות שם אות א). **אור החיים**

(טז) אָרוּר מַקְלֶה אָבִיו וְאִמּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: ס

טז לִיט דְּיִקְלֵי אֲבוּהִי וְאִמֵּהּ וְיֵימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:

רש״י◄ **מַקְלֶה אָבִיו •** מְזַלְזֵל, לְשׁוֹן (לעיל כה) ״וְנִקְלָה אָחִיךָ״. **אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

תִּהְיֶה בִּיאָתָם לָאָרֶץ בִּזְכוּת עַצְמָם, וּגְזֵרַת הַכָּתוּב הִיא תֵּבֵת לָךְ הָאָמוּר לְבַסּוֹף, וְזֶה שֶׁעוּר הַכָּתוּב לְמַעַן אֲשֶׁר תָּבֹא פֵּרוּשׁ תִּהְיֶה בִּיאָתְךָ לָאָרֶץ אֲשֶׁר ה׳ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ כַּאֲשֶׁר וְגוֹ׳ לָךְ פֵּרוּשׁ לְמַעַן שֶׁאַתָּה רָאוּי וְלֹא תִּצְטָרֵךְ לִזְכוּת בְּרִית אָבוֹת וְהָבֵן:

יד) וְעָנוּ הַלְוִיִּם. פֵּרוּשׁ וְהִתְחִילוּ שֶׁהֵם יַתְחִילוּ לְדַבֵּר וְהָעָם יַעֲנוּ אַחֲרֵיהֶם אָמֵן, וְאֲנַקְלוּס תִּרְגֵּם וִיתִיבוּן, וְלִדְבָרָיו וְעָנוּ הַלְוִיִּם תְּשׁוּבָה לְהַעֲמָדַת יִשְׂרָאֵל בְּסֵדֶר זֶה עַל הֶהָרִים שֶׁהוּא לְהַשְׁמִיעָם אִמְרוֹת הָאֲמוּרוֹת מִפִּיהֶם בָּרוּךְ אֲשֶׁר וְגוֹ׳ וְאָרוּר אֲשֶׁר, וְיוֹנָתָן תִּרְגֵּם וַיַּכְרְזוּן לֵוָאֵי, וְקָשֶׁה לִי הֲרֵי הוּא אוֹמֵר קוֹל רָם, וְאוּלַי כִּי הַהַכְרָזָה תִּהְיֶה בְּקוֹל לְבַד הֲרָמַת קוֹל בַּמַּאֲמָר עַצְמוֹ:

טו) וְעָנוּ כָּל הָעָם וְאָמְרוּ. וְלֹא הִסְפִּיק לוֹמַר וְאָמַר כָּל הָעָם כְּדֶרֶךְ שֶׁאָמַר בְּכָל הָאֲרוּרִים הָאֲמוּרִים בָּעִנְיָן, הֵעִיר ה׳ בָּרִאשׁוֹנָה שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיִּשְׂרָאֵל יָשִׁיבוּ זֶה לֹא שֶׁהַלְוִיִּם יִצְטָרְכוּ לוֹמַר וְאָמַר כָּל הָעָם אֶלָּא דִּבְרֵי הַכָּתוּב הוּא שֶׁמְּצַוֶּה שֶׁיַּעֲנוּ הָעָם וְיֹאמְרוּ אָמֵן, וְאֵין עַל הַלְוִיִּם לוֹמַר וְאָמַר כָּל הָעָם וְגוֹ׳:

טז) אָרוּר מַקְלֶה וְגוֹ׳. צָרִיךְ לְדַעַת לָמָּה לֹא בָּחַר מִכָּל הָעֲבֵרוֹת לוֹמַר עֲלֵיהֶם הָאֲרוּרִים אֶלָּא אֵלּוּ, גַּם בַּעֲרָיוֹת לָמָּה לֹא יִחֵד הָאֲרוּרִים אֶלָּא לְאֵלּוּ וַהֲלֹא יֵשׁ עֲרָיוֹת חֲמוּרִים כָּאֵלּוּ וְהֵם הַבָּא עַל אֵשֶׁת אִישׁ, וְאוּלַי כִּי לֹא אָמַר כָּאן אֶלָּא הָעֲבֵרוֹת הַטְּמוּנִים וְהַנִּסְתָּרִים, וְלָזֶה רָשַׁם בָּרִאשׁוֹנָה וְאָמַר וְשָׂם בַּסָּתֶר כִּי הָעוֹשֶׂה בְּדֶרֶךְ שֶׁיִּהְיֶה מִתְגַּלֶּה הִנֵּה נִתְחַיְּבוּ יִשְׂרָאֵל בְּעַרְבוּת זֶה עַל זֶה, וְכֵן מַה שֶּׁאָמַר אָרוּר מַקְלֶה פֵּרוּשׁ שֶׁיַּעֲשֶׂה לוֹ קָלוֹן בְּדֶרֶךְ שֶׁאֵינוֹ נִתְפָּס עָלָיו בְּבֵית דִּין שֶׁל מַטָּה, וְכֵן הַשָּׂגַת גְּבוּל הוּא דָּבָר שֶׁאֵינוֹ נִכָּר, וְכֵן מַשְׂגָּה עִוֵּר בַּדֶּרֶךְ אֵין רוֹאֶה, וְכֵן הַטָּיַת מִשְׁפַּט הַשְּׁפֵלִים, וְכֵן הַבָּא עַל אֵשֶׁת אָבִיו וְעַל הַבְּהֵמָה וְעַל אֲחוֹתוֹ וְחוֹתַנְתּוֹ כֻּלָּם אֵין הֶרְגֵּשׁ לַזּוּלַת הִמָּצְאוֹ עִמָּהֶם לַחֲקֹר בּוֹ, וְכֵן מַכֵּה רֵעֵהוּ דִּקְדֵּק לוֹמַר בַּסָּתֶר, וְכֵן לוֹקֵחַ שֹׁחַד וְגוֹ׳ כְּגוֹן שֶׁהָיוּ בֵּית דִּין

(יז) אָרוּר מַסִּיג גְּבוּל רֵעֵהוּ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: ס

יז לִיט דְּיִשְׁנֵי תְּחוּמָא דְּחַבְרֵהּ וְיֵימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:

רס״י◄ **מַסִּיג גְּבוּל** • מַחֲזִירוֹ לַאֲחוֹרָיו וְגוֹנֵב אֶת הַקַּרְקַע, לְשׁוֹן: (ישעיה נט) ״וְהוּסַג אָחוֹר״.

(יח) אָרוּר מַשְׁגֶּה עִוֵּר בַּדָּרֶךְ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: ס

יח לִיט דְּיַטְעֵי עַוִּירָא בְּאָרְחָא וְיֵימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:

רס״י◄ **מַשְׁגֶּה עִוֵּר** • הַסּוּמָא בַּדָּבָר, וּמַשִּׁיאוֹ עֵצָה רָעָה.

(יט) אָרוּר מַטֶּה מִשְׁפַּט גֵּר־יָתוֹם וְאַלְמָנָה וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן:

יט לִיט דְּצַלֵּי דִּין דַּיַּר יְתַמָּא וְאַרְמְלָא וְיֵימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:

(כ) אָרוּר שֹׁכֵב עִם־אֵשֶׁת אָבִיו כִּי גִלָּה כְּנַף אָבִיו וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: ס

כ לִיט דְּיִשְׁכּוּב עִם אִתַּת אֲבוּהִי אֲרֵי גַּלֵּי כַּנְפָא דַּאֲבוּהִי וְיֵימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:

(כא) אָרוּר שֹׁכֵב עִם־כָּל־בְּהֵמָה וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: ס

כא לִיט דְּיִשְׁכּוּב עִם כָּל בְּעִירָא וְיֵימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:

(כב) אָרוּר שֹׁכֵב עִם־אֲחֹתוֹ בַּת־אָבִיו אוֹ בַת־אִמּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן:

כב לִיט דְּיִשְׁכּוּב עִם אֲחָתֵהּ בַּת אֲבוּהִי אוֹ בַת אִמֵּהּ וְיֵימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:

(כג) אָרוּר שֹׁכֵב עִם־חֹתַנְתּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: ס

כג לִיט דְּיִשְׁכּוּב עִם חֲמוֹתֵהּ וְיֵימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:

(כד) אָרוּר מַכֵּה רֵעֵהוּ בַּסָּתֶר וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: ס

כד לִיט דְּיִמְחֵי לְחַבְרֵהּ בְּסִתְרָא וְיֵימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:

רס״י◄ **מַכֵּה רֵעֵהוּ בַּסָּתֶר** • עַל לָשׁוֹן הָרָע הוּא אוֹמֵר. רָאִיתִי בִּיסוֹדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן: י״א אֲרוּרִים יֵשׁ כָּאן כְּנֶגֶד י״א שְׁבָטִים, וּכְנֶגֶד שִׁמְעוֹן לֹא כָּתַב אָרוּר, לְפִי שֶׁלֹּא הָיָה בְּלִבּוֹ לְבָרְכוֹ לִפְנֵי מוֹתוֹ כְּשֶׁבֵּרֵךְ שְׁאָר הַשְּׁבָטִים, לְכָךְ לֹא רָצָה לְקַלְּלוֹ.

(כה) אָרוּר לֹקֵחַ שֹׁחַד לְהַכּוֹת נֶפֶשׁ דָּם נָקִי וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: ס

כה לִיט דִּי מְקַבֵּל שֹׁחְדָא לְמִקְטַל נְפַשׁ דַּם זַכַּי וְיֵימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:

(כו) אָרוּר אֲשֶׁר לֹא־יָקִים אֶת־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: פ

כו לִיט דִּי לָא יְקַיֵּם יָת פִּתְגָּמֵי אוֹרַיְתָא הָדָא לְמֶעְבַּד יָתְהוֹן וְיֵימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:

רס״י◄ **אֲשֶׁר לֹא־יָקִים** • כָּאן כָּלַל אֶת כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, וְקִבְּלוּהָ עֲלֵיהֶם בְּאָלָה וּבִשְׁבוּעָה. **אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שָׁקוּל וּבָא אֶחָד וְהִכְרִיעַ בִּסְבָרָתוֹ בִּשְׁבִיל שֶׁהַד גַּם זֶה הוּא מִדְּבָרִים הַמְּסוּרִים לַלֵּב וְאֵין הֶרְגֵּשׁ לַזּוּלַת, וְטַעַם שֶׁכָּתַב אָרוּר שֹׁכֵב עִם בְּהֵמָה בֵּין אֵשֶׁת אָבִיו לַאֲחוֹתוֹ, לוֹמַר כִּי כָּל כָּךְ מְרֻחָק הַדָּבָר שֶׁל אֵשֶׁת אָב וַאֲחוֹת כְּשׁוֹכֵב עִם בְּהֵמָה שֶׁהוּא דָּבָר זָר וּמְתֹעָב לְטֶבַע אֱנוֹשִׁי:

כו) אָרוּר אֲשֶׁר לֹא יָקִים וְגוֹ׳ לַעֲשׂוֹת וְגוֹ׳. יֵשׁ בְּמַשְׁמָעוּת הַכָּתוּב שֶׁכַּוָּנָתוֹ לוֹמַר עַל דְּבָרִים הָאֲמוּרִים בָּעִנְיָן, וְיֵשׁ בְּמַשְׁמָעוּתוֹ שֶׁעַל כָּל הַתּוֹרָה הוּא מְדַבֵּר וְכֵן פֵּרְשׁוּהוּ ז״ל (סוטה ל״ז.), לְדִבְרֵיהֶם ז״ל טַעַם אוֹמְרוֹ יָקִים לַעֲשׂוֹת, שֶׁאִם הָיָה אוֹמֵר אֲשֶׁר לֹא יָקִים לְבַד אוֹ אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה לֹא הָיְתָה תְּקוּמָה לְשׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל כִּי מִי הוּא זֶה שֶׁיּוּכַל לְקַיֵּם אֶת דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת, וּמַה גַּם מִי שֶׁאֵין סִפּוּק בְּיָדוֹ לְקַיֵּם כְּגוֹן אֵין לוֹ שָׂדֶה לְקַיֵּם מִצְוֹת הַתְּלוּיוֹת בָּהּ אוֹ אֵין לוֹ עֶבֶד לְקַיֵּם מִצְוֹת הַתְּלוּיוֹת בּוֹ, לָזֶה אָמַר לַעֲשׂוֹת פֵּרוּשׁ שֶׁאֵינוֹ בִּכְלַל אָרוּר אֶלָּא מִי שֶׁלֹּא יָקִים עָלָיו לַעֲשׂוֹת כְּשֶׁתַּשִּׂיג יָדוֹ עָשׂוֹת, וְלָזֶה לֹא אָמַר אֲשֶׁר לֹא יָקִים אוֹ אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה אֶלָּא אֲשֶׁר לֹא יָקִים לַעֲשׂוֹת פֵּרוּשׁ יָקִים בְּלִבּוֹ הַדְּבָרִים לַעֲשׂוֹתָם כְּשֶׁתַּשִּׂיג יָדוֹ:

כח (א) **וְהָיָה אִם־שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם וּנְתָנְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עֶלְיוֹן עַל כָּל־גּוֹיֵי הָאָרֶץ:** אור החיים

א וִיהֵי אִם קַבָּלָא תְּקַבֵּל לְמֵימְרָא דַּיְיָ אֱלָהָךְ לְמִטַּר לְמֶעְבַּד יָת כָּל פִּקּוּדוֹהִי דִּי אֲנָא מְפַקְּדָךְ יוֹמָא דֵּין וְיִתְּנִנָּךְ יְיָ אֱלָהָךְ עִלַּי עַל כָּל עַמְמֵי אַרְעָא:

(ב) **וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהִשִּׂיגֻךָ כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:**

ב וְיֵיתוּן עֲלָךְ כָּל בִּרְכָתָא הָאִלֵּין וְיִדְבְּקֻנָּךְ אֲרֵי תְקַבֵּל לְמֵימְרָא דַּיְיָ אֱלָהָךְ:

(ג) **בָּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר וּבָרוּךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה:**

ג בְּרִיךְ אַתְּ בְּקַרְתָּא וּבְרִיךְ אַתְּ בְּחַקְלָא:

(ד) **בָּרוּךְ פְּרִי־בִטְנְךָ וּפְרִי אַדְמָתְךָ וּפְרִי בְהֶמְתֶּךָ שְׁגַר אֲלָפֶיךָ וְעַשְׁתְּרוֹת צֹאנֶךָ:**

ד בְּרִיךְ דִּמְעָךְ וְאִבָּא דְּאַרְעָךְ וּוְלָדָא דִּבְעִירָךְ בַּקְרֵי תּוֹרָיךְ וְעֶדְרֵי עָנָךְ:

רס"י ◄ **שְׁגַר אֲלָפֶיךָ** • וְלָדוֹת בְּקָרְךָ, שֶׁהַבְּהֵמָה מְשַׁגֶּרֶת מִמֵּעֶיהָ. **וְעַשְׁתְּרוֹת צֹאנֶךָ** • כְּתַרְגּוּמוֹ. וְרַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ: לָמָּה נִקְרָא שְׁמָם 'עַשְׁתָּרוֹת'? שֶׁמַּעֲשִׁירוֹת בַּעֲלֵיהֶן וּמַחֲזִיקוֹת אוֹתָם כָּעַשְׁתָּרוֹת הַלָּלוּ, שֶׁהֵן סְלָעִים חֲזָקִים.

(ה) **בָּרוּךְ טַנְאֲךָ וּמִשְׁאַרְתֶּךָ:**

ה בְּרִיךְ סַלָּךְ וְאַצְוָתָךְ:

רס"י ◄ **בָּרוּךְ טַנְאֲךָ** • פֵּרוֹתֶיךָ. דָּבָר אַחֵר: "טַנְאֲךָ", דָּבָר לַח שֶׁאַתָּה מְסַנֵּן בְּסַלִּים. **וּמִשְׁאַרְתֶּךָ** • דָּבָר יָבֵשׁ, שֶׁנִּשְׁאָר בַּכְּלִי וְאֵינוֹ זָב.

(ו) **בָּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ וּבָרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתֶךָ:**

ו בְּרִיךְ אַתְּ בְּמֵעָלָךְ וּבְרִיךְ אַתְּ בְּמִפְּקָךְ:

רס"י ◄ **בָּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ וּבָרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתֶךָ** • (ב"מ קז) שֶׁתְּהֵא יְצִיאָתְךָ מִן הָעוֹלָם בְּלֹא חֵטְא, כְּבִיאָתְךָ לָעוֹלָם.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

א) **וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ וגו'.** צָרִיךְ לָדַעַת מְקוֹם גְּזֵרַת הַכָּתוּב, אִם הוּא מַאֲמַר **וּנְתָנְךָ** וגו' הָיָה לוֹ לוֹמַר יִתֶּנְךָ ה', כִּי מֵאוֹמְרוֹ **וּנְתָנְךָ** מַשְׁמָע שֶׁמּוֹסִיף עַל הַקּוֹדֶם, וְאוּלַי שֶׁגְּזֵרַת הַכָּתוּב הוּא תִּשְׁמַע בְּקוֹל ה', וְהַכַּוָּנָה בָּזֶה כִּי עַל יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה יַעֲלֶה בְּמַעֲלוֹת לִזְכּוֹת שֶׁה' יְדַבֵּר בּוֹ, וְהוּא אוֹמְרוֹ **תִּשְׁמַע בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ**, עוֹד יִמְשֵׁךְ לְךָ מֵהַשְׁמִיעָה לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת שֶׁהַתּוֹרָה מַצֶּלֶת מִן הַחֵטְא הָרָמוּז בַּשְּׁמִירָה, גַּם תַּלְמוּד תּוֹרָה גָּדוֹל כֹּחוֹ שֶׁמֵּבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה, וְהוּא אוֹמְרוֹ **וְלַעֲשׂוֹת** וְעוֹד לְךָ **וּנְתָנְךָ** ה' עֶלְיוֹן וגו', וְחוּץ מִדַּרְכֵּנוּ יְכַוֵּן הַכָּתוּב לוֹמַר שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיַּעֲסֹק בַּתּוֹרָה בְּגֶדֶר מַעֲלָתָם עַל הַדְּבָרִים שֶׁמִּמָּקוֹם קָדוֹשׁ עֶלְיוֹן בָּאוּ, וְהוּא אוֹמְרוֹ **תִּשְׁמַע** פֵּרוּשׁ תִּהְיֶה שְׁמִיעָתְךָ אוֹתָם כְּפִי עֶרֶךְ הַמְדַבֵּר אוֹתָם שֶׁהוּא ה' אֱלֹהֶיךָ, וְעוֹד **לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת** עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (אבות פ"ד) הַלּוֹמֵד עַל מְנָת לְלַמֵּד מַסְפִּיקִין בְּיָדוֹ לִלְמֹד וּלְלַמֵּד וְהַלּוֹמֵד עַל מְנָת לַעֲשׂוֹת וְכוּ' ע"כ, הֲרֵי שֶׁמֵּבְחַר הַלִּמּוּד הוּא לְקַיֵּם, וְהוּא אוֹמְרוֹ **אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע** וגו' פֵּרוּשׁ שֶׁתִּשְׁמַע לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת:

וּנְתָנְךָ ה' עֶלְיוֹן וגו'. הִנֵּה הָאָדוֹן חִלֵּק יְעוּדֵי הַטּוֹבָה כְּנֶגֶד קִיּוּם הַמִּצְוֹת כָּל אֶחָד כְּפִי מַה שֶּׁרָאוּי לוֹ, כְּלָלוּת הַמִּצְוֹת הֵם ג' הָרְשׁוּמִים בַּפָּסוּק אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע, וְהֵם תַּלְמוּד תּוֹרָה, וּשְׁמִירַת לֹא תַעֲשֶׂה, וְקִיּוּם מִצְוֹת עֲשֵׂה, כְּנֶגֶד תַּלְמוּד תּוֹרָה יִעַד בְּרָכָה וּנְתָנְךָ ה' עֶלְיוֹן וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהִשִּׂיגֻךָ, וּפִירֵשׁ הַכָּתוּב שֶׁזֶּה יִהְיֶה כְּנֶגֶד שְׂכַר אִם שָׁמוֹעַ וגו' בַּמֶּה שֶׁגָּמַר אֹמֶר כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ הֲרֵי שֶׁיְּעוּד זֶה הוּא כְּנֶגֶד שְׂכַר תַּלְמוּד תּוֹרָה, וְהוּא גַּם כֵּן מְכַוֵּן אֵלָיו כִּי בְּאֶמְצָעוּת הַתּוֹרָה יִשְׁתַּנּוּ לְמַעֲלָה מִכָּל הָאֻמּוֹת שֶׁאֵינָם בְּנֵי תּוֹרָה, וְאָמַר עוֹד **וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל הַבְּרָכוֹת** וגו' פֵּרוּשׁ, נוֹסָף עַל יְעוּד **וּנְתָנְךָ** ה' עֶלְיוֹן עוֹד לוֹ בְּרָכוֹת אֵלּוּ בִּשְׂכַר תּוֹרָה, וְאוֹמְרוֹ **וְהִשִּׂיגוּךָ**. יִתְבָּאֵר עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (יַלְקוּט רְאוּבֵנִי פ' וַיִּקְרָא) כִּי הָאָדוֹן אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִדּוֹתָיו רַחֲמִים עַל הַדּוֹפֵק עַל רַחֲמָיו יְמַלֵּא ה' מִשְׁאֲלוֹתָיו לְהָרִיק עָלָיו טוֹבָה כַּאֲשֶׁר יַחְפֹּץ אֶלָּא שֶׁבְּהַגָּעַת הַטּוֹב הַהוּא לְמַטָּה יִשְׁפְּטוּ סַנְהֶדְרֵי מַעְלָה אִם רָאוּי אִם אֵינוֹ רָאוּי לֹא יַגִּיעוּ, לָזֶה אָמַר **וְהִשִּׂיגֻךָ הַבְּרָכוֹת** שֶׁזֶּה הוּא עִקַּר הַהַבְטָחָה שֶׁלֹּא יִתְעַכְּבוּ בְּבָתֵּי דִּינִים שֶׁלְּמַטָּה:

וְהִנֵּה תִּמְצָא שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת הָאֲמוּרוֹת בָּעִנְיָן מְכֻוָּנִים כְּנֶגֶד שְׂכַר תַּלְמוּד תּוֹרָה עַל זֶה הַדֶּרֶךְ, אוֹמְרוֹ **בָּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר** וגו' עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (ע"ז י"ט:) דָּבָר זֶה כָּתוּב בַּתּוֹרָה וְשָׁנוּי בַּנְּבִיאִים וּמְשֻׁלָּשׁ בַּכְּתוּבִים כָּל הָעוֹסֵק בְּתַלְמוּד תּוֹרָה נְכָסָיו מֻצְלָחִים, וְאוֹמְרוֹ **בָּרוּךְ פְּרִי בִטְנְךָ** צֵא וּלְמַד מֵעוֹבֵד אֲדוֹם הַגִּתִּי אֲשֶׁר נִכְנַס אֶצְלוֹ אֲרוֹן הַתּוֹרָה מָה עָצְמוּ פְּרִי בִטְנוֹ בִּזְמַן מוּעָט כְּאוֹמְרָם ז"ל (בְּרָכוֹת ס"ג:) שֶׁאִשְׁתּוֹ וְח' כַּלּוֹתָיו יָלְדוּ כְּאֶחָד שִׁשָּׁה בְּכֶרֶס אֶחָד:

◆ יום שישי י"ז אלול ◆

(ז) יִתֵּן יְהוָה אֶת־אֹיְבֶיךָ הַקָּמִים עָלֶיךָ נִגָּפִים לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד יֵצְאוּ אֵלֶיךָ וּבְשִׁבְעָה דְרָכִים יָנוּסוּ לְפָנֶיךָ:

ז יִתֵּן יְיָ יָת בַּעֲלֵי דְבָבָךְ דְּקָיְמִין עָלָךְ תְּבִירִין קֳדָמָךְ בְּאָרְחָא חַד יִפְּקוּן לְוָתָךְ וּבְשִׁבְעָא אָרְחָן יֵעַרְקוּן מִקֳּדָמָךְ:

רש"י◄ **וּבְשִׁבְעָה דְרָכִים יָנוּסוּ לְפָנֶיךָ** • כֵּן דֶּרֶךְ הַנִּבְהָלִים לִבְרֹחַ, לִהְיוֹת מִתְפַּזְּרִין לְכָל צַד.

(ח) יְצַו יְהוָה אִתְּךָ אֶת־הַבְּרָכָה בַּאֲסָמֶיךָ וּבְכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ וּבֵרַכְךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ:

ח יְפַקֵּד יְיָ עִמָּךְ יָת בִּרְכְּתָא בְּאוֹצָרָךְ וּבְכֹל אוֹשָׁטוּת יָדָךְ וִיבָרֵכִנָּךְ בְּאַרְעָא דַּיְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ:

(ט) יְקִימְךָ יְהוָה לוֹ לְעַם קָדוֹשׁ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע־לָךְ כִּי תִשְׁמֹר אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָלַכְתָּ בִּדְרָכָיו: אור החיים

ט יְקִימִנָּךְ יְיָ לֵהּ לְעַם קַדִּישׁ כְּמָא די קַיֵּים לָךְ אֲרֵי תִטַּר יָת פִּקּוֹדַיָּא דַּיְיָ אֱלָהָךְ וּתְהַךְ בְּאָרְחָן דְּתָקְנָן קֳדָמוֹהִי:

(י) וְרָאוּ כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם יְהוָה נִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ:

י וְיֶחֱזוּן כָּל עַמְמֵי אַרְעָא אֲרֵי שְׁמָא דַּיְיָ אִתְקְרֵי עֲלָךְ וְיִדְחֲלוּן מִנָּךְ:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וְאוֹמְרוֹ בָּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ וְגוֹ'. שֶׁתִּהְיֶה יְצִיאָתוֹ מִן הָעוֹלָם בְּלֹא חֵטְא וְכוּ', (ב"מ ק"ז.), וְזֶה יִהְיֶה בְּאֶמְצָעוּת תַּלְמוּד תּוֹרָה שֶׁתָּגֵן עָלָיו מֵהַחֵטְא: וְאוֹמְרוֹ יִתֵּן ה' אֶת אֹיְבֶיךָ וְגוֹ'. עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (דה"ב כ') וּבְעֵת הֵחֵלּוּ בְּרִנָּה נָתַן ה' מֵאָרְבִים עַל בְּנֵי עַמּוֹן וְהַר שֵׂעִיר וְגוֹ' וַיִּנָּגְפוּ, וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (שמו"ר פמ"ז) אֵין רִנָּה אֶלָּא תּוֹרָה: וְאוֹמְרוֹ יְצַו ה' אִתְּךָ אֶת הַבְּרָכָה וְגוֹ', גַּם לֹא סִדֵּר בְּרָכָה זוֹ לְמַעְלָה עִם הַצְּלָחוֹת קֵנִינֵי הַטּוֹבוֹת כִּי שָׁם מְקוֹמָהּ וְלֹא אַחַר מַפֶּלֶת אוֹיֵב, בָּא לְהַבְטִיחַ שֶׁלֹּא יֵאָרַע לוֹ אֲשֶׁר יֵאָרַע לְבַעַל הַנֵּס אֲשֶׁר יִתְקַנְּאוּ בּוֹ הַמְקַטְרְגִים עַל שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ דָּבָר חָדָשׁ וְשִׁמְּשׁוּהוּ עֶלְיוֹנִים וְזֶה הֵפֶךְ הַטֶּבַע, וְצָא וּלְמַד מִמַּעֲשֶׂה רָבָא (תַּעֲנִית כ"ד:) שֶׁהוֹרִיד גְּשָׁמִים שֶׁלֹּא בְּעִתָּם וְכַדּוֹמֶה לָזֶה, אֲשֶׁר עַל כֵּן אָמַר סָמוּךְ לַמַּאֲמַר יִתֵּן ה' אֶת אֹיְבֶיךָ וְגוֹ' שֶׁזֶּה הוּא גַּם יְצַו ה' אִתְּךָ אֶת הַבְּרָכָה שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט עַיִן הָרַע בָּהּ, גַּם אָמַר וּבֵרַכְךָ בָּאָרֶץ וְגוֹ' פֵּרוּשׁ שֶׁלֹּא יֵאָסְפוּ הָאֻמּוֹת עֲלֵיכֶם לִנְקָם נְקָמַת הַנִּגָּפִים כְּמוֹ שֶׁאָמַר יַעֲקֹב לְבָנָיו בְּמַעֲשֵׂה שְׁכֶם (וַיִּשְׁלַח ל"ד ל'):

ט) יְקִימְךָ ה' וְגוֹ'. מִכָּאן עַד יִפְתַּח ה' לְךָ אֶת אוֹצָרוֹ הַטּוֹב הוּא יִעוּד הַטּוֹב שֶׁכְּנֶגֶד שְׁמִירַת מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁרָשַׁם בְּתֹרַת לִשְׁמֹר, וְהוּא מַה שֶׁגָּמַר אֹמֶר כִּי תִשְׁמֹר אֶת מִצְוֹת ה', וְאוֹמְרוֹ וְהָלַכְתָּ בִּדְרָכָיו לוֹמַר שֶׁלֹּא צִוָּה ה' אֶלָּא עַל הַדְּבָרִים שֶׁהוּא מְרַחֲקָם וְיִעוּד זֶה מְכֻוָּן הוּא כְּנֶגֶד שְׁמִירַת מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה כִּי בְּאֶמְצָעוּת שֶׁיִּהְיֶה הָאָדָם נִשְׁמָר מֵהָעֲבֵרוֹת יִקָּרֵא קָדוֹשׁ, דִּכְתִיב קְדֹשִׁים תִּהְיוּ וּפִירֵשׁ הַכָּתוּב הַדְּבָרִים שֶׁבָּהֶם יִהְיוּ קְדוֹשִׁים אִישׁ אִמּוֹ וְגוֹ' וְאֶת שַׁבְּתֹתַי וְגוֹ' אַל תִּפְנוּ אֶל וְגוֹ' וּשְׁאָר אַזְהָרוֹת הָאֲמוּרִים, וְגַם לְדִבְרֵי חֲזַ"ל (ויק"ר פכ"ד) שֶׁעַל אַזְהָרַת הָעֲרָיוֹת נֶאֱמַר קְדוֹשִׁים, הִנֵּה הִיא בִּכְלַל לִשְׁמֹר, וְלָזֶה אָמַר כְּנֶגֶד שְׁמִירַת מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה יְקִימְךָ ה' לוֹ לְעַם קָדוֹשׁ, וְדִקְדֵּק לוֹמַר תֵּבַת לוֹ לְהָעִיר שֶׁיִּהְיוּ יִשְׂרָאֵל בִּמְקוֹם הַמַּלְאָכִים שֶׁבָּרַר ה' לוֹ לַעֲמֹד לְפָנָיו שֶׁנִּקְרָאִים קְדוֹשִׁים דִּכְתִיב (דָּנִיאֵל ח') וַיֹּאמֶר אֶחָד קָדוֹשׁ, יָקִים ה' אוֹתָנוּ בִּמְקוֹמָם לְעַם קָדוֹשׁ וְיִהְיוּ הַמַּלְאָכִים שִׁירִים לָהֶם, וְכֵן אָמַר (בְּמִדְבַּר כ"ג) כָּעֵת יֵאָמֵר לְיַעֲקֹב וְגוֹ' (במד"ר פ"כ):

וְאוֹמְרוֹ וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ וְגוֹ' גַּם זֶה הוּא מְכֻוָּן כְּנֶגֶד שְׁמִירַת מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, כִּי כָּל זְמַן שֶׁהָאָדָם שׁוֹמֵר עַצְמוֹ מֵהָעֲבֵרוֹת אֵין צֶלֶם אֱלֹהִים עוֹבֵר מֵעַל פָּנָיו וְכָל הַנִּבְרָאִים אָדָם וּבְהֵמָה מִזְדַּעְזְעִים מִמֶּנּוּ משא"כ הַמִּתְעֵב מַעֲשָׂיו מַעֲבִירִין מִמֶּנּוּ הַצֶּלֶם וּכְמַאֲמַר קַיִן (בְּרֵאשִׁית ד' י"ד) וְהָיָה כָּל מֹצְאִי וְגוֹ':

וְהוֹתִרְךָ ה' לְטוֹבָה בִּפְרִי בִטְנְךָ. הֲגַם שֶׁכְּבָר אָמַר לְמַעְלָה בָּרוּךְ פְּרִי בִטְנְךָ, לְפִי שֶׁיִּעוּד הָרִאשׁוֹן הוּא כְּנֶגֶד תַּלְמוּד תּוֹרָה וְיִעוּד זֶה הוּא כְּנֶגֶד שְׁמִירַת הַמִּצְוֹת לָזֶה הֵצְרַךְ לְפָרֵט שְׂכַר כָּל א' שֶׁאֵין א' נִלְמָד מֵחֲבֵרוֹ, וְדִקְדֵּק לוֹמַר וְהוֹתִרְךָ ה' לְטוֹבָה וְלֹא אָמַר בָּרוּךְ פְּרִי בִטְנְךָ, לְפִי שֶׁיִּעוּד זֶה הוּא מִדָּה טוֹבָה שֶׁמְּכֻוֶּנֶת כְּנֶגֶד שְׁמִירַת מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְהַכַּוָּנָה הִיא כִּי לְפִי שֶׁבְּאֶמְצָעוּת שְׁמִירַת הָאָדָם עַצְמוֹ מֵהָעֲבֵרוֹת לֹא יִדָּבְקוּ בּוֹ כֹּחֵי הָרַע שֶׁמִּזֶּה יִסּוּבַב שֶׁהַבָּנִים הַיּוֹצְאִים מִמֶּנּוּ יִהְיוּ מִבְּחִינַת הָרַע, וְעַיֵּן מַה שֶׁכָּתַבְנוּ בְּאֹרֶךְ בְּפָרָשַׁת וַיְחִי בַּפָּסוּק רְאוּבֵן בְּכֹרִי אַתָּה וְיַעַרְבוּ לְךָ הַדְּבָרִים, לָזֶה אָמַר בְּיִעוּד שְׁמִירַת מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה וְהוֹתִרְךָ ה' לְטוֹבָה בִּפְרִי בִטְנְךָ שֶׁיִּהְיוּ הַבָּנִים הַנּוֹתָרִים אַחֲרֶיךָ לְמִדָּה טוֹבָה וְלֹא לְמִדָּה רָעָה, וְאוֹמְרוֹ בִּפְרִי בְהֶמְתְּךָ וּבִפְרִי אַדְמָתֶךָ לוֹמַר שֶׁמִּצַּד שְׁמִירַת מל"ת יִתְקַיְּמוּ בְּיָדוֹ ב' דְּבָרִים אֵלּוּ כְּמוֹ שֶׁיֵּעָדֵם לְשָׂכָר תַּלְמוּד תּוֹרָה כַּכָּתוּב לְמַעְלָה:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ספר השיחות תשמ"ט ב עמ' 592)

וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עָלֶיךָ (כח, י) **אֵלּוּ תְּפִלִּין שֶׁבְּרֹאשׁ** (ברכות ו, א) בִּתְפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ יֵשׁ חִבּוּר שֶׁל ג' וְד' - שי"ן שֶׁל ג' רָאשִׁים וְשי"ן שֶׁל ד' רָאשִׁים. וְהִנֵּה יָדוּעַ שֶׁגימ"ל דל"ת הֵינוּ גְּמֹל דַּלִּים (שבת קד, א), וּמְבֹאָר בַּחֲסִידוּת, שֶׁשְּׁלֹשֶׁת הָעוֹלָמוֹת, אֲצִילוּת בְּרִיאָה יְצִירָה, מַשְׁפִּיעִים לָעוֹלָם הָרְבִיעִי, עֲשִׂיָּה, שֶׁגַּם בּוֹ יָאִיר אֱלֹקוּת. וְאַף כָּאן: חִבּוּר ג' וְד' (גְּמֹל דַּלִּים) בִּתְפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ גּוֹרֵם לְהַשְׁפָּעָה בָּעוֹלָם, הַשְׁפָּעָה עַל **כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ**.

גַּם יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁחִבּוּר זֶה רוֹמֵז לְז' קְנֵי הַמְּנוֹרָה, שֶׁמְּמָנָּה אוֹרָה יוֹצֵאת לְכָל הָעוֹלָם.

(יא) וְהוֹתִרְךָ יְהוָה לְטוֹבָה בִּפְרִי בִטְנְךָ וּבִפְרִי בְהֶמְתְּךָ וּבִפְרִי אַדְמָתֶךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֶיךָ לָתֶת לָךְ:

יא וְיוֹתְרָנָךְ יְיָ לְטָבָא בְּוֻלְדָּא דְּמָעָךְ וּבְוֻלְדָּא דִּבְעִירָךְ וּבְאִבָּא דְּאַרְעָךְ עַל אַרְעָא דִּי קַיֵּים יְיָ לַאֲבָהָתָךְ לְמִתַּן לָךְ:

(יב) יִפְתַּח יְהוָה ׀ לְךָ אֶת־אוֹצָרוֹ הַטּוֹב אֶת־הַשָּׁמַיִם לָתֵת מְטַר־אַרְצְךָ בְּעִתּוֹ וּלְבָרֵךְ אֵת כָּל־מַעֲשֵׂה יָדֶךָ וְהִלְוִיתָ גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלְוֶה: אור החיים

יב יִפְתַּח יְיָ לָךְ יָת אוֹצָרֵהּ טָבָא יָת שְׁמַיָּא לְמִתַּן מְטַר אַרְעָךְ בְּעִדָּנֵהּ וּלְבָרְכָא יָת כָּל עוֹבְדֵי יְדָךְ וְתוֹזֵף לְעַמְמִין סַגִּיאִין וְאַתְּ לָא תְזוּף:

(יג) וּנְתָנְךָ יְהוָה לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנָב וְהָיִיתָ רַק לְמַעְלָה וְלֹא תִהְיֶה לְמָטָּה כִּי־תִשְׁמַע אֶל־מִצְוֹת ׀ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת:

יג וְיִתְּנֵנָךְ יְיָ לְתַקִּיף וְלָא לְחַלָּשׁ וּתְהֵי בְּרַם לְעֵלָּא וְלָא תְהֵי לְתַחְתָּא אֲרֵי תְּקַבֵּל לְפִקּוּדַיָּא דַּיְיָ אֱלָהָךְ דִּי אֲנָא מְפַקְּדָךְ יוֹמָא דֵּין לְמִטַּר וּלְמֶעְבַּד:

(יד) וְלֹא תָסוּר מִכָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם יָמִין וּשְׂמֹאול לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים לְעָבְדָם: פ

יד וְלָא תִסְטוּן מִכָּל פִּתְגָּמַיָּא דִּי אֲנָא מְפַקֵּד יָתְכוֹן יוֹמָא דֵּין יַמִּינָא וּשְׂמָאלָא לְמֵהַךְ בָּתַר טַעֲוָת עַמְמַיָּא לְמִפְלְחִנּוּן:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

יב) יִפְתַּח ה' וְגוֹ'. מִכָּאן מַתְחִיל יְעוּד הַטּוֹב שֶׁכְּנֶגֶד מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹות עַד לְבַסּוֹף, וְלָזֶה גָּמַר אֹמֶר **כִּי תִשְׁמַע אֶל מִצְוֹת ה' אֱלֹהֶיךָ** אֵלּוּ מִצְוֹות עֲשֵׂה, וְהִנֵּה יְעוּדִים אֵלּוּ הֵם מְכֻוָּנִים כְּנֶגֶד קִיּוּם הַמִּצְוֹות כִּי עַל יְדֵי הַמִּצְוֹות מִתְפַּתְּחִים צִנּוֹרֵי הַשֶּׁפַע וּמִתְיַחֲדִים הַמִּדּוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת:

וְאָמַר יִפְתַּח ה' לְךָ בְּכִנּוּי, שֶׁמְּבַטִּיחוֹ ה' שֶׁיִּפְתַּח לוֹ פֵּרוּשׁ בִּשְׁבִילוֹ לְבַד, הַכַּוָּנָה הַגַּם שֶׁיְּסוֹבְבוּ אֲחֵרִים לְסִתּוֹם, בְּאֶמְצָעוּת הַצַּדִּיק יִפְתַּח אוֹצָר הַטּוֹב וְשֵׁם הַטּוֹב הוּא סוֹד הַנָּהָר, וְהוּא סוֹד (מִשְׁלֵי י') צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם, וְאוֹמְרוֹ **אֶת הַשָּׁמַיִם** הוּא סוֹד הַשְׁפָּעָה עֶלְיוֹנָה לְמַעְלָה כַּיָּדוּעַ לְיוֹדְעֵי חֵן, וְאוֹמְרוֹ **וְהִלְוִיתָ גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלְוֶה**, הִנֵּה יָדוּעַ שֶׁבִּזְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם הַשֶּׁפַע שֶׁל כָּל הָעוֹלָם בָּא עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל וְהָעוֹלָם כֻּלּוֹ נִזּוֹן מִתַּמְצִית עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְהֵפֶךְ נִזּוֹנִין יִשְׂרָאֵל מִתַּחַת יְדֵי הָאֻמּוֹת, לָזֶה אָמַר **וְהִלְוִיתָ גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלְוֶה** מִמֶּנּוּ, הֲצָרַךְ לוֹמַר **וְאַתָּה לֹא תִלְוֶה**, שֶׁאִם לֹא כֵן אֵין הֶכֵּר לַבְּרָכָה כִּי דֶּרֶךְ הָעוֹלָם הוּא שֶׁהַגְּדוֹלִים וְהָעֲשִׁירִים לוֹוִים זֶה מִזֶּה וּלְאַחַר מִכֵּן חוֹזֵר גַּם כֵּן הַמַּלְוֶה וְלוֶה מִמֶּנּוּ, לָזֶה אָמַר **וְאַתָּה לֹא תִלְוֶה** וּבָזֶה יִהְיֶה הֶכֵּר לַמַּאֲמַר **וְהִלְוִיתָ**, וְאוֹמְרוֹ **וּנְתָנְךָ ה' לְרֹאשׁ** וְגוֹ', פֵּרוּשׁ שֶׁיִּהְיוּ יִשְׂרָאֵל תַּחַת מֶמְשֶׁלֶת רֹאשׁ הָעוֹלָם שֶׁהוּא אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, וְלֹא לְזָנָב שֶׁהֵם שָׁרֵי מַעְלָה וּבָזֶה תָּמִיד יִהְיוּ בַּמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה כְּאוֹמְרוֹ **וְהָיִיתָ רַק לְמַעְלָה וְלֹא תִהְיֶה לְמָטָּה**, עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (מִדְרַשׁ תַּנְחוּמָא ר"פ וַיֵּצֵא) בַּפָּסוּק (יִרְמְיָ' ל') וְאַתָּה אַל תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב שֶׁרָאָה יַעֲקֹב בַּסֻּלָּם עוֹלִים וְאַחַר כָּךְ יוֹרְדִים חָשַׁב שֶׁגַּם הוּא כֵּן אַחַר שֶׁיַּעֲלֶה יֵרֵד ת"ל אַל תִּירָא וְגוֹ', וְהוּא אוֹמְרוֹ וְלֹא תִהְיֶה לְמָטָּה, הַטַּעַם **כִּי תִשְׁמַע** וְגוֹ' פֵּרוּשׁ כְּנֶגֶד מִצְוֹות עֲשֵׂה כְּמוֹ שֶׁגָּמַר אֹמֶר וְלַעֲשׂוֹת, וְטַעַם שֶׁלֹּא אָמַר בְּפֵרוּשׁ כִּי תַעֲשֶׂה מִצְוֹות, לְפִי שֶׁיֵּשׁ מִצְוֹות כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁאֵינָם בְּיַד הָאָדָם לַעֲשׂוֹתָם, לָזֶה אָמַר כִּי תִשְׁמַע וְגוֹ' וְלַעֲשׂוֹת פֵּרוּשׁ תְּקַבֵּל עָלֶיךָ לַעֲשׂוֹת, וְטַעַם אוֹמְרוֹ לִשְׁמֹר בְּיִעוּד זֶה, בָּא הַכָּתוּב לְהוֹדִיעַ כִּי אֵין יְעוּד לְמִצְוֹות עֲשֵׂה אֶלָּא אַחַר שֶׁהִקְדִּים לָהֶם שְׁמִירַת מִצְוֹות לֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁאִם לֹא כֵן זִבְחֵי רְשָׁעִים תּוֹעֵבָה, וְכָל מִצְוֹות שֶׁעוֹשֶׂה בַּעַל עֲבֵרוֹת שׁוֹרָה עָלֶיהָ סִטְרָא אַחְרָא וְאֵינָהּ עוֹשֶׂה פְּרִי, לָזֶה הִקְדִּים לוֹמַר לִשְׁמֹר וְאַחַר כָּךְ אָמַר וְלַעֲשׂוֹת שֶׁהוּא מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹות שֶׁעָלָיו בָּאוּ הַיְעוּדִים הַטּוֹבִים הָאֲמוּרִים מִוְּהוֹתִרְךָ עַד סוֹף:

(טו) וְהָיָה אִם־לֹא תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְהִשִּׂיגُוךָ: אור החיים

טו וִיהֵי אִם לָא תְקַבֵּל בְּמֵימְרָא דַּיְיָ אֱלָהָךְ לְמִטַּר לְמֶעְבַּד יָת כָּל פִּקּוּדוֹהִי וּקְיָמוֹהִי דִּי אֲנָא מְפַקְּדָךְ יוֹמָא דֵין וְיֵיתוּן עָלָךְ כָּל לְוָטַיָּא הָאִלֵּין וְיִדְבְּקֻנָּךְ:

(טז) אָרוּר אַתָּה בָּעִיר וְאָרוּר אַתָּה בַּשָּׂדֶה:

טז לִיט אַתְּ בְּקַרְתָּא וְלִיט אַתְּ בְּחַקְלָא:

(יז) אָרוּר טַנְאֲךָ וּמִשְׁאַרְתֶּךָ:

יז לִיט סַלָּךְ וְאַצְוָתָךְ:

(יח) אָרוּר פְּרִי־בִטְנְךָ וּפְרִי אַדְמָתֶךָ שְׁגַר אֲלָפֶיךָ וְעַשְׁתְּרֹת צֹאנֶךָ:

יח לִיט יַלְדָּא דִּמְעָךְ וְאִבָּא דְּאַרְעָךְ בַּקְרֵי תּוֹרָיךְ וְעֶדְרֵי עָנָךְ:

(יט) אָרוּר אַתָּה בְּבֹאֶךָ וְאָרוּר אַתָּה בְּצֵאתֶךָ:

יט לִיט אַתְּ בְּמֵעָלָךְ וְלִיט אַתְּ בְּמִפְּקָךְ:

(כ) יְשַׁלַּח יְהוָה ׀ בְּךָ אֶת־הַמְּאֵרָה אֶת־הַמְּהוּמָה וְאֶת־הַמִּגְעָרֶת בְּכָל־מִשְׁלַח יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַד הִשָּׁמְדְךָ וְעַד־אֲבָדְךָ מַהֵר מִפְּנֵי רֹעַ מַעַלְלֶיךָ אֲשֶׁר עֲזַבְתָּנִי:

כ יְגַרֵי יְיָ בָּךְ יָת מְאֵרְתָּא וְיָת שְׁגוּשַׁיָּא וְיָת מְזוֹפִיתָא בְּכָל אוֹשָׁטוּת יְדָךְ דִּי תַעְבֵּד עַד דְּתִשְׁתְּצֵי וְעַד דְּתִיבַד בִּפְרִיעַ מִן קֳדָם בִּישׁוּת עוֹבָדָיךְ דִּשְׁבַקְתָּא דַּחֲלָתִי:

רש"י ◄ **הַמְּאֵרָה** • חִסָּרוֹן, כְּמוֹ: (ויקרא יג) "צָרַעַת מַמְאֶרֶת". **הַמְּהוּמָה** • שִׁגּוּשׁ קוֹל בֶּהָלוֹת.

(כא) יַדְבֵּק יְהוָה בְּךָ אֶת־הַדָּבֶר עַד כַּלֹּתוֹ אֹתְךָ מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־אַתָּה בָא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: אור החיים

כא יַדְבֵּק יְיָ בָּךְ יָת מוֹתָא עַד דְּיִשְׁתֵּצֵי יָתָךְ מֵעַל אַרְעָא דִּי אַתְּ עָלֵל לְתַמָּן לְמֵירְתַהּ:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

טו) **וְהָיָה אִם לֹא תִשְׁמַע וְגוֹ'.** הִתְנָה הַכָּתוּב עַל ג' דְּבָרִים תַּלְמוּד תּוֹרָה, וּשְׁמִירַת מִצְוֹות לֹא תַעֲשֶׂה, וְקִיּוּם מִצְוֹות עֲשֵׂה, שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ שְׁלָשְׁתָּם יַחַד, הַכַּוָּנָה שֶׁהֲגַם שֶׁלָּמַד תּוֹרָה אִם לֹא יִשְׁמֹר, אוֹ אִם יִשְׁמֹר וְלֹא יַעֲשֶׂה, אוֹ אִם יַעֲשֶׂה שְׁנֵיהֶם וּיבַטֵּל מִתַּלְמוּד תּוֹרָה, יָבוֹאוּ עָלָיו הַקְּלָלוֹת רח"ל כַּאֲשֶׁר יְבָאֵר מַה שֶּׁנּוֹגֵעַ לְכָל אַחַת מֵהֵנָּה עֹנֶשׁ כָּל אֶחָד בִּכְפָנֵי עַצְמוֹ, וְהִתְחִיל בְּעֹנֶשׁ בִּטּוּל תַּלְמוּד תּוֹרָה וְאָמַר **אָרוּר אַתָּה בָּעִיר** וְגוֹ' עַד מַאֲמַר **וְעַד אֲבָדְךָ מַהֵר**, וְגָמַר אֹמֶר **מִפְּנֵי רֹעַ מַעַלְלֶיךָ אֲשֶׁר עֲזַבְתָּנִי**, הֲרֵי שֶׁהַקְּלָלוֹת הַחֲמוּרוֹת עַד עַתָּה הֵם כְּנֶגֶד עֲזִיבַת הַתּוֹרָה כִּי הָעוֹזֵב הַתּוֹרָה כְּעוֹזֵב ה', וְכֵן תִּמְצָא שֶׁהִקְפִּיד ה' כָּל כָּךְ עַל עֲזִיבַת הַתּוֹרָה וְאָמַר (יִרְמְיָ' ט') עַל מָה אָבְדָה הָאָרֶץ וַיֹּאמַר ה' עַל עָזְבָם אֶת תּוֹרָתִי, וְהוּא אוֹמְרוֹ כָּאן וְעַד אֲבָדְךָ מַהֵר מִפְּנֵי רֹעַ מַעַלְלֶיךָ אֲשֶׁר עֲזַבְתָּנִי:

כא) **יַדְבֵּק ה' וְגוֹ'.** עֹנֶשׁ זֶה וּקְלָלוֹת הָאֲמוּרוֹת עַד וְאַתָּה תִּהְיֶה לְזָנָב, הֵם כְּנֶגֶד בִּטּוּל מִצְוֹות לֹא תַעֲשֶׂה, וְלָזֶה גָּמַר אֹמֶר וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל הַקְּלָלוֹת וְגוֹ' כִּי לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל ה' לִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו, הֲרֵי שֶׁקְּלָלוֹת הָאֲמוּרוֹת בָּעִנְיָן הֵם עַל בִּטּוּל מִצְוֹות לֹא תַעֲשֶׂה, וְהַמַּשְׂכִּיל יָבִין בְּכָל הַקְּלָלוֹת שֶׁהֵם רָעוֹת הַנִּמְשָׁכוֹת מֵהָעֲבֵרוֹת וְאוֹמְרוֹ **יַדְבֵּק ה' בְּךָ** וְגוֹ', לְפִי שֶׁהָעוֹבֵר אֲפִלּוּ עֲבֵרָה אַחַת קוֹנֶה לוֹ חֵלֶק רַע שֶׁיִּהְיֶה נִדְבָּק בְּנַפְשׁוֹ לְטַמְּאָהּ, וְהוּא סוֹד תַּחֲלוּאֵי הַנֶּפֶשׁ כַּיָּדוּעַ, וְחֵלֶק הָרַע נִקְרָא דֶּבֶר עַל דֶּרֶךְ אז"ל (תוֹס' מַסֶּ' שַׁבָּת פ"ט. ד"ה תּוֹרָה) בַּפָּסוּק (חֲבַקּוּק ג') לְפָנָיו יֵלֶךְ דָּבֶר, שֶׁיְּדַבֵּר עַל ס"מ הָרָשָׁע שֶׁנִּקְרָא דֶּבֶר, וְיָדוּעַ שֶׁכָּל כֹּחֵי הָרַע הֵם עַנְפָּיו שֶׁל ס"מ וְיִקָּרְאוּ עַל שְׁמוֹ, גַּם קִלְלַת שַׁחֶפֶת וְקַדַּחַת וְכוּ' הֵם דְּבָרִים הַמְסוּבָּבִים מֵהָעֲבֵרוֹת עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם בַּגְּמָ' (שַׁבָּת נ"ה.) אָמַר ר' אַמִּי אֵין מִיתָה בְּלֹא חֵטְא וְאֵין יִסּוּרִין בְּלֹא עָוֹן, כִּי הֶעָוֹן יוֹלִיד תַּחֲלוּאִים בַּגּוּף כְּאוֹמְרוֹ (יִרְמְיָ' ב') תִּיסָּרֵךְ רָעָתֵךְ וְגוֹ', וְכֵן אוֹמְרוֹ **וְהָיוּ שָׁמֶיךָ** וְגוֹ' עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (זֹהַר ח"א ו') שֶׁבְּאֶמְצָעוּת הָעֲבֵרוֹת יִסְתַּתְּמוּ פִּתְחֵי הַהַשְׁפָּעוֹת בְּסוֹד (אִיּוֹב י"ד) וְנָהָר יֶחֱרַב וְיָבֵשׁ, וְכֵן אוֹמְרוֹ יַתֵּנֶךָ ה' נִגָּף וְגוֹ' גַּם זֶה יְסוֹבְבוּ הָעֲבֵרוֹ' כָּרְמוּז בַּפָּסוּק (קֹהֶלֶת ח') אֲשֶׁר יִשְׁלֹט הָאָדָם בְּאָדָם לְרַע לוֹ, פֵּרוּשׁ לְסִבַּת הָרַע אֲשֶׁר לוֹ דְּבוּקָה בוֹ כָּרְמוּז בַּמַּאֲמַר יַדְבֵּק ה' בְּךָ אֶת הַדָּבֶר, וְכֵן כָּל הַקְּלָלוֹת הָאֲמוּרִים בָּעִנְיָן יְסוֹבְבוּ מִמַּעֲשֵׂה הָרָעָה:

וְאוֹמְרוֹ **וְהָיוּ בְךָ לְאוֹת וּלְמוֹפֵת** כִּי הָעוֹבֵר עֲבֵרָה אַחַת נִרְשֶׁמֶת עַל מִצְחוֹ: וְאוֹמְרוֹ **וּבְזַרְעֲךָ עַד עוֹלָם** כִּי נֶפֶשׁ אָדָם רַע עַל יְדֵי שֶׁדְּבוּקִים בָּהּ חֶלְקֵי הַטֻּמְאָה כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ בְּנֵיהֶם אֲשֶׁר יוֹלִידוּ כְּמוֹהֶם יִהְיוּ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בָּאֵר הֵיטֵב דָּבָר זֶה בְּפָרָשַׁת וַיְחִי בַּפָּסוּק רְאוּבֵן בְּכֹרִי אַתָּה, גַּם זֶה הוּא סוֹד מִיתָה שֶׁנִּגְזְרָה עַל אָדָם וְעַל כָּל דּוֹרוֹת הַבָּאִים מִמֶּנּוּ מִטַּעַם שֶׁכָּל הַיּוֹצְאִים מִמֶּנּוּ טָעֲמוּ מָוֶת בְּחֶטְאוֹ, וְהוּא סוֹד עָרְלַת אָדָם, לָזֶה אָמַר **וּבְזַרְעֲךָ עַד עוֹלָם** כִּי כְּשֶׁיִּדְבַּק חֵלֶק הָרַע עִם הָאָדָם יִשְׁתַּלְשֵׁל מִזֶּה לָזֶה עַד עוֹלָם וְצָרִיךְ עֹצֶם רַב לְנַקּוֹתוֹ מִנַּפְשׁוֹ:

(כב) יַכְּכָה יְהוָה בַּשַּׁחֶפֶת וּבַקַּדַּחַת וּבַדַּלֶּקֶת וּבַחַרְחֻר וּבַחֶרֶב וּבַשִּׁדָּפוֹן וּבַיֵּרָקוֹן וּרְדָפוּךָ עַד אָבְדֶךָ׃

כב יִמְחִנָּךְ יְיָ בְּשַׁחֶפְתָּא וּבְקַדַּחְתָּא וּבִדְלֶקְתָּא וּבְחַרְחוּרָא וּבְחַרְבָּא וּבְשִׁדְפוֹנָא וּבְיַרְקוֹנָא וְיִרְדְּפֻנָּךְ עַד דְּתֵיבָד׃

רש"י◄ **בַּשַּׁחֶפֶת** • שֶׁבְּשָׂרוֹ נִשְׁחַף וְנָפוּחַ. **וּבַקַּדַּחַת** • לְשׁוֹן: (דברים לב) "כִּי אֵשׁ קָדְחָה בְּאַפִּי", וְהוּא אֵשׁ שֶׁל חוֹלִי, מלוו"י בְּלַעַ"ז (פיבער היטץ), שֶׁהִיא חַמָּה מְאֹד. **וּבַדַּלֶּקֶת** • חַמָּה יוֹתֵר מִקַּדַּחַת, וּמִינֵי חֳלָאִים הֵם. **וּבַחַרְחֻר** • חֹלִי הַמְּחַמְּמוֹ תּוֹךְ הַגּוּף, וְצָמֵא תָּמִיד לְמַיִם, וּבְלַעַ"ז לְשׁוֹן: (איוב ל) "וְעַצְמִי חָרָה מִנִּי חֹרֶב", (ירמיה ו) "נִחַר מַפּוּחַ מֵאֵשׁ". **וּבַחֶרֶב** • יָבִיא עָלֶיךָ גְּיָסוֹת. **וּבַשִּׁדָּפוֹן וּבַיֵּרָקוֹן** • מַכַּת תְּבוּאָה שֶׁבַּשָּׂדוֹת. **שִׁדָּפוֹן** • רוּחַ קָדִים, אשילד"ה בְּלַעַ"ז (זאנענפערבראנט). **יֵרָקוֹן** • יֹבֶשׁ, וּפְנֵי הַתְּבוּאָה מַכְסִיפִין וְנֶהֱפָכִין לְיֵרָקוֹן, קמ"א בְּלַעַ"ז (געלב). **עַד אָבְדֶךָ** • תַּרְגּוּם: 'עַד דְּתֵיבַד', כְּלוֹמַר עַד אֲבוֹד אוֹתְךָ, שֶׁתִּכְלֶה מֵאֵלֶיךָ.

(כג) וְהָיוּ שָׁמֶיךָ אֲשֶׁר עַל־רֹאשְׁךָ נְחֹשֶׁת וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר־תַּחְתֶּיךָ בַּרְזֶל׃

כג וִיהוֹן שְׁמַיָּךְ דִּי עִלָּוֵי רֵישָׁךְ חֲסִינִין כִּנְחָשָׁא מִלַּאֲחָתָא מִטְרָא וְאַרְעָא דִּי תְחוֹתָךְ תַּקִּיפָא כְּפַרְזְלָא מִלְּמֶעְבַּד פֵּרִין׃

רש"י◄ **וְהָיוּ שָׁמֶיךָ אֲשֶׁר עַל־רֹאשְׁךָ נְחֹשֶׁת** • קְלָלוֹת הַלָּלוּ, מֹשֶׁה מִפִּי עַצְמוֹ אָמָרָן, וְשֶׁבְּהַר סִינַי מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֲמָרָן כְּמַשְׁמָעָן. וְכֵן נֶאֱמַר: (ויקרא כו) "וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ לִי, וְאִם תֵּלְכוּ עִמִּי קֶרִי", וְכָאן הוּא אוֹמֵר: "לְקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ, יַדְבֵּק ה' בְּךָ... יַכְּכָה ה'", הֵקֵל מֹשֶׁה בִּקְלָלוֹתָיו לְאָמְרָן בִּלְשׁוֹן יָחִיד, וְגַם כֵּן בִּקְלָלָה זוֹ הֵקֵל, שֶׁבָּרִאשׁוֹנוֹת הוּא אוֹמֵר: (שם) "אֶת שְׁמֵיכֶם כַּבַּרְזֶל וְאַרְצְכֶם כַּנְּחוּשָׁה", שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַשָּׁמַיִם מַזִּיעִין כְּדֶרֶךְ שֶׁאֵין הַבַּרְזֶל מַזִּיעַ, וּמִתּוֹךְ כָּךְ יְהֵא חֹרֶב בָּעוֹלָם, וְהָאָרֶץ תְּהֵא מַזִּיעָה כְּדֶרֶךְ שֶׁהַנְּחֹשֶׁת מַזִּיעָה, וְהִיא מַרְקֶבֶת פֵּרוֹתֶיהָ, וְכָאן הוּא אוֹמֵר: שָׁמֶיךָ נְחֹשֶׁת וְאַרְצְךָ בַּרְזֶל, שֶׁיִּהְיוּ שָׁמַיִם מַזִּיעִין, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָרִיקוּ מָטָר, מִכָּל מָקוֹם לֹא יִהְיֶה חֹרֶב שֶׁל אָבְדָן בָּעוֹלָם, וְהָאָרֶץ לֹא תְּהֵא מַזִּיעָה כְּדֶרֶךְ שֶׁאֵין הַבַּרְזֶל מַזִּיעַ וְאֵין הַפֵּרוֹת מַרְקִיבִין, וּמִכָּל מָקוֹם קְלָלָה הִיא בֵּין שֶׁהִיא כִּנְחֹשֶׁת בֵּין שֶׁהִיא כְּבַרְזֶל, לֹא תּוֹצִיא פֵּרוֹת, וְכֵן הַשָּׁמַיִם לֹא יָרִיקוּ מָטָר.

(כד) יִתֵּן יְהוָה אֶת־מְטַר אַרְצְךָ אָבָק וְעָפָר מִן־הַשָּׁמַיִם יֵרֵד עָלֶיךָ עַד הִשָּׁמְדֶךָ׃

כד יִתֵּן יְיָ יָת מְטַר אַרְעָךְ אַבְקָא וְעַפְרָא מִן שְׁמַיָּא יֵחוּת עָלָךְ עַד דְּתִשְׁתֵּצֵי׃

רש"י◄ **מְטַר אַרְצְךָ אָבָק וְעָפָר** • (תענית ג) זִיקָא דְּבָתַר מִטְרָא. מָטָר יוֹרֵד וְלֹא כָּל צָרְכּוֹ, וְאֵין בּוֹ כְּדֵי לְהַרְבִּיץ אֶת הֶעָפָר, וְהָרוּחַ בָּאָה וּמַעֲלָה אֶת הָאָבָק, וּמְכַסֶּה אֶת עֵשֶׂב הַזְּרָעִים שֶׁהֵן לַחִים מִן הַמַּיִם, וְנִדְבָּק בָּהֶם וְנַעֲשָׂה טִיט וּמִתְיַבֵּשׁ, וּמַרְקִיבִין.

(כה) יִתֶּנְךָ יְהוָה נִגָּף לִפְנֵי אֹיְבֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד תֵּצֵא אֵלָיו וּבְשִׁבְעָה דְרָכִים תָּנוּס לְפָנָיו וְהָיִיתָ לְזַעֲוָה לְכֹל מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ׃

כה יִתְּנָנָךְ יְיָ תְּבִיר קֳדָם סָנְאָךְ בְּאָרְחָא חֲדָא תִּפּוֹק לְוָתֵהּ וּבְשִׁבְעָא אָרְחָן תֵּעֲרוֹק מִקֳּדָמוֹהִי וּתְהֵי לְזִיעַ לְכָל מַלְכְּוָת אַרְעָא׃

רש"י◄ **לְזַעֲוָה** • לְאֵימָה וּלְזִיעַ, שֶׁיָּזוּעוּ כָּל שׁוֹמְעֵי מַכּוֹתֶיךָ מִמְּךָ, וְיֹאמְרוּ: 'אוֹי לָנוּ, שֶׁלֹּא יָבֹא עָלֵינוּ כְּדֶרֶךְ שֶׁבָּא עַל אֵלּוּ'.

(כו) וְהָיְתָה נִבְלָתְךָ לְמַאֲכָל לְכָל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבֶהֱמַת הָאָרֶץ וְאֵין מַחֲרִיד׃

כו וּתְהֵי נְבִלָתֵךְ מְשַׁגְּרָא לְמֵיכַל לְכָל עוֹפָא דִּשְׁמַיָּא וְלִבְעִירַת אַרְעָא וְלֵית דְּמָנִיד׃

(כז) יַכְּכָה יְהוָה בִּשְׁחִין מִצְרַיִם וּבַטְּחֹרִים וּבַגָּרָב וּבֶחָרֶס אֲשֶׁר לֹא־תוּכַל לְהֵרָפֵא׃

כז יִמְחִנָּךְ יְיָ בְּשִׁחְנָא דְּמִצְרַיִם וּבְטִחוֹרִין וּבְגַרְבָּא וּבַחֲרִיס יַבִּישׁ דִּי לָא תִכּוּל לְאִתַּסָּאָה׃

רש"י◄ **בִּשְׁחִין מִצְרַיִם** • רַע הָיָה מְאֹד: לַח מִבִּפְנִים וְיָבֵשׁ מִבַּחוּץ, כִּדְאִיתָא בִּבְכוֹרוֹת (דף מא). **גָּרָב** • שְׁחִין לַח. **חָרֶס** • שְׁחִין יָבֵשׁ כַּחֶרֶס.

(כח) יַכְּךָ יְהוָה בְּשִׁגָּעוֹן וּבְעִוָּרוֹן וּבְתִמְהוֹן לֵבָב:

כח יִמְחִנָּךְ יְיָ בְּטַפְּשׁוּתָא וּבְסַמְיוּתָא וּבְשַׁעֲמָמוּת לִבָּא:

רש"י◄ **וּבְתִמְהוֹן לֵבָב** • אֹטֶם הַלֵּב, אשטורדישו"ן בְּלַעַ"ז.

(כט) וְהָיִיתָ מְמַשֵּׁשׁ בַּצָּהֳרַיִם כַּאֲשֶׁר יְמַשֵּׁשׁ הָעִוֵּר בָּאֲפֵלָה וְלֹא תַצְלִיחַ אֶת־דְּרָכֶיךָ וְהָיִיתָ אַךְ עָשׁוּק וְגָזוּל כָּל־הַיָּמִים וְאֵין מוֹשִׁיעַ:

כט וּתְהֵי מְמַשֵּׁשׁ בְּטִיהֲרָא כְּמָא דִי מַשֵּׁשׁ עַוִּירָא בְּקַבְלָא וְלָא תַצְלַח יָת אָרְחָתָךְ וּתְהֵי בְּרַם עָשִׁיק וְאָנִיס כָּל יוֹמַיָּא וְלֵית דְּפָרִיק:

רש"י◄ **עָשׁוּק** • בְּכָל מַעֲשֶׂיךָ יִהְיֶה עַרְעוּר.

(ל) אִשָּׁה תְאָרֵשׂ וְאִישׁ אַחֵר יִשְׁכָּבֶנָּה בַּיִת תִּבְנֶה וְלֹא־תֵשֵׁב בּוֹ כֶּרֶם תִּטַּע וְלֹא תְחַלְּלֶנּוּ:

ל אִתְּתָא תֵּירוֹס וּגְבַר אָחֳרָן יִשְׁכְּבִנַּהּ בֵּיתָא תִּבְנֵי וְלָא תֵיתֵב בַּהּ כַּרְמָא תִצּוֹב וְלָא תְחַלְּלִנַּהּ:

רש"י◄ **יִשְׁגָּלֶנָּה** • לְשׁוֹן שֶׁגֶל פִּילֶגֶשׁ, וְהַכָּתוּב כִּנָּהוּ לְשֶׁבַח: יִשְׁכָּבֶנָּה, (מגילה כח) וְתִקּוּן סוֹפְרִים הוּא זֶה. **תְּחַלְּלֶנּוּ** • בַּשָּׁנָה הָרְבִיעִית, לֶאֱכֹל פִּרְיוֹ.

(לא) שׁוֹרְךָ טָבוּחַ לְעֵינֶיךָ וְלֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ חֲמֹרְךָ גָּזוּל מִלְּפָנֶיךָ וְלֹא יָשׁוּב לָךְ צֹאנְךָ נְתֻנוֹת לְאֹיְבֶיךָ וְאֵין לְךָ מוֹשִׁיעַ:

לא תּוֹרָךְ יְהֵי נָכֵס לְעֵינָיִךְ וְלָא תֵיכוּל מִנַּהּ חֲמָרָךְ יְהֵי אָנֵס מִקֳּדָמָךְ וְלָא יְתוּב לָךְ עָנָךְ מְסִירִין לְבַעֲלֵי דְבָבָךְ וְלֵית לָךְ פָּרִיק:

(לב) בָּנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ נְתֻנִים לְעַם אַחֵר וְעֵינֶיךָ רֹאוֹת וְכָלוֹת אֲלֵיהֶם כָּל־הַיּוֹם וְאֵין לְאֵל יָדֶךָ:

לב בְּנָיִךְ וּבְנָתָיִךְ מְסִירִין לְעַמָּא אָחֳרָן וְעֵינָיִךְ חָזָן וִיסוֹפָן בִּגְלָלְהֵזֵן כָּל יוֹמָא וְלֵית חֵילָא בִּידָךְ:

רש"י◄ **וְכָלוֹת אֲלֵיהֶם** • מְצַפּוֹת אֲלֵיהֶם שֶׁיָּשׁוּבוּ, וְאֵינָם שָׁבִים. כָּל תּוֹחֶלֶת שֶׁאֵינָהּ בָּאָה, קְרוּיָה: 'כִּלְיוֹן עֵינַיִם'.

(לג) פְּרִי אַדְמָתְךָ וְכָל־יְגִיעֲךָ יֹאכַל עַם אֲשֶׁר לֹא־יָדָעְתָּ וְהָיִיתָ רַק עָשׁוּק וְרָצוּץ כָּל־הַיָּמִים:

לג אִבָּא דְאַרְעָךְ וְכָל לֵאוּתָךְ יֵכוּל עַמָּא דִי לָא יְדַעְתָּ וּתְהֵי בְּרַם עָשִׁיק וּרְעִיעַ כָּל יוֹמַיָּא:

(לד) וְהָיִיתָ מְשֻׁגָּע מִמַּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:

לד וּתְהֵי מִשְׁתַּטֵּה מֵחֲזוּ עֵינָיִךְ דִי תֶחֱזֵי:

(לה) יַכְּךָ יְהוָה בְּשְׁחִין רָע עַל־הַבִּרְכַּיִם וְעַל־הַשֹּׁקַיִם אֲשֶׁר לֹא־תוּכַל לְהֵרָפֵא מִכַּף רַגְלְךָ וְעַד קָדְקֳדֶךָ:

לה יִמְחִנָּךְ יְיָ בְּשִׁחֲנָא בִישָׁא עַל רְכָבַיָּא וְעַל שָׁקַיָּא דִי לָא תִכּוֹל לְאִתַּסָּאָה מִפַּרְסַת רַגְלָךְ וְעַד מוּחָךְ:

(לו) יוֹלֵךְ יְהוָה אֹתְךָ וְאֶת־מַלְכְּךָ אֲשֶׁר תָּקִים עָלֶיךָ אֶל־גּוֹי אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ אַתָּה וַאֲבֹתֶיךָ וְעָבַדְתָּ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים עֵץ וָאָבֶן:

לו יַגְלֵי יְיָ יָתָךְ וְיָת מַלְכָּךְ דִי תְּקִים עָלָךְ לְעַם דִי לָא יְדַעְתָּ אַתְּ וַאֲבָהָתָיִךְ וְתִפְלַח תַּמָּן לְעַמְמַיָּא פַּלְחֵי טַעֲוָתָא אָעָא וְאַבְנָא:

(לז) וְהָיִיתָ לְשַׁמָּה לְמָשָׁל וְלִשְׁנִינָה בְּכֹל הָעַמִּים אֲשֶׁר־יְנַהֲגֵךְ יְהוָה שָׁמָּה:

לז וּתְהֵי לְצָדוּ לְמִתַּל וּלְשׁוּעֵי בְּכֹל עַמְמַיָּא דִי יְדַבְּרִנָּךְ יְיָ לְתַמָּן:

רש"י◄ **לְשַׁמָּה** • אש"ו אשטורדישו"ן, כָּל הָרוֹאֶה אוֹתְךָ יִשּׁוֹם עָלֶיךָ. **לְמָשָׁל** • כְּשֶׁתָּבֹא מַכָּה רָעָה עָל אָדָם, יֹאמְרוּ: 'זוֹ דּוֹמָה לְמַכַּת פְּלוֹנִי'. **וְלִשְׁנִינָה** • לְשׁוֹן (לעיל ו) "וְשִׁנַּנְתָּם", יְדַבְּרוּ בְּךָ, וְכֵן תַּרְגּוּמוֹ: 'וּלְשׁוּעֵי', לְשׁוֹן סִפּוּר וְאִשְׁתָּעֵי.

(לח) זֶרַע רַב תּוֹצִיא הַשָּׂדֶה וּמְעַט תֶּאֱסֹף כִּי יַחְסְלֶנּוּ הָאַרְבֶּה׃

לח בַּר זְרַע סַגִּי תַּפֵּק לְחַקְלָא וּזְעֵר תִּכְנוּשׁ אֲרֵי יַחְסְלִנֵּהּ גּוֹבָא׃

רש"י◄ יַחְסְלֶנּוּ • יְכַלֶּנּוּ, וְעַל שֵׁם כָּךְ נִקְרָא 'חָסִיל', שֶׁמְּכַלֶּה אֶת הַכֹּל.

(לט) כְּרָמִים תִּטַּע וְעָבָדְתָּ וְיַיִן לֹא־תִשְׁתֶּה וְלֹא תֶאֱגֹר כִּי תֹאכְלֶנּוּ הַתֹּלָעַת׃

לט כַּרְמִין תִּצּוֹב וְתִפְלַח וְחַמְרָא לָא תִשְׁתֵּי וְלָא תִכְנוֹשׁ אֲרֵי תֵּיכְלִנֵּהּ תּוֹלַעְתָּא׃

(מ) זֵיתִים יִהְיוּ לְךָ בְּכָל־גְּבוּלֶךָ וְשֶׁמֶן לֹא תָסוּךְ כִּי יִשַּׁל זֵיתֶךָ׃

מ זֵיתִין יְהוֹן לָךְ בְּכָל תְּחוּמָךְ וּמִשְׁחָא לָא תְסוּךְ אֲרֵי יִתְּרוּן זֵיתָיךְ׃

רש"י◄ כִּי יִשַּׁל • יַשִּׁיר פֵּרוֹתָיו, לְשׁוֹן (לעיל יט) "וְנָשַׁל הַבַּרְזֶל".

(מא) בָּנִים וּבָנוֹת תּוֹלִיד וְלֹא־יִהְיוּ לָךְ כִּי יֵלְכוּ בַּשֶּׁבִי׃

מא בְּנִין וּבְנָן תּוֹלִיד וְלָא יְהוֹן לָךְ אֲרֵי יְהָכוּן בְּשִׁבְיָא׃

(מב) כָּל־עֵצְךָ וּפְרִי אַדְמָתְךָ יְיָרֵשׁ הַצְּלָצַל׃

מב כָּל אִילָנָךְ וְאִבָּא דְאַרְעָךְ יַחְסְנִנֵּהּ סַקָּאָה׃

רש"י◄ יְיָרֵשׁ הַצְּלָצַל • יַעֲשֶׂנּוּ הָאַרְבֶּה רָשׁ מִן הַפְּרִי. יְיָרֵשׁ • יַעֲנִי. הַצְּלָצַל • מִין אַרְבֶּה, וְאִי אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ יְיָרֵשׁ לְשׁוֹן יֵרֵשָׁה, שֶׁאִם כֵּן הָיָה לוֹ לִכְתֹּב: יִירַשׁ. וְלֹא לְשׁוֹן הוֹרָשָׁה וְגֵירוּשִׁין, שֶׁאִם כֵּן הָיָה לוֹ לִכְתֹּב: יוֹרִישׁ.

(מג) הַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה עָלֶיךָ מַעְלָה מַעְלָה וְאַתָּה תֵּרֵד מַטָּה מַטָּה׃

מג תּוֹתַב עָרֵל דִּי בֵינָךְ יְהֵי סָלִיק עַל מִנָּךְ לְעֵלָּא לְעֵלָּא וְאַתְּ תְּהֵי נָחֵת לְתַחְתָּא לְתַחְתָּא׃

(מד) הוּא יַלְוְךָ וְאַתָּה לֹא תַלְוֶנּוּ הוּא יִהְיֶה לְרֹאשׁ וְאַתָּה תִּהְיֶה לְזָנָב׃

מד הוּא יוֹזְפָנָךְ וְאַתְּ לָא תוֹזְפִנֵּהּ הוּא יְהֵי לְתַקִּיף וְאַתְּ תְּהֵי לְחַלָּשׁ׃

(מה) וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וּרְדָפוּךָ וְהִשִּׂיגוּךָ עַד הִשָּׁמְדֶךָ כִּי־לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר צִוָּךְ׃

מה וְיֵיתוּן עֲלָךְ כָּל לְוָטַיָּא הָאִלֵּין וְיִרְדְּפֻנָּךְ וְיִדְבְּקֻנָּךְ עַד דְּתִשְׁתֵּצֵי אֲרֵי לָא קַבֶּלְתָּא לְמֵימְרָא דַּיְיָ אֱלָהָךְ לְמִטַּר פִּקּוּדוֹהִי וּקְיָמוֹהִי דִּי פַקִּדָךְ׃

(מו) וְהָיוּ בְךָ לְאוֹת וּלְמוֹפֵת וּבְזַרְעֲךָ עַד־עוֹלָם׃

מו וִיהוֹן בָּךְ לְאָת וּלְמוֹפֵת וּבִבְנָיךְ עַד עָלָם׃

(מז) תַּחַת אֲשֶׁר לֹא־עָבַדְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב מֵרֹב כֹּל׃

מז חֲלָף דִּי לָא פְלַחְתָּא קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ בְּחֶדְוָא וּבְשַׁפִּירוּת לִבָּא מִסְּגִי כֹּלָא׃

רש"י◄ מֵרֹב כֹּל • בְּעוֹד שֶׁהָיָה לְךָ כָּל טוּב. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מז) תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עָבַדְתָּ וגו'. עֹנֶשׁ זֶה וְהַבָּא אַחֲרָיו עַד אוֹמְרוֹ אִם לֹא תִשְׁמֹר הוּא נֶגֶד בִּטּוּל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁרָשַׁם בַּפָּסוּק (כח) אִם לֹא תִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת וגו', וְאָמַר תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עָבַדְתָּ אֶת ה' פֵּרוּשׁ לַעֲשׂוֹת מִצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּךְ לַעֲשׂוֹת בְּשִׂמְחָה לָזֶה וְעָבַדְתָּ אֶת אֹיְבֶיךָ בְּרָעָב וּבְצָמָא וגו', אַתָּה פָּרַקְתָּ עֹל הַמִּצְוָה מֵעָלֶיךָ יִתֵּן אֹיְבֶיךָ עֹל בַּרְזֶל עַל צַוָּארְךָ, וַעֲנָשִׁים אֵלּוּ הֵם מְכֻוָּנִים כְּנֶגֶד פְּרִיקַת עֹל מִצְוֹת עֲשֵׂה, אַתָּה שֶׁלֹּא רָצִיתָ לִטְרֹחַ לְהָבִין וּלְהַשְׂכִּיל סֵדֶר מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת יִשָּׂא ה' עָלֶיךָ גּוֹי אֲשֶׁר לֹא תִשְׁמַע לְשׁוֹנוֹ וגו' וְכֵן כֻּלָּן:

וְגָמַר אֹמֶר אִם לֹא תִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת לְהוֹדִיעַ כִּי עַל קִיּוּם מִצְוֹת עֲשֵׂה הוּא מַעֲנִישׁ, וְכָלַל כָּל מִצְוֹת

(מח) וְעָבַדְתָּ אֶת־אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר יְשַׁלְּחֶנּוּ יְהוָה בָּךְ בְּרָעָב וּבְצָמָא וּבְעֵירֹם וּבְחֹסֶר כֹּל וְנָתַן עֹל בַּרְזֶל עַל־צַוָּארֶךָ עַד הִשְׁמִידוֹ אֹתָךְ:

מח וְתִפְלַח יָת בַּעֲלֵי דְבָבָךְ דִּי יְגָרְגִּנֵּה יְיָ בָּךְ בְּכַפְנָא וּבְצַחוּתָא וּבְעַרְטִילֻתָא וּבַחֲסִירוּת כֹּלָּא וְיִתֵּן נִיר פַּרְזְלָא עַל צַוָּארָךְ עַד דִּישֵׁתֵיצֵי יָתָךְ:

(מט) יִשָּׂא יְהוָה עָלֶיךָ גּוֹי מֵרָחוֹק מִקְּצֵה הָאָרֶץ כַּאֲשֶׁר יִדְאֶה הַנָּשֶׁר גּוֹי אֲשֶׁר לֹא־תִשְׁמַע לְשֹׁנוֹ:

מט יַיְתִי יְיָ עֲלָךְ עַם מֵרָחִיק מִסְּיָפֵי אַרְעָא כְּמָא דִי מִשְׁתְּדִי נִשְׁרָא עַמָּא דִי לָא תִשְׁמַע לִישָׁנֵהּ:

רש"י◄ **כַּאֲשֶׁר יִדְאֶה הַנָּשֶׁר** • פִּתְאֹם, וְדֶרֶךְ מַצְלַחַת וְיַקְלוּ סוּסָיו. **לֹא־תִשְׁמַע לְשֹׁנוֹ** • שֶׁלֹּא תַּכִּיר לְשׁוֹנוֹ, וְכֵן: (בראשית מא) "תִּשְׁמַע חֲלוֹם לִפְתֹּר אוֹתוֹ", וְכֵן: (שם מב) "כִּי שׁוֹמֵעַ יוֹסֵף", אינטינדר"י בְּלַעַ"ז (פערשטעהען)◆.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

עֲשֵׂה בְּמִצְוַת הַיִּרְאָה כִּי הִיא מִצְוַת עֲשֵׂה כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַמְבָּ"ם בִּתְחִלַּת סֵפֶר הַמַּדָּע (הל' יסודי התורה פ"ב) וְז"ל הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְכוּ' מִצְוָה לְיִרְאָה וְכוּ', וְטַעַם שֶׁלֹּא אָמַר אִם לֹא תַּעֲשׂוּ, כָּתַבְתִּי לְמַעְלָה (כ"ז כ"ו) טַעַם שֶׁלֹּא יְחַיֵּב לַעֲשׂוֹת בְּדֶרֶךְ כְּלָל אֶלָּא לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּשֶׁיָּבוֹא לְיָדוֹ וּכְשֶׁיַּשִּׂיג לַעֲשׂוֹת: אוֹ אֶפְשָׁר שֶׁפָּסוּק זֶה בָּא לוֹמַר עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (וַיִּקְרָא כ"ו כ"ג) וְאִם בְּאֵלֶּה לֹא תִוָּסְרוּ לִי פֵּרוּשׁ שֶׁאִם אַחַר כָּל הָאָמוּר לֹא יִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת וְגוֹ' לְיִרְאָה ה' הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא, שֶׁאַחַר שֶׁהֵבִיא עָלָיו כָּל הַקְּלָלוֹת יִהְיֶה בְּעֵינָיו נוֹרָא מְאֹד כִּי רָאָה אֲשֶׁר יִסְּרוֹ, וְדִקְדֵּק לוֹמַר **תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת** כְּנֶגֶד מִצְוֹת לֹא תַּעֲשֶׂה וּמִצְוֹת עֲשֵׂה, וְהוֹדִיעַ שֶׁיַּפְלִיא ה' עוֹד בּוֹ מַכּוֹת גְּדוֹלוֹת וְכָל הָאָמוּר בָּעִנְיָן, וְגָמַר אֹמֶר **וְנִשְׁאַרְתֶּם בִּמְתֵי מְעָט** וְגוֹ' תַּחַת אֲשֶׁר וְגוֹ' **כִּי לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ** זֶה כְּנֶגֶד מַה שֶּׁלֹּא עָשָׂה תְּשׁוּבָה עַל בִּטּוּל תַּלְמוּד תּוֹרָה, **וְהָיָה כַּאֲשֶׁר שָׂשׂ** וְגוֹ' לְבַל יֹאמַר אָדָם אַחַר שֶׁיֵּדָעֲנוּ כִּי ה' אֱלֹהֵינוּ מִדּוֹתָיו כֻּלָּן מִדּוֹת הַחֶסֶד וְהָרַחֲמִים יִמְנָעוּהוּ מֵהַאֲרִיךְ עוֹד בַּצָּרוֹת וְיֵרֵף יָדוֹ, לָזֶה הוֹדִיעַ כִּי שִׂמְחָה הִיא לוֹ כַּאֲשֶׁר שָׂשׂ וְגוֹ' וּכְפִי זֶה אֵין הַטֶּבַע קָץ מֵהַשְּׂמָחוֹת, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה אָמַר הַכָּתוּב (מִשְׁלֵי י"א) בַּאֲבֹד רְשָׁעִים רִנָּה, וְכֵן דָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (סַנְהֶדְרִין ל"ט:) בַּפָּסוּק (מ"א כ"ג) וַתַּעֲבֹר הָרִנָּה שֶׁהָיָה בַּאֲבֹד אַחְאָב בֶּן עָמְרִי רִנָּה לִפְנֵי ה', וְיוֹנָתָן תִּרְגֵּם יָשִׂישׂ ה' יַחְדֵּי מֵמְרָא דְּה' עֲלֵיכוֹן עֲמִמִין נָכְרָאִין וְכוּ' וְדִקְדֵּק יָשִׂישׂ פֹּעַל יוֹצֵא לַאֲחֵרִים, אַף עַל פִּי כֵן פְּשַׁט הַכָּתוּב אֵינָהּ נֶעֱקֶרֶת מִמְּקוֹמָהּ וּכְמוֹ שֶׁתִּרְגֵּם אֲנְקְלוּס, אֶלָּא שֶׁיּוֹנָתָן בֶּן עֻזִּיאֵל דָּרַשׁ הַכָּתוּב: וְרָאִיתִי לְהָעִיר לָמָּה לֹא נֶאֱמְרוּ נֶחָמוֹת בַּקְּלָלוֹת הָאֵלּוּ כְּסֵדֶר הָאָמוּר בַּקְּלָלוֹת שֶׁבְּפָרָשַׁת בְּחֻקֹּתַי, גַּם יֵשׁ לְהָעִיר לָמָּה כָּפַל הַקְּלָלוֹת וְלֹא הִסְפִּיק קְלָלוֹת שֶׁאָמַר בְּפָרָשַׁת בְּחֻקֹּתַי: וְנִרְאֶה כִּי הִצְרַךְ לִכְפֹּל הַקְּלָלוֹת לְפִי שֶׁקְּלָלוֹת שֶׁבְּפָרָשַׁת בְּחֻקֹּתַי נֶאֱמְרוּ לִכְלָלוּת יִשְׂרָאֵל שֶׁכֵּן נֶאֱמְרוּ כֻּלָּם בִּלְשׁוֹן רַבִּים מִתְּחִלָּתָם וְעַד סוֹפָם, וְיֵשׁ מָקוֹם לוֹמַר שֶׁאִם חֵלֶק מִיִּשְׂרָאֵל יֵיטִיבוּ מַעֲשֵׂיהֶם אֵין ה' מַקְפִּיד עַל חֵלֶק הַמַּרְשִׁיעַ, לָזֶה בָּאוּ קְלָלוֹת הָאֲמוּרִים בְּפָרָשָׁה זוֹ וְנֶאֱמְרוּ כֻּלָּן בִּלְ' יָחִיד, וְנִתְכַּוֵּן לְדַבֵּר בֵּין בְּעֵרֶךְ יָחִיד מַמָּשׁ בֵּין בְּעֵרֶךְ חֵלֶק מִיִּשְׂרָאֵל הֲגַם שֶׁיִּהְיוּ רַבִּים בְּעֵרֶךְ כְּלָלוּת יִשְׂרָאֵל יִתְיַחֵס לָהֶם יָחִיד, וְלָזֶה תִּמְצָא שֶׁאָמַר וְהָיוּ שְׂמֵיךָ אֲשֶׁר עַל רֹאשְׁךָ וְגוֹ' יִשָּׂא ה' עָלֶיךָ גּוֹי מֵרָחוֹק, זֶה כְּנֶגֶד חֵלֶק מִיִּשְׂרָאֵל הֲגַם שֶׁהֵם רַבִּים יֵאָמֵר לָהֶם לְשׁוֹן יָחִיד מִטַּעַם שֶׁכָּתַבְנוּ, וְאָמַר גַּם כֵּן אִשָּׁה תְּאָרֵשׂ וְגוֹ' בַּיִת תִּבְנֶה וְגוֹ' סְתָמוֹ בְּיָחִיד מַמָּשׁ: וּמֵעַתָּה הִרְוַחְנוּ לָמָּה לֹא נֶאֱמְרָה נֶחָמָה בָּהֶם, כִּי לֹא נֶאֱמְרָה נֶחָמָה אֶלָּא בַּקְּלָלָה שֶׁהֵם לִכְלָלוּת יִשְׂרָאֵל כִּי לֹא יַעַזְבֵם לְכַלּוֹתָם וְשֶׁיִּזְכֹּר לָהֶם בְּרִית אֲבוֹתָם גַּם יִזְכֹּר הָאָרֶץ, משא"כ הַיְחִידִים מֵהֶם כִּי יַרְשִׁיעוּ אֵשׁ תֹּאכְלֵם עַד עוֹלָם, וַהֲלֹא תִּמְצָא שֶׁצִּוָּה ה' לְאַבֵּד עִיר מִיִּשְׂרָאֵל וּלְשׂוּמָהּ תֵּל עוֹלָם וְהִיא עִיר הַנִּדַּחַת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אָדָם כִּי יַרְשִׁיעַ לַהֲמִיתוֹ בְּבֵית דִּין, וּמַה נֶּחָמָה יֵשׁ לָזֶה אַחַר אוֹבְדוֹ, וְכֵן תִּמְצָא בְּפָרָשַׁת נִצָּבִים כְּשֶׁהִזְכִּיר ה' רִשְׁעַת מִשְׁפָּחָה אַחַת וְשֵׁבֶט אָמַר (כ"ט י"ט) וּמָחָה ה' אֶת שְׁמוֹ וְגוֹ' וְלֹא הִזְכִּיר נֶחָמָתוֹ, וּכְמוֹ כֵּן בַּקְּלָלוֹת הָאֲמוּרִים בְּפָרָשָׁה זוֹ לִהְיוֹתָם לִיחִידִים מִיִּשְׂרָאֵל. וְאַל יִקָּשֶׁה בְּעֵינֶיךָ מַה שֶּׁדִּבֵּר הַכָּתוּב ב' אוֹ ג' תֵּבוֹת בְּפָרָשָׁה זוֹ בִּלְשׁוֹן רַבִּים כְּאוֹמְרוֹ **וְנִשְׁאַרְתֶּם מְתֵי מִסְפָּר, לְהַאֲבִיד אֶתְכֶם,** וְהִתְמַכַּרְתֶּם, כִּי אַחַר שֶׁקָּדַם לְדַבֵּר בִּלְשׁוֹן יָחִיד לֹא הִקְפִּיד לִגְמֹר אֹמֶר בִּלְשׁוֹן רַבִּים, כִּי הַדְּבָרִים מוּבָנִים שֶׁעַל רַבִּים שֶׁבַּיְחִידִים הוּא אוֹמֵר, וְהָעֵד לְאֹיְבֶיךָ לְשׁוֹן יָחִיד: וְאִם תֹּאמַר וְהָיָה לוֹ לוֹמַר קְלָלוֹת שֶׁבִּבְחֻקֹּתַי בִּלְשׁוֹן יָחִיד וְלֹא הָיָה צָרִיךְ לִכְפֹּל קְלָלוֹת אֵלּוּ, שֶׁהָיִיתִי אוֹמֵר שֶׁלֹּא יַעֲנִישׁ הַכָּתוּב כָּל הָעֹנֶשׁ הֶחָמוּר אֶלָּא לִיחִידִים אֲבָל לִכְלָלוּת יִשְׂרָאֵל לֹא, אוֹ הֲגַם שֶׁנֹּאמַר שֶׁחָטְאָם גָּדוֹל וְנִלְמַד מֵעֹנֶשׁ הַיְחִידִים אֵין לָנוּ הַבְטָחַת הַנֶּחָמָה שֶׁיִּזְכֹּר ה' בְּרִית הָאָבוֹת, תַּלְמוּד לוֹמַר קְלָלוֹת שֶׁבִּבְחֻקֹּתַי לוֹמַר שֶׁגַּם הַכְּלָלוּת יֵעָנְשׁוּ כָּזֶה, וְכִי יֵשׁ לָהֶם נֶחָמָה לְבַל יָפֵר ה' בְּרִית אֲבוֹתֵינוּ וְשָׁב אֶת שְׁבוּתֵנוּ: נִמְצִינוּ אוֹמְרִים שֶׁיַּעֲנִישׁ ה' עַל בִּטּוּל תַּלְמוּד תּוֹרָה, וְעַל הָעוֹבֵר עַל מִצְוַת לֹא תַּעֲשֶׂה וְעַל הַמְבַטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה, וַהֲגַם שֶׁאָמְרוּ בַּגְּמָרָא (מְנָחוֹת מ"א.) שֶׁאֵין מַעֲנִישִׁים עַל עֲשֵׂה אֶלָּא בְּעִדָּן רִתְחָא, יֵשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁחַיָּבִין עֲלֵיהֶם כְּגוֹן מִילָה וּפֶסַח, גַּם הַמַּסְכִּים בְּדַעְתּוֹ לִכְפֹּר בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה לְבַל עֲשׂוֹת אוֹתָם אֶת זֶה יְקַלֵּל ה' וִיכִינֵהוּ לְפֶרְעָנוּת כְּכָל הַכָּתוּב:

(נ) גּוֹי עַז פָּנִים אֲשֶׁר לֹא־יִשָּׂא פָנִים לְזָקֵן וְנַעַר לֹא יָחֹן׃

נ עַם תַּקִּיף אַפִּין דִּי לָא יִסַּב אַפִּין לְסָבָא וְעַל יַנְקָא לָא מְרַחֵם׃

(נא) וְאָכַל פְּרִי בְהֶמְתְּךָ וּפְרִי־אַדְמָתְךָ עַד הִשָּׁמְדֶךָ אֲשֶׁר לֹא־יַשְׁאִיר לְךָ דָּגָן תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר שְׁגַר אֲלָפֶיךָ וְעַשְׁתְּרֹת צֹאנֶךָ עַד הַאֲבִידוֹ אֹתָךְ׃

נא וְיֵיכוּל וַלְדָּא דִבְעִירָךְ וְאִבָּא דְאַרְעָךְ עַד דְּתִשְׁתֵּצֵי דִּי לָא יַשְׁאַר לָךְ עִבּוּרָא חַמְרָא וּמִשְׁחָא בַּקְרֵי תּוֹרָיךְ וְעֶדְרֵי עָנָךְ עַד דְּיוֹבֵד יָתָךְ׃

(נב) וְהֵצַר לְךָ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ עַד רֶדֶת חֹמֹתֶיךָ הַגְּבֹהֹת וְהַבְּצֻרוֹת אֲשֶׁר אַתָּה בֹטֵחַ בָּהֵן בְּכָל־אַרְצֶךָ וְהֵצַר לְךָ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ בְּכָל־אַרְצְךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ׃

נב וְיָעֵק לָךְ בְּכָל קִרְוָיִךְ עַד דְּיִכְבַּשׁ שׁוּרָיִךְ רָמַיָּא וּכְרִיכַיָּא דִּי אַתְּ רָחֵץ לְאִשְׁתְּזָבָא בְּהֵן בְּכָל אַרְעָךְ וְיָעֵק לָךְ בְּכָל קִרְוָיִךְ בְּכָל אַרְעָךְ דִּי יְהַב יְיָ אֱלָהָךְ לָךְ׃

רש"י ◄ עַד רֶדֶת חֹמֹתֶיךָ • לְשׁוֹן רִדּוּי וְכִבּוּשׁ.

(נג) וְאָכַלְתָּ פְּרִי־בִטְנְךָ בְּשַׂר בָּנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק אֲשֶׁר־יָצִיק לְךָ אֹיְבֶךָ׃

נג וְתֵיכוּל וַלְדָּא דִמְעָךְ בְּשַׂר בְּנָיִךְ וּבְנָתָיִךְ דִּי יְהַב לָךְ יְיָ אֱלָהָךְ בִּצְיָרָא וּבְעַקְתָּא דְּיָעֵק לָךְ סָנְאָךְ׃

רש"י ◄ וְאָכַלְתָּ פְּרִי בִטְנְךָ בְּשַׂר בָּנֶיךָ וְגוֹ׳ בְּמָצוֹר • מֵחֲמַת שֶׁיִּהְיוּ צָרִין עַל הָעִיר, וְיִהְיֶה שָׁם מָצוֹק, עֲקַת רֵעָבוֹן.

(נד) הָאִישׁ הָרַךְ בְּךָ וְהֶעָנֹג מְאֹד תֵּרַע עֵינוֹ בְּאָחִיו וּבְאֵשֶׁת חֵיקוֹ וּבְיֶתֶר בָּנָיו אֲשֶׁר יוֹתִיר׃

נד גַּבְרָא דְרַכִּיךְ בָּךְ וְדִמְפַנַּק לַחֲדָא תִּבְאַשׁ עֵינֵהּ בְּאָחוּהִי וּבְאִתַּת קְיָמֵהּ וּבִשְׁאָר בְּנוֹהִי דִּי יַשְׁאַר׃

רש"י ◄ הָרַךְ בְּךָ וְהֶעָנֹג • הוּא הָרַךְ הוּא הֶעָנֹג, לְשׁוֹן פִּנּוּק, וּ"מֵהִתְעַנֵּג וּמֵרֹךְ", מוֹכִיחַ עָלֵיהֶם שֶׁשְּׁנֵיהֶם אֶחָד, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְפֻנָּק וְדַעְתּוֹ קָצָה בִּדְבַר מְאוּס, יִמְתַּק לוֹ לְרַעֲבוֹנוֹ בְּשַׂר בָּנָיו וּבְנוֹתָיו, עַד כִּי תֵּרַע עֵינוֹ בְּבָנָיו הַנּוֹתָרִים מִתֵּת לְאַחַד מֵהֶם מִבְּשַׂר בָּנָיו — אֲחִיהֶם, אֲשֶׁר יֹאכֵל. דָּבָר אַחֵר: "הָרַךְ בְּךָ", הָרַחְמָנִי וְרַךְ הַלֵּבָב, מֵרֹב רַעֲבָתָנוּת יִתְאַכְזְרוּ, וְלֹא יִתְּנוּ מִבְּשַׂר בְּנֵיהֶם הַשְּׁחוּטִים לִבְנֵיהֶם הַנּוֹתָרִים.

(נה) מִתֵּת ׀ לְאַחַד מֵהֶם מִבְּשַׂר בָּנָיו אֲשֶׁר יֹאכֵל מִבְּלִי הִשְׁאִיר־לוֹ כֹּל בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק אֲשֶׁר יָצִיק לְךָ אֹיְבְךָ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ׃

נה מִלְּמִתַּן לְחַד מִנְּהוֹן מִבְּשַׂר בְּנוֹהִי דִּי יֵיכוּל מִדְּלָא אִשְׁתְּאַר לֵהּ כֹּלָּא בִּצְיָרָא וּבְעַקְתָּא דִּי יָעֵק לָךְ סָנְאָךְ בְּכָל קִרְוָיִךְ׃

(נו) הָרַכָּה בְךָ וְהָעֲנֻגָּה אֲשֶׁר לֹא־נִסְּתָה כַף־רַגְלָהּ הַצֵּג עַל־הָאָרֶץ מֵהִתְעַנֵּג וּמֵרֹךְ תֵּרַע עֵינָהּ בְּאִישׁ חֵיקָהּ וּבְבִנָּהּ וּבְבִתָּהּ׃

נו דְּרַכִּיכָא בָךְ וְדִמְפַנְּקָא דִּי לָא נַסִּיאַת פַּרְסַת רַגְלֵהּ לַאֲחָתָא עַל אַרְעָא מִמְּפַנְּקוּ וּמִרַכִּיכוּ תִּבְאַשׁ עֵינַהּ בִּגְבַר קְיָמֵהּ וּבִבְרֵהּ וּבִבְרַתֵּהּ׃

רש"י ◄ תֵּרַע עֵינָהּ בְּאִישׁ חֵיקָהּ וּבִבְנָהּ וּבִבְתָּהּ • הַגְּדוֹלִים.

(נז) וּבִשְׁלִיָּתָהּ הַיּוֹצֵאת ׀ מִבֵּין רַגְלֶיהָ וּבְבָנֶיהָ אֲשֶׁר תֵּלֵד כִּי־תֹאכְלֵם בְּחֹסֶר־כֹּל בַּסֵּתֶר בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק אֲשֶׁר יָצִיק לְךָ אֹיְבְךָ בִּשְׁעָרֶיךָ׃

נז וּבִזְעֵר בְּנָהָא דִּיפְקוּן מִנַּהּ וּבִבְנָהָא דִּי תְלִיד אֲרֵי תֵּיכְלִנּוּן בַּחֲסִירוּת כֹּלָּא בְּסִתְרָא בִּצְיָרָא וּבְעַקְתָּא דִּי יָעֵק לָךְ סָנְאָךְ בְּקִרְוָיִךְ׃

רש"י ◄ וּבִשְׁלִיָּתָהּ • בָּנֶיהָ הַקְּטַנִּים. בְּכֻלָּן תְּהֵא עֵינָהּ צָרָה כְּשֶׁתֹּאכַל אֶת הָאֶחָד מִלִּיתֵּן לַאֲשֶׁר אֶצְלָהּ מִן הַבָּשָׂר.

(נח) אִם־לֹא תִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת הַכְּתֻבִים בַּסֵּפֶר הַזֶּה לְיִרְאָה אֶת־הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

נח אִם לָא תִּטַּר לְמֶעְבַּד יָת כָּל פִּתְגָמֵי אוֹרַיְתָא הָדָא דִּכְתִיבִין בְּסִפְרָא הָדֵין לְמִדְחַל יָת שְׁמָא יַקִּירָא וּדְחִילָא הָדֵין יָת יְיָ אֱלָהָךְ:

(נט) וְהִפְלָא יְהוָה אֶת־מַכֹּתְךָ וְאֶת מַכּוֹת זַרְעֶךָ מַכּוֹת גְּדֹלֹת וְנֶאֱמָנוֹת וָחֳלָיִם רָעִים וְנֶאֱמָנִים:

נט וַיַּפְרֵשׁ יְיָ יָת מָחָתָךְ וְיָת מָחַת בְּנָיךְ מָחָן רַבְרְבָן וּמְהֵימְנָן וּמַכְתְּשִׁין בִּישִׁין וּמְהֵימְנִין:

רש"י◄ **וְהִפְלָא ה' אֶת־מַכֹּתְךָ** • מֵפְלָאוֹת וּמֻבְדָּלוֹת מִשְּׁאָר מַכּוֹת. **וְנֶאֱמָנוֹת** • לְיַסְּרֶךָ, לְקַיֵּם שְׁלִיחוּתָם. אור החיים

(ס) וְהֵשִׁיב בְּךָ אֵת כָּל־מַדְוֵה מִצְרַיִם אֲשֶׁר יָגֹרְתָּ מִפְּנֵיהֶם וְדָבְקוּ בָּךְ:

ס וְיָתֵב בָּךְ יָת כָּל מַכְתְּשֵׁי מִצְרַיִם דִּי דְחֵלְתָּא מִקֳּדָמֵיהוֹן וְיִדְבְּקוּן בָּךְ:

רש"י◄ **אֲשֶׁר יָגֹרְתָּ מִפְּנֵיהֶם** • מִפְּנֵי הַמַּכּוֹת, כְּשֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל רוֹאִים מַכּוֹת מְשֻׁנּוֹת הַבָּאוֹת עַל מִצְרַיִם, הָיוּ יְרֵאִים מֵהֶם שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ גַּם עֲלֵיהֶם, תֵּדַע שֶׁכֵּן כְּתִיב: (שמות טו) "וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמַע וְגוֹ', כָּל הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר שַׂמְתִּי בְּמִצְרַיִם לֹא אָשִׂים עָלֶיךָ", אֵין מְיָרְאִין אֶת הָאָדָם, אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁהוּא יָגוֹר מִמֶּנּוּ.

(סא) גַּם כָּל־חֳלִי וְכָל־מַכָּה אֲשֶׁר לֹא כָתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת יַעְלֵם יְהוָה עָלֶיךָ עַד הִשָּׁמְדֶךָ:

סא אַף כָּל מְרַע וְכָל מָחָא דִּי לָא כְתִיבִין בְּסִפְרָא דְאוֹרַיְתָא הָדָא יַיְתְנוּן יְיָ עֲלָךְ עַד דְּיִשְׁתֵּצָךְ:

רש"י◄ **יַעְלֵם** • לְשׁוֹן עֲלָיָה.

(סב) וְנִשְׁאַרְתֶּם בִּמְתֵי מְעָט תַּחַת אֲשֶׁר הֱיִיתֶם כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב כִּי־לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

סב וְתִשְׁתַּאֲרוּן בְּעַם זְעֵר חֶלָף דִּי הֲוִיתוּן כְּכוֹכְבֵי שְׁמַיָּא לְמִסְגֵּי אֲרֵי לָא קַבֶּלְתָּא לְמֵימְרָא דַּיְיָ אֱלָהָךְ:

רש"י◄ **וְנִשְׁאַרְתֶּם בִּמְתֵי מְעָט תַּחַת וְגוֹ'** • מוּעָטִין חִלּוּף מְרֻבִּין.

(סג) וְהָיָה כַּאֲשֶׁר־שָׂשׂ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהֵיטִיב אֶתְכֶם וּלְהַרְבּוֹת אֶתְכֶם כֵּן יָשִׂישׂ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַאֲבִיד אֶתְכֶם וּלְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם וְנִסַּחְתֶּם מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־אַתָּה בָא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

סג וִיהֵי כְּמָא דְחַדֵּי יְיָ עֲלֵיכוֹן לְאוֹטָבָא יָתְכוֹן וּלְאַסְגָּאָה יָתְכוֹן כֵּן יְחַדֵּי יְיָ עֲלֵיכוֹן לְאוֹבָדָא יָתְכוֹן וּלְשֵׁצָאָה יָתְכוֹן וְתִתַּלְטְלוּן מֵעַל אַרְעָא דְּאַתְּ עָלַל לְתַמָּן לְמֵירְתַהּ:

רש"י◄ **כֵּן יָשִׂישׂ ה'** • (מגילה י) אֶת אוֹיְבֵיכֶם עֲלֵיכֶם, לְהַאֲבִיד וְגוֹ'. **וְנִסַּחְתֶּם** • לְשׁוֹן עֲקִירָה, וְכֵן: (משלי טו) "בֵּית גֵּאִים יִסַּח ה'".

(סד) וֶהֱפִיצְךָ יְהוָה בְּכָל־הָעַמִּים מִקְּצֵה הָאָרֶץ וְעַד־קְצֵה הָאָרֶץ וְעָבַדְתָּ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ אַתָּה וַאֲבֹתֶיךָ עֵץ וָאָבֶן:

סד וִיבַדְּרִנָּךְ יְיָ בְּכָל עַמְמַיָּא מִסְּיָפֵי אַרְעָא וְעַד סְיָפֵי אַרְעָא וְתִפְלַח תַּמָּן לְעַמְמַיָּא פָּלְחֵי טַעְוָתָא דִּי לָא יְדַעְתָּ אַתְּ וַאֲבָהָתָךְ אָעָא וְאַבְנָא:

רש"י◄ **וְעָבַדְתָּ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים** • כְּתַרְגּוּמוֹ, לֹא עֲבוֹדַת אֱלֹהוּת מַמָּשׁ, אֶלָּא מַעֲלִים מַס וְגֶלְגֻּלִּיּוֹת לְכָמְרֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

נט) מַכּוֹת גְּדֹלֹת וְנֶאֱמָנוֹת וָחֳלָיִם רָעִים וְנֶאֱמָנִים. אוֹמְרוֹ נֶאֱמָנִים נִתְכַּוֵּן לוֹמַר שֶׁהַגַּם שֶׁיֵּעָשׂוּ לָהֶם רְפוּאָה טִבְעִית שֶׁיּוּסְרוּ בָּהּ אַף עַל פִּי כֵן נֶאֱמָנִים בִּשְׁלִיחוּתָם מֵהֶם לֹא יָזוּעוּ עַד בֹּא דְּבַר ה' לָסוּר מִמֶּנּוּ:

(סה) וּבַגּוֹיִם הָהֵם לֹא תַרְגִּיעַ וְלֹא־יִהְיֶה מָנוֹחַ לְכַף־רַגְלֶךָ וְנָתַן יְהוָה לְךָ שָׁם לֵב רַגָּז וְכִלְיוֹן עֵינַיִם וְדַאֲבוֹן נָפֶשׁ:

סה וּבְעַמְמַיָּא הָאִנּוּן לָא תְנוּחַ וְלָא יְהֵא מְנָח לְפַרְסַת רַגְלָךְ וְיִתֵּן יְיָ לָךְ תַּמָּן לֵב דָּחֵל וְחַשְׁכַת עַיְנִין וּמַכְּחַן נְפָשׁ:

רש"י◄ **לֹא תַרְגִּיעַ** • לֹא תָּנוּחַ, כְּמוֹ: (ישעיה כח) "וְזֹאת הַמַּרְגֵּעָה". **לֵב רַגָּז** • לֵב חָרֵד, כְּתַרְגּוּמוֹ: 'דָּחֵל', כְּמוֹ: "שְׁאוֹל מִתַּחַת רָגְזָה לָךְ", (שמות טו) "שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגָּזוּן", (שמואל-ב כב) "מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגָּזוּ". **וְכִלְיוֹן עֵינַיִם** • מְצַפֶּה לִישׁוּעָה, וְלֹא תָּבֹא.

(סו) וְהָיוּ חַיֶּיךָ תְּלֻאִים לְךָ מִנֶּגֶד וּפָחַדְתָּ לַיְלָה וְיוֹמָם וְלֹא תַאֲמִין בְּחַיֶּיךָ:

סו וִיהוֹן חַיָּיךְ תְּלָן לָךְ מְקֻבָּל וּתְהֵי תָוֵה לֵילְיָא וּיְמָמָא וְלָא תְהֵימִין בְּחַיָּיךְ:

רש"י◄ **חַיֶּיךָ תְּלֻאִים לְךָ** • עַל הַסָּפֵק, כָּל סָפֵק קָרוּי 'תָּלוּי': 'שֶׁמָּא אָמוּת הַיּוֹם בַּחֶרֶב הַבָּאָה עָלֵינוּ'. (מנחות ק"ג) וְרַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ: זֶה הַלּוֹקֵחַ תְּבוּאָה מִן הַשּׁוּק. **וְלֹא תַאֲמִין בְּחַיֶּיךָ** • זֶה הַסּוֹמֵךְ עַל הַפַּלְטֵר.

(סז) בַּבֹּקֶר תֹּאמַר מִי־יִתֵּן עֶרֶב וּבָעֶרֶב תֹּאמַר מִי־יִתֵּן בֹּקֶר מִפַּחַד לְבָבְךָ אֲשֶׁר תִּפְחָד וּמִמַּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:

סז בְּצַפְרָא תֵּימַר מָן יִתֵּן רַמְשָׁא וּבְרַמְשָׁא תֵּימַר מָן יִתֵּן צַפְרָא מִתַּוְהוּת לִבָּךְ דִּי תְהֵי תָוֵה וּמֵחֲזוּ עֵינָיְךְ דִּי תְהֵי חָזֵי:

רש"י◄ **בַּבֹּקֶר תֹּאמַר מִי־יִתֵּן עֶרֶב** • (סוטה מט) וְיִהְיֶה הָעֶרֶב שֶׁל אֶמֶשׁ. **וּבָעֶרֶב תֹּאמַר מִי־יִתֵּן בֹּקֶר** • שֶׁל שַׁחֲרִית, שֶׁהַצָּרוֹת מִתְחַזְּקוֹת תָּמִיד, וְכָל שָׁעָה מְרֻבָּה קִלְקָלָתָהּ מִשֶּׁלְּפָנֶיהָ.

(סח) וְהֶשִׁיבְךָ יְהוָה מִצְרַיִם בָּאֳנִיּוֹת בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי לְךָ לֹא־תֹסִיף עוֹד לִרְאֹתָהּ וְהִתְמַכַּרְתֶּם שָׁם לְאֹיְבֶיךָ לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת וְאֵין קֹנֶה: ס

סח וְיָתִיבְנָךְ יְיָ מִצְרַיִם בִּסְפִינָן בְּאָרְחָא דִּי אֲמָרִית לָךְ לָא תּוֹסֵף עוֹד לְמֵחְזְיַהּ וְתִזְדַּבְּנוּן תַּמָּן לְבַעֲלֵי דְבָבָךְ לְעַבְדִּין וּלְאַמְהָן וְלֵית דְּקָנֵה:

רש"י◄ **בָּאֳנִיּוֹת** • בִּסְפִינוֹת בְּשִׁבְיָה. **וְהִתְמַכַּרְתֶּם שָׁם לְאֹיְבֶיךָ** • אַתֶּם מְבַקְּשִׁים לִהְיוֹת נִמְכָּרִים לָהֶם לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת. **וְאֵין קֹנֶה** • כִּי יִגְזְרוּ עָלֶיךָ הֶרֶג וְכִלָּיוֹן. **וְהִתְמַכַּרְתֶּם** • בְּלַעַ"ז איפורווונדרי"ץ ווי"ש (און איהר וועט דיך אליין וועלין פערקייפען), וְלֹא יִתָּכֵן לְפָרֵשׁ "וְהִתְמַכַּרְתֶּם", בִּלְשׁוֹן 'וְנִמְכַּרְתֶּם' עַל יְדֵי מוֹכְרִים אֲחֵרִים, מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱמַר אַחֲרָיו: "וְאֵין קֹנֶה".

(סט) אֵלֶּה דִּבְרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה לִכְרֹת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מוֹאָב מִלְּבַד הַבְּרִית אֲשֶׁר־כָּרַת אִתָּם בְּחֹרֵב: פ

סט אִלֵּין פִּתְגָמֵי קְיָמָא דִּי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה לְמִגְזַר עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַרְעָא דְמוֹאָב בַּר מִקְּיָמָא דִּי גְזַר עִמְּהוֹן בְּחוֹרֵב:

רש"י◄ **לִכְרֹת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** • שֶׁיְּקַבְּלוּ עֲלֵיהֶם אֶת הַתּוֹרָה בְּאָלָה וּבִשְׁבוּעָה. **מִלְּבַד הַבְּרִית** • קְלָלוֹת שֶׁבְּתוֹרַת כֹּהֲנִים שֶׁנֶּאֱמְרוּ בְּסִינַי.

◆ שבת קודש י"ח אלול ◆

כט (א) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַתֶּם רְאִיתֶם אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְעֵינֵיכֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפַרְעֹה וּלְכָל־עֲבָדָיו וּלְכָל־אַרְצוֹ:

א וּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר לְהוֹן אַתּוּן חֲזַתּוּן יָת כָּל דִּי עֲבַד יְיָ לְעֵינֵיכוֹן בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם לְפַרְעֹה וּלְכָל עַבְדּוֹהִי וּלְכָל אַרְעֵהּ:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (מכתב ראש חדש ניסן תש"נ – לקוטי שיחות לז עמ' 156)

אַתֶּם רְאִיתֶם . . וְלֹא נָתַן ה' לָכֶם . . וְעֵינַיִם לִרְאוֹת (כט, א-ח) יֵשׁ לִשְׁאֹל, הֲרֵי הַפָּסוּק עַצְמוֹ מַדְגִּישׁ שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל רָאוּ אֶת נִסֵּי יְצִיאַת מִצְרַיִם, וְאֵיךְ לֹא רָאוּ אוֹתָם עַד לְסִיּוּם אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר? אֶלָּא, כָּאן מְדֻבָּר בִּרְאִיָּה כָּזוֹ הַמַּשְׁפִּיעָה עַל הָאָדָם לִשְׁמֹר אֶת "דִּבְרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת" בִּמְלֹא הַמִּדָּה. וּלְשֵׁם כָּךְ לֹא דַּי בִּרְאִיָּה בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה, אֶלָּא יֵשׁ צֹרֶךְ בְּ'הִסְתַּכְּלוּת - נִשְׁמָתִית' עֲמֻקָּה

וּפְנִימִית, כָּךְ שֶׁהַהִתְגַּלּוּת הָעֶלְיוֹנִית תַּחְדֹּר וּתְמַלֵּא אֶת הָאָדָם, עַד שֶׁיִּתְרוֹמֵם מֵעַל הַגְּבָלוֹתָיו הַטִּבְעִיּוֹת. וְזֶה דּוֹרֵשׁ אַרְבָּעִים שָׁנוֹת לְמוּד וְהִתְעַמְּקוּת. **אור החיים**

(ב) הַמַּסֹּת הַגְּדֹלֹת אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ הָאֹתֹת וְהַמֹּפְתִים הַגְּדֹלִים הָהֵם:

ב נִסֵּי רַבְרְבַיָּא דִּי חֲזָאָה עֵינָיְךָ אָתַיָּא וּמוֹפְתַיָּא רַבְרְבַיָּא הָאִנּוּן:

(ג) וְלֹא־נָתַן יְהוָה לָכֶם לֵב לָדַעַת וְעֵינַיִם לִרְאוֹת וְאָזְנַיִם לִשְׁמֹעַ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

ג וְלָא יְהַב יְיָ לְכוֹן לִבָּא לְמִדַּע וְעַיְנִין לְמֶחֱזֵי וְאֻדְנִין לְמִשְׁמַע עַד יוֹמָא הָדֵין:

רש"י◄ **וְלֹא־נָתַן ה' לָכֶם לֵב לָדַעַת** • לְהַכִּיר אֶת חַסְדֵּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְלִידָבֵק בּוֹ. **עַד הַיּוֹם הַזֶּה** • שָׁמַעְתִּי שֶׁאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁנָּתַן מֹשֶׁה סֵפֶר הַתּוֹרָה לִבְנֵי לֵוִי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: (לקמן לא) "וַיִּתְּנֵהוּ אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי", בָּאוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מֹשֶׁה וְאָמְרוּ לוֹ: מֹשֶׁה רַבֵּינוּ, אַף אָנוּ עָמַדְנוּ בְּסִינַי, וְקִבַּלְנוּ אֶת הַתּוֹרָה וְנִתְּנָה לָנוּ, וּמָה אַתָּה מַשְׁלִיט אֶת בְּנֵי שִׁבְטְךָ עָלֶיהָ, וְיֹאמְרוּ לָנוּ יוֹם מָחָר: 'לֹא לָכֶם נִתְּנָה, לָנוּ נִתְּנָה'? וְשָׂמַח מֹשֶׁה עַל הַדָּבָר, וְעַל זֹאת אָמַר לָהֶם: (לעיל כז) "הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיֵיתָ לְעָם וְגוֹ'", הַיּוֹם הַזֶּה הֵבַנְתִּי שֶׁאַתֶּם דְּבֵקִים וַחֲפֵצִים בַּמָּקוֹם.

(ד) וָאוֹלֵךְ אֶתְכֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר לֹא־בָלוּ שַׂלְמֹתֵיכֶם מֵעֲלֵיכֶם וְנַעַלְךָ לֹא־בָלְתָה מֵעַל רַגְלֶךָ:

ד וְדַבָּרִית יָתְכוֹן אַרְבְּעִין שְׁנִין בְּמַדְבְּרָא לָא בְּלִיאַת כְּסוּתְכוֹן מִנְּכוֹן וּמְסָנָךְ לָא עֲדוּ מֵעַל רַגְלָךְ:

(ה) לֶחֶם לֹא אֲכַלְתֶּם וְיַיִן וְשֵׁכָר לֹא שְׁתִיתֶם לְמַעַן תֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

ה לַחְמָא לָא אֲכַלְתּוּן וַחֲמַר חֲדַת וְעַתִּיק לָא שְׁתֵיתוּן בְּדִיל דְּתִדְּעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן:

(ו) וַתָּבֹאוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיֵּצֵא סִיחֹן מֶלֶךְ־חֶשְׁבּוֹן וְעוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן לִקְרָאתֵנוּ לַמִּלְחָמָה וַנַּכֵּם:

ו וַאֲתֵיתוּן לְאַתְרָא הָדֵין וּנְפַק סִיחוֹן מַלְכָּא דְחֶשְׁבּוֹן וְעוֹג מַלְכָּא דְמַתְנָן לְקֳדָמוּתָנָא לַאֲגָחָא קְרָבָא וּמְחוֹנוּן:

רש"י◄ **וַתָּבֹאוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה** • עַתָּה אַתֶּם רוֹאִים עַצְמְכֶם בִּגְדֵלָה וְכָבוֹד, אַל תִּבְעֲטוּ בַּמָּקוֹם וְאַל יָרוּם לְבַבְכֶם, וּשְׁמַרְתֶּם אֶת דִּבְרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת. דָּבָר אַחֵר: "וְלֹא נָתַן ה' לָכֶם לֵב לָדַעַת", (ע"ז ה) שֶׁאֵין אָדָם עוֹמֵד עַל סוֹף דַּעְתּוֹ שֶׁל רַבּוֹ וְחָכְמַת מִשְׁנָתוֹ עַד אַרְבָּעִים שָׁנָה, וּלְפִיכָךְ לֹא הִקְפִּיד עֲלֵיכֶם הַמָּקוֹם עַד הַיּוֹם הַזֶּה, אֲבָל מִכָּאן וָאֵילָךְ יַקְפִּיד, וּלְפִיכָךְ וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־דִּבְרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וְגוֹ'.

(ז) וַנִּקַּח אֶת־אַרְצָם וַנִּתְּנָהּ לְנַחֲלָה לָרְאוּבֵנִי וְלַגָּדִי וְלַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְנַשִּׁי:

ז וּנְסַבְנָא יָת אַרְעָהוֹן וִיהַבְנָהּ לְאַחֲסָנָא לְשִׁבְטָא דְרְאוּבֵן וּלְשִׁבְטָא דְגָד וּלְפַלְגוּת שִׁבְטָא דְמְנַשֶּׁה:

(ח) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־דִּבְרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם לְמַעַן תַּשְׂכִּילוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:

ח וְתִטְּרוּן יָת פִּתְגָּמֵי קְיָמָא הָדָא וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן בְּדִיל דְּתִצְלְחוּן יָת כָּל דִּי תַעְבְּדוּן:

פ פ פ

קכ"ב פסוקים, לעבדי"ו סימן. חסלת פרשת תבא

הפטרה לפרשת כי תבוא נדפסה לקמן עמ' קסג

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

א) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל וְגוֹ'. הֲגַם שֶׁעַד עַתָּה הָיָה מְדַבֵּר אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל, הוֹסִיף לְקַבֵּץ הַנָּשִׁים וְהַטַּף וְהַגֵּרִים כָּאָמוּר בְּסָמוּךְ אַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם כֻּלְּכֶם וְגוֹ' טַפְּכֶם וְגוֹ':

חֲסָלַת פָּרָשַׁת תָּבוֹא

שיעורי תהלים לשבוע פרשת תבוא

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י"ב אלול מפרק סו עד סוף פרק סח ופרקים לד-לו	**יום רביעי - ט"ו אלול** מפרק עז עד סוף פרק עח ופרקים מג-מה
יום שני - י"ג אלול מפרק סט עד סוף פרק עא ופרקים לז-לט	**יום חמישי - ט"ז אלול** מפרק עט עד סוף פרק פב ופרקים מו-מח
יום שלישי - י"ד אלול מפרק עב עד סוף פרק עו ופרקים מ-מב	**יום שישי - י"ז אלול** מפרק פג עד סוף פרק פז ופרקים מט-נא
שבת קודש - י"ח אלול פרק כ מפרק פח עד סוף פרק פט ופרקים נב-נד	

יום ראשון י"ב אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קכ, יד. לעורר... עד עמ' 240, למעלה מעלה.

יד. רבים מאגרות קודש (הנדפסים בחלק זה "אגרת הקדש") כתב רבנו הזקן בקשר לעורר על ענין הצדקה בכלל, ובמיוחד בקשר לצדקת ארץ ישראל, להחזקת החבריא קדישא של רבי מענדעלע מהורודוק ורבי אברהם מקאליסק ותלמידיהם (שעלו לארץ ישראל), על ידי "בולל חב"ד" שיסד רבנו הזקן.

באגרת הקודש זו (סימן י"ד), מדגיש רבנו הזקן במיוחד, שהצדקה לארץ ישראל צריכה להינתן כל שנה ביתר חיות באיכות, ובהוספה בנתינות בכמות – כפי שהדבר בהמשכה הרוחנית של החיות האלקית בארץ ישראל, שהיא באופן כזה, כפי שיסביר להלן.

רבנו הזקן מתחיל, שהכוונה באגרת זו היא, לעורר את האהבה הישנה והחיבה לארץ הקודש (ארץ ישראל), שהאהבה תהיה בוערת כרשפי אש, כאילו היום ממש נתן ה' רוחו עלינו – הרוח הנדיבה לתת ביד רחבה ובכל שנה יותר ויותר. "האהבה הישנה" משמעותה לכאורה, האהבה והחיבה ששררה בענין צדקה זו מיד בתחילה, כשרבנו הזקן יסד את ה"בולל", שכפי טבעו של דבר חדש, היה זה מתוך אהבה וחיבה מיוחדות, מצד הזכות שזיכה אותם רבנו הזקן במצות הצדקה לארץ ישראל, אך משעבר הזמן נחלשה אהבה זו, לכן כותב רבנו הזקן אגרת זו, כדי לעורר מחדש את האהבה כפי שהיתה בתחילה.

אגרת הקדש

יד לעורר את האהבה הישנה וחבת אה"ק להיות בוערת כרשפי אש מקרב איש ולב עמוק כאלו היום ממש נתן ה' רוחו עלינו רוח נדיבה בהתנדב עם למלאות ידם לה' ביד מלאה ורחבה בריבוי אחר ריבוי מדי שנה בשנה הולך ועולה למעלה ראש כמדת קדש העליון המאיר לאה"ק המתחדש ומתרבה תמיד כדכתיב תמיד עיני ה' אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה דהאי ועד אחרית כו' אינו מובן לכאורה שהרי באחרית שנה זו מתחלת שנה שניה וא"כ הל"ל לעולם ועד: **אך** הענין יובן ע"פ מ"ש ה' בחכמה יסד ארץ שיסוד הארץ העליונה היא בחי' ממלא כ"ע והתחתונה היא ארץ חפץ המכוונת כנגדה ממש ונק' על שמה ארץ החיים הנה הוא נמשך מהמשכת והארת חכמה עילאה מקור החיים העליונים כדכתיב החכמה תחיה בעליה וכו' והארה והמשכה זו היא מתחדשת באור חדש ממש בכל שנה ושנה כי הוא יתברך וחכמתו אחד בתכלית היחוד ונק' בשם אוא"ם ב"ה שאין סוף ואין קץ למעלת וגדולת האור והחיות הנמשך ממנו יתברך ומחכמתו בעילוי אחר עילוי עד אין קץ ותכלית לרום המעלות למעלה מעלה

לְעוֹרֵר אֶת הָאַהֲבָה הַיְשָׁנָה וְחִבַּת אֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ, – ארץ ישראל, לִהְיוֹת בּוֹעֶרֶת כְּרִשְׁפֵּי אֵשׁ מִקֶּרֶב אִישׁ וְלֵב עָמֹק, כְּאִלּוּ הַיּוֹם מַמָּשׁ נָתַן ה' רוּחוֹ עָלֵינוּ, רוּחַ נְדִיבָה, בְּהִתְנַדֵּב עָם לְמַלֹּאת יָדָם לַה', בְּיָד מְלֵאָה וּרְחָבָה, בְּרִבּוּי אַחַר רִבּוּי, מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה, – שמבלי הבט שבשנה שעברה נתנו בהוספה, נתנו בשנה השניה בהוספה נוספת – הוספה על הוספה, הוֹלֵךְ וְעוֹלֶה לְמַעְלָה רֹאשׁ, כְּמִדַּת "קֹדֶשׁ הָעֶלְיוֹן" הַמֵּאִיר לְאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ, – בה מאירה בחינת וספירת ה"חכמה" הנקראת "קודש העליון", הַמִּתְחַדֵּשׁ וּמִתְרַבֶּה תָּמִיד, – בחינת "קדש העליון" המאירה בארץ ישראל, מתחזקת ומתרבה תמיד, היא מאירה ביתר כמות, ומתחדשת באור חדש באיכות, כִּדְכְתִיב: – כמו שכתוב[1]: "תָּמִיד עֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בָּהּ, – בארץ ישראל, מֵרֵשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה"; – "עינים" למעלה, הוא (כפי שיסביר להלן) כינוי לבחינת "חכמה", והיינו שבחינת חכמה, "קדש העליון", היא (מאירה) שם תמיד, מתחילת השנה עד סוף השנה. אך, כדי להסביר איך למדים מהפסוק שבחינת ה"חכמה" המאירה בארץ ישראל, היא בכל פעם ביתר **ריבוי והתחדשות** – מקדים רבנו הזקן בשאלה: דְּהַאי – מה שכתוב, "וְעַד אַחֲרִית כו'" אֵינוֹ מוּבָן לִכְאוֹרָה, שֶׁהֲרֵי בְּאַחֲרִית שָׁנָה זוֹ מַתְחֶלֶת שָׁנָה שְׁנִיָּה, וְאִם כֵּן הָוֵי לֵיהּ לְמֵימַר – היה צריך לומר, "לְעוֹלָם וָעֶד": – שהאור של ה"עינים" שלמעלה מאיר שם תמיד? אַךְ הָעִנְיָן יוּבָן, עַל פִּי מַה שֶׁכָּתוּב[2]: "ה' בְּחָכְמָה יָסַד אָרֶץ", שֶׁיְּסוֹד הָ"אֶרֶץ הָעֶלְיוֹנָה" - הִיא בְּחִינַת "מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין", – "מלכות" של עולם ה"אצילות" הנקראת "ארץ" מפני שהיא הספירה האחרונה מהספירות העליונות, והיא מתלבשת בעולמות ובנבראים להחיותם, שזו "הארץ העליונה", וְ – ארץ הַתַּחְתּוֹנָה - הִיא "אֶרֶץ חֵפֶץ" – ארץ ישראל הנקראת "ארץ חפץ", הַמְּכֻוֶּנֶת כְּנֶגְדָּהּ – כנגד הארץ העליונה, מַמָּשׁ, וְ – ארץ ישראל נִקְרֵאת עַל שְׁמָהּ – על שם הארץ העליונה, "אֶרֶץ הַחַיִּים", הִנֵּה – יסוד זה, הוּא נִמְשָׁךְ מֵהַמְשָׁכַת וְהָאָרַת חָכְמָה עִלָּאָה, – חכמה עליונה, מְקוֹר הַחַיִּים הָעֶלְיוֹנִים, – מבחינת "חיים" שלמעלה, כְּדִכְתִיב: – כמו שכתוב[3]: "הַחָכְמָה תְּחַיֶּה בְּעָלֶיהָ וְכו'". – הרי שמ"חכמה" נמשך היסוד לארץ זו, שזה "בחכמה יסד ארץ", ומ"חכמה" מאיר בבחינת "ארץ", בארץ שלמעלה – מלכות דאצילות, ובארץ שלמטה – ארץ ישראל. וְהָאָרָה וְהַמְשָׁכָה זוֹ – המאירה ב"ארץ" מהחכמה העליונה, הִיא מִתְחַדֶּשֶׁת בְּאוֹר חָדָשׁ מַמָּשׁ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, – שכל שנה מאיר אור חדש שלא היה כמוהו אף פעם אור כזה, כִּי הוּא יִתְבָּרֵךְ וְחָכְמָתוֹ אֶחָד בְּתַכְלִית הַיִּחוּד, וְנִקְרָא בְּשֵׁם "אוֹר־אֵין־סוֹף־בָּרוּךְ־הוּא", שֶׁאֵין סוֹף וְאֵין קֵץ לְמַעֲלַת וּגְדֻלַּת הָאוֹר וְהַחִיּוּת הַנִּמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ וּמֵחָכְמָתוֹ, בְּעִלּוּי אַחַר עִלּוּי, עַד אֵין קֵץ וְתַכְלִית, לְרוּם הַמַּעֲלוֹת לְמַעְלָה מַעֲלָה. – הרי ביחוד שאין סוף ותכלית לעליונות ההמשכות הנמשכות מ"חכמה עילאה", מהחכמה העליונה, הרי מבלי הבט עד כמה נעלה, במדריגה, האור שנמשך בשנה שעברה – יכול להימשך אור נעלה יותר בשנה החדשה.

---

1. עקב יא, יב. **2.** משלי ג, יט. **3.** קהלת ז, יב.

יום שני י"ג אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 240, ובכל שנה ושנה... עד עמ' קכא, בעשי"ת וד"ל:

וּבְכָל שָׁנָה וְשָׁנָה יוֹרֵד וּמֵאִיר מֵחָכְמָה עִלָּאָה[4] – מהחכמה העליונה, **אוֹר חָדָשׁ וּמְחֻדָּשׁ, שֶׁלֹּא הָיָה מֵאִיר עֲדַיִן מֵעוֹלָם לָאָרֶץ הָעֶלְיוֹנָה,** – האור הנמשך מ"חכמה" הוא חדש ומחודש, שב"חכמה" עצמה נמשך אור חדש מ"אין סוף" שלמעלה מ"חכמה", ואור זה נמשך ב"ארץ העליונה", **כִּי אוֹר כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה מִסְתַּלֵּק לְשָׁרְשׁוֹ בְּכָל עֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה** – בכל ערב ראש השנה מסתלק האור של השנה החולפת לשורשו בעצמות "אור אין סוף", **כְּשֶׁהַחֹדֶשׁ** – הלבנה, **מִתְכַּסֶּה בּוֹ,** – ראש השנה נקרא "חג שהחדש מתכסה בו"[5], הלבנה איננה מאירה אז, ומשמעות הדבר ברוחניות היא, שבחינת "מלכות", האור המחיה את העולמות והנבראים – הנקרא "סיהרא" (לבנה) – מתעלם ומסתלק לשורשו, **וְאַחַר כָּךְ עַל יְדֵי תְּקִיעַת שׁוֹפָר וְהַתְּפִלּוֹת נִמְשָׁךְ אוֹר חָדָשׁ עֶלְיוֹן מִבְּחִינָה עֶלְיוֹנָה יוֹתֵר שֶׁבְּמַדְרֵגַת חָכְמָה עִלָּאָה,** – חכמה עליונה, **לְהָאִיר לָאָרֶץ עֶלְיוֹנָה וְלַדָּרִים עָלֶיהָ,** – כפי הביטוי "המאיר לארץ ולדרים עליה", **הֵם כָּל הָעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים הַמְקַבְּלִים חִיּוּת מִמֶּנָּה,** דְּהַיְנוּ – מה שהם מקבלים חיות מהבחינה העליונה יותר, אין זה ממנה מצד עצמה, אלא **מִן הָאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא וְחָכְמָתוֹ הַמְלֻבָּשׁ בָּהּ,** – ב"ארץ העליונה", **כְּדִכְתִיב:** – כמו שכתוב[6]: **"כִּי עִמְּךָ מְקוֹר חַיִּים,** – חכמה עליונה שהיא המקור של חיים, היא "עמך", בטלה ומאוחדת עם "אין סוף", **בְּאוֹרְךָ** – המאיר מ"חכמה" ל"ארץ העליונה", **נִרְאֶה אוֹר",** – האור המאיר מה"ארץ העליונה" לכל הנבראים המקבלים חיותם ממנה, דְּהַיְנוּ **אוֹר הַמֵּאִיר מֵחָכְמָה עִלָּאָה** – מהחכמה העליונה, **מְקוֹר הַחַיִּים (וְכַנּוֹדָע לְיוֹדְעֵי חֵן,** – ליודעי חכמת הקבלה, **שֶׁבְּכָל רֹאשׁ הַשָּׁנָה הִיא הַנְּסִירָה, וּמְקַבֶּלֶת מֹחִין חֲדָשִׁים עֶלְיוֹנִים יוֹתֵר כוּ').** – זה ענין בתורת הקבלה בהקשר לענין בנין המלכות בראש השנה, וכפי שכתוב ביום בריאת האדם (הוא יום ראש השנה): "ויפל ה' אלקים תרדמה על האדם"[7] וכו', הפרדת הצלע שממנו נבנתה חוה. כתוב בתורת הקבלה שאדם הכוונה ל"אדם העליון", בחינת ז"א דאצילות (בחינת המדות של עולם האצילות), ו"ויפל ה' אלקים תרדמה" – הסתלקות המוחין מז"א (מהמדות), כפי שהדבר בשעת השינה שהשכל מסתלק, ואז נמשכים מוחין חדשים ל"מלכות" שלא על ידי ז"א (שלא על ידי המדות), שכן, המוחין החדשים האלה הם למעלה מאשר כפי שהיה כש"מלכות" קיבלה על ידי ז"א. **וּבִפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת, כֵּן הוּא בְּכָל יוֹם וָיוֹם, נִמְשָׁכִין מֹחִין עֶלְיוֹנִים יוֹתֵר בְּכָל תְּפִלַּת הַשַּׁחַר, וְאֵינָן מֹחִין הָרִאשׁוֹנִים שֶׁנִּסְתַּלְּקוּ אַחַר הַתְּפִלָּה,** – של אתמול, **רַק גְּבוֹהִין יוֹתֵר. וְדֶרֶךְ כְּלָל בִּכְלָלוּת הָעוֹלָם** – לא רק באדם (כמו בשעת התפלה) אלא בכל העולם, **בְּ"שִׁית אַלְפֵי שְׁנִין",** – בששת אלפי שנה של קיום העולם[8], **כֵּן הוּא בְּכָל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה.** – שבכל ראש השנה נמשכים מוחין חדשים – חיות עליונה וחדשה. **וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: "תָּמִיד עֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בָּהּ", שֶׁהָ"עֵינַיִם" הֵם כִּנּוּיִם לְהַמְשָׁכַת וְהֶאָרַת אוֹר הַחָכְמָה, שֶׁלָּכֵן נִקְרְאוּ חֲכָמִים "עֵינֵי הָעֵדָה"[9],** – שכן בהם מאיר אור החכמה המצויין בכינוי "עינים", **וַ"אֲוִירָא דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מַחְכִּים"[10].** – האויר של ארץ ישראל מחכים, מפני ששם מאירה בחינת ה"חכמה", הרי "תמיד עיני ה' אלקיך" – שתמיד מאירה שם בחינת ה"חכמה". **וְהֶאָרָה וְהַמְשָׁכָה זוֹ, אַף שֶׁהִיא תְּמִידִית, אַף־עַל־פִּי־כֵן אֵינָהּ בִּבְחִינָה וּמַדְרֵגָה אַחַת** – ושווה, **לְבַדָּהּ מִימֵי עוֹלָם, אֶלָּא שֶׁבְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה הוּא אוֹר חָדָשׁ עֶלְיוֹן, כִּי הָאוֹר שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ וְהֵאִיר בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה זֶה, הוּא מִסְתַּלֵּק בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה הַבָּאָה לְשָׁרְשׁוֹ.** – כך שהאור הנמשך שוב, הוא אור חדש ונעלה יותר. **וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב:** – ש"עיני ה' אלקיך" בה **"מֵרֵאשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה" לְבַדָּהּ.** – ולא כתוב "לעולם ועד", שכן,

אגרת הקדש

ובכל שנה ושנה יורד ומאיר מחכמה עילאה אור חדש ומחודש שלא היה מאיר עדיין מעולם לארץ העליונה כי אור כל שנה ושנה מסתלק לשרשו בכל ער"ה כשהחדש מתכסה בו ואח"כ ע"י תקיעת שופר והתפלות נמשך אור חדש עליון מבחי' עליונה יותר שבמדרגת חכמה עילאה להאיר לארץ עליונה ולדרים עליה הם כל העולמות העליונים והתחתונים המקבלים חיותם ממנה דהיינו מן האור א"ס ב"ה וחכמתו המלובש בה כדכתיב כי עמך מקור חיים באורך נראה אור דהיינו אור המאיר מחכמה עילאה מקור החיים (וכנודע לי"ח שבכל ר"ה היא הנסירה ומקבלת מוחין חדשים עליונים יותר כו') ובפרטי פרטיות כן הוא בכל יום ויום נמשכין מוחין עליונים יותר בכל תפלת השחר ואינן מוחין הראשונים שנסתלקו אחר התפלה רק גבוהין יותר ודרך כלל בכללות העולם בשית אלפי שנין כן הוא בכל ר"ה ור"ה. וז"ש תמיד עיני ה' אלהיך בה שהעינים הם כינוים להמשכת והארת אור החכמה שלכן נקראו חכמים עיני העדה ואוירא דא"י מחכים והארה והמשכה זו אף שהיא תמידית אעפ"כ אינה בבחי' ומדרגה אחת לבדה מימי עולם אלא שבכל שנה ושנה הוא אור חדש עליון כי האור שנתחדש והאיר בר"ה זה הוא מסתלק בער"ה הבאה לשרשו. וז"ש מרשית השנה ועד אחרית שנה לבדה ולכן כתיב מרשית חסר א' רומז

---

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מלקו"ת (שה"ש נ, ב): ודאי גם בח"ע נמשך או"ח זה מלמע' כו'". **5.** ר"ה ח, א. **6.** תהלים לו, י. **7.** בראשית ב, כא. **8.** ר"ה לא, א. **9.** ראה שלח טו, כד. תענית כד, א. **10.** ב"ב קנח, ב.

ההמשכה הנמשכת בראש השנה היא רק לאותה שנה, ובערב ראש השנה היא מסתלקת כדי שיימשך אור חדש ונעלה יותר. **וְלָכֵן כְּתִיב** – כתוב, **"מֵרֵשִׁית" חָסֵר א'** – שהיה צריך להיות כתוב "ראשית" (באל"ף אחרי הרי"ש) וכאן כתוב בלי אל"ף – וטעמו של דבר על פי פנימיות, הוא: **רוֹמֵז עַל הִסְתַּלְּקוּת הָאוֹר שֶׁמִּסְתַּלֵּק בְּלֵיל רֹאשׁ הַשָּׁנָה עַד אַחַר הַתְּקִיעוֹת,** – שאז פנימיות החיות של העולם היא בהסתלקות, שכן אז "עליית המלכות", פנימיות ה"מלכות" עומדת בעליה והסתלקות, **שֶׁיּוֹרֵד** – אחרי התקיעות, **אוֹר חָדָשׁ עֶלְיוֹן יוֹתֵר שֶׁלֹּא הָיָה מֵאִיר עֲדַיִן מִימֵי עוֹלָם אוֹר עֶלְיוֹן כָּזֶה, וְהוּא מִתְלַבֵּשׁ וּמִסְתַּתֵּר בְּ"אֶרֶץ הַחַיִּים" שֶׁלְּמַעְלָה** – ב"מלכות" של עולם ה"אצילות", מקור כל העולמות והנבראים, **וְשֶׁלְּמַטָּה,** – בארץ ישראל, ההשפעה בעולם זה עוברת דרך ארץ ישראל, בתחילה באה החיות בארץ ישראל, ומארץ ישראל היא נמשכת בכל העולם, **לְהַחֲיוֹת אֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת כָּל מֶשֶׁךְ שָׁנָה זוֹ. אַךְ גִּלּוּיוֹ מֵהַהֶסְתֵּר הַזֶּה,** – אור זה נהיה מוסתר בארץ החיים שלמעלה ושלמטה, וכדי שאור זה יתגלה ויושפע שפע חיות בעולמות ובנבראים, הרי זה, **תָּלוּי בְּמַעֲשֵׂה הַתַּחְתּוֹנִים וּזְכוּתָם וּתְשׁוּבָתָם בַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה,** – כפי מדת הזכות שזכו, והתשובה שעשו במשך עשרת ימי התשובה, באותה מדה מתגלה האור החדש והנעלה יותר שנמשך בראש השנה, **וְדֵי לַמֵּבִין:**

אגרת הקדש

על הסתלקות האור שמסתלק בליל ר"ה עד אחר התקיעות שיורד אור חדש עליון יותר שלא היה מאיר עדיין מימי עולם אור עליון כזה והוא מתלבש ומסתתר בארץ החיים שלמעלה ושלמטה להחיות את כל העולמות כל משך שנה זו אך גילויו מההסתר הזה תלוי במעשה התחתונים וזכותם ותשובתם בעשי"ת וד"ל:

לסיכום: הוסבר באגרת זו, שהאור האלקי של "חכמה" ד"אצילות" המאיר בארץ ישראל, הוא בכל שנה בהוספה בכמות ובאיכות, יותר אור, ואור נעלה יותר. על דרך זה על הצדקה של ארץ ישראל להיות באופן כזה, שבכל שנה תינתן בהוספה בכמות ובאיכות. מסיום האגרת יוצא, שהדבר נוגע גם להתגלות האור, שהאור שירד באופן של הסתר – הרי כדי שיתגלה יותר ויותר – תלוי הדבר בריבוי מתן הצדקה לארץ ישראל יותר ויותר.

יום שלישי י"ד אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קכא, טו. להבין משל... עד עמ' קכא, הכלולה מהן.

טו. ענין "עשר ספירות", עשר הספירות של עולם ה"אצילות" ושל שאר העולמות (בהן מדובר באגרת זו), היא ענין יסודי בתורת הקבלה ובתורת החסידות. כל ענין בריאת העולמות והנהגת העולמות – הוא על ידי ה"ספירות", כפי שנאמר במאמר "פתח אליהו"[1]: "אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין וקרינן להון עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין ועלמין דאתגליין" – אתה – "אור אין סוף" – האצלת (הבאת מהעלם להתגלות) עשרה לבושים הנקראים "עשר ספירות", להנהיג בהם העולמות שלא התגלו והעולמות הגלויים.

בעשר הספירות מתבטא גם הכוח הבלי־גבול של "אין סוף" וגם כוח הגבול של "אין סוף", כפי שהוא אומר ב"עבודת הקודש"[2]: "אור אין סוף הוא שלימותא דכולא, כשם שיש לו כח בבלתי בעל גבול כך יש לו כח בגבול, שאם תאמר יש לו כח בבלתי בעל גבול ואין לו כח בגבול הרי אתה מחסר שלימותו ואין סוף הוא שלימותא דכולא". כלומר – "אור אין סוף" יש לו כוח ב"בלי גבול", ויש לו גם כוח ב"גבול". שכן, אם תאמר שיש לו כוח רק ב"בלי גבול" ואין לו כוח ב"גבול", הרי אתה מחסר בשלימותו, ו"אור אין סוף" הוא הרי השלימות של הכל. הרי, כיוון שענין ה"גבול" הוא שלימות, מן ההכרח שתהיה ל"אור אין סוף" את השלימות של כוח ה"גבול".

שני כוחות אלה, כוח ה"בלי גבול" וכוח ה"גבול", באים ב"ספירות" באופן של בריאת והנהגת העולמות: ה"אורות" של הספירות, שהם פשוטים בלי ציור והגבלה של "חכמה" או "חסד", והם בבחינת "אין סוף" – הם ההתגלות של הכוח "הבלי גבול" כפי שהוא "עומד" בענין ה"ספירות"; וה"כלים" שיש להם ציור פרטי והגבלה של "חכמה" ו"חסד" – הם ההתגלות של כוח ה"גבול". ועל ידי ה"ספירות" נמשך מ"אור **אין סוף**" שהוא ענין של אין סוף ובלי גבול – לברוא ולהנהיג העולמות שהם הרי מוגבלים.

כשם שהספירות, גם האורות וגם הכלים, מאוחדות בתכלית עם "אור אין סוף", ש"איהו וחיוהו חד איהו וגרמוהי חד"[3], אור אין סוף והאורות הם דבר אחד, אור אין סוף והכלים הם דבר אחד, הרי שהתהוות והנהגת העולמות – היא מ"אור אין סוף", ובכל זאת העולמות הם ענין של גבול ולא "אין סוף" ובלי גבול (כמו שזה ב"אור אין סוף" המהווה ומחיה אותם), שכן, זה הרי בא על ידי ענין ה"ספירות" שבהן ישנה ירידת כוח ה"גבול" להוות ולהחיות עולמות בעלי גבול.

ההתלבשות של "אור אין סוף" בענין ה"ספירות", נקראת "אדם", "ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם"[4], שכן "אדם" משמעו פרצוף של עשר ספירות.

בתורת הקבלה מדובר בעיקר אודות ענין ה"ספירות" של העולמות הרוחניים, ה"ספירות" של עולם ה"אצילות" ושל שאר העולמות, ואילו בתורת החסידות מדובר יותר אודות ענין עשר הספירות והכוחות שישנם בנשמתו של כל יהודי, שהיא – הנשמה – באה ומשתלשלת מעשר הספירות[5] – ישנן גם בה עשר הספירות, ועבודתו של יהודי בעשרת כוחות נשמתו, "פועלות" גם למעלה ב"ספירות" של העולמות העליונים שמהן באות הספירות והכוחות של הנשמה. הידיעה וההשגה במציאות ענין ה"ספירות" למעלה, הידיעה בסדר ההשתלשלות – היא עצמה "מצוה רבה ונשאה" (או "רמה ונשאה"), כפי שרבנו הזקן אומר להלן ב"קונטרס אחרון"[6], וזה מביא לאהבת ה' ולירא ת ה' שהן יסוד ושורש לכל המצוות (כפי שמובא גם ב"לקוטי תורה"[7]), והידיעה וההשגה בספירות ובכוחות הנשמה מעניקה חיות והתעלות אחרות לגמרי בעבודתו של יהודי.

---

1. הקדמת תיקוני הזוהר. **2.** ח"א רפ"ח. **3.** תקו"ז בהקדמה (ג, ב). ע"ח שמ"ז פ"ב ובכ"מ. וראה להלן ס"כ. **4.** יחזקאל א, כו. **5.** ראה תניא ח"א פ"ג. **6.** קנו, ב. **7.** ד"ה ולא תשבית.

אגרת הקדש

טו להבין משל ומליצה דברי חכמים וחידותם בענין הספירות מודעת

זאת בארץ מפי קדושי עליון נ"ע לקרב קצת אל השכל מאי דכתיב ומבשרי אחזה אלוה שהכוונה היא להבין קצת אלהותו יתברך מנפש המלובשת בבשר האדם וע"פ מארז"ל ע"פ ברכי נפשי וגו' מה הקב"ה כו' אף הנשמה כו' וע"פ מאמר הזהר ע"פ ויפח באפיו נשמת חיים מאן דנפח מתוכי' נפח ואפי' נפש דעשיה היא באה מזיווג זו"נ דעשיה והמוחין שלהם שהם בחי' חיה ונשמה דזו"נ שהן הן אחוריים דכלים דזו"נ דאצילות שהם אלהות ממש שבתוכם מאיר אור א"ס ב"ה המלובש וגנוז בחכמה דאצי' דאיהו וגרמוהי חד באצילות וע"כ גם בנשמת האדם מאיר אור א"ס ב"ה מלובש וגנוז באור החכמה שבה להחיות את האדם וממנה יוכל האדם להבין קצת בספירות העליונות שכולן מאירות בנשמתו הכלולה מהן.

"לְהָבִין מָשָׁל וּמְלִצָּה דִּבְרֵי חֲכָמִים וְחִידוֹתָם" בְּעִנְיַן הַסְּפִירוֹת. – הלשון "להבין משל ומליצה דברי חכמים וחידותם" הוא מפסוק[8], וכפי שמפרשים אומרים שם, הרי הכוונה ב"משל ומליצה" היא לתורה שבכתב, שישנם ענינים בתורה שבגלוי הם ענין של משל לענין נעלה יותר, למרות שגם המליצה בה הוא מתבטא, הוא גם כן תורה, הוראה ולימוד (כמו למשל "ראה חיים עם האשה אשר אהבת"[9], שזה משל על חכמת התורה, אך גם פשט הדברים הוא תורה והוראה), ו"דברי חכמים וחידותם" הכוונה לתורה שבעל פה: "דברי חכמים" הם גלוים, ו"חידות" הם דברים שמן ההכרח להזדקק לכך שיגלו ויפתרו את החידה. מציין רבנו הזקן, שבענין ה"ספירות" ישנם גם כל הענינים של משל ומליצה, ודברי חכמים וחידותם, שכן, ענין ה"ספירות" הוא גם למעלה בעולמות העליונים וגם למטה בנפש של יהודי. מוֹדַעַת זֹאת – ידוע הדבר בָּאָרֶץ מִפִּי קְדוֹשֵׁי עֶלְיוֹן נִשְׁמָתָם עֵדֶן, לְקָרֵב קְצָת אֶל הַשֵּׂכֶל מַאי דִּכְתִיב: – מה שכתוב[10]: "וּמִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ", שֶׁהַכַּוָּנָה – של הפסוק, הִיא לְהָבִין קְצָת אֱלֹהוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ מִנֶּפֶשׁ הַמְלֻבֶּשֶׁת בְּבְשַׂר הָאָדָם, – כלומר, הנפש המחיה את הגוף, הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א: שכן, במהות הנפש כלשעצמה – כמו, ברוחניות בכלל בפני עצמה – אין כל הבנה כלל, וְעַל פִּי מַאֲמַר רַז"ל[11] עַל פָּסוּק[12]: "בָּרְכִי נַפְשִׁי וְגוֹ'" - "מַה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כּוּ', – מלא כל העולם, אַף הַנְּשָׁמָה כּוּ'", – מלאה את כל הגוף", ורבותינו ז"ל מונים שם דברים נוספים אשר כשם שהם אצל הקב"ה כך הם בנשמה, הרי, כיוון שרבותינו ז"ל משווים את הנשמה, שיש בה ענינים שישנם אצל הקדוש ברוך הוא, יכולים הרי להבין מהנשמה ענינים כפי שהם אצל הקדוש ברוך הוא, להבין ענינים באלקות. אלא, מהו באמת הדמיון ואיך אכן אפשר להשוות ענינים של הנשמה אל הקדוש ברוך הוא? – יביא רבנו הזקן מהזוהר, שהנשמה באה מפנימיות האלקות ויש בה ענינים מהספירות העליונות ומאלקות, לכן יכולים להבין מהנשמה ענינים באלקות, ובלשון רבנו הזקן: וְעַל פִּי מַאֲמַר הַזֹּהַר[13] עַל פָּסוּק[14]: "וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים" - "מַאן דְּנָפַח, מִתּוֹכֵיהּ נָפַח", – הנופח – נופח מפנימיותו, שלא כמו בדיבור, כשאחד מדבר, הרי הוא מוציא את ההבל החיצוני, אך הנופח – מוציא את פנימיות ההבל, וכשאומרים הלשון "נפיחה" על הכנסת הנשמה בגוף, משמעה, שהנשמה באה מפנימיות האלקות, וכפי שרבנו הזקן מסביר זאת ב"אגרת התשובה"[15], וַאֲפִלּוּ נֶפֶשׁ דַּעֲשִׂיָּה – "עשיה" הוא העולם התחתון ביותר, ו"נפש" היא התחתונה בחמש המדריגות נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה, הִיא בָּאָה מִזִּוּוּג – יחוד, זו"נ – "ז"א" ו"נוקבא", דַּעֲשִׂיָּה, – של עולם העשיה, מיחוד וזיווג ז"א (מדות) ונוקבא (מלכות) של עולם ה"עשיה" באות הנפשות של עולם העשיה, וְהַמֹּחִין שֶׁלָּהֶם – של ז"א ונוקבא ד"עשיה", שֶׁהֵם בְּחִינַת חַיָּה וּנְשָׁמָה דְּזו"נ, – "חיה" היא בחינת "חכמה", "החכמה תחיה"[16], ו"נשמה" היא בחינת "בינה", "נשמת שדי תבינם"[17], כך, בנשמה שהיא רק במדריגה של נפש ד"עשיה" – ישנן כל הספירות, מ"ז"א", שש מדות, מ"נוקבא", מלכות, מ"חכמה" ומ"בינה", שֶׁהֵן הֵן אֲחוֹרַיִם – החיצוניות, דְּכֵלִים דְּזו"נ דַּאֲצִילוּת, – שכן, הכלים של זו"נ של "אצילות" מאירים ב"עשיה", ומתלבשים בספירות עולם ה"עשיה"[18]; הרי שהספירות של עולם ה"עשיה", הן החיצוניות והאחורים של הכלים של זו"נ ד"אצילות", שֶׁהֵם – הכלים ד"אצילות", הם אֱלֹהוּת מַמָּשׁ, שֶׁבְּתוֹכָם – בכלים ד"אצילות" מֵאִיר אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא הַמְלֻבָּשׁ וְגָנוּז בְּחָכְמָה דַּאֲצִילוּת, – כפי שאומר בהגה"ה שבפרק ל"ה בחלק הראשון של ספר ה"תניא", טעמו של דבר, מדוע "אור אין סוף" שורה ב"חכמה" דוקא; הרי, "אור אין סוף" שב"חכמה", מאיר בכל הספירות שבעולם ה"אצילות", "אבא עילאה מקננא באצילות"[19], חכמה עליונה מקננת באצילות, והרי שבכלים של הספירות שבעולם ה"אצילות" מאיר "אור אין סוף" ברוך הוא, דְּ"אִיהוּ וּגְרָמוֹהִי חַד" בַּאֲצִילוּת, – שהוא, "אור אין סוף" ברוך הוא, והכלים של ה"ספירות" – הם דבר אחד בעולם ה"אצילות", וכיוון שהספירות ד"אצילות" הן פנימיות הספירות של עולם ה"עשיה", הרי שבספירות של עולם ה"עשיה" מתלבש "אור אין סוף" ברוך הוא, וְעַל כֵּן – ולכן, גַּם בְּנִשְׁמַת הָאָדָם – הבאה מהספירות, מֵאִיר אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, מְלֻבָּשׁ וְגָנוּז בְּאוֹר הַחָכְמָה שֶׁבָּהּ, – שבנפש, לְהַחֲיוֹת אֶת הָאָדָם. וּמִמֶּנָּה – מהנשמה, יוּכַל הָאָדָם לְהָבִין קְצָת בִּסְפִירוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת, שֶׁכֻּלָּן – כל הספירות העליונות, מְאִירוֹת בְּנִשְׁמָתוֹ הַכְּלוּלָה מֵהֶן. – שכן, הנשמה הרי

---

8. משלי א, ו. **9.** קהלת ט, ט. **10.** איוב יט, כו. **11.** ברכות י, א. **12.** תהלים קג, א. **13.** הובא לעיל ח"א רפ"ב; ח"ג (אגרת התשובה) פ"ד - בשם הזוהר. **14.** בראשית ב, ט. **15.** שם. **16.** קהלת ז, יב. וראה לעיל סי"ד. **17.** איוב לב, ח. **18.** ראה ע"ח שמ"ז פ"ב. **19.** תקו"ז ת"ו.

באה מהספירות ויש בה עשרה כוחות כנגד עשר הספירות, לכן יכול האדם להבין באמצעותם בספירות העליונות. אלא, כשאומרים שבנשמה ישנם גם כן עשרה כוחות וספירות, מפני שהיא באה מעשר הספירות שלמעלה, ובה מאירות כל הספירות העליונות, ושבכך סיבה שמהנפש יוכל האדם להבין בספירות שלמעלה – נדרש לציין, שלא יחשבו שישנו איזה ערך ודמיון ביניהם, שלספירות העליונות יש איזה דמיון לכוחות שבנשמה, ושלכוחות הנשמה יש איזה **ערך** שהוא לספירות העליונות; לכן, בא רבנו הזקן להלן לשלול ולציין, שיש להפשיט פשטות הפירוש, שכן אין שום דמיון ושום ערך ביניהם, שהרי גם על מדת החסד של אברהם אבינו, שהיה "מרכבה" להקדוש ברוך הוא[20], אף על פי כן אומרים עליה שאין לה שום ערך ודמיון למדת החסד שלמעלה. ובלשון רבנו הזקן:

יום רביעי ט"ו אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קכא, אך צריך להקדים... עד עמ' קכב, במשל ומליצה:

אַךְ צָרִיךְ לְהַקְדִּים, מַה שֶּׁשָּׁמַעְתִּי מִמּוֹרִי עָלָיו הַשָּׁלוֹם – הרב המגיד ממזריטש, **עַל פָּסוּק**[21]: **"וְאָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר", שֶׁאָמַר אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם עַל הֶאָרַת נִשְׁמָתוֹ הַמְּאִירָה בְּגוּפוֹ מֵאוֹר חֶסֶד עֶלְיוֹן,** – שמהאור של מדת החסד ד"אצילות" האירה הנשמה בגופו של אברהם אבינו, **וְהִיא מִדָּתוֹ** – של אברהם אבינו, **מִדַּת "אַהֲבָה רַבָּה", (גֶּפֶן אַחֵר: שֶׁבָּהּ הָיָה) שֶׁהָיָה אוֹהֵב אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא** – ה"אהבה רבה" של אברהם אבינו להקדוש ברוך הוא, באה מהאור של החסד העליון ד"אצילות", **אַהֲבָה גְּדוֹלָה וְעֶלְיוֹנָה כָּל כָּךְ, עַד שֶׁנַּעֲשָׂה "מֶרְכָּבָה" לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.** – כלומר, אברהם אבינו היה בטל לגמרי להקדוש ברוך הוא עד לאופן הביטול של "מרכבה", שהוא למעלה מביטול העבד לאדונו, שכן, העבד למרות שהוא בטל לאדון, יש לו בכל זאת רצון עצמי, אלא שהוא מבטל את רצונו בפני רצון האדון, ואילו "מרכבה" בטלה לגבי הרוכב באופן שאין למרכבה שום רצון עצמי, ובאופן כזה היה ביטולו של אברהם אבינו להקדוש ברוך הוא. **וְסָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא,** – והיה עולה על הדעת לומר, **שֶׁבְּחִינַת חֶסֶד וְאַהֲבָה שֶׁלְּמַעְלָה בַּסְּפִירוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת הִיא מָעִין וְסוּג מָהוּת מִדַּת "אַהֲבָה רַבָּה" שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, רַק שֶׁהִיא** – החסד והאהבה שלמעלה, הן גְּדוֹלָה – בכמות, **וְנִפְלָאָה** – באיכות, **מִמֶּנָּה** – ממדתו של אברהם אבינו, **לְמַעְלָה מַעְלָה עַד אֵין קֵץ וְתַכְלִית,** – אמנם גדולה ונפלאה ממנה – אך על כל פנים איזה דמיון יש ביניהם, **כַּנּוֹדַע מִמִּדּוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת שֶׁאֵין לָהֶם [גֶּפֶן אַחֵר: קֵץ] סוֹף וְתַכְלִית מִצַּד עַצְמָן,** – כשההשפעה מהמדות העליונות יורדת למטה, היא באה בקץ וסוף ותכלית, כלומר בענין של גבול, שלכן מתהווים ממנה עולמות ונבראים בעלי גבול, אך, **מצד עצמן**, כפי שהמדות העליונות הן בעצם, הן בלי גבול ואין בהן קץ וסוף ותכלית, **כִּי אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מֵאִיר וּמְלֻבָּשׁ בְּתוֹכָם** – בתוך המדות העליונות, **מַמָּשׁ, וְ"אִיהוּ וּגְרְמוֹהִי חַד",** – הוא, "אור אין סוף" ומדותיו, הכלים של הספירות, הם דבר אחד, במילא הרי גם המדות העליונות הן בבחינה של "אין סוף", **מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּנִשְׁמַת הָאָדָם הַמְּלֻבֶּשֶׁת בַּחֹמֶר,** – בגוף שהוא חומרי, **שֶׁיֵּשׁ לְמִדּוֹתֶיהָ קֵץ וּגְבוּל,** – הרי מובן במילא, שמדת החסד שלמעלה גדולה ועליונה בעליונות בלתי מוגבלת ממדת החסד ואהבה של אברהם אבינו כפי שנשמתו מלובשת בגוף, **אֲבָל מִכָּל מָקוֹם סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא** – היו יכולים לחשוב, **שֶׁמִּדּוֹתֶיהָ** – של נשמת אברהם אבינו, **הֵן מֵעֵין וְסוּג מִדּוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת.** – קודם שלל רבנו הזקן מלמעלה למטה, שמדת החסד שלמעלה איננה מעין ומסוג החסד והאהבה של אברהם אבינו. וכעת הוא שולל גם מלמטה למעלה, שמדת החסד של אברהם אבינו איננה מעין ומסוג מדת החסד שלמעלה – וזאת, כדי לשלול ענין זה מכל הצדדים. **וְלָזֶה אָמַר:** – ולכן אמר אברהם אבינו: **"וְאָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר", דִּכְמוֹ שֶׁהָאֵפֶר הוּא מָהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ שֶׁל הָעֵץ הַנִּשְׂרָף, שֶׁ** – העץ לפני שנשרף, **הָיָה מֶרְכָּב מִד' יְסוֹדוֹת: אֵשׁ רוּחַ מַיִם עָפָר,** – כל דבר הרי מורכב מארבעה יסודות אלה[22], **וְנִ' יְסוֹדוֹת: אֵשׁ מַיִם רוּחַ - חָלְפוּ וְהָלְכוּ לָהֶם וְכָלוּ בֶּעָשָׁן הַמִּתְהַוֶּה מֵהַרְכָּבָתָן כַּנּוֹדַע,** – העשן יש בו משלשה יסודות **אלה**, אש, רוח, מים, שהיו בהרכבתו

אגרת הקדש

אך צריך להקדים מה ששמעתי ממורי ע"ה ע"פ ואנכי עפר ואפר שאמר אברהם אבינו ע"ה על הארת נשמתו המאירה בגופו מאור חסד עליון והיא מדתו מדת אהבה רבה (נ"א שבה הי') שהיה אוהב את הקב"ה אהבה גדולה ועליונה כ"כ עד שנעשה מרכבה להקב"ה וסד"א שבחי' חסד ואהבה שלמעלה בספירות העליונות היא מעין וסוג מהות מדת אהבה רבה של א"א ע"ה רק שהיא גדולה ונפלאה ממנה למעלה מעלה עד אין קץ ותכלית כנודע ממדות העליונות שאין להם [נ"א קץ] סוף ותכלית מצד עצמן כי אור א"ס ב"ה מאיר ומלובש בתוכם ממש ואיהו וגרמוהי חד. משא"כ בנשמת האדם המלובשת בחומר שיש למדותיה קץ וגבול. אבל מ"מ סד"א שמדותיה הן מעין וסוג מדות העליונות ולז"א ואנכי עפר ואפר דכמו שהאפר הוא מהותו ועצמותו של העץ הנשרף שהיה מורכב מד' יסודות ארמ"ע וג' יסודות אמ"ר חלפו והלכו להם וכלו בעשן המתהוה

---

20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ב"ר פמ"ז, ח. ובכ"מ. נת' בתניא ח"א פי"ח. פכ"ג. ועוד". **21.** וירא יח, כז. **22.** רמב"ם הל' יסודי התורה רפ"ד.

של העץ, **וִיסוֹד הַד'** שֶׁהָיָה בָּעֵץ, שֶׁהוּא הֶעָפָר שֶׁבּוֹ – הוא אינו עולה עם העשן, אלא הֵיוֹרֵד לְמַטָּה וְאֵין הָאֵשׁ שׁוֹלֶטֶת בּוֹ, הוּא הַנִּשְׁאָר קַיָּם, וְהוּא הָאֵפֶר. – מה שנשאר מיסוד העפר שבעץ. הרי, שהאפר הוא מהות העץ, שלפני זה היה עץ וכעת הוא אפר, כך, יאמר רבנו הזקן להלן, שגם קודם כשהעץ היה עץ, היה עיקר מהות העץ – העפר, שכעת הוא אפר. וְהִנֵּה, כָּל מָהוּת הָעֵץ וּמַמָּשׁוֹ – שהעץ יש לו "ממש" ויכולים למששו, שזה הרי לא מהאש, או הרוח או המים שבו, וְחָמְרוֹ וְצוּרָתוֹ בְּאֹרֶךְ וְרֹחַב וְעֹבִי שֶׁהָיָה נִרְאֶה לָעַיִן קֹדֶם שֶׁנִּשְׁרַף - עִקָּרוֹ הָיָה מִיסוֹד הֶעָפָר שֶׁבּוֹ, – שבעץ, רַק שֶׁאֵשׁ מַיִם רוּחַ כְּלוּלִים בּוֹ, – שהעץ כולל בתוכו גם מהיסודות אש, מים ורוח, אך העיקר שבו הוא מיסוד העפר, שממנו באים האורך, הרוחב והעובי של העץ, כִּי הֶעָפָר – יסוד העפר שבו, הוּא חֶמְרִי יוֹתֵר מִכֻּלָּן, – מאשר שאר שלשת היסודות, וְיֵשׁ לוֹ אֹרֶךְ וְרֹחַב וְעֹבִי, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּאֵשׁ וְרוּחַ, – שאין בהם אורך רוחב ועובי, וְגַם הַמַּיִם – למרות שלמים יש כבר הרי ממשות, ואורך ורוחב ועובי, אך הֵם מְעַט מְזֻעָיר – במדה מעוטה ביותר, בָּעֵץ, וְכָל אָרְכּוֹ וְרָחְבּוֹ וְעָבְיוֹ – של העץ, "הַכֹּל הָיָה מִן הֶעָפָר וְהַכֹּל שָׁב אֶל הֶעָפָר", שֶׁהוּא הָאֵפֶר הַנִּשְׁאָר אַחֲרֵי שֶׁנִּפְרְדוּ מִמֶּנּוּ אֵשׁ מַיִם רוּחַ. – והאפר שנשאר הוא העפר שהיה קודם עיקר מהות העץ. וְהִנֵּה, כְּמוֹ שֶׁהָאֵפֶר אֵין לוֹ דִּמְיוֹן וְעֶרֶךְ אֶל מָהוּת הָעֵץ הַגָּדוֹל בְּאֹרֶךְ וְרֹחַב וְעֹבִי קֹדֶם שֶׁנִּשְׁרַף, לֹא בְּכַמּוּתוֹ וְלֹא בְּאֵיכוּתוֹ, – אין לאפר שום דמיון ושום ערך לא לכמות העץ ולא לאיכותו ולחשיבותו, אַף שֶׁהוּא [הוּא] מָהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ – העץ הוא מהותו ועצמותו של האפר, וּמִמֶּנּוּ – מהעץ, נִתְהַוָּה – האפר; כָּךְ עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל אָמַר אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם עַל מִדָּתוֹ, מִדַּת הַחֶסֶד וְהָאַהֲבָה הַמְּאִירָה בּוֹ וּמְלֻבֶּשֶׁת בְּגוּפוֹ, דְּאַף שֶׁהִיא [הִיא] מִדַּת הָאַהֲבָה וְחֶסֶד הָעֶלְיוֹן שֶׁבְּאֲצִילוּת הַמֵּאִיר בְּנִשְׁמָתוֹ שֶׁהָיְתָה מֻרְכָּבָה עֶלְיוֹנָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן בְּרִדְתָּהּ לְמַטָּה לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוּפוֹ – שזה הרי, עַל יְדֵי הִשְׁתַּלְשְׁלוּת הָעוֹלְמוֹת מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה עַל יְדֵי צִמְצוּמִים רַבִּים – יורד הרי האור של מדת החסד ד"אצילות" דרך השתלשלות מדריגות רבות ומצטמצם על ידי צמצומים רבים – הרי אז, אֵין דִּמְיוֹן וְעֶרֶךְ מָהוּת אוֹר הָאַהֲבָה הַמֵּאִיר בּוֹ אֶל מָהוּת אוֹר אַהֲבָה וְחֶסֶד עֶלְיוֹן שֶׁבְּאֲצִילוּת, אֶלָּא כְּעֶרֶךְ וְדִמְיוֹן מָהוּת הֶעָפָר שֶׁנַּעֲשָׂה אֵפֶר אֶל מָהוּתוֹ וְאֵיכוּתוֹ כְּשֶׁהָיָה עֵץ נֶחְמָד לְמַרְאֶה וְטוֹב לְמַאֲכָל[23] עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, – שאין הרי שום ערך ושום דמיון בין האפר לבין העץ, כך אין שום ערך ושום דמיון בין מדת האהבה של אברהם אבינו לגבי מדת החסד והאהבה של "אצילות". וְיוֹתֵר מִזֶּה, לְהַבְדִּיל בַּאֲלָפִים הַבְדָּלוֹת, – בין האפר והעץ הגשמי לגבי רוחניות מדות האהבה של אברהם אבינו וחסד ד"אצילות", רַק שֶׁדִּבְּרָה תּוֹרָה כִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם בְּמָשָׁל וּמְלִצָּה: – קוראים, לכן, למידת החסד והאהבה של אברהם אבינו על שם החסד והאהבה של "אצילות". כך יובן גם במכל שכן, שהמדות הכוחות וספירות הנשמה של יהודי למטה, אין להם שום ערך ושום דמיון לגבי הספירות שמהן הם באים. אך בכל זאת, כיוון שהם באים מהן והספירות מאירות בנשמתו של יהודי, יכול יהודי להבין מנשמתו (המחיה את גופו) קצת בספירות העליונות, שזה תוכן הפסוק "ומבשרי אחזה אלקה".

אגרת הקדש

מהרכבתן כנודע ויסוד הד' שהיה בעץ שהוא העפר שבו היורד למטה ואין האש שולטת בו הוא הנשאר קיים והוא האפר והנה כל מהות העץ וממשו וחומרו וצורתו באורך ורוחב ועובי שהיה נראה לעין קודם שנשרף עיקרו היה מיסוד העפר שבו רק שאמ"ר כלולים בו כי העפר הוא חומרי יותר מכולן ויש לו אורך ורוחב ועובי משא"כ באש ורוח וגם המים הם מעט מזעיר בעץ וכל ארכו ורחבו ועוביו הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר שהוא האפר הנשאר אחרי שנפרדו ממנו אמ"ר והנה כמו שהאפר אין לו דמיון וערך אל מהות העץ הגדול באורך ורוחב ועובי קודם שנשרף לא בכמותו ולא באיכותו אף שהוא [הוא] מהותו ועצמותו וממנו נתהוה כך עד"מ אמר אאע"ה על מדתו מדת החסד והאהבה המאירה בו ומלובשת בגופו דאף שהיא [היא] מדת האהבה וחסד העליון שבאצילות המאיר בנשמתו שהיתה מרכבה עליונה אעפ"כ ברדתה למטה להתלבש בגופו ע"י השתלשלות העולמות ממדרגה למדרגה על ידי צמצומים רבים אין דמיון וערך מהות אור האהבה המאיר בו אל מהות אור אהבה וחסד עליון שבאצילות אלא כערך ודמיון מהות העפר שנעשה אפר אל מהותו ואיכותו כשהיה עץ נחמד למראה וטוב למאכל עד"מ ויותר מזה להבדיל באלפים הבדלות רק שדברה תורה כלשון בני אדם במשל ומליצה:

23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ענינו ראה זח"א כו, א. וצ"ע השייכות לנדו"ד".

יום חמישי ט"ז אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קכב, והנה כללות הי"ס... עד עמ' קכג, כמו שית').

וְהִנֵּה, כְּלָלוּת הַי' סְפִירוֹת שֶׁבְּנִשְׁמַת הָאָדָם נוֹדַע לַכֹּל [בְּדֶרֶךְ כְּלָל בכתב יד ליתא], שֶׁהַמִּדּוֹת נֶחֱלָקוֹת בְּדֶרֶךְ כְּלָל לְז' מִדּוֹת, וְכָל פְּרָטֵי הַמִּדּוֹת שֶׁבָּאָדָם – נטיותיו השונות של האדם, אם הן נטיות חיוביות, שהוא נמשך אליהן, או נטיות שליליות, שהוא עומד בנפרד מהן, **בָּאוֹת מֵאַחַת מִז' מִדּוֹת אֵלּוּ, שֶׁהֵן** – שבע המדות, **שֹׁרֶשׁ כָּל הַמִּדּוֹת וּכְלָלוּתָן,** – שורש כל המדות והנטיות באדם, הם שבע מדות אלו, ובהן ישנם כל הפרטים באופן כללי, לפני שהם באים בפרטים של נטיות פרטיות, **שֶׁהֵן:** – שבע המדות הן: **מִדַּת הַחֶסֶד לְהַשְׁפִּיעַ בְּלִי גְּבוּל,** – כלומר, גם עצם ההשפעה היא בלי הגבלה, וגם אל מי שמשפיעים הוא בלי הגבלה, ההשפעה היא לכל, **וּמִדַּת הַגְּבוּרָה לְצַמְצֵם מִלְּהַשְׁפִּיעַ כָּל כָּךְ,** – כלומר, שההשפעה, היא בהגבלה, עד כמה להשפיע, **אוֹ שֶׁלֹּא לְהַשְׁפִּיעַ** [נֶפֶשׁ אַחֵר: כָּל עִקָּר] **כְּלָל,** – כלומר, שלמקבלים מסויימים לא תהיה ההשפעה כלל, או כפי שכתוב בחצאי הריבוע: "כל עיקר", לא להתחיל להשפיע להם כלל, וכל זה בא מצד ה"גבורה" שהיא מדת הדין והצמצום, **וּמִדַּת הָרַחֲמִים לְרַחֵם עַל מִי שֶׁשַּׁיָּךְ לְשׁוֹן**[24] **רַחֲמָנוּת עָלָיו,** – שלמרות שאין הוא ראוי שישפיעו לו, אך מצד הרחמנות צריכים לרחם עליו ולהשפיע לו, **וְהִיא** – מדת הרחמים, היא **מִדָּה מְמֻצַּעַת בֵּין גְּבוּרָה לְחֶסֶד, שֶׁהִיא** – מדת ה"חסד" היא **לְהַשְׁפִּיעַ לַכֹּל, גַּם לְמִי שֶׁלֹּא שַׁיָּךְ לְשׁוֹן רַחֲמָנוּת עָלָיו כְּלָל, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ חָסֵר כְּלוּם וְאֵינוֹ שָׁרוּי בְּצַעַר כְּלָל**[25]**.** – ובכל זאת, מצד מדת ה"חסד", שהיא חסד והשפעה בלי הגבלה, יוצא להשפיע גם לבזה, אך, מצד מדת ה"רחמים" שיש בה גם התכללות של "גבורה", קיימת הגבלה שלא להשפיע לאחד כזה, ולעומת זה מי שרחמנות עליו, הרי למרות שאין הוא ראוי, נדרש מצד רחמנות להשפיע לו. **וּלְפִי שֶׁהִיא** – מדת ה"רחמים", היא **מִדָּה מְמֻצַּעַת** – שיש בה גם "חסד" וגם "גבורה", **נִקְרֵאת "תִּפְאֶרֶת", כְּמוֹ בְּגִדֵי תִּפְאֶרֶת, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, שֶׁהוּא בֶּגֶד צָבוּעַ בְּגַוָּנִים הַרְבֵּה מְעֻרָבִים** [בּוֹ בכתב יד ליתא] **בְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא תִּפְאֶרֶת וְנוֹי, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בֶּגֶד הַצָּבוּעַ בְּגַוָּן אֶחָד - לֹא שַׁיָּךְ בּוֹ לְשׁוֹן תִּפְאֶרֶת.** – שכן, "תפארת" היא רק התכללות של כמה גוונים, ומפני שבמדת ה"רחמים" ישנה התכללות של חסד וגבורה – היא נקראת בשם "תפארת". **וְאַחַר כָּךְ,** – אחרי שישנה ההתעוררות להשפיע, אם שההתעוררות היא מצד מדת ה"חסד" או מצד מדת ה"גבורה", או מצד מדת "הרחמים", **כְּבוֹא הַהַשְׁפָּעָה לִידֵי מַעֲשֶׂה, דְּהַיְנוּ בִּשְׁעַת הַהַשְׁפָּעָה מַמָּשׁ**[26] – כלומר, לא כשהוא לומד את הענין לעצמו, אלא – בהכנה להשפיע אותו ענין ממש **לאחר מכן, צָרִיךְ לְהִתְיַעֵץ** – ולהתבונן, **אֵיךְ לְהַשְׁפִּיעַ, בְּדֶרֶךְ שֶׁיּוֹכַל הַמְקַבֵּל לְקַבֵּל הַהַשְׁפָּעָה**[27]**, כְּגוֹן שֶׁרוֹצֶה לְהַשְׁפִּיעַ דְּבַר חָכְמָה לְלַמְּדָהּ לִבְנוֹ,** – שלאב יש חשק גדול להשפיע לבן מה שיותר, **אִם יֹאמְרֶנָּה לוֹ כֻּלָּהּ כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּשִׂכְלוֹ - לֹא יוּכַל הַבֵּן לְהָבִין וּלְקַבֵּל,** – גם מפני שהשכל כפי שהוא אצל האב (המשפיע) עדין מדי מכדי שהבן יוכל להבינו ולקלטו – אלא הוא מוכרח קודם להלביש את השכל בענין אחר לא כל כך עדין (כמו במשל שלמטה מהנמשל), וגם מפני שכל העשירות של השכל על כל פרטיו וסברא הנוטה לצד אחד וסברא הנוטה לצד השני – הרי זה עשיר מדי מכדי שיוכל הבן (המקבל) לקבל את השכל, אלא הוא מוכרח מקודם להפריד את השכל לחלקים, לא לגלות לו את כל הפרטים, אלא פרטים מסויימים של השכל, שיהיה קל לו לקבל, **רַק שֶׁצָּרִיךְ לְסַדֵּר לוֹ בְּסֵדֶר וְעִנְיָן אֶחָד,** – משל, שהוא ענין שני, לא אותו ענין של השכל והנמשל, **דָּבָר דָּבָר עַל אָפְנָיו,** – כלומר, שאין הוא מגלה לו שתי הסברות שהן לחיוב ולשלילה, אלא באופן **אחד** – או את הסברא הנוטה לזכות או הסברא הנוטה לחיוב, או להכשיר או לפסול וכדומה, וכל זאת כדי שיוכל לקבל את השכל, **מְעַט מְעַט,** – מן השכל הוא משפיע לו,

אגרת הקדש

והנה כללות הי"ס שבנשמת האדם נודע לכל [בדרך כלל. בכ"י ליתא] שהמדות נחלקות בדרך כלל לז' מדות וכל פרטי המדות שבאדם באות מאחת מז' מדות אלו שהן שורש כל המדות וכללותן שהן מדת החסד להשפיע בלי גבול ומדת הגבורה לצמצם מלהשפיע כ"כ או שלא להשפיע [נ"א כל עיקר] כלל ומדת הרחמים לרחם על מי ששייך לשון רחמנות עליו והיא מדה ממוצעת בין גבורה לחסד שהיא להשפיע לכל גם למי שלא שייך לשון רחמנות עליו כלל מפני שאינו חסר כלום ואינו שרוי בצער כלל ולפי שהיא מדה ממוצעת נקראת תפארת כמו בגדי תפארת עד"מ שהוא בגד צבוע בגוונים הרבה מעורבי' [בו בכ"י ליתא] בדרך שהוא תפארת ונוי. משא"כ בגד הצבוע בגוון אחד לא שייך בו לשון תפארת ואח"כ בבוא ההשפעה לידי מעשה דהיינו בשעת ההשפעה ממש צריך להתיעץ איך להשפיע בדרך שיוכל המקבל לקבל ההשפעה כגון שרוצה להשפיע דבר חכמה ללמדה לבנו אם יאמרנה לו כולה כמו שהיא בשכלו לא יוכל הבן להבין ולקבל רק שצריך לסדר לו בסדר וענין אחר דבר דבור על אופניו מעט מעט

---

24. הרבי שליט"א מעיר ב"הערות ותיקונים", שהמלה "לשון", "לשון רחמנות", מיותרת לכאורה. **25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "חידוש לגבי המבואר בכ"מ - דחסד משפיע גם לזה שמדה"ר אומרת לא להשפיע (אף שחסר) או גם שאסור לרחם עליו". **26.** הרבי שליט"א מעיר ב"הערות ותיקונים" ש"בד"ה כי ידעתיו סי"ג (אור התורה צח, ב) תיבות אלו אינן". **27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "שזהו - מל' ויסוד כדלקמן".

ולא כל השכל. כלומר, גם באורך השכל, בירידת ובהורדת השכל, מן ההכרח שיהיה צמצום בהתאם לכושר הקליטה של המקבל, וגם ברוחב השכל, בפרטיו הרבים של השכל, מן ההכרח שיהיה צמצום, כדי שהמקבל יוכל לקלוט אותם, **וּבְחִינַת עֻצָּה זוֹ** – המייעצת לו איך להשפיע את השכל, **נִקְרֵאת "נֵצַח" וְ"הוֹד"**, **שֶׁהֵן "כְּלִיּוֹת יוֹעֲצוֹת"**; – כשם שבגוף האדם יש לכליות (גם) תפקיד של עצה (מייעץ), כך גם בנפש, מדות "נצח" ו"הוד" הן הכליות המייעצות כיצד להשפיע, **וְגַם** [נָפַח אַחֵר: **וְהֵן**] – ברוחניות, "תְּרֵין **בִּיעִין"**, – שני הביעין **הַמְכַשְּׁלִים הַזֶּרַע**, – כמו שבגשמיות, בישול הזרע הוא על ידי ה"תרין ביעין", כך ברוחניות, בדבר השפעה, זה על ידי המדות "נצח" ו"הוד", **שֶׁהִיא הַטִּפָּה הַנִּמְשֶׁכֶת מֵהַמֹּחַ, דְּהַיְנוּ דְּבַר חָכְמָה וְשֵׂכֶל הַנִּמְשָׁךְ מִשֵּׂכֶל הָאָב**, – המשפיע שכל לבנו, **שֶׁלֹּא יִמְשַׁךְ כְּמוֹ שֶׁהוּא שֵׂכֶל דַּק מְאֹד בְּמֹחוֹ וְשִׂכְלוֹ, רַק יִשְׁתַּנֶּה קְצָת מִדַּקּוּת שִׂכְלוֹ וְיִתְהַוֶּה שֵׂכֶל שֶׁאֵינוֹ דַּק כָּל כָּךְ, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל הַבֵּן לְקַבֵּל בְּמֹחוֹ וַהֲבָנָתוֹ, וְהוּא מַמָּשׁ, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, כְּטִפָּה** – של זרע, **הַיּוֹרֶדֶת מֵהַמֹּחַ שֶׁהִיא דַּקָּה מְאֹד [מְאֹד], וְנַעֲשֵׂית גַּסָּה וְחָמְרִית מַמָּשׁ בַּכְּלִיּוֹת וּתְרֵין בִּיעִין.** – זוהי הירידה והגשמה שנעשה בשכל המשפיע, שיהיה לפי ערך שכל המקבל. **וְגַם "נֵצַח" וְ"הוֹד" נִקְרָאִים "שְׂחָקִים" וְ"רַחֲמִים" שֶׁשּׂוֹחֲקִים מִן לַצַּדִּיקִים,** – השם של רקיע "שחקים" הוא על שם ש"שוחקים מן לצדיקים"[28], וזה ענין נוסף ב"נצח" ו"הוד" שהן מחלקות את השכל לחלקים רבים. ובלשון רבנו הזקן: **כְּמוֹ הַטּוֹחֵן [חִטִּים] בְּרֵחַיִם, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, שֶׁמְּפָרֵר הַחִטִּים לַחֲלָקִים דַּקִּים מְאֹד - כָּךְ צָרִיךְ הָאָב לְהַקְטִין הַשֵּׂכֶל וּדְבַר חָכְמָה שֶׁרוֹצֶה לְהַשְׁפִּיעַ לִבְנוֹ, וּלְחַלְּקָם לַחֲלָקִים רַבִּים, וְלוֹמַר לוֹ מְעַט מְעַט** – מן השכל, **כְּמוֹעֲצוֹת וָדָעַת.** – מה לומר לו ומה לא לומר לו, ענין חלוקת השכל וגילוי חלקים מסויימים בלבד מהשכל, הוא צמצום בעומק השכל, נוסף על הצמצומים האמורים לעיל באורך ורוחב השכל, כך שבכל ששת הקצוות של השכל, אורך, רוחב ועומק – ישנה ה"פעולה" של הכליות היועצות של "נצח" ו"הוד". **וְגַם בַּכְּלָל, בְּחִינַת "נֵצַח" הוּא לְנַצֵּחַ וְלַעֲמֹד נֶגֶד כָּל מוֹנֵעַ הַהַשְׁפָּעָה וְהַלִּמּוּד מִבְּנוֹ מִבַּית וּמִחוּץ,** – גם דברים שהם פנימיים ומונעים מלהשפיע לו ומלמוד אתו, וגם דברים שהם מניעות חיצוניות, **מִבַּית - הֵינוּ לְהִתְחַזֵּק נֶגֶד מִדַּת הַגְּבוּרָה וְהַצְּמָצוּם שֶׁבָּאָב עַצְמוֹ, שֶׁהִיא מְעוֹרֶרֶת דִּינִים בִּרְצוֹנוֹ עַל בְּנוֹ, לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְכָךְ עֲדַיִן** – להשפיע לו חכמה עמוקה ושכל עמוק זה – אלא עליו להתחזק כנגד זה – ולהשפיע לו. זו משמעות "נצח" לגבי המניעות מבית, להשתלט על המניעות הפנימיות שבתוכו הוא. (בכתב יד נרשם: חסר). – בכתבי היד שעיינו בהם כדי להשוות לאגרות הקודש הנדפסות – כשהכינו "תניא" **זה** לדפוס[29] – נרשם "חסר". ההסברה לכך היא: א) מניעות "מחוץ", מניעות חיצוניות, אין רבנו הזקן מסביר. וכותב על כך הרבי שליט"א: שצריך עיון אם המניעות מחוץ יותר פשוטות מאשר המניעות "מבית", **ואדרבא** – "מבית" יותר פשוט. אלא – כותב הרבי שליט"א – הביאור על המניעות "מחוץ" כלול במה שצויין כאן שחסר באגרת. ב) בהתאם למה שלמדנו הפירוש של "ובכלל בחינת נצח", שבכלל ובבחינת "נצח" כלול גם ענין הנצחון, להתגבר על המניעות והעיכובים נגד ההשפעה – לא חסר כלום במה שרבנו הזקן אינו מסביר ענין כזה בבחינת "הוד", שכן ב"הוד" אין ענין דומה שיוכלל בכלל של בחינת "הוד" – כפי שהדבר ב"נצח", ענין הנצחון. ברם, אפשר גם ללמוד פירוש המלים "וגם בכלל בחינת נצח", בצורה אחרת, שהכוונה היא ל"נצח" בכלל – לא פרט במדת ה"נצח" שבו היא משתווה למדת "הוד", ששתיהן הן "כליות יועצות", ו"תרין ביעין", ו"שחקים ששוחקים מן", אלא ענין ה"נצח" בכלל – כללות ענין ה"נצח", ושעל כך הוא אומר שזה ענין הנצחון, כשלומדים באופן כזה, חסר כאן הביאור: מהו ה"כלל" של ענין ומדת "הוד" – וזהו הכוונה ב"חסר". להלן יסביר רבנו הזקן בחינת ה"יסוד". **וּבְחִינַת "יְסוֹד" הִיא, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, הַהִתְקַשְּׁרוּת שֶׁמְּקַשֵּׁר הָאָב**

אגרת הקדש

ובחינת עצה זו נקראת נצח והוד שהן כליות יועצות וגם [נ"א והן] תרין ביעין המבשלים הזרע שהיא הטפה הנמשכת מהמוח דהיינו דבר חכמה ושכל הנמשך משכל האב שלא יומשך כמו שהוא שכל דק מאד במוחו ושכלו רק ישתנה קצת מדקות שכלו ויתהווה שכל שאינו דק כ"כ כדי שיוכל הבן לקבל במוחו והבנתו והוא ממש עד"מ כטפה היורדת מהמוח שהיא דקה מאד [מאד] ונעשית גסה וחומרית ממש בכליות ותרין ביעין וגם נו"ה נקרא שחקים ורחיים ששוחקים מן לצדיקים כמו הטוחן [חטים] ברחיים עד"מ שמפרר החטים לחלקים דקים מאד כך צריך האב להקטין השכל ודבר חכמה שרוצה להשפיע לבנו ולחלקם לחלקים רבים ולומר לו מעט מעט במועצות ודעת וגם בכלל בחינת נצח הוא לנצח ולעמוד נגד כל מונע ההשפעה והלימוד מבנו מבית ומחוץ. מבית היינו להתחזק נגד מדת הגבורה והצמצום שבאב עצמו שהיא מעוררת דינים ברצונו על בנו לומר שאינו ראוי לכך עדיין (בכ"י נרשם חסר) ובחי' יסוד היא עד"מ ההתקשרות שמקשר האב

---

28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל סוף שהיחוה"א, מחגיגה יב, ב". **29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "ככתוב בהקדמת הרר"א שו"ב הגיהו אגה"ק שנדפסו בהשוואה לכת"י (לא דאדה"ז עצמו)".

שֶׁכְּלוֹ בְּשֵׂכֶל בְּנוֹ בִּשְׁעַת לִמּוּדוֹ עִמּוֹ בְּאַהֲבָה וְרָצוֹן, שֶׁרוֹצֶה שֶׁיָּבִין בְּנוֹ; – שמצד הרצון ישנה ההתקשרות, ההתמסרות וההתקשרות של שכל האב (המשפיע) עם שכל הבן (המקבל), וּבְלַעֲדֵי זֶה, – בלי ההתקשרות של מדת ה"יסוד", גַּם אִם הָיָה הַבֵּן שׁוֹמֵעַ דִּבּוּרִים אֵלּוּ עַצְמָם מִפִּי אָבִיו [שֶׁמְּדַבֵּר בְּעַדוֹ וְלוֹמֵד לְעַצְמוֹ (בכתב יד קודש אדמו"ר בעל צמח צדק נשמתו עדן, בדרוש "כי ידעתיו" סעיף י"ג שהועתק שם לשון זה), ליתא תיבות אלו] - לֹא הָיָה מֵבִין כָּל כַּךְ כְּמוֹ עַכְשָׁו, שֶׁאָבִיו מְקַשֵּׁר שִׂכְלוֹ אֵלָיו וּמְדַבֵּר עִמּוֹ פָּנִים אֶל פָּנִים[30] בְּאַהֲבָה וְחֵשֶׁק, שֶׁחוֹשֵׁק מְאֹד שֶׁיָּבִין בְּנוֹ, – שזה לא רק רצון, מה שהוא רוצה שהבן יבין, אלא חשק ורצון, רצון שכלול בו תענוג (שזה ענין "יסוד", סוג כזה של התקשרות). אחרי המלים "שמדבר בעדו ולומד לעצמו", כתוב באותיות קטנות: בכתב יד קודש אדמו"ר בעל "צמח צדק" (בדרוש כי ידעתיו סעיף י"ג[31] שהועתק שם לשון זה) ליתא – אין – תיבות אלו] – שכן, לא זו בלבד שאינו דומה כשלומד אותו ענין לעצמו לכשלומד אותו עם בנו באהבה, אלא גם כשהוא לומד ומשפיע לבנו בלי התקשרות וכו' – אין זה באותו אופן כמו בשעה שהוא משפיע לבנו בהתקשרות וכו', החשק וההתקשרות מוסיפים בהבנת הבן. וְכָל מַה שֶּׁהַחֵשֶׁק וְהַתַּעֲנוּג גָּדוֹל[32] - כָּךְ הַהַשְׁפָּעָה וְהִלּוּמוּד גָּדוֹל, שֶׁהַבֵּן יוּכַל לְקַבֵּל יוֹתֵר, וְהָאָב מַשְׁפִּיעַ יוֹתֵר, – עצם העובדה שהבן "קולט" במדה מרובה יותר וטוב יותר, גורם שהאב ישפיע יותר, כִּי עַל יְדֵי הַחֵשֶׁק וְהַתַּעֲנוּג מִתְרַבֶּה וּמִתְגַּדֵּל שִׂכְלוֹ – של האב, בְּהַרְחָבַת הַדַּעַת לְהַשְׁפִּיעַ וּלְלַמֵּד לְבְנוֹ (וּכְמוֹ עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל בְּגַשְׁמִיּוּת מַמָּשׁ, – בבחינת ה"יסוד" בזיווג גשמי, רִבּוּי הַזֶּרַע הוּא מֵרֹב הַחֵשֶׁק וְהַתַּעֲנוּג, וְעַל יְדֵי זֶה מַמְשִׁיךְ הַרְבֵּה מֵהַמּוֹחַ, – משם באה טיפת הזרע, וְלָכֵן הַמְשִׁילוּ חַכְמֵי הָאֱמֶת לְזִוּוּג גַּשְׁמִי, – שכן, בהשפעת השכל ישנם ענינים כמו שהם בהשפעה של משפיע למקבל בזיווג גשמי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר). – על כל פנים, ענינה של בחינת ה"יסוד" – הוא ההתקשרות בחשק ותענוג מהמשפיע אל המקבל[33].

אגרת הקדש

שכלו בשכל בנו בשעת למודו עמו באהבה ורצון שרוצה שיבין בנו ובלעדי זה גם אם היה הבן שומע דבורים אלו עצמם מפי אביו [שמדבר בעדו ולומד לעצמו. בכי"ק אדמו"ר בעל צ"צ נ"ע (בדרוש כי ידעתיו סעי' י"ג שהועתק שם לשון זה) ליתא תיבות אלו] לא היה מבין כ"כ כמו עכשיו שאביו מקשר שכלו אליו ומדבר עמו פא"פ באהבה וחשק שחושק מאד שיבין בנו וכל מה שהחשק והתענוג גדול כך ההשפעה והלימוד גדול שהבן יוכל לקבל יותר והאב משפיע יותר כי ע"י החשק והתענוג מתרבה ומתגדל שכלו בהרחבת הדעת להשפיע וללמד לבנו (וכמו עד"מ בגשמיות ממש רבוי הזרע הוא מרוב החשק והתענוג ועי"ז ממשיך הרבה מהמוח ולכן המשילו חכמי האמת לזיווג גשמי כמו שית').

יום שישי י"ז אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קכג, והנה מדות אלו... עד עמ' קכג, שינוי מדותיהם.

וְהִנֵּה, מִדּוֹת אֵלּוּ – שהוסברו כאן בענין ההשפעה, הֵן בְּחִינוֹת חִיצוֹנִיּוֹת – המדות החיצוניות, שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, וּבְתוֹכָן מְלֻבָּשׁוֹת מִדּוֹת פְּנִימִיּוֹת, – מדות שהן יותר נפשיות, והן הסיבות למדות החיצוניות המתבטאות בענין ההשפעה, שֶׁהֵן – המדות הפנימיות, הן בְּחִינוֹת אַהֲבָה וְיִרְאָה כוּ'. דְּהַיְנוּ, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, בָּאָב הַמַּשְׁפִּיעַ לְבְנוֹ מֵחֶמֶת אַהֲבָתוֹ, – הרי פנימיות מדת החסד וההשפעה היא האהבה, ומדת ה"חסד" היא חיצוניות בלבד לגבי האהבה, וּמוֹנֵעַ הַשְׁפָּעָתוֹ מִפַּחְדוֹ וְיִרְאָתוֹ, שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי מִכְשׁוֹל חַס וְשָׁלוֹם. – הרי שהפחד והיראה הם הפנימיות של מדת ה"גבורה", שענינה שלא להשפיע או למעט בהשפעה, וכשם ששאר המדות הן ענפים מאהבה ומיראה (כפי שאומר בפרק השלישי של החלק הראשון של ספר ה"תניא") – הרי כפי שהדבר באהבה וביראה, שהן הפנימיות של מדות "חסד" ו"גבורה", כך הדבר גם בענפיהן, בשאר המדות, שישנן מדות שהן פנימיות לגבי המדות

אגרת הקדש

והנה מדות אלו הן בחי' חיצוניות שבנפש ובתוכן מלובשות מדות פנימיות שהן בחי' אהוי"ר כו' דהיינו עד"מ באב המשפיע לבנו מחמת אהבתו ומונע השפעתו מפחדו ויראתו שלא יבא לידי מכשול ח"ו. ומקור ושרש מדות אלו

---

30. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אפ"ל: "פה אל פה" בלא אמצעי (ראב"ע - בהעלותך יב, ח), אבל פנים אל "פנים" בחי' נעלית יותר, והרי כאן מדבר במעלות דיסוד הכי נעלות - ועד "שחושק מאד". וגם - עפ"ז דוקא ה"ז הפכו דמדבר בעדו". **31.** נדפס באוה"ת וירא שם (צח, ב).

32. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי צ"ל: גדל (במקום גדול)". **33.** על מה שאין רבנו הזקן מבאר בחינת "מלכות" - מציין הרבי שליט"א: "כנראה הטעם: בבי' כל ו' המדות שע"ע מבאר: להשפיע (ההשפעה), לצמצם כו' בבוא ההשפעה לידי מעשה - שמזה מובן שישנה קודם שבאה לידי מעשה - בשלימותה במשפיע וזהו מל' (אוועקלייג של המשפיע כי ההשפעה היא עדיין בהמשפיע, אבל בשלימותה בערך הגבלות המקבל)".

שהן חיצוניות של הנפש. **וּמִקּוֹר וְשֹׁרֶשׁ מִדּוֹת אֵלּוּ, הַפְּנִימִיּוֹת וְהַחִיצוֹנִיּוֹת, הוּא מֵחָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת שֶׁבְּנַפְשׁוֹ, כִּי לְפִי שֵׂכֶל הָאָדָם - כָּךְ הֵן מִדּוֹתָיו,** – אם שכלו גדול – מדותיו הן בענינים גדולים, ואם שכלו קטן – מדותיו הן בענינים קטנים, **כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ, שֶׁהַקָּטָן שֶׁהַחָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת** – השכל **שֶׁלּוֹ הֵן בִּבְחִינַת קַטְנוּת - כָּךְ כָּל מִדּוֹתָיו הֵן בִּדְבָרִים קְטַנֵּי הָעֵרֶךְ.** – וכשהוא גדל, שאז שכלו מתגדל – מדותיו הן אז בענינים גדולים יותר, **וְגַם בַּגְּדוֹלִים** – במבוגרים עצמם, תלוי הדבר גם בקטנות וגדלות שכל המבוגר, **"לְפִי שִׂכְלוֹ יְהֻלַּל אִישׁ"**[34], – "איש" הוא תואר המדות, כפי שכתוב[35]: "כאיש גבורתו"; הרי שבח והילול המדות גם הם בהתאם לשכל, **כִּי לְפִי רֹב חָכְמָתוֹ - כָּךְ הוּא רֹב אַהֲבָתוֹ וְחַסְדּוֹ. וְכֵן שְׁאָר כָּל מִדּוֹתָיו פְּנִימִיּוֹת וְחִיצוֹנִיּוֹת, מִקּוֹרָן הוּא מֵחָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת שֶׁבּוֹ. וְהָעִקָּר הוּא הַדַּעַת שֶׁבּוֹ,** – העיקר בנוגע למדות, הוא ה"דעת" באדם, **הַנִּמְשָׁךְ מִבְּחִינַת הַחָכְמָה וּבִינָה שֶׁבּוֹ,** – שלאחר שהוא תופס את השכל בכוח החכמה, נקודת והברקת השכל, והוא מבין את השכל על כל פרטיו בכוח הבינה – הוא מתעמק בדעתו ומתקשר עם המושכל – (הדבר שהוא מבין) להרגישו ולחוש בו, לא רק להבינו אלא גם להרגישו, וזה העיקר של המדות, **כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ, כִּי לְפִי שִׁנּוּי דֵּעוֹת** – של בחינת "דעת", **בְּנֵי אָדָם זֶה מִזֶּה - כָּךְ הוּא שִׁנּוּי מִדּוֹתֵיהֶם.** – כפי מדת ה"בר דעת" של האדם – כך הן מדותיו: אם הוא בר־דעת גדול יותר – מדותיו גדולות ויציבות יותר; אם אין הוא בר־דעת גדול – מדותיו קטנות ובלתי יציבות, שכן, "דעת" היא הקיום והחיות של המדות, כפי שרבנו הזקן אומר בפרק שלישי של החלק הראשון של ספר ה"תניא".

אגרת הקדש

הפנימיות והחיצוניות הוא מחב"ד שבנפשו כי לפי שכל האדם כך הן מדותיו כנראה בחוש שהקטן שהחב"ד שלו הן בבחי' קטנות כך כל מדותיו הן בדברים קטני הערך וגם בגדולים לפי שכלו יהולל איש כי לפי רוב חכמתו כך הוא רוב אהבתו וחסדו וכן שאר כל מדותיו פנימיות וחיצוניות מקורן הוא מחב"ד שבו והעיקר הוא הדעת שבו הנמשך מבחי' החו"ב שבו כנראה בחוש כי לפי שינוי דעות בני אדם זה מזה כך הוא שינוי מדותיהם.

יום שבת קודש י"ח אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קכג, והנה כ"ז הוא... עד עמ' קכד, שיתבאר במקומו:

וְהִנֵּה, כָּל זֶה – המוסבר לעיל בענין המדות, בהקשר לענין ההשפעה, **הוּא** רַק **עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל לְבַד,** – אין זה ענינן האמיתי של "ספירות" בנפש, **כִּי כָּל זֶה הוּא בַּנֶּפֶשׁ הַשִּׂכְלִית הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁבָּאָדָם, הַבָּאָה מִקְּלִפַּת נֹגַהּ.** – נפש זו היא "תחתונה" שנמשכת לענינים (ארציים) תחתונים, ואף ענין השכל שבנפש זו הוא בענינים תחתונים, בענינים של "יש" ו"מציאות", להבין את מציאותם וכדומה, שכן, כיוון שזו נפש של קליפה, הרי למרות שזו קליפת "נוגה" שיש בה גם טוב, בכל זאת היא קשורה ב"יש" ו"מציאות" ובענינים תחתונים, **אַךְ בֶּאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ,** – לאמיתת ענין הספירות בנפש האדם, שזה – **בַּנֶּפֶשׁ הָעֶלְיוֹנָה הָאֱלֹהִית, שֶׁהִיא "חֵלֶק אֱלוֹהַּ מִמַּעַל",** – כמוסבר בפרק שני של החלק הראשון של ספר ה"תניא" הענין של "חלק אלקה ממעל", שנפש זו היא נפש עליונה השקועה בענינים נעלים, בענינים של אלקות, **כָּל הַמִּדּוֹת, פְּנִימִיּוֹת וְחִיצוֹנִיּוֹת, הֵן לַה' לְבַדּוֹ.** – גם ה"חסד" שהוא מדה חיצונית וגם האהבה שהיא פנימיות החסד – הם שניהם להקדוש ברוך הוא לבדו, **כִּי מֶחֱמַת אַהֲבַת ה' וּמֵרֹב חֶפְצוֹ לְדָבְקָה בּוֹ, הוּא חָפֵץ** – ברצון פנימי לעשות **חֶסֶד כְּדֵי לְדָבֵק בְּמִדּוֹתָיו,** – של הקדוש ברוך הוא, **כְּמַאֲמַר רַז"ל עַל פָּסוּק**[36]**: "וּלְדָבְקָה בּוֹ" - "הִדָּבֵק בְּמִדּוֹתָיו".** – כיצד יכול אדם להתדבק בהקדוש ברוך הוא – הרי זה על ידי שהוא מתדבק במדותיו, וכמו שהקב"ה הוא רחום – כך הוא רחום, וכמו שהקב"ה הוא חפץ חסד – הרי זה המניע הפנימי הטמון ברצונו לעשות חסד – וזאת כדי להתדבק בהקב"ה. **וְכֵן בְּמִדַּת הַגְּבוּרָה,** – חיצוניות היראה – היא גם כן רק בענינים של אלקות, **לְהִפָּרַע מִן הָרְשָׁעִים וּלְעָנְשָׁם בְּעָנְשֵׁי הַתּוֹרָה,** – שזה ענין של "גבורה", **וְכֵן לְהִתְגַּבֵּר עַל יִצְרוֹ, וּלְקַדֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ** – להיבדל,

אגרת הקדש

והנה כ"ז הוא רק עד"מ לבד כי כ"ז הוא בנפש השכלית התחתונה שבאדם הבאה מקליפת נוגה אך באמת לאמיתו בנפש העליונה האלהית שהיא חלק אלוה ממעל כל המדות פנימיות וחיצוניות הן לה' לבדו כי מחמת אהבת ה' ומרוב חפצו לדבקה בו הוא חפץ חסד כדי לדבוק במדותיו כמארז"ל ע"פ ולדבקה בו הדבק במדותיו וכן במדת הגבורה להפרע מן הרשעים ולענשם בעונשי התורה וכן להתגבר על יצרו ולקדש

---

34. משלי יב, ח. 35. שופטים ח, כא. 36. עקב יא, יב.

בְּמֻתָּר לוֹ, וְלַעֲשׂוֹת גָּדֵר וּסְיָג לַתּוֹרָה – כל זה הוא **מִפְּנֵי פַּחַד ה' וְיִרְאָתוֹ, פֶּן יָבֹא לִידֵי חֵטְא חַס וְשָׁלוֹם.** – שבגלל כך הוא מקדש עצמו בהרבה "שערים" של היתר, שלא יבוא לידי שער אחד אל איסור[37], ומצד זה הוא עושה לעצמו גדרים וסייגים לענינים של תורה – כדי שלא יעבור חס ושלום על אף חטא, הרי, שה"יראה", שהיא המדה הפנימית, היא להקב"ה, וה"גבורה", המדה החיצונית, היא גם כן בענינים של הקב"ה – ענינים של תורה ומצוות. **וְכֵן** – במדת ה"תפארת", **לְפָאֵר אֶת ה' וְתוֹרָתוֹ בְּכָל מִינֵי פְּאֵר,** – כמו ספר תורה הדור, תפילין יפות, וכדומה, שזו מדת ה"תפארת", מלשון יופי, **וּלְדָבְקָה בִּשְׁבָחָיו** – במתן שבח להקב"ה, **בְּכָל בְּחִינוֹת נַפְשׁוֹ,** – שזה "תפארת", מלשון "לפאר" ולשבח, **דְּהַיְנוּ בְּהִתְבּוֹנְנוּת שִׂכְלוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ** – שמה שדהוא מפאר ומשבח את הקב"ה, יהיה מתוך התבוננות עמוקה של שכלו ושל מחשבתו בגדלות הקב"ה, **גַּם בְּדִבּוּרוֹ.** – שאמירתו שבחיו של הקב"ה בדיבור, לא תהיה דיבור בפה בלבד, אלא גם מתוך התבוננות עמוקה של שכל ושל מחשבה. כך שישנן כאן כל בחינות נפשו, שכל ומדות – מדת ה"תפארת" – ומחשבה ודיבור, שדיבור הוא הרי "מעשה זוטא"[38] – הרי זה גם כן בחינת מעשה; או שהכוונה היא לכל בחינות הנפש השייכות בענין השבחים, והן, שכל ומחשבה ודיבור. **וְכֵן** – במדת ה"נצח", **לַעֲמֹד בְּנִצָּחוֹן נֶגֶד כָּל מוֹנֵעַ מֵעֲבוֹדַת ה' וּמִלְּדָבְקָה בּוֹ, וְנֶגֶד כָּל מוֹנֵעַ מִלִּהְיוֹת כָּבוֹד ה' מָלֵא** – ובהתגלות, **אֶת כָּל הָאָרֶץ, כְּמִלְחֲמוֹת ה' אֲשֶׁר נִלְחַם דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם.** – שענין המלחמות והנצחונות בא מצד מדת ה"נצח" של הנפש האלקית, **וְכֵן** – במדת ה"הוד", **לְהִשְׁתַּחֲוֹת וּלְהוֹדוֹת לַה',** – בבחינה של הודאה ושל ביטול, שהוא מודה למרות שאין הוא מבין, **אֲשֶׁר מְחַיֶּה וּמְהַוֶּה אֶת הַכֹּל, וְהַכֹּל בָּטֵל בִּמְצִיאוּת אֶצְלוֹ, וְכֻלָּא קַמֵּיהּ** – הכל לגבי הקדוש ברוך הוא, **כְּלָא חָשִׁיב,** – נחשב לכלום, **וּכְאַיִן וָאֶפֶס מַמָּשׁ. וְאַף שֶׁאֵין אָנוּ מַשִּׂיגִים אֵיךְ הוּא הַכֹּל אֶפֶס מַמָּשׁ קַמֵּיהּ** – לגביו. שכן, הקב"ה הרי ברא הכל, והרי זו בריאה "יש" מ"אין" – גם מצד הכוח האלקי המהווה והבורא, **אַף־עַל־פִּי־כֵן, מוֹדִים אֲנַחְנוּ בְּהוֹדָאָה אֲמִתִּית** – הנחה אמיתית בנפש, המרגישה את האמת, **שֶׁכֵּן הוּא בֶּאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ.** – שהאמת האמיתית היא כמו "דעת עליון", שהכל הוא "כלא ממש" ובטל במציאות לגבי הקב"ה, שלא כפי שהוא ב"דעת תחתון" שקיים "יש" אלא שה"יש" בטל לאלקות[39], זה בא מצד מדת ה"הוד", ההודאה והביטול לאמת למרות שלא מבינים אותה. **וּבְכְלַל זֶה** – של מדת ה"הוד", **גַּם כֵּן, לְהוֹדוֹת לַה' עַל כָּל הַטּוֹבוֹת אֲשֶׁר גְּמָלָנוּ, וְלֹא לִהְיוֹת כְּפוּי טוֹבָה חַס וְשָׁלוֹם.** – שאינו מכיר בטוב שעשו לו, אלא שיתן תודה להקב"ה על כל הטובה שהקב"ה עשה אתנו, זה "הוד", מלשון הודאה – להודות, **וּבְכְלַל זֶה,** – של מדת ה"הוד", **לְהוֹדוֹת עַל כָּל שְׁבָחָיו וּמְדוֹתָיו וּפְעֻלּוֹתָיו כַּאֲצִילוּת וּבְרִיאוֹת עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, שֶׁהֵם מְשֻׁבָּחִים עַד אֵין תַּכְלִית [נָפֵשׁ אַחֵר: חֵקֶר], וְנָאִים וּרְאוּיִם אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ וְיִתְעַלֶּה, וְהוּא מִלְּשׁוֹן "הוֹד וְהָדָר".** וְכֵן בְּמִדַּת – יסוד, הנקראת **"צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם"**[40], – שגם היא, כפי שהיא בנפש האלקית, היא באלקות, כפי ועל דרך שדובר לעיל, במשל, בענין ההשפעה, ש"יסוד" הוא ענין ההתקשרות בחשק ותענוג להשפיע לבנו (המקבל), כך יאמר רבנו הזקן להלן בענין "יסוד", התקשרות בחשק ובתענוג באלקות, **לִהְיוֹת נַפְשׁוֹ קְשׁוּרָה בַּה' חַיֵּי הַחַיִּים,** – המחיה את החיים עצמם, **וּלְדָבְקָה בּוֹ** – בהקדוש ברוך הוא, **בְּדִבּוּקָה וַחֲשִׁיקָה, בְּחֵשֶׁק וְתַעֲנוּג נִפְלָא.** – שזה מצד מדת ה"יסוד", ההתקשרות באלקות בחשק ותענוג נפלא, **וּבְמִדַּת מַלְכוּת,** – של הנפש האלקית שהיא באלקות, **לְקַבֵּל עָלָיו עֹל מַלְכוּתוֹ וַעֲבוֹדָתוֹ כַּעֲבוֹדַת כָּל עֶבֶד לַאֲדוֹנוֹ בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה.** – כך יעבוד את הקדוש ברוך הוא באימה וביראה מצד ה"קבלת־עול" שקיבל על עצמו עול מלכות שמים. רבנו הזקן הסביר כאן כל שבעת המדות, מ"חסד" עד "מלכות", כפי שהן כולן באלקות – בנפשו האלקית של יהודי.

להלן יסביר רבנו הזקן את הכוחות והספירות של חכמה – בינה – דעת – בנפש האלקית. **וּמְקוֹר וְשֹׁרֶשׁ כָּל הַמִּדּוֹת הֵן מֵחָכְמָה־**

אגרת הקדש

א"ע במותר לו ולעשות גדר וסייג לתורה מפני פחד ה' ויראתו פן יבא לידי חטא ח"ו וכן לפאר את ה' ותורתו בכל מיני פאר ולדבקה בשבחיו בכל בחי' נפשו דהיינו בהתבוננות שכלו ומחשבתו גם בדיבורו וכן לעמוד בנצחון נגד כל מונע מעבודת ה' ומלדבקה בו ונגד כל מונע מלהיות כבוד ה' מלא את כל הארץ כמלחמות ה' אשר נלחם דהע"ה וכן להשתחוות ולהודות לה' אשר מחיה ומהוה את הכל והכל בטל במציאות אצלו וכולא קמיה כלא חשיב וכאין ואפס ממש ואף שאין אנו משיגים איך הוא הכל אפס ממש קמיה אעפי"כ מודים אנחנו בהודאה אמיתית שכן הוא באמת לאמיתו ובכלל זה ג"כ להודות לה' על כל הטובות אשר גמלנו ולא להיות כפוי טובה ח"ו ובכלל זה להודות על כל שבחיו ומדותיו ופעולותיו באצי' ובריאות עליונים ותחתונים שהם משובחים עד אין תכלית [נ"א חקר] ונאים וראוים אליו ית' וית' והוא מלשון הוד והדר וכן במדת צדיק יסוד עולם להיות נפשו קשורה בה' חיי החיים ולדבקה בו בדביקה וחשיקה בחשק ותענוג נפלא ובמדת מל' לקבל עליו עול מלכותו ועבודתו כעבודת כל עבד לאדונו באימה וביראה ומקור ושורש כל המדות הן מחב"ד דהיינו

---

37. ר"ח שער הקדושה פט"ו. ובכ"מ. **38.** סנהדרין סה, א. **39.** ראה לקו"ת ואתחנן ד, א ואילך. **40.** משלי י, כה.

בִּינָה־דַּעַת, דְּהַיְנוּ: הַחָכְמָה הִיא מְקוֹר הַשֵּׂכֶל הַמַּשִּׂיג אֶת ה' וְחָכְמָתוֹ וּגְדֻלָּתוֹ וּמִדּוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת שֶׁמַּנְהִיג וּמְחַיֶּה בָּהֶן כָּל הָעוֹלְמוֹת עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, – הרי המקור של השכל המבין כל זאת – הוא ספירת ה"חכמה" שבנפשו האלקית של יהודי, **וּבִינָה הִיא** – כוח **הַהִתְבּוֹנְנוּת בְּהַשָּׂגָה זוֹ** – של גדולת ה' ושל מדותיו, **בְּאֹרֶךְ וְרֹחַב וְעֹמֶק בִּינָתוֹ,** – כפי שהוסבר בלמדנו הפרק השלישי של החלק הראשון של ספר ה"תניא", שבשכל ישנן ששה קצוות של אורך, רוחב ועומק: "אורך" – ירידת השכל במשלים וכדומה, שיהיה מובן גם למי שאינו משיג את השכל העמוק כפי שהוא לפני הירידה; "רוחב" – רחבות השכל בפרטים והסתעפויות רבות של השכל; "ועומק" – העמקות מה שיש בשכל עומק לפנים מעומק, **לְהָבִין דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר**[41], **וּלְהוֹלִיד מֵהַשָּׂגָה זוֹ תּוֹלְדוֹתֶיהָ, שֶׁהֵן מִדּוֹת אַהֲבָה וְיִרְאָה** – שהן תולדות ההשגה, שעל ידי הבנתו גדלות הקדוש ברוך הוא, נולדת בו אהבה להקב"ה או יראה מהקב"ה, **וּשְׁאָרֵי מִדּוֹת הַנּוֹלָדוֹת בַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית, הַמַּשְׂכֶּלֶת וּמִתְבּוֹנֶנֶת בְּגֻדְלַת ה'. כִּי "לִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֵקֶר", וְיֵשׁ בְּחִינַת גֻּדְלַת ה', שֶׁעַל יְדֵי הִתְבּוֹנְנוּת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית בָּהּ - תִּפֹּל עָלֶיהָ אֵימָתָה וָפַחַד שֶׁהִיא יִרְאָה תַּתָּאָה,** – יראה תחתונה, **שֶׁהִיא בְּחִינַת מַלְכוּת, וְיֵשׁ בְּחִינַת גֻּדְלַת ה' שֶׁמִּמֶּנָּה בָּאָה יִרְאָה עִלָּאָה,** – יראה עליונה, **יִרְאָה בֹּשֶׁת,** – שהוא בוש מגדולת הקב"ה, **וְיֵשׁ בְּחִינָה** – בגדולת ה', **שֶׁמִּמֶּנָּה בָּאָה** – בחינת ומדריגת אהבה, הנקראת **אַהֲבָה רַבָּה, וְיֵשׁ בְּחִינָה** – בגדולת ה', **שֶׁמִּמֶּנָּה בָּאָה אַהֲבָה זוטָא.** – המדריגה הקטנה יותר באהבה; כל האמור הוא במדות הפנימיות של אהבה ושל יראה – הבאות מחכמה־בינה־דעת, מהבנה ומהתבוננות בגדולת ה', **וְכֵן בַּמִּדּוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת, שֶׁהֵן: חֶסֶד כו'.** – ו"גבורה" וכו' – הן באות כולן מחכמה – בינה – דעת, מההתבוננות בגדולת ה', **וּבְכֻלָּן** – בכל המדות, **צָרִיךְ לִהְיוֹת מְלֻבָּשׁ בָּהֶן בְּחִינַת הַדַּעַת, שֶׁהוּא בְּחִינַת הִתְקַשְּׁרוּת הַנֶּפֶשׁ, הַקְּשׁוּרָה וּתְקוּעָה בְּהַשָּׂגָה זוֹ שֶׁמַּשָּׂגַת אֵיזֶה עִנְיָן מִגְּדֻלַּת ה', שֶׁמִּמֶּנָּה נוֹלֶדֶת בָּהּ** – בנפש, **אֵיזֶה מִדָּה מֵהַמִּדּוֹת,** – הרי בשעה שהנפש מבינה את הענין, נדרש שיהיה כוח ה"דעת", שיהיה קשור ונתון בענין שהוא משיג, **כִּי בְּהֶפֵּךְ הַדַּעַת כְּרֵגַע מֵהַשָּׂגָה זוֹ - מִסְתַּלֶּקֶת גַּם כֵּן הַמִּדָּה הַנּוֹלֶדֶת מִמֶּנָּה, מֵהַגִּלּוּי** – שהיתה לפני זה בגלוי, **בַּנֶּפֶשׁ אֶל הַהֶעְלֵם,** – שבנפש היא באופן של העלם, **לִהְיוֹת בָּהּ** – רק **בְּכֹחַ וְלֹא בְּפֹעַל.** – שרק בכוח יש לו האהבה או היראה, אבל בפועל ובגילוי אין לו אותה מדה. מי מביא שהאהבה או היראה תהיה בפועל – הרי זה כוח ה"דעת", שכן, על ידי ההתקשרות אל השכל באופן שאין הוא מסיח דעתו ממנו אף לא לרגע אחד – המדות הנולדות מן השכל הן בהתגלות ו"בפועל", **וְלָכֵן נִקְרָא הַזִּוּוּג בִּלְשׁוֹן "דַּעַת"**[42], **מִפְּנֵי שֶׁהוּא לְשׁוֹן הִתְקַשְּׁרוּת.** – ומהתקשרות כזו, ישנה תולדה, ובענין ההתקשרות של שכל ישנה תולדה של מדות, **וְזֶהוּ בְּחִינַת דַּעַת תַּחְתּוֹן** – המדריגה התחתונה בבחינת "דעת", [**נָסֵח אַחֵר: הַדַּעַת הַתַּחְתּוֹן**], **הַמִּתְפַּשֵּׁט בַּמִּדּוֹת וּמִתְלַבֵּשׁ בָּהֶן לְהַחֲיוֹתָן וּלְקַיְּמָן. וְיֵשׁ בְּחִינַת דַּעַת הָעֶלְיוֹן,** – המדריגה העליונה בבחינת "דעת" **שֶׁהוּא בְּחִינַת הִתְקַשְּׁרוּת וְחִבּוּר מְקוֹר הַשֵּׂכֶל הַמַּשִּׂיג עֹמֶק הַמֻּשָּׂג, שֶׁהוּא כִּנְקֻדָּה וּכְבָרָק הַמַּבְרִיק עַל שִׁבְלוֹ,** – יקשר כל זאת **שֶׁיִּתְפַּשֵּׁט לְמַטָּה, וְיָבֹא עֹמֶק הַמֻּשָּׂג לִידֵי הֲכָנָה, בְּהַרְחָבַת הַבִּאּוּר בְּאֹרֶךְ וְרֹחַב, שֶׁהִיא בְּחִינַת בִּינָה, הַנִּקְרֵאת "רְחוֹבוֹת הַנָּהָר", כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמוֹ**[43]: – כלומר, זו בחינת ה"דעת" המחברת "חכמה" ל"בינה", ש"חכמה" שהיא

אגרת הקדש

החכמה היא מקור השכל המשיג את ה' וחכמתו וגדולתו ומדותיו הקדושות שמנהיג ומחיה בהן כל העולמות עליונים ותחתונים ובינה היא ההתבוננות בהשגה זו באורך ורוחב ועומק בינתו להבין דבר מתוך דבר ולהוליד מהשגה זו תולדותיה שהן מדות אהוי"ר ושארי מדות הנולדות בנפש האלהית המשכלת ומתבוננת בגדולת ה' כי לגדולתו אין חקר ויש בחי' גדולת ה' שע"י התבוננות הנפש האלהית בה תפול עליה אימתה ופחד שהיא יראה תתאה שהיא בחינת מלכות ויש בחי' גדולת ה' שממנה באה יראה עילאה יראה בושת ויש בחינה שממנה באה אהבה רבה ויש בחינה שממנה באה אהבה זוטא וכן במדות החיצוניות שהן חסד כו' ובכולן צריך להיות מלובש בהן בחינת הדעת שהוא בחינת התקשרות הנפש הקשורה ותקועה בהשגה זו שמשגת איזה ענין מגדולת ה' שממנה נולדה בה איזה מדה מהמדות כי בהיסח הדעת כרגע מהשגה זו מסתלקת ג"כ המדה הנולדה ממנה מהגילוי בנפש אל ההעלם להיות בה בכח ולא בפועל ולכן נקרא הזיווג בלשון דעת מפני שהוא לשון התקשרות וזהו בחי' דעת תחתון [נ"א הדעת התחתון] המתפשט במדות ומתלבש בהן להחיותן ולקיימן ויש בחינת דעת העליון שהוא בחינת התקשרות וחיבור מקור השכל המשיג עומק המושג שהוא כנקודה וכברק המבריק על שכלו שיתפשט למטה ויבא עומק המושג לידי הבנה בהרחבת הביאור באורך ורוחב שהיא בחינת בינה הנק' רחובות הנהר כמו שיתבאר במקומו:

---

41. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ב' פי' (אוה"ת בראשית ע' 2048 ואילך)". **42.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה ח"ג ספ"ג". **43.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע כוונתו "במקומו" - ואולי הכוונה להמקומות בח"א (ראה מפתחות) וכן בלקו"ת וכו'".

נקודה, וכברק המתגלה ונעלם מיד, מחברת בחינת ה"דעת" שתבוא בהשגה של "בינה" ולא בצורה של נקודה, אלא בהתפשטות ובהרבה פרטים בהשגה, ומשלים והסברים המורידים את השכל למטה יותר – הרי זה הכוח והבחינה של "דעת" המחברת ומקשרת נקודת ה"חכמה" ל"בינה", "חכמה" משולה למעין שהמים נובעים ממנו טיפין טיפין, ו"בינה" משולה לנהר שהמים שופעים בו בהתפשטות ובהתרחבות – והכוונה היא שממעין החכמה יבוא לנהר הבינה. ואילו "דעת תחתון" מקשר את המוחין למדות, שמשכל ומהשגה יבוא ענין המדות, והוא מעניק למדות חיות וקיום. על כל פנים מוסבר כאן איך כל עשרת הכוחות והספירות בנפש האלקית הם בעניני אלקות, ועל ידם הרי "מבשרי אחזה אלקה", יכולים להבין בספירות העליונות.

הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א לאגרת הקודש סוף סימן ט"ו לכאורה כמה ענינים (ושמות) בחו"ב וכאן מדייק הנ"ל (דרך, רחה"נ). ויל"פ דכאן עקרו בי' בנוגע למדות (וכנ"ל דבי' המוחין מתחיל; ומקור ושורש כל המדות כו') ולכן גם בנוגע לבי' ד"ע כן הוא. ועפמשנ"ת דדעת הוא זווג ב' היסודות דחו"ב כו' ודרך ורחה"נ הם ב' **יסודות** דחו"ב (ראה מאו"א בערך דעת, דרך, רחה"נ וש"נ).

אגרות קודש

ב"ה, ח"י אלול, תשי"ח
ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מח' אלול, כתוב עבורו בבשורה הטובה, אשר הבריאות והפרנסה בסדר, ויהי רצון אשר להבא עוד יתוסף בזה, שהרי נצטוינו מעלין בקדש, ועניני איש הישראלי בידו הוא שיהיו קדושים על ידי שיהיו חייו על פי הוראת תורתנו הק' תורת חיים. ובשאלתו:

א) בהנוגע לשותפות במסחרו.

כיון שהשם יתברך הצליחו, למה יצרף עוד מי להענין, ואם העסק דורש שירחיבוהו, יש להשתדל להרחיבו בכחות עצמו, ויהי רצון שתהי' הרחבה בשעה טובה ומוצלחת ולהשתמש בהריוח שלו לענינים בריאים ושמחים ובענינים של תורה ומצות.

ב) בשאלתו במה שיש חילוקי דיעות בינו ובין זוגתו תחי'.

יש להשתדל אשר ידידיהם יסבירו לה, שאדרבה כיון שישנו איזה ענין שאינו בשלימות בהנהגת בנם שי' זהו טעם נוסף לבקש מהשי"ת שיברכם בעוד זחו"ק, ובפרט שרואים במוחש שע"י הוספה בבן ובבת הרי חלה הטבה גם בבנים הקודמים.

ג) במ"ש אודות סוחרים המתחרים אתו וכו'.

מהעצות בזה להסיח דעת מהם, וע"פ מ"ש כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם, הרי סו"ס פועל היסח הדעת ממנו ומעניניו.

לפלא שאינו מזכיר דבר בהנוגע לאחיו שי' מתאים למה שנדברו, שישתדל להשפיע עליו בעניני תורה ומצות, ואין לך דבר העומד בפני הרצון וחזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם.

ולקראת השנה החדשה, הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע ברכתי לו ולכל אשר לו, ברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

בברכה.

יום ראשון

יום ראשון — יב אלול — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: תבוא, פרשה ראשונה עם פירש״י.
תהלים: סו־סח. לד־לו.
תניא: יד. לעורר . . . 240 מעלה.

הֶמְשֵׁךְ הַגָּדוֹל, הַיָּדוּעַ בְּשֵׁם "בְּשָׁעָה שֶׁהִקְדִּימוּ, תער״ב" הִתְחִיל אֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ״ב] לְאָמְרוֹ יוֹם א׳ דְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת תער״ב בְּלִיוּבַאוִוִיטְשׁ, וְסִיְּמוֹ שַׁבָּת פָּרָשַׁת וַיֵּרָא תרע״ו בְּרוֹסְטוֹב, בְּמַאֲמָר הַמַּתְחִיל "וַה׳ אָמַר הַמְכַסֶּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם". וּבוֹ קמ״ד מַאֲמָרִים.

וְיֵשׁ בַּכְּתוּבִים חֵלֶק שֵׁנִי שֶׁלֹּא אֲמָרוֹ, וְלֹא נֶחֱלַק לְמַאֲמָרִים.

יום שני

יום שני — יג אלול — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: תבוא, שני עם פירש״י.
תהלים: סט־עא. לז־לט.
תניא: ובכל שנה . . . וד״ל.

החסיד ר׳ הענדיל סיפר: ידוע הי׳ לכל החסידים, אשר ביחידות הראשונה היתה העברת הערלה, וואָס ניט וואָס, פון ערלת הלב איז מען גלייך פטור געוואָרען.

הֶחָסִיד ר׳ הֶעֶנְדִיל סִפֵּר: יָדוּעַ הָיָה לְכָל הַחֲסִידִים, אֲשֶׁר בַּיְחִידוּת הָרִאשׁוֹנָה הָיְתָה הַעֲבָרַת הָעָרְלָה. מַה שֶּׁלֹּא יִהְיֶה – מֵעָרְלַת הַלֵּב נִפְטְרוּ מִיָּד.

יום שלישי

יום שלישי — יד אלול — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: תבוא, שלישי עם פירש״י.
תהלים: עב־עו. מ־מב.
תניא: טו. להבין . . . קכא הכלולה מהן.

מֵהוֹרָאוֹת אֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ״ב]: לְהִנָּזֵר מִמִּלְחֶמֶת תְּנוּפָה עַד קָצֶה הָאַחֲרוֹן, לֹא מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָנוּ בַּמֶּה לְנַצֵּחַ אוֹ מִפְּנֵי מֹרֶךְ לֵב, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁאֶת כָּל כֹּחוֹתֵינוּ עָלֵינוּ לְהַקְדִּישׁ אַךְ וְרַק לְחִזּוּק בִּנְיָנֵינוּ, בִּנְיָן הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה. וְעַל זֶה עָלֵינוּ לִמְסֹר אֶת נַפְשׁוֹתֵינוּ בְּמְסִירוּת נֶפֶשׁ בְּפֹעַל וְלֹא רַק בְּכֹחַ.

יום רביעי

יום רביעי — טו אלול — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: תבא, רביעי עם פירש״י.
תהלים: עז־עח. מג־מה.
תניא: אך צריך . . . קכב ומליצה.

הִתְיַסְּדוּת יְשִׁיבַת "תּוֹמְכֵי תְּמִימִים": יוֹם א טו אֱלוּל תרנ״ז.

הַתְחָלַת הַלִּמּוּד בַּגְּמָרָא וְדאַ״ח [=חֲסִידוּת, דִּבְרֵי אֱלוֹקִים חַיִּים]: יוֹם ד חי אֱלוּל תרנ״ז.

בְּלֵיל שִׂמְחַת תּוֹרָה תרנ״ט אַחֲרֵי הַהַקָּפוֹת הִכְרִיז אֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ״ב]: הַיְשִׁיבָה שְׁמָהּ "תּוֹמְכֵי תְּמִימִים", וְתַלְמִידִים הַלּוֹמְדִים וּמִתְנַהֲגִים בְּרוּחָהּ שְׁמָם "תְּמִימִים".

יום חמישי

יום חמישי — טז אלול — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: תבוא, חמישי עם פירש״י.
תהלים: עט־פב. מו־מח.
תניא: והנה כללות . . . קכג כמו שית׳.

רבינו הזקן פי׳ המאמר כל המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים עולם מלא, אויף א אידען דארף מען קוקען ווי ער שטייט אין מחשבה הקדומה דא״ק, און דאָרטען שטייט יעדער נשמה מיט אלע דורות וואָס קומען ארויס פון איהר ביז ביאת המשיח גואל צדק, און אז מען טוט א אידען אַ טובה, טוט מען אַ טובה אָט די אלע נשמות עד סוף כל הדורות.

רַבֵּנוּ הַזָּקֵן פֵּרֵשׁ הַמַּאֲמָר ״כָּל הַמְקַיֵּם נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל כְּאִלּוּ קִיֵּם עוֹלָם מָלֵא״, עַל יְהוּדִי יֵשׁ לְהַבִּיט כְּפִי שֶׁהוּא ״נִמְצָא״ בַּמַּחֲשָׁבָה הַקְּדוּמָה דְּאַ״ק [=אָדָם קַדְמוֹן, דַּרְגָּה עֶלְיוֹנָה בְּיוֹתֵר בַּקְּדֻשָּׁה, שֶׁהִיא מָקוֹר בּוֹ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֲחוּדוֹת], וְשָׁם ״נִמְצֵאת״ כָּל נְשָׁמָה עִם כָּל הַדּוֹרוֹת הַיּוֹצְאוֹת מִמֶּנָּה עַד בִּיאַת הַמָּשִׁיחַ גּוֹאֵל צֶדֶק, וּכְשֶׁעוֹשִׂים לִיהוּדִי טוֹבָה, עוֹשִׂים טוֹבָה לְכָל הַנְּשָׁמוֹת הַלָּלוּ עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת.

יום שישי

יום שישי — יז אלול — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: תבא, ששי עם פירש״י.
תהלים: פג־פז. מט־נא.
תניא: והנה מדות . . . קכג מדותיהם.

רבינו הזקן הי׳ בעצמו הקורא בתורה. פעם אחת לא הי׳ בליאזנא ש״פ תבא, ושמע אדמו״ר האמצעי – והוא עודנו נער קודם הבר מצוה – הקריאה מאחר. העגמת נפש מהקללות שבתוכחה הביאתו לכאב לב, עד שביוהכ״פ נסתפק רבינו הזקן אם יוכל להתענות.

כששאלו את אדהא״מ הרי בכל שנה קוראים פרשה זו, ענה: כשאבא קורא ״הערט זיך ניט קיין קללות״.

רַבֵּנוּ הַזָּקֵן הָיָה בְּעַצְמוֹ הַקּוֹרֵא בַּתּוֹרָה. פַּעַם אַחַת לֹא הָיָה בְּלִיאָזְנָא שַׁבָּת פָּרָשַׁת תָּבֹא, וְשָׁמַע אַדְמוֹ״ר הָאֶמְצָעִי – וְהוּא עוֹדֶנּוּ נַעַר קֹדֶם הַבַּר מִצְוָה – הַקְּרִיאָה מֵאַחֵר. הָעֲגָמַת נֶפֶשׁ מֵהַקְּלָלוֹת שֶׁבַּתּוֹכֵחָה הֶבִיאָתוּ לְכְאֵב לֵב, עַד שֶׁבְּיוֹם הַכִּפּוּרִים נִסְתַּפֵּק רַבֵּנוּ הַזָּקֵן אִם יוּכַל לְהִתְעַנּוֹת.

כְּשֶׁשָּׁאֲלוּ אֶת אַדְמוֹ״ר הָאֶמְצָעִי הֲרֵי בְּכָל שָׁנָה קוֹרְאִים פָּרָשָׁה זוֹ, עָנָה: כְּשֶׁאַבָּא קוֹרֵא ״לֹא נִשְׁמָעוֹת שׁוּם קְלָלוֹת״.

שבת קודש

שבת — חי אלול — ה׳תש״ג

לְשִׁשִּׁי עוֹלֶה הַבַּעַל קוֹרֵא, וּמֵעַצְמוֹ.

שיעורים. חומש: תבא, שביעי עם פירש״י.
תהלים: פח־פט. נב־נד.
תניא: והנה כ״ז . . . שיתבאר במקומן.

יום הולדת את הבעש״ט בשנת תנ״ח. יום שנתגלה אליו מורו ורבו הק׳ – תפ״ד. יום שנתגלה הבעש״ט – תצ״ד.

יום הולדת את רבינו הזקן – תק״ה.

תוכן תורת הבעש"ט בש"פ תבוא ח"י אלול תרנ"ב אחר קבלת שבת: והי' כי תבוא אל הארץ גו'. ארץ ל' מרוצה ול' רצון כדאיתא במדרש. אז דו וועסט צוקומען צום רצון וואָס איז א מתנה מלמעלה און בירושה בכל אחד מישראל, איז די עבודה דארף זיין וישבת, אראָפּטראָגען אין התישבות, ולקחת גו' ושמת בטנא, ממשיך זיין אורות בכלים, והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך, א איד דארף וויסען אז ער גייט פון איין אָרט אין דעם אַנדערען, איז ניט ער גייט אליין נאָר מ'פירט איהם מלמעלה, און די כוונה איז לשכן שמו שם, אויף מפרסם זיין אלקות אין דעם ארט וואו ער איז.

אחר תפלת ערבית חזר עוד הפעם תורה הקודמת והוסיף: והי' כי תבוא גו' בכדי דו זאָלסט צוקומען צום רצון כו', איז דאָס דורך דעם אז והלכת אל המקום גו' לשכן שמו שם, זאָלסט זיך מוסר נפש זיין אויף מפרסם זיין דאָרטען אלקות, מיט וואס איז מען מפרסם אלקות, מיט א ברכה און א פסוק תהלים.

יוֹם הֻלֶּדֶת אֶת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב בִּשְׁנַת תנ"ח. יוֹם שֶׁנִּתְגַּלָּה אֵלָיו מוֹרוֹ וְרַבּוֹ הַקָּדוֹשׁ – תפ"ד. יוֹם שֶׁנִּתְגַּלָּה הַבַּעַל שֵׁם טוֹב – תצ"ד.

יוֹם הֻלֶּדֶת אֶת רַבֵּנוּ הַזָּקֵן – תק"ה.

תֹּכֶן תּוֹרַת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב בְּשַׁבָּת פָּרָשַׁת תָּבוֹא ח"י אֱלוּל תרנ"ב אַחַר קַבָּלַת שַׁבָּת: "וְהָיָה כִּי תָבוֹא אֶל הָאָרֶץ גו'". 'אֶרֶץ' לְשׁוֹן מְרוּצָה וּלְשׁוֹן רָצוֹן, כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ. כְּשֶׁתַּגִּיעַ אֶל הָ'רָצוֹן' שֶׁהוּא מַתָּנָה מִלְּמַעְלָה וּבִירוּשָׁה בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, צְרִיכָה הָעֲבוֹדָה לִהְיוֹת 'וְיָשַׁבְתָּ' לְ"הוֹרִידוֹ", לַעֲשׂוֹתוֹ מְיַשֶּׁב, "וְלָקַחְתָּ גוֹ' וְשַׂמְתָּ בַטֶּנֶא", לְהַמְשִׁיךְ אוֹרוֹת בַּכֵּלִים, "וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹקֶיךָ", עַל יְהוּדִי לָדַעַת שֶׁהֲלִיכָתוֹ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם אֵינָהּ יְזִמָּתוֹ אֶלָּא מוֹבִילִים אוֹתוֹ מִלְּמַעְלָה, וְהַכַּוָּנָה הִיא "לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם", לְפַרְסֵם אֱלֹקוּת בַּמָּקוֹם שֶׁנִּמְצָא בּוֹ.

אַחַר תְּפִלַּת עַרְבִית חָזַר עוֹד הַפַּעַם תּוֹרָה הַקּוֹדֶמֶת, וְהוֹסִיף: "וְהָיָה כִּי תָבוֹא גו'", עַל מְנָת שֶׁתַּגִּיעַ לְרָצוֹן כו', הֲרֵי זֶה עַל יְדֵי שֶׁ"וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם גו' לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם" – תִּמְסֹר אֶת הַנֶּפֶשׁ כְּדֵי לְפַרְסֵם שָׁם אֱלֹקוּת. בַּמֶּה מְפַרְסְמִים אֱלֹקוּת? בִּבְרָכָה וּפְסוּק תְּהִלִּים.

המשך ביאור למס' חולין ליום שישי עמ' א

הראשון כששחט הבת, עבר על שחיטת האם והבת ביום אחד. והשני, כששחט בת הבת, שעבר על שחיטת הבת ובתה ביום אחד, ולכך **סוֹפֵג שְׁמוֹנִים**. אבל אם בתחילה **שְׁחָטָהּ** לאם, וְאחר כך שחט **אֶת בַּת בִּתָּהּ, וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט** את **בִּתָּהּ** של האם, הרי הוא **סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים**, כיון שבשחיטת שתי הראשונות לא עבר איסור כלל, שאין איסור לשחוט אותה ואת בת בתה, ורק שחיטת השלישית שהיא הבת היתה באיסור, ולכך אינו מתחייב אלא מלקות אחת. ואף ששחיטה זו אסורה גם משום אמה של זו וגם משום בתה, כיון שאין זה אלא מעשה אחד ושם אחד של איסור אינו מתחייב אלא אחת. **סוּמְכוֹס אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר, סוֹפֵג שְׁמוֹנִים**. לפי שבשחיטה זו עבר על איסור שחיטת האם ובתה, ועבר גם על איסור שחיטת הבת ובתה.

גמרא

מאחר שמבואר במשנתינו שהאיסור לשחוט אותו ואת בנו הוא בין אם שחט תחילה אותו ואחר כך את בנו, ובין אם שחט תחילה את בנו ואחר כך שחט אותו, מבררת הגמרא את מקור דין זה. מקשה הגמרא: **אַמַּאי** – מדוע כששחט תחילה את בנו, ולאחר מכן שחט את האם עובר הוא באיסור, והרי **'אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לא תִשְׁחָטוּ בְּיוֹם אֶחָד'** (ויקרא כב כח) **אָמַר רַחֲמָנָא**, ומשמע שהאיסור הוא רק כששחט תחילה אותו ולאחר מכן את בנו, **וְלֹא** בשוחט את **בְּנוֹ** וְלאחר מכן **אוֹתוֹ**. מתרצת הגמרא: **לֹא סַלְקָא דַּעְתָּךְ** – לא יעלה על דעתך לומר כן, לפי **דְּתַנְיָא** בברייתא, נאמר בתורה (שם) **'אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ** לא תִשְׁחָטוּ בְּיוֹם אֶחָד'. מבררת הברייתא: **אֵין לִי** מקור לאסור **אֶלָּא** כששחט תחילה **אוֹתוֹ** וְאחר כך **אֶת בְּנוֹ**. אבל אם בתחילה שחט **אוֹתוֹ**, וְאחר כך **אֶת אִמּוֹ, מִנַּיִן** שגם זה בכלל האיסור. משיבה הברייתא: **כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר** (שם) **'לֹא תִשְׁחָטוּ'** בלשון רבים, **הֲרֵי כָּאן שְׁנַיִם**, שאסרה תורה לשנים לשחוט. **וְהָא כִּיצַד**, הרי שחיטת הראשון היתר היא, ורק שחיטת השני אסורה, ומדוע אמרה תורה שלשנים אסורה השחיטה. אלא כוונת הפסוק כשהיו שלש פרות, האם, הבת ובת הבת, **וְאֶחָד הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפָּרָה** – היא הבת, **וְאֶחָד הַשּׁוֹחֵט אֶת אִמָּהּ, וְאֶחָד הַשּׁוֹחֵט אֶת בִּנָּהּ** – היא בת הבת, **שְׁנַיִם הָאַחֲרוֹנִים** ששחטו את האם ואת בת הבת **חַיָּבִין**, ועליהם אמרה תורה 'לא תשחטו' לשון רבים. וללמדינו שאיסור אותו ואת בנו הוא גם בשוחט את בנו תחילה ואחר כך שוחט אותו.

סנדקאות והקטרת הקטורת

יום ראשון י"ב אלול ה'תשע"א

הלכות תמידין ומוספין פרק ד, הלכה ז: מִי שֶׁלֹּא הִקְטִיר קְטֹרֶת מִיָּמָיו יָבוֹא וְיָפִים..

מקור ההלכה בגמרא (יומא כו, א). והטעם הוא כיוון שהקטרת הקטורת הייתה מביאה לעשירות, כפי שנלמד מסמיכות הפסוקים "ישימו קטורה באפיך" ו"ברך ה' חילו", יש לאפשר להקטיר הקטורת כל פעם לכהן אחר, ואחרי שאחד כבר זכה, יש לתת לכהן אחר לזכות בכך.

והלכה זו בדיני הקטרת קטורת שימשה יסוד למנהג בעניין אחר – סנדקאות בברית מילה.

כתב המהרי"ל בשם רבינו פרץ שנוהגים להימנע מלכבד בסנדקאות את מי שכבר היה סנדק אצל בן קודם באותה משפחה. והובאו הדברים ברמ"א (יו"ד סי' רסה, יא) ובלבוש (שם, יב). וטעם המנהג הוא שהמילה נמשלה לקטורת, וכשם שכהן שהקטיר קטורת לא יכפול ויקטיר שנית, כן גם לא יהיה אדם סנדק אצל מי שכבר שימש בסנדקאות אצל אחיו.

ואולם ה'נודע ביהודה' (מהדו"ק יו"ד סי' פו) דחה את ההשוואה, ולדבריו, הקטרת הקטורת הייתה עבודה השייכת לכל בני אהרן איש כאחיו, ומפני שכולם היו שותפים בה לא הניחו לאחד לכפול עשייתה בעוד שאחר לא יזכה בה כלל, אבל הסנדקאות לעומת זאת, שייכת לאבי הבן, ואם ברצונו לכבד ולתת את זכותו לאותו אדם כמה פעמים, הרשות בידו. ובאמת, מסיים ה'נודע ביהודה', המנהג בפולין בזמנו היה שלא דקדקו במנהג זה וכיבדו את הרב המרא דאתרא להיות סנדק יותר מפעם אחת באותה משפחה.

הזמן גרמא או העומר גרמא

יום שני י"ג אלול ה'תשע"א

הלכות תמידין ומוספין פרק ז, הלכה כב - כד: מִצְוַת עֲשֵׂה לִסְפֹּר שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימוֹת... מִצְוָה זוֹ עַל כָּל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל, וּבְכָל מָקוֹם וּבְכָל זְמָן. וְנָשִׁים וַעֲבָדִים פְּטוּרִין מִמֶּנָּה.

כתב ה'כסף משנה' שלדעת הרמב"ם נשים ועבדים פטורים ממצוות ספירת העומר, כי לשיטתו זו מצות־עשה שהזמן גרמא.

ונשאלת השאלה: לכאורה, קביעת מועד מצות ספירת העומר לא תלויה בתאריך מסוים אלא תלויה בקצירת והבאת העומר, ככתוב - "מהחל חרמש בקמה תחל לספור" ואם כן אין זו מצוה שהזמן גרמא אלא שהעומר גרמא?!

ויש לומר:

קיימות שיטות בהלכה לפיהן בזמן הזה, משחרב בית המקדש, מצות ספירת העומר היא מדרבנן, כי מאחר שהכתוב תולה את מצוות ספירת העומר בקרבן העומר – כשאין לנו את קרבן העומר, שוב לא חל חיוב התורה על מצוות ספירת העומר. ולפי שיטה זו, ספירת העומר אכן אינה מצוה שהזמן גרמא, שהרי היא נקבעת ותלויה בקצירת והבאת העומר (ולא בזמן).

אבל הרמב"ם סובר שספירת העומר היא מדאורייתא גם בזמן הזה והיא נוהגת "בכל מקום ובכל זמן", כי לשיטתו מצוות ספירת העומר נקבעת ותלויה בזמן בלבד, ובפסוקים "מהחל חרמש בקמה תחל לספור" התורה לא באה אלא לרמז מתי הוא זמנה של המצוה ולכן פסק שנשים ועבדים פטורים ממצוה זו, כמו מכל מצוות עשה שזמן גרמן.

(מבוא הגרי"פ פערלא על סהמ"צ לרס"ג ענ' לא)

'רצה' ו'יעלה ויבוא' כתדיר ואינו תדיר

יום שלישי י"ד אלול ה'תשע"א

הלכות תמידין ומוספין פרק ט, הלכה ג: עָבַר אוֹ שָׁכַח וְשָׁחַט אֶת שֶׁאֵינוֹ תָדִיר... מַקְרִיבוֹ, וְאַחַר כָּךְ שׁוֹחֵט אֶת הַתָּדִיר.

בראש חודש שחל להיות בשבת יש לומר בברכת המזון תחילה 'רצה' ואחר כך 'יעלה ויבוא', כי ברכת 'רצה' תדירה יותר ו'תדיר ושאינו תדיר – תדיר קודם'.

ואם טעה והחל 'יעלה ויבוא' קודם 'רצה', לכאורה יש ללמוד מההלכה שאם שחט את שאינו תדיר קודם התדיר יסיים ויקריבו ואחר כך ישחט את התדיר, שאף כאן יסיים את 'יעלה ויבוא' ואחר כך יאמר 'רצה'.

אמנם, הגמרא (זבחים צא, א) דנה במי ששחט את שאינו תדיר קודם ומנסה להוכיח מכך שמי שלא התפלל מוסף עד שהגיע זמן מנחה יתפלל קודם מנחה ואחר כך מוסף, כי מנחה תדירה לגבי תפילת מוסף. ולכאורה, הרי לא מדובר במי שכבר התחיל להתפלל מוסף, ואיך ניתן ללמוד מכך שאם כבר החל במצוה שאינה תדירה צריך להפסיק? אלא מוכח שעצם העובדה שכבר התחיל במצוה שאינה תדירה אינה מהווה סיבה להמשיך ולסיימה קודם המצוה התדירה, וספק הגמרא בשחט את שאינו תדיר לפני התדיר, הוא משום שמרגע שחיטת השאינו תדיר כבר חלה מצות הזריקה וההקרבה שלו, ומאידך עדיין לא חלה מצות התדיר שלא נשחט, ולכן יש מקום לומר שיסיים את הקרבת זה שאינו תדיר. ואת זה מנסה הגמרא ללמוד ממוסף ומנחה: למרות שזמן מוסף מתחיל קודם זמן המנחה, בהגיע זמן המנחה יש להקדימה מחמת תדירותה, הרי שהתדירות גוברת על כך שהגיע זמן המצוה.

מכאן שגם לפי מסקנת ההלכה, שאם עבר ושחט את שאינו תדיר יסיים ויקריב לפני התמיד, אין זאת אלא משום שעם השחיטה כבר הגיע זמן מצות הקרבתו ואילו מצות הקרבת התדיר עדיין לא חלה. אך לגבי 'רצה' ו'יעלה ויבוא' בברכת המזון הרי מבחינת הזמן אין כל עדיפות ל'יעלה ויבוא' על 'רצה', ולכן אף שהתחיל 'יעלה ויבוא' יפסיק ויעבור ל'רצה' התדירה יותר.

(שאגת אריה סי' כ)

'עובר ירך אמו'

יום רביעי ט"ו אלול ה'תשע"א

הלכות פסולי המוקדשין פרק ד, הלכה ו: הִפְרִישׁ חַטָּאת מְעֻבֶּרֶת וְיָלְדָה – הֲרֵי הִיא וְוַלְדָּהּ כִּשְׁתֵּי חַטָּאוֹת שֶׁנִּתְפָּרְשׁוּ לְאַחֲרָיוּת.

אף שוולד חטאת למיתה (לעיל הל' א), הרי זה רק כאשר הבהמה שהקדיש נתעברה וילדה לאחר שהקדישה, אבל אם הקדיש בהמה מעוברת וילדה, לדעת ר' יוחנן הרי זה כמקדיש שתי בהמות לחטאת ו"רצה – בה מתכפר, רצה - בוולדה מתכפר", מכיון ש"אם שיירו משויר", היינו שאם רצה המקדיש רשאי להשאיר את הוולד חולין ולא להקדישו, כי "עובר לאו ירך אמו" ואינו מתקדש מחמת אמו. ולכן גם אם מקדישו, מכוח עצמו הוא קדוש ולא מכוח אמו (תמורה כה, א, ורש"י שם).

והקשה ה'לחם משנה' (הלכות עבדים פ"ז ה"ה) שלכאורה דברי הרמב"ם כאן, שעובר לאו ירך אמו, סותרים לדבריו (שם) ש"הכותב לשפחתו המעוברת הרי את שפחה וולדך בן חורין, לא אמר כלום שזה כמי ששחרר חציה", היינו שאי אפשר לשחרר את הוולד בעוד אמו שפחה, שהרי הוא חלק ממנה ("ירך אמו") ואין שחרור לחצאין!

והביאור:

דעת הרמב"ם היא שעובר ירך אמו, ועם זאת, המקדיש בהמה מעוברת לחטאת וילדה נחשב הוולד בפני עצמו ואין דינו כוולד חטאת שהוא למיתה, אף שקדושתו באה מכוח אמו, כי לדעת רבא (תמורה שם, ב) גם ר' יוחנן סובר ש"עובר ירך אמו" וקדושת הוולד נובעת מכח האם, ואף על פי כן רשאי להקריב את וולד החטאת כי "אדם מתכפר בשבח [וולד] הקדש", ורק כאשר אינו רוצה להתכפר בוולד אלא באמו, דין הוולד למיתה ואינו יכול להקריבו (לחם משנה).

ומוסיף בעל 'ערוך השולחן': הוולד מת רק אם המקדיש אינו רוצה להתכפר בוולד אלא באמו, אבל אם מצידו אין עדיפות לאם או לוולד הרי אף שהקריב את אמו, למעשה, הוולד ירעה עד שייפול בו מום ויפלו דמיו לנדבה (ערוה"ש העתיד קלא, י).

על טעויות משלמים ביוקר

יום חמישי ט"ז אלול ה'תשע"א

הלכות פסולי המוקדשין פרק ה, הלכה ו: הִפְרִישׁ שְׁתַּיִם, וּכְסָבוּר שֶׁהוּא חַיָּב שְׁתַּיִם וְנִמְצָא שֶׁאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת – יָבִיא אַחַת, וְהַשְּׁאָר יִפְּלוּ לִנְדָבָה.

דברי הרמב"ם "והשאר יפלו לנדבה" מוסבים על מי שהפריש דמי שתי חטאות. ואילו זה שהפריש שתי בהמות לחטאת – יביא אחת לחטאת, והשניה תרעה עד שיפול בה מום וימכרנה, והכסף שיתקבל ממכירתה יפול לנדבה (כסף משנה).

מדוע, באמת, דמי החטאת השניה יפלו לנדבה, והרי כלל לא היה חייב להביא את החטאת השניה. אם כן היתה הפרשה זו בטעות, ו"הקדש טעות אינו הקדש" (הל' ערכים פ"ו הל"ד)?

ההסבר הוא: מכיון שאין אנו יודעים, בשעה שהפריש שתיים בבת אחת, איזו היא ההפרשה הנכונה ואיזו היתה בטעות – אי אפשר להוציא אף בהמה לחולין, וצריך לכן לקנות מדמיה קרבן נדבה.

לפי זה, אם הפריש את שתי החטאות לא בבת אחת, אלא קודם הקדיש אחת ואחר כך את השניה, ובהמשך נודע לו שאינו חייב אלא אחת – תצא הבהמה השניה לחולין, כיון שברור לנו שההקדשה השניה היתה בטעות.

(ערוך השלחן העתיד, קדשים, סי' קלד ס"ח)

בהמה שלמה הנחשבת כחצי

יום שישי י"ז אלול ה'תשע"א

הלכות פסולי המוקדשין פרק י, הלכה א: שֶׁאֵין אָדָם מֵבִיא חוֹבָתוֹ גּוֹזָל אֶחָד תּוֹר וְאֶחָד בֶּן יוֹנָה, אֶלָּא אוֹ שְׁנֵיהֶן תּוֹרִין אוֹ שְׁנֵיהֶן בְּנֵי יוֹנָה.

משמעות הדברים היא שבקרבן עופות שהוא חובה, כגון זבה או יולדת, אין להביא תור אחד ובן יונה אחד. אך בקרבן נדבה, כגון שאמרה 'הרי עלי קן' אם אלד זכר שעליה להביא שני יונים ('קן') לנדרה, יכולה להביא תור ובן יונה. אך לדעת רש"י (זבחים סז, ב) גם בנדבה צריכה להביא את שניהם ממין אחד.

וצריך ביאור מה טעמו של רש"י והרי הנדר הוא התחייבות לשני קרבנות נפרדים וכשם שהמתחייב בשני קרבנות עולה אין קרבן אחד יוצר חיובים כלפי הקרבן השני, כך אין קשר בין שני העופות הללו!

ונראה, שיסוד דעת רש"י הוא מדברי הגמרא (כריתות ט, א) בקרבן גר, שצריך להביא עולה בהמה אחת או שני עופות כי "להביא פרידה אחת אי אפשר, שלא מצינו בכל התורה כולה", היינו שאף כי לא מפורש בתורה שעליו להביא שני תורים, לא מצאנו בכל התורה קרבן חובה של תור אחד. ואמנם בנדבה למדו מהכתוב שניתן להביא תור אחד, אך בחובה לא מצאנו כן.

ומפרש רש"י שמזבה ויולדת למדים שקרבן שלם של עוף הוא דווקא שני תורים או בני יונה היינו שאין החיוב להביא שתי עולות אלא שתור אחד אינו אלא כחצי קרבן ולכן אפילו בגר שחיובו עולה אחת בלבד (שהרי כשמביא בהמה מביא רק אחת), כאשר מביא עוף עליו להביא שניים.

ולכן אף שיכולה להתנדב רק אחת, כשנדרה להביא 'קן' חייבה עצמה בקרבן שלם שהוא שני תורים, כי בשונה משתי עולות שאין ביניהם שייכות, קרבן עוף הוא בשניים ממין אחד.

(חדושי הגרי"ז הל' מעשה הקרבנות פי"ד ה"ב)

פיגול במחשבה ובדיבור

שבת קודש ח"י אלול ה'תשע"א

הלכות פסולי המוקדשין פרק י"ג, הלכה א: שָׁלֹשׁ מַחֲשָׁבוֹת הֵן שֶׁפּוֹסְלִין אֶת הַקָּרְבָּנוֹת, וְאֵלּוּ הֵן: מַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם, וּמַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם, וּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן... וְזֶהוּ פִּגּוּל הָאָמוּר בַּתּוֹרָה.

לדעת הרמב"ם מחשבת פיגול פוסלת בקדשים אפילו ללא דיבור, וכן כתב ה'חינוך' (מצוה קמ"ד). אך לדעת רש"י (זבחים מא, ב, ד"ה כגון) ותוספות (ב"מ מג, ב) מחשבה לבדה אינה פוסלת בקדשים עד שיתן לה ביטוי בדיבור. ומדוע נקראת 'מחשבה'? מפני שאין בה מעשה (משנה למלך).

ה'שיטה מקובצת' (ב"מ שם, בשם תוס' שאנץ) רצה להביא ראיה לשיטת הרמב"ם, שמחשבת פיגול פוסלת בקדשים גם בלי שיוציא בפה, ממסקנת הגמרא בזבחים (כט, ב), שהמחשב מחשבת פסול בקדשים לוקה, ומבואר שם שדין זה הוא רק לפי מאן דאמר "לאו שאין בו מעשה לוקין עליו", ואילו לפי הדעה שאין לוקין על לאו שאין בו מעשה – גם על מחשבה בקדשים אין לוקין. ואם נאמר כשיטת הסוברים שאין פיגול אלא בדיבור מדוע אין הדיבור הזה נחשב מעשה וילקו עליו לכל הדעות, שהרי "בדבוריה אתעביד מעשה" (והקרבן נפסל), כמו שמצינו בתמורה שהממיר בהמת קדשים בחולין לוקה מטעם זה שדיבורו פעל מעשה (תמורה ג, ב).

אך ה'נודע ביהודה' (מהדו"ת יור"ד קס"ח) דוחה את הראיה בנימוק שגם לשיטת הסוברים שאין פיגול אלא בדיבור אין זה נחשב מעשה, ואינו דומה לתמורה, כי שם הבהמה שהיתה חולין נעשית קודש ונמצא שדיבורו פעל מעשה, מה שאין כן בפיגול לא נפעל שום דבר חדש, שהרי משהוקדשה הבהמה נאסרה ואינה ניתרת אלא על ידי עבודת המזבח, וכל זמן שלא נעשתה העבודה בהכשר, היא נשארת באיסורה הקודם. ונמצא, שהמפגל לא פעל איסור חדש.

המשך ביאור למס' חולין ליום שישי עמ' ב

סומכוס מתחייב שתים כשעשה איסור פעמיים בבת אחת ובהתראה אחת. ששנינו במשנה (להלן צו.) לגבי גיד הנשה שהאוכלו לוקה ארבעים, ויש בבהמה שני גידים בשני ירכותיה, ואם **אָכַל מִזֶּה** – מגיד של ירך אחד **כַּזַּיִת, וּמִזֶּה** – מהגיד השני **כַּזַּיִת**, הרי הוא **סוֹפֵג שְׁמוֹנִים**, שהם שתי מלקויות. **רַבִּי יְהוּדָה** חולק **וְאוֹמֵר, אֵינוֹ סוֹפֵג אֶלָּא אַרְבָּעִים**, לפי שרבי יהודה סובר (להלן צ) שאיסור גיד הנשה הוא רק בגיד של ירך אחד.

כדי להביא ראיה לדעתו של סומכוס, מבררת הגמרא את פירוש המשנה: **הֵיכִי דָּמֵי** – באיזה אופן מחייב תנא קמא שתי מלקויות. **אִילֵימָא** שאכל את שתי הגידים **בָּזֶה אַחַר זֶה וּבִשְׁתֵּי הַתְּרָאוֹת** – שהתרו בו על כל אכילת כזית בפני עצמה. **מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה** שמחייב אחת, והרי לדעת רבי יהודה (להלן צ) ספק הוא אם אסרה תורה את הגיד של ירך ימין או של שמאל. ואם התרו בו על כל גיד בפני עצמו, **הַתְּרָאַת סָפֵק הִיא**, שאי אפשר להתרות בו בודאות שאם יאכל גיד זה יעבור איסור ויתחייב מלקות, שהרי אין ידוע איזהו גיד הנשה שאסרה תורה, **וְשַׁמְּעִינָן לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר הַתְּרָאַת סָפֵק לֹא שְׁמָהּ הַתְּרָאָה**, ואין לוקים עליה, ואם כן כשאכל בזה אחר זה אין לו ללקות כלל.

ומנין שלרבי יהודה התראת ספק אינה התראה: **דְּתַנְיָא** בברייתא, לגבי אדם שיש ספק אם הוא בנו של ראשון או בנו של שני, **הִכָּה אֶת זֶה** – את אחד מאבותיו המסופקים, **וְחָזַר וְהִכָּה אֶת זֶה** – השני, והתרו בו לפני כל הכאה שיתכן שהמוכה הוא אביו וחייב מיתה על הכאתו. או שקִלֵּל **אֶת זֶה וְחָזַר וְקִלֵּל אֶת זֶה**, והתרו בו לפני כל קללה. **אוֹ שֶׁהִכָּה** את **שְׁנֵיהֶם בְּבַת אַחַת** – שביד אחת הכה את אחד מהם וביד השניה את השני. **אוֹ שֶׁקִּלֵּל** את **שְׁנֵיהֶם בְּבַת אַחַת**, והתרו בו קודם ההכאה והקללה, שאם יכה או יקלל את שניהם ודאי הוא שיעבור איסור, ויתחייב מיתה. בכל אופנים אלו, **חַיָּיב** מיתה, כיון שאביו הוא אחד מהשנים שהכה או קלל. **רַבִּי יְהוּדָה** מחלק **וְאוֹמֵר**, אם הכה או קלל את שניהם **בְּבַת אַחַת, חַיָּיב** מיתה, שהתראת ודאי היא, לפי שהתרו בו קודם לכן שאם יכה או יקלל את שניהם יתחייב בודאי מיתה. אבל אם הכם או קללם **בָּזֶה אַחַר זֶה**, הרי הוא **פָּטוּר** ממיתה, לפי שההתראה שהתרו בו על כל מעשה ומעשה, התראת ספק היא, כיון שאין ידוע אם זה הוא אביו או לא, והתראת ספק אינה התראה. ומכאן מוכח שלרבי יהודה התראת ספק אינה התראה.

הגמרא חוזרת לביאור המשנה בגיד הנשה: כיון שלרבי יהודה התראת ספק אינה התראה, אם כן כשאכל את שני הגידים משני הירכיים בזה אחר זה, לרבי יהודה פטור. ואילו במשנה נאמר שרבי יהודה מחייב מלקות אחת, **אֶלָּא פְּשִׁיטָא** שכוונת המשנה כשאכלם **בְּבַת אַחַת וּבְהַתְרָאָה אַחַת**, ולכך מחייב רבי יהודה מלקות, שהתראת ודאי היא, שהתרו בו שאם יאכל את שני הגידים יתחייב מלקות, שאחד מהם הוא ודאי הגיד שאסרה התורה.

אחר שנתבאר פירוש המשנה שאכלם בבת אחת והתרו בו התראה אחת, הגמרא חוזרת להוכיח ממנה את דעתו של סומכוס. מבררת הגמרא: **וּמַאן תָּנָא קַמָּא** שחלק על רבי יהודה ואמר שלוקה שתי מלקויות על שני הגידים. **אִילֵימָא רַבָּנַן דִּפְלִיגֵי עֲלֵיהּ דְּסוּמְכוֹס, שלא חייבו בשוחט את הבת אחר ששחט את אמה ואת בת בתה אלא אחת. והרי הַשְׁתָּא** – מעתה יש להקשות, **וּמָה הָתָם** – במשנתינו **דְּחִיּוּבם בא על ידי גּוּפִין מוּחְלָקִין**, שהם האם ובת הבת, ובכל זאת **פָּטְרֵי** [–פוטרים] **רַבָּנַן** משני חיובי מלקות, ואינם מחייבים אלא מלקות אחת, **הָכָא** בגיד הנשה, ששני האיסורים אינם מגופים חלוקים, אלא מבהמה אחת, **לֹא כָּל שֶׁכֵּן**, שלא יחייבו אלא אחת, ומדוע תנא קמא חייב שתים. **אֶלָּא לָאו** – אלא ודאי שתנא קמא כשיטת **סוּמְכוֹס הִיא** שחייב במשנתינו שתי מלקות. ואם כן מוכח ממשנה זו, שסומכוס מחייב שתים כשעבר איסור פעמיים בבת אחת אף כשאין גופים מוחלקים, וכדברי רב יוסף.

דוחה הגמרא: **לֹא** – אין להוכיח ממשנה זו לדעתו של סומכוס. לפי **שלְּעוֹלָם** יש לפרש שמדובר באכל את הגידים **בָּזֶה אַחַר זֶה, וְכֵיוָן** שכן יש לפרש משנה זו אף כשיטת **רַבָּנַן** שחלקו על סומכוס לגבי אותו ואת בנו, וחייבו במשנתינו אחת, ובכל זאת כאן מתחייב שתים כיון שעשה זאת בזה אחר זה ובשתי התראות. אלא שהקשינו על פירוש זה, איך רבי יהודה מחייב אחת, והרי התראת ספק היא והיה לו לפטור. ויש לתרץ, שה**אי תַּנָּא סָבַר לֵהּ כְּאִידָךְ תַּנָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּאָמַר הַתְּרָאַת סָפֵק שְׁמָהּ הַתְּרָאָה**. ולכך הוא מחייב אחת, כיון שאחד משתי הגידים שאכל אסרתו תורה, והתרו בו עליה בהתראת ספק, שאף היא נחשבת התראה.

והיכן מצאנו תנא בדעת רבי יהודה שהתראת ספק היא התראה: **דְּתַנְיָא** בברייתא לגבי קרבן פסח, נאמר בתורה (שמות יב ט) 'וְ**לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ**',

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – י"ב־י"ח אלול ה'תשע"א

יום ראשון י"ב אלול ה'תשע"א

הִלְכוֹת תְּמִידִין וּמוּסָפִין

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי[1]

א. מִצְוַת עֲשֵׂה[2] לְהַקְטִיר הַקְטֹרֶת עַל מִזְבַּח הַזָּהָב[3] שֶׁבַּהֵיכָל פַּעֲמַיִם בְּכָל יוֹם: בַּבֹּקֶר וּבֵין הָעַרְבַּיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִקְטִיר עָלָיו אַהֲרֹן קְטֹרֶת סַמִּים[4]. לֹא הִקְטִירוֹ בַּבֹּקֶר - יַקְטִירֶנּוּ בֵּין הָעַרְבַּיִם[5], אֲפִלּוּ הָיוּ מְזִידִין[6]. וְאֵין מְחַנְּכִין מִזְבַּח הַזָּהָב אֶלָּא בַּקְּטֹרֶת שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם[7].

ב. כַּמָּה מַקְטִירִין מִמֶּנָּה בְּכָל יוֹם? מִשְׁקַל מֵאָה דִינָרִין[8]. חֲמִשִּׁים בַּבֹּקֶר וַחֲמִשִּׁים בֵּין הָעַרְבַּיִם[9]. מִזְּבַח שֶׁנֶּעֱקַר[10] - מַקְטִירִין הַקְּטֹרֶת בִּמְקוֹמוֹ[11]. וּקְטֹרֶת שֶׁפָּקְעָה[12] מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ, אֲפִלּוּ קָרְטִין שֶׁבָּהּ[13] - אֵין מַחֲזִירִין אוֹתָן[14].

ג. בָּעֵת שֶׁמַּקְטִירִין הַקְּטֹרֶת בַּהֵיכָל בְּכָל יוֹם[15] פּוֹרְשִׁין כָּל הָעָם מִן הַהֵיכָל וּמִבֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ[16], לֹא יִהְיֶה שָׁם אָדָם עַד שֶׁיֵּצֵא זֶה שֶׁהִקְטִיר הַקְּטֹרֶת[17]. וְכֵן בְּשָׁעָה שֶׁיִּכָּנֵס בְּדַם חַטָּאוֹת הַנַּעֲשׂוֹת בִּפְנִים[18] פּוֹרְשִׁים הַכֹּל מִבֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ עַד שֶׁיֵּצֵא. שֶׁנֶּאֱמַר: וְכָל אָדָם לֹא יִהְיֶה בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּבֹאוֹ לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ וְגוֹמֵר - בִּנְיַן אָב לְכָל כַּפָּרָה שֶׁבַּקֹּדֶשׁ שֶׁלֹּא יְהֵא שָׁם אָדָם.

ד. כֵּיצַד סֵדֶר הַקְּטֹרֶת הַקְּטֹרֶת בְּכָל יוֹם? מִי שֶׁזָּכָה בְּדִשּׁוּן הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי נִכְנָס[19] בִּכְלֵי קֹדֶשׁ, וּטְנִי הָיָה שְׁמוֹ[20], וְשֶׁל זָהָב הָיָה, וּמַחֲזִיק קַבִּים וָחֲצִי. מַנִּיחַ הַטְּנִי בָּאָרֶץ לְפָנָיו, וְחוֹפֵן בְּיָדָיו הָאֵפֶר וְהַפֶּחָם שֶׁבְּתוֹךְ הַמִּזְבֵּחַ וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַטְּנִי, וּבָאַחֲרוֹנָה[21] מְכַבֵּד[22] אֶת הַשְּׁאָר לְתוֹכוֹ[23], וּמַנִּיחוֹ[24] שָׁם בַּהֵיכָל וְיוֹצֵא[25]. וּמִי שֶׁזָּכָה בַּקְּטֹרֶת נוֹטֵל כְּלִי מָלֵא קְטֹרֶת גָּדוּשׁ. וְכִסּוּי הָיָה לוֹ[26], וּבְזַד הָיָה שְׁמוֹ[27]. וְנוֹתֵן הַבָּזַד בְּתוֹךְ כְּלִי אַחֵר, וְכַף הָיָה שְׁמוֹ[28]. וּמְכַסֶּה אֶת הַכַּף בְּבֶגֶד

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) בו יבאר רבינו מצות הקטרת הקטורת על מזבח הזהב, וכמה מקטירים ממנה. 2) על הכהנים. 3) שנאמר (שמות ל, א־ג) "ועשית מזבח מקטר קטורת וגו' וצפית אותו זהב טהור וגו'". והוא המזבח הפנימי שבהיכל. 4) וגומר: "בבוקר בבוקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה, ובהעלות אהרן את הנרות בין הערביים יקטירנה". 5) כלומר, יקטיר קטורת של בין הערביים וכתנא קמא של ר' שמעון במנחות מט. במשנה. ודלא כר' שמעון (שם), שמקטיר בערב של הבוקר ושל בין הערביים. 6) אין הקטורת של הבוקר מעכבת את הקטורת של בין הערביים, ואף לר' שמעון (שם) שאמר: "אם היו מזידין ולא הקריבו כבש בבוקר לא יקריבו בין הערביים" - אין זה אלא בתמיד שהוא עולה ומצויות עולות במקדש לכן גזרו חכמים שלא יקריבו, חששו שמא יפשעו ולא יקריבו עוד, אבל בקטורת שאינה מצוייה אלא פעמיים ביום ועוד שהיא מעשרת - לא חששו שמא יפשעו ולא יביאו קטורת. 7) ובגמרא שם (נ.) למדו זאת ממה שנאמר (שמות שם, ז) "בבוקר בבוקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה". ואף כי רבינו סובר להלן הלכה יב, כי הטבת הנרות היא הדלקתם, אין זה אלא בנר שכבה, אבל נר שלא דלק מעולם והדליקו אין זה נחשב הטבה, וכן נשמע בדברי רבינו שם, שהרי כתב: "ומדליק נר שכבה והדלקת הנרות היא הטבתם". וראה בלחם משנה שם. 8) כי משקל כל הקטורת בכל שנה הוא שלוש מאות ושישים ושמונה מנה, ומקטיר ממנה בכל יום מנה, שהם שס"ה מנים כנגד ימות החמה, ונשארו שלושה מנים שמהם מכניס כהן גדול מלוא חפניו ביום הכיפורים. 9) משנה יומא מג: "בכל יום מקריב פרס (=חצי מנה) בשחרית ופרס בין הערביים", משום שנאמר (שמות שם) "בבוקר בבוקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה, ובהעלות וגו' בין הערביים יקטירנה", אם כן חציו בבוקר וחציו בין הערביים. 10) שנהרס. 11) כלומר, במקום שהיה המזבח קיים, והם דברי רב גידל בזבחים נט. אף על פי שלעניין דמים הכל מודים שצריך מזבח. 12) שקפצה בכח האש, מנחות כו: 13) שלמים וחשובים שבה" (רש"י במנחות שם). 14) למזבח. משום שנאמר (ויקרא ו, ג) "אשר תאכל האש את העולה על המזבח", ודרשו (מנחות שם, יומא מה: וזבחים פג:) "עיכולי עולה אתה מחזיר ואי אתה מחזיר עיכולי קטורת", שהיו על מזבח הזהב ופקעו ממנו. 15) אבל בקטורת של יום הכיפורים שהיא לפני ולפנים, בקודש הקדשים, אמרו בברייתא שאין צריך לפרוש אלא מההיכל שהוא קרוב לקודש הקדשים, אבל מבין האולם ולמזבח אין צריך לפרוש (כסף משנה). 16) ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא טז, יז) "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד בבואו לכפר בקודש עד צאתו", - "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד, יכול אפילו בעזרה, תלמוד לומר באוהל מועד, אין לי אלא באוהל מועד שבמדבר, שילה ובית עולמים מנין, תלמוד לומר בקודש, אין לי אלא בשעת הקטרה, בשעת מתן דמים מנין, תלמוד לומר בבואו לכפר". 17) יומא שם: "אין לי אלא בכניסתו, ביציאתו מנין, תלמוד לומר (ויקרא שם) עד צאתו". 18) בהיכל, והוא דם פר כהן משיח ופר העלם דבר של ציבור ושעירי עבודה זרה. 19) להיכל. 20) "לשון ושמת בטנא, דומה לסל ופיו רחב". 21) כלומר, אחרי שגמר כל החפינה, שאפשר שנשאר רק קצת שאינו ניתן לקבלו בחפניו. 22) כלומר, מטאטא אותם בדבר המיוחד לכך. 23) לתוך הטני. 24) לטני. 25) שם משנה ט: "נכנס ונטל את הטני והניחו לפניו והיה חופן ונותן לתוכו, ובאחרונה כיבד את השאר לתוכו והניחו ויצא". ואחרי זריקת דם התמיד ודישון המנורה, היה מוציאו ומניחו אצל המזבח החיצון במקום הדשן. ועשו כן מפני הנס שהיה בזה, שדישון מזבח הפנימי ודישון המנורה היו נבלעים במקומם, ובכדי שלא להטריח, כביכול כלפי מעלה, לעשות הנס פעמיים, כרכו את שניהם ביחד. 26) לאותו כלי. ומה ששנינו שם בפרק ז משנה ב "והכף וכסויו", הכוונה למטוטלת. 27) של הכלי הנ"ל. 28) והוא דומה לתרקב גדול ומחזיק שלושה קבין, ומשל זהב היה.

מתוך מהדורת וגשל

קָטָן[29], וְאוֹחֵז הַכַּף בְּיָדוֹ, וְנִכְנָס עִמּוֹ אֶחָד בְּמַחְתָּה שֶׁל אֵשׁ בְּיָדוֹ[30].

ה. וְכֵיצַד חוֹתֶה? זֶה שֶׁזָּכָה בַּמַּחְתָּה[31] לוֹקֵחַ מַחְתָּה שֶׁל כֶּסֶף[32] וְעוֹלֶה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ[33], וּמְפַנֶּה אֶת הַגֶּחָלִים אֵילַךְ וְאֵילַךְ, וְנוֹטֵל מִן הַגֶּחָלִים[34] שֶׁנִּתְאַכְּלוּ בְּמַעֲרָכָה שְׁנִיָּה, וְיוֹרֵד[35] וּמְעָרָן[36] לְתוֹךְ מַחְתָּה שֶׁל זָהָב[37]. אִם נִתְפַּזְּרוּ מִן הַגֶּחָלִים כְּמוֹ קַב אוֹ פָּחוֹת[38] - מְכַבְּדָן לָאַמָּה[39]. וּבְשַׁבָּת[40] כּוֹפֶה עֲלֵיהֶן הַפְּסַכְתֵּר[41]. וְאִם נִתְפַּזֵּר יָתֵר עַל קַב - חוֹזֵר וְחוֹתֶה[42].

ו. שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָיָה הַפְּסַכְתֵּר מְשַׁמֵּשׁ: כּוֹפִין אוֹתוֹ עַל הַגֶּחָלִים וְעַל הַשֶּׁרֶץ בְּשַׁבָּת[43], וּמוֹרִידִין בּוֹ אֶת הַדֶּשֶׁן מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ.

ז. וּמַקְדִּים לִפְנֵיהֶם זֶה שֶׁדֶּשֶׁן הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי[44] וְנוֹטֵל הַטְּנִי שֶׁבּוֹ דֶּשֶׁן הַמִּזְבֵּחַ[45] וּמִשְׁתַּחֲוֶה וְיוֹצֵא[46]. וְזֶה שֶׁבְּיָדוֹ הַמַּחְתָּה צוֹבֵר אֶת הַגֶּחָלִים עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, וּמְרַדְּדָן[47] בְּשׁוּלֵי הַמַּחְתָּה, וּמִשְׁתַּחֲוֶה וְיוֹצֵא[48]. וְזֶה שֶׁבְּיָדוֹ הַכַּף נוֹטֵל אֶת הַבָּזָךְ מִתּוֹךְ הַכַּף[49] וְנוֹתְנוֹ[50] לְאוֹהֲבוֹ אוֹ לִקְרוֹבוֹ[51]. וְרוֹאֶה, אִם נִתְפַּזֵּר מִן הַקְּטֹרֶת מְעַט בַּכַּף - אוֹהֲבוֹ אוֹ קְרוֹבוֹ נוֹתֵן לוֹ[52] לְתוֹךְ חָפְנָיו זֶה שֶׁנִּתְפַּזֵּר עִם הַקְּטֹרֶת שֶׁבַּבָּזָךְ[53], וּמִשְׁתַּחֲוֶה וְיוֹצֵא[54].

ח. וְאוֹמְרִין לָזֶה הַמַּקְטִיר[55]: הִזָּהֵר שֶׁלֹּא תַּתְחִיל מִלְּפָנֶיךָ, שֶׁלֹּא תִּכְבֶּה[56]. וּמַתְחִיל וּמִשְׁלִיךְ הַקְּטֹרֶת עַל הָאֵשׁ בְּנַחַת כְּמִי שֶׁמְּרַקֵּד סֹלֶת עַד שֶׁתִּתְרַדֵּד עַל כָּל הָאֵשׁ.

ט. וְאֵין הַמַּקְטִיר מַקְטִיר עַד שֶׁהַמְמַנֶּה[57] אוֹמֵר לוֹ הַקְטֵר. וְאִם כֹּהֵן גָּדוֹל הוּא[58] - אוֹמֵר לוֹ הַמְמַנֶּה: אִישִׁי כֹּהֵן גָּדוֹל, הַקְטֵר[59]. וְאַחַר שֶׁאוֹמֵר יִפְרְשׁוּ כָּל הָעָם[60], וַיַּקְטִיר הַמַּקְטִיר וְיִשְׁתַּחֲוֶה וְיֵצֵא.

י. דִּשּׁוּן הַמְּנוֹרָה וַהֲטָבַת הַנֵּרוֹת בַּבֹּקֶר וּבֵין הָעַרְבַּיִם - מִצְוַת עֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אַהֲרֹן וּבָנָיו[61]. וְהַדְלָקַת הַנֵּרוֹת הוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת[62] וְאֶת הַטֻּמְאָה[63] כְּקָרְבָּנוֹת שֶׁקָּבוּעַ לָהֶן זְמַן, שֶׁנֶּאֱמַר: לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד.

יא. וְכַמָּה שֶׁמֶן הוּא נוֹתֵן לְכָל נֵר? חֲצִי לוג שֶׁמֶן. שֶׁנֶּאֱמַר: מֵעֶרֶב עַד בֹּקֶר[64] - תֵּן לוֹ כַּמִּדָּה שֶׁיִּהְיֶה דוֹלֵק מֵעֶרֶב עַד בֹּקֶר. וְאֵין מְחַנְּכִין אֶת הַמְּנוֹרָה אֶלָּא בְּהַדְלָקַת שִׁבְעָה נֵרוֹתֶיהָ בֵּין הָעַרְבַּיִם[65].

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

29) במשנה שם: "וכיסוי היה לו וכמין מטוטלת היה עליו מלמעלן", ופירש רבינו שם: "שהיו ממלאין הבזך קטורת, ומכסים במכסה, ונותנין על המכסה מלמעלה מפה קטנה". הרי ששני כיסויים היו: האחד, הכיסוי שהיה לו לבזך, והשני המטוטלת. 30) הוא זה שזכה בתרומת הדשן, שזוכה גם בזה. 31) כלומר, זה שזכה בתרומת הדשן. 32) של ארבעה קבין. 33) החיצון. 34) היינו שלושה קבים גחלים. 35) מעל המזבח. 36) מריקן. 37) מחתה של זהב בת שלושת קבין (יומא מג: במשנה). שתהא מלאה, שזהו כבוד של מעלה. ולא היה חותה בשל זהב שמא תתקלקל, והתורה חסה על ממונן של ישראל. ולא היה מריקה לתוך של זהב, בהיותו למעלה על גבי המזבח, לפי שהמחתה של זהב הייתה מלאה, וחששו שמא יתפזרו ברדתו בשיפוע הכבש. 38) משנה בתמיד שם: "נתפזר ממנו כקב גחלים (ו)היה מכבדן לאמה". 39) כלומר, לאמת המים שבעזרה שלא ייכוו בהן הכהנים, שהולכין יחפין ואין כאן איסור כיבוי גחלת של המזבח - כיוון שניתקה למצוה אחרת. 40) שאסור לכבות. 41) והוא כלי גדול שמחזיק לתך. 42) כן נראה מלשון המשנה "כקב", הרי שרק אם נתפזרו כקב עדיין שם "מליאה" עליה, אבל ביתר מכן, אין זו מליאה. 43) השרץ שנמצא בעזרה וחוששין שמא יגע בו אדם, כופין עליו הפסכתר, ואין מוציאין אותו בשבת משום איסור מוקצה, שיש שבות שאסרוהו גם במקדש, כמו שאמרו גבי לחם הפנים. 44) ראה שם פרק ו משנה א: "החלו עולים במעלות האולם, מי שזכו בדישון מזבח הפנימי והמנורה היו מקדימים לפניהם". ורבינו לא הזכיר כאן את זה שזכה בדישון המנורה, מפני שאינו מדבר כאן אלא בעבודה שעל מזבח הפנימי. 45) שם במשנה. כלומר, נכנס להיכל ונוטל את הטני שהשאיר שם כשיצא לאחר שדישן את המזבח. 46) "כעבד שמשמש את רבו וגמר עבודתו ונוטל רשות ויוצא". 47) כלומר, מציע ופורש אותם על המזבח שלא יהיו משופעים כדי שלא יפול הקטורת אחר שיניחם. 48) כי עתה גמר עבודתו. 49) כי הבזך היה בתוך הכף. 50) לבזך. 51) "שבא לשם עימו לצורך כך". 52) כלומר, אוהבו וקרובו, נותן לו, למקטיר. 53) שם במשנה ג: "מי שזכה בקטורת היה נוטל את הבזך מתוך הכף ונותנו לאוהבו או לקרובו, נתפזר ממנו נותנו לו בחפניו". כלומר, אוהבו וקרובו נותן בחפניו של המקטיר את כל הקטורת, גם מה שנשאר בבזך וגם מה שנתפזר לתוך הכף. 54) במשנה לא הוזכר כאן שמשתחווה ויוצא, אבל פשוט הוא, לפי שכל אדם אסור להיות שם בהיכל ובין אולם למזבח בשעה שמקטיר עד שיצא המקטיר, לכן כשגמר מעשהו השתחווה ויצא. 55) שלא הקטיר מעולם, לכך לפני שנכנס להקטיר למדוהו להיזהר. 56) כלומר, המקטיר עומד במזרחו של המזבח ומלמדים אותו להתחיל בפנים, במערב, ולהמשיך למזרח, שאם יתחיל לפניו במזרח, וימשיך בפנים למערב - ייכווה. 57) לדעת רש"י (יומא כח.) הוא הסגן, ולדעת התוספות מנחות ק. דיבור המתחיל אמר, הוא הממונה על הפייסות. 58) המקטיר. 59) משום דרך של כבוד. 60) מן ההיכל ומבין האולם ולמזבח. 61) וגומר: "מערב עד בוקר לפני ה', חוקת עולם לדורותם מאת בני ישראל". 62) שמותר להדליק בשבת. 63) שמותר להדליקם גם בטומאה, וכגון שנטמאו הנרות או הכהנים. 64) ברייתא שם פט. "מערב עד בוקר, תן לה מידתה שתהא דולקת והולכת מערב עד בוקר וכו' ושיערו חכמים חצי לוג מאורתא (=מערב) ועד צפרא (=בוקר)", כלומר, אפילו בלילה ארוך כלילי טבת, שיערו חכמים, שאין צריך יותר מחצי לוג מערב עד בוקר. 65) ולמדו זאת ממה שנאמר (שמות ל, ז) "בבוקר בבוקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה", - ו"אי לאו דעבד הדלקה מאורתא, הטבה בצפרא מהיכא?" הרי שחינוך המנורה - בין הערביים.

מתוך מהדורת וגשל

יב. מַהוּ דִּשּׁוּן הַמְּנוֹרָה? כָּל נֵר שֶׁכָּבָה - מֵסִיר הַפְּתִילָה וְכָל הַשֶּׁמֶן שֶׁבְּגַבָּר[66] וּמְקַנְּחוֹ[67], וְנוֹתֵן בּוֹ פְּתִילָה אַחֶרֶת וְשֶׁמֶן אַחֵר בְּמִדָּה, וְהוּא חֲצִי לוג[68]. וְזֶה שֶׁהֵסִיר מַשְׁלִיכוֹ בִּמְקוֹם הַדֶּשֶׁן אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ עִם דִּשּׁוּן הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי[69] וְהַחִיצוֹן, וּמַדְלִיק נֵר שֶׁכָּבָה. וְהַדְלָקַת הַנֵּרוֹת הִיא הֲטָבָתָם. וְנֵר שֶׁמְּצָאוֹ שֶׁלֹּא כָּבָה - מְתַקְּנוֹ[70].

יג. נֵר מַעֲרָבִי[71] שֶׁכָּבָה - אֵין מַדְלִיקִין אוֹתוֹ אַחַר דִּשּׁוּנוֹ אֶלָּא מִמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן[72]; אֲבָל שְׁאָר הַנֵּרוֹת, כָּל נֵר שֶׁכָּבָה מֵהֶן - מַדְלִיקוֹ מִנֵּר חֲבֵרוֹ[73].

יד. וְכֵיצַד מַדְלִיקוֹ? מוֹשֵׁךְ הַפְּתִילָה עַד שֶׁמַּדְלִיקָהּ וּמַחֲזִירָהּ[74]. לְפִי שֶׁהַנֵּרוֹת קְבוּעִים בַּמְּנוֹרָה, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַדְלִיק בְּנֵר אַחֵר[75] מִשּׁוּם בִּזָּיוֹן[76].

טו. כָּל הַפְּתִילוֹת[77] שֶׁאָסוּר לְהַדְלִיק בָּהֶן בְּשַׁבָּת - אָסוּר לְהַדְלִיק בָּהֶן בַּמִּקְדָּשׁ בַּמְּנוֹרָה[78]; שֶׁנֶּאֱמַר: לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד - שֶׁתְּהֵא שַׁלְהֶבֶת עוֹלָה מֵאֵלֶיהָ[79].

טז. לֹא הָיָה מֵטִיב כָּל הַנֵּרוֹת בְּפַעַם אַחַת, אֶלָּא מֵטִיב חֲמִשָּׁה נֵרוֹת וּמַפְסִיק, וְעוֹשֶׂה עֲבוֹדָה אַחֶרֶת, וְאַחַר כָּךְ נִכְנָס וּמֵטִיב הַשְּׁנַיִם, כְּדֵי לְהַרְגִּישׁ אֶת כָּל הָעֲזָרָה.

יז. כָּל נֵר שֶׁכָּבָה - מַדְלִיקִין אוֹתוֹ מִנֵּר אַחֵר מֵהֶן, כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ. וְכֵיצַד סֵדֶר הַהֲטָבָה? זֶה שֶׁזָּכָה בְּדִשּׁוּן הַמְּנוֹרָה נִכְנָס[80] וּכְלֵי בְּיָדוֹ, וְכוּז שְׁמוֹ, וְשֶׁל זָהָב הָיָה, דּוֹמֶה לְקִיתוֹן גָּדוֹל. מְדַשֵּׁן בּוֹ אֶת הַפְּתִילוֹת שֶׁכָּבוּ וְאֶת הַשֶּׁמֶן הַנִּשְׁאָר בַּנֵּר, וּמֵטִיב חֲמִשָּׁה נֵרוֹת, וּמַנִּיחַ הַכּוּז שָׁם לִפְנֵי הַמְּנוֹרָה עַל מַעֲלָה שְׁנִיָּה מִשָּׁלֹשׁ מַעֲלוֹת שֶׁלְּפָנֶיהָ[81], וְיוֹצֵא. וְאַחַר כָּךְ[82] נִכְנָס וּמֵטִיב שְׁנֵי הַנֵּרוֹת, וְנוֹטֵל הַכּוּז בְּיָדוֹ וּמִשְׁתַּחֲוֶה וְיוֹצֵא.

יח. חֲבִתֵּי כֹהֵן גָּדוֹל[83] - מִצְוַת עֲשֵׂה לְהַקְרִיבָן בְּכָל יוֹם מֶחֱצָה בַּבֹּקֶר עִם תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר[84] וּמֶחֱצָה בֵּין הָעַרְבַּיִם עִם תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם[85]. וְלִישְׁתָּן וַאֲפִיָּתָן דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת[86] וְאֶת הַטֻּמְאָה[87], כְּכָל קָרְבָּן שֶׁקָּבוּעַ לוֹ זְמַן; שֶׁנֶּאֱמַר: תֵּפִינִי - שֶׁתְּהֵא נָאָה וְלֹא תֵּאָפֶה מִבָּעֶרֶב[88]. וָעוֹד, אִם תֵּאָפֶה מִבָּעֶרֶב - תִּפָּסֵל בְּלִינָה[89]; שֶׁהַמַּרְחֶשֶׁת מִכְּלֵי הַקֹּדֶשׁ הִיא, כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ.

יט. טְחִינַת סָלְתָן וְהַרְקָדָן - בַּחוּץ[90], וְאֵינָן דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת[91].

כ. כֹּהֵן[92] שֶׁהִקְרִיב מֶחֱצָה בְּשַׁחֲרִית, וּמֵת אוֹ נִטְמָא אוֹ נוֹלַד לוֹ מוּם, וּמִנּוּ כֹּהֵן אַחֵר תַּחְתָּיו - לֹא יָבִיא חֲצִי עִשָּׂרוֹן מִבֵּיתוֹ וְלֹא חֲצִי עִשָּׂרוֹן שֶׁל רִאשׁוֹן; אֶלָּא מֵבִיא[93] עִשָּׂרוֹן שָׁלֵם וְחוֹצֵהוּ, וּמַקְרִיב מֶחֱצָה[94] וּמֶחֱצָה אָבֵד[95].

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

66) שכיוון שכבו, הרי הם כדשן, ואינם ראויים עוד. 67) לנר. 68) שם בגמרא: "איבעיא ליה ר' זריקא, כשהוא נותן בה שמן כמדה ראשונה (דהיינו חצי לוג) או כמי שחסרה. אמר ר' ירמיה פשיטא דכמידה ראשונה, דאי כמה שחסרה מנא ידעינן מאי חיסר". 69) "שני בתי דשנין היו שם אחד במזרחו של כבש ואחד במזרחו של מזבח, זה שבמזרחו של כבש, שם היו נותנין מוראת העוף ודישון מזבח הפנימי והמנורה". 70) כלומר, "הטבה" היא הדלקת נר שכבה, או תיקון נר שלא כבה, אבל הדלקת נר שלא הודלק מעולם, אין זה נחשב להטבה, כי אם להדלקה. 71) הוא הנר האמצעי שבמנורה והמנורה עמדה ברוחב הבית, בין הצפון ובין הדרום. ומה שכתב רבינו בפירוש המשנה (תמיד פרק ג משנה ט) כי נר מערבי הוא הנר הראשון - לא כתב כן אלא לפי דעת משנה זו הסוברת כמאן דאמר שהמנורה עמדה לאורך הבית בין המזרח והמערב, אבל לפי מה שפסק רבינו (שם הלכה יב) שעמדה בין הצפון והדרום - נר המערבי הוא האמצעי, וראה לחם משנה כאן. 72) ולמדו כן ביומא מה: ממה שנאמר (ויקרא ו, ו) "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה" "אש תמיד" שאמרתי לך (הוא של מנורה, שנאמר בה (שמות כז, כ) "להעלות נר תמיד"), לא תהא אלא בראשו של מזבח החיצון" ומה שאמרו בתמיד פרק ג משנה ט "שמדליקן מן הדולקים" (ראה בראב"ד) אין המדובר שם בנר מערבי (לחם משנה). 73) ואינו יכול להדליקו בנר אחר משום בזיון. 74) כי הפתילות היו ארוכות. 75) כלומר, להדליק נר מנר על ידי נר של חולין. 76) שמדליק נר של חולין מנר של מנורה. 77) בשבת כא. "תני רמי בר חמא פתילות שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת, אין מדליקין בהן במקדש, משום שנאמר (שמות כז, כ) להעלות נר תמיד, הוא תני לה והוא אמר לה כדי שתהא שלהבת עולה מאליה ולא שתהא עולה על ידי דבר אחר". 78) אבל שלא במנורה, כגון בשמחת בית השואבה מותר להדליק בפתילות של בלאי מכנסי כהנים ומהמייניהם שיש בהם הרבה צמר, אף על פי שבשבת אסור להשתמש בפתילות של צמר. 79) פרט לאלה שאינן עולות אלא על ידי תיקון. 80) כי נכנס ביחד עם זה שזכה בדישון מזבח הפנימי, וכאן לא הזכיר אלא מה ששייך לעבודת המנורה. 81) כי "אבן הייתה לפני המנורה ובה שלוש מעלות (=דרגות) שעליה כהן עומד ומטיב את הנרות ומניח עליה כלי שמנה ומלקחיה ומחתותיה בשעת הטבה". 82) אחר שנעשו העבודות, המפורטות להלן פרק ו הלכות ג־ד. 83) המנחה שמקריב כהן גדול בכל יום נקראת חביתין. 84) שנינו במשנה יומא לא: שמקריבים את איברי התמיד, ואחרי כן את החביתין, ואחרי כן את היין (של מנחת התמיד), "ואברים [קודמים] למנחה ומנחה לחביתין וחביתין לנסכים". הרי שהחביתין קרבים עם תמיד של שחר. 85) נלמד מחביתין של בוקר, שהם תמיד של שחר, שהוא הדין לחביתין של ערב, שהם עם תמיד של בין הערביים. 86) משנה צו. "ודוחות את השבת וכו' כלל אמר רבי עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת וכו' ושאי אפשר לה לעשותה מערב שבת, דוחה את השבת". 87) מנחות נ: "דברי ר' ישמעאל תנא תעשה ואפילו בשבת, תעשה ואפילו בטומאה" והיינו כשנטמאה כל הסולת, ואין סולת אחרת, או שנטמאו כל הכהנים, אבל אם נטמא רק הסולת של החביתים או נטמא רק הכהן הגדול, - מביאים עשרון אחר וממנין כהן אחר. 88) במנחות שם: מנא הני מילי, אמר רב הונא תופיני תאפינה נאה ואי אפי לה מאתמול אינשפה לה (=נפוחה ברוח - רש"י). 89) שם נא. "רבא אמר על מחבת (שם) מלמד שטעונה כלי, ואי אפי לה מאתמול איפסל ליה בלינה". 90) לעזרה ככל המנחות. אבל לישתן ועריכתן ואפייתן בפנים העזרה. 91) משנה מנחות צו. "טחינתן והרקדתן אינו דוחה את השבת, כלל אמר רבי עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת ושאי אפשר וכו'". 92) כהן גדול. 93) מביתו. 94) משום שנאמר (ויקרא ו, יג) "מחציתה בבוקר ומחציתה בערב" ומהאות היתירה של "ו"מחציתה, למדו ש"מחצה משלם הוא מביא ומקריב, הא כיצד? מביא עשרון שלם וחוצהו". וחוץ מזה מביא עוד עשרון שלם לחינוכו. 95) "אבד"

(כא). נִמְצְאוּ שְׁנֵי חֲצָאִים קְרֵבִין[96], וּשְׁנֵי חֲצָאִין אוֹבְדִין[97]. וְאֵלּוּ שְׁנֵי הַחֲצָאִין הָאוֹבְדִים - מַנִּיחִין אוֹתָן[98] עַד שֶׁתְּעַבֵּר צוּרָתָן[99], וְיוֹצְאִין לְבֵית הַשְּׂרֵפָה[100]. וְכֵן אִם אָבַד אוֹ נִטְמָא הַחֲצִי שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם[101]. וְהֵיכָן שׁוֹרְפִין אוֹתָן? בָּעֲזָרָה.

כב. מֵת כֹּהֵן גָּדוֹל בְּשַׁחֲרִית אַחַר שֶׁהִקְרִיב חֲצִי הָעִשָּׂרוֹן וְלֹא מִנּוּ כֹּהֵן אַחֵר - מְבִיאִין הַיּוֹרְשִׁין עִשָּׂרוֹן שָׁלֵם[102] עָבוּר כַּפָּרָתוֹ[103] וְעוֹשִׂין אוֹתוֹ חֲבִתִּין, וּשְׁלֵמָה הָיְתָה קָרְבָּה[104]. מֵת כֹּהֵן גָּדוֹל קֹדֶם שֶׁיַּקְרִיבוֹ בַּבֹּקֶר וְלֹא מִנּוּ כֹּהֵן אַחֵר - מַקְרִיבִין אוֹתוֹ עִשָּׂרוֹן שָׁלֵם בַּבֹּקֶר וְעִשָּׂרוֹן שָׁלֵם בֵּין הָעַרְבַּיִם[105]. וְאֵין כּוֹפְלִין שַׁמְנָהּ וּלְבוֹנָתָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁנִּכְפְּלָה הַסֹּלֶת; אֶלָּא מַפְרִישִׁין לָהֶם שְׁלִשָּׁה לֻגֵּי שֶׁמֶן וְקֹמֶץ לְבוֹנָה, לֹג וּמֶחֱצָה שֶׁמֶן וַחֲצִי קֹמֶץ לְבוֹנָה - לָעִשָּׂרוֹן שֶׁל בֹּקֶר, וְלֹג וּמֶחֱצָה שֶׁמֶן וַחֲצִי קֹמֶץ לְבוֹנָה - לָעִשָּׂרוֹן שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם.

פֶּרֶק רְבִיעִי[1]

א. כָּל הָעֲבוֹדוֹת הָאֵלּוּ שֶׁעוֹשִׂין בְּכָל יוֹם - בְּפַיִס הָיוּ עוֹשִׂין אוֹתָן. וְכֵיצַד הָיוּ עוֹשִׂין? כָּל כֹּהֲנֵי בָּתֵּי אָבוֹת שֶׁל יוֹם נִכְנָסִין לְלִשְׁכַּת הַגָּזִית אַחַר שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר, וּמְלַבְּשִׁין הֵן בְּבִגְדֵי כְּהֻנָּה, וְהַמְמֻנֶּה שֶׁעַל הַפְּיָסוֹת עִמָּהֶן, וְהֵן עוֹמְדִין בְּהַקָּפָה, וְהַמְמֻנֶּה נוֹטֵל מִצְנֶפֶת מֵעַל רֹאשׁוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן וּמַחֲזִירָהּ, וְהוּא הָאִישׁ שֶׁמַּתְחִילִין לִמְנוֹת מִמֶּנּוּ וּמְפִיסִין כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

ב. וְיוֹצְאִין לַעֲבוֹדָה אֲנָשִׁים שֶׁעוֹבְדִין בּוֹ. וּשְׁאָר הַכֹּהֲנִים מוֹסְרִין אוֹתָן לַחַזָּנִין, וּמַפְשִׁיטִין אוֹתָן אֶת בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ, וְלֹא הָיוּ מַנִּיחִין עֲלֵיהֶן אֶלָּא הַמִּכְנָסַיִם בִּלְבַד, עַד שֶׁלּוֹבְשִׁין בִּגְדֵי חֹל, וְחוֹזְרִין וּפוֹשְׁטִין אֶת הַמִּכְנָסַיִם שֶׁל קֹדֶשׁ, וּמַחֲזִירִים הַחַזָּנִים אֶת הַכֵּלִים לַחֲלוֹנוֹת.

ג. כֵּיצַד מְפִיסִין? עוֹמְדִין בְּהֶקֵּף, וּמַסְכִּימִין עַל מִנְיַן - שְׁמוֹנִים, מֵאָה, אוֹ אֶלֶף, אוֹ כָּל מִנְיָן שֶׁיַּסְכִּימוּ עָלָיו. וְהַמְמֻנֶּה אוֹמֵר לָהֶם הַצְּבִיעוּ, וְהֵן מוֹצִיאִין אֶצְבְּעוֹתֵיהֶן אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם. וְאִם הוֹצִיא שָׁלֹשׁ - מוֹנִין לוֹ שָׁלֹשׁ. וְאֵין מוֹצִיאִין גּוּדָל בַּמִּקְדָּשׁ, מִפְּנֵי הָרַמָּאִים; שֶׁהַגּוּדָל קָצָר וְנוֹחַ לְהוֹצִיאוֹ וְלִכְפּוֹתוֹ. וְהַמּוֹצִיא גּוּדָל - אֵין מוֹנִין אוֹתוֹ לוֹ. וּמַתְחִיל הַמְמֻנֶּה לִמְנוֹת מִן הָאִישׁ הַיָּדוּעַ שֶׁהֵסִיר מִצְנַפְתּוֹ תְּחִלָּה, וּמוֹנֶה עַל אֶצְבְּעוֹתֵיהֶן, וְחוֹזֵר חֲלִילָה, עַד שֶׁיַּשְׁלִים הַמִּנְיָן שֶׁהִסְכִּימוּ עָלָיו. וְהָאִישׁ שֶׁשָּׁלַם הַמִּנְיָן אֵצֶל אֶצְבָּעוֹ הוּא שֶׁיָּצָא בַּפַּיִס רִאשׁוֹן לָעֲבוֹדָה.

ד. וְלָמָּה מוֹנֶה הַמִּנְיָן שֶׁהִסְכִּימוּ עָלָיו עַל הָאֶצְבָּעוֹת שֶׁהוֹצִיאוּ, וְלֹא הָיָה מוֹנֶה עַל הָאֲנָשִׁים עַצְמָן? לְפִי שֶׁאָסוּר לִמְנוֹת יִשְׂרָאֵל אֶלָּא עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּפְקְדֵם בַּטְּלָאִים.

ה. אַרְבָּעָה פְּיָסוֹת הָיוּ מְפִיסִין בְּכָל יוֹם בְּשַׁחֲרִית. הַפַּיִס הָרִאשׁוֹן - מִי תּוֹרֵם אֶת הַמִּזְבֵּחַ. הֵפִיסוּ וְזָכָה מִי שֶׁזָּכָה לִתְרֹם, וְהוּא מְסַדֵּר אֶת הַמַּעֲרָכָה, וְהוּא מַעֲלֶה שְׁנֵי גְזֵרֵי עֵצִים לַמִּזְבֵּחַ, וְהוּא מַכְנִיס מַחְתָּה מְלֵאָה אֵשׁ מִן הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן לְמִזְבַּח הַזָּהָב לְהַקְטִיר עָלֶיהָ קְטֹרֶת.

ו. הַפַּיִס הַשֵּׁנִי זוֹכִין בּוֹ שְׁלִשָּׁה עָשָׂר עַל סֵדֶר עֲמִידָתָן. כֵּיצַד? הַמְמֻנֶּה אוֹמֵר לָהֶם הַצְבִּיעוּ, וּמוֹנֶה כְּדֶרֶךְ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְזֶה שֶׁיָּצָא בַּפַּיִס רִאשׁוֹן הוּא שׁוֹחֵט תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר. וְהַשֵּׁנִי שֶׁעוֹמֵד בְּצִדּוֹ הוּא מְקַבֵּל אֶת דַּם הַתָּמִיד וְהוּא זוֹרְקוֹ. וְהַשְּׁלִישִׁי הַסָּמוּךְ לַשֵּׁנִי מְדַשֵּׁן הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, שֶׁהוּא מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת. וְהָרְבִיעִי שֶׁבְּצִדּוֹ מְדַשֵּׁן אֶת הַמְּנוֹרָה וּמֵיטִיב אֶת הַנֵּרוֹת. וְהַחֲמִישִׁי מַעֲלֶה רֹאשׁ הַתָּמִיד וְרַגְלוֹ לַכֶּבֶשׁ. וְהַשִּׁשִּׁי מַעֲלֶה שְׁתֵּי הַיָּדַיִם. וְהַשְּׁבִיעִי מַעֲלֶה הָעֹקֶץ וְהָרֶגֶל. וְהַשְּׁמִינִי מַעֲלֶה הֶחָזֶה וְהַגֵּרָה. וְהַתְּשִׁיעִי מַעֲלֶה שְׁתֵּי הַדְּפָנוֹת. וְהָעֲשִׂירִי מַעֲלֶה הַקְּרָבַיִם. וְהָאַחַד עָשָׂר מַעֲלֶה סֹלֶת הַנְּסָכִים. וְהַשְּׁנֵים עָשָׂר מַעֲלֶה הַחֲבִתִּין. וְהַשְּׁלֹשָׁה עָשָׂר מַעֲלֶה הַיַּיִן שֶׁל נְסָכִים.

ז. הַפַּיִס הַשְּׁלִישִׁי - אוֹמֵר לָהֶן הַמְמֻנֶּה לְכָל אַנְשֵׁי בֵּית אָב שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם: מִי שֶׁלֹּא הִקְטִיר קְטֹרֶת מִיָּמָיו יָבוֹא וְיָפִיס. וְיִתְקַבְּצוּ אֵצֶל הַמְמֻנֶּה וְיָפִיסוּ, וּמִי שֶׁיֵּצֵא בְּפַיִס זֶה רִאשׁוֹן הוּא שֶׁיִּזְכֶּה לְהַקְטִיר קְטֹרֶת.

ח. הַפַּיִס הָרְבִיעִי - מִתְקַבְּצִין כֻּלָּן וּמְפִיסִין לֵידַע מִי מַעֲלֶה אֵיבָרִים מִן הַכֶּבֶשׂ לַמִּזְבֵּחַ. הֵפִיסוּ וְזָכָה מִי שֶׁזָּכָה. תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם אֵין מְפִיסִין לוֹ פַּיִס אַחֵר, אֶלָּא כָּל כֹּהֵן שֶׁזָּכָה בַּעֲבוֹדָה מִן הָעֲבוֹדוֹת שַׁחֲרִית יִזְכֶּה בֵּין הָעַרְבַּיִם; חוּץ מִן הַקְּטֹרֶת, שֶׁהֵן מְפִיסִין לָהּ פַּיִס אַחֵר בֵּין הָעַרְבַּיִם, וְיָבוֹא כָּל מִי שֶׁלֹּא הִקְטִיר קְטֹרֶת מֵעוֹלָם מֵאַנְשֵׁי אוֹתוֹ בֵּית אָב וְיָפִיסוּ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

היינו שאינו ראוי לכלום, לא להקרבה ולא להשתמשות אחרת. **96)** מחצית של הכהן הקודם ומחצית של הכהן שבא אחריו. **97)** המחצית הנשארת של הכהן הראשון והמחצית הנשארת של הכהן שבא במקומו. **98)** מנחות שם: "תני תנא קמיה דרב נחמן מחצה ראשון ומחצה שני תעובר צורתן ויצאו לבית השריפה". **99)** כלומר, יניח אותן עד שיתקלקלו או עד שייפסלו בלינה, ואחר כך יישרפו, אבל בלי עיבור צורה אסור לשרפן, שמכיוון שהפסול אינו בסולת עצמה, הרי אם ישרפן הוא מבזה קדשים, אבל אחר שעובר צורתם הרי נפסל גם הסולת עצמו ואין זה מבזה קדשים. וביארו בגמרא שם: שהמחצה הנשארת מן הכהן הראשון בוודאי טעונה עיבור צורה, שהרי מקודם הייתה ראוייה להקרבה, אלא אפילו המחצית הנשארת מהכהן השני שלכתחילה הופרשה לשריפה - גם היא צריכה עיבור צורה, שהרי לא היה ידוע בתחילה איזו מחצית תקרב ואיזו תישאר ותישרף. **100)** היינו, בעזרה. **101)** מביא הכהן הגדול עשרון שלם מביתו וחוצהו ומקריב מחצה, והמחצה השנייה וכמו כן המחצה שנטמאה יצאו לבית השריפה, אלא שזו השנייה תעובר צורתה. אבל זו שנטמאה, שפסולה בגופה, תישרף מיד. **102)** ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא ו, טו) "והכהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אותה". **103)** כלומר, במקומו, מה שהוא היה צריך להביא, מביאים יורשיו תחתיו. **104)** שם במשנה. ואמרו שם בברייתא "יכול יקריבנה חצאין תלמוד לומר (שם) "אותה", כולה ולא חצייה, דברי רבי יהודה". **105)** וראה בתוספתא הטעם דשלימה הייתה קריבה בין בבוקר בין בערביים שנאמר (שם) "כליל תקטר". **1)** יבאר בו דיני הפייסות.

עָלֶיהָ. וְאִם כְּבָר הִקְטִירוּ כֻּלָּן מִימֵיהֶן - מְפִיסִין לָהֶן כֻּלָּן בְּשַׁחֲרִית בְּפַיִס שְׁלִישִׁי, וְזֶה שֶׁזָּכָה בָהּ שַׁחֲרִית מַקְטִירָהּ בֵּין הָעַרְבַּיִם.

ט. בְּשַׁבָּת, שֶׁיֵּשׁ שָׁם תְּמִידִין וּמוּסָפִין וּשְׁנֵי בָּזִיכֵי לְבוֹנָה - כֵּיצַד הֵם עוֹבְדִין? מְפִיסִין בַּשַּׁחַר אַנְשֵׁי אוֹתוֹ בֵּית אָב שֶׁל מִשְׁמָר הַיּוֹצֵא, וּמַקְרִיבִין תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר וּשְׁנֵי כִּבְשֵׁי עוֹלָה שֶׁל מוּסָפִין. וְכֹל שֶׁזָּכָה בַּעֲבוֹדָה מֵעבוֹדַת הַתָּמִיד שֶׁל שַׁחַר הוּא זוֹכֶה בָּהּ בִּשְׁנֵי כִּבְשֵׁי מוּסָף. וְהַמִּשְׁמָר הָאַחֵר שֶׁנִּכְנָס בְּשַׁבָּת מְפִיסִין פְּיָסוֹת אֲחֵרוֹת לַתָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם. וְאֵלּוּ וְאֵלּוּ חוֹלְקִין בְּלֶחֶם הַפָּנִים.

י. וְאֵין אוֹכְלִין אֶת הַלֶּחֶם עַד שֶׁיַּקְטִירוּ שְׁנֵי בָּזִיכֵי לְבוֹנָה עַל הָאֵשׁ. וְהַלְּבוֹנָה טְעוּנָה מֶלַח כִּשְׁאָר הַקָּרְבָּנוֹת.

יא. וְאַחַר קָרְבַּן הַמּוּסָפִין מַקְטִירִין שְׁנֵי הַבְּזִיכִין. וּשְׁנֵי כֹּהֲנִים מַקְרִיבִין אֶת שְׁנֵי הַבְּזִיכִין.

יב. כֵּיצַד חוֹלְקִין לֶחֶם הַפָּנִים בְּכָל שַׁבְּתוֹת הַשָּׁנָה? מִשְׁמָר הַנִּכְנָס נוֹטֵל שֵׁשׁ חַלּוֹת, וּמִשְׁמָר הַיּוֹצֵא נוֹטֵל שֵׁשׁ. הַנִּכְנָסִין חוֹלְקִין בֵּינֵיהֶם בַּצָּפוֹן, שֶׁהֲרֵי הֵן מוּכָנִים לַעֲבוֹדָה, וְהַיּוֹצְאִין חוֹלְקִין בַּדָּרוֹם. וּבִזְמַן שֶׁיִּהְיֶה יוֹם טוֹב שֶׁל אֶחָד מִשָּׁלֹשׁ רְגָלִים בְּשַׁבָּת, וְכֵן בַּשַּׁבָּת שֶׁבְּתוֹךְ הֶחָג - חוֹלְקִין כָּל הַמִּשְׁמָרוֹת בְּשָׁוֶה בְּלֶחֶם הַפָּנִים. וְכֵן אִם חָל יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת - חוֹלְקִין כָּל הַמִּשְׁמָרוֹת בְּשָׁוֶה מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב שֶׁהוּא שַׁבָּת בְּלֶחֶם הַפָּנִים, מִפְּנֵי שֶׁהִקְדִּימוּ לַעֲבוֹדָה. וְכֵן אִם חָל יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת - חוֹלְקִין כָּל הַמִּשְׁמָרוֹת בְּשָׁוֶה בְּלֶחֶם הַפָּנִים בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת שֶׁהִיא מוֹצָאֵי הֶחָג. וְדָבָר זֶה תַּקָּנָה, כְּדֵי שֶׁיִּתְאַחֲרוּ הַכֹּהֲנִים בִּשְׁבִיל חִלּוּק לֶחֶם הַפָּנִים; וְאִם נִתְאַחֵר אֶחָד מִבַּעֲלֵי מִשְׁמָר וְלֹא בָא - יִמָּצֵא אַחֵר.

יג. חָל יוֹם אֶחָד לְהַפְסִיק בֵּין הַשַּׁבָּת וּבֵין יוֹם טוֹב, כְּגוֹן שֶׁהָיָה יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג בַּשֵּׁנִי, אוֹ יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן בַּחֲמִישִׁי, אוֹ יוֹם שֶׁל עֲצֶרֶת שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשֵּׁנִי אוֹ בַּחֲמִישִׁי - מִשְׁמָר שֶׁזְּמַנּוֹ קָבוּעַ בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת נוֹטֵל עֶשֶׂר חַלּוֹת, וְזֶה הַנִּכְנָס נוֹטֵל שְׁתַּיִם. שֶׁהֲרֵי לֹא נִשְׁאַר לָהֶם לַעֲבוֹדָה הֵם לְבַדָּם אֶלָּא יוֹם אֶחָד, שֶׁהוּא עֶרֶב שַׁבָּת אוֹ אֶחָד בְּשַׁבָּת, וּמִתְעַצְּלִין וְאֵין בָּאִין מִהֶן אֶלָּא מְעַט.

יד. כֹּהֵן גָּדוֹל לְעוֹלָם נוֹטֵל מִכָּל מִשְׁמָר חֲצִי הַחַלּוֹת שֶׁזָּכָה בָּהֶן; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהָיְתָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו - מֶחֱצָה לְאַהֲרֹן וּמֶחֱצָה לְבָנָיו. וְאֵין כֹּהֵן גָּדוֹל נוֹטֵל פְּרָס, שֶׁאֵין זֶה כְּבוֹדוֹ.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי[1]

א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְסַדֵּר לֶחֶם הַפָּנִים בְּכָל יוֹם שַׁבָּת עַל הַשֻּׁלְחָן לִפְנֵי ה׳ בַּהֵיכָל, שֶׁנֶּאֱמַר: בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעַרְכֶנּוּ הַכֹּהֵן וְגוֹמֵר.

ב. וְדָבָר בָּרוּר בַּתּוֹרָה שֶׁהוּא שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה חַלּוֹת, כָּל חַלָּה שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים. וְעוֹרְכִין אוֹתוֹ שְׁנֵי סְדָרִים, שֵׁשׁ חַלּוֹת בְּכָל סֵדֶר, חַלָּה עַל גַּבֵּי חַלָּה, וּבֵין כָּל שְׁתֵּי חַלּוֹת שְׁלֹשָׁה קָנִים שֶׁל זָהָב, כְּדֵי שֶׁתְּהֵיֶה הָרוּחַ מְנַשֶּׁבֶת בּוֹ. וְסוֹמֵךְ כָּל מַעֲרָכָה בִּשְׁתֵּי קְשָׁוֹת. וְנוֹתְנִין בְּצַד כָּל מַעֲרָכָה כְּלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קֹמֶץ לְבוֹנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְנָתַתָּ עַל הַמַּעֲרֶכֶת לְבֹנָה זַכָּה. וּכְלִי זֶה הוּא הַנִּקְרָא בָּזָךְ. נִמְצְאוּ שְׁנֵי קֳמְצֵי לְבוֹנָה בִּשְׁנֵי הַבְּזִיכִין. וְשׁוּלַיִם הָיוּ לַבְּזִיכִין, כְּדֵי שֶׁיַּנִּיחוּם עַל הַשֻּׁלְחָן.

ג. שְׁנֵי הַסְּדָרִים מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה, וּשְׁנֵי הַבְּזִיכִין מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה, וְהַסְּדָרִין וְהַבְּזִיכִין מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה. וְאֵין מְחַנְּכִין אֶת הַשֻּׁלְחָן אֶלָּא בְּלֶחֶם הַפָּנִים בְּשַׁבָּת. מִיּוֹם הַשַּׁבָּת לְיוֹם הַשַּׁבָּת מוֹצִיאִין אֶת הַלֶּחֶם שֶׁהוּא שָׁם עַל הַשֻּׁלְחָן מִשַּׁבָּת שֶׁעָבְרָה וּמְסַדְּרִין לֶחֶם אַחֵר. וְזֶה שֶׁמּוֹצִיאִין הוּא שֶׁחוֹלְקִין שְׁתֵּי הַמִּשְׁמָרוֹת, הַנִּכְנֶסֶת וְהַיּוֹצֵאת, עִם כֹּהֵן גָּדוֹל, וְאוֹכְלִין אוֹתוֹ.

ד. וְכֵיצַד מְסַדְּרִין אֶת הַלֶּחֶם? אַרְבָּעָה כֹּהֲנִים נִכְנָסִים, שְׁנַיִם בְּיָדָן שְׁנֵי סְדָרִין וּשְׁנַיִם בְּיָדָם שְׁנֵי בְזִיכִין. וְאַרְבָּעָה מַקְדִּימִין לִפְנֵיהֶם, שְׁנַיִם לִטֹּל שְׁנֵי סְדָרִים וּשְׁנַיִם לִטֹּל שְׁנֵי בְזִיכִין שֶׁהָיוּ שָׁם עַל הַשֻּׁלְחָן. הַנִּכְנָסִין עוֹמְדִין בַּצָּפוֹן וּפְנֵיהֶם לַדָّרוֹם, וְהַיּוֹצְאִין עוֹמְדִים בַּדָּרוֹם וּפְנֵיהֶם לַצָּפוֹן. אֵלּוּ מוֹשְׁכִין וְאֵלּוּ מַנִּיחִין, וְטִפְחוֹ שֶׁל זֶה בְּתוֹךְ טִפְחוֹ שֶׁל זֶה; שֶׁנֶּאֱמַר: לְפָנַי תָּמִיד.

ה. יָצְאוּ וְנָתְנוּ אֶת הַלֶּחֶם שֶׁהוֹצִיאוּ עַל שֻׁלְחָן זָהָב אַחֵר שֶׁהָיָה בָּאוּלָם, וְהִקְטִירוּ הַבְּזִיכִין, וְאַחַר כָּךְ מְחַלְּקִין הַחַלּוֹת. וְאִם חָל יוֹם הַכִּפּוּרִים לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת - הַחַלּוֹת מִתְחַלְּקוֹת לָעֶרֶב.

ו. כֵּיצַד מַעֲשֵׂה לֶחֶם הַפָּנִים? מֵבִיא אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים סְאִים חִטִּים הָרְאוּיִין לִמְנָחוֹת, וְשָׁפִין אוֹתָם וּבוֹעֲטִין בָּהֶן כִּשְׁאָר חִטֵּי מְנָחוֹת, וְטוֹחֲנִין אוֹתָן, וּמְנַפִּין מֵהֶן בְּאַחַת עֶשְׂרֵה נָפָה אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים עִשָּׂרוֹן סֹלֶת, וְעוֹשִׂין מֵהֶם שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה חַלּוֹת מַצּוֹת. לֹא נָפָה אוֹתָם בְּאַחַת עֶשְׂרֵה נָפָה, אוֹ שֶׁלֹּא הוֹצִיאָן מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע סְאִים, הוֹאִיל וְנַעֲשׂוּ סֹלֶת מִכָּל מָקוֹם - כְּשֵׁרוֹת; לֹא נֶאֱמְרוּ הַשִּׁעוּרִין הָאֵלּוּ אֶלָּא לְמִצְוָה.

ז. לִישָׁתָן וַעֲרִיכָתָן - בַּחוּץ, וַאֲפִיָּתָן - בִּפְנִים בָּעֲזָרָה, כִּשְׁאָר הַמְּנָחוֹת. וְלָשִׁין אוֹתָן אַחַת אַחַת, וְאוֹפִין אוֹתָן שְׁתַּיִם שְׁתַּיִם.

ח. וּשְׁלֹשָׁה דְּפוּסִין שֶׁל זָהָב הָיוּ לָהֶם: אֶחָד שֶׁנּוֹתְנִין בּוֹ הַחַלָּה וְהִיא בָּצֵק; וְהַשֵּׁנִי שֶׁאוֹפִין אוֹתָהּ בּוֹ; וְהַשְּׁלִישִׁי שֶׁנּוֹתְנִין אוֹתָהּ בּוֹ כְּשֶׁרוֹדֶה אוֹתָהּ מִן הַתַּנּוּר, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּתְקַלְקֵל.

ט. כָּל חַלָּה מֵהֶן מְרֻבַּעַת, שֶׁנֶּאֱמַר: לֶחֶם הַפָּנִים - שֶׁיִּהְיוּ לוֹ פָּנִים רַבִּים. אֹרֶךְ כָּל חַלָּה מֵהֶן עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְרָחְבָּהּ חֲמִשָּׁה טְפָחִים, וְרוּמָהּ שֶׁבַע אֶצְבָּעוֹת. וְהַשֻּׁלְחָן אָרְכּוֹ שְׁנֵים עָשָׂר טֶפַח, וְרָחְבּוֹ שִׁשָּׁה טְפָחִים. נוֹתֵן אֹרֶךְ הַחַלָּה

1) תתבאר בו מצות עשה של סידור לחם הפנים על השולחן בכל שבת.

מתוך מהדורת וגשל

עַל רֹחַב הַשֻּׁלְחָן, נִמְצֵאת הַחַלָּה יוֹצֵאת שְׁנֵי טְפָחִים מִכָּאן וּשְׁנֵי טְפָחִים מִכָּאן. וְכוֹפֵל אֶת הַיּוֹצֵא מִכָּאן וּמִכָּאן, וְיִשָּׁאֵר בֵּין שְׁנֵי הַקְּצָווֹת רֶוַח בָּאֶמְצַע. וְכֵן מַנִּיחַ חַלָּה עַל גַּבֵּי חַלָּה, עַד שֶׁעוֹרֵךְ שֵׁשׁ חַלּוֹת. וְכֵן עוֹשֶׂה בְּצַד הַמַּעֲרָכָה שְׁנַיָּה שֵׁשׁ חַלּוֹת.

י. אֵין אֲפִיַּת לֶחֶם הַפָּנִים דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת וְלֹא אֶת יוֹם טוֹב; אֶלָּא בְּעֶרֶב שַׁבָּת אוֹפִין אוֹתָן, וְעוֹרְכִין אוֹתָן לְמָחָר. וְאִם חָלוּ שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לִהְיוֹת בַּחֲמִישִׁי וּבְעֶרֶב שַׁבָּת - אוֹפִין אוֹתָן מִיּוֹם רְבִיעִי.

יא. לֹא סִדּוּר הַקָּנִים וְלֹא נְטִילָתָן דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת; אֶלָּא מֵעֶרֶב שַׁבָּת נִכְנָס וְשׁוֹמְטָן וְנוֹתְנָן לְאֹרֶךְ הַשֻּׁלְחָן, וּבְאֶחָד בְּשַׁבָּת נִכְנָס וּמַכְנִיס אֶת הַקָּנִים בֵּין הַחַלּוֹת.

יב. סִדֵּר הַלֶּחֶם בְּשַׁבָּת כְּמִצְוָתוֹ, וְלֹא הִנִּיחַ עִמּוֹ בְּזִיכֵי לְבוֹנָה עַד לְמָחָר, וְלַשַּׁבָּת הַבָּאָה הִקְטִיר הַבְּזִיכִין - נִפְסַל הַלֶּחֶם וְאֵינוֹ קָדוֹשׁ. וְכֵן אִם סִדֵּר הַלֶּחֶם וְהַבְּזִיכִין בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת וְהִקְטִיר הַבְּזִיכִין לְאַחַר שַׁבָּת הַבָּאָה - הַלֶּחֶם אֵינוֹ קָדוֹשׁ וְנִפְסָל. אֲבָל אִם הִקְטִיר הַבְּזִיכִין בְּשַׁבָּת - [לֹא] נִפְסַל הַלֶּחֶם.

יג. כֵּיצַד יַעֲשֶׂה בְּלֶחֶם וּבְזִיכִין שֶׁסִּדְּרָן לְאַחַר הַשַּׁבָּת? יַנִּיחֵם שָׁם עַל הַשֻּׁלְחָן עַד שֶׁיַּעֲבֹר עֲלֵיהֶן יוֹם הַשַּׁבָּת וְהֵן מְסֻדָּרִין, וְאַחַר כָּךְ יַקְטִיר הַבְּזִיכִין לַשַּׁבָּת הַבָּאָה אַחַר הַשַּׁבָּת שֶׁעָבְרָה עֲלֵיהֶן וְהֵן מְסֻדָּרִין. שֶׁאֲפִלּוּ נִשְׁאַר הַלֶּחֶם עִם הַבְּזִיכִין עַל הַשֻּׁלְחָן כַּמָּה שַׁבָּתוֹת - אֵין בְּכָךְ כְּלוּם.

יד. סִדֵּר אֶת הַלֶּחֶם וְאֶת הַבְּזִיכִין בְּשַׁבָּת כְּמִצְוָתָן, וְהִקְטִיר אֶת הַבְּזִיכִין לְאַחַר הַשַּׁבָּת, בֵּין לְאַחַר שַׁבָּת זוֹ בֵּין לְאַחַר שַׁבָּת אַחֶרֶת הַבָּאָה - נִפְסַל הַלֶּחֶם. וַהֲרֵי הוּא כְּקָדָשִׁים שֶׁנִּפְסְלוּ, שֶׁחַיָּבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּגּוּל וְנוֹתָר וְטָמֵא, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

טו. נִפְרְסָה חַלָּה אַחַת מִן הַלֶּחֶם: אִם עַד שֶׁלֹּא הֵסִיר הַלֶּחֶם מֵעַל הַשֻּׁלְחָן נִפְרְסָה - הַלֶּחֶם פָּסוּל, וְאֵינוֹ מַקְטִיר עָלָיו אֶת הַבְּזִיכִין; וְאִם אַחַר שֶׁהֵסִיר הַלֶּחֶם נִפְרְסָה - הַלֶּחֶם פָּסוּל, וּמַקְטִיר עָלָיו אֶת הַבְּזִיכִין.

טז. הִגִּיעַ זְמַן הַלֶּחֶם לְהֵסִירוֹ - הֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁהֵסִירוֹ, וְאִם נִפְרַס הַלֶּחֶם - מַקְטִיר הַבְּזִיכִין וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פֵּרֵק הַמַּעֲרָכָה. נִטְמָא אֶחָד מִן הַסְּדָרִין, בֵּין לִפְנֵי הַקְּטָרָה בֵּין לְאַחַר הַקְּטָרָה, אוֹ שֶׁנִּטְמָא אֶחָד מִן הַבְּזִיכִין - הַטָּמֵא בְּטֻמְאָתוֹ וְהַטָּהוֹר בְּטָהֳרָתוֹ.

יום שני י"ג אלול ה'תשע"א

פֶּרֶק שִׁשִּׁי[1]

א. סֵדֶר עֲבוֹדוֹת הַתְּמִידוֹת בְּכָל יוֹם כָּךְ הוּא: סָמוּךְ לַעֲלוֹת הַשַּׁחַר[2] יָבוֹא הַמְמֻנֶּה שֶׁעַל הַפִּיָּסוֹת[3] וְיַקִּישׁ עַל הָעַזָּרָה[4] וּפוֹתְחִין לוֹ[5]. וּמְבַלְבְּלִין אֶת כָּל הָעַזָּרָה[6]. וּמַעֲמִידִין עוֹשֵׂי חֲבִתִּין[7] לַעֲשׂוֹת הַחֲבִתִּין. וְכָל הַכֹּהֲנִים שֶׁשָּׁם כְּבָר טָבְלוּ קֹדֶם שֶׁיָּבוֹא הַמְמֻנֶּה וְלָבְשׁוּ בִּגְדֵי כְּהֻנָּה, וְיָבוֹאוּ וְיַעַמְדוּ בְּלִשְׁכַּת הַגָּזִית[8] וְיָפִיסוּ פַּיִס רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי[9] וְיִזְכֶּה כָּל אֶחָד בִּמְלַאכְתּוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וּמַתְחִיל זֶה שֶׁזָּכָה בִּתְרוּמַת הַדֶּשֶׁן[10] וְתוֹרֵם עַל הַסֵּדֶר שֶׁאָמַרְנוּ, וְאַחַר כָּךְ מְסַדֵּר מַעֲרָכָה גְּדוֹלָה[11], וְאַחַר כָּךְ מְסַדֵּר מַעֲרָכָה שְׁנִיָּה[12], וְאַחַר כָּךְ מַעֲלֶה שְׁנֵי גִּזְרֵי עֵצִים וּמַנִּיחָן עַל מַעֲרָכָה גְּדוֹלָה לְהַרְבּוֹת הָאֵשׁ. וְאַחַר כָּךְ נִכְנָסִין לְלִשְׁכַּת הַכֵּלִים[13] וּמוֹצִיאִין כָּל כְּלֵי הַשָּׁרֵת הַצְּרִיכִין לָהֶן כָּל הַיּוֹם[14].

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) יבאר בו סדר העבודות התמידיות בכל יום, ועל מה היו אומרים שירה. 2) ראה משנה תמיד כו. "וכי באיזה שעה בא הממונה לא כל העתים שוות, פעמים שהוא בא מקרות הגבר או סמוך לו מלפניו או מאחריו", ובפירוש המשנה שם: "וקריאת הגבר וכו' שהיה מכריז במקדש בעלות השחר רוצה לומר קרוב לעלות השחר". 3) למעלה בהלכות בית הבחירה שם כתב רבינו: "יבוא הממונה של מקדש". 4) שם במשנה "הממונה בא ודפק עליהן", ובפירוש המשנה שם: "ולשון דופק מורה על המקיש בפתח בנחת, כמו קול דודי דופק" (שיר השירים ה, ב), וראה למעלה בהלכות בית הבחירה שם כי "היה דופק על הכהנים שבבית המוקד", וכן נשמע מדברי המשנה שם כח. "ומשום שחציו של בית המוקד היה בנוי בקדש, לכך קורא לו רבינו, עזרה". 5) שם במשנה. וראה שם כח. במשנה ולמעלה בהלכות בית הבחירה שם, כי אחרי שפתחו לו הכהנים את בית המוקד היה נוטל את המפתח ופתח את הפשפש (=השער הקטן) שהיה אצל השער הגדול שבין בית המוקד לעזרה ונכנס לשם. 6) בודקין את העזרה. ראה במשנה שם ובהלכות בית הבחירה שם, כי אחר הממונה היו נכנסים הכהנים ושתי אבוקות של אור בידם ונחלקו לשתי כתות, כת אחת הולכת למזרח וכת אחת הולכת למערב, והיו בודקים את כל העזרה עד שמגיעים למקום בית עושי חביתין, לראות אם ימצאו כלי המקדש במקומם, ושיהיו שמורים יפה. 7) כלומר, חביתי כהן גדול, ראה פירוש המשנה שם. ואמרו (תמיד כח:) כי עשייה זו אינה ההקטרה, שהרי היא הייתה אחר תמיד של שחר, אלא הכנת החמין לרבוכה ועל הכנה זו לא היה פייס. 8) וזה היה אחר שיעלה עמוד השחר, שאף על פי שהממונה היה בא קודם עלות השחר, עד שנכנסו כולם ובדקו ובאו ללשכת הגזית, כבר עלה השחר. 9) נראה מכאן כי הפיס הראשון והשני היו תכופים זה לזה, וזה תמוה שהרי במשנה (יומא כב.) ובגמרא שם כד: מבואר כי הייתה שהות והפסק בין כל פיס ופיס. 10) מעל המזבח החיצוני. 11) כי "מי שזכה לתרום הוא מסדר את המערכה והוא מעלה שני גזרי עצים למזבח והוא מכניס מחתה מלאה אש מן המזבח החיצון למזבח הזהב להקטיר עליה קטורת". 12) ויש אומרים כי היה מסדר גם מערכה שלישית לקיום האש. 13) לפי סדר המשנה היה כאן הפיס השני, אבל כבר כתבנו למעלה, בהלכה זו, כי לדעת רבינו היה הפיס השני מיד אחרי הפיס הראשון. ולשכת הכלים לא מבואר במשנה (וכמו כן בדברי רבינו בהלכות בית הבחירה) היכן מקומה, וכמו כן לא נזכרת במסכת מדות, וראה ירושלמי שקלים פרק ה הלכה ד כי שתי לשכות היו במקדש אחת לשכת חשאין ואחת לשכת הכלים, וראה פירוש הראב"ד תמיד שם שכתב וזה לשונו "ולא ידענא אי דווקא במקדש קאמר כגון סניף למקדש או בעזרה וכדאמר בעלמא אין שבות במקדש דהיינו נמי העזרה וכו'". 14) במשנה תמיד שם: "נכנסו ללשכת הכלים והוציאו משם תשעים ושלושה כלי כסף וכלי זהב", ורבינו בפירוש המשנה שם כתב: "מנין זה אפשר שהוא כנגד

מתוך מהדורת וגשל

1 וּמַשְׁקִין אֶת הַתָּמִיד מַיִם[15], וְזֶה שֶׁזָּכָה בִּשְׁחִיטָתוֹ מוֹשְׁכוֹ לְבֵית
2 הַמִּטְבָּחַיִם, וְהוֹלְכִין אַחֲרָיו הַכֹּהֲנִים שֶׁזָּכוּ לְהַעֲלוֹת
3 הָאֵיבָרִים[16], וְשׁוֹהִין שָׁם עַד שֶׁפּוֹתְחִין שַׁעַר הַהֵיכָל הַגָּדוֹל[17],
4 וּבִשְׁעַת פְּתִיחַת הַשַּׁעַר שׁוֹחֲטִין אֶת הַתָּמִיד[18]. וְאַחַר כָּךְ נִכְנָסִין
5 לַהֵיכָל שְׁנֵי כֹּהֲנִים[19]: הָאֶחָד שֶׁזָּכָה בְּדִשּׁוּן הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי,
6 וְהַשֵּׁנִי שֶׁזָּכָה בְּדִשּׁוּן הַמְּנוֹרָה.
7 **ב.** וְהַמְדַשֵּׁן אֶת הַמִּזְבֵּחַ מְדַשְּׁנוֹ בְּשָׁעָה שֶׁהַשּׁוֹחֵט שׁוֹחֵט אֶת
8 הַתָּמִיד. וְאַחַר כָּךְ זוֹרֵק הַדָּם[20] זֶה שֶׁקִּבְּלוֹ.
9 **ג.** וְאַחַר שֶׁזּוֹרְקִין אֶת הַדָּם מֵטִיב[21] זֶה שֶׁבַּהֵיכָל חָמֵשׁ
10 נֵרוֹת, וְיוֹצְאִין שְׁנֵיהֶן מִן הַהֵיכָל[22]. וְאֵלּוּ שֶׁבְּבֵית
11 הַמִּטְבָּחַיִם מַפְשִׁיטִין וּמְנַתְּחִין, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד[23] מַעֲלֶה
12 אֵבֶר שֶׁזָּכָה בּוֹ לַכֶּבֶשׁ. וְנוֹתְנִין הָאֵיבָרִים מִחֲצִי כֶּבֶשׁ
13 וּלְמַטָּה בְּמַעֲרָבוֹ. וְשֶׁל מוּסָפִין הָיוּ נוֹתְנִין אוֹתָן מֵחֲצִי
14 כֶּבֶשׁ וּלְמַטָּה בְּמִזְרָחוֹ. וְשֶׁל רָאשֵׁי חֳדָשִׁים[24] נוֹתְנִין עַל
15 הַמִּזְבֵּחַ מִלְּמַעְלָה בֵּין קֶרֶן לְקֶרֶן בִּמְקוֹם הִלּוּךְ רַגְלֵי
16 הַכֹּהֲנִים[25], כְּדֵי לְפַרְסְמוֹ שֶׁהוּא רֹאשׁ חֹדֶשׁ[26]. וּמוֹלְחִין שָׁם
17 אֶת הָאֵיבָרִים. וְזוֹרְקִין מֶלַח עַל גַּבֵּי הַכֶּבֶשׁ, אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת,
18 כְּדֵי שֶׁלֹּא יַחֲלִיק וְיִפְּלוּ הַכֹּהֲנִים שָׁם[27] בְּעֵת הֲלִיכָתָן
19 בָּעֲצִים לַמַּעֲרָכָה[28]. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַמֶּלַח חוֹצֵץ בֵּין רַגְלֵיהֶם
20 וּבֵין הַכֶּבֶשׁ, הוֹאִיל וְאֵין הַהוֹלָכָה הַזֹּאת[29] עֲבוֹדָה - אֵינָן
21 חוֹשְׁשִׁין.
22 **ד.** וְאַחַר שֶׁמַּעֲלִין הָאֵיבָרִים לַכֶּבֶשׁ מִתְכַּנְּסִין כֻּלָּן לְלִשְׁכַּת
23 הַגָּזִית[30], וְהַמְמֻנֶּה אוֹמֵר לָהֶם: בָּרְכוּ בְּרָכָה אַחַת. וְהֵן
24 פּוֹתְחִין וְקוֹרִין אַהֲבַת עוֹלָם, וַעֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת[31], וּשְׁמַע,
25 וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ[32], וַיֹּאמֶר, וֶאֱמֶת וְיַצִּיב[33], וּרְצֵה, וְשִׂים
26 שָׁלוֹם[34]. וּבְשַׁבָּת[35] מוֹסִיפִין בְּרָכָה אַחַת, וְהִיא שֶׁיֹּאמְרוּ
27 אַנְשֵׁי מִשְׁמָר הַיּוֹצֵא לְאַנְשֵׁי מִשְׁמָר הַנִּכְנָס: מִי שֶׁשִּׁכֵּן אֶת
28 שְׁמוֹ בַּבַּיִת הַזֶּה יַשְׁכִּין בֵּינֵיכֶם אַהֲבָה אַחֲוָה שָׁלוֹם וְרֵעוּת[36].
29 וְאַחַר כָּךְ מְפִיסִין פַּיִס שְׁלִישִׁי[37] וּרְבִיעִי[38], וְזוֹכֶה בַּקְּטֹרֶת מִי
30 שֶׁזּוֹכֶה, וְנִכְנָס וּמַקְטִיר. וְאַחַר כָּךְ נִכְנָס זֶה שֶׁזָּכָה בְּדִשּׁוּן
31 הַמְּנוֹרָה וּמֵטִיב שְׁתֵּי הַנֵּרוֹת[39]. וְיוֹצֵא זֶה שֶׁהִקְטִיר עִם מְדַשֵּׁן
32 הַמְּנוֹרָה, וְעוֹמֵד עַל מַעֲלוֹת הָאוּלָם הוּא וְאֶחָיו הַכֹּהֲנִים[40].
33 **ה.** כְּשֶׁיַּגִּיעַ בֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ[41], נָטַל אֶחָד הַמַּגְרֵפָה וּזְרָקָהּ
34 בֵּין הָאוּלָם לַמִּזְבֵּחַ[42], וְהָיָה לָהּ קוֹל גָּדוֹל[43]. וּשְׁלִשָּׁה דְבָרִים
35 הָיְתָה מְשַׁמֶּשֶׁת בָּהֶן: הַשּׁוֹמֵעַ אֶת קוֹלָהּ הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁאֶחָיו
36 הַכֹּהֲנִים נִכְנָסִין לְהִשְׁתַּחֲוֹות וְהוּא רָץ וּבָא[44]. וּבֶן לֵוִי הַשּׁוֹמֵעַ
37 אֶת קוֹלָהּ הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁאֶחָיו הַלְּוִיִּם נִכְנָסִין לָדַבֵּר בְּשִׁיר וְהוּא
38 רָץ וּבָא[45]. וְרֹאשׁ הַמַּעֲמָד, כְּשֶׁהָיָה שׁוֹמֵעַ אֶת קוֹלָהּ, הָיָה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

מה שצריכין לעבודת היום מן הכלים, ובגמרא חגיגה ירושלמי אמרו כנגד תשעים ושלוש אזכרות שכתוב בפרשת חגי זכריה ומלאכי". 15) תמיד שם במשנה, כדי שיהא נוח להפשט. 16) שם במשנה. כדי שיאחזו את התמיד בשעת השחיטה שהרי "לא היו כופתין את הטלה אלא עוקדין אותו, מי שזכו באברים אוחזין בו". 17) כלומר השער הגדול של ההיכל. 18) תמיד שם במשנה: "לא היה השוחט עד ששומע שער הגדול שנפתח". 19) הם שפתחו את השער הגדול שבהיכל. 20) כחכמים הסוברים שבקטורת הוא מפסיק בין חמש נרות לשתי נרות, ולא כאבא שאול האומר (שם לג.) שבשחיטת התמיד ובזריקתו הוא מפסיק ביניהם. 21) כלומר, מדליק. 22) שהרי גמרו עבודתם. 23) מאלו שזכו בפיס. 24) כלומר מוספי ראשי חדשים. 25) שקלים שם: "של ראשי חדשים ניתנין על כרכוב המזבח מלמעלן", ובירושלמי שם: "איזהו כרכוב המזבח אמה בין קרן לקרן מקום הילוך רגלי הכהנים". 26) ירושלמי שקלים שם וכן בבלי סוכה נה. "אמר ר' יוחנן כדי לידע שהוקבע ראש חודש בזמנו". ומפרש רש"י סוכה שם "לכך סודרין אותן למעלה משאר אברים להראות שהן חשובין ולהודיע שהוקבע החדש בזמנו". 27) משנה עירובין קד. "בוזקין מלח על גבי כבש (בשבת) בשביל שלא יחליקו". ומפרש רש"י: "מפזרין ומכתתין על הכבש מפני שחלק הוא וכשהגשמים נופלין עליו הוא מחליק". 28) כן הוא בגמרא שם כי דברי המשנה הנ"ל אינם אלא בעת הולכת עצים למערכה, שאין זו עבודה, אבל בשעת הולכת האברים, שהיא עבודה, המלח חוצץ בין רגלי הכהנים לכבש. 29) של העצים. 30) משנה תמיד פרק ד (לא:) "ובאו להן ללשכת הגזית לקרות את שמע", וברש"י שם: "והכי נכון הדבר שיתפללו קודם שיקטירו שום הקטר ויעלה קרבנם לריח ניחוח". 31) שם במשנה. "ולפי שהם עיקר הדת וראשיתו". 32) שם במשנה. ואף על פי שלא הגיע זמן קריאת שמע (כמו שאמרו ביומא לז: הקורא שמע עם אנשי משמר לא יצא, מפני שאנשי משמר משכימין), מקדימים הכהנים, שהעבודה מוטלת עליהם, לקרותה קודם היום, שמא תימשך עליהן העבודה ויימנעו לקרות. 33) כלומר פרשת הציצית. 34) שם במשנה: "ברכו את העם שלוש ברכות אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים", וכתב רבינו בפירוש המשנה שם כי ברכת כהנים הכוונה לברכת "שים שלום", ולפי שכולן (=אמת ויציב, רצה ושים שלום) תפלה על ישראל ועליהם אמרו וברכו את העם, אבל ברכת כהנים הידועה והוא "יברכך ה'", לא הייתה בלשכת הגזית, אלא על מעלות האולם אחר גמר העבודה. 35) שאז מתחלפין המשמרות. 36) שם במשנה: "ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא", ובברכות יב. אמרו: "מאי ברכה אחת? אמר רבי חלבו משמר היוצא אומר למשמר הנכנס מי ששיכן את שמו בבית הזה הוא ישכין ביניכם אהבה ואחווה ושלום וריעות". 37) מי מקטיר הקטורת. 38) מי מעלה אברים מן הכבש למזבח. 39) כרבנן (יומא יד:) שמקטיר קטורת ואחר כך מטיב שתי נרות, ולא כאבא שאול (שם לג.) שהטבת שתי נרות קודמת לקטורת. 40) תמיד פרק ז משנה ב: "באו ועמדו על מעלות האולם עמדו הראשונים לדרום אחיהם הכהנים". 41) זה היה בשעה שנכנסו להקטיר הקטורת, כמבואר בתמיד פרק ה משנה ו. ואם כן זה היה לפני שעמדו על מעלות האולם. באופן שדברים אלו לא נכתבו לפי הסדר (כסף משנה). 42) תמיד שם במשנה. וראה בתוספות יום־טוב שם שכתב שהיו שלוש מגרפות, אחת שגורפים בה הדשן (שם פרק ב משנה א), השנייה שהיא כלי שיר (שם פרק ג משנה ח) ושלישית, מגריפה זו שמשמיעה קול בשעה שזורקין אותה. 43) ראה שם במשנה כי "אין אדם שומע קול חבירו בירושלים מקול המגריפה. 44) ואין הכוונה שמיד השתחוו, אלא לאחר גמר עבודת התמיד. 45) שם. ואין הכוונה שהיו שרים מיד, אלא מכינים עצמם לשיר, שהרי השיר היה אחר גמר כל העבודות, בשעת ניסוך היין.

מתוך מהדורת וגשל

מַעֲמִיד אֶת הַטְּמֵאִים[46] עַל שַׁעַר הַמִּזְרָח[47], מִפְּנֵי הַחֲשָׁד, שֶׁיֵּדְעוּ הַכֹּל שֶׁעֲדַיִן לֹא הֵבִיאוּ כַּפָּרָתָן[48]. וְאַחַר כָּךְ מַעֲלֶה זֶה שֶׁזָּכָה בָּאֵיבָרִים אֶת הָאֵיבָרִים מִן הַכֶּבֶשׂ לַמִּזְבֵּחַ[49]. וְאַחַר שֶׁמַּעֲלִין אֶת הָאֵיבָרִים, מַתְחִילִין אֵלּוּ שֶׁעַל מַעֲלוֹת הָאוּלָם[50] וּמְבָרְכִין בִּרְכַּת כֹּהֲנִים[51] בְּרָכָה אַחַת בַּשֵּׁם הַמְפֹרָשׁ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בִּמְקוֹמָהּ[52]. וְאַחַר כָּךְ מַעֲלִין סֹלֶת הַנְּסָכִים[53]. וְאַחַר הַסֹּלֶת מַקְטִיר הַחֲבִתִּין. וְאַחַר הַחֲבִתִּין מַעֲלִין אֶת הַיַּיִן לְנִסּוּךְ. וּבִשְׁעַת הַנִּסּוּךְ אוֹמְרִין הַלְוִיִּם הַשִּׁיר, וּמַכִּין הַמְשׁוֹרְרִין בְּמִינֵי נִגּוּן שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ, וְתוֹקְעִין תֵּשַׁע תְּקִיעוֹת עַל פִּרְקֵי הַשִּׁיר.

ו. כְּשֶׁהָיוּ נוֹתְנִין הַיַּיִן לַמְּנַסֵּךְ[54], הָיוּ שְׁנֵי כֹּהֲנִים עוֹמְדִין עַל שֻׁלְחַן הַחֲלָבִים[55] וּשְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת בְּיָדָן, וְהַסְּגָן[56] עוֹמֵד עַל קֶרֶן הַמִּזְבֵּחַ[57] וְהַסּוּדָרִין[58] בְּיָדוֹ, וְתָקְעוּ וְהֵרִיעוּ וְתָקְעוּ. וּבָאוּ וְעָמְדוּ אֵצֶל זֶה הַמְמֻנֶּה עַל הַצִּלְצָל[59], אֶחָד מִימִינוֹ וְאֶחָד מִשְּׂמֹאלוֹ[60].

ז. שָׁהָה הַמְנַסֵּךְ לְנַסֵּךְ[61], מֵנִיף הַסְּגָן בַּסּוּדָרִין[62], הִקִּישׁ זֶה בַּצִּלְצָל[63], וְתָקְעוּ אֵלּוּ בַּחֲצוֹצְרוֹת[64], וְדִבְּרוּ הַלְוִיִּם בַּשִּׁיר. הִגִּיעוּ לַפֶּרֶק - תָּקְעוּ[65], וְהִשְׁתַּחֲווּ כָּל הָעָם שֶׁבָּעֲזָרָה. עַל כָּל פֶּרֶק תְּקִיעָה, וְעַל כָּל תְּקִיעָה הִשְׁתַּחֲוָיָה. וְכָל הַתְּקִיעוֹת שֶׁעַל הַתָּמִיד תֵּשַׁע, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ח. אֵין אוֹמְרִין שִׁירָה אֶלָּא עַל עוֹלוֹת הַצִּבּוּר וְזִבְחֵי שַׁלְמֵיהֶם הָאֲמוּרִין בַּתּוֹרָה; אֲבָל עוֹלוֹת נְדָבָה שֶׁמַּקְרִיבִין מִמּוֹתַר תְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן שֶׁל צִבּוּר - אֵין אוֹמְרִין שִׁירָה עֲלֵיהֶן. וְכֵן נְסָכִים הַבָּאִין בִּפְנֵי עַצְמָן - אֵין אוֹמְרִין עֲלֵיהֶן שִׁירָה.

ט. הַשִּׁיר שֶׁהָיוּ הַלְוִיִּם אוֹמְרִין: בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן הָיוּ אוֹמְרִין: לַה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ[66]. בַּשֵּׁנִי הָיוּ אוֹמְרִין: גָּדוֹל ה' וּמְהֻלָּל מְאֹד בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ הַר קָדְשׁוֹ וְגוֹמֵר[67]. בַּשְּׁלִישִׁי הָיוּ אוֹמְרִין: אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת אֵל, בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט[68]. בָּרְבִיעִי הָיוּ אוֹמְרִין: אֵל נְקָמוֹת ה', אֵל נְקָמוֹת הוֹפִיעַ[69]. בַּחֲמִישִׁי הָיוּ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

46) המצורעים שכבר טהרו מצרעתם, אלא שצריך עוד לזרוק עליהם דם האשם. **47)** שער ניקנור. **48)** פסחים פב. כדעת רבא. ורוצה לומר שלא יחשדום שאינם נכנסים לפי שאין נכבד בעיניהם המקום המקודש. אלא עומדים ומחכים להיכנס בשער זה ולקבל את ההזאות. **49)** ביומא לג. אמרו שלדעת אבא שאול "הטבת שתי נרות קודם לקטורת וקטורת קודם לאברים". ולדעת רבנן (שם יד:) קטורת קודמת להטבת שתי נרות והטבת שתי נרות קודמת לאברים. **50)** מכאן מוכח שמה שכתב רבינו למעלה (בתחילת ההלכה) "כשיגיע בין האולם וכו', לא נכתב לפי הסדר, שאם זהו לפי הסדר, אם כן הרי כבר ירדו ממעלות האולם. **51)** "אף על פי שהמשנה סתמה הסדר, למדנו מתוך המקראות וההלכות שבמסכת יומא, שאלו העומדים על מעלות האולם לא היו נושאין את כפיהן עד שהעלה, מי שזכה באברים, את האברים מן הכבש למזבח שנאמר וירד מעשות וכו' וישא אהרן את ידיו וכו'". **52)** בפרק י"ד מהלכות תפילה הלכה י. **53)** ראה יומא שם "אביי מסדר וכו', ואברים למנחה ומנחה לחביתין וחביתין לנסכים". ומפרש רש"י: "למנחה, מנחת נסכו של תמיד, דכתיב (במדבר כח, ה) ועשירית האיפה סולת למנחה וכו'. לנסכין, לנסך יינו של תמיד". **54)** תמיד פרק ז משנה ג. ונראה מסתימות לשונו של רבינו כי משנה זו היא בכל הכהנים, ולאו דווקא בכהן גדול. וכן הוא בפירוש המשנה שם על דברי המשנה "בא לו להקיף את המזבח מהיכן מתחיל מקרן דרומית מזרחית", כי הוא בכל הכהנים, וכן דעתו גם למעלה בפרק ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יב. וראה להלן בסמוך. אבל הרא"ש שם כתב כי משנה זו היא דווקא בכהן גדול (וכן דעת רש"י בזבחים סד.). **55)** משנה שם. "כבר נתבאר בששי משקלים (משנה ד. וראה למעלה פרק ב מהלכות בית הבחירה הלכה טו) שהיו במערבו של כבש שתי שולחנות אחד של כסף נותנין עליו כלי שרת ואחד של שיש נותנין עליו האברים והוא שולחן החלבים הנזכר כאן". **56)** ראה פרק ד מהלכות כלי המקדש הלכה טז כי "ממנין כהן אחד יהיה לכהן גדול כמו המשנה למלך והוא הנקרא סגן והוא הנקרא ממונה". וברור הדבר כי הסגן אינו מופיע אלא עם הכהן הגדול אבל אם כהן הדיוט הוא המנסך - עומד כהן הדיוט על הקרן ולא הסגן. וראה בפירוש הראב"ד (סוף מסכת תמיד) שגם דעתו כנ"ל, אלא שהסתפק אם כהן אחר מחזיק את הסודרים, או שהמנסך עצמו היה מניף ומנסך. **57)** שהיא אמה על אמה. **58)** "הם דגלים". **59)** שם במשנה: "באו ועמדו אצל בן ארזא וכו' והקיש בן ארזא בצלצל". "והצלצל הן שתי קערות נחושת שמכין זה בזה" (ערוך). **60)** כדי לתקוע. **61)** כלומר "כל מה שהיה לו לנסך היה מניף" (מלאכת שלמה בשם ראב"ד). [רוצה לומר: המנסך היה שוהה בניסוכו והיה מנסך לאט לאט ולא בבת אחת, מפני ש"אין אומרים שירה אלא על היין" (ברכות לה.). היינו, "בעת ניסוך היין" (למעלה פרק ג מהלכות כלי המקדש הלכה ב). ולפיכך דקדקו שהמניף יניף בעת פעולת הניסוך, בכדי שהשירה אף היא תתחיל בעת הניסוך ממש, ולא אחריו]. **62)** לסימן ללויים שעומדים על הדוכן, שידעו להתחיל בשיר בשעת הניסוך. **63)** ראה למעלה הלכה ה כי המשוררים מכים במיני ניגון, "אלא שהצלצל היה כלי זמר מיוחד שאין שם אלא הוא וקול גדול היה לו והוא המתחיל". **64)** לפי שאפשר ללוי שלא יראה הנפת הסודרים כשיפנה לבו לדבר, וגם אפשר שהיו בתוך הלשכות או בהר הבית, לא בעזרה (שאינם רואים בעת שמניף הסודרים), אבל קול התקיעות אי אפשר שלא ישמעו, ולפיכך תקעו כדי שיפנו לראות בהנפת הסודרים הואיל ועיקר התקנה הנפת הסודרים היא. **65)** "פרקים היה להם בשיר שהיו מפסיקין שם, ובתוך אותו הפיסוק היו תוקעין" (הראב"ד). "ושלושה פרקים היה בשיר שהן מפסיקין, ועל כל פרק ופרק תקיעה, תרועה ותקיעה וכו' והיינו דתנן (סוכה נג:) אין פוחתין מעשרים ואחת תקיעות במקדש, שלוש לפתיחת שערים ותשע לתמיד של שחר וכו' והיינו שלוש תקיעות, תקיעה ותרועה ותקיעה, על כל פרק" (הרא"ש שם). **66)** וטעם לאמירת פרק זה ביום ראשון הוא משום שיום ראשון הוא תחילת מעשה בראשית. ולשון הגמרא (ראש השנה לא.) "על שם שקנה והקנה ושליט בעולמו". **67)** "משום שביום שני נחלקו המים והיו השמים תחתיהם אומר גדול ה'. ולשון הגמרא ראש־השנה שם "על שם שחילק מעשיו ומלך עליהן". **68)** משום שביום שלישי נראתה הארץ שעליה יהיה הדין והדיינין, אומר א' ניצב בעדת א־ל (רבינו שם). ולשון הגמרא שם: "על שם שגילה ארץ בחכמתו והכין תבל לעדתו". **69)** משום שבו נבראו השמש והירח, אומר א־ל נקמות ה' שהוא נוקם מן התועים אחר עבודתם (רבינו שם). ולשון הגמרא שם

אוֹמְרִין: הַרְנִינוּ לֵאלֹהִים עוּזֵּנוּ, הָרִיעוּ לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב[70].
בַּשִּׁשִּׁי הָיוּ אוֹמְרִין: ה' מֶלֶךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ, לָבֵשׁ ה', עֹז הִתְאַזָּר
וְגוֹמֵר[71]. בְּשַׁבָּת הָיוּ אוֹמְרִין: מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת[72].
בְּמוּסְפֵי שַׁבָּת אוֹמְרִים שִׁירַת הָאַזִּינוּ. וְחוֹלְקִין אוֹתָהּ לְשִׁשָּׁה
פְּרָקִים, הַזִּי"ו לָ"ךְ[73], כְּדֶרֶךְ שֶׁקּוֹרְאִין אוֹתָהּ שִׁשָּׁה בְּבֵית
הַכְּנֶסֶת, וְאוֹמְרִין פֶּרֶק בְּכָל שַׁבָּת. גָּמְרוּ הַשִּׁירָה בְּשִׁשָּׁה
שַׁבָּתוֹת - חוֹזְרִין לָרֹאשׁ. בְּמִנְחָה שֶׁל שַׁבָּת אוֹמֵר אָז יָשִׁיר
מֹשֶׁה[74] וּמִי כָמֹכָה[75] וְגוֹמֵר[76]. בְּמוּסָף שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה הָיוּ
אוֹמְרִין: הַרְנִינוּ לֵאלֹהִים עוּזֵּנוּ[77]. וְאִם חָל לִהְיוֹת
בַּחֲמִישִׁי[78] - אוֹמֵר[79]: הֲסִירוֹתִי מִסֶּבֶל שִׁכְמוֹ וְגוֹמֵר[80].
בְּמִנְחָה שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה הָיוּ אוֹמְרִים: קוֹל ה' יָחִיל מִדְבָּר
וְגוֹמֵר[81].
י. רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת - שִׁירָה שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ
דּוֹחָה אֶת שִׁירָה שֶׁל שַׁבָּת, כְּדֵי לְפַרְסֵם שֶׁהַיּוֹם רֹאשׁ
חֹדֶשׁ.
יא. בְּשַׁבָּת מַקְטִירִין אֶת שְׁנֵי בָּזִיכֵי לְבוֹנָה עִם הַמּוּסָפִין[82],
קֹדֶם נִסּוּךְ הַיַּיִן שֶׁל מוּסָפִין. וְכַסֵּדֶר שֶׁעוֹשִׂין בְּכָל יוֹם בַּבֹּקֶר,
כָּךְ עוֹשִׂין בֵּין הָעַרְבַּיִם; חוּץ מֵהֲרָמַת הַדֶּשֶׁן מִמִּזְבַּח
הַחִיצוֹן[83] וְסִדּוּר הַמַּעֲרָכוֹת וְהַפְּיָסוֹת[84], שֶׁאֵין עוֹשִׂין דְּבָרִים
אֵלּוּ אֶלָּא בְּכָל יוֹם בַּשַּׁחַר לְבַד, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[85].

פֶּרֶק שְׁבִיעִי[1]

א. בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים מַקְרִיבִין מוּסַף רֹאשׁ חֹדֶשׁ אַחַר תָּמִיד
שֶׁל שַׁחַר. וְכַמָּה הוּא מוּסַף רֹאשׁ חֹדֶשׁ? פָּרִים שְׁנַיִם וְאַיִל
אֶחָד וְשִׁבְעָה כְּבָשִׂים, הַכֹּל עוֹלוֹת, וּשְׂעִיר עִזִּים חַטָּאת.
ב. מַעֲשֵׂה כָּל הָעוֹלוֹת אֶחָד הוּא כְּמַעֲשֵׂה הַתָּמִיד, וּמַעֲשֵׂה
הַחַטָּאוֹת שֶׁל רָאשֵׁי חֳדָשִׁים וְשֶׁל מוֹעֲדוֹת - כְּמַעֲשֵׂה הַחַטָּאת
הַנֶּאֱכֶלֶת שֶׁבֵּאַרְנוּ.
ג. בְּפֶסַח מַקְרִיבִין קָרְבַּן מוּסָף בְּכָל יוֹם, מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד
יוֹם הַשְּׁבִיעִי, כְּמוּסַף רָאשֵׁי חֳדָשִׁים: פָּרִים שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד
וְשִׁבְעָה כְּבָשִׂים, הַכֹּל עוֹלוֹת, וּשְׂעִיר חַטָּאת הַנֶּאֱכֶלֶת. בְּיוֹם
שֵׁנִי שֶׁל פֶּסַח, שֶׁהוּא יוֹם שִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן, מַקְרִיבִין יָתֵר
עַל מוּסָף שֶׁל כָּל יוֹם כֶּבֶשׂ לְעוֹלָה עִם עֹמֶר הַתְּנוּפָה. וְהִיא
מִנְחָה שֶׁל צִבּוּר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.
ד. וּזְמַנּוֹ קָבוּעַ, וּלְפִיכָךְ דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת וְאֶת הַטֻּמְאָה.
ה. אֵין מְבִיאִין מִנְחָה זוֹ אֶלָּא מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר:
וַהֲבֵאתֶם אֶת עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל הַכֹּהֵן. מִצְוָתוֹ לָבוֹא
מִן הַקָּרוֹב. לֹא בָּא מִן הַקָּרוֹב - מְבִיאִין אוֹתָהּ מִכָּל מָקוֹם
מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
ו. מִצְוָתוֹ לְהִקָּצֵר בַּלַּיְלָה, בְּלֵיל שִׁשָּׁה עָשָׂר, בֵּין בְּחֹל בֵּין
בְּשַׁבָּת.
ז. וְכָל הַלַּיְלָה כָּשֵׁר לְקְצִירַת הָעֹמֶר. וְאִם קְצָרוּהוּ בַּיּוֹם -
כָּשֵׁר.
ח. מִצְוָתוֹ לָבוֹא מִן הַקָּמָה. לֹא מָצְאוּ - יָבִיאוּ מִן הָעֲמָרִים.
ט. מִצְוָתוֹ לָבוֹא מִן הַלַּח. לֹא מָצְאוּ - יָבִיאוּ מִן הַיָּבֵשׁ.
י. דַּרְכָּן הָיָה לְהָבִיא מִשָּׁדוֹת שֶׁבַּדָּרוֹם. הָיָה נָר חֲצִי הַשָּׂדֶה
וְזוֹרֵעַ חֲצִיָּהּ בְּשָׁנָה זוֹ, וּבְשָׁנָה אַחֶרֶת נָר חֲצִי הַשָּׂדֶה שֶׁזָּרַע
וְזוֹרֵעַ הַחֲצִי שֶׁנָּר וּמֵבִיא מִמֶּנּוּ.
יא. עֹמֶר זֶה מִן הַשְּׂעוֹרִים הָיָה בָּא. וְדָבָר זֶה הֲלָכָה מִמֹּשֶׁה
רַבֵּנוּ. וְכֵיצַד הָיָה נַעֲשֶׂה? מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב יוֹצְאִין שְׁלוּחֵי בֵית
דִּין וְעוֹשִׂין אוֹתוֹ כְּרִיכוֹת בִּמְחֻבָּר לַקַּרְקַע, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה נוֹחַ
לִקְצֹר. כָּל הָעֲיָרוֹת הַסְּמוּכוֹת לְשָׁם מִתְכַּנְּסוֹת, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה
נִקְצָר בְּעֵסֶק גָּדוֹל. וְקוֹצְרִין שָׁלֹשׁ סְאִין שְׂעוֹרִין בִּשְׁלֹשָׁה
אֲנָשִׁים, וּבְשָׁלֹשׁ קֻפּוֹת, וּבִשְׁלֹשָׁה מַגָּלוֹת. כֵּיוָן שֶׁחָשְׁכָה,
אוֹמֵר לָהֶם הַקּוֹצֵר לְכָל הָעוֹמְדִים שָׁם: בָּא הַשֶּׁמֶשׁ? אוֹמְרִין
לוֹ: הֵן! בָּא הַשֶּׁמֶשׁ? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! בָּא הַשֶּׁמֶשׁ? אוֹמְרִין
לוֹ: הֵן! מַגָּל זֶה? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! מַגָּל זֶה? אוֹמְרִין לוֹ:
הֵן! מַגָּל זֶה? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! קֻפָּה זוֹ? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן!
קֻפָּה זוֹ? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! קֻפָּה זוֹ? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! וְאִם
הָיָה שַׁבָּת - אוֹמֵר לָהֶן: שַׁבָּת הַיּוֹם? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! שַׁבָּת
הַיּוֹם? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! שַׁבָּת הַיּוֹם? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! וְאַחַר
כָּךְ אוֹמֵר לָהֶן: אֶקְצֹר? וְהֵן אוֹמְרִין לוֹ: קְצֹר! וְהֵם
אוֹמְרִים לוֹ: קְצֹר! אֶקְצֹר? וְהֵם אוֹמְרִים לוֹ: קְצֹר! שָׁלֹשׁ
פְּעָמִים עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר. וְכָל כָּךְ לָמָּה? מִפְּנֵי אֵלּוּ הַטּוֹעִים
שֶׁיָּצְאוּ מִכְּלַל יִשְׂרָאֵל בְּבֵית שֵׁנִי. שֶׁהֵן אוֹמְרִין, שֶׁזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר
בַּתּוֹרָה 'מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת' הוּא שַׁבַּת בְּרֵאשִׁית; וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה
לָמְדוּ שֶׁאֵינָהּ שַׁבָּת, אֶלָּא יוֹם טוֹב. וְכֵן רָאוּ תָּמִיד הַנְּבִיאִים
וְהַסַּנְהֶדְרִין בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, שֶׁהָיוּ מְנִיפִין אֶת הָעֹמֶר בְּשִׁשָּׁה
עָשָׂר בְּנִיסָן, בֵּין בְּחֹל בֵּין בְּשַׁבָּת. וְדַבְרֵי נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה: וְלֶחֶם
וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה; וְנֶאֱמַר: וַיֹּאכְלוּ

"על שם שברא חמה ולבנה ועתיד ליפרע מעובדיהן". 70) משום שבו נבראו מיני בעלי חיים, ויש בזה פלאים מפני החילוק שבמיניהם ותנועתם מעצמם ופלאים אחרים שיש בבעלי חיים, אומר הרנינו לא' עוזינו, לפי שבשעה שרואים אותן משבחים הבורא ומגדלים אותו, ולשון הגמרא שם "על שם שברא עופות ודגים לשבח שמו". 71) משום שבו נשלמו מעשי בראשית, ונברא האדם גם כן, שמבין גדולת הבורא יתעלה, אומר ה' מלך גאות לבש. ולשון הגמרא שם "על שם שגמר מלאכתו ומלך עליהן". 72) "על שם ששבת". 73) ה'אזינו, ז'כור ימות עולם, י'רכבהו על במתי ארץ, ו'ירא ה' וינאץ, ל'ו חכמו, כ'י אשא אל שמים (ראה בפרק י"ג מהלכות תפילה הלכה ה). 74) שירת הים עד "מי כמוכה". 75) שם, יא עד סוף כל השירה. 76) בגמרא שם אמרו: אז ישיר, ומי כמוכה, ואז ישיר [ישראל עלי באר - במדבר כא, יז] וכנראה שרבינו לא גרס שם אלא "אז ישיר משה ומי כמוכה". 77) שבו נאמר "תקעו בחודש שופר". 78) שאומרים בו בשחרית תמיד הרנינו, כנ"ל. 79) במוסף. 80) והטעם בזה כדי שלא לחזור ולכפול את כל הפרק. 81) כדי להזכיר זכות קול שופר של מתן תורה (רש"י). 82) כלומר, אחר הקרבת המוספין. 83) שאינה אלא בבוקר. אבל דישון המזבח הפנימי ודישון המנורה היו גם בערב. 84) פיס ראשון ושני ורביעי, אבל פיס שלישי של קטורת - מפיסין גם בערב. 85) למעלה פרק ד שם לעניין פייסות, ולמעלה פרק ב הלכה ב לעניין סידור מערכות. 1) בו תבואר מצות עשה של הקרבת מנחת העומר ביום שני של פסח.

מֵעֵבוּר הָאָרֶץ מִמָּחֳרַת הַפֶּסַח מַצּוֹת וְקָלוּי. וְאִם תֹּאמַר, שֶׁאוֹתוֹ הַפֶּסַח בְּשַׁבָּת אֵרַע, כְּמוֹ שֶׁדִּמּוּ הַטִּפְּשִׁים - הֵיאַךְ תָּלָה הַכָּתוּב הֶתֵּר אֲכִילָתָם לֶחָדָשׁ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ הָעִקָּר וְלֹא הַסִּבָּה אֶלָּא נִקְרֹה נִקְרָה? אֶלָּא מֵאַחַר שֶׁתָּלָה הַדָּבָר בְּמָחֳרַת הַפֶּסַח, הַדָּבָר בָּרוּר שֶׁמָּחֳרַת הַפֶּסַח הִיא הָעִלָּה הַמַּתֶּרֶת אֶת הֶחָדָשׁ, וְאֵין מַשְׁגִּיחִין עַל אֵי זֶה יוֹם הוּא מִימֵי הַשָּׁבוּעַ.

יב. קְצָרוּהוּ וּנְתָנוּהוּ בַּקֻּפּוֹת, וֶהֱבִיאוּהוּ לָעֲזָרָה וַחֲבָטוּהוּ, וְזוֹרִין וּבוֹרְרִין. וְלוֹקְחִין אֶת הַשְּׁעוֹרִין וּמְהַבְהֲבִין אוֹתוֹ בָּאוּר בְּאֲבוּב מְנֻקָּב, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הָאֵשׁ שׁוֹלֵט בְּכֻלָּן. שֶׁנֶּאֱמַר: אָבִיב קָלוּי בָּאֵשׁ גֶּרֶשׂ כַּרְמֶל; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁאֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בְּמִנְחַת הָעֹמֶר בִּלְבַד. וְאַחַר שֶׁקּוֹלִין אוֹתוֹ שׁוֹטְחִין אוֹתוֹ בָּעֲזָרָה וְהָרוּחַ מְנַשֶּׁבֶת בּוֹ. וְנוֹתְנִין אוֹתוֹ לְרֵיחַיִם שֶׁל גָּרוֹסוֹת, וְטוֹחֲנִין אֶת הַשֶּׁלֶשׁ סְאִין, וּמוֹצִיאִין מִן הַכֹּל עִשָּׂרוֹן שֶׁהוּא מְנֻפֶּה בִּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה נָפָה. וְהַשְּׁאָר נִפְדֶּה וְנֶאֱכָל לְכָל אָדָם, וְחַיָּב בְּחַלָּה וּפָטוּר מִן הַמַּעַשְׂרוֹת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְלוֹקְחִין זֶה הָעִשָּׂרוֹן שֶׁל סֹלֶת הַשְּׁעוֹרִים, וּבוֹלְלִין אוֹתוֹ בְּלֹג שֶׁמֶן בְּשִׁשָּׁה עֶשָׂר בְּנִיסָן, וְנוֹתְנִין עָלָיו קֹמֶץ לְבֹנָה כִּשְׁאָר הַמִּנְחוֹת. וּמְנִיפוֹ בְּמִזְרָח, מוֹלִיךְ וּמֵבִיא מַעֲלֶה וּמוֹרִיד, וּמַגִּישׁוֹ כְּנֶגֶד חֲדָה שֶׁל קֶרֶן מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית כִּשְׁאָר הַמִּנְחוֹת. וְקוֹמֵץ וּמַקְטִיר, וְהַשְּׁאָר נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים כִּשְׁיָרֵי כָּל הַמִּנְחוֹת. וְאֵימָתַי קוֹמְצִין אוֹתוֹ? לְאַחַר שֶׁמַּקְרִיבִין מוּסַף הַיּוֹם וְכֻבֶּשׂ הָעוֹלָה, קֹדֶם תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם.

יג. אָסוּר לִקְצֹר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִין מֵחֲמֵשֶׁת מִינֵי תְּבוּאָה קֹדֶם לִקְצִירַת הָעֹמֶר, שֶׁנֶּאֱמַר: רֵאשִׁית קְצִירְכֶם - שֶׁיִּהְיֶה תְּחִלָּה לְכָל הַנִּקְצָרִים. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקָצִיר שֶׁרָאוּי לְהָבִיא מִמֶּנּוּ עֹמֶר; אֲבָל בֵּית הַשְּׁלָחִין שֶׁבָּעֲמָקִים, הוֹאִיל וְאֵינוֹ רָאוּי לְהָבִיא מִמֶּנּוּ - קוֹצְרִין אוֹתוֹ מִלִּפְנֵי הָעֹמֶר, אֲבָל לֹא יִגְדֹּשׁ.

יד. תְּבוּאָה שֶׁהִשְׁרִישָׁה קֹדֶם הָעֹמֶר - הָעֹמֶר מַתִּירָהּ; וְאִם לָאו - אָסוּר לִקָּצְרָהּ כְּדֶרֶךְ שֶׁאָסוּר לְאָכְלָהּ עַד שֶׁיָּבוֹא הָעֹמֶר הַבָּא.

טו. תְּבוּאָה שֶׁלֹּא הֵבִיאָה שְׁלִישׁ - מֻתָּר לִקְצֹר מִמֶּנָּה לְהַאֲכִיל לִבְהֵמָה. וְקוֹצְרִין מִפְּנֵי הַנִּטִּיעוֹת שֶׁלֹּא יִפְסְדוּ. וְקוֹצְרִין לְפַנּוֹת מָקוֹם לְבֵית הָאֵבֶל אוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ; שֶׁנֶּאֱמַר: קְצִירְכֶם - וְלֹא קָצִיר מִצְוָה.

טז. וְאַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לִקְצֹר - לֹא יַעֲשֶׂה אוֹתָן כְּרִיכוֹת כְּדֶרֶךְ הַקּוֹצְרִין, אֶלָּא יַנִּיחֵם צְבָתִים צְבָתִים.

יז. כְּבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁאֵין מְבִיאִין מִנְחוֹת וְלֹא מִנְחַת נְסָכִים וְלֹא בִּכּוּרִים מִן הֶחָדָשׁ קֹדֶם הַבָּאַת הָעֹמֶר, וְאִם הֵבִיא - פָּסוּל. וְלֹא יָבִיא קֹדֶם לַהַבָּאַת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וְאִם הֵבִיא - כָּשֵׁר.

יח. וְכָל הַמַּקְרִיב מִנְחָה מִן הֶחָדָשׁ תְּחִלָּה - מְבֹרָךְ שֶׁהֶחֱיָנוּ.

יט. תְּבוּאָה שֶׁזָּרְעָה אַחַר שֶׁקָּרַב הָעֹמֶר וּקְצָרָהּ אַחַר שֶׁקָּרַב הָעֹמֶר שֶׁל שָׁנָה הַבָּאָה - הֲרֵי זוֹ סָפֵק אִם מְבִיאִין מִמֶּנָּה מִנְחוֹת לְהַתְחִלָּה טֶרֶם הַבָּאַת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, הוֹאִיל וּתְבוּאָה זוֹ עָבַר עָלֶיהָ הַבָּאַת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וּקְצִירַת הָעֹמֶר, אוֹ אֵין מְבִיאִין עַד שֶׁיָּבִיאוּ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם אַחַר הַבָּאַת הָעֹמֶר שֶׁל שָׁנָה אַחַת.

כ. וְכֵן תְּבוּאָה שֶׁהָיְתָה בַּקַּרְקַע וְחָנְטוּ עָלֶיהָ אוֹ הֵנֵצוּ עָלִים שֶׁלָּהּ כְּשֶׁהֵבִיאוּ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם - הֲרֵי זֶה סָפֵק, אִם הֲנֵצַת הָעָלִין אוֹ חֲנָטָתָן כְּמוֹ הַשָּׁרָשָׁה וְהַתְּרָה לְהָבִיא מִמֶּנָּה מִנְחוֹת, אוֹ אֵינָהּ חֲשׁוּבָה הַשָּׁרָשָׁה. לְפִיכָךְ לֹא יָבִיא, וְאִם הֵבִיא - הֲרֵצָה.

כא. וְהַקּוֹצֵר קֹדֶם קְצִירַת הָעֹמֶר - אֵינוֹ לוֹקֶה, וְהַקָּצִיר כָּשֵׁר.

כב. מִצְוַת עֲשֵׂה לִסְפֹּר שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימוֹת מִיּוֹם הַבָּאַת הָעֹמֶר, שֶׁנֶּאֱמַר: וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַׁّבָּת שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת. וּמִצְוָה לִמְנוֹת הַיָּמִים עִם הַשָּׁבוּעוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם. וּמִתְּחִלַּת הַיּוֹם מוֹנִין, לְפִיכָךְ מוֹנֶה בַּלַּיְלָה מִלֵּיל שִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן.

כג. שָׁכַח וְלֹא מָנָה בַּלַּיְלָה - מוֹנֶה בַּיּוֹם. וְאֵין מוֹנִין אֶלָּא מֵעֹמֶד, וְאִם מָנָה מִישֵׁב - יָצָא.

כד. מִצְוָה זוֹ עַל כָּל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל, וּבְכָל מָקוֹם וּבְכָל זְמָן. וְנָשִׁים וַעֲבָדִים פְּטוּרִין מִמֶּנָּה.

כה. וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ בְּכָל לַיְלָה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל סְפִירַת הָעֹמֶר - קֹדֶם שֶׁיִּסְפֹּר. מָנָה וְלֹא בֵּרֵךְ - יָצָא, וְאֵינוֹ חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ.

פֶּרֶק שְׁמִינִי[1]

א. בְּיוֹם חֲמִשִּׁים מִסְּפִירַת הָעֹמֶר הוּא חַג הַשָּׁבוּעוֹת, וְהוּא עֲצֶרֶת. וּבַיּוֹם הַזֶּה מַקְרִיבִין מוּסָף כְּמוֹ מוּסַף רֹאשׁ חֹדֶשׁ: שְׁנֵי פָּרִים וְאַיִל וְשִׁבְעָה כְּבָשִׂים, כֻּלָּם עוֹלוֹת, וּשְׂעִיר חַטָּאת. וְאֵלּוּ הֵן הַקָּרְבָּנוֹת הָאֲמוּרוֹת בְּחוּמַשׁ הַפְּקוּדִים, וְהֵם מוּסַף הַיּוֹם. וְעוֹד מְבִיאִין יָתֵר עַל הַמּוּסָף בַּיּוֹם הַזֶּה מִנְחָה חֲדָשָׁה - שְׁתֵּי הַלֶּחֶם; וּמַקְרִיבִין עִם הַלֶּחֶם פַּר וּשְׁנֵי אֵילִים וְשִׁבְעָה כְּבָשִׂים, הַכֹּל עוֹלוֹת, וּשְׂעִיר חַטָּאת, וּשְׁנֵי כְּבָשִׂים זֶבַח שְׁלָמִים. וְאֵלּוּ הֵן הַקָּרְבָּנוֹת הָאֲמוּרוֹת בְּחֻמַּשׁ וַיִּקְרָא. נִמְצָא הַקָּרֵב בְּיוֹם זֶה יָתֵר עַל שְׁנֵי הַתְּמִידִין: שְׁלֹשָׁה פָּרִים וּשְׁלֹשָׁה אֵילִים וְאַרְבָּעָה עָשָׂר כְּבָשִׂים, הַכֹּל עֶשְׂרִים בְּהֵמָה עוֹלוֹת, וּשְׁנֵי שְׂעִירֵי חַטָּאוֹת נֶאֱכָלִים, וּשְׁנֵי כְּבָשִׂים שְׁלָמִים נֶאֱכָלִים.

ב. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם אֵינָן בָּאִין אֶלָּא מִן הָאָרֶץ וּמִן הֶחָדָשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם תָּבִיאוּ לֶחֶם תְּנוּפָה וְגוֹמֵר. לֹא מָצְאוּ חָדָשׁ - יָבִיאוּ מִן הָעֲלִיָּה.

ג. חִטִּים שֶׁיָּרְדוּ בֶּעָבִים - יֵשׁ בָּהֶם סָפֵק, אִם אֲנִי קוֹרֵא בָּהֶם 'מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם' אוֹ אֵינָם 'מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם'; לְפִיכָךְ לֹא יָבִיא, וְאִם הֵבִיא - כָּשֵׁר. וְכֵיצַד הָיוּ עוֹשִׂין? מְבִיאִין שָׁלֹשׁ סְאִין חִטִּין חֲדָשׁוֹת, וְשָׁפִין אוֹתָן וּבוֹעֲטִין בָּהֶם כְּדֶרֶךְ כָּל הַמִּנְחוֹת, וְטוֹחֲנִין אוֹתָן סֹלֶת, וּמְנַפִּין מֵהֶן שְׁנֵי עִשָּׂרוֹנוֹת מְנֻפֶּה בִּשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה נָפָה. וְהַשְּׁאָר נִפְדֶּה וְנֶאֱכָל לְכָל אָדָם, וְחַיָּב בְּחַלָּה וּפָטוּר מִן הַמַּעַשְׂרוֹת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ד. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, שֶׁהֵן מִן הֶחָדָשׁ - צְרִיכִין לָבוֹא עִשָּׂרוֹן מִכָּל סְאָה וּמֵחֲצָה, וּמְנַפִּין אוֹתָן בִּשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה נָפָה. וְלֶחֶם

1) ביאר בו רבינו כמה קרבנות מקריבים בחג השבועות, וסדר שתי הלחם.

מתוך מהדורת וגשל

הַפָּנִים, שֶׁהוּא בָּא מִן הַיָּשָׁן - דַּי לוֹ בְּאַחַת עֶשְׂרֵה נָפָה, וְהוּא בָּא עִשָּׂרוֹן מִכָּל סְאָה. אֲבָל הָעֹמֶר, שֶׁהוּא בָּא מִן הַשְּׂעוֹרִים חֲדָשׁוֹת - אֵינוֹ בָּא מִן הַמֻּבְחָר, אֶלָּא מִשָּׁלֹשׁ סְאִין וּבִשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה נָפָה.

ה. וְכֵלָן, אִם רִבָּה בְּמִדַּת הַסְּאִין שֶׁבָּאִין מֵהֶן אוֹ מִעֵט - כָּשֵׁר.

ו. וְלוֹקְחִין שְׁנֵי הָעֶשְׂרוֹנוֹת וְלָשִׁין אוֹתָן אַחַת אַחַת, וְאוֹפִין אוֹתָן אַחַת אַחַת.

ז. וְלִישָׁתָן וַעֲרִיכָתָן - בַּחוּץ, וַאֲפִיָּתָן בִּפְנִים, כְּכָל הַמְּנָחוֹת.

ח. וְאֵין עֲשִׂיָּתָן דּוֹחֶה יוֹם טוֹב, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שַׁבָּת, אֶלָּא אוֹפִין אוֹתָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב. שֶׁנֶּאֱמַר: הוּא לְבַדּוֹ יֵעָשֶׂה לָכֶם; 'לָכֶם' - וְלֹא לַגָּבוֹהַּ.

ט. הָיָה עֶרֶב יוֹם טוֹב שַׁבָּת - אוֹפִין אוֹתָן מֵעֶרֶב שַׁבָּת; וְנֶאֱכָלוֹת בַּשְּׁלִישִׁי לַאֲפִיָּתָן, שֶׁהוּא יוֹם טוֹב. וַהֲרֵי מְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה שֶׁהֵם חָמֵץ, וְכֵיצַד עוֹשֶׂה? מֵבִיא שְׂאוֹר מִמָּקוֹם אַחֵר וְנוֹתְנוֹ לְתוֹךְ הָעִשָּׂרוֹן, וּמְמַלֵּא הָעִשָּׂרוֹן סֹלֶת וּמְחַמְּצוֹ בְּאוֹתוֹ הַשְּׂאוֹר.

י. וּמְרֻבָּעוֹת הֵן. אֹרֶךְ כָּל חַלָּה שִׁבְעָה טְפָחִים, וְרָחְבָּהּ אַרְבָּעָה טְפָחִים, וְגָבְהָהּ אַרְבַּע אֶצְבָּעוֹת.

יא. כֵּיצַד הֲנָפַת הַלֶּחֶם עִם שְׁנֵי כִּבְשֵׁי הַשְּׁלָמִים? מֵבִיא שְׁנֵי הַכְּבָשִׂים וּמְנִיפָם בְּעוֹדָן חַיִּים, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהֵנִיף אֹתָם תְּנוּפָה. וְאִם הֵנִיף זֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְזֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ - יָצָא. וְאַחַר כָּךְ שׁוֹחֲטִין אוֹתָן וּמַפְשִׁיט, וְלוֹקֵחַ חֶזֶה וָשׁוֹק מִכָּל אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶם וּמֵנִיחָן בְּצַד שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וּמַנִּיחַ שְׁתֵּי יָדָיו מִלְּמַטָּן וּמֵנִיף הַכֹּל כְּאֶחָד בַּמִּזְרָח בִּמְקוֹם כָּל הַתְּנוּפוֹת, מוֹלִיךְ וּמֵבִיא מַעֲלֶה וּמוֹרִיד. וְאִם הֱנִיפָן אֶחָד אֶחָד - יָצָא. וְאַחַר כָּךְ מַקְטִיר אִמּוּרֵי שְׁנֵי הַכְּבָשִׂים, וּשְׁאָר הַבָּשָׂר נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים. וְכֵן שְׁתֵּי הַחַלּוֹת - נוֹטֵל כֹּהֵן גָּדוֹל אַחַת מֵהֶן, וְהַשְּׁנִיָּה מִתְחַלֶּקֶת לְכָל הַמִּשְׁמָרוֹת. וּשְׁתֵּיהֶן נֶאֱכָלוֹת אוֹתוֹ הַיּוֹם וַחֲצִי הַלַּיְלָה, כִּבְשַׂר קָדְשֵׁי קָדָשִׁים.

יב. שָׁחַט שְׁנֵי כְּבָשִׂים עַל אַרְבַּע חַלּוֹת: אִם אָמַר יִקְדְּשׁוּ שְׁתַּיִם מִתּוֹךְ אַרְבַּע - מוֹשֵׁךְ שְׁתַּיִם מֵהֶן וּמְנִיפָן, וְהַשְּׁאָר פּוֹדִין אוֹתָן בִּפְנִים וְנֶאֱכָלִין בַּחוּץ כִּשְׁאָר הַחֵלִין; וְאִם לֹא הִתְנָה - לֹא קָדַשׁ הַלֶּחֶם.

יג. שָׁחַט אַרְבָּעָה כְּבָשִׂים עַל שְׁתֵּי חַלּוֹת - מוֹשֵׁךְ שְׁנַיִם מֵהֶם וְזוֹרֵק דָּמָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, וּמֵנִיף הַשְּׁנַיִם הַנִּשְׁאָרִים הַכְּשֵׁרִים עִם שְׁתֵּי הַלֶּחֶם.

יד. שְׁתֵּי הַחַלּוֹת מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ, וּשְׁנֵי הַכְּבָשִׂים מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה. מֵת אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶם אוֹ בָּרַח אוֹ נַעֲשָׂה טְרֵפָה - יִקַּח זוּג לַשֵּׁנִי. שָׁחַט אֶחָד לִשְׁמוֹ - יִקַּח לוֹ זוּג.

טו. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם מְעַכְּבִים אֶת הַכְּבָשִׂים, וּשְׁנֵי הַכְּבָשִׂים אֵינָן מְעַכְּבִים אֶת הַלֶּחֶם. וְאִם הוּנְּפוּ עִם הַכְּבָשִׂים - מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה; וְאִם אָבַד הַלֶּחֶם - יֹאבְדוּ הַכְּבָשִׂים, וְאִם אָבְדוּ הַכְּבָשִׂים - יֹאבַד הַלֶּחֶם, וְיָבִיאוּ לֶחֶם אַחֵר וּכְבָשִׂים אֲחֵרִים.

טז. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם הַבָּאוֹת בִּפְנֵי עַצְמָן בְּלֹא כְּבָשִׂים - כֵּיצַד עוֹשִׂין בָּהֶן? יוּנְּפוּ וּתְעֻבַּר צוּרָתָן וְיֵצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרֵפָה. גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִמְצְאוּ כְּבָשִׂים לַשָּׁנָה הַבָּאָה וְיָבִיאוּ לֶחֶם בְּלֹא כְּבָשִׂים. הַפָּר וּשְׁנֵי הָאֵילִים וְשִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים וְהַשָּׂעִיר הַבָּאִים בְּיוֹם זֶה בִּגְלַל הַלֶּחֶם אֵינָן מְעַכְּבִין אֶת הַלֶּחֶם, וְלֹא הַלֶּחֶם מְעַכְּבָן.

יז. שְׁנֵי פָּרִים שֶׁל מוּסַף הַיּוֹם וּפַר הַבָּא בִּגְלַל הַלֶּחֶם - אֵינָן מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה.

יח. אֵיל שֶׁל מוּסַף הַיּוֹם וּשְׁנֵי אֵילִים הַבָּאִין בִּגְלַל הַלֶּחֶם - אֵינָן מְעַכְּבִין (זֶה אֶת זֶה).

יט. שִׁבְעָה כְּבָשִׂים שֶׁל מוּסַף הַיּוֹם וְשִׁבְעָה כְּבָשִׂים הַבָּאִים בִּגְלַל הַלֶּחֶם - אֵינָן מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה. וְאִם נִשְׁחֲטוּ כֻּלָּן - מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה.

כ. הַתְּמִידִין אֵינָם מְעַכְּבִין אֶת הַמּוּסָפִין, וְלֹא הַמּוּסָפִין מְעַכְּבִין אֶת הַתְּמִידִין; וְלֹא הַמּוּסָפִין מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה, וְלֹא מִנְיַן הָעוֹלוֹת כֻּלָּן מְעַכֵּב. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁלֹּא מָצְאוּ אֶלָּא שִׁשָּׁה כְּבָשִׂים - מַקְרִיבִין שִׁשָּׁה. אֲפִלּוּ לֹא מָצְאוּ אֶלָּא אֶחָד - מַקְרִיבִין אוֹתוֹ. בֵּין בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים בֵּין בִּימֵי הַמּוֹעֲדוֹת וְהַשַּׁבָּתוֹת. וְאֵינָן חַיָּבִין לְהַקְרִיב הַשְּׁאָר לְמָחָר אוֹ לְמוֹעֵד אַחֵר, אֶלָּא כָּל קָרְבַּן צִבּוּר שֶׁעָבַר זְמַנּוֹ - בָּטֵל קָרְבָּנוֹ. לֹא מָצְאוּ אֶלָּא שְׁנֵי כְּבָשִׂים, אִם יַקְרִיבוּ אוֹתָן לְמוּסַף הַיּוֹם אֵין לָהֶן תְּמִידִין לְמָחָר - הֲרֵי הַדָּבָר שָׁקוּל; אִם הִקְרִיבוּם לְמוּסַף הַיּוֹם - הִקְרִיבוּ, וְאִם רָצוּ לְהַנִּיחָם לְמָחָר לִתְמִידִין - יַנִּיחוּ.

יום שלישי י"ד אלול ה'תשע"א

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי[1]

א. בְּאֶחָד בְּתִשְׁרֵי[2] מַקְרִיבִין מוּסַף הַיּוֹם[3] פַּר וְאַיִל וְשִׁבְעָה כְּבָשִׂים, הַכֹּל עוֹלוֹת[4], וּשְׂעִיר חַטָּאת[5] הַנֶּאֱכֶלֶת. וְזֶה מוּסַף הַיּוֹם יָתֵר עַל מוּסַף רֹאשׁ חֹדֶשׁ הַקָּרֵב בְּכָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ[6]. לְפִיכָךְ, אִם חָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת - הָיוּ שָׁם שְׁלֹשָׁה מוּסָפִין: מוּסַף שַׁבָּת, וּמוּסַף רֹאשׁ חֹדֶשׁ, וּמוּסַף הַיּוֹם.

ב. וְכֵיצַד סִדּוּר הַקְרָבָתָן? מוּסַף שַׁבָּת תְּחִלָּה, וְאַחֲרָיו מוּסַף הַחֹדֶשׁ, וְאַחֲרָיו מוּסַף יוֹם טוֹב[7]; שֶׁכָּל הַתָּדִיר מֵחֲבֵרוֹ -

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) בו ביאר רבינו הקרבנות שמקריבים באחד בתשרי, ואם חל בשבת מה דינו, ודין תדיר ושאינו תדיר, ודין תדיר ומקודש. 2) שהוא ראש השנה. 3) ואף שלפעמים היו עושים גם במקדש שני ימים - לא היו מקריבין מוסף כי אם יום אחד. 4) שנאמר (במדבר, א-ב) "ובחודש השביעי באחד לחודש מקרא קודש וגו' ועשיתם עולה לריח ניחוח לה' פר בן בקר אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים". 5) שנאמר (שם שם, ה) "ושעיר עזים אחד חטאת לכפר עליכם. 6) שנאמר (שם שם, ו) "מלבד עולת החודש ומנחתה וגו'". 7) ראש־השנה. שם במשנה והיינו שלא יביאו לכהן מוספי ראש חודש לפני שהקריבו מוספי שבת, וכמו כן לא יביאו לכהן מוספי יום טוב לפני שהקריבו מוספי ראש חודש שאם הביאום תחילה, הרי במוספי יום טוב וראש חודש, ישנן

מתוך מהדורת וגשל

קוֹדֵם אֶת חֲבֵרוֹ[8]. וְכֵן כָּל הַמְקֻדָּשׁ מֵחֲבֵרוֹ - קוֹדֵם אֶת חֲבֵרוֹ[9]. הָיָה לְפָנָיו תָּדִיר וּמְקֻדָּשׁ[10] - יַקְדִּים אֵיזֶה מֵהֶם שֶׁיִּרְצֶה.

ג. עָבַר אוֹ שָׁכַח וְשָׁחַט אֶת שֶׁאֵינוֹ תָּדִיר[11] אוֹ הַפָּחוּת בִּקְדֻשָּׁה תְּחִלָּה[12] - מַקְרִיבוֹ, וְאַחַר כָּךְ שׁוֹחֵט אֶת הַתָּדִיר אוֹ אֶת הַמְקֻדָּשׁ[13].

ד. וְאִם נִשְׁחֲטוּ שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד[14] - יִהְיֶה זֶה מְמָרֵס בַּדָּם[15] עַד שֶׁיִּזָּרֵק דַּם הַתָּדִיר אוֹ דַם הַמְקֻדָּשׁ.

ה. דַּם הַחַטָּאת קוֹדֵם לְדַם הָעוֹלָה[16], מִפְּנֵי שֶׁדַּם הַחַטָּאת מְכַפֵּר[17]. אֵיבְרֵי עוֹלָה קוֹדְמִין לְאֵמוּרֵי חַטָּאת[18], מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹלָה כֻּלָּהּ לָאִשִּׁים[19]. דַּם חַטָּאת וְאֵיבְרֵי עוֹלָה - אֵי זֶה שֶׁיִּרְצֶה יַקְדִּים[20]. וְכֵן דַּם עוֹלָה וְאֵמוּרֵי חַטָּאת[21], אוֹ דַם עוֹלָה וְדַם אָשָׁם[22] - אֵי זֶה שֶׁיִּרְצֶה יַקְדִּים.

ו. חַטָּאת קוֹדֶמֶת לְעוֹלָה[23], אֲפִלּוּ חַטַּאת הָעוֹף קוֹדֶמֶת לְעוֹלַת בְּהֵמָה; שֶׁנֶּאֱמַר: אֶת אֲשֶׁר לַחַטָּאת רִאשׁוֹנָה - בִּנְיַן אָב לְכָל חַטָּאת שֶׁהִיא קוֹדֶמֶת לְעוֹלָה[24] הַבָּא עִמָּהּ. וְכֵן בִּשְׁעַת הַפְּרָשָׁה - מַפְרִישׁ הַחַטָּאת תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ הָעוֹלָה[25].

ז. בְּקָרְבְּנוֹת הֶחָג[26] אֵינוֹ כֵּן, אֶלָּא קְרֵבִין עַל סֵדֶר הַכָּתוּב, שֶׁנֶּאֱמַר: כְּמִשְׁפָּטָם[27]. כֵּיצַד? בַּתְּחִלָּה פָּרִים, וְאַחֲרֵיהֶם אֵילִים, וְאַחֲרֵיהֶם כְּבָשִׂים, וְאַחֲרֵיהֶם שְׂעִירִים, אַף עַל פִּי שֶׁהַשְּׂעִירִים חַטָּאת וְכָל אֵלּוּ שֶׁקָּדְמוּ אוֹתָן עוֹלוֹת. וְכֵן בְּשִׁגְגַת צִבּוּר בַּעֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁהֵן מְבִיאִין פַּר עוֹלָה וּשְׂעִיר חַטָּאת[28] - הַפָּר קוֹדֵם, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: כַּמִּשְׁפָּט. וּפַר כֹּהֵן מָשִׁיחַ[29] קוֹדֵם לְפַר הֶעְלֵם דָּבָר שֶׁל צִבּוּר[30]. וּפַר הֶעְלֵם[31] קוֹדֵם לְפַר עֲבוֹדָה זָרָה[32]. וּפַר עֲבוֹדָה זָרָה קוֹדֵם לַשָּׂעִיר שֶׁלָּהּ, אַף עַל פִּי שֶׁהַפָּר עוֹלָה וְהַשָּׂעִיר חַטָּאת, שֶׁכָּךְ הוּא סֵדֶר הַכָּתוּב בַּתּוֹרָה. שְׂעִיר עֲבוֹדָה זָרָה[33] קוֹדֵם לִשְׂעִיר נָשִׂיא[34], שֶׁהַנָּשִׂיא יָחִיד[35]. וּשְׂעִיר נָשִׂיא קוֹדֵם לִשְׂעִירַת יָחִיד[36]. וּשְׂעִירַת יָחִיד קוֹדֶמֶת לְכִבְשָׂה[37], אַף עַל פִּי

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

גם חטאות ויצטרך להקריב חטאת של ראש חודש ויום טוב לפני העולות של שבת ושל ראש חודש, שהרי חטאות קודמות לעולות.
8) ולמדו כן ממה שנאמר "מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד תעשו את אלה" לימא קרא "מלבד עולת הבקר" ולשתוק, ו"אשר לעולת התמיד" מיותר, ללמד על כל תדיר שהוא קודם. ושבת תדירה יותר מראש חודש, וראש חודש תדיר יותר מראש השנה.
9) אין זה המשך ממה שלמעלה, אלא הוא דין חדש, לעניין שדם חטאת קודם לדם עולה ואברי עולה קודמים לאימורי חטאת וכו'. 10) כגון דם עולת תמיד, שהוא תדיר, ודם חטאת, שהוא מקודש. 11) לפני זה שהוא תדיר. 12) כלומר, לפני המקודש יותר. 13) שאם ימתין ולא יזרוק דמו, אלא ישחוט את התדיר או את המקודש וגם יזרק דמו, יש חשש שמא יקרוש הדם בינתיים.
14) לאו דווקא כאחד, אלא אפילו אם עבר ושחט התדיר או המקודש אחר ששחט שאינו תדיר ושאינו מקודש, לפני שזרק את הדם. 15) "פירוש ממשמש בו ומניעו כדי שלא יקרוש". 16) אם שניהם שחוטין ועומדין ליזרק. ואפילו שחט קודם העולה, דם החטאת קודם לזריקה. 17) ואילו העולה אינה אלא דורון לה'. 18) כלומר אם נזרקו דם שניהם. זבחים פט. במשנה: כל המקודש מחברו קודם את חברו. דם החטאת קודם לדם העולה מפני שהוא מרצה", כלומר, "מכפר על חייבי כריתות הצריך ריצוי גדול" (רש"י שם). 19) ואילו בחטאת רק האימורים נקטרים על המזבח והבשר נאכל ולפיכך יש בעולה צד ריבוי קדושה. ומצד כפרה אין החטאת קודמת, שהרי אין כפרה אלא בדם ולא בהקטרת אימורים. 20) שדם חטאת יש לו מעלה שמכפר, ואיברי עולה יש להם מעלה שהם כליל לאישים. 21) ששניהם אין בהם מעלה עצמית, אלא הם באים מכח מעלה: דם העולה אינו מכפר אבל הוא בא מכח כליל, ואימורי חטאת אף הם אינם מכפרים ואינם כליל אלא הם באים מכח מכפר ואף זו בעיא שם ולא נפשטה. 22) גם זו בעיא שם שלא נפשטה, שמא דם עולה קודם, שבא מכח כליל, ולעומת זה דם אשם אינו בא מכח כליל וגם הכפרה שלו אינה ככפרת דם חטאת, שהרי אין דמו נזרק ארבע מתנות על ארבע קרנות כדם חטאת, או אולי דם האשם קודם, שסוף סוף יש בו כפרה יותר מבדם עולה. 23) כלומר, שחיטת חטאת קודמת לשחיטת עולה.
24) שם צ. אמרו: "והקריב את אשר לחטאת ראשונה מה תלמוד לומר שאין תלמוד לומר ללמד שתקרב ראשונה שהרי כבר נאמר (שם, שם, י) ואת השני יעשה עולה, אלא זה בנה אב לכל חטאות שיקדמו לעולות הבאות עמהן בין חטאת העוף לעולת העוף בין חטאת בהמה לעולת בהמה ואפילו בין חטאת העוף לעולת בהמה". 25) שם פט. במשנה "חטאת העוף קודמת לעולת העוף, וכן בהקדשה", "רוצה לומר כי בשעה שיפריש קרבנותיו אומר הרי זו חטאת ואחר כך אומר הרי זו עולה". וכן הוא בתוספתא שם פרק י "חטאת העוף קודמת לעולת העוף בהקרבה, אף בהפרשה לא יאמר זה לעולתי וזה לחטאתי, אלא אומר זה לחטאתי וזה לעולתי". 26) חג הסוכות. 27) "ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילים ולכבשים במספרם כמשפטם". 28) שנאמר (במדבר טו, כד) "והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעולה לריח ניחוח לה' ומנחתו ונסכו כמשפט ושעיר עזים אחד לחטאת". 29) כי כהן המשיח שעבר בשגגה על אחת מחייבי כריתות (חוץ מעבודה זרה) - מביא פר לחטאת. 30) ראה להלן שם פרק י"ב הלכה א, כי אם שגגו בית דין הגדול בהוראה, ושגגו העם בהוראתן ועשו העם אחת מחייבי כריתות (חוץ מעבודה זרה), מביאין כל השבטים ביחד שנים עשר פרים לחטאת, וכל פר מהן נקרא פר העלם דבר של ציבור. 31) דבר של ציבור, שהיא חטאת. 32) שהיא עולה. 33) כלומר ציבור ששגגו בעבודה זרה, שמביאים פר לעולה ושעיר עזים לחטאת. 34) ראה בפרק א מהלכות שגגות הלכה ד, כי נשיא שחטא בשגגה באחת מחייבי כריתות (חוץ מעבודה זרה) מביא שעיר לחטאת. 35) ושעיר עבודה זרה הוא של ציבור. 36) ראה בהלכות שגגות שם כי הדיוט ששגג באחת מכל חייבי כריתות בין בעבודה זרה ובין בשאר מצוות - מביא שעירת עזים. וראה בהוריות שם "שעיר נשיא קודם לשעירת יחיד מאי טעמא האי מלך והאי הדיוט". 37) כלומר, שניים ששגגו ואחד הביא שעירה ואחד הביא כבשה - הכבשה קודמת. ראה בהלכות שגגות שם כי אם שגג באחת מכל המצוות (חוץ מעבודה זרה) מביא כבשה או שעירה.

מתוך מהדורת וגשל

שֶׁשְּׁנֵיהֶם חַטָּאת; שֶׁהַשְּׁעִירָה רְאוּיָה לָבוֹא עַל הַכְּרִיתוֹת[38] שֶׁמְּבִיאִין עֲלֵיהֶם חַטָּאת, וְהַכִּבְשָׂה אֵינָהּ בָּאָה עַל שִׁגְגַת עֲבוֹדָה זָרָה[39].

ח. אֲפִלּוּ חַטַּאת הָעוֹף שֶׁל יוֹלֶדֶת קוֹדֶמֶת לְכִבְשָׂהּ[40]. חַטָּאת קוֹדֶמֶת לְאָשָׁם, מִפְּנֵי שֶׁדָּמָהּ נִתָּן עַל אַרְבַּע קְרָנוֹת וְעַל הַיְסוֹד[41]. וְכָל חַטָּאוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה קוֹדְמִין לְכָל הָאֲשָׁמוֹת, חוּץ מֵאֲשַׁם מְצֹרָע[42], מִפְּנֵי שֶׁהוּא בָּא עַל יְדֵי הֶכְשֵׁר[43]. הָאָשָׁם קוֹדֵם לַתּוֹדָה וּלְאֵיל נָזִיר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא קָדְשֵׁי קָדָשִׁים. תּוֹדָה וְאֵיל נָזִיר[44] קוֹדְמִים לִשְׁלָמִים[45], מִפְּנֵי שֶׁהֵן נֶאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד וּטְעוּנִין לֶחֶם[46]; וְהַתּוֹדָה קוֹדֶמֶת לְאֵיל נָזִיר, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אַרְבָּעָה מִינֵי מִנְחָה[47]. שְׁלָמִים קוֹדְמִין לִבְכוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן טְעוּנִין מַתָּן שְׁתַּיִם שֶׁהֵן כְּאַרְבַּע, וּטְעוּנִין סְמִיכָה וּתְנוּפָה וּנְסָכִים[48]. הַבְּכוֹר קוֹדֵם לְמַעֲשַׂר בְּהֵמָה, מִפְּנֵי שֶׁקְּדֻשָּׁתוֹ מֵרֶחֶם, וְנֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים בִּלְבַד[49]. הַמַּעֲשֵׂר[50] קוֹדֵם לְעוֹפוֹת[51], מִפְּנֵי שֶׁהוּא זֶבַח[52], וְיֵשׁ בּוֹ קָדְשֵׁי קָדָשִׁים - דָּמוֹ וְאֵמוּרָיו[53]. וְהָעוֹפוֹת קוֹדְמִין לִמְנָחוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִינֵי דָמִים[54]. הֲרֵי שֶׁהָיוּ לְפָנָיו חַטַּאת הָעוֹף וּמַעֲשֵׂר - הַמַּעֲשֵׂר קוֹדֵם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא זֶבַח. הָיוּ שָׁם חַטַּאת הָעוֹף וּמַעֲשֵׂר וְעוֹלַת בְּהֵמָה, הוֹאִיל וְעוֹלָה קוֹדֶמֶת לְמַעֲשֵׂר[55] וְחַטַּאת הָעוֹף קוֹדֶמֶת לְעוֹלַת בְּהֵמָה - מַקְרִיב חַטַּאת הָעוֹף תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ הָעוֹלָה, וְאַחַר כָּךְ הַמַּעֲשֵׂר.

ט. הֲרֵי שֶׁהָיוּ מִינֵי בְּהֵמָה הַרְבֵּה מִמִּין קָרְבָּן אֶחָד[56] - כֵּיצַד הֵן קְרֵבִין? הַפָּרִים קוֹדְמִין לָאֵילִים, שֶׁכֵּן נִתְרַבּוּ בַנְּסָכִים[57]. וְאֵילִים קוֹדְמִין לִכְבָשִׂים, שֶׁכֵּן נִתְרַבּוּ בַנְּסָכִים[58]. וּכְבָשִׂים קוֹדְמִין לִשְׂעִירִים, שֶׁכֵּן נִתְרַבּוּ בְּאֵמוּרִים; שֶׁבִּכְלַל אֵמוּרֵי כְּבָשִׂים הָאַלְיָה, וְאֵין בִּשְׂעִירִים אַלְיָה. הָעֹמֶר קוֹדֵם לַכֶּבֶשׂ הַבָּא עִמּוֹ, וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם קוֹדְמִין לִשְׁנֵי כְּבָשִׂים. זֶה הַכְּלָל: דָּבָר הַבָּא בִּגְלַל הַיּוֹם[59] קוֹדֵם לְדָבָר הַבָּא בִּגְלַל הַלֶּחֶם[60].

י. מִנְחַת הָאִישׁ קוֹדֶמֶת לַמִּנְחַת הָאִשָּׁה[61]. מִנְחַת חִטִּים[62] קוֹדֶמֶת לְמִנְחַת שְׂעוֹרִים[63]. מִנְחַת חוֹטֵא קוֹדֶמֶת לְמִנְחַת נְדָבָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא בָּאָה עַל חֵטְא. מִנְחַת נְדָבָה וּמִנְחַת סוֹטָה - אֵי זוֹ שֶׁיִּרְצֶה מֵהֶם יַקְדִּים[64].

יא. מִנָּחוֹת קוֹדְמִין לְיַיִן[65], וְהַיַּיִן קוֹדֵם לַשֶּׁמֶן[66], וְהַשֶּׁמֶן קוֹדֵם לַלְּבוֹנָה[67], וּלְבוֹנָה קוֹדֶמֶת לַמֶּלַח[68], וּמֶלַח קוֹדֵם

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

38) כלומר, ראוייה לבוא על כל חייבי הכריתות ששגגו, ובכללם גם על שגגת עבודה זרה, ראה הלכות שגגות שם כי על שגגת עבודה זרה מביא היחיד שעירת עזים. 39) אלא על שגגת שאר כל המצוות. 40) כלומר, לכבש (זכר) שלה. 41) כלומר, החטאת דמה ניתן על ארבע קרנות המזבח. ומפורש בה בתורה שהשיריים נשפכים על יסוד המזבח ואילו האשם דמו ניתן שתי מתנות שהן ארבע, ולא נאמר בו מפורש ששייריו נשפכים ליסוד, אלא נלמד מדרשה. 42) כי קרבנות המצורע הם: שני כבשים, אחד לעולה ואחד לאשם, וכבשה לחטאת. 43) משנה בזבחים צ: "כל החטאות שבתורה קודמות לאשמות חוץ מאשם מצורע מפני שהוא בא על הכשר", "ועניין להכשיר שהוא מתקן האדם ומשלים טהרתו והוא מה שנאמר ולקח הכהן מדם האשם ונתן על תנוך". 44) משנה שם פט. "אשם קודם לתודה ואיל נזיר מפני שהוא קדשי קדשים". כלומר האשם הוא קדשי קדשים, ואילו התודה ואיל נזיר, שניהם קדשים קלים. וקדשי קדשים עדיפים מקדשים קלים. 45) כי בשלמי יחיד ישנם שלושה מינים: האחד הוא הבא בלא לחם כגון שלמי חגיגה ושלמי שמחה וזהו הנקרא שלמים. השני, שלמים הבאים עם לחם בנדר או נדבה וזהו הנקרא תודה. והשלישי, שלמים שמקריב הנזיר ביום מלאת נזרו והם באים עם לחם וזהו הנקרא איל נזיר. 46) כלומר, השלמים אינם באים עם לחם ונאכלין שני ימים ולילה אחד, ואילו התודה ואיל נזיר טעונין לחם, שיש בזה עדיפות על השלמים, וכמו כן הם נאכלין רק ליום ולילה, ויש גם בזה עדיפות כי הם דומים בכך לחטאת ואשם ושלמי צבור שהם קדשי קדשים ונאכלים ליום ולילה. 47) כלומר, ארבעה מיני חלות, עשר חמץ, ושלושים מצה והם: עשר מהם מאפה תנור, עשר רקיקים ועשר מורבכת, ואילו איל נזיר מביא רק שני מיני חלות, עשרה רקיקין משוחין בשמן ועשר חלות לותת הסולת שלהן בשמן. 48) וראה בפרק ה מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יז שהבכור אינו טעון אלא שפיכה אחת כנגד היסוד, ושם פרק ג הלכה ו שאין בו סמיכה, ושם פרק ב הלכה ב שאינם טעונים נסכים אלא עולה ושלמים בלבד. 49) ואילו מעשר בהמה נאכל לבעלים ואין קדושתו מרחם. 50) מעשר בהמה. 51) ואף על פי שקרבן העוף הוא קדשי קדשים, שהרי הוא חטאת או עולה - מעשר הבהמה קודם מפני שהוא זבח. 52) כלומר שנזבח בסכין, ואילו עוף נמלק בצפורן, וזביחה בסכין חשובה יותר שהרי הוא נעשה בכל הקרבנות אף בקדשי קדשים, וזבחים חשובים מפני שמצוותם מרובה, שכל הקרבנות באין מהן (רש"י שם במשנה). 53) כלומר, יש במעשר שני דברים שהם קדשי קדשים: דמו ואימוריו. אבל חטאת העוף אין למזבח ממנה אלא דמה. 54) ומיני דמים כפרתן מרובה (רש"י שם) "דהיינו שבאין מכל הקרבנות, וגם כי בו נפש החי ודמיון יתר לנפש האדם". 55) שהעולה כולה לגבוה. 56) שהיו כולם עולות, או כולם חטאות וכו'. 57) שהרי לפר מביא שלושה עשרונים סולת בלול בחצי ההין שמן וחצי ההין יין לנסך, ואילו לאיל שני עשרונים סלת בלול בשלישית ההין שמן ויין לנסך שלישית ההין. 58) שהרי לאיל מביא שני עשרונים סולת בלול בשלישית ההין שמן, ויין לנסך שלישית ההין. ואילו לכבש מביא עשרון סולת בלול ברביעית ההין שמן ויין לנסך רביעית ההין. 59) שהם העומר ושתי הלחם. 60) שהם הכבש הבא עם העומר והכבשים הבאים עם שתי הלחם. 61) וכגון שהקרבנות שווים, אבל אם קרבן האשה משובח יותר כגון שהאשה מביאה פר והאיש מביא איל - קרבן האשה קודם. 62) כגון מנחת חוטא, כי מנחת נדבה ומנחת סוטה, אי זו שירצה יקדים. 63) מנחת סוטה. מקור דבר זה בתוספתא שם, והטעם בזה משום שחטים ישנן בכל המנחות, ואילו שעורים אינן אלא בעומר ובמנחת סוטה. 64) שם צ. בעייא שלא נפשטה, אם מנחת נדבה קודמת מפני שהיא טעונה שמן ולבונה, או שמנחת סוטה קודמת, שהיא באה לברר עוון. וראה למעלה הלכה ב־ה, ובפרק ח הלכה כ שדעת רבינו בבעייא שלא נפשטה, כי איזה שירצה יקדים. 65) שהרי מתנדב אדם יין לחוד בפני עצמו. 66) אם התנדב שמן בפני עצמו. משום שיין מנסכו כולו על גבי השיתין, ואילו שמן פסק כשמואל דקומצו והשאר נאכל לכהנים. 67) שמתנדב אדם לבונה בפני עצמה. 68) היינו, התנדב מלח בפני עצמו שכשם שיין

לָעֵצִים[69]. אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁבָּאוּ כֻּלָּן כְּאֶחָד; אֲבָל הַבָּא רִאשׁוֹן - קָרֵב רִאשׁוֹן, וְהַבָּא אַחֲרוֹן - קָרֵב אַחֲרוֹן[70].

יב. כָּל הַקּוֹדֵם בְּהַקְרָבָה - קוֹדֵם בַּאֲכִילָה[71].

יג. הָיוּ לְפָנָיו שְׁלָמִים שֶׁל אֵמֶשׁ[72] וּשְׁלָמִים שֶׁל יוֹם[73] - שֶׁל אֶמֶשׁ קוֹדְמִין[74], שֶׁהֲרֵי קָרֵב זְמַנָּן[75]. שְׁלָמִים שֶׁל אֶמֶשׁ וְחַטָּאת אוֹ אָשָׁם שֶׁל יוֹם - חַטָּאת וְאָשָׁם קוֹדְמִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן קָדְשֵׁי קָדָשִׁים[76], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

פֶּרֶק עֲשִׂירִי[1]

א. בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים מַקְרִיבִין מוּסָף כְּמוּסַף רֹאשׁ הַשָּׁנָה: פַּר וָאַיִל, וְאַיִל זֶה נִקְרָא אֵיל הָעָם, וְשִׁבְעָה כְּבָשִׂים, כֻּלָּן עוֹלוֹת, וּשְׂעִיר חַטָּאת, וְהוּא נֶאֱכָל לָעֶרֶב.

ב. וְעוֹד מַקְרִיבִין הַצִּבּוּר שְׂעִיר חַטָּאת, וְהוּא נִשְׂרָף, שֶׁכֵּן זוּגוֹ שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ.

ג. בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג הַסֻּכּוֹת מַקְרִיבִין מוּסַף הַיּוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר פָּרִים וּשְׁנֵי אֵילִים וְאַרְבָּעָה עָשָׂר כְּבָשִׂים, כֻּלָּן עוֹלוֹת, וּשְׂעִיר חַטָּאת נֶאֱכֶלֶת. וְכֵן כָּל יוֹם וָיוֹם מִשִּׁבְעַת יְמֵי הֶחָג מַקְרִיבִין שְׁנֵי אֵילִים וְאַרְבָּעָה עָשָׂר כְּבָשִׂים וּשְׂעִיר חַטָּאת.

ד. אֲבָל הַפָּרִים פּוֹחֲתִין אֶחָד אֶחָד בְּכָל יוֹם: בַּשֵּׁנִי מַקְרִיבִין שְׁנֵים עָשָׂר, בַּשְּׁלִישִׁי אַחַד עָשָׂר, עַד שֶׁיִּמָּצֵא קָרְבַּן יוֹם שְׁבִיעִי: פָּרִים שִׁבְעָה, אֵילִים שְׁנַיִם, כְּבָשִׂים אַרְבָּעָה עָשָׂר, הַכֹּל עוֹלוֹת, וּשְׂעִיר חַטָּאת.

ה. בְּיוֹם שְׁמִינִי עֲצֶרֶת מַקְרִיבִין מוּסַף הַיּוֹם פַּר וָאַיִל וְשִׁבְעָה כְּבָשִׂים, כֻּלָּן עוֹלוֹת, וּשְׂעִיר חַטָּאת. וְזֶה מוּסָף בִּפְנֵי עַצְמוֹ.

ו. כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הֶחָג מְנַסְּכִין אֶת הַמַּיִם עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ. וְדָבָר זֶה הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי. וְעִם נִסּוּךְ הַיַּיִן שֶׁל תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר הָיָה מְנַסֵּךְ הַמַּיִם לְבַדּוֹ.

ז. וְאִם עֵרָה הַמַּיִם לְתוֹךְ הַיַּיִן אוֹ הַיַּיִן לְתוֹךְ הַמַּיִם וְנִסֵּךְ שְׁנֵיהֶם מִכְּלִי אֶחָד - יָצָא. וְאִם הִקְדִּים נִסּוּךְ הַמַּיִם לַזֶּבַח, אֲפִלּוּ נִסְּכָן בַּלַּיְלָה - יָצָא. וּבְקֶרֶן דְּרוֹמִית מַעֲרָבִית הָיָה מְנַסֵּךְ לְמַעְלָה מִחֲצִי הַמִּזְבֵּחַ, וְהַכֹּל יוֹרֵד לַשִּׁיתִין, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

כֵּיצַד הָיוּ עוֹשִׂין? צְלוֹחִית שֶׁל זָהָב מַחֲזֶקֶת שְׁלֹשָׁה לֻגִּין הָיָה מְמַלֵּא אוֹתָהּ מִן הַשִּׁילוֹחַ. הִגִּיעוּ לְשַׁעַר הַמַּיִם - תָּקְעוּ וְהֵרִיעוּ וְתָקְעוּ. עָלָה לַכֶּבֶשׂ וּפָנָה לִשְׂמֹאלוֹ וְנוֹתֵן הַמַּיִם מִן הַצְּלוֹחִית לְתוֹךְ הַסֵּפֶל שֶׁהָיָה שָׁם. וּשְׁנֵי סְפָלִים שֶׁל כֶּסֶף הָיוּ שָׁם, מַעֲרָבִי הָיָה בּוֹ הַמַּיִם, וּמִזְרָחִי הָיָה בּוֹ הַיַּיִן שֶׁל נֶסֶךְ. וְהָיוּ מְנֻקָּבִין כְּמִין שְׁנֵי חֲטָמִין דַּקִּין. וְשֶׁל מַיִם הָיָה נָקֵב שֶׁלּוֹ דַּק מִשֶּׁל יַיִן, כְּדֵי שֶׁיִּכְלֶה הַמַּיִם עִם הַיַּיִן כְּאֶחָד.

ח. זֶה שֶׁמְּנַסֵּךְ הַמַּיִם הָיוּ אוֹמְרִין לוֹ: הַגְּבַהּ יָדְךָ. שֶׁפַּעַם אַחַת נִסֵּךְ אֶחָד עַל רַגְלָיו, וּרְגָמוּהוּ כָּל הָעָם בְּאֶתְרוֹגֵיהֶן. שֶׁאָמְרוּ צְדוֹקִי הוּא, שֶׁהֵן אוֹמְרִין אֵין מְנַסְּכִין מַיִם.

ט. כְּמַעֲשֵׂהוּ בְּחֹל כָּךְ מַעֲשֵׂהוּ בְּשַׁבָּת. אֶלָּא שֶׁהָיָה מְמַלֵּא מֵעֶרֶב שַׁבָּת חֲבִית שֶׁל זָהָב, וְאֵינָהּ מִכְּלֵי הַשָּׁרֵת, וּמַנִּיחָהּ בַּלִּשְׁכָּה, וּלְמָחָר מְמַלֵּא מִמֶּנָּה.

י. אִם נִשְׁפְּכָה אוֹ נִתְגַּלְּתָה - מְמַלֵּא מִן הַכִּיּוֹר וּמְנַסֵּךְ.

יא. בְּכָל יוֹם וָיוֹם מִימֵי הֶחָג הָיוּ אוֹמְרִים שִׁירָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ עַל מוּסַף הַיּוֹם. בָּרִאשׁוֹן מִימֵי חֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד הָיוּ אוֹמְרִין: הָבוּ לַה' בְּנֵי אֵלִים. בַּשֵּׁנִי - וְלָרָשָׁע אָמַר אֱלֹהִים וְגוֹמֵר. בַּשְּׁלִישִׁי - מִי יָקוּם לִי עִם מְרֵעִים. בָּרְבִיעִי - בִּינוּ בֹעֲרִים בָּעָם וְגוֹמֵר. בַּחֲמִישִׁי - הֲסִירוֹתִי מִסֶּבֶל שִׁכְמוֹ. בַּשִּׁשִּׁי - יִמּוֹטוּ כָּל מוֹסְדֵי אָרֶץ וְגוֹמֵר. וְאִם חָל שַׁבָּת לִהְיוֹת בְּאֶחָד מֵהֶן - יִמּוֹטוּ יְדָחֶה.

יב. כְּבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁכָּל מִשְׁמְרוֹת כְּהֻנָּה עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה, וְכֻלָּן עוֹבְדִין בְּשָׁוֶה בָּרְגָלִים. וּבְחַג הַסֻּכּוֹת הָיָה כָּל מִשְׁמָר מַקְרִיב פַּר אֶחָד אוֹ אַיִל אֶחָד אוֹ שְׂעִיר הַחַטָּאת. אֲבָל הַכְּבָשִׂים - יֵשׁ מִשְׁמָר שֶׁמַּקְרִיב מֵהֶן שְׁנֵי כְּבָשִׂים, וְיֵשׁ מִשְׁמָר שֶׁמַּקְרִיב כֶּבֶשׂ אֶחָד. כֵּיצַד? בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג הָיוּ שָׁם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר פָּרִים וּשְׁנֵי אֵילִים וְשָׂעִיר. כָּל מִשְׁמָר מַקְרִיב בְּהֵמָה אַחַת מֵהֶם. נִשְׁאֲרוּ שָׁם אַרְבָּעָה עָשָׂר כְּבָשִׂים לִשְׁמוֹנָה מִשְׁמָרוֹת. שִׁשָּׁה מִשְׁמָרוֹת מַקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וּשְׁנֵי מִשְׁמָרוֹת מַקְרִיבִין אֶחָד אֶחָד. בַּשֵּׁנִי הָיוּ שָׁם שְׁנֵים עָשָׂר פָּרִים וּשְׁנֵי אֵילִים וְשָׂעִיר. כָּל מִשְׁמָר מַקְרִיב אֶחָד. נִשְׁאֲרוּ שָׁם אַרְבָּעָה עָשָׂר כְּבָשִׂים לְתִשְׁעָה מִשְׁמָרוֹת. חֲמִשָּׁה מַקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְאַרְבָּעָה מַקְרִיבִין אֶחָד אֶחָד. בַּשְּׁלִישִׁי הָיוּ שָׁם אַחַד עָשָׂר פָּרִים וּשְׁנֵי אֵילִים וְשָׂעִיר. כָּל מִשְׁמָר מַקְרִיב אֶחָד. נִשְׁאֲרוּ אַרְבָּעָה עָשָׂר כְּבָשִׂים לַעֲשָׂרָה מִשְׁמָרוֹת. אַרְבָּעָה מַקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְשִׁשָּׁה מַקְרִיבִין אֶחָד אֶחָד. בָּרְבִיעִי הָיוּ שָׁם עֲשָׂרָה פָּרִים וּשְׁנֵי אֵילִים וְשָׂעִיר. כָּל מִשְׁמָר מַקְרִיב אֶחָד. נִשְׁאֲרוּ שָׁם אַרְבָּעָה עָשָׂר כְּבָשִׂים לְאַחַד עָשָׂר מִשְׁמָר. שְׁלֹשָׁה מַקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וּשְׁמוֹנָה מַקְרִיבִין אֶחָד אֶחָד. בַּחֲמִישִׁי הָיוּ שָׁם תִּשְׁעָה פָּרִים וּשְׁנֵי אֵילִים וְשָׂעִיר. כָּל מִשְׁמָר מַקְרִיב אֶחָד. נִשְׁאֲרוּ שָׁם אַרְבָּעָה עָשָׂר כְּבָשִׂים לְשִׁנֵּים עָשָׂר מִשְׁמָר. שְׁנֵי מִשְׁמָרוֹת מַקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וַעֲשָׂרָה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

ושמן הבאים בחובה באים נדבה כמו כן מלח הבא בחובה בא נדבה. **69)** משום שמלח נקרא קרבן בתורה (=על כל קרבנך תקריב מלח, ויקרא ב, יג) ואילו עצים לא נקראו קרבן אלא בכתובים דנאמר (נחמיה י, לה) "על קרבן העצים". **70)** ונראה שזה מוסב על כל מה שלמעלה, ובכלל זה גם מנחת האיש והאשה. **71)** וזה מוסב על כל אלה שהם בני אכילה, כגון חטאת לאשם, אשם לתודה ותודה לשלמים ושלמים לבכור. **72)** כלומר, שנקרבו אתמול. **73)** שנקרבו היום. **74)** משנה שם, והיינו שקודמין לאכילה. **75)** כלומר, זמנם של אמש באכילה, אינו אלא היום, ואילו של היום נאכלין גם היום וגם בלילה שלאחריו וגם ביום המחרת. ולכך של אמש קודמין. **76)** ואינם נאכלים אלא לזכרי כהונה, ולפנים מן הקלעים, ולפיכך הם עלולים יותר לבוא לידי נותר אף על פי שהם נאכלים ליום ולילה, אבל שלמים של אמש, אף על פי שזמנם מוגבל עד הלילה, אינם עלולים לבוא לידי נותר, לפי שהם נאכלים בכל העיר ולכל אדם. **1)** יבאר בו הקרבנות שמקריבין ביום הכיפורים ובחג הסוכות, ושכל ימי חג הסוכות מנסכים מים על גבי המזבח.

מתוך מהדורת וגשל

מַקְרִיבִין אֶחָד אֶחָד. בַּשִּׁשִּׁי הָיוּ שְׁמוֹנָה פָּרִים וּשְׁנֵי אֵילִים וְשָׂעִיר. כָּל מִשְׁמָר מַקְרִיב אֶחָד. נִשְׁאֲרוּ שָׁם אַרְבָּעָה עָשָׂר כְּבָשִׂים לִשְׁלִשָׁה עָשָׂר מִשְׁמָר. מִשְׁמָר אֶחָד מֵהֶן מַקְרִיב שְׁנֵי כְּבָשִׂים, וּשְׁנַיִם עָשָׂר מִשְׁמָר מַקְרִיבִין אֶחָד אֶחָד. בַּשְּׁבִיעִי הָיוּ שָׁם שִׁבְעָה פָּרִים וּשְׁנֵי אֵילִים וְשָׂעִיר. וְאַרְבָּעָה עָשָׂר כְּבָשִׂים כְּמִנְיַן הַמִּשְׁמָרוֹת. נִמְצָא כָּל מִשְׁמָר מַקְרִיב בְּהֵמָה אַחַת.

יג. וְכָל מִי שֶׁהָיָה מַקְרִיב פַּר הַיּוֹם - לֹא הָיָה מַקְרִיב פַּר לְמָחָר, אֶלָּא חוֹזְרִין חֲלִילָה. בַּשְּׁמִינִי חוֹזְרִין לְפִיס כֻּלָּן כְּאֶחָד כִּשְׁאָר הָרְגָלִים, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

יד. בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת הָיָה שָׁם מִנְחַת נְסָכִים שֶׁל מוּסָפִין וְשֶׁל תְּמִידִין שִׁשִּׁים וְאֶחָד עִשָּׂרוֹן, וְלֹא הָיוּ מְעָרְבִין אוֹתוֹ.

טו. וּלְעוֹלָם אֵין מְעָרְבִין נְסָכִים, אֶלָּא נִסְכֵּי הַפָּרִים לְבַדָּם, וְנִסְכֵּי הָאֵילִים לְבַדָּם, וְנִסְכֵּי כְּבָשִׂים לְבַדָּם, בֵּין בְּקָרְבְּנוֹת צִבּוּר בֵּין בְּקָרְבְּנוֹת יָחִיד.

טז. וְכָל הַחֲלָבִים שֶׁל קָרְבָּנוֹת, בֵּין קָרְבְּנוֹת צִבּוּר בֵּין קָרְבְּנוֹת יָחִיד - אֵין מְעָרְבִין אוֹתָן זֶה בָּזֶה, אֶלָּא מַקְטִירִין אֵמוּרֵי כָּל קָרְבָּן וְקָרְבָּן בִּפְנֵי עַצְמוֹ. וְאִם נִתְעָרְבוּ - מַקְטִיר הַכֹּל כְּאֶחָד.

יז. מְנָחוֹת שֶׁל נְסָכִים שֶׁנִּתְעָרְבוּ זוֹ בָּזוֹ אַחַר שֶׁנִּבְלַל כָּל מִין וָמִין בִּפְנֵי עַצְמוֹ - כְּשֵׁרוֹת.

יח. וְכֵיוָן שֶׁנִּבְלְלוּ הַמְּנָחוֹת וְנִתְעָרֵב שַׁמְנָן וְסָלְתָן - הֲרֵי זֶה מֵתָּר לְעָרֵב יַיִן שֶׁלָּהֶן לְכַתְּחִלָּה. וְכֵן אִם הִקְטִיר מְנָחוֹת שֶׁל נְסָכִים כָּל אַחַת וְאַחַת בִּפְנֵי עַצְמָהּ - הֲרֵי זֶה מֵתָּר לְעָרֵב הַיַּיִן שֶׁלָּהֶן.

יט. כְּשֶׁמְּעָרְבִים הַיַּיִן שֶׁל נְסָכִים - יֵשׁ לוֹ לְעָרֵב יֵין נְסָכִים שֶׁל אֶמֶשׁ בְּשֶׁל יוֹם, וְשֶׁל יָחִיד בְּשֶׁל צִבּוּר. וּכְשֶׁמְּעָרֵב - מְעָרֵב יֵין נִסְכֵּי פָּרִים בְּיֵין נִסְכֵּי אֵילִים, יֵין נִסְכֵּי כְּבָשִׂים בְּיֵין נִסְכֵּי כְּבָשִׂים; אֲבָל אֵין מְעָרְבִין יֵין נִסְכֵּי כְּבָשִׂים בְּיֵין נִסְכֵּי פָּרִים וְאֵילִים.

כ. וּלְעוֹלָם אֵין מְעָרְבִין הַיַּיִן לְכַתְּחִלָּה, אֶלָּא אַחַר שֶׁנִּתְעָרְבָה הַסֹּלֶת אוֹ אַחַר שֶׁהִקְטִירוּ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

סְלִיקוּ לְהוֹ הִלְכוֹת תְּמִידִין וּמוּסָפִין בְּסִיעְתָּא דִשְׁמַיָּא

הִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין

יֵשׁ בִּכְלָלָן שְׁמוֹנֶה מִצְוֹת. שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פִּרְטָן: א) שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל קָדָשִׁים שֶׁנִּפְסְלוּ אוֹ שֶׁהוּטַל בָּהֶם מוּם. ב) שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל פִּגּוּל. ג) שֶׁלֹּא יוֹתִיר קָדָשִׁים לְאַחַר זְמַנָּם. ד) שֶׁלֹּא יֹאכַל נוֹתָר. ה) שֶׁלֹּא יֹאכַל קָדָשִׁים שֶׁנִּטְמְאוּ. ו) שֶׁלֹּא יֹאכַל אָדָם שֶׁנִּטְמָא הַקָּדָשִׁים. ז) לִשְׂרֹף הַנּוֹתָר. ח) לִשְׂרֹף הַטָּמֵא.

וּבֵאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן[1]

א. כָּל הַפְּסוּלִין לַעֲבוֹדָה מֻתָּרִין לִשְׁחוֹט קָדָשִׁים לְכַתְּחִלָּה, וַאֲפִלּוּ קָדְשֵׁי קָדָשִׁים; חוּץ מִן הַטָּמֵא, שֶׁאֵינוֹ שׁוֹחֵט לְכַתְּחִלָּה, וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא חוּץ לַעֲזָרָה וּפָשַׁט יָדָיו וְשָׁחַט בַּעֲזָרָה, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִגַּע בַּבָּשָׂר.

ב. וְאִם עָבַר וְשָׁחַט - הַזֶּבַח כָּשֵׁר. וְכֵן פַּר כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים, אַף עַל פִּי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: וְשָׁחַט אַהֲרֹן, אִם שְׁחָטוֹ זָר - כָּשֵׁר. אַף פָּרָה אֲדֻמָּה שֶׁשְּׁחָטָהּ זָר - כְּשֵׁרָה. שֶׁאֵין לְךָ שְׁחִיטָה פְּסוּלָה בְּזָר.

ג. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַקָּדָשִׁים וְלֹא נִתְכַּוֵּן לִשְׁחִיטָה, אֶלָּא כְּמִתְעַסֵּק - הֲרֵי אֵלּוּ פְּסוּלִין, עַד שֶׁיִּתְכַּוֵּן לִשְׁחִיטָה.

ד. וְלֹא יִשְׁחַט שְׁנֵי רָאשִׁים כְּאֶחָד בְּקָדָשִׁים. וְאִם שָׁחַט - הֲרֵי אֵלּוּ כְּשֵׁרִים.

ה. אֲבָל שְׁנַיִם שׁוֹחֲטִין בְּהֵמָה אַחַת בְּקָדָשִׁים כְּחֻלִּין.

ו. הַקָּטָן אֵינוֹ שׁוֹחֵט קָדָשִׁים אַף עַל פִּי שֶׁהַגָּדוֹל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו; שֶׁהַקָּדָשִׁים צְרִיכִין מַחֲשָׁבָה, וְקָטָן אֵין לוֹ מַחֲשָׁבָה. אֲפִלּוּ הָיְתָה מַחֲשַׁבְתּוֹ נִכֶּרֶת מִתּוֹךְ מַעֲשָׂיו - אֵינָהּ מַחֲשָׁבָה לְהָקֵל, אֶלָּא לְהַחְמִיר. כֵּיצַד? הָיְתָה עוֹלָה עוֹמֶדֶת בְּדָרוֹם, וּמְשָׁכָהּ הַקָּטָן וֶהֱבִיאָהּ לְצָפוֹן וּשְׁחָטָהּ, שֶׁהֲרֵי מִמַּעֲשָׂיו נִכָּר שֶׁמַּחֲשַׁבְתּוֹ לִשְׁחִיטַת קָדָשִׁים - הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה.

ז. קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בַדָּרוֹם אוֹ שֶׁנִּתְקַבֵּל דָּמָם בַּדָּרוֹם - פְּסוּלִין.

ח. הָיָה עוֹמֵד בַדָּרוֹם וְהוֹשִׁיט יָדוֹ לַצָּפוֹן וְשָׁחַט - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה.

ט. הָיָה עוֹמֵד בַדָּרוֹם וְהוֹשִׁיט יָדוֹ וְקִבֵּל הַדָּם בַּצָּפוֹן - קַבָּלָתוֹ פְּסוּלָה.

י. הִכְנִיס רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ לַצָּפוֹן - הֲרֵי הוּא כְּעוֹמֵד בַּצָּפוֹן.

יא. שְׁחָטָהּ בַּצָּפוֹן וּפִרְכְּסָהּ וְיָצָאת לַדָּרוֹם, אֲפִלּוּ הוֹצִיאָהּ לַדָּרוֹם - כְּשֵׁרָה. פִּרְכְּסָהּ וְיָצָאת לַדָּרוֹם וְחָזְרָה לַצָּפוֹן, וְאַחַר כָּךְ קִבֵּל דָּמָהּ בַּצָּפוֹן - כְּשֵׁרָה. וְכֵן קָדָשִׁים קַלִּים שֶׁהָיוּ בִּפְנִים וְעָמַד חוּץ לָעֲזָרָה וְהִכְנִיס יָדוֹ לִפְנִים וְשָׁחַט - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה.

יב. הִכְנִיס יָדוֹ וְקִבֵּל - קַבָּלָתוֹ פְּסוּלָה. אֲפִלּוּ הִכְנִיס רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ, אֲפִלּוּ הָיָה הָעוֹבֵד כֻּלּוֹ בִּפְנִים וְיִצִּיאָתוֹ בַּחוּץ - עֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה; שֶׁנֶּאֱמַר: בִּבְאָכָם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד - עַד שֶׁיָּבוֹאוּ כֻּלָּן.

יג. פִּרְכְּסָהּ הַבְּהֵמָה וְיָצָאת לַחוּץ אַחַר קַבָּלַת דָּמָהּ - כְּשֵׁרָה; שֶׁאֲפִלּוּ יָצְאוּ הָאֵמוּרִין וְהַבָּשָׂר קֹדֶם זְרִיקָה בְּקָדָשִׁים קַלִּים - הַזֶּבַח כָּשֵׁר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

יד. הָיְתָה הַבְּהֵמָה כֻּלָּהּ בִּפְנִים וְרַגְלֶיהָ בַּחוּץ וּשְׁחָטָהּ - הַזֶּבַח פָּסוּל; שֶׁנֶּאֱמַר: וֶהֱבִיאוּם לַה' - עַד שֶׁתִּהְיֶה כֻּלָּהּ בִּפְנִים.

טו. שְׁחָטָהּ וְהִיא כֻּלָּהּ בִּפְנִים, וְאַחַר כָּךְ הוֹצִיאָה רַגְלָהּ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) יבאר הפסולין לעבודה אם מותרין לשחוט קדשים לכתחילה, אם צריך כוונה בשחיטת קדשים, והשוחטם שלא במקומם.

מתוך מהדורת וגשל

לַחוּץ - חוֹתֵךְ הַבָּשָׂר עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לָעֶצֶם וְאַחַר כָּךְ מְקַבֵּל הַדָּם. וְאִם קִבֵּל וְאַחַר כָּךְ חָתַךְ - פָּסוּל, מִפְּנֵי שֶׁמְּנוּנִית הַבָּשָׂר שֶׁבַּחוּץ. וּבְקָדָשִׁים קַלִּים אֵין צָרִיךְ לַחְתּוֹךְ, אֶלָּא מַחֲזִיר רַגְלָהּ לִפְנִים וּמְקַבֵּל; שֶׁבְּשַׂר קָדָשִׁים [קַלִּים] שֶׁיָּצָא קֹדֶם זְרִיקָה - כָּשֵׁר.

טז. תָּלָה הַבְּהֵמָה וּשְׁחָטָהּ בַּאֲוִיר הָעֲזָרָה - פְּסוּלָה; שֶׁנֶּאֱמַר: עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ - עַד שֶׁיִּשְׁחוֹט בָּאָרֶץ.

יז. הָיְתָה הַבְּהֵמָה בָּאָרֶץ וְנִתְלָה וְשָׁחַט וְהוּא תָלוּי בָּאֲוִיר: בְּקָדָשֵׁי קָדָשִׁים - פָּסוּל, בְּקָדָשִׁים קַלִּים - כָּשֵׁר.

יח. שָׁחַט מִעוּט סִימָנִים בַּחוּץ וּגְמָרָן בִּפְנִים, אוֹ שֶׁשָּׁחַט מִעוּטָן בַּדָּרוֹם וּגְמָרָן בַּצָּפוֹן - פְּסוּלִין; שֶׁיֶּשְׁנָהּ לַשְּׁחִיטָה מִתְּחִלָּתָהּ וְעַד סוֹף.

יט. נִתְלָה וְקִבֵּל הַדָּם מִצַּוַּאר בְּהֵמָה הַמְּנַחַת בַּקַּרְקַע - פָּסוּל; שֶׁאֵין דֶּרֶךְ שֵׁרוּת בְּכָךְ.

כ. הָיָה עוֹמֵד בָּעֲזָרָה וְתָלָה הַמִּזְרָק בְּיָדוֹ וְקִבֵּל הַדָּם בָּאֲוִיר, אוֹ שֶׁהִגְבִּיהַּ הַבְּהֵמָה וְקִבֵּל הַדָּם בָּאֲוִיר - כָּשֵׁר; שֶׁאֲוִיר הַמָּקוֹם כַּמָּקוֹם.

כא. נָתַן מִזְרָק לְתוֹךְ מִזְרָק וְקִבֵּל - כָּשֵׁר; מִין בְּמִינוֹ אֵינוֹ חוֹצֵץ. הִנִּיחַ סִיב בְּתוֹךְ הַמִּזְרָק וְקִבֵּל - כָּשֵׁר; מִפְּנֵי שֶׁהַסִּיב חָלוּל, וַהֲרֵי הַדָּם יוֹרֵד לְתוֹךְ הַמִּזְרָק, וְאֵין כָּאן חֲצִיצָה. אֲבָל אִם עָשָׂה כֵּן בִּקְמִיצַת הַמִּנְחָה וְקָמַץ מִתּוֹךְ הַסִּיב - פְּסוּלָה.

כב. קַבָּלַת הַדָּם וְהוֹלָכָתוֹ לַמִּזְבֵּחַ וּזְרִיקָתוֹ, וְכֵן הוֹלָכַת אֵיבָרִים לַכֶּבֶשׁ - כָּל אַחַת מֵאֵלּוּ אֵינָהּ כְּשֵׁרָה אֶלָּא בְּכֹהֵן הַכָּשֵׁר לָעֲבוֹדָה, כְּמוֹ שֶׁבַּאֲרָנוּ בִּקְמִיצַת הַמִּנְחָה וּבְמְלִיקַת הָעוֹף.

כג. וְהוֹלָכָה שֶׁלֹּא בָּרֶגֶל - אֵינָהּ הוֹלָכָה. לְפִיכָךְ, כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁקִּבֵּל אֶת הַדָּם וְעָמַד בִּמְקוֹמוֹ וּזְרָקוֹ לַמִּזְבֵּחַ - נִפְסַל הַזֶּבַח.

כד. קִבֵּל בִּימִינוֹ וְנָתַן לִשְׂמֹאלוֹ - יַחֲזִיר לִימִינוֹ. קִבֵּל בִּכְלִי חֹל - נִפְסַל הַזֶּבַח. קִבֵּל בִּכְלִי קֹדֶשׁ וְנָתַן לִכְלִי חֹל - יַחֲזִיר לִכְלִי קֹדֶשׁ.

כה. נִשְׁפַּךְ מִן הַכְּלִי עַל הָרִצְפָּה וַאֲסָפוֹ - כָּשֵׁר. אֲבָל אִם נִשְׁפַּךְ מִצַּוַּאר הַבְּהֵמָה עַל הָרִצְפָּה וַאֲסָפוֹ וּנְתָנוֹ לִכְלִי הַשָּׁרֵת - נִפְסַל הַזֶּבַח.

כו. נִשְׁפַּךְ מִקְצָת הַדָּם מִצַّוַּאר בְּהֵמָה עַל הָאָרֶץ וְלֹא אֲסָפוֹ, וְקִבֵּל מִקְצָתוֹ מִצַּוַּאר בְּהֵמָה - הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר; וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיֶה זֶה הַדָּם שֶׁנִּתְקַבֵּל דַּם הַנֶּפֶשׁ, לֹא דַּם הַתַּמְצִית וְלֹא דַּם הָעוֹר.

כז. כָּל הַזְּבָחִים שֶׁקִּבֵּל דָּמָם אֶחָד מִן הַפְּסוּלִין לָעֲבוֹדָה, אוֹ שֶׁהוֹלִיךְ אֶת הַדָּם לַמִּזְבֵּחַ, אוֹ שֶׁזָּרְקוֹ לַמִּזְבֵּחַ כְּהִלְכָתוֹ - נִפְסַל הַזֶּבַח. קִבֵּל הַכָּשֵׁר וְנָתַן לַפָּסוּל, וְלֹא הָלַךְ בּוֹ הַפָּסוּל אֶלָּא עָמַד בִּמְקוֹמוֹ - יַחֲזִיר לַכָּשֵׁר. אֲבָל דָּם שֶׁהוֹלִיכוֹ הַפָּסוּל לָעֲבוֹדָה וְהֶחֱזִירוֹ לַכָּשֵׁר וְהוֹלִיכוֹ, אוֹ שֶׁהוֹלִיכוֹ הַכֹּהֵן תְּחִלָּה וְהֶחֱזִירוֹ וּנְתָנוֹ לַפָּסוּל וְהוֹלִיכוֹ, הוֹאִיל וְהוֹלִיכוֹ הַפָּסוּל בֵּין בַּתְּחִלָּה בֵּין בַּסּוֹף - נִפְסַל הַזֶּבַח, שֶׁהֲרֵי אִי אֶפְשָׁר לְתַקֵּן דָּבָר זֶה.

כח. קִבֵּל הַפָּסוּל, אִם נִשְׁאַר דַּם הַנֶּפֶשׁ - חוֹזֵר הַכָּשֵׁר וּמְקַבֵּל וּמוֹלִיךְ וְזוֹרֵק; שֶׁאֵין הַפְּסוּלִין לָעֲבוֹדָה עוֹשִׂין הַדָּם הַנִּשְׁאָר שִׁירַיִם. חוּץ מִן הַטָּמֵא, הוֹאִיל וְהוּא רָאוּי לָעֲבוֹדָה בְּקָרְבָּן הַבָּא בְּטֻמְאָה, כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ - עוֹשֶׂה שִׁירַיִם. כֵּיצַד? קִבֵּל הַטָּמֵא, אַף עַל פִּי שֶׁקִּבֵּל אַחֲרָיו הַכָּשֵׁר דַּם הַנֶּפֶשׁ וּזְרָקוֹ - נִפְסַל הַזֶּבַח; שֶׁזֶּה שֶׁקִּבֵּל הַכָּשֵׁר בָּאַחֲרוֹנָה שִׁירַיִם הוּא וְאֵינוֹ כְּלוּם.

כט. בְּהֵמָה שֶׁחָסַר מֵאֵיבָרֶיהָ כָּל שֶׁהוּא אַחַר שְׁחִיטָה קֹדֶם קַבָּלַת הַדָּם - נִפְסְלָה. אֲפִלּוּ צָרַם בְּאָזְנָהּ קֹדֶם קַבָּלָה - הֲרֵי זֶה לֹא יְקַבֵּל. שֶׁנֶּאֱמַר: וְלָקַח מִדַּם הַפָּר - שֶׁיִּהְיֶה שָׁלֵם כֻּלּוֹ בִּשְׁעַת הַקַּבָּלָה. וְאִם קִבֵּל מִן הַחֲסֵרָה וְזָרַק - הֲרֵי זֶה פָּסוּל.

ל. אֲבָל אִם חָסְרָה אַחַר קַבָּלָה קֹדֶם זְרִיקָה, אֲפִלּוּ אָבַד הַבָּשָׂר קֹדֶם זְרִיקַת הַדָּם אוֹ נִשְׂרַף: אִם נִשְׁתַּיֵּר כְּזַיִת מִן הַבָּשָׂר אוֹ כְּזַיִת מִן הָאֵמוּרִין - זוֹרֵק אֶת הַדָּם, וְאִם לָאוּ - אֵינוֹ זוֹרֵק. וּבְעוֹלָה - אֲפִלּוּ כַּחֲצִי זַיִת מִן הַבָּשָׂר וַחֲצִי זַיִת מִן הָאֵמוּרִין, מִפְּנֵי שֶׁכֻּלָּהּ לָאִשִּׁים.

לא. נִשְׁאַר פָּחוּת מִכְּזַיִת - לֹא יִזְרֹק, וְאִם זָרַק - לֹא הֵרְצָה. נִפְסַל הַבָּשָׂר קֹדֶם זְרִיקָה אוֹ שֶׁיָּצָא חוּץ לָעֲזָרָה - לֹא יִזְרֹק הַדָּם, וְאִם זָרַק - הֵרְצָה.

לב. בְּשַׂר קָדָשִׁים קַלִּים שֶׁיָּצָא חוּץ לָעֲזָרָה קֹדֶם זְרִיקַת דָּמִים, אַף עַל פִּי שֶׁנִּזְרַק הַדָּם וְהַבָּשָׂר בַּחוּץ - הַזֶּבַח כָּשֵׁר, מִפְּנֵי שֶׁסּוֹף הַבָּשָׂר לָצֵאת. וְהַזְּרִיקָה מוֹעֶלֶת לַיּוֹצֵא לְשָׂרְפוֹ, אֲבָל לֹא לְאָכְלוֹ.

לג. וְכֵן אֵמוּרֵי קָדָשִׁים קַלִּים שֶׁיָּצְאוּ לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים וְנִזְרַק הַדָּם וְהֵם בַּחוּץ - לֹא נִפְסַל הַזֶּבַח, וְאִם הֶחֱזִירָן - מַקְטִירִין אוֹתָן. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֶחֱזִירָן - חַיָּבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּגּוּל וְנוֹתָר וְטָמֵא.

לד. כָּל הַזְּבָחִים שֶׁל יָחִיד, בֵּין שֶׁנִּטְמָא בָּשָׂר וְהַחֵלֶב קַיָּם בֵּין שֶׁנִּטְמָא חֵלֶב וְהַבָּשָׂר קַיָּם - זוֹרֵק אֶת הַדָּם. נִטְמְאוּ שְׁנֵיהֶן - לֹא יִזְרֹק, וְאִם זָרַק - הֵרְצָה; שֶׁהַצִּיץ מְרַצֶּה עַל הַטֻּמְאָה. וְכֵן אֵמוּרִין אוֹ אֵיבְרֵי עוֹלָה שֶׁנִּטְמְאוּ וְהִקְטִירָן - הַצִּיץ מְרַצֶּה, כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ. וְכָל קָרְבְּנוֹת הַצִּבּוּר שֶׁנִּטְמָא הַבָּשָׂר וְהַחֵלֶב כֻּלּוֹ - הֲרֵי זֶה זוֹרֵק אֶת הַדָּם.

לה. דַּם קָדָשִׁים שֶׁיָּצָא חוּץ לָעֲזָרָה - נִפְסַל הַזֶּבַח, וְאַף עַל פִּי שֶׁחָזַר וְהִכְנִיסוֹ וּזְרָקוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ - לֹא נִרְצָה.

לו. וְכָל דַּם הַקָּדָשִׁים אֵינוֹ מִקַּבֵּל טֻמְאָה כְּלָל. שֶׁנֶּאֱמַר בַּדָּם: עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֻנוּ כַּמָּיִם - דָּם שֶׁנִּשְׁפָּךְ כַּמַּיִם הוּא הַנֶּחְשָׁב כַּמַּיִם וּמְקַבֵּל טֻמְאָה; אֲבָל דַּם קָדָשִׁים, שֶׁאֵינוֹ נִשְׁפָּךְ כַּמַּיִם, אֵינוֹ מִקַּבֵּל טֻמְאָה.

לז. וְדָם שֶׁשָּׁקְעָה עָלָיו חַמָּה וְלֹא נִזְרַק - נִפְסַל הַזֶּבַח, וְאִם זָרְקוֹ - לֹא הֵרְצָה.

יום רביעי ט"ו אלול ה'תשע"א

פֶּרֶק שֵׁנִי[1]

א. כָּל הַדָּמִים הַנִּתָּנִין עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן[2], אִם נָתַן מַתָּנָה אַחַת

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) יבאר דמים הניתנין על מזבח החיצון ונתן מתנה אם כיפר. 2) המזבח שבעזרת הכהנים, שמקטירים עליו את הקרבנות וזורקין

מתוך מהדורת וגשל

בִּלְבַד - כִּפֵּר. וַאֲפִלּוּ בְּחַטָּאת[3] - מַתָּנָה אַחַת הִיא הָעִקָּר,
וּשְׁאָר הָאַרְבַּע[4] מַתָּנוֹת לְמִצְוָה. שֶׁנֶּאֱמַר: וְדַם זְבָחֶיךָ יִשָּׁפֵךְ עַל
מִזְבַּח ה' אֱלֹהֶיךָ - שְׁפִיכַת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ הִיא הָעִקָּר.
ב. וְכָל הַנִּתָּנִין בִּזְרִיקָה[5] שֶׁנִּתָּנָן בִּשְׁפִיכָה - יָצָא; שֶׁנֶּאֱמַר:
וְדַם זְבָחֶיךָ יִשָּׁפֵךְ.
ג. כָּל הַדָּמִים הַנִּתָּנִין עַל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי[6], אִם חִסַּר אַחַת מֵהֶן
- לֹא כִּפֵּר, אֶלָּא כֻּלָּן הֵן עִקַּר הַכַּפָּרָה; שֶׁהֲרֵי הַכָּתוּב הִקְפִּיד
עַל מִנְיָנָן, שֶׁנֶּאֱמַר: שֶׁבַע פְּעָמִים.
ד. חַטָּאת שֶׁנָּתַן מִמֶּנּוּ מַתָּנָה אַחַת וּמֵתוּ הַבְּעָלִים - יַשְׁלִים
אַרְבַּע מַתָּנוֹת לְאַחַר הַמִּיתָה[7].
ה. אֲבָל אִם נָתַן הָאַחַת בַּיּוֹם - לֹא יִתֵּן הַשָּׁלֹשׁ בַּלַּיְלָה[8].
ו. וְאִם נָתַן אַחַת בִּפְנִים וְהִשְׁלִימָן בַּחוּץ - חַיָּב[9] מִשּׁוּם
מַעֲלָה בַּחוּץ[10].
ז. הָיָה מַזֶּה[11] וְנִקְטְעָה יָדוֹ[12] שֶׁל מַזֶּה קֹדֶם שֶׁיַּגִּיעַ דָּם לָאֲוִיר
הַמִּזְבֵּחַ - לֹא עָלְתָה לוֹ הַזָּיָה[13].
ח. שְׁנָה מַתַּן קָרְבָּנוֹת[14] בְּחַטָּאת, בֵּין בְּחַטָּאת הַנַּעֲשֵׂית
בִּפְנִים[15] בֵּין בְּחַטָּאת הַנַּעֲשֵׂית בַּחוּץ[16] - נִפְסָל. אֲבָל בִּשְׁאָר
קָדָשִׁים - כְּשֵׁרִין[17].
ט. נָתַן הַדָּם מִן הַקֶּרֶן וְלִפְנִים[18], בֵּין בְּחַטָּאת בֵּין בִּשְׁאָר
קָדָשִׁים, בֵּין בַּמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי בֵּין בַּמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן - פָּסוּל.
י. דָּם שֶׁמִּצְוָתוֹ לִתֵּן אוֹתוֹ לְמַעְלָה מֵחֲצִי הַמִּזְבֵּחַ[19] שֶׁנְּתָנוֹ
לְמַטָּה, אוֹ שֶׁמִּצְוָתוֹ לִתְּנוֹ לְמַטָּה[20] וּנְתָנוֹ לְמַעְלָה, אוֹ
שֶׁמִּצְוָתוֹ לִתְּנוֹ בִּפְנִים בַּהֵיכָל[21] וּנְתָנוֹ עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן,
אוֹ הַנִּתָּנִין עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן שֶׁנִּתָּנָן לִפְנִים בַּהֵיכָל, אוֹ
שֶׁנָּתַן דַּם הַנִּתָּנִין בַּחוּץ עַל הַכֶּבֶשׁ[22] שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הַיְסוֹד[23]
- הֲרֵי בְּשַׂר הַזֶּבַח פָּסוּל[24]. וְאַף עַל פִּי כֵן, נִתְכַּפְּרוּ
הַבְּעָלִים[25] בּוֹ; כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ דָּם לַמִּזְבֵּחַ, אַף עַל פִּי שֶׁהִגִּיעַ
שֶׁלֹּא לִמְקוֹמוֹ - הֲרֵי הוּא כְּמוֹ שֶׁהִגִּיעַ לִמְקוֹמוֹ לְכַפֵּר. בַּמֶּה
דְּבָרִים אֲמוּרִים[26]? כְּשֶׁהָיָה זֶה הַזּוֹרֵק כָּשֵׁר לָעֲבוֹדָה[27]; אֲבָל
אִם קִבֵּל הַכָּשֵׁר[28] וְנָתַן לַפָּסוּל[29], וְנָתַן הַפָּסוּל אֶת הַנִּתָּנִין
לְמַעְלָה לְמַטָּה, וְאֶת הַנִּתָּנִין בִּפְנִים בַּחוּץ, וְאֶת הַנִּתָּנִין
בַּחוּץ בִּפְנִים, אוֹ שֶׁנָּתַן עַל הַכֶּבֶשׁ שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הַיְסוֹד -
לֹא נִפְסַל בְּשַׂר הַזֶּבַח, אִם נִשְׁאַר דַּם הַנֶּפֶשׁ[30], אֶלָּא יַחֲזוֹר
הַכָּשֵׁר וִיקַבֵּל[31] שְׁאָר דַּם הַנֶּפֶשׁ וְיִזְרֹק הַדָּם בִּמְקוֹמוֹ.
יא. דְּמֵי קָדָשִׁים שֶׁנִּתְעָרְבוּ, בֵּין דָּם בְּדָם[32] בֵּין כּוֹסוֹת
בְּכוֹסוֹת[33]: אִם נִתְעָרְבוּ הַנִּתָּנִין מַתָּנָה אַחַת[34] בְּנִתָּנִין מַתָּנָה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

את דמם. 3) כבית הלל זבחים שם ובגמרא שם לז: מבואר נימוקם, כי כתוב בתורה בדיני חטאת שתי פעמים קרנת בלי ואו ומשמע לשון יחיד, ופעם אחת קרנות מלא [=עם וא"ו], הרי עוד שתיים וביחד ארבע, שלוש למצוה ואחת לעכב (בדיני הקרבנות כלל בידינו, שכל דבר שציוותה התורה פעם אחת נאמר רק למצוה, אבל בדיעבד אינו מעכב, אלא אם כן נצטוו עוד פעם או שכתובה שם מלה המורה על עיכוב), מפני שאי אפשר לכפרה בלי זריקת דם כלל. ושאר הקרבנות נלמדים מחטאת. 4) כלומר, מה שנשתייר מהארבע אחרי שנתן האחת. 5) זריקה פירושה, שהכהן עומד רחוק מהמזבח וזורק בכוח למזבח את הדם שבמזרק. ושפיכה היינו שעומד בצד המזבח ושופך עליו את הדם. אשם, עולה ושלמים ניתנים בזריקה, בכור, מעשר ופסח בשפיכה וחטאת ניתנת באצבע. 6) מזבח הזהב שעמד בהיכל ועליו מקטירים בכל יום את הקטורת ומזים עליו דם פר ושעיר של יום הכיפורים ושל שאר פרים ושעירים שבשרם אינו מוקטר ואינו נאכל אלא נשרף. 7) והטעם, מפני שהראשונה כיפרה והשלוש הנותרות הן רק למצוה ואינן מעכבות, לפיכך אין לה דין חטאת שמתו בעליה, וגומרים את המצוה. 8) מפני שהדם נפסל בשקיעת החמה. 9) כרת. 10) שהרי מתנות אלו מצוה לעשותן בפנים, לפיכך אנו קוראים בה (ויקרא יז, ט) "ואל פתח אוהל מועד לא יביאנו וגו' ונכרת האיש ההוא מעמיו". שם. רבינו שינה את הסדר שבגמרא, שם הסדר: לילה, מיתה, חוץ. ורבינו סידר: מיתה, לילה, חוץ, לפי חומרת דיניהם: מיתה - נותן לכתחילה; לילה - לא יתן, אבל אם נתן אינו חייב כרת; חוץ - ענוש כרת. 11) בחטאת העוף ובחטאות הפנימיות (פרים ושעירים הנשרפים) כתוב בתורה לשון הזאה, היינו מזה באצבע מרחוק. 12) ונעשה בעל מום ופסול לעבודה. 13) שההזייה נגמרת כשהדם נוגע במזבח ואז המזה היה בעל מום. 14) הסדר הנכון בחטאות הוא, להתחיל בקרן דרומית מזרחית ואחריה מזרחית צפונית, צפונית מערבית, ולבסוף מערבית דרומית ואם שינה מסדר זה נפסל הקרבן. 15) שמזים את דמה על הפרוכת ועל מזבח הזהב שבהיכל. 16) שדמה נזרק על המזבח שבעזרה, שהיא חוץ להיכל. 17) ולא נתבאר טעמו של ההבדל בין חטאת לשאר קרבנות. 18) ארבע הקרנות שבפינות מזבח החיצון, ארכן אמה ורחבן אמה ודם החטאות נותן הכהן כנגדן בחציו העליון של המזבח. וכן שתי המתנות של שאר הקרבנות ניתנות נגד הקרנות היינו אמה מכאן ואמה מכאן בחציו התחתון של המזבח. ומלמדנו רבינו כאן, שאם נתן הדם בשטח שהוא לפנים מן הקרן, היינו שלא כנגד הקרן - פסול, בין במזבח החיצון ובין בפנימי. 19) חטאת בהמה ועולת העוף. 20) שאר הקרבנות הנעשים בחוץ. 21) פר ושעיר של יום הכיפורים, ופרים ושעירים הנשרפים המבוארים בהלכות מעשה הקרבנות ובשרם נשרף בבית הדשן שמחוץ לחומת ירושלים. 22) ולא על המזבח ממש. 23) פירוש, או שלא כנגד היסוד במזבח ממש. במשנה מדות פרק ג, א שנינו: "והיסוד (של מזבח החיצון) היה מהלך על פני כל הצפון ועל פני כל המערב. ואוכל (תופס) בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת". ויוצא מזה שבקרן דרומית מזרחית לא היה יסוד ואם זרק בקרן זו את דם הניתנים למטה מחצי המזבח הקרבן פסול. בזבחים נו: ונז: למדו דין זה מהכתוב (ויקרא ד, ז) "אל יסוד מזבח העולה". 24) וגם האימורים פסולים. 25) ואינו חייב להביא קרבן אחר. 26) שבשר הזבח נפסל ואין לו תקנה. 27) ובדיעבד כיפר ולפיכך הדם שנשאר נעשה שיריים ופסול לזריקה. 28) כלומר, אפילו אם קיבל הכשר, שהרי קבלת כהן פסול בוודאי אינה עושה שיריים (לחם משנה). 29) אפילו פסול טמא שעושה שיריים. 30) בצוואר הבהמה. 31) קבלת הדם הראשונה אף על פי שקיבל כשר לא עשתה שיריים את הדם הנשאר, מפני שקבלה בלי זריקה אינה עושה שיריים והזריקה הייתה פסולה. 32) בכלי אחד נתקבל דם של שני קרבנות. 33) בכל כוס יש דם מקרבן אחד אלא שנתערבו הכוסות. 34) כגון דם בכור בדם מעשר.

אַחַת - יִתֵּן הַכֹּל מַתָּנָה אַחַת. וְכֵן הַנִּתָּנִין מַתַּן אַרְבַּע[35] בְּנִתָּנִין מַתַּן אַרְבַּע - יִתֵּן הַכֹּל מַתַּן אַרְבַּע. נִתְעָרְבוּ הַנִּתָּנִין מַתָּנָה אַחַת בְּנִתָּנִין מַתַּן שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע - יִתֵּן הַכֹּל מַתָּנָה אַחַת[36]. נִתְעָרְבוּ הַנִּתָּנִין לְמַעְלָה בְּנִתָּנִין לְמַטָּה - יִשָּׁפֵךְ הַכֹּל לָאַמָּה[37], וְהַזְּבָחִים פְּסוּלִין. אֲפִלּוּ נִתְעָרְבוּ שְׁיָרֵי הַחַטָּאת[38] עִם דַּם הָעוֹלָה, שֶׁמְּקוֹם הַכֹּל לְמַטָּה - יִשָּׁפֵךְ הַכֹּל לָאַמָּה[39].

יב. וְאִם לֹא שָׁאַל, אֶלָּא נָתַן מִן הַתַּעֲרוּבוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה - חֲרֵי זֶה כָּשֵׁר. נָתַן לְמַעְלָה וְשָׁאַל - יִתֵּן לְמַטָּה[40], וְאֵלּוּ וָאֵלּוּ עָלוּ לוֹ.

יג. נִתְעָרְבוּ הַנִּתָּנִין בִּפְנִים בַּנִּתָּנִין בַּחוּץ - יִשָּׁפֵךְ הַכֹּל לָאַמָּה. וְאִם לֹא שָׁאַל וְלָקַח דַּם הַתַּעֲרֹבֶת וְנָתַן מִמֶּנּוּ בִּפְנִים וּבַחוּץ, בֵּין שֶׁנָּתַן בִּפְנִים וְחָזַר וְנָתַן בַּחוּץ אוֹ בַּחוּץ וְחָזַר וְנָתַן בִּפְנִים - הַכֹּל כָּשֵׁר[41]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּשְׁאָר דָּמִים הַנִּתָּנִים בַּחוּץ, חוּץ מִן הַחַטָּאת; אֲבָל דַּם חַטָּאת הַנַּעֲשֵׂית בַּחוּץ שֶׁנִּתְעָרֵב בְּדַם חַטָּאת הַנַּעֲשֵׂית בִּפְנִים: אִם נָתַן בַּחוּץ וְחָזַר וְנָתַן בִּפְנִים - כָּשֵׁר[42], נָתַן בִּפְנִים וְחָזַר וְנָתַן בַּחוּץ - פְּסוּלָה. שֶׁדַּם חַטָּאת שֶׁנִּכְנַס לַהֵיכָל, אֲפִלּוּ חַטַּאת יָחִיד הַנֶּאֱכֶלֶת[43] - אֲסוּרָה; שֶׁנֶּאֱמַר: וְכָל חַטָּאת אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָהּ וְגוֹמֵר. וְהוּא[44] שֶׁיָּבוֹא דֶּרֶךְ שַׁעַר הַהֵיכָל, שֶׁנֶּאֱמַר: יוּבָא - דֶּרֶךְ בִּיאָה[45]; אֲבָל אִם הִכְנִיסוֹ בִּפְשִׁפֶּשׁ[46] אוֹ דֶּרֶךְ חַלּוֹן אוֹ גַג - אֵינוֹ נִפְסָל.

יד. פַּר הֶעְלֵם[47] וּשְׂעִיר עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁדָּמָם נִכְנָס לַהֵיכָל[48], אִם הִכְנִיסוֹ לְקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים - נִפְסַל; שֶׁבִּמְקוֹם זֶה פְּנִימָה[49] שֶׁל מְקוֹמָן הוּא[50]. וְכֵן פַּר וְשָׂעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁדָּמָם נִכְנָס לְקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים, אִם הִכְנִיס דָּמָם לְקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים וְהִזָּה מִמֶּנּוּ[51] וְהוֹצִיאוֹ לַהֵיכָל, וְחָזַר וְהִכְנִיסוֹ לְקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים - נִפְסַל[52], וְאֵינוֹ גּוֹמֵר מִמֶּנּוּ הַזָּיוֹת שֶׁבְּקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים; כֵּיוָן שֶׁיָּצָא[53] יָצָא[54]. וְכֵן אִם גָּמַר הַזָּיוֹת שֶׁבְּקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים וְהוֹצִיאָן לַהֵיכָל, וְהִזָּה מִקְצָת הַזָּיוֹת וְהוֹצִיאָן חוּץ לַהֵיכָל[55], וְחָזַר וְהִכְנִיסָן לַהֵיכָל - אֵינוֹ גּוֹמֵר הַזָּיוֹת שֶׁבַּהֵיכָל; שֶׁכֵּיוָן שֶׁיָּצָא הַדָּם חוּץ לִמְקוֹמוֹ נִפְסָל[56].

טו. חַטָּאת שֶׁקִּבֵּל דָּמָהּ בִּשְׁנֵי כּוֹסוֹת וְיָצָא אֶחָד מֵהֶם לַחוּץ - הַפְּנִימִי כָּשֵׁר[57] וְיַזֶּה מִמֶּנּוּ. נִכְנַס אֶחָד מֵהֶם לַהֵיכָל וְהִזָּה מִמֶּנּוּ שָׁם - אַף הַחִיצוֹן פָּסוּל[58]. שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָהּ; אֲפִלּוּ מִקְצָת דָּמָהּ אִם נִכְנַס לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ - נִפְסְלָה.

טז. דַּם חַטָּאת שֶׁהִכְנִיסוֹ לְכַפֵּר בּוֹ בִּפְנִים וְלֹא כִּפֵּר, אֶלָּא הוֹצִיאוֹ וְלֹא הִזָּה מִמֶּנּוּ בִּפְנִים כְּלוּם: אִם הִכְנִיסוֹ בְּשׁוֹגֵג - חֲרֵי זֶה כָּשֵׁר, וּמַזֶּה מִמֶּנּוּ בַּחוּץ, שֶׁהֲרֵי לֹא כִּפֵּר בַּקֹּדֶשׁ; וְאִם הִכְנִיסוֹ בְּמֵזִיד - פָּסוּל[59].

יז. הִכְנִיס[60] הַחַטָּאת עַצְמָהּ לַהֵיכָל - כְּשֵׁרָה; שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָהּ - וְלֹא בְּשָׂרָהּ.

יח. חַטַּאת הָעוֹף שֶׁפִּרְכְּסָהּ וְנִכְנְסָה לַהֵיכָל - כְּשֵׁרָה[61].

יט. הִכְנִיס דַּם חַטַּאת הָעוֹף לַהֵיכָל בְּצַוָּארָהּ - חֲרֵי זֶה סָפֵק אִם הַצַּוָּאר חָשׁוּב כִּכְלִי[62].

כ. נִשְׁפַּךְ[63] דַּם חַטַּאת הָעוֹף וַאֲסָפוֹ[64] - חֲרֵי זֶה סָפֵק[65] אִם הַכְּלִי פּוֹסֵל בְּדָמָהּ אוֹ אֵינוֹ פּוֹסֵל; לְפִיכָךְ תִּשָּׂרֵף[66], כְּכָל חַטַּאת הָעוֹף שֶׁהוּא סָפֵק.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

35) דם חטאות בלבד ניתן מתן ארבע, והמדובר כאן בתערובת דמן של שתי חטאות. 36) "כל הדמים הניתנים על מזבח החיצון, אם נתן מתנה אחת בלבד כיפר". ואסור ליתן מן התערובת יותר ממתנה אחת כדי שלא יעבור במעשה על "לא תוסיף", אבל אם נותן פחות ועובר על "בל תגרע" הרי אינו עושה מעשה. 37) כעין מרזב היה עובר על פני כל רצפת העזרה ופתוח לחוץ ומים עוברים בו. 38) שנתן ארבע המתנות במקומן, וטעונין שפיכה על יסוד המזבח שהוא למטה. 39) אף על פי ששניהם מקומם למטה. מפני שדם העולה טעון זריקה על קיר המזבח ושיירי חטאת נשפכים ישר על היסוד ואסור לשפוך אותם על הקיר, כדי שיזובו על היסוד, כר' יוחנן ורב יהודה שם פא. 40) ברייתא שם פא: "נתן למעלה ולא נמלך, אלו ואלו (רבי אליעזר וחכמים) מודים שיחזור ויתן למטה". 41) כחכמים שם נגד דעת רבי עקיבא ור' אליעזר, המחלוקת היא בפירוש הכתוב (ויקרא ו, כג): "וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקודש לא תאכל באש תשרף". חכמים סוברים חטאת דווקא, אבל שאר קרבנות אינם נפסלים בכך, ורבי עקיבא, ששיטתו לדרוש כל אות שבתורה, מרבה מהמלה "וכל" את כל הקרבנות (שם פב.). 42) ואפילו לא נתן בפנים נתכפרו הבעלים. 43) כי פשוטו של מקרא אפשר לפרש בחטאות ציבור שדמן טעון הזייה בפנים ומצוותן בשריפה. 44) וזה נאמר. 45) רגילה. 46) דלת צדדית קטנה. 47) שגגו בית דין והורו שחלב וכדומה מותר ועשה הציבור על פי הוראתם, מביאים פר לחטאת ודמו טעון הזייה בהיכל על הפרוכת. ואם טעו בעבודה זרה ועשה הציבור, מביאים שעיר לחטאת. 48) מצוותם בכך. 49) כתוב בתורה (שם יח), "הן לא הובא את דמה אל הקודש פנימה", משמע שאם הובא נפסל הקרבן, ופנימה - זה קודש הקדשים. 50) מקומם בהיכל, וקודש הקדשים הוא לפני מן ההיכל. 51) מקצת הזיות ולא גמר הכל. 52) פסול יוצא, אף על פי שדם זה מקומו בהיכל כמצוותו. 53) מחוץ לקדש הקדשים לפני גמר הזיותיו. 54) נפסל ביוצא, ואף על פי שסופו לצאת להיכל - עכשיו מקומו בקודש הקדשים. 55) לעזרה. 56) פסול וודאי. 57) ובגמרא למדו דין זה מהכתוב (שם ו, כג) "אשר יובא וגומר לא תאכל"; הנכנס פוסל (גם מה שלא נכנס) ואין היוצא פוסל את החלק שלא יצא. 58) כחכמים שם שדרשו את הכתוב (שם) יובא "מדמה" ואפילו מקצת דמה, מכיוון שלא כתבה התורה "דמה". 59) ובכיפר בין במזיד בין בשוגג - פסול. 60) שם צב: ואפילו הכניסה קודם קבלת הדם - כשרה. 61) שם, מפני שלא הובאה אלא נכנסה מאליה, והתורה אמרה: אשר יובא. 62) בבהמה אמרנו בהלכה יז שכשרה אף על פי שגם הדם נכנס, אבל בחטאת העוף שואל ר' אבין, מפני שאין דמה טעון קבלה בכלי אלא הכהן מזה ישר מהצוואר אפשר לומר שזה כאילו הכניס הדם בכלי. 63) ישר מהצוואר על הרצפה. 64) לכלי. 65) בעייא שלא נפתרה שם, אם כוונת התורה היא שגם חטאת העוף אינו טעון כלי ומותר להזותו ישר מהצוואר, או התורה אוסרת להשתמש בכלי. 66) מוסב גם אל הדין שבהלכה יט. אבל הבעלים פטורים מלהביא קרבן אחר, כדי שלא יקריב חולין בעזרה.

כא. חַטָּאת[67] שֶׁקִּבֵּל דָּמָהּ בְּאַרְבָּעָה כּוֹסוֹת, וְנָתַן מַתָּנָה אַחַת מִכָּל כּוֹס וְכוֹס - שְׁיָרֵי אַרְבַּעְתָּן נִשְׁפָּךְ עַל הַיְסוֹד, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֶת כָּל דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ. נָתַן אַרְבַּע הַמַּתָּנוֹת מִכּוֹס אֶחָד - שְׁיָרֵי אוֹתוֹ הַכּוֹס נִשְׁפָּךְ עַל הַיְסוֹד, וּשְׁאָר הַכּוֹסוֹת נִשְׁפָּכִין לָאַמָּה[68].

כב. דָּם שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ הַמַּיִם אוֹ לְתוֹךְ דְּמֵי חֵלִין - לֹא יַזֶּה מִמֶּנּוּ, וְאִם הִזָּה - פָּסוּל[69]. נָפַל מַיִם לְתוֹךְ הַדָּם שֶׁבַּמִּזְרָק, אִם יֵשׁ בּוֹ מַרְאֵה דָם - כָּשֵׁר. נָפַל לְתוֹכוֹ יַיִן אוֹ דַם חֵלִין - אוֹמְדִין אוֹתוֹ אִלּוּ הָיוּ מַיִם: אִם רְאוּיִין לְבַטֵּל דָּם שֶׁבַּמִּזְרָק עַד שֶׁלֹּא יִהְיוּ מַרְאֵיהֶן מַרְאֵה דָם - הֲרֵי זֶה לֹא יַזֶּה מִמֶּנּוּ; וְאִם אֵינָם רְאוּיִין לְבַטֵּל מַרְאָיו - יַזֶּה מִמֶּנּוּ.

כג. דַּם הַקֳּדָשִׁים שֶׁנִּתְעָרֵב בְּדַם פְּסוּלֵי הַמִּזְבֵּחַ[70] אוֹ בְּדַם הַקֳּדָשִׁים שֶׁנִּפְסְלוּ בַּשְּׁחִיטָה[71] - יִשָּׁפֵךְ הַכֹּל לָאַמָּה. וַאֲפִלּוּ קָרְבוּ כָּל הַכּוֹסוֹת חוּץ מֵאֶחָד - יִשָּׁפֵךְ לָאַמָּה[72]. וְכָל אוֹתָן הַזְּבָחִים פְּסוּלִים. נִתְעָרֵב בְּדַם הַתַּמְצִית[73] - יִשָּׁפֵךְ לָאַמָּה[74]; וְאִם לֹא שָׁאַל וְנָתַן - כָּשֵׁר.

כד. הָאֵמוּרִין[75] וְאֵיבְרֵי הָעוֹלוֹת[76], וְהַקְּמָצִים[77] וְהַלְּבוֹנָה[78] וּמִנְחוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת[79] אַחַר שֶׁנִּתְקַדְּשׁוּ בִּכְלֵי שָׁרֵת[80], אִם זָרַק אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ עַל גַּבֵּי הָאִשִּׁים בֵּין בַּיָּד[81] בֵּין בִּכְלִי, בֵּין בְּיָמִין בֵּין בִּשְׂמֹאל - הֲרֵי אֵלּוּ כְּשֵׁרִים.

כה. הַיַּיִן וְהַמַּיִם[82] שֶׁנִּסְּכָן בֵּין בִּקְעָרָה בֵּין בְּהִין[83] בֵּין בִּשְׁאָר כְּלֵי הַשָּׁרֵת[84] - כְּשֵׁרִים. נִסְּכָן בִּכְלֵי חֹל אוֹ בְּיָדוֹ - פְּסוּלִין.

כו. אֵיבָרִים שֶׁסִּדְּרָן, וְכֵן קֹמֶץ שֶׁסִּדְּרוֹ, וְסִדֵּר הָעֵצִים שֶׁל מַעֲרָכָה לְמַעְלָה מֵהֶם[85], אוֹ שֶׁסִּדְּרָן מִצִּדֵּי הָעֵצִים - הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם דֶּרֶךְ הַקְטָרָה בְּכָךְ[86] אוֹ אֵין דֶּרֶךְ הַקְטָרָה בְּכָךְ; לְפִיכָךְ לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן לְכַתְּחִלָּה, וְאִם עָשָׂה - הֲרָצָה.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי[1]

א. קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁשְּׁחָטָן בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ - כְּאִלּוּ שְׁחָטָן בַּצָּפוֹן; שֶׁנֶּאֱמַר: וְזָבַחְתָּ עָלָיו אֶת עֹלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלָמֶיךָ - מְלַמֵּד, שֶׁכָּל הַמִּזְבֵּחַ רָאוּי לִשְׁחִיטַת הָעוֹלָה וּשְׁחִיטַת הַשְּׁלָמִים.

ב. עוֹלָה שֶׁשְּׁחָטָהּ בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, אוֹ שֶׁשְּׁחָטָהּ לְמַטָּה וְהֶעֱלָה אוֹתָהּ לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ - יַפְשִׁיט אוֹתָהּ וִינַתְּחֶנָּה בִּמְקוֹמָהּ, וּמוֹרִיד הַקְּרָבַיִם וּמְדִיחָן לְמַטָּה וְחוֹזֵר וּמַעֲלֶה אוֹתָן, וּמוֹרִיד הָעוֹר וְנוֹתְנוֹ לַכֹּהֲנִים.

ג. וְכֵן זְבָחִים שְׁחוּטִים שֶׁעָלוּ לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ - מַפְשִׁיטָן וּמְנַתְּחָן בִּמְקוֹמָן, וּמוֹרִיד הַקְּרָבַיִם וּמְדִיחָן בַּמַּיִם וְחוֹזֵר וּמַעֲלֶה אוֹתָן, וּמוֹרִיד אֶת הָעוֹר וְאֶת הַבָּשָׂר וְנוֹתְנוֹ לַבְּעָלִים, וְחוֹזֵר וּמַקְטִיר אֶת הַשְּׁאָר. וּמִפְּנֵי מָה לֹא יוֹרִיד הַכֹּל, אֶלָּא יַפְשִׁיט וִינַתֵּחַ בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ? שֶׁכָּל הָרָאוּי לָאִשִּׁים, אִם עָלָה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ - לֹא יֵרֵד; שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל הַנֹּגֵעַ בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ. יָכוֹל אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי? תַּלְמוּד לוֹמַר: הִיא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָהּ. מָה עוֹלָה, שֶׁהִיא רְאוּיָה לָאִשִּׁים, אִם עָלְתָה - לֹא תֵרֵד; אַף כָּל הָרָאוּי לָאִשִּׁים, אִם עָלָה - לֹא יֵרֵד.

ד. עוֹלָה שֶׁהֶעֱלָהּ חַיָּה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ - תֵּרֵד, שֶׁעֲדַיִן אֵינָהּ רְאוּיָה.

ה. וְכֵן קֹמֶץ הַמִּנְחָה שֶׁלֹּא נִתְקַדֵּשׁ בִּכְלֵי שָׁרֵת. וְכָל אִסּוּרֵי הַמִּזְבֵּחַ שֶׁעָלוּ - יֵרְדוּ, לְפִי שֶׁאֵינָן רְאוּיִין מִתְּחִלָּתָן.

ו. וְכֵן בֶּהֱמַת קָדָשִׁים שֶׁנִּשְׁחֲטָה בַּלַּיְלָה אוֹ נִשְׁפַּךְ דָּמָהּ אוֹ שֶׁיָּצְאַת חוּץ לָעֲזָרָה, אִם עָלְתָה - תֵּרֵד.

ז. אֲבָל קָדָשִׁים שֶׁלָּנוּ אוֹ שֶׁלָּן הַדָּם אוֹ הַבָּשָׂר אוֹ הָאֵמוּרִים, וְזָבַח שֶׁיָּצָא חוּץ לָעֲזָרָה, אוֹ שֶׁנִּטְמָא אוֹ נִפְסַל בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן אוֹ בְּמַחֲשֶׁבֶת מָקוֹם אוֹ בְּמַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי, אוֹ שֶׁקִּבְּלוּ הַטְּמֵאִים וְזָרְקוּ אֶת דָּמוֹ, הוֹאִיל וּרְאוּיִין בַּעֲבוֹדַת קָרְבָּן הַבָּא בְּטֻמְאָה, וְשֶׁנָּתַן דָּמוֹ חוּץ לִמְקוֹמוֹ, אוֹ קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בַּדָּרוֹם אוֹ שֶׁנִּתְקַבֵּל דָּמָם בַּדָּרוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁכָּל אֵלּוּ פְּסוּלִים, אִם עָלוּ לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ - לֹא יֵרְדוּ.

ח. כֹּל שֶׁפְּסוּלוֹ בַּקֹּדֶשׁ - הַקֹּדֶשׁ מְקַבְּלוֹ. וּכְשֵׁם שֶׁאִם עָלוּ - לֹא יֵרְדוּ, כָּךְ אִם יָרְדוּ - לֹא יַעֲלוּ שְׁנִיָּה, שֶׁהֲרֵי פְּסוּלִין הֵם.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

67) שמצוותה ארבע מתנות. 68) שאין לדם זה דין שיריים שמצוותם להישפך ליסוד המזבח. ולמדו זה מהכתוב (ויקרא ד, כו) "ואת דמו ישפוך" ולא כל דמו. וההיגיון מחייב להעמיד את הכתוב "כל דמו" בנתן מד' כוסות והכתוב "ואת דמו" בכוס אחת. 69) אפילו אם יש בו מראה דם. במשנה שנינו: "דם שנתערב במים אם יש בו מראית דם כשר". ואמר ר' יוחנן שם: "לא שנו אלא שנפלו מים לתוך דם, אבל נפל דם לתוך מים ראשון ראשון בטל", פירוש כל טיפה שנפלה בטלה במים ונפסלה ואינה חוזרת לכשרותה. זה נקרא "דיחוי". 70) כגון בעלי מומים, רובע ונרבע ונעבד כאליל. 71) השחיטה לא נעשתה כהלכתה. 72) ואף על פי שאין בדם הפסול כדי לבטל את הכשר, והטעם, שגזרו חכמים שמא יבואו להתיר גם כשרבו דמי הפסולים על הכשרים. ולא גזרו על תערובת בדם חולין (ראה הלכה כב), מפני שלא שכיח שימצא דם חולין בעזרה וחכמים לא גזרו במקרים שאינם שכיחים - "מילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן". 73) דם שאינו דם הנפש, ופסול לזריקה על המזבח. 74) דם התמצית גם כן שכיח וגזרו בו. 75) חלקי הבהמה שמקטירים אותם על המזבח. 76) כל איבריהן, שעולה כולה נשרפת על המזבח. 77) מנחה באה מן הקמח והכהן קומץ ממנה מלא חפניו ומקטיר על המזבח. 78) מין סממן רוחני. כל מנחה, חוץ למנחת סוטה ומנחת חוטא, נותנים עליה לבונה והיא נקטרת עם הקומץ. 79) כגון מנחת כהן שכולה נשרפת שנאמר (ויקרא ו, טז): וכל מנחת כהן כליל תהיה. 80) אחר הקמיצה. 81) שהוציאם מכלי השרת וזרקם ביד על המזבח. 82) שמנסכים על המזבח. 83) כלי מדה שנתקדש. 84) שלא בכלים המיוחדים להם. 85) כלומר, עליהם. 86) בגמרא שם נאמר נימוק זה רק בקומץ, אבל באיברים הבעייה היא אם "על העצים" שנאמר בתורה הכוונה "על" ממש או סמוך לעצים, כדי שתאחז בהם האש (לחם משנה).
1) יבאר אם כל המזבח ראוי לשחיטת העולה, הדברים שאם יעלו לא ירדו ואם ירדו לא יעלו.

ט. וְאִם מָשְׁלָה בָּהֶם הָאוּר, אַף עַל פִּי שֶׁיָּרְדוּ - יַעֲלוּ שְׁנִיָּה וַיַּשְׁלִים הַקְּטָרָתָן.

י. קֹמֶץ שֶׁנִּתְפַּגֵּל וּמִקְצָתוֹ בָּאָרֶץ וּמִקְצָתוֹ מָשְׁלָה בּוֹ הָאוּר - יַעֲלֶה כֻּלּוֹ.

יא. אֵיבָרִים וַחֲלָבִים וּקְמָצִים שֶׁלָּנוּ בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ - כְּאִלּוּ לָנוּ בָּעֲזָרָה, וְאִם יָרְדוּ - לֹא יַעֲלוּ; אֲבָל אִם לֹא יָרְדוּ - מַקְטִירִין אוֹתָן לְעוֹלָם.

יב. וַאֲוִיר מִזְבֵּחַ - כַּמִּזְבֵּחַ. וְאֵמוּרֵי קָדָשִׁים קַלִּים שֶׁהֶעֱלָן קֹדֶם זְרִיקַת דָּמִים - לֹא יֵרְדוּ, שֶׁהֲרֵי נַעֲשׂוּ לַחְמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ.

יג. הִפְרִישׁ שְׁנֵי אֲשָׁמוֹת לְאַחֲרָיוּת, וְשָׁחַט אֶת שְׁנֵיהֶם, וְקָדַם וְהֶעֱלָה אֲמוּרִים שֶׁל אֶחָד מֵהֶם קֹדֶם זְרִיקָה - הֲרֵי אֵלּוּ יֵרְדוּ.

יד. הַזֶּבַח הַפָּסוּל וְהַנְּסָכִים הַפְּסוּלִים שֶׁעָלוּ לַמִּזְבֵּחַ - הַזֶּבַח לֹא יֵרֵד, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָאוּי לָאִשִּׁים, וְהַנְּסָכִים יֵרְדוּ. וְכֵן נְסָכִים הַבָּאִים בִּפְנֵי עַצְמָן שֶׁנִּפְסְלוּ וְעָלוּ - יֵרְדוּ.

טו. עוֹף שֶׁמְּלָקוֹ זָר וְעָלָה - לֹא יֵרֵד; וְקֹמֶץ הַמִּנְחָה שֶׁקָּמָצוֹ זָר וְעָלָה - יֵרֵד. אַף עַל פִּי שֶׁזֶּה פָּסוּל וְזֶה פָּסוּל - זֶה כְּאִלּוּ לֹא נִתְקַדֵּשׁ כְּלָל. וְאֶחָד הַזָּר וְאֶחָד שְׁאָר הַפְּסוּלִים.

טז. וְאִלּוּ אִם יַעֲלוּ - יֵרְדוּ: כֹּל שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לָאִשִּׁים. בְּשַׂר קָדְשֵׁי קָדָשִׁים וּבְשַׂר קָדָשִׁים קַלִּים, מוֹתַר הָעֹמֶר וּשְׁיָרֵי מְנָחוֹת וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְלֶחֶם הַפָּנִים וְהַקְּטֹרֶת, וְצֶמֶר שֶׁבְּרָאשֵׁי כְּבָשִׂים וְשֵׂעָר שֶׁבִּזְקַן הַתְּיָשִׁים וְהָעֲצָמוֹת וְהַגִּידִים, וְהַקְּרָנַיִם וְהַטְּלָפַיִם בִּזְמַן שֶׁאֵינָן מְחֻבָּרִים, אִם עָלוּ - יֵרְדוּ.

יז. קֹמֶץ שֶׁמְּצָאָה שַׁמְנוֹ עַל הָעֵצֶם וְיָרַד הָעֵצֶם - יַחֲזִירוֹ; שֶׁהַדָּבָר סָפֵק, שֶׁמָּא חִבּוּרֵי עוֹלִין כְּעוֹלִין הֵם חֲשׁוּבִין.

יח. מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי מְקַדֵּשׁ פְּסוּלִין בֵּין רְאוּיִין לוֹ בֵּין שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לוֹ; אֲבָל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן אֵינוֹ מְקַדֵּשׁ אֶלָּא פְּסוּלִין הָרְאוּיִין לוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. כֵּיצַד? מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן שֶׁעָלוּ לוֹ זְבָחִים שֶׁנִּפְסְלוּ - לֹא יֵרְדוּ. עָלְתָה לוֹ קְטֹרֶת זָרָה - תֵּרֵד, שֶׁאֵין הַקְּטֹרֶת זָרָה רְאוּיָה לַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן. אֲבָל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי שֶׁעָלָה לוֹ קֹמֶץ מִנְחָה, בֵּין כָּשֵׁר בֵּין פָּסוּל - לֹא יֵרֵד. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. כְּשֵׁם שֶׁהַמִּזְבֵּחַ מְקַדֵּשׁ אֶת הָרָאוּי לוֹ, כָּךְ הַכֶּבֶשׁ וּשְׁאָר כְּלֵי הַשָּׁרֵת מְקַדְּשִׁין אֶת הָרָאוּי לָהֶם, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר בַּכֵּלִים: כָּל הַנֹּגֵעַ בָּהֶם יִקְדָּשׁ. מִשֶּׁיִּגִּיעַ לַכֶּבֶשׁ דָּבָר הָרָאוּי לוֹ - לֹא יֵרֵד, וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּפְסַל. וְכֵן כְּשֶׁיִּגִּיעַ לִכְלִי שָׁרֵת כָּל דָּבָר הָרָאוּי לוֹ - מִתְקַדֵּשׁ, וְלֹא יִפָּדֶה לְעוֹלָם, וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּפְסַל, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּאִסּוּרֵי הַמִּזְבֵּחַ.

יט. אֵין כְּלֵי הַלַּח מְקַדְּשׁוֹת אֶת הַיָּבֵשׁ, וְלֹא כְּלֵי הַיָּבֵשׁ מְקַדְּשׁוֹת אֶת הַלַּח. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִדּוֹת הַלַּח וְהַיָּבֵשׁ שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ; אֲבָל הַמִּזְרָקוֹת מְקַדְּשׁוֹת הַלַּח וְהַיָּבֵשׁ. וּכְלֵי שָׁרֵת מְקַדְּשִׁין דַּם הַפָּסוּל לְקָרֵב.

כ. כָּל כְּלֵי הַשָּׁרֵת אֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא בַּמִּקְדָּשׁ, וְאֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא מִדַּעַת, וְאֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא מִתּוֹכָן, וְאֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא שְׁלֵמִים. נִקְבוּ, אִם עוֹשִׂין מֵעֵין מְלַאכְתָּן שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין וְהֵם שְׁלֵמִים - מְקַדְּשִׁין, וְאִם לָאו - אֵין מְקַדְּשִׁין. וְאֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא מְלֵאִין. אֲבָל הַמִּדּוֹת אֵין מְקַדְּשׁוֹת חֲסֵרוֹת אֶלָּא אִם דַּעְתּוֹ לְמַלֹּאתָן; וְאִם אֵין דַּעְתּוֹ לְמַלֹּאתָן - מְקַדְּשׁוֹת לְהִפָּסֵל, אֲבָל לֹא לִקָּרֵב.

כא. כְּלֵי שָׁרֵת מְקַדְּשִׁין שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּן לְהִפָּסֵל, אֲבָל לֹא לְהִקָּרֵב. כֵּיצַד? דָּבָר שֶׁמִּצְוָתוֹ בַּיּוֹם שֶׁנִּתְקַדֵּשׁ בִּכְלִי שָׁרֵת בַּלַּיְלָה - נִפְסַל וְיִשָּׂרֵף, אֲבָל אֵינוֹ קָרֵב. כְּגוֹן שֶׁקָּמַץ מִנְחָה בַּלַּיְלָה וְנָתַן קֶמְצָהּ לִכְלִי שָׁרֵת - הֲרֵי זוֹ נִשְׂרֶפֶת.

כב. מִזְבֵּחַ שֶׁנִּפְגַּם - נִפְסְלוּ כָּל הַקָּדָשִׁים שֶׁהָיוּ שָׁם שְׁחוּטִין בַּמִּקְדָּשׁ שֶׁעֲדַיִן לֹא נִזְרַק דָּמָם; שֶׁהֲרֵי אֵין שָׁם מִזְבֵּחַ לִזְרֹק עָלָיו, וְנֶאֱמַר: וְזָבַחְתָּ עָלָיו אֶת עֹלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלָמֶיךָ. כְּלוֹמַר, תִּזְבַּח וְהוּא עוֹמֵד בְּתִקּוּנוֹ, לֹא פָּגוּם.

כג. אֲבָל קָדָשִׁים חַיִּים שֶׁהָיוּ שָׁם בָּעֲזָרָה כְּשֶׁנִּפְגַּם - לֹא נִפְסְלוּ, אֶלָּא כְּשֶׁיִּבָּנֶה הַמִּזְבֵּחַ יִקְרְבוּ; שֶׁאֵין בַּעֲלֵי חַיִּים נִדְחִין.

כד. הִקְדִּישׁ בְּהֵמוֹת עַד שֶׁלֹּא נִבְנָה הַמִّזְבֵּחַ - כְּשֶׁיִּבָּנֶה מַקְרִיבִין אוֹתָן; שֶׁהַדְּחוּי מֵעִקָּרוֹ אֵינוֹ דָחוּי.

כה. וְכֵן אֵין אוֹכְלִין קָדָשִׁים וְהַמִּזְבֵּחַ פָּגוּם, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאָכַלְתָּה מַצּוֹת אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ. וְהוּא הַדִּין לְקָדָשִׁים קַלִּים, שֶׁאֵין אוֹכְלִין אוֹתָן בִּירוּשָׁלַיִם וְהַמִּזְבֵּחַ פָּגוּם עַד שֶׁיִּבָּנֶה.

פֶּרֶק רְבִיעִי[1]

א. וְלַד חַטָּאת וּתְמוּרַת חַטָּאת וְחַטָּאת שֶׁמֵּתוּ בְּעָלֶיהָ וְחַטָּאת שֶׁאָבְדָה וְנִמְצֵאת אַחַר שֶׁכִּפְּרוּ הַבְּעָלִים - הֲרֵי אֵלּוּ יָמוּתוּ. נִמְצֵאת אַחַר שֶׁנִּשְׁחֲטָה הַחַטָּאת הַשְּׁנִיָּה שֶׁהִפְרִישׁ קֹדֶם שֶׁיִּזְרֹק דָּמָהּ - הֲרֵי זוֹ סָפֵק אִם תָּמוּת אִם תִּרְעֶה עַד שֶׁיִּפּוֹל בָּהּ מוּם, לְפִיכָךְ תָּמוּת. וְכֵיצַד הֵן מֵתוֹת? לֹא שֶׁיַּהַרְגֵם בִּכְלִי אוֹ בְּיָדוֹ, אֶלָּא יַכְנִיסֵם לְבַיִת וְנוֹעֵל עֲלֵיהֶם עַד שֶׁיָּמוּתוּ. וּדְבָרִים אֵלּוּ כֻּלָּם מִפִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ נִשְׁמְעוּ. אֵין כָּל הַדְּבָרִים אֲמוּרִים אֶלָּא בְּחַטַּאת יָחִיד בִּלְבַד; אֲבָל חַטַּאת צִבּוּר שֶׁאָבְדָה וְנִמְצֵאת אַחַר כַּפָּרָה, בֵּין רְאוּיָה בֵּין אֵינָהּ רְאוּיָה - תִּרְעֶה עַד שֶׁיִּפּוֹל בָּהּ מוּם, וְתִמָּכֵר וְיִפְּלוּ דָּמֶיהָ לִנְדָבָה. וְאֵין אַתָּה יָכוֹל לוֹמַר בְּחַטַּאת צִבּוּר וְלַד אוֹ תְּמוּרָה אוֹ שֶׁמֵּתוּ בְּעָלֶיהָ, שֶׁכָּל קָרְבְּנוֹת הַצִּבּוּר זְכָרִים, וְאֵין הַצִּבּוּר עוֹשִׂין תְּמוּרָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, וְאֵין כָּל יִשְׂרָאֵל מֵתִים.

ב. פַּר וְשָׂעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁאָבְדוּ וְהִפְרִישׁ אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶן, וְכֵן שְׂעִירֵי עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁאָבְדוּ וְהִפְרִישׁ אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶן - יִרְעוּ עַד שֶׁיִּפּוֹל בָּהֶן מוּם, וְיִמָּכְרוּ וְיִפְּלוּ דְּמֵיהֶן לִנְדָבָה; שֶׁאֵין חַטַּאת הַצִּבּוּר מֵתָה. וְלָמָּה לֹא יִקְרְבוּ עַצְמָן נְדָבָה, שֶׁהֲרֵי זְכָרִים הֵם? גְּזֵרָה לְאַחַר כַּפָּרָה מִשּׁוּם לִפְנֵי כַּפָּרָה.

ג. הַמַּפְרִישׁ חַטָּאתוֹ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ, וְנִמְצֵאת הָרִאשׁוֹנָה וַהֲרֵי שְׁתֵּיהֶם עוֹמְדוֹת: מֻשָּׁךְ אַחַת מִשְּׁתֵיהֶן וְנִתְכַּפֵּר בָּהּ - הָאַחֶרֶת תָּמוּת; בָּא לְהִמָּלֵךְ - אוֹמְרִין לוֹ שֶׁיִּתְכַּפֵּר בָּזוֹ שֶׁהִפְרִישׁ בָּרִאשׁוֹנָה, וְהַשְּׁנִיָּה תִּרְעֶה עַד שֶׁיִּפּוֹל בָּהּ מוּם, וְיִפְּלוּ דָּמֶיהָ לִנְדָבָה. הָיְתָה אַחַת מֵהֶן תְּמִימָה

1) יבאר חטאת ותמורת חטאת של יחיד או של צבור שמתו בעליה וחטאת שאבדה ונמצאת.

וְאַחַת בַּעֲלַת מוּם - תְּמִימָה תִּקְרַב, וּבַעֲלַת מוּם תִּפָּדֶה.
נִשְׁחֲטָה בַּעֲלַת מוּם קֹדֶם שֶׁיִּזְרַק דַּם הַתְּמִימָה - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה. הָיוּ שְׁתֵּיהֶן בַּעֲלֵי מוּמִין - יִמְכְּרוּ שְׁתֵּיהֶן וְיָבִיא מִדְּמֵיהֶם חַטָּאת, וְהַשְּׁאָר יִפֹּל לִנְדָבָה.

ד. הִפְרִישׁ חַטָּאתוֹ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת וְנִמְצְאוּ הָאוֹבְדוֹת וַהֲרֵי שְׁלָשְׁתָּן עוֹמְדוֹת וְנִתְכַּפֵּר בָּרִאשׁוֹנָה - שְׁנִיָּה מֵתָה, וּשְׁלִישִׁית רוֹעָה; נִתְכַּפֵּר בַּשְּׁלִישִׁית - שְׁנִיָּה מֵתָה, וְרִאשׁוֹנָה רוֹעָה; נִתְכַּפֵּר בָּאֶמְצָעִית - שְׁתֵּיהֶם מֵתוֹת.

ה. הַמַּפְרִישׁ שְׁתֵּי חַטָּאוֹת לְאַחֲרָיוּת - מִתְכַּפֵּר בְּאֵי זוֹ שֶׁיִּרְצֶה, וְהַשְּׁנִיָּה תִּרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהּ מוּם, וְיִפְּלוּ דָמֶיהָ לִנְדָבָה.

ו. הִפְרִישׁ חַטָּאת מְעֻבֶּרֶת וְיָלְדָה - הֲרֵי הִיא וּוְלָדָהּ כִּשְׁתֵּי חַטָּאוֹת שֶׁנִּתְפָּרְשׁוּ לְאַחֲרָיוּת.

ז. הַמַּפְרִישׁ חַטָּאתוֹ וְעָבְרָה שְׁנָתָהּ - תִּרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהּ מוּם, וְתִמָּכֵר וְיָבִיא בְּדָמֶיהָ אַחֶרֶת. וְכֵן אִם הִפְרִישׁ חַטָּאתוֹ וְנָפַל בָּהּ מוּם - יָבִיא בְּדָמֶיהָ אַחֶרֶת.

ח. כָּל חַטָּאת שֶׁאָבְדָה וְנִמְצְאַת קֹדֶם כַּפָּרָה, (אַף עַל פִּי שֶׁנִּמְצְאַת בַּעֲלַת מוּם אוֹ שֶׁנִּמְצְאַת אַחַר שֶׁעָבְרָה שְׁנָתָהּ) - אֵינָהּ מֵתָה, אֶלָּא תִּרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהּ מוּם, וְיִפְּלוּ דָמֶיהָ לִנְדָבָה. נִמְצְאַת אַחַר כַּפָּרָה, אַף עַל פִּי שֶׁנִּמְצְאַת בַּעֲלַת מוּם אוֹ עָבְרָה שְׁנָתָהּ, הוֹאִיל וְהָיְתָה אֲבוּדָה בִּשְׁעַת כַּפָּרָה - הֲרֵי זוֹ תָּמוּת.

ט. הָיְתָה גְּנוּבָה אוֹ גְּזוּלָה בִּשְׁעַת כַּפָּרָה וְאַחַר כָּךְ חָזְרָה - אֵינָהּ מֵתָה, אֶלָּא תִּרְעֶה. לֹא שָׁמְעוּ מִמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ אֶלָּא אֲבוּדָה. הָיְתָה עִקַּר אֲבֵדָתָהּ בַּלַּיְלָה, אַף עַל פִּי שֶׁהָיְתָה אֲבוּדָה בִּשְׁעַת כַּפָּרָה - אֵינָהּ מֵתָה, אֶלָּא תִּרְעֶה.

י. אֲבֵדָה מִמֶּנּוּ וְלֹא מִן הָרוֹעֶה, אוֹ שֶׁאֲבֵדָה מִן הָרוֹעֶה וְאֵינָהּ אֲבוּדָה מִבְּעָלֶיהָ - אֵינָהּ מֵתָה, אֶלָּא רוֹעָה.

יא. וְכָל אֵלּוּ שֶׁרוֹעוֹת - רוֹעוֹת עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוּם, וְיִפְּלוּ דְּמֵיהֶן לִנְדָבָה.

יב. הָיְתָה אֲבוּדָה מִמֶּנּוּ וּמִן הָרוֹעֶה וְאַחַר מַכִּירָהּ אֲפִלּוּ בְּסוֹף הָעוֹלָם - הֲרֵי זוֹ סָפֵק, לְפִיכָךְ תָּמוּת.

יג. הָיְתָה נֶחְבֵּאת אֲחוֹרֵי הַדֶּלֶת אוֹ בְּסֵתֶר הַמַּדְרֵגָה - הֲרֵי זוֹ אֲבוּדָה, שֶׁהֲרֵי אֵין אָדָם רוֹאֶה אוֹתָהּ בִּשְׁעַת כַּפָּרָה. הָיְתָה בַּשָּׂדֶה אוֹ בָּאֲגַם - הֲרֵי זוֹ סָפֵק אֲבוּדָה, שֶׁמָּא יֵשׁ שָׁם אָדָם רוֹאֶה אוֹתָהּ בִּשְׁעַת כַּפָּרָה, לְפִיכָךְ תָּמוּת מִסָּפֵק.

יד. הַשּׁוֹלֵחַ חַטָּאתוֹ מִמְּדִינַת הַיָּם - מַקְרִיבִין אוֹתָהּ בְּחֶזְקַת שֶׁהוּא קַיָּם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחַטַּאת הָעוֹף, אוֹ בְּחַטַּאת בְּהֵמָה שֶׁל אִשָּׁה, שֶׁאֵינָהּ בַּת סְמִיכָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. אֲבָל אִשָּׁה וַדַּאי שֶׁמֵּתוּ בְּעָלָיו וְשֶׁכִּפְּרוּ בְּעָלָיו - יִרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, וְיִמָּכֵר וְיִפְּלוּ דָמָיו לִנְדָבָה. שֶׁכֹּל שֶׁבַּחַטָּאת תָּמוּת - בָּאִשָּׁה יִרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, וְיִפְּלוּ דָמָיו לִנְדָבָה.

טו. כָּל אִשָּׁה שֶׁנִּתַּק לִרְעִיָּה, אִם הִקְרִיבוֹ עוֹלָה - כָּשֵׁר. וְלָמָּה לֹא יִקְרַב בְּעַצְמוֹ עוֹלָה לְכַתְּחִלָּה? גְּזֵרָה לְאַחַר כַּפָּרָה מִשּׁוּם לִפְנֵי כַּפָּרָה.

טז. הַמַּפְרִישׁ נְקֵבָה לַאֲשָׁמוֹ - תִּרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהּ מוּם, וְתִמָּכֵר וְיָבִיא בְּדָמֶיהָ אָשָׁם. אִם הִקְרִיב אֲשָׁמוֹ - יִפְּלוּ דָמֶיהָ לִנְדָבָה. וְכֵן וְלָדָהּ.

יז. הִפְרִישׁ נְקֵבָה לְעוֹלָתוֹ וְיָלְדָה זָכָר - יִרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, וְיָבִיא בְּדָמָיו עוֹלָה.

יח. אֲבָל הֶדְיוֹט שֶׁהִפְרִישׁ זָכָר לְחַטָּאת, וְנָשִׂיא שֶׁהִפְרִישׁ שְׂעִירָה לְחַטָּאת, וְכֹהֵן מָשִׁיחַ שֶׁהִפְרִישׁ פָּרָה לְחַטָּאת - הֲרֵי אֵלּוּ אֵין מִתְקַדְּשִׁין לֹא קְדֻשַּׁת הַגּוּף וְלֹא קְדֻשַּׁת דָּמִים, לְפִיכָךְ יִמָּכְרוּ שֶׁלֹּא בְּמוּם.

יט. הֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי וְנוֹדַע לוֹ שֶׁלֹּא חָטָא אוֹ שֶׁחָטָא וַדַּאי: אִם עַד שֶׁלֹּא נִשְׁחַט - יִרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, וְיִפְּלוּ דָמָיו לִנְדָבָה; מִפְּנֵי שֶׁלִּבּוֹ שֶׁל אָדָם דָּוֶה עַל עֲוֹנוֹתָיו, וְהוֹאִיל וְעַל סָפֵק הִפְרִישׁוֹ - גָּמַר בְּלִבּוֹ לְהַקְדִּישׁ. הִפְרִישׁוֹ אֲפִלּוּ עַל פִּי עֵדִים וְהוּזַמּוּ - יִפְּלוּ דָמָיו לִנְדָבָה. וְאִם אַחַר שֶׁנִּשְׁחַט נוֹדַע לוֹ - הַדָּם יִשָּׁפֵךְ וְהַבָּשָׂר יִשָּׂרֵף, כִּשְׁאָר פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין. נוֹדַע לוֹ אַחַר שֶׁנִּזְרַק הַדָּם - הַבָּשָׂר יֵאָכֵל לַכֹּהֲנִים כְּכָל הָאֲשָׁמוֹת.

כ. אָשָׁם וַדַּאי אֵינוֹ כֵּן. אִם עַד שֶׁלֹּא נִשְׁחַט נוֹדַע לוֹ שֶׁלֹּא חָטָא - יֵצֵא וְיִרְעֶה בָּעֵדֶר כִּשְׁאָר הַחֲלִיִּין, וְאֵין בּוֹ קְדֻשָּׁה כְּלָל; וְאִם מִשֶּׁנִּשְׁחַט - הֲרֵי זֶה יִקָּבֵר; וְאִם מִשֶּׁנִּזְרַק הַדָּם - הַבָּשָׂר יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה, כִּשְׁאָר פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין.

כא. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב בְּאָשָׁם תָּלוּי וְהִפְרִישׁ שְׁנַיִם לְאַחֲרָיוּת - מִתְכַּפֵּר בְּאֶחָד, וְהַשֵּׁנִי יִרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, וְיִפְּלוּ דָמָיו לִנְדָבָה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּאָשָׁם וַדַּאי שֶׁהוּא כֵּן.

כב. כָּל הָאֲשָׁמוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה בָּאִין בְּנֵי שְׁתַּיִם וּבָאִים בְּכֶסֶף שְׁקָלִים; חוּץ מֵאֲשַׁם מְצֹרָע וַאֲשַׁם נָזִיר, שֶׁהֵם בְּנֵי שָׁנָה וְאֵין לִדְמֵיהֶם קִצְבָּה. אָשָׁם תָּלוּי בָּא מִן הַקְּטַנִּים אוֹ מִן הַגְּדוֹלִים. וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁאֵינוֹ בָּא אֶלָּא בְּכֶסֶף שְׁקָלִים.

כג. הוּזְלוּ אֵילִים וְלֹא יִמָּצֵא אֵיל בִּשְׁתֵּי סְלָעִים - אֵין לוֹ תַּקָּנָה, אֶלָּא יִשְׁהֶה עַד שֶׁיּוּקְרוּ וְיָבִיא בִּשְׁתֵּי סְלָעִים; שֶׁהֲרֵי הִקְפִּידָה תּוֹרָה עַל דָּמָיו וְנָתְנָה לוֹ קִצְבָּה.

כד. הִפְרִישׁ אֲשָׁמוֹ, וְהָיָה בִּשְׁעַת הַפְרָשָׁה יָפֶה סֶלַע, וּבִשְׁעַת כַּפָּרָה יָפֶה שְׁתַּיִם - כָּשֵׁר; שֶׁהַדָּחוּי מֵעִקָּרוֹ אֵינוֹ דָחוּי, וַעֲדַיִן לֹא נִרְאָה עַד שֶׁנַּעֲשָׂה שָׁוֶה שְׁתַּיִם. וְאַף עַל פִּי שֶׁהִשְׁבִּיחַ מֵאֵלָיו - אָדָם מִתְכַּפֵּר בְּשֶׁבַח הֶקְדֵּשׁ. הָיָה בִּשְׁעַת הַפְרָשָׁה יָפֶה שְׁתַּיִם, וּבִשְׁעַת כַּפָּרָה יָפֶה סֶלַע - הֲרֵי זֶה פָּסוּל. חָזַר וְנַעֲשָׂה יָפֶה שְׁתַּיִם - יַחֲזוֹר לְכִשְׁרוּתוֹ; שֶׁאֵין בַּעֲלֵי חַיִּים נִדְחִין, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. לָמָּה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְמוּם שֶׁנִּפַּל וְעָבַר.

כה. הִפְרִישׁ שְׁתֵּי סְלָעִים לְאָשָׁם, וְלָקַח בָּהֶם שְׁנֵי אֵילִים לְאָשָׁם, אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן יָפֶה שְׁתֵּי סְלָעִים - יִקְרַב לַאֲשָׁמוֹ, וְהַשֵּׁנִי יִרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, וְיִפְּלוּ דָמָיו לִנְדָבָה.

כו. הָיָה חַיָּב בְּאָשָׁם בֶּן שָׁנָה וְהֵבִיא בֶּן שְׁתַּיִם, אוֹ בְּבֶן שְׁתַּיִם וְהֵבִיא בֶּן שָׁנָה, אוֹ שֶׁשְּׁחָטוֹ מְחֻסַּר זְמַן בַּבְּעָלִים - פָּסוּל, וּתְעֻבַּר צוּרָתוֹ וְיֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה. זֶה הַכְּלָל: כָּל הַפָּסוּל בְּחַטָּאת - פָּסוּל בְּאָשָׁם; חוּץ מִן הָאָשָׁם שֶׁשְּׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ, שֶׁהוּא כָּשֵׁר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

כז. עוֹלַת נָזִיר, עוֹלַת יוֹלֶדֶת, עוֹלַת מְצֹרָע, שֶׁשְּׁחָטָן בְּנֵי שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ וְיוֹם אֶחָד, אוֹ מְחֻסְּרֵי זְמַן בַּבְּעָלִים -

כְּשֵׁרִים וּטְעוּנִין נְסָכִים. זֶה הַכְּלָל: כֹּל שֶׁאֵינוֹ פּוֹסֵל בְּעוֹלַת נְדָבָה - אֵינוֹ פּוֹסֵל בְּעוֹלַת חוֹבָה, בֵּין עָלְתָה לַבְּעָלִים בֵּין שֶׁלֹּא עָלְתָה לָהֶם.

יום חמישי ט"ז אלול ה'תשע"א

פֶּרֶק חֲמִישִׁי[1]

א. הַמַּפְרִישׁ מָעוֹת לְחַטָּאתוֹ וָמֵת - יֵלְכוּ הַמָּעוֹת לְיָם הַמֶּלַח[2]. וְכֵן הַמַּפְרִישׁ מָעוֹת לְחַטָּאתוֹ וְאָבְדוּ, וְהִקְרִיב חַטָּאת תַּחְתֵּיהֶן, וְנִמְצְאוּ הַמָּעוֹת אַחַר כַּפָּרָה - יֵלְכוּ לְיָם הַמֶּלַח[3].

ב. הִפְרִישׁ מָעוֹת לְחַטָּאתוֹ וְאָבְדוּ, וְהִפְרִישׁ מָעוֹת אֲחֵרוֹת תַּחְתֵּיהֶן, וְלֹא הִסְפִּיק לִקַּח בָּהֶן חַטָּאת עַד שֶׁנִּמְצְאוּ מָעוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת - יָבִיא מֵאֵלּוּ וְאֵלּוּ לְחַטָּאת, וְהַשְּׁאָר יִפְּלוּ לִנְדָבָה[4].

ג. הִפְרִישׁ מָעוֹת לְחַטָּאתוֹ וְאָבְדוּ, וְהִפְרִישׁ חַטָּאת תַּחְתֵּיהֶן, וְלֹא הִסְפִּיק לְהַקְרִיבָהּ עַד שֶׁנִּמְצְאוּ הַמָּעוֹת, וַהֲרֵי הַחַטָּאת בַּעֲלַת מוּם - תִּמָּכֵר, וְיָבִיא מֵאֵלּוּ וְאֵלּוּ חַטָּאת, וְהַשְּׁאָר יִפְּלוּ לִנְדָבָה.

ד. הִפְרִישׁ חַטָּאתוֹ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ מָעוֹת תַּחְתֶּיהָ, וְלֹא הִסְפִּיק לִקַּח בָּהֶם עַד שֶׁנִּמְצְאַת חַטָּאתוֹ, וַהֲרֵי הִיא בַּעֲלַת מוּם - תִּמָּכֵר, וְיָבִיא מֵאֵלּוּ וְאֵלּוּ חַטָּאת, וְהַשְּׁאָר יִפְּלוּ לִנְדָבָה.

ה. הִפְרִישׁ[5] שְׁנֵי צִבּוּרֵי מָעוֹת לְאַחֲרָיוּת - מִתְכַּפֵּר בְּאֶחָד מֵהֶם, וְהַשֵּׁנִי יִפֹּל לִנְדָבָה[6].

ו. הַמַּפְרִישׁ חַטָּאתוֹ אוֹ דְּמֵי חַטָּאתוֹ, וּכְסָבוּר שֶׁהוּא חַיָּב וְנִמְצָא שֶׁאֵינוֹ חַיָּב - חֲרֵי אֵלּוּ חֻלִּין[7] וְלֹא נִתְקַדְּשׁוּ. הִפְרִישׁ שְׁתַּיִם אוֹ דְּמֵי שְׁתַּיִם, וּכְסָבוּר שֶׁהוּא חַיָּב שְׁתַּיִם וְנִמְצָא שֶׁאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת - יָבִיא אַחַת, וְהַשְּׁאָר[8] יִפְּלוּ לִנְדָבָה[9].

ז. הַלּוֹקֵחַ מָעוֹת בְּיָדוֹ[10] אוֹ שֶׁהָיָה מְלַקֵּט[11] וְאָמַר: אֵלּוּ אָבִיא מֵהֶם חַטָּאתִי - הַמּוֹתָר חֻלִּין[12]. וְכֵן יֵרָאֶה לִי, שֶׁהַדָּבָר קַל וָחֹמֶר בִּשְׁאָר הַקָּרְבָּנוֹת[13] שֶׁהַמּוֹתָר חֻלִּין.

ח. הַמַּפְרִישׁ מָעוֹת לְמִנְחַת חוֹטֵא וְהֵבִיא מֵהֶם מִנְחָתוֹ[14], אוֹ שֶׁהִפְרִישׁ מִנְחַת חוֹטֵא וְהוֹתִירָהּ[15] - הַמּוֹתָר יָבִיא מִנְחַת נְדָבָה[16]. אֲבָל מוֹתַר עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל, שֶׁהִיא הַחֲבִתִּין[17] - יִרְקַב. וְכֵן מוֹתַר לַחְמֵי תוֹדָה וּמוֹתַר לַחְמוֹ שֶׁל נָזִיר - יִרְקְבוּ[18]. וּמוֹתַר דְּמֵי נְסָכָיו - יִפְּלוּ לִנְדָבָה[19]. כְּבָר בֵּאַרְנוּ בִּשְׁקָלִים, שֶׁמּוֹתַר הַשְּׁקָלִים - חֻלִּין.

ט. מוֹתַר קִנֵּי זָבִים[20], קִנֵּי זָבוֹת, קִנֵּי יוֹלְדוֹת, חַטָּאוֹת וַאֲשָׁמוֹת - מוֹתְרֵיהֶם יִפְּלוּ לִנְדָבָה[21] וְיִקְרְבוּ עוֹלוֹת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. מוֹתַר עוֹלָה[22] - לְעוֹלָה. מוֹתַר שְׁלָמִים - לִשְׁלָמִים. מוֹתַר מִנְחָה - לְמִנְחָה. מוֹתַר פֶּסַח - לִשְׁלָמִים[23]. מוֹתַר נְזִירִים[24] - לִנְזִירִים. מוֹתַר נָזִיר - לְאוֹתוֹ נָזִיר[25]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁמּוֹתַר חַטָּאת לִנְדָבָה? בְּחַטָּאת קְבוּעָה[26]; אֲבָל מִי שֶׁהוּא חַיָּב בְּקָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד[27] שֶׁהִפְרִישׁ מָעוֹת לְחַטַּאת בְּהֵמָה וְהֶעֱנִי[28] -

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) יבאר המפריש מעות לחטאתו ומת או אבדו והקריב חטאת תחתיהן. 2) דינם כחטאת שמתו בעליה, וכדי שלא ייכשלו בהם בני אדם משליכים אותם לים המלח. 3) כחטאת שכיפרו בעליה. 4) לעולות ציבור. 5) אבל אסור לקחת קצת מציבור זה וקצת מזה, בניגוד לדינים שבהלכות ב־ד שנאמר בהם "יביא מאלו ומאלו". 6) כמו בהפריש שתי חטאות לאחריות, למעלה פרק ד הלכה ה. 7) שזה הקדש טעות ועל מנת כן לא הקדישו. 8) בהפריש דמים המובן כפשוטו, ובהפריש בהמות הכוונה שירעו עד שיפול בהן מום וימכרן ויקנו חטאת אחת ושאר הכסף יפול לנדבה. 9) מפני שחלה עליהם קדושה. 10) לקח בידו בבת אחת כמה מטבעות. 11) מצרף פרוטה לפרוטה עד שנתלקט סכום גדול. 12) אם קנה בהם בהמה לחטאת ונשאר מותר, הרי הוא חולין, מפני שאמר, אביא מהם חטאתי, לא הקדיש כולם אלא כדי מחירו של הקרבן. וכל זה כשאמר "אביא מהם", אבל כשאמר "אלו לחטאת", - המותר נדבה, מפני שהקדיש כולן. 13) חטאת באה לכפרה על חטא, ואולי התכוון לתת יותר מחובתו, מפני שלבו נוקפו, מה שאין כן בקרבנות נדבה ולפיכך קל וחומר הוא שהמותר חולין. 14) ונשאר חלק מהכסף. 15) הביא קמח יותר ממה שהיה צריך להביא. 16) ככל מותר חטאת שקרב נדבה. במשנה שקלים פרק ז הלכה ד שנינו: זה מדרש דרש יהוידע הכהן וכו' כל הבא משום חטאת ושום אשמה, יקח בהם עולות. מלשונו של רבינו משמע שהחוטא מקריב את המותר כמנחת נדבה, אבל בגמרא שם אמרו שזה כמותר החטאת והרי שנינו שם, שמותר חטאת הוא לקיץ המזבח לעולות ציבור. 17) כהן גדול מקריב בכל יום מנחה עשירית האיפה סולת והיא נקראת מנחת חביתין. 18) והטעם, מפני שלא מצאנו לחם קרב בפני עצמו, אלא כתוספת לקרבן, ואין לצרף מותר זה לקרבנו של נזיר אחר, כי הנזיר האחר חייב להביא לחמי נזיר משלו, כמפורש בתורה ואינו יכול להוסיף עליהם. ומזה הטעם גם לחמי תודה ירקבו, כי אין להם תקנה. 19) נסכים קדשי קדשים הם ודינם כמותר חטאת ואשם. 20) זב סופר שבעה ימים נקיים מראיית זיבה ואחר כך הוא חייב להביא קרבן שתי תורים או שני בני יונה (ויקרא טו, יד) ובלשון התלמוד זוג עופות זה נקרא קן. 21) לנדבות ציבור. 22) שהפריש מעות לעולת נדבה וקנה מהם בהמה ונשארו מעות, יקנה בהן עוד עולה וגם השנייה היא נדבת יחיד בניגוד למותר חטאת ואשם שנופל לנדבת ציבור. 23) בירושלמי שם למדו דין זה מהכתוב "ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים" (שם ג, ו) דבר שאינו בא אלא מן הצאן - שלמים. ומה הוא שאינו בא אלא מן הצאן ולא מן הבקר? זה פסח. 24) אם גבו כספים לקנות קרבנות בשביל כמה נזירים ואחרי שקנו נשארו מעות, יקנו בהן קרבנות בשביל נזירים אחרים. 25) הכסף היה מיוחד לאותו נזיר ולפיכך אין לקנות בו קרבן נזיר אחר, אלא הוא מביא במותר זה קרבן נדבה. במשנה כתוב בפירוש: "מותר נזיר - לנדבה". 26) בין עני בין עשיר מביא אותו קרבן. רוב החטאות קבועות הן. 27) עשיר מביא חטאת בהמה ועני מביא שתי תורים או שני בני יונה ואם הוא עני מדוכא מביא עשירית האיפה סולת למנחה. בלשון התלמוד: "דלי דלות". העובר על שבועה או טמא שנכנס למקדש או אכל קודש חייב קרבן עולה ויורד (שלוש דרגות: בהמה, עופות, סולת. ויקרא ה). ויולדת (שתי דרגות: כבש, עופות. שם יב, ז־ח). 28) ירד מנכסיו.

מֵבִיא תַּחְתֵּיהֶם עוֹף וּמְחַלְּקָן[29] עַל הָעוֹף וְיֵהָנֶה מֵהֶם[30].
וְכֵן אִם הִפְרִישׁ דְּמֵי הָעוֹף וְהֶעֱנִי[31] - מֵבִיא תַּחְתֵּיהֶם
עֲשִׂירִית הָאֵיפָה וִיחַלֵּל הַמָּעוֹת עָלֶיהָ וְיֵהָנֶה בָּהֶם.
י. הִפְרִישׁ בְּהֵמָה וְנָפַל בָּהּ מוּם - תִּמְכֹּר וְיָבִיא בְּדָמֶיהָ עוֹף.
אֲבָל אִם הִפְרִישׁ עוֹף וְנִפְסַל - לֹא יָבִיא בְּדָמָיו עֲשִׂירִית
הָאֵיפָה; שֶׁאֵין לָעוֹף פִּדְיוֹן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּאִסּוּרֵי הַמִּזְבֵּחַ[32].
יא. כָּל חַיָּבֵי קִנִּין[33] שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁהִפְרִישׁוּ מָעוֹת לְקִנְיָנָן, רָצָה
לְהָבִיא בְּכָל הַמָּעוֹת חַטַּאת הָעוֹף לְבַדָּהּ - יָבִיא[34], רָצָה
לְהָבִיא בָּהֶן עוֹלַת הָעוֹף לְבַדָּהּ - יָבִיא. אֲפִלּוּ אָמַר: אֵלּוּ
דְּמֵי חַטָּאתִי וְאֵלּוּ דְּמֵי עוֹלָתִי - יֵשׁ לוֹ[35] לְעָרֵב הַמָּעוֹת וְלִקַּח
בָּהֶן כְּאֶחָד חַטָּאתוֹ וְעוֹלָתוֹ, אוֹ לִקַּח בַּכֹּל חַטָּאת אוֹ עוֹלָה;
שֶׁאֵין הַקִּנִּין מִתְפָּרְשׁוֹת[36] אֶלָּא בִּלְקִיחַת הַבְּעָלִים[37] אוֹ
בַּעֲשִׂיַּת כֹּהֵן[38].
יב. לְפִיכָךְ[39], אִם הִפְרִישׁ מָעוֹת לְקִנִּין סְתָם וָמֵת - יִפְּלוּ
כָּל אוֹתָן הַמָּעוֹת הַסְּתוּמִין לִנְדָבָה[40], שֶׁהֲרֵי כֻּלָּן רְאוּיִין
לָבוֹא עוֹלָה.
יג. מִי שֶׁהָיָה מְחַיָּב חַטָּאת וְאָמַר: הֲרֵי עָלַי עוֹלָה[41],
וְהִפְרִישׁ מָעוֹת וְאָמַר: אֵלּוּ לְחוֹבָתִי[42], רָצָה לְהָבִיא בָּהֶן
חַטַּאת בְּהֵמָה - יָבִיא, עוֹלַת בְּהֵמָה - יָבִיא. מֵת וְהִנִּיחַ
הַמָּעוֹת - יֵלְכוּ לְיָם הַמֶּלַח[43].

פֶּרֶק שִׁשִּׁי[1]

א. כָּל הַזְּבָחִים שֶׁנִּתְעָרֵב בָּהֶן אַחַת מֵחַטָּאוֹת הַמֵּתוֹת אוֹ
שׁוֹר הַנִּסְקָל, אֲפִלּוּ אֶחָד בְּרִבּוֹא - כֻּלָּן יָמוּתוּ, לְפִי שֶׁבַּעֲלֵי
חַיִּים חֲשׁוּבִין הֵן וְאֵינָם בְּטֵלִין. וְאִם הִקְרִיב - הֲרֵצָה, שֶׁאֵין
בַּעֲלֵי חַיִּים נִדְחִין.
ב. נִתְעָרֵב בָּהֶן אֶחָד מֵאִסּוּרֵי הַמִּזְבֵּחַ - יִרְעוּ כֻּלָּם עַד שֶׁיִּפֹּל
בָּהֶן מוּם, וְיִמָּכְרוּ, וְיָבִיא בִּדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן מֵאוֹתוֹ הַמִּין
שֶׁל קָדָשִׁים שֶׁנִּתְעָרֵב.
ג. נִתְעָרְבוּ קָדָשִׁים בְּחֻלִּין תְּמִימִים - יִמָּכְרוּ הַחֻלִּין
שֶׁבַּתַּעֲרֹבֶת לְצָרְכֵי אוֹתוֹ הַמִּין וְיִקְרְבוּ כֻּלָּן. כֵּיצַד? אַרְבַּע
בְּהֵמוֹת שְׁלָמִים שֶׁנִּתְעָרְבוּ בְּאַרְבַּע בְּהֵמוֹת חֻלִּין תְּמִימִים -
יִמָּכְרוּ הָאַרְבַּע שֶׁל חֻלִּין לְמִי שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהָבִיא שְׁלָמִים
וְיִקְרְבוּ הַכֹּל שְׁלָמִים. וְכֵן בְּעוֹלָה אוֹ בְּאָשָׁם. וְהַדָּמִים חֻלִּין
לְכָל דָּבָר, שֶׁהֲרֵי דְּמֵי חֻלִּין הֵן.

ד. נִתְעָרֵב שׁוֹר הֶקְדֵּשׁ בִּשְׁוָרִים שֶׁל חֹל - גָּדוֹל שֶׁבְּכֻלָּן
הֶקְדֵּשׁ, וְיִמָּכְרוּ הַשְּׁאָר לְצָרְכֵי אוֹתוֹ הַמִּין. נִתְעָרְבוּ קָדָשִׁים
בְּקָדָשִׁים מִין בְּמִינוֹ - זֶה יִקְרַב לְשֵׁם בְּעָלָיו, וְזֶה יִקְרַב לְשֵׁם
בְּעָלָיו, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין כָּל אֶחָד מֵהֶן מַכִּיר קָרְבָּנוֹ. בַּמֶּה
דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקָרְבְּנוֹת נָשִׁים, שֶׁאֵין בָּהֶם סְמִיכָה; אֲבָל
קָרְבְּנוֹת אֲנָשִׁים, הוֹאִיל וְכָל אֶחָד צָרִיךְ לִסְמֹךְ עַל רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ
- חֲרֵי אֵלּוּ לֹא יִקְרְבוּ עַד שֶׁיִּתֵּן הָאֶחָד חֶלְקוֹ לַחֲבֵרוֹ, אוֹ עַד
שֶׁיִּפֹּל מוּם בַּכֹּל, וְיִמָּכְרוּ, וְיָבִיאוּ כָּל אֶחָד בִּדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן
מֵאוֹתוֹ הַמִּין.
ה. נִתְעָרְבוּ מִין בְּשֶׁאֵינוֹ מִינוֹ, כְּגוֹן עוֹלָה בִּשְׁלָמִים -
לֹא יִקְרְבוּ אֲפִלּוּ כַּחֲמוּרָה שֶׁבָּהֶן, שֶׁאֵין מְבִיאִין קָדָשִׁים
לְבֵית הַפְּסוּל.
ו. וּכְשֵׁם שֶׁאֵין מְמַעֲטִין בִּזְמַן אֲכִילָתָן, כָּךְ אֵין מְמַעֲטִין
בְּאוֹכְלֵיהֶן וְלֹא בִּמְקוֹם אֲכִילָתָן. אֶלָּא כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? יִרְעוּ
הַכֹּל עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶם מוּם, וְיִמָּכֵר כָּל אֶחָד מֵהֶן לְבַדּוֹ, וְיָבִיא
בִּדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן מִמִּין זֶה, וּבִדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן מִמִּין
הָאַחֵר, וְיַפְסִיד הַמּוֹתָר מִבֵּיתוֹ.
ז. אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר הִקְרִיב עוֹלָה שֶׁחַיָּב בָּהּ אוֹ שְׁלָמִים
שֶׁהָיָה חַיָּב לְהַקְרִיבָן - חֲרֵי זֶה מַקְרִיב מִדְּמֵי הַתַּעֲרֹבֶת עוֹלָה
אַחֶרֶת וּשְׁלָמִים אֲחֵרִים.
ח. חַטָּאת שֶׁנִּתְעָרְבָה בִּשְׁלָמִים - יִרְעוּ הַכֹּל עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶן
מוּם, וְיָבִיא בִּדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן שְׁלָמִים, וּבִדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן
חַטָּאת. וְאִם קָדַם וְהִקְרִיב חַטָּאת אַחֶרֶת עַל חַטָּאת
שֶׁהִפְרִישָׁהּ לוֹ - כֻּלָּן יָמוּתוּ.
ט. וְכֵן אִם נִתְעָרְבוּ מָעוֹת חַטָּאת בְּמָעוֹת אָשָׁם - לוֹקֵחַ
שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת, וּמְחַלֵּל דְּמֵי חַטָּאת בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא עַל
חַטָּאת, וּדְמֵי אָשָׁם עַל אָשָׁם. וְאִם כְּבָר קָרְבָה חַטָּאתוֹ -
יוֹלִיךְ כָּל הַמָּעוֹת לְיָם הַמֶּלַח. וְאִם כְּבָר קָרְבָה אַשָּׁמוֹ - יִפְּלוּ
הַכֹּל לִנְדָבָה.
י. תּוֹדָה שֶׁנִּתְעָרְבָה בִּתְמוּרָתָהּ - שְׁתֵּיהֶן תִּקָּרַבְנָה, וְיָנִיף
הַלֶּחֶם עִמָּהֶן. וְכָךְ אִם נִתְעָרְבָה תּוֹדָה בִּשְׁאָר זְבָחִים, אַף עַל
פִּי שֶׁקָּרְבָה תּוֹדָתוֹ - יִרְעוּ הַכֹּל עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוּם, וְיָבִיא
בִּדְמֵי הַיָּפֶה תּוֹדָה אַחֶרֶת, וּבִדְמֵי הַיָּפֶה זֶבַח אַחֵר.
יא. נִתְעָרְבָה בְּאֵיל נָזִיר - שְׁתֵּיהֶם תִּקָּרַבְנָה, וְיָנִיף
הַלֶּחֶם עִמָּהֶן.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

29) מעביר קדושתן על העופות והן יוצאות לחולין. 30) כמכסף חולין. 31) דלי דלות. 32) אבל מעות שהפריש לקנות בהן עוף יש להן חילול כמו שנתבאר בהלכה ט. 33) סתם קן פירושו שני עופות. אחד לחטאת ואחד לעולה. 34) ויקנה עוף אחר לעולה. 35) מותר לו. 36) נקבעות איזהו לחטאת ואיזהו לעולה. 37) כשהבעלים קנו בפירוש עוף זה לחטאת ועוף זה לעולה, אבל אם קנה זוג סתם ואחר כך אמר זה יהיה חטאת וזה עולה, מותר לו לשנות. 38) הכהן רשאי להקריב איזה שירצה לחטאת או לעולה, אם הבעלים לא קבעו בשעת לקיחה ואף על פי שקבעו בין לקיחה להקרבה. 39) מפני שהוא רשאי לקנות בכל הדמים עולה. 40) ואין דינם כדמי חטאת שמתו הבעלים שצריך להשליכם לים המלח. 41) ומוטלת עליו חובה להביא עולה. 42) ולא פירש אם לחטאת או לעולה והרי שתיהן חובה עליו. 43) ולמה לא יפלו לנדבה כמו בהלכה יב? אין שני הדברים דומים זה לזה. בהלכה יב אפילו אם הבעלים אומרים אלו לחטאת ואלו לעולה רשאים הם לעשות כולן לעולה ולפיכך "כולן ראויים לבוא לעולה", מה שאין כן בהלכה זו שמסופקים אנו אם התכוון לחטאת או לעולה ומפני הספק ילכו לים המלח, וכל זה כשמת ולא גילה דעתו למה התכוון, אבל כשהוא מביא מדמים אלו חטאת או עולה הרי הוא מגלה את כוונתו באמירתו "לחובתי" (לחם משנה). 1) יבאר כל הזבחים שנתערב בהן אחת מהחטאות או אחד מאיסורי מזבח.

יב. בְּכוֹר שֶׁנִּתְעָרֵב בְּפֶסַח - שְׁנֵיהֶם יִרְעוּ עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶם מוּם, וְיֵאָכְלוּ כִּבְכוֹר. וְלָמָּה לֹא יִקְרְבוּ? לְפִי שֶׁהַפֶּסַח נֶאֱכָל לְכָל אָדָם עַד חֲצוֹת, וְהַבְּכוֹר לִשְׁנֵי יָמִים, וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא לַכֹּהֲנִים; וְאֵין מְבִיאִין קָדָשִׁים לְבֵית הַפְּסוּל, וְאֵין מְמַעֲטִין בַּאֲכִילָתָן.

יג. וְכֵן מַעֲשֵׂר שֶׁנִּתְעָרֵב בְּפֶסַח, כְּשֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוּם יֵאָכְלוּ כְּמַעֲשֵׂר. הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר שֶׁנִּתְעָרְבוּ - יֵאָכְלוּ בְּמוּמָן.

יד. וְכֵן שְׁאָר קָדָשִׁים שֶׁנִּתְעָרְבוּ בִּבְכוֹר וּבְמַעֲשֵׂר - יִרְעוּ עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶם מוּם, וְיֵאָכְלוּ כִּבְכוֹר שֶׁנָּפַל בּוֹ מוּם אוֹ כְּמַעֲשֵׂר שֶׁנָּפַל בּוֹ מוּם.

טו. אֵשֶׁם שֶׁנִּתְעָרֵב בִּשְׁלָמִים, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מַקְרִיבִין מִשְּׁנֵיהֶן אֶלָּא הָאֵמוּרִין אֲבָל הַבָּשָׂר נֶאֱכָל - לֹא יִקְרְבוּ, אֶלָּא יִרְעוּ עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוּם, וְיָבִיא בִּדְמֵי הַיָּפֶה אָשָׁם, וּבִדְמֵי הַיָּפֶה שְׁלָמִים, וְהַמּוֹתָר יַפְסִיד מִבֵּיתוֹ. וְאִם קָדַם וְהִקְרִיב אֲשָׁמוֹ - שְׁנֵיהֶן יִפְּלוּ לִנְדָבָה.

טז. כָּל הַקָּדָשִׁים אֶפְשָׁר שֶׁיִּתְעָרְבוּ מִין בְּמִינוֹ, חוּץ מִן הַחַטָּאת עִם הָאָשָׁם; שֶׁאֵין הָאָשָׁם אֶלָּא מִזִּכְרֵי כְּבָשִׂים, וְאֵין לְךָ חַטָּאת מִן הַכְּבָשִׂים אֶלָּא נְקֵבָה.

יז. וְכָל אֵלּוּ הַמִּתְעָרְבִין בַּחַיִּים, אִם הִקְרִיב - הֲרֵצָה, שֶׁאֵין בַּעֲלֵי חַיִּים נִדְחִין.

יח. בְּהֵמָה שֶׁנִּמְצֵאת מִירוּשָׁלַיִם וְעַד מִגְדַּל עֵדֶר, וּכְמִדָּתָהּ לְכָל רוּחַ: אִם נְקֵבָה בַּת שְׁנָתָהּ הִיא - כּוֹנְסָהּ לְכִפָּה עַד שֶׁתָּמוּת, שֶׁמָּא חַטָּאת הִיא. הָיְתָה בַּת שְׁתַּיִם - יְבִיאֶנָּה שְׁלָמִים, וְיָבִיא עִמָּהּ לֶחֶם, שֶׁמָּא תּוֹדָה הִיא. מָצָא זָכָר בֶּן שְׁתֵּי שָׁנִים - אֵין לוֹ תַּקָּנָה, שֶׁמָּא אָשָׁם הוּא וַעֲדַיִן לֹא כִּפְּרוּ בְּעָלָיו. מָצָא זָכָר בֶּן שָׁנָה - מַנִּיחוֹ עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, וּמֵבִיא שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת תַּחְתָּיו, וּמַתְּנֶה וְאוֹמֵר: אִם עוֹלָה הָיָה - זֶה עוֹלָה תַּחְתָּיו, וְאִם שְׁלָמִים הָיָה - זֶה שְׁלָמִים תַּחְתָּיו; וּמַקְרִיב הָאֶחָד עוֹלָה, וּנְסָכָיו מִשֶּׁל צִבּוּר, וְהָאַחֵר שְׁלָמִים עִם הַלֶּחֶם, שֶׁמָּא תּוֹדָה הָיָה. וּמַה יֵּעָשֶׂה בָּזֶה הַנִּמְצָא? יֵאָכֵל בְּמוּמוֹ. שֶׁאֶפְשָׁר הָיָה בְּכוֹר אוֹ מַעֲשֵׂר - בְּמוּמוֹ הוּא נֶאֱכָל; וְאִם פֶּסַח אַחַר זְמַנּוֹ הוּא - הֲרֵי זֶה שְׁלָמִים; וּבִזְמַנּוֹ - הַכֹּל נִזְהָרִין בּוֹ. וְאִם תֹּאמַר: שֶׁמָּא אֲשַׁם נָזִיר אוֹ אֲשַׁם מְצֹרָע הוּא - אֵינָן מְצוּיִין תָּמִיד, לְפִיכָךְ לֹא חָשׁוּ לָהֶן.

יט. נִתְעָרְבוּ קָדָשִׁים בְּקָדָשִׁים אַחַר שֶׁנִּשְׁחֲטוּ - יֵאָכְלוּ כֶּחָמוּר שֶׁבָּהֶן. נִתְעָרְבוּ בִּפְסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין אוֹ בְּחֻלִּין שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בָּעֲזָרָה - תִּרְעֶבֶר צוּרָתָן וְיֵצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרֵפָה.

כ. אֵיבְרֵי חַטָּאת שֶׁנִּתְעָרְבוּ בְּאֵיבְרֵי עוֹלָה - מַנִּיחִין הַכֹּל עַד שֶׁיִּפְּסְדוּ וּתְעֶבֶר צוּרָתָן, וְשׁוֹרְפִין אוֹתָן בָּעֲזָרָה בַּמָּקוֹם שֶׁשּׁוֹרְפִין פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין.

כא. אֵבֶר שֶׁל בַּעֲלֵי מוּמִין שֶׁנִּתְעָרֵב בְּאֵיבְרֵי קָדָשִׁים, אֲפִלּוּ אֵבֶר בְּאֶלֶף אֵיבָרִים - יֵצְאוּ הַכֹּל לְבֵית הַשְּׂרֵפָה. וַאֲפִלּוּ קָרְבוּ כֻּלָּן חוּץ מֵאֶחָד מִן הַתַּעֲרֹבֶת - הֲרֵי זֶה יִשָּׂרֵף בָּעֲזָרָה בַּמָּקוֹם שֶׁשּׁוֹרְפִין פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין.

כב. חֲתִיכוֹת קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁנִּתְעָרְבוּ בַּחֲתִיכוֹת קָדָשִׁים קַלִּים, אוֹ הַנֶּאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד בְּנֶאֱכָלִין לִשְׁנֵי יָמִים - יֵאָכְלוּ כְּחָמוּר שֶׁבָּהֶן.

כג. חֲתִיכָה שֶׁל חַטָּאת טְמֵאָה שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּמֵאָה חֲתִיכוֹת שֶׁל חַטָּאת טְהוֹרָה, וְכֵן פְּרוּסָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים שֶׁנִּטְמָא שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּמֵאָה פְּרוּסוֹת שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים הַטָּהוֹר - הֲרֵי זֶה תַּעֲלֶה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בִּתְרוּמוֹת.

כד. אֲבָל חֲתִיכָה שֶׁל חַטָּאת שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּמֵאָה חֲתִיכוֹת שֶׁל חֻלִּין, וְכֵן פְּרוּסָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים הַטָּהוֹר שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּמֵאָה פְּרוּסוֹת שֶׁל חֻלִּין - הֲרֵי אֵלּוּ לֹא יַעֲלוּ, אֶלָּא יֵאָכֵל הַכֹּל לַכֹּהֲנִים כְּכָל הַמְּדֻמָּעוֹת.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי[1]

א. כָּל הַפְּסוּלִין לַעֲבוֹדָה שֶׁמָּלְקוּ - מְלִיקָתָן פְּסוּלָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁאוֹתוֹ הָעוֹף פָּסוּל - אֵינוֹ כִּנְבֵלַת הָעוֹף הַטָּהוֹר לְטַמְּאָה. וְכֵן אִם מָלַק בַּלַּיְלָה, אוֹ שֶׁשָּׁחַט חֻלִּין בִּפְנִים וְקָדָשִׁים בַּחוּץ - אֵינָם כַּנְּבֵלָה.

ב. מָלַק תּוֹרִים שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּן וּבְנֵי יוֹנָה שֶׁעָבַר זְמַנָּם, וְשֶׁיָּבֵשׁ גַּפָּהּ וְשֶׁנִּסְמֵית עֵינָהּ וְשֶׁנִּקְטְעָה רַגְלָהּ - הֲרֵי זוֹ נְבֵלָה לְכָל דָּבָר. זֶה הַכְּלָל: כֹּל שֶׁהָיָה פְּסוּלָהּ בַּקֹּדֶשׁ - פְּסוּלָה וְאֵינָהּ נְבֵלָה; לֹא הָיְתָה פְּסוּלָהּ בַּקֹּדֶשׁ - הֲרֵי זוֹ נְבֵלָה לְכָל דָּבָר.

ג. לְפִיכָךְ, הַמּוֹלֵק וְנִמְצֵאת טְרֵפָה, אוֹ שֶׁמָּלַק בְּסַכִּין, אוֹ שֶׁמָּלַק חֻלִּין בִּפְנִים וְקָדָשִׁים בַּחוּץ - הֲרֵי זוֹ נְבֵלָה לְכָל דָּבָר; שֶׁאֵין הַמְּלִיקָה מַתֶּרֶת וּמְטַהֶרֶת אֶלָּא דָּבָר שֶׁהוּא כָּשֵׁר לַמִּזְבֵּחַ.

ד. אֲבָל הַנִּרְבָּע, וְהַמֻּקְצָה וְהַנֶּעֱבָד, וְהָאֶתְנָן וְהַמְּחִיר, וְהַטֻּמְטוּם וְהָאַנְדְּרוֹגִינוֹס, שֶׁנִּמְלְקוּ - הֲרֵי אֵלּוּ נְבֵלָה לְכָל דָּבָר, וּמְטַמְּאִין בְּגָדִים בְּבֵית הַבְּלִיעָה; שֶׁאֵין הַקְּדֻשָּׁה חָלָה עֲלֵיהֶן, וַהֲרֵי אֵין פְּסוּלָן בַּקֹּדֶשׁ.

ה. כְּבָר בֵּאַרְנוּ בְּמַעֲשֵׂה הַקָּרְבָּנוֹת, שֶׁחַטַּאת הָעוֹף נַעֲשֵׂית לְמַטָּה, וְעוֹלַת הָעוֹף לְמַעְלָה. חַטַּאת הָעוֹף שֶׁעָשָׂאָהּ לְמַעְלָה - פְּסוּלָה. בֵּין שֶׁעָשָׂה הַזָּיָתָהּ כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת בֵּין שֶׁעָשָׂאָהּ כְּמַעֲשֵׂה עוֹלָה, בֵּין שֶׁעָשָׂאָהּ לְשֵׁם עוֹלָה בֵּין שֶׁעָשָׂאָהּ לְשֵׁם חַטָּאת.

ו. וְכֵן עוֹלַת הָעוֹף שֶׁעָשָׂאָהּ לְמַטָּה, אֲפִלּוּ מָלַק סִימָן אֶחָד לְמַטָּה וְסִימָן אֶחָד לְמַעְלָה - פְּסוּלָה. בֵּין שֶׁמְּלָקוֹ כְּמִלִּיקַת עוֹלָה בֵּין שֶׁעָשָׂאָהּ כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת, בֵּין שֶׁעָשָׂאָהּ לְשֵׁם חַטָּאת בֵּין שֶׁעָשָׂאָהּ לְשֵׁם עוֹלָה.

ז. חַטַּאת הָעוֹף שֶׁמְּלָקָהּ לְמַטָּה כְּמִלִּיקַת עוֹלָה לְשֵׁם חַטָּאת, אוֹ כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת לְשֵׁם עוֹלָה, אוֹ כְּמַעֲשֵׂה עוֹלָה לְשֵׁם עוֹלָה - פְּסוּלָה.

ח. וְכֵן עוֹלַת הָעוֹף שֶׁעָשָׂאָהּ לְמַעְלָה כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת לְשֵׁם עוֹלָה, אוֹ כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת לְשֵׁם חַטָּאת - פְּסוּלָה. כְּמַעֲשֵׂה עוֹלָה לְשֵׁם חַטָּאת - כְּשֵׁרָה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא עָלְתָה לַבְּעָלִים לְשֵׁם חוֹבָה.

1) יבאר כל הפסולין לעבודה שמלקו, והמולק בלילה, וכל שהיה פסולו בקודש.

ט. כָּל אֵלּוּ הָעוֹפוֹת שֶׁנִּפְסְלוּ מִפְּנֵי מְקוֹם עֲשִׂיָּתָן אוֹ מִפְּנֵי שִׁנּוּי מַעֲשֵׂיהֶן אוֹ שִׁנּוּי שְׁמָם - אֵינָן כְּנִבְלַת הָעוֹף לְטַמְּאָה. וְכֵן חַטַּאת הָעוֹף אוֹ עוֹלַת הָעוֹף שֶׁנִּתְפַּגְּלָה אוֹ נִטְמְאָה אוֹ נַעֲשֵׂית נוֹתָר - אֵינָהּ מְטַמְּאָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה כְּנִבְלַת הָעוֹף. שֶׁכָּל אֵלּוּ פְּסוּלָן בַּקֹּדֶשׁ.

י. חַטַּאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסָּפֵק - נַעֲשֵׂית כְּמִצְוָתָהּ, וְאֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת, אֶלָּא תִּשָּׂרֵף כְּכָל פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין. וְכֵיצַד תָּבוֹא עַל הַסָּפֵק? כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה הָאִשָּׁה סְפֵק זָבָה אוֹ סְפֵק יוֹלֶדֶת וְכֹל כַּיּוֹצֵא בָזֶה. וְאֵין לָנוּ חַטַּאת בְּהֵמָה עַל סָפֵק; שֶׁאִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם חָטָא אִם לֹא חָטָא - יָבִיא אָשָׁם תָּלוּי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת שְׁגָגוֹת.

יא. חַטַּאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסָּפֵק וְנוֹדַע לָהּ שֶׁהִיא חַיֶּבֶת בָּהּ וַדַּאי: אִם עַד שֶׁלֹּא נִמְלְקָה נוֹדַע לָהּ - תֵּעָשֶׂה וַדָּאִית וְתֵאָכֵל; וְאִם אַחַר שֶׁנִּמְלְקָה נוֹדַע לָהּ - הֲרֵי זֶה גּוֹמֵר הַדָּיָּת דָּמָהּ וְתַמְצִיתוֹ וְתִשָּׂרֵף, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ: חַטַּאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסָּפֵק תֵּאָכֵל, שֶׁהֲרֵי בַּתְּחִלָּה עַל סָפֵק בָּאָה.

יב. נוֹדַע לָהּ שֶׁאֵינָהּ חַיֶּבֶת בָּהּ מֵאַחַר שֶׁנִּמְלְקָה - הֲרֵי זוֹ תִּקָּבֵר.

יום שישי י"ז אלול ה'תשע"א

פֶּרֶק שְׁמִינִי[1]

א. חַטַּאת הָעוֹף[2] שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּעוֹלַת הָעוֹף[3], אוֹ עוֹלַת הָעוֹף שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּחַטַּאת הָעוֹף, אֲפִלּוּ אַחַת בְּרִבּוֹא - כֻּלָּן יָמוּתוּ[4]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיוּ מְפֹרָשׁוֹת בִּשְׁעַת לְקִיחַת הַבְּעָלִים זוֹ חַטַּאת וְזוֹ עוֹלָה; אֲבָל אִם הֵבִיא עוֹפוֹת לְחוֹבָתוֹ, מֵהֶן חַטָּאת וּמֵהֶן עוֹלָה, וְלֹא פֵּרֵשׁ אֶלָּא כֻּלָּן סְתוּמוֹת, וְנִתְעָרְבָה חַטָּאת אוֹ עוֹלָה בְּחוֹבָה[5] זוֹ הַסְּתוּמָה - יֵשׁ לָהֶן דִּינִים אֲחֵרִים[6].

ב. וְכֵיצַד דִּינֵיהֶן? אִם נִתְעָרְבָה חַטָּאת בְּחוֹבָה[7] זוֹ הַסְּתוּמָה - אֵין כָּשֵׁר אֶלָּא מִנְיַן חַטָּאוֹת שֶׁבַּחוֹבָה בִּלְבַד[8]; אֲבָל מִנְיַן הָעוֹלוֹת שֶׁבַּחוֹבָה עִם הַחַטָּאת שֶׁנִּתְעָרְבָה בָּהֶן - פְּסוּלִין[9], שֶׁהֲרֵי נִתְעָרְבָה חַטָּאת בְּעוֹלוֹת.

ג. לְפִיכָךְ, אִם הָיְתָה הַחוֹבָה שְׁתַּיִם בְּחַטָּאת[10] - חֲצִי הַחוֹבָה כָּשֵׁר[11], וְחֶצְיָהּ פָּסוּל. וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֻּלָּן לְמַטָּן, כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת.

ד. וְכֵן אִם נִתְעָרְבָה עוֹלָה בְּחוֹבָה זוֹ הַסְּתוּמָה - אֵין כָּשֵׁר אֶלָּא מִנְיַן עוֹלוֹת שֶׁבַּחוֹבָה; אֲבָל מִנְיַן הַחַטָּאוֹת שֶׁבַּחוֹבָה עִם הָעוֹלָה שֶׁנִּתְעָרְבָה בָּהֶן - פְּסוּלִין, שֶׁהֲרֵי נִתְעָרְבָה עוֹלָה בְּחַטָּאת. בֵּין שֶׁהָיְתָה הַחוֹבָה הַסְּתוּמָה מְרֻבָּה עַל הָעוֹלוֹת שֶׁנִּתְעָרֵב בָּהּ, בֵּין שֶׁהָיוּ הָעוֹלוֹת מְרֻבִּין עַל הַחוֹבָה הַסְּתוּמָה, בֵּין שֶׁהָיוּ שְׁתֵּיהֶן שָׁוֹת - אֵין כָּשֵׁר אֶלָּא מִנְיַן עוֹלוֹת שֶׁבַּחוֹבָה. לְפִיכָךְ, אִם הָיְתָה הַחוֹבָה שְׁתַּיִם בְּעוֹלוֹת - חֲצִי הַחוֹבָה כָּשֵׁר, וְחֶצְיָהּ פָּסוּל. וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֻּלָּן לְמַעְלָה, כְּמַעֲשֵׂה עוֹלָה.

ה. חוֹבָה סְתוּמָה וְחוֹבָה אַחֶרֶת סְתוּמָה שֶׁנִּתְעָרְבוּ, בֵּין שֶׁהָיוּ שְׁתֵּיהֶן מִשֵּׁם אֶחָד, כְּגוֹן קְנֵי זָבִים עִם קְנֵי זָבִים, אוֹ מִשְּׁנֵי שֵׁמוֹת, כְּגוֹן קְנֵי זָבִים עִם קְנֵי יוֹלְדוֹת, בֵּין שֶׁהָיוּ שְׁתֵּיהֶם לְאָדָם אֶחָד בֵּין שֶׁהָיוּ לִשְׁנַיִם: אִם הָיוּ שְׁתֵּיהֶן שָׁוֹת[12] - מֻחְצָה כָּשֵׁר וּמֻחְצָה פָּסוּל[13]. בֵּין שֶׁעָשָׂה הַכֹּל לְמַעְלָה אוֹ הַכֹּל לְמַטָּה, אוֹ עָשָׂה חֶצְיָן לְמַעְלָה וְחֶצְיָן לְמַטָּה - לְעוֹלָם מֻחְצָה כָּשֵׁר וּמֻחְצָה פָּסוּל. מִפְּנֵי שֶׁהַכֹּל חֶצְיָן עוֹלָה וְחֶצְיָן חַטָּאת, וְהַחַטָּאת לְמַטָּה וְהָעוֹלָה לְמַעְלָה. אִם עָשָׂה הַכֹּל לְמַעְלָה - חֶצְיָן כְּשֵׁרוֹת וְהֵן עוֹלוֹת, וְאִם עָשָׂה כֻּלָּן לְמַטָּה -

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) יבאר חטאת העוף שנתערבה בעולת העוף מפורשות או סתומות. 2) נקדים פירושם של מונחים אחדים הנזכרים כמה פעמים בשלושת הפרקים הבאים: א) "קן" - משמעותו שתי תורים או שני בני יונה שהופרשו להקריבם על המזבח. ב) "חובה" או "קן חובה" - קן, אחד חטאת ואחד עולה שאדם מחוייב להביא. ג) "קן סתומה" - קן חובה, שבשעת לקיחתו, לא קבעו הבעלים איזה עוף לחטאת ואיזה לעולה. ד) "קן נדבה" - אדם שהתנדב להקריב "קן" מביא שני עופות כאמור, ושניהם עולות. ה) "פרידה" - עוף אחד. 3) אפילו אחת בריבוא. 4) מפני שחטאת נעשית בחציו התחתון של המזבח ועולה בעליון, ואם שינה פסול. 5) קן שלם, היינו זוג, אחד לחטאת ואחד לעולה. 6) מפני שהרשות ביד הבעלים להקריב איזה מהם שירצה לחטאת או לעולה. 7) כגון קן של זב, זבה, יולדת ענייה או של חוטא עני שנכנס למקדש או אכל קודש בטומאה, או שעבר על שבועה, שמביא קן במקום כבשה. 8) לדוגמא: אם הביא שני קינים שהם ארבעה עופות יכול להקריב מהם שתי חטאות, שהרי רשאי הוא להקריב למטה שתי חטאות מתוך שני הקינים איזה מהם שירצה ואין כאן כל חשש של תערובת עולה, אבל שלוש חטאות אסור לו להקריב, כי שמא כל שלושת העופות שהקריב הם מן קיני החובה ואין בהם רק שתי חטאות. 9) אחרי שהקריב שתי חטאות נשארו בתערובת שתי עולות וחטאת אחת וכל עוף הוא ספק חטאת שנתערבה, ספק עולה. והוא הדין אם נתערבה עולה בשני קיני חובה, מקריב שתי עולות, ושלושת עופות שנשארו - פסולים. 10) לשון המשנה שם. ופירשום הראב"ד והרא"ש, שמספר העופות שבקיני החובה היה פי שניים ממספר החטאות שנתערבו, כגון שנתערבו שתי חטאות בשני קינים סתומים. והמדובר כשהקריב הכהן חציים למעלה וחציים למטה בהתאם לסיומה של המשנה הקודמת. ודינם: חצי כשר וחצי פסול, פירוש שלושה עופות כשרים ושלושה פסולים, כי אנו חוששים שמא הקריב למעלה שתי החטאות שנתערבו ועוף אחד מהסתומות ונפסלו שתי החטאות ורק העוף השלישי הוא עולה וכשר, ולמטה הוקרבו שתי חטאות מקיני חובה ועולה השנייה ואם כן השתיים כשרות והעולה פסולה. 11) כשנתערב מספר זוגי של חטאות ועשה חצי התערובת למעלה וחצי למטה כשר חצי התערובת, אבל אם נתערב מספר בלתי זוגי, כגון חטאת אחת, אין אפשרות מציאותית לחלק את כל התערובת לחצאים, אלא את מניין החובה, ולפיכך דייק רבינו וכתב: "חצי החובה כשר" שזה שייך בכל תערובת שהיא. 12) מספר הקנים של האחת כמספר הקנים של השנייה. 13) במשנה שם: אחת לזו ואחת לזו, שתיים לזו, ושתיים לזו, שלוש לזו ושלוש לזו - מחצה כשר ומחצה פסול. ורבינו ממשיך ומבאר כאן טעמו

חֲצָיָן כְּשֵׁרוֹת וְהֵן חַטָּאוֹת. עָשָׂה חֲצָיָן לְמַטָּה וְחֲצָיָן לְמַעְלָה - חֲצִי הַחֵצִי שֶׁנַּעֲשָׂה לְמַעְלָה כָּשֵׁר מִפְּנֵי הַתַּעֲרֹבֶת[14] וְהוּא עוֹלוֹת, וַחֲצִי הַחֵצִי שֶׁל מַטָּה כָּשֵׁר וְהוּא חַטָּאוֹת.

ו. הָיוּ שְׁתֵּי הַחוֹבוֹת הַסְּתוּמוֹת שֶׁנִּתְעָרְבוּ זוֹ גְּדוֹלָה מִזּוֹ, כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה אַחַת אַרְבַּע עוֹפוֹת וְהַשְּׁנִיָּה שֵׁשׁ: אִם עָשָׂה הַכֹּל לְמַעְלָה אוֹ עָשָׂה הַכֹּל לְמַטָּה - מֶחֱצָה פָּסוּל וּמֶחֱצָה כָּשֵׁר, וּמִטַּעַם שֶׁבֵּאַרְנוּ קכח; עָשָׂה חֲצָיָן לְמַטָּה וְחֲצָיָן לְמַעְלָה: אִם אַחַר שֶׁשָּׁאַל עָשָׂה כֵּן - הַמּוּעָט כָּשֵׁר, וְאִם מִדַּעְתּוֹ עָשָׂה - הַמְרֻבֶּה כָּשֵׁר.

ז. זֶה הַכְּלָל: כֹּל שֶׁעָשָׂה הַכֹּהֵן מִדַּעְתּוֹ חֲצָיָן לְמַעְלָה וְחֲצָיָן לְמַטָּה, וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִשֶּׁל אֶחָד לְמַעְלָה וּלְמַטָּה - חֲרֵי זֶה הַמְרֻבֶּה כָּשֵׁר; הוֹאִיל וְדָבָר יָדוּעַ שֶׁמִּקְצָת קָרְבְּנוֹתָיו לְמַעְלָה וּמִקְצָתָם לְמַטָּה, יִהְיוּ כָּל קָרְבְּנוֹתָיו[15] כְּשֵׁרִים.

ח. שְׁנַיִם שֶׁלָּקְחוּ קִנֵּיהֶן בְּעֵרוּב, אוֹ שֶׁנָּתְנוּ דְּמֵי קִנֵּיהֶן לַכֹּהֵן - לְאֵיזֶה שֶׁיִּרְצֶה הַכֹּהֵן יַקְרִיב חַטָּאת, וּלְאֵיזֶה שֶׁיִּרְצֶה יַקְרִיב עוֹלָה; שֶׁאֵין הַקִּנִּין מִתְפָּרְשִׁין אֶלָּא בִּלְקִיחַת הַבְּעָלִים אוֹ בַּעֲשִׂיַּת הַכֹּהֵן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ט. הָיוּ לִפְנֵי הַכֹּהֵן חַטָּאוֹת וְעוֹלוֹת, עָשָׂה שְׁתֵּיהֶן[16] לְמַעְלָה אוֹ שְׁתֵּיהֶן לְמַטָּה - מֶחֱצָה כָּשֵׁר[17] וּמֶחֱצָה פָּסוּל. עָשָׂה חֲצָיָן לְמַעְלָה וְחֲצָיָן לְמַטָּה, וְלֹא יָדַע אִם הַחַטָּאוֹת הֵם שֶׁעָשָׂה לְמַטָּה אוֹ הָעוֹלוֹת - חֲרֵי הַכֹּל פָּסוּל; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: הָעוֹלוֹת הֵם שֶׁעָשָׂה לְמַטָּה וְהַחַטָּאוֹת לְמַעְלָה.

י. הָיוּ לְפָנָיו שְׁלֹשָׁה צִבּוּרֵי עוֹפוֹת, אֶחָד חַטָּאוֹת וְאֶחָד עוֹלוֹת וְהָאֶחָד סָתוּם, חֶצְיוֹ עוֹלוֹת וְחֶצְיוֹ חַטָּאוֹת וְלֹא פֵּרֵשׁ: אִם עָשָׂה כֻּלָּן לְמַעְלָה אוֹ לְמַטָּה - מֶחֱצָה כָּשֵׁר[18] וּמֶחֱצָה פָּסוּל.

יא. עָשָׂה חֲצָיָן לְמַעְלָה וְחֲצָיָן לְמַטָּה[19] - אֵין הַכָּשֵׁר אֶלָּא הַסָּתוּם בִּלְבַד[20] שֶׁעָשָׂה חֶצְיוֹ לְמַעְלָה וְחֶצְיוֹ לְמַטָּה. וְהוּא מִתְחַלֵּק בֵּין הַבְּעָלִים[21] וְעוֹלֶה לִשְׁנֵיהֶן[22], שֶׁחֲרֵי הַכֹּהֵן אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְאֵי זֶה מֵהֶן פֵּרֵשׁ וּלְאֵי זֶה מֵהֶן הָיָה הַסָּתוּם. וּשְׁנֵי הַצִּבּוּרִין הַמְפֹרָשִׁין פְּסוּלִין; שֶׁחֲרֵי לֹא יָדַע אֵי זֶה עָשָׂה לְמַעְלָה וְאֵי זֶה עָשָׂה לְמַטָּה, וְשֶׁמָּא הָעוֹלָה נַעֲשִׂית לְמַטָּה וְהַחַטָּאת לְמַעְלָה.

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי[1]

א. קֶן סְתוּמָה שֶׁפָּרַח מִמֶּנָּה גוֹזָל לָאֲוִיר, אוֹ שֶׁפָּרַח לְבֵין הָעוֹפוֹת שֶׁיָּמוּתוּ כֻּלָּן, אוֹ שֶׁמֵּת גוֹזָל אֶחָד - יִקַּח זוּג לַשֵּׁנִי.

ב. פָּרַח לְבֵין הַקְּרֵבוֹת - פָּסוּל וּפוֹסֵל אֶחָד כְּנֶגְדּוֹ; שֶׁהַגּוֹזָל הַפּוֹרֵחַ מִקֵּן סְתוּמָה לְבֵין הַקְּרֵבוֹת - פָּסוּל וּפוֹסֵל אֶחָד כְּנֶגְדּוֹ. כֵּיצַד? פָּרַח גוֹזָל מִן הַסָּתוּם לַעֲשָׂרָה עוֹפוֹת סְתוּמוֹת: אִם עָשָׂה חֲמִשָּׁה לְמַטָּה וְשִׁשָּׁה לְמַעְלָה - חֲרֵי חָמֵשׁ עוֹלוֹת כְּשֵׁרוֹת מֵהַשִּׁשָּׁה שֶׁל מַעְלָה, וְאַרְבַּע חַטָּאוֹת כְּשֵׁרוֹת מֵהַחֲמִשָּׁה עוֹפוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ לְמַטָּה; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: שֶׁמָּא הַגּוֹזָל הַפּוֹרֵחַ הוּא אֶחָד מִחֲמִשָּׁה שֶׁל מַטָּה. וְכֵן אִם עָשָׂה מֵהֶם שִׁשָּׁה לְמַטָּה וַחֲמִשָּׁה לְמַעְלָה - נִמְצָא הַכָּשֵׁר חָמֵשׁ חַטָּאוֹת וְאַרְבַּע עוֹלוֹת; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: שֶׁמָּא הַגּוֹזָל מֵחֲמִשָּׁה שֶׁל מַעְלָה. נִמְצָא הַכָּשֵׁר מֵהָעֲשָׂרָה תִּשְׁעָה. חֲרֵי פָּסַל אֶחָד.

ג. אַרְבָּעָה עוֹפוֹת סְתוּמוֹת וְאַרְבָּעָה עוֹפוֹת שְׁנִיּוֹת סְתוּמוֹת, פָּרַח אֶחָד מִן הָרִאשׁוֹנוֹת לַשְּׁנִיּוֹת - פָּסַל אֶחָד מִן הַשְּׁנִיּוֹת. אַחַר שֶׁנִּתְעָרְבוּ חָזַר אֶחָד מִן הַשְּׁנִיּוֹת וּפָרַח לָרִאשׁוֹנוֹת - פָּסַל אֶחָד מִן הָרִאשׁוֹנוֹת. וְנִמְצָא הַכָּשֵׁר מִן הָרִאשׁוֹנוֹת שְׁתַּיִם בִּלְבַד.

ד. חָזַר אֶחָד וּפָרַח מִן הָרִאשׁוֹנוֹת לַשְּׁנִיּוֹת, אֲפִלּוּ כָּל הַיּוֹם - אֵינוֹ מוֹסִיף לְהַפְסִיד יָתֵר עַל זֶה; שֶׁאֲפִלּוּ הֵן מְעֹרָבוֹת כֻּלָּן זוֹ בְּזוֹ - מֶחֱצָה כָּשֵׁר וּמֶחֱצָה פָּסוּל, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ה. צִבּוּר אֶחָד יֵשׁ בּוֹ שְׁנֵי עוֹפוֹת, וּבַשֵּׁנִי אַרְבָּעָה, וּבַשְּׁלִישִׁי שִׁשָּׁה, וּבָרְבִיעִי שְׁמוֹנָה, וּבַחֲמִישִׁי עֲשָׂרָה, וּבַשִּׁשִּׁי שְׁנֵים עָשָׂר, וּבַשְּׁבִיעִי אַרְבָּעָה עָשָׂר, וּפָרַח גּוֹזָל מִן הָרִאשׁוֹנָה לַשְּׁנִיָּה, וְאֶחָד מִן הַשְּׁנִיָּה לַשְּׁלִישִׁית, וּמִשְּׁלִישִׁית לִרְבִיעִית, וּמֵרְבִיעִית לַחֲמִישִׁית, וּמֵחֲמִישִׁית לְשִׁשִּׁית, וּמִשִּׁשִּׁית לִשְׁבִיעִית, וְחָזַר אֶחָד וּפָרַח מִצִּבּוּר לְצִבּוּר עַד שֶׁחָזַר לָרִאשׁוֹנָה שֶׁפָּרַח מִמֶּנָּה רִאשׁוֹנָה - פּוֹסֵל אֶחָד בַּהֲלִיכָתוֹ וְאֶחָד בַּחֲזִירָתוֹ. הָרִאשׁוֹנָה וְהַשְּׁנִיָּה אֵין לָהֶם כְּלוּם, וְהַשְּׁלִישִׁית יֵשׁ לָהּ שְׁנֵי עוֹפוֹת, וְהָרְבִיעִית יֵשׁ לָהּ אַרְבָּעָה, וְהַחֲמִישִׁית יֵשׁ לָהּ שִׁשָּׁה, וְהַשִּׁשִּׁית יֵשׁ לָהּ שְׁמוֹנָה, וְהַשְּׁבִיעִית יֵשׁ לָהּ שְׁנֵים עָשָׂר. חָזַר אֶחָד וּפָרַח פַּעַם שְׁנִיָּה מִזּוֹ לָזוֹ, וְחָזַר אֶחָד וּפָרַח מִן הָאַחֲרוֹנָה לְשֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנָּה עַד שֶׁחָזַר לָרִאשׁוֹנָה - פּוֹסֵל אֶחָד בַּהֲלִיכָתוֹ וְאֶחָד בַּחֲזִירָתוֹ. הַשְּׁלִישִׁית וְהָרְבִיעִית אֵין לָהֶם כְּלוּם, וְהַחֲמִישִׁית יֵשׁ לָהּ שְׁנֵי עוֹפוֹת כְּשֵׁרִים, וְהַשִּׁשִּׁית יֵשׁ לָהּ אַרְבָּעָה, וְהַשְּׁבִיעִית יֵשׁ לָהּ עֲשָׂרָה. פָּרַח פַּעַם שְׁלִישִׁית גּוֹזָל מִזּוֹ לָזוֹ, וְחָזַר פַּעַם רְבִיעִית מִזּוֹ לָזוֹ - פּוֹסֵל אֶחָד בַּהֲלִיכָתוֹ וְאֶחָד בַּחֲזִירָתוֹ, וְהַחֲמִישִׁית וְהַשִּׁשִּׁית נִפְסְלוּ כֻּלָּן, וְהַשְּׁבִיעִית נִשְׁאֲרוּ לָהּ שְׁמוֹנָה עוֹפוֹת כְּשֵׁרִין. כְּשֶׁיַּעֲשֶׂה אַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁבַע לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה - יִהְיוּ שְׁמוֹנָה מֵהֶן כְּשֵׁרִין, וְהַשִּׁשָּׁה פְּסוּלִין מִפְּנֵי תַּעֲרֹבֶת גּוֹזָלוֹת אֵלּוּ שֶׁפָּרְחוּ בַּהֲלִיכָה וּבַחֲזָרָה.

ו. קֵן סְתוּמָה וְקֵן מְפֹרֶשֶׁת, פָּרַח מִן הַסְּתוּמָה לַמְּפֹרֶשֶׁת -

של דין זה. 14) פירוש, מפני שמעורבים קרבנותיהם של שני בני אדם. ויש לחשוש, שמא הקריבו למעלה כל העופות של רחל ונפסלו חציים, היינו החטאות ולמטה היו כולם של לאה ונפסלו העולות. 15) כלומר, מניין של כל קרבנותיו. 16) כלומר, כולן. 17) מפני שמין אחד - החטאות או העולות - נעשה כולו כמצוותו. 18) שהרי מחצית העופות נעשו במקומם. 19) פירוש, הקריב ציבור אחד למעלה וציבור אחד למטה והציבור השלישי הסתום עשה חציו למעלה וחציו למטה. 20) שהרי חציו נעשה למעלה וחציו למטה כהלכתו, אבל המפורשים כולם פסולים, שמא עשה החטאות למעלה והעולות למטה. 21) המדובר, כשהקנים היו של שני בני אדם שהביאו סתומות והכהן הפריש חלק מהן. 22) מחציתו לזה ומחציתו לזה וישלימו את השאר. 1) יבאר קן סתומה שפרח ממנה גוזל לבין העופות או לבין הקרבנות.

יִקַּח זוּג לַשֵּׁנִי. חָזַר אוֹ שֶׁפָּרַח אֶחָד מִן הַמְפֹרֶשֶׁת לַסְּתוּמָה, וְלֹא יָדַע זֶה שֶׁפָּרַח אִם הָיָה עוֹלָה אוֹ חַטָּאת - יָמוּתוּ כָּל הָעוֹפוֹת שֶׁבַּסְּתוּמָה; שֶׁאִם נִתְעָרְבָה בָּהֶן עוֹלָה - כָּל הַחַטָּאוֹת שֶׁבָּהּ פְּסוּלוֹת, וְאִם חַטָּאת נִתְעָרְבָה - כָּל הָעוֹלוֹת שֶׁבָּהּ פְּסוּלוֹת, לְפִיכָךְ יָמוּתוּ כֻּלָּן.

ז. חַטָּאת מִכָּאן וְעוֹלָה מִכָּאן וּסְתוּמָה בָּאֶמְצַע, פָּרַח מִן הָאֶמְצַע לַצְּדָדִין אֵילַךְ אֶחָד וְאֵילַךְ אֶחָד - לֹא הִפְסִיד כְּלוּם, אֶלָּא יֹאמַר: זֶה שֶׁהָלַךְ אֵצֶל הַחַטָּאוֹת חַטָּאת, וְזֶה שֶׁהָלַךְ אֵצֶל הָעוֹלוֹת עוֹלָה. חָזַר אַחַר שֶׁנִּתְעָרְבוּ וּפָרַח אֶחָד מִכָּאן וְאֶחָד מִכָּאן לָאֶמְצַע - הַשְּׁנַיִם הָאֶמְצָעִיִּים יָמוּתוּ, שֶׁהֲרֵי הֵן חַטָּאת וְעוֹלָה מְעֹרָבִין; וְהַצְּדָדִין - אֵלּוּ יִקָּרְבוּ חַטָּאת וְאֵלּוּ יִקָּרְבוּ עוֹלָה כְּשֶׁהָיוּ. פָּרַח מִן הָאֶמְצָעִית לַצְּדָדִין - כֻּלָּן יָמוּתוּ, שֶׁמָּא עוֹלָה נִתְעָרְבָה בַּחַטָּאוֹת וְחַטָּאת בָּעוֹלוֹת.

פֶּרֶק עֶשִׂירִי[1]

א. הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה: הֲרֵי עָלַי קֵן כְּשֶׁאֵלֵד זָכָר, יָלְדָה זָכָר - מְבִיאָה אַרְבָּעָה עוֹפוֹת: שְׁנַיִם לְנִדְרָהּ, וְהֵן עוֹלָה כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, וּשְׁנַיִם לְחוֹבָתָהּ מִשּׁוּם לֵדָה, וְהֵן אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חַטָּאת. נִמְצֵאתָ לָמֵד, שֶׁהַכֹּהֵן צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת שָׁלֹשׁ פְּרִידִין לְמַעְלָה וּפְרִידָה אַחַת לְמַטָּה. טָעָה וְעָשָׂה שְׁתַּיִם לְמַעְלָה וּשְׁתַּיִם לְמַטָּה וְלֹא נִמְלַךְ - צְרִיכָה לְהָבִיא עוֹד פְּרִידָה אַחַת וְיַקְרִיבֶנָּה לְמַעְלָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהֵבִיאָה הָאַרְבָּעָה מִמִּין אֶחָד, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ כֻּלָּן תּוֹרִין אוֹ בְּנֵי יוֹנָה; אֲבָל אִם הָיוּ שְׁתֵּי תּוֹרִין עִם שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה, וְעָשָׂה שְׁנַיִם לְמַעְלָה וּשְׁנַיִם לְמַטָּה - צְרִיכָה לְהָבִיא עוֹד תּוֹר וּבֶן יוֹנָה וְיַעֲשֶׂה שְׁתֵּיהֶן לְמַעְלָה כְּדֵי לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתָהּ; שֶׁאִם עָשָׂה בַּתְּחִלָּה שְׁתֵּי הַתּוֹרִין לְמַטָּה - צְרִיכָה תּוֹר לְמַעְלָה לְהַשְׁלִים חוֹבָתָהּ, וְאִם עָשָׂה שְׁנֵי בְּנֵי הַיּוֹנָה לְמַטָּה - צְרִיכָה בֶּן יוֹנָה לְמַעְלָה לְהַשְׁלִים חוֹבָתָהּ. שֶׁאֵין אָדָם מֵבִיא חוֹבָתוֹ גּוֹזָל אֶחָד תּוֹר וְאֶחָד בֶּן יוֹנָה, אֶלָּא אוֹ שְׁנֵיהֶן תּוֹרִין אוֹ שְׁנֵיהֶן בְּנֵי יוֹנָה.

ב. פֵּרְשָׁה נִדְרָהּ וְאָמְרָה לַכֹּהֵן: אֵלּוּ לְנִדְרִי וְאֵלּוּ לְחוֹבָתִי, וַעֲשָׂאָם הַכֹּהֵן שְׁתַּיִם לְמַעְלָה וּשְׁתַּיִם לְמַטָּה, וְלֹא יָדַע אֵי זֶה מֵהֶן עָשָׂה לְמַעְלָה וְאֵי זֶה מֵהֶן עָשָׂה לְמַטָּה - צְרִיכָה לְהָבִיא שְׁלֹשָׁה עוֹפוֹת: שְׁנַיִם לְנִדְרָהּ וְאֶחָד לְהַשְׁלִים חוֹבָתָהּ. וְיַעֲשׂוּ הַשְּׁנַיִם לְמַעְלָה, שֶׁהֲרֵי פֵּרְשָׁה נִדְרָהּ, וְשֶׁמָּא שְׁנַיִם שֶׁל נִדְרָהּ נַעֲשׂוּ לְמַטָּה, שֶׁהֵם פְּסוּלוֹת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהֵבִיאָה הָאַרְבָּעָה שֶׁפֵּרְשָׁה נִדְרָהּ בִּשְׁנַיִם מֵהֶן מִמִּין אֶחָד; אֲבָל אִם הָיוּ שְׁנֵי מִינִין - תָּבִיא אַרְבָּעָה אֲחֵרִים: שְׁנַיִם מִמִּין שֶׁפֵּרְשָׁה בּוֹ נִדְרָהּ יַעֲשׂוּ לְנִדְרָהּ, וּשְׁנַיִם מֵאֵי זֶה מִין שֶׁתִּרְצֶה יִהְיוּ לְחוֹבָתָהּ, וְיַעֲשׂוּ אֶחָד לְמַעְלָה וְאֶחָד לְמַטָּה.

ג. קָבְעָה נִדְרָהּ וְאָמְרָה: אִם אֵלֵד זָכָר - הֲרֵי עָלַי שְׁתֵּי תּוֹרִים, וְיָלְדָה וְהֵבִיאָה אַרְבָּעָה עוֹפוֹת, שְׁנַיִם לְנִדְרָהּ וּשְׁנַיִם לְחוֹבָתָהּ, וְעָשָׂה שְׁנַיִם לְמַעְלָה וּשְׁנַיִם לְמַטָּה, וְלֹא יָדַע אֵי זֶה נַעֲשָׂה לְמַעְלָה וְאֵי זֶה נַעֲשָׂה לְמַטָּה, וְגַם הִיא שָׁכְחָה וְלֹא יָדְעָה בְּאֵי זֶה מִין קָבְעָה נִדְרָהּ אִם בְּתוֹרִים אוֹ בִּבְנֵי הַיּוֹנָה - הֲרֵי זוֹ צְרִיכָה לְהָבִיא שְׁתֵּי תּוֹרִים עִם שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה לְנִדְרָהּ, וְיַעֲשׂוּ אַרְבַּעְתָּן לְמַעְלָה, וְתָבִיא גּוֹזָל אֶחָד לְהַשְׁלִים חוֹבָתָהּ, וְיַעֲשֶׂה לְמַעְלָה; (שֶׁכְּבָר עָשָׂה שְׁנַיִם לְמַטָּה, שֶׁהֵם חַטָּאת). בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהֵבִיאָה הָאַרְבָּעָה תְּחִלָּה מִמִּין אֶחָד; אֲבָל אִם הָיוּ שְׁנֵי מִינִין - צְרִיכָה לְהָבִיא שִׁשָּׁה עוֹפוֹת: שְׁתֵּי תּוֹרִים עִם שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה לְנִדְרָהּ, וְתָבִיא לְחוֹבָתָהּ שְׁתֵּי תּוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה, וְיַעֲשֶׂה אֶחָד לְמַעְלָה וְאֶחָד לְמַטָּה. וְכֵן אִם נִתְּנָתַם לַכֹּהֵן וְשָׁכְחָה מַה נָּתְנָה לוֹ, וְהָלַךְ הַכֹּהֵן וְעָשָׂה וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ הֵיכָן עָשָׂה, אִם הַכֹּל לְמַעְלָה אוֹ הַכֹּל לְמַטָּה אוֹ מֻחֱצָה לְמַעְלָה וּמֻחֱצָה לְמַטָּה - הֲרֵי זוֹ תָּבִיא שְׁתֵּי תּוֹרִים עִם שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה לְנִדְרָהּ, וְתָבִיא שְׁתֵּי תּוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה לְחוֹבָתָהּ.

ד. קָבְעָה חוֹבָתָהּ וְקָבְעָה נִדְרָהּ וְשָׁכְחָה בַּמֶּה קָבְעָה, וְאֶפְשָׁר שֶׁחוֹבָתָהּ כֶּבֶשׂ לְעוֹלָה וּפְרִידָה אַחַת תּוֹר אוֹ בֶּן יוֹנָה לְחַטָּאת; לְפִיכָךְ תָּבִיא שִׁשָּׁה פְּרִידִין: אַרְבָּעָה לְנִדְרָהּ וּשְׁנַיִם לְחוֹבָתָהּ, וְעוֹד תָּבִיא חַטָּאת אֶחָד בֶּן יוֹנָה אוֹ תּוֹר עִם כֶּבֶשׂ. נִמְצֵאת שֶׁהֵבִיאָה שִׁבְעָה עוֹפוֹת [וָכֶבֶשׂ].

ה. וְכָל הַחַטָּאוֹת הָאֵלּוּ אֵינָן נֶאֱכָלוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵם סָפֵק.

יום שבת קודש י"ח אלול ה'תשע"א

פֶּרֶק אַחַד עָשָׂר[1]

א. כָּל הַמְּנָחוֹת שֶׁקָּמְצָן אֶחָד מִן הַפְּסוּלִין לָעֲבוֹדָה - הֲרֵי הֵם פְּסוּלוֹת. וְכֵן אִם לִקֵּט הַלְּבוֹנָה - פָּסַל[2], אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קָמַץ.

ב. קָמַץ הַכָּשֵׁר וְנָתַן לַפָّסוּל, קָמַץ בִּימִינוֹ וְנָתַן לִשְׂמֹאלוֹ, וְאַחַר כָּךְ נִתְּנוֹ לַכְּלִי; קָמַץ מִכְּלִי קֹדֶשׁ וְנָתַן לִכְלִי חֹל - פָּסַל.

ג. קָמַץ וְעָלָה בְּיָדוֹ צְרוֹר אוֹ גַּרְגִּיר מֶלַח אוֹ קֹרֶט לְבוֹנָה - פָּסוּל[3].

ד. קָמַץ עַד שֶׁהוּא בַּחוּץ[4] וְנִכְנַס לִפְנִים - יַחֲזוֹר וְיִקְמֹץ בִּפְנִים וְכָשֵׁר.

ה. נִתְפַּזֵּר הַקֹּמֶץ עַל גַּבֵּי הַרְצָפָה - יַחֲזוֹר וַיַּאַסְפֶנּוּ[5].

ו. הָיְתָה הַמִּנְחָה שֶׁלֹּא בִּכְלִי שָׁרֵת, אוֹ שֶׁהָיָה קָמְצָהּ שֶׁלֹּא בִּכְלִי שָׁרֵת, אוֹ שֶׁהֶעֱלָהוּ לַמִּזְבֵּחַ שֶׁלֹּא בִּכְלִי שָׁרֵת, אוֹ שֶׁבִּלְּלָהּ בְּשַׁמְנָהּ חוּץ לָעַזָּרָה[6] - פְּסוּלָה, עַד שֶׁתִּהְיֶה בְּלִילָתָהּ בִּפְנִים.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) יבאר האשה שאמרה הרי עולה קן כשאלד זכר וילדה זכר, ודין פירשה לכהן ואמרה אלו לנדרי ואלו לחובתי. 1) יבאר כל המנחות שקמצן אחד מהפסולים לעבודה, ואם לקט הלבונה. 2) אחרי הקטרת הקומץ מלקט הכהן את כל הלבונה שעל המנחה ומקטירה. 3) מפני שהקומץ חסר מקום הצרור או הגרגיר, וקומץ חסר - פסול. 4) חוץ לעזרה. 5) והמדובר, כשנתפזר אחר שנתקדש בכלי שרת, אבל אם נתפזר לפני שנתקדש - נפסל, כמו דם שנשפך על הרצפה לפני שנתקבל בכלי. 6) ואף על פי

מתוך מהדורת וגשל

ז. כָּל הַמִּנְחוֹת שֶׁיָּצַק עֲלֵיהֶן הַשֶּׁמֶן פָּסוּל לָעֲבוֹדָה, כְּגוֹן הַזָּר וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, אוֹ שֶׁבְּלָלָן אוֹ פִּתָּתָם[7] אוֹ מְלָחָן - כְּשֵׁרוֹת. הִגִּישָׁן אוֹ הֱנִיפָן[8] - חוֹזֵר הַכֹּהֵן וּמַגִּישׁ אוֹ מֵנִיף; וְאִם לֹא הִגִּישׁ וְלֹא הֵנִיף הַכֹּהֵן - כְּשֵׁרוֹת. שֶׁנֶּאֱמַר: וֶהֱבִיאָהּ אֶל בְּנֵי אַהֲרֹן וְקָמַץ - מִקְּמִיצָה וְאֵילַךְ מִצְוַת כְּהֻנָּה; לִמֵּד עַל יְצִיקָה וּבְלִילָה שֶׁכְּשֵׁרָה בְּזָר.

ח. מִנְחָה שֶׁנָּפַל לְתוֹכָהּ שֶׁמֶן מִנְחָה אַחֶרֶת אוֹ שֶׁמֶן חֵלִין כָּל שֶׁהוּא - נִפְסְלָה. חִסֵּר שַׁמְנָהּ - פְּסוּלָה; חִסַּר לְבוֹנָתָהּ[9] - כְּשֵׁרָה. וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ עָלֶיהָ שְׁנֵי קָרְטֵי לְבוֹנָה, אֲבָל קֹרֶט אֶחָד - פְּסוּלָה; שֶׁנֶּאֱמַר: אֵת כָּל לְבוֹנָתָהּ.

ט. רִבָּה שַׁמְנָהּ[10] וּלְבוֹנָתָהּ: עַד שְׁנֵי לֻגִּין[11] לְכָל עִשָּׂרוֹן וּשְׁנֵי קֶמְצֵי לְבוֹנָה לְכָל מִנְחָה - כְּשֵׁרָה[12]; שְׁנֵי לֻגִּין אוֹ שְׁנֵי קֶמֶץ אוֹ יוֹתֵר עַל זֶה - פְּסוּלָה.

י. מִנְחַת חוֹטֵא[13] שֶׁנָּתַן עָלֶיהָ שֶׁמֶן אוֹ עַל הַקֹּמֶץ שֶׁלָּהּ - נִפְסְלָה. נָתַן עָלֶיהָ לְבוֹנָה - יְלַקֶּטְנָה. הָיְתָה שְׁחוּקָה[14] - הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה מִסָּפֵק, שֶׁהֲרֵי אִי אֶפְשָׁר לְלַקֵּט.

יא. נָתַן שֶׁמֶן עַל שְׁיָרֶיהָ אַחַר שֶׁקָּמַץ - אֵינוֹ לוֹקֶה[15] וְלֹא פְּסָלָהּ, שֶׁהֲרֵי הַקֹּמֶץ כָּשֵׁר.

יב. נָתַן מַשֶּׁהוּ שֶׁמֶן[16] עַל גַּבֵּי כְּזַיִת מִן הַמִּנְחָה - פְּסָלָהּ מִסָּפֵק. אֲבָל אִם נָתַן הַשֶּׁמֶן עַל פָּחוֹת מִכְּזַיִת - לֹא פְסָלָהּ[17]. וְאֵינוֹ פּוֹסֵל הַלְּבוֹנָה[18] עַד שֶׁיִּתֵּן כְּזַיִת לְבוֹנָה[19].

יג. אֲפִלּוּ נָתַן הַלְּבוֹנָה עַל כָּל שֶׁהוּא מִן הַמִּנְחָה - פָּסַל[20] עַד שֶׁיְּלַקֵּט.

יד. גִּבְּלָהּ בְּמַיִם וְקָמַץ - כְּשֵׁרָה; לֹא נֶאֱמַר חֲרֵבָה[21] אֶלָּא מִשֶּׁמֶן.

טו. מִנְחָה שֶׁקָּמְצָהּ פַּעֲמַיִם - כְּשֵׁרָה. אֲפִלּוּ פְּעָמִים רַבּוֹת. וְהוּא שֶׁיַּקְטִיר כְּזַיִת בְּבַת אַחַת, שֶׁאֵין הַקְּטָרָה פְּחוּתָה מִכְּזַיִת.

טז. הִקְרִיב הַקֹּמֶץ בְּלֹא מֶלַח - פְּסוּלָה; שֶׁהַמֶּלַח מְעַכֵּב בְּמִנְחָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. מִנְחָה שֶׁחָסְרָה קֹדֶם קְמִיצָה - יָבִיא מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ וִימַלְּאֶנָּה; שֶׁהַקְּמִיצָה הִיא הַקּוֹבַעַת[22], לֹא נְתִינָתָהּ[23] בִּכְלִי שָׁרֵת.

יז. הִתְנַדֵּב קֹמֶץ לְבוֹנָה בִּפְנֵי עַצְמוֹ[24], אִם חָסֵר כָּל שֶׁהוּא - פָּסוּל. וְכֵן שְׁנֵי בְּזִיכֵי לְבוֹנָה שֶׁעִם הַלֶּחֶם[25], אִם חָסֵר אֶחָד מֵהֶן כָּל שֶׁהוּא - פְּסוּלִין[26], עַד שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵי קְמָצִין מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף.

יח. הִפְרִישׁ שְׁנֵי קְמָצִין[27] לְמִנְחָה אַחַת, וְאָבַד אֶחָד מֵהֶן: קֹדֶם קְמִיצָה - לֹא הֵקְבַּע[28]; לְאַחַר קְמִיצָה - הֵקְבַּע וּפְסוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁרְבָּה לְבוֹנָתָהּ. וְכֵן אִם הִפְרִישׁ אַרְבָּעָה קְמָצִים לִשְׁנֵי בְּזִיכֵי לֶחֶם[29], וְאָבְדוּ שְׁנַיִם מֵהֶם: קֹדֶם סִלּוּק הַבְּזִיכִים[30] - לֹא הֵקְבְּעוּ וּכְשֵׁרִים; לְאַחַר סִלּוּק הַבְּזִיכִין - הֵקְבְּעוּ וּפְסוּלִין מִפְּנֵי הָרְבּוּי[31].

יט. קֹמֶץ מִנְחָה שֶׁנִּטְמָא וְהִקְטִירוֹ - הַצִּיץ מְרַצֶּה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְנָשָׂא אַהֲרֹן. יָצָא הַקֹּמֶץ[32] חוּץ לָעֲזָרָה וְהִכְנִיסוֹ וְהִקְטִירוֹ - אֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה. שֶׁהַצִּיץ מְרַצֶּה עַל הַטָּמֵא, וְאֵינוֹ מְרַצֶּה עַל הַיּוֹצֵא.

כ. קָמַץ אֶת הַמִּנְחָה וְאַחַר כָּךְ נִטְמְאוּ שְׁיָרֶיהָ כֻּלָּן אוֹ נִשְׂרְפוּ אוֹ יָצְאוּ חוּץ לָעֲזָרָה אוֹ אָבְדוּ - לֹא יַקְטִיר הַקֹּמֶץ, וְאִם הִקְטִיר - הֲרָצָה. נִשְׁאַר מְעַט מִן הַשִּׁירַיִם בְּכַשְׁרוּתָן - יַקְטִיר הַקֹּמֶץ, וְאוֹתָן הַשִּׁירַיִם שֶׁנִּשְׁאֲרוּ אֲסוּרִין בַּאֲכִילָה[33].

כא. הָיְתָה מְחִיצָה מִלְּמַטָּה בִּכְלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עִשָּׂרוֹן שֶׁל מִנְחָה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְעֹרָב מִלְּמַעְלָה - לֹא יִקְמֹץ, וְאִם קָמַץ - פְּסוּלָה.

כב. הָיָה הַכְּלִי חָלוּק בִּמְחִיצָה מִלְּמַעְלָה וּמְעֹרָב מִלְּמַטָּה - קוֹמֵץ מִמֶּנּוּ[34].

כג. חָלַק הָעִשָּׂרוֹן בִּכְלִי אֶחָד, וְאֵין חֲלָקָיו נוֹגְעִין זֶה בָּזֶה,

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

שבלילה כשרה בזר - פסולה בחוץ. 7) במנחה על המחבת כתוב בתורה (ויקרא ב, ו): "פתות אותה פתים" ובגמרא שם עה. למדו מכאן לכל המנחות. 8) המנחות יש מהן טעונות הגשה למזבח והנפה, ויש טעונות הגשה ולא תנופה. 9) שנינו (שם קו:) "האומר הרי עלי לבונה לא יפחות מקומץ" ורבינו (בהלכות מעשה הקרבנות פרק יב הלכה ז) פוסק, שגם הלבונה הבאה עם המנחה שיעורה קומץ. ומלמדנו כאן ששיעור זה הוא לכתחילה אבל בדיעבד אם חיסר כשרה. 10) מצוותה לוג שמן לכל עשרון סולת. 11) כגון שהפריש שני לוגין למנחה זו, אבל אם נפל לתוכה שמן של חולין או של מנחה אחרת אפילו כל שהוא פסול. 12) בריבה שמנה כתב רבינו "שני לוגין לכל עשרון" ואילו כאן כתב "לכל מנחה" ומשמע שאפילו מנחה גדולה בת כמה עשרונות טעונה קומץ אחד לבונה בלבד, אולם בפירושו על המשנה כתב: "והוא שיתן משני קמצים (כך צריך להיות) של לבונה ומעלה בעשרון". 13) נאמר בה (ויקרא ה, יא): "לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה". 14) ואי אפשר ללוקטה, אבל אינה מעורבת בסולת. 15) משום "לא ישים עליה שמן". 16) של חולין או של מנחה אחרת. 17) משום שנאמר (שם): "לא ישים עליה" ועליה משמע שיעור חשוב. 18) פירוש, הלבונה אינה פוסלת. 19) בלבונה נאמר (שם): "לא יתן" ונתינה בכזית, מה שאין כן בשמן שנאמר בו "לא ישים". 20) והטעם, מפני שבלבונה נאמר עוד פעם "עליה" שמשמעותה שיעור חשוב, וכלל בידינו: אין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט. 21) "וכל מנחה בלולה בשמן וחריבה" (ויקרא ז, ו) וחריבה היינו מנחת חוטא. 22) בשעת הקמיצה צריכה להיות שלימה. 23) לפני הקמיצה. 24) לא עם מנחת סולת. 25) בלחם הפנים כתוב בתורה (ויקרא כד, ז): "ונתת על המערכת לבונה זכה". בזיכים - כלים שנותנים בהם את הלבונה. 26) ואף על פי שאינה באה לבדה אלא עם הלחם. 27) לבונה. 28) לא נקבעה השתייכותם למנחה ולפיכך כשרה, שבשעת קביעתה היה רק קומץ אחד. 29) מצוותה - קומץ לכל מערכת, היינו שני קמצים לשתי המערכות של לחם הפנים. 30) בכל שבת מסדרים את הלחם על השולחן שבהיכל ונותנים עליו את הלבונה ולשבת הבאה מסלקים את הבזיכים ומקטירים את הלבונה ואחר כן מחלקים את הלחם לכהנים. 31) שריבה לבונתם. 32) ונפסל ביוצא. 33) ולמדו דין זה מהכתוב (ויקרא ב, ג) "והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו" ולא הנותרת מן הנותרת. 34) עריבת תרנגולים דינה ככלי אחד. ומפרש רבינו שעריבת תרנגולים חלוקה במחיצה למעלה והמחיצה אינה מגיעה לשולי הכלי.

וְאֵין בֵּינֵיהֶן מְחִיצָה - הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם מְצָרֵף הַכְּלִי לְקָמִיצָה אוֹ אֵינוֹ מְצָרֵף. לְפִיכָךְ לֹא יִקְמֹץ, וְאִם קָמַץ - לֹא יַקְטִיר, וְאִם הִקְטִיר - הֲרָצָה, וְלֹא יֵאָכְלוּ הַשִּׁירַיִם.

כד. קָמַץ וְנָתַן הַקֹּמֶץ לְמַעְלָה עַל הַשֻּׁלְחָן כְּנֶגֶד גֹּבַהּ מַעֲרֶכֶת לֶחֶם הַפָּנִים - קֹדֶשׁ הַשֻּׁלְחָן[35] לְהַפְסֵל[36], אֲבָל אֵינוֹ מְקַדֵּשׁ לְקָרֵב. וְאֵינוֹ קָרֵב עַד שֶׁיִּתְקַדֵּשׁ בִּכְלִי[37] שָׁרֵת הָרָאוּי לְקֹמֶץ.

כה. הִדְבִּיק הַקֹּמֶץ לְדֹפֶן הַכְּלִי וְקָמַץ[38], אוֹ שֶׁהָפַךְ הַכְּלִי עַל יָדוֹ וְקָמַץ מִתּוֹכוֹ וּפִיו לְמַטָּה - לֹא יַקְטִיר, וְאִם הִקְטִיר - הֲרָצָה.

כו. עִשָּׂרוֹן שֶׁחִלְּקוֹ וְאָבַד אֶחָד מֵחֲלָקָיו, וְהִפְרִישׁ חֵלֶק אַחֵר תַּחְתָּיו וְנִמְצָא הָאָבוּד, וַהֲרֵי שְׁלָשְׁתָּן מֻנָּחִין בִּכְלִי אֶחָד וְאֵין נוֹגְעִין זֶה בָּזֶה[39]: נִטְמָא זֶה שֶׁאָבַד - הֲרֵי הוּא מִצְטָרֵף עִם חֵלֶק רִאשׁוֹן וְנִפְסְלוּ[40], וְזֶה שֶׁהִפְרִישׁ אֵינוֹ מִצְטָרֵף[41] אֶלָּא יַשְׁלִים עָלָיו[42]. נִטְמָא הַמֻּפְרָשׁ - מֻפְרָשׁ וְרִאשׁוֹן מִצְטָרְפִין[43] וְנִפְסְלוּ, וְזֶה שֶׁנִּמְצָא אֵינוֹ מִצְטָרֵף עִמָּהֶן[44]. נִטְמָא הַחֵלֶק הָרִאשׁוֹן - הֲרֵי הָאָבוּד וְהַמֻּפְרָשׁ תַּחְתָּיו מִצְטָרְפִין[45].

כז. וְכֵן לְעִנְיַן קְמִיצָה: קָמַץ מִן הַנִּמְצָא - שִׁיָּרָיו עִם הַחֵלֶק הָרִאשׁוֹן[46] נֶאֱכָלִין, וְהַמֻּפְרָשׁ אֵינוֹ נֶאֱכָל. קָמַץ מִן הַמֻּפְרָשׁ - שִׁיָּרָיו נֶאֱכָלִין[47], וְהַנִּמְצָא אֵינוֹ נֶאֱכָל. קָמַץ מִן הָרִאשׁוֹן - שְׁנֵיהֶן[48] אֵין נֶאֱכָלִין; לְפִי שֶׁשְּׁנֵיהֶן שִׁירַיִם יְתֵרִים[49], שֶׁהֲרֵי הֵן עִשָּׂרוֹן שָׁלֵם, וְדוֹמִין לְמִנְחָה שֶׁלֹּא נִקְמְצָה שֶׁהִיא אֲסוּרָה. וְהֵיאַךְ קָרֵב הַקֹּמֶץ הַזֶּה, וַהֲרֵי לְפָנָיו עִשָּׂרוֹן וּמֶחֱצָה? מִפְּנֵי שֶׁהַקְּמִיצָה תְּלוּיָה בְּדַעַת הַכֹּהֵן, וּבָעֵת שֶׁקּוֹמֵץ אֵין דַּעְתּוֹ אֶלָּא עַל הָעִשָּׂרוֹן בִּלְבַד[50], וַהֲרֵי הַחֲלָקִים אֵינָן נוֹגְעִין זֶה בָּזֶה.

כח. קֹמֶץ מִנְחָה שֶׁנִּתְעָרֵב בְּקֹמֶץ מִנְחָה אַחֶרֶת - מַקְטִיר שְׁנֵיהֶן כְּאַחַת וְהֵן כְּשֵׁרוֹת. וְכֵן אִם נִתְעָרֵב הַקֹּמֶץ בְּמִנְחַת כֹּהֲנִים[51] אוֹ בְּמִנְחַת הַנְּסָכִים אוֹ בַּחֲבִתֵּי כֹּהֵן גָּדוֹל[52] - הֲרֵי אֵלּוּ כְּשֵׁרוֹת וְיַקְטִיר הַכֹּל כְּאֶחָד, שֶׁהַכֹּל לָאִשִּׁים[53].

כט. שְׁתֵּי מְנָחוֹת שֶׁלֹּא נִקְמְצוּ שֶׁנִּתְעָרְבוּ זוֹ בָּזוֹ: אִם יָכוֹל לִקְמֹץ מִזּוּ בִּפְנֵי עַצְמוֹ[54] וּמִזּוּ בִּפְנֵי עַצְמוֹ - כְּשֵׁרוֹת, וְאִם לָאו - פְּסוּלוֹת.

ל. קֹמֶץ שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמִנְחָה שֶׁלֹּא נִקְמְצָה - לֹא יַקְטִיר[55]; וְאִם הִקְטִיר הַכֹּל - זוֹ שֶׁנִּקְמְצָה עָלְתָה לַבְּעָלִים[56], וְזוֹ שֶׁלֹּא נִקְמְצָה לֹא עָלְתָה לַבְּעָלִים.

לא. נִתְעָרֵב קֻמְצָהּ בִּשְׁיָרֶיהָ, אוֹ שֶׁנִּתְעָרְבוּ שְׁיָרֶיהָ בִּשְׁיָרֵי חֲבֵרְתָּהּ - לֹא יַקְטִיר, וְאִם הִקְטִיר - עָלְתָה לַבְּעָלִים[57].

פֶּרֶק שְׁנֵים עָשָׂר[1]

א. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְלֶחֶם הַפָּנִים וְעֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁהוֹסִיף בְּמִדָּתָן אוֹ חִסֵּר כָּל שֶׁהוּא - פְּסוּלוֹת.

ב. חַלּוֹת תּוֹדָה וּרְקִיקֵי נָזִיר שֶׁחָסְרוּ: עַד שֶׁלֹּא נִזְרַק דַּם הַזֶּבַח - פְּסוּלִין; מִשֶּׁנִּזְרַק דַּם הַזֶּבַח - כְּשֵׁרִין.

ג. וְכֵן שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁחָסְרוּ: עַד שֶׁלֹּא נִזְרַק דָּמָן שֶׁל כְּבָשִׂים - פְּסוּלִין; מִשֶּׁנִּזְרַק דָּמָן - כְּשֵׁרִים.

ד. וְכֵן שְׁנֵי סְדָרִים שֶׁחָסְרוּ: עַד שֶׁלֹּא הֶקְטִירוּ הַבְּזִיכִין - פְּסוּלִין; מִשֶּׁהֶקְטִירוּ - כְּשֵׁרִים.

ה. אֲבָל הַנְּסָכִים שֶׁחָסְרוּ, בֵּין מִשֶּׁקָּרַב הַזֶּבַח בֵּין עַד שֶׁלֹּא קָרַב - כְּשֵׁרִים, וְיָבִיא נְסָכִים אֲחֵרִים לְמַלֹּאתָן.

ו. נְסָכִים שֶׁקָּדְשׁוּ בִּכְלִי שָׁרֵת וְנִפְסַל הַזֶּבַח: אִם נִפְסַל בַּשְּׁחִיטָה - לֹא קָדְשׁוּ הַנְּסָכִים לִקָּרֵב; נִפְסַל מִקַּבָּלָה וְאֵילַךְ - קָדְשׁוּ הַנְּסָכִים לִקָּרֵב; שֶׁאֵין הַנְּסָכִים מִתְקַדְּשִׁים לִקָּרֵב אֶלָּא בִּשְׁחִיטַת הַזֶּבַח. וּמַה יַּעֲשֶׂה בָּהֶן? אִם הָיָה שָׁם זֶבַח אַחֵר זָבוּחַ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה - יִקְרְבוּ עִמּוֹ; וְאִם לֹא הָיָה שָׁם זֶבַח אַחֵר זָבוּחַ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה - נַעֲשׂוּ כְּמִי שֶׁנִּפְסְלוּ בְּלִינָה וְיִשָּׂרְפוּ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקָרְבַּן צִבּוּר, מִפְּנֵי שֶׁלֵּב בֵּית דִּין מַתְנֶה עֲלֵיהֶן; אֲבָל בְּקָרְבַּן יָחִיד - הֲרֵי אֵלּוּ לֹא יִקְרְבוּ עִם זֶבַח אַחֵר, וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא זָבוּחַ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, אֶלָּא מַנִּיחָן עַד שֶׁיִּפְּסְלוּ בְּלִינָה וְיִשָּׂרְפוּ.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

35) כשם שאויר השולחן מקדש את לחם הפנים כך הוא מקדש את הקומץ באותו הגובה היינו חמישה עשר טפחים לר' יהודה שם צו. 36) בלינה וביוצא. לפני קידושו בכלי שרת אינו נפסל בלינה וביוצא. 37) רש"י בפירושו השני שם פז: מפרש, שהקומץ נפסל לגמרי ואין להקריבו אפילו אם יקדשוהו אחר כן בכלי שרת, ורבינו סובר כפירושו הראשון, שקידוש השולחן אינו מספיק כדי להקריב את הקומץ וטעון קידוש נוסף בכלי שרת. 38) מן הסולת שעל יד דופן הכלי ממש, כך מפרש רבינו את האיבעיא. אבל רש"י שם מפרש שהמדובר שאחרי הקמיצה הדביק את הקומץ לדופן כלי שרת כדי לקדשו ולא הניחו בתוך הכלי על שוליו. 39) ושנינו במסכת חגיגה כ: "כלי (שרת) מצרף מה שבתוכו" (לעניין טומאה) ואפילו אין נוגעים זה בזה. 40) שהרי לפני שאבד היו שניהם מצורפים למנחה אחת. 41) שהרי שני אלה לא עמדו מעולם להצטרף יחד ולפיכך אין הכלי מצרפם להיפסל. 42) כדין מנחה שחסרה בהלכה טז. 43) מפני שהצטרפו למנחה אחת לפני שנמצא החלק האבוד. 44) כי מעולם לא עמד להצטרף עם המופרש. 45) מפני ששניהם היו מצורפים לראשון. 46) כולו, שהקומץ של הנמצא עשה אותו שיריים. 47) וכן כל החלק הראשון. 48) האבוד והמופרש; אבל שיירי הראשון נאכלים. 49) הקומץ שייך לכל שלושת החלקים, היינו עשרון ומחצה ואינו יכול להתיר אלא עשרון אחד. ואף על פי כן נאכלים השיריים של חלק הראשון. 50) היינו חצי העשרון שממנו קמץ ואחד משני חצאי העשרונים האחרים ומפני שאין אנו יודעים איזה הצטרף - שניהם אסורים. 51) שכולה כליל. 52) כהן גדול מקריב בכל יום מנחה עשרון סולת, מחציתה בבוקר ומחציתה בערב, וכולה כליל. 53) מוקטר על האש. ואין האחת מבטלת את השנייה, מפני ש"עולים (דברים העולים למזבח להקרבה) אין מבטלים זה את זה" (שם כב:), מה שאין כן שאר מנחות שהשיריים נאכלים ואסור להקטירם. 54) ולא יתערב בקומץ קמח מהמנחה השנייה. 55) שאסור להקטיר את המנחה שלא נקמצה. 56) יצאו ידי חובתם. 57) ולמה אין השיריים מבטלים את הקומץ? בגמרא שם (כג:) למדו בגזירה שווה שיריים מקמצים, כשם שקמצים אינם מבטלים זה את זה כך גם שיריים אינן מבטלים את הקומץ. 1) יבאר שתי הלחם ולחם הפנים ועומר התנופה שהוסיף או חסר במדתם.

ז. וְכָל הַזְּבָחִים שֶׁנִּזְבְּחוּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָן - יִקְרְבוּ נִסְכֵּיהֶם.
ח. וְלַד תּוֹדָה וּתְמוּרָתָהּ, וְהַמַּפְרִישׁ תּוֹדָתוֹ וְאָבְדָה וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ: אִם הֶבִיאָן לְאַחַר שֶׁכִּפֵּר בְּתוֹדָה רִאשׁוֹנָה - אֵינָן טְעוּנִין לֶחֶם; וְאִם עֲדַיִן לֹא כִּפֵּר בָּהּ, וַהֲרֵי הִיא וַחֲלִיפָתָהּ אוֹ הִיא וּוְלָדָהּ אוֹ הִיא וּתְמוּרָתָהּ עוֹמֶדֶת - הֲרֵי שְׁנֵיהֶן צְרִיכִין לֶחֶם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּנוֹדֶר תּוֹדָה; אֲבָל תּוֹדַת נְדָבָה - חֲלִיפָתָהּ וּתְמוּרָתָהּ טְעוּנִין לֶחֶם, וּוְלָדָהּ אֵינוֹ טָעוּן לֶחֶם, בֵּין לִפְנֵי כַּפָּרָה בֵּין לְאַחַר כַּפָּרָה.
ט. הִפְרִישׁ תּוֹדָתוֹ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ וְנִמְצְאוּ הָרִאשׁוֹנוֹת וַהֲרֵי שְׁלָשְׁתָּן עוֹמְדוֹת: נִתְכַּפֵּר בָּרִאשׁוֹנָה - שְׁנַיָּה אֵינָהּ טְעוּנָה לֶחֶם, שְׁלִישִׁית טְעוּנָה לֶחֶם; נִתְכַּפֵּר בַּשְּׁלִישִׁית - שְׁנַיָּה אֵינָהּ טְעוּנָה לֶחֶם, רִאשׁוֹנָה טְעוּנָה לֶחֶם; נִתְכַּפֵּר בָּאֶמְצָעִית - שְׁתֵּיהֶן אֵינָן טְעוּנוֹת לֶחֶם.
י. הַמַּפְרִישׁ מָעוֹת לְתוֹדָתוֹ וְאָבְדוּ, וְהִפְרִישׁ מָעוֹת אֲחֵרוֹת תַּחְתֵּיהֶן, וְלֹא הִסְפִּיק לִקַּח בָּהֶן תּוֹדָה עַד שֶׁנִּמְצְאוּ מָעוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת - יָבִיא מֵאֵלּוּ וּמֵאֵלּוּ תּוֹדָה בְּלַחְמָהּ, וְהַשְּׁאָר יָבִיא בָּהֶן תּוֹדָה וְאֵינָהּ טְעוּנָה לֶחֶם, אֲבָל טְעוּנָה נְסָכִים. וְכֵן הַמַּפְרִישׁ תּוֹדָתוֹ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ מָעוֹת תַּחְתֶּיהָ וְאַחַר כָּךְ נִמְצְאוּ - יָבִיא בַּמָּעוֹת תּוֹדָה בְּלֹא לֶחֶם. וְכֵן הַמַּפְרִישׁ מָעוֹת לְתוֹדָתוֹ וְאָבְדוּ, וְהִפְרִישׁ תּוֹדָה תַּחְתֵּיהֶן וְאַחַר כָּךְ נִמְצְאוּ הַמָּעוֹת - יָבִיא מִן הַמָּעוֹת תּוֹדָה וַלַּחְמָהּ, וְזוֹ הַתּוֹדָה הָאַחֲרוֹנָה תִּקָּרֵב בְּלֹא לֶחֶם.
יא. הָאוֹמֵר: הֲרֵי זוֹ תּוֹדָה וַהֲרֵי זֶה לַחְמָהּ, אָבַד הַלֶּחֶם - מֵבִיא לֶחֶם אַחֵר, אָבְדָה הַתּוֹדָה - אֵינוֹ מֵבִיא תּוֹדָה אַחֶרֶת. מִפְּנֵי שֶׁהַלֶּחֶם בָּא בִּגְלַל הַתּוֹדָה, וְאֵין הַתּוֹדָה בָּאָה בִּגְלַל הַלֶּחֶם.
יב. הִפְרִישׁ מָעוֹת לְתוֹדָתוֹ וְנוֹתְרוּ - מֵבִיא בָּהֶן לֶחֶם; הִפְרִישׁ לַלֶּחֶם וְהוֹתִיר - אֵינוֹ מֵבִיא בָּהֶן תּוֹדָה.
יג. הָאוֹמֵר : הֲרֵי זוֹ תּוֹדָה, וְנִתְעָרְבָה בִּתְמוּרָתָהּ, וּמֵתָה אַחַת מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ אֵי זוֹ הִיא - הֲרֵי זוֹ הַנִּשְׁאֶרֶת אֵין לָהּ תַּקָּנָה; שֶׁאִם יָבִיא עִמָּהּ לֶחֶם - שֶׁמָּא הַתְּמוּרָה הִיא, וְאִם הֶבִיאָהּ בְּלֹא לֶחֶם - שֶׁמָּא הַתּוֹדָה הִיא. לְפִיכָךְ לֹא תִּקָּרֵב זוֹ לְעוֹלָם, אֶלָּא תִּרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהּ מוּם.
יד. תּוֹדָה שֶׁנִּפְרְסָה חַלָּה מֵחַלּוֹתֶיהָ - כֻּלָּן פְּסוּלוֹת. יָצָאת הַחַלָּה אוֹ נִטְמְאָה - שְׁאָר הַחַלּוֹת כְּשֵׁרוֹת. נִפְרַס לַחְמָהּ אוֹ נִטְמָא אוֹ יָצָא עַד שֶׁלֹּא נִשְׁחֲטָה הַתּוֹדָה - מֵבִיא לֶחֶם אַחֵר וְשׁוֹחֵט; וְאִם אַחַר שֶׁנִּשְׁחַט נִפְרַס אוֹ נִטְמָא אוֹ יָצָא - הַדָּם יִזָּרֵק, וְהַבָּשָׂר יֵאָכֵל, וְהַלֶּחֶם כֻּלּוֹ פָּסוּל, וִידֵי נִדְרוֹ לֹא יָצָא. נִזְרַק הַדָּם וְאַחַר כָּךְ נִפְרַס מִקְצָת הַלֶּחֶם אוֹ נִטְמָא אוֹ יָצָא - תּוֹרֵם מִן הַשָּׁלֵם עַל הַפָּרוּס, וּמִן הַטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא, וּמִמַּה שֶּׁבִּפְנִים עַל שֶׁבַּחוּץ.
טו. תּוֹדָה שֶׁנִּשְׁחֲטָה עַל שְׁמוֹנִים חַלּוֹת - לֹא קָדְשׁוּ אַרְבָּעִים מִתּוֹךְ שְׁמוֹנִים. וְאִם אָמַר: יִקְדְּשׁוּ אַרְבָּעִים מִתּוֹךְ שְׁמוֹנִים - מוֹשֵׁךְ אַרְבָּעִים מִתּוֹךְ שְׁמוֹנִים וּמֵרִים מֵהֶם אַחַת מִכָּל קָרְבָּן, וְהָאַרְבָּעִים הַשְּׁנִיּוֹת יִפָּדוּ וְיֵצְאוּ לְחֻלִּין.
טז. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַתּוֹדָה וְהָיָה לַחְמָהּ חוּץ לְחוֹמַת בֵּית פַּגִּי - לֹא קָדַשׁ הַלֶּחֶם; אֲבָל אִם הָיָה חוּץ לָעֲזָרָה - קָדַשׁ הַלֶּחֶם אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ לִפְנִים.
יז. שְׁחָטָהּ עַד שֶׁלֹּא קָרְמוּ פְּנֵי הַלֶּחֶם בַּתַּנּוּר, וַאֲפִלּוּ קָרְמוּ כֻּלָּן חוּץ מֵאַחַת מֵהֶן - לֹא קָדַשׁ הַלֶּחֶם.
יח. שְׁחָטָהּ וְנִפְסְלָה בִּשְׁחִיטָתָהּ בְּמַחֲשֶׁבֶת זְמַן אוֹ בְּמַחֲשֶׁבֶת מָקוֹם - קָדַשׁ הַלֶּחֶם. נִמְצֵאת בַּעֲלַת מוּם אוֹ טְרֵפָה אוֹ שֶׁשְּׁחָטָהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ - לֹא קָדַשׁ הַלֶּחֶם. וְכֵן הַדִּין בְּאֵיל נָזִיר עִם הַלֶּחֶם שֶׁלּוֹ.

פֶּרֶק שְׁלִשָּׁה עָשָׂר[1]

א. שְׁלֹשׁ מַחֲשָׁבוֹת הֵן שֶׁפּוֹסְלִין אֶת הַקָּרְבָּנוֹת, וְאֵלּוּ הֵן: מַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם, וּמַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם, וּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן. מַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם כֵּיצַד? זֶה הַשּׁוֹחֵט אֶת הַזֶּבַח שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ, כְּגוֹן שֶׁהָיָה עוֹלָה וַיִּחְשֹׁב שֶׁהוּא שְׁלָמִים, אוֹ יִשְׁחָטֶנּוּ לְשֵׁם עוֹלָה וּשְׁלָמִים, אוֹ לְשֵׁם שְׁלָמִים וּלְשֵׁם עוֹלָה, אוֹ שֶׁשָּׁחַט הַזֶּבַח שֶׁלֹּא לְשֵׁם בְּעָלָיו - זוֹ הִיא מַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם. מַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁשָּׁחַט אֶת הַזֶּבַח לִשְׁמוֹ עַל מְנָת לִזְרֹק דָּמוֹ אוֹ לְהַקְטִיר מִמֶּנּוּ דָּבָר הָרָאוּי לְהַקְטָרָה חוּץ לָעֲזָרָה, אוֹ לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ דָּבָר הָרָאוּי לַאֲכִילָה חוּץ לִמְקוֹם אֲכִילָתוֹ - זוֹ הִיא מַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם. וּזְבָחִים שֶׁחָשַׁב בָּהֶן מַחֲשָׁבָה זוֹ - הֵם הַנִּקְרָאִים זְבָחִים שֶׁשְּׁחָטָן חוּץ לִמְקוֹמָן. מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁשָּׁחַט אֶת הַזֶּבַח לִשְׁמוֹ עַל מְנָת לִזְרֹק דָּמוֹ מֵאַחַר שֶׁתִּשְׁקַע הַחַמָּה, שֶׁאֵינוֹ זְמַן זְרִיקָתוֹ, אוֹ לְהַקְטִיר מִמֶּנּוּ דָּבָר הָרָאוּי לְהַקְטִיר לְמָחָר מֵאַחַר שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר, שֶׁאֵינוֹ זְמַן הַקְטָרָתוֹ, אוֹ לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ דָּבָר הָרָאוּי לַאֲכִילָה לְאַחַר זְמַן הָרָאוּי לַאֲכִילָתוֹ - זוֹ הִיא מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן. וּזְבָחִים שֶׁחָשַׁב בָּהֶן מַחֲשָׁבָה זוֹ - הֵם הַנִּקְרָאִים זְבָחִים שֶׁנִּשְׁחֲטוּ חוּץ לִזְמָנָן, וְהֵם הַנִּקְרָאִים פִּגּוּל בְּכָל מָקוֹם, וְזֶהוּ פִּגּוּל הָאָמוּר בַּתּוֹרָה.
ב. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה: וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר זֶבַח שְׁלָמָיו - אֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בִּמְחַשֵּׁב בִּשְׁעַת הַקְרָבָה שֶׁיֹּאכַל מִמֶּנּוּ בַּשְּׁלִישִׁי. וְהוּא הַדִּין לְכָל קָרְבָּן שֶׁחָשַׁב עָלָיו בִּשְׁעַת מַעֲשָׂיו שֶׁיֹּאכַל מִמֶּנּוּ לְאַחַר זְמַן הָרָאוּי לַאֲכִילַת אוֹתוֹ קָרְבָּן. וְכֵן אִם חָשַׁב לְהַקְטִיר מִמֶּנּוּ בַּמִּזְבֵּחַ דָּבָר הָרָאוּי לְהַקְטָרָה [לְאַחַר זְמַן הָרָאוּי לְהַקְטָרָה]. כָּךְ לָמְדוּ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה: אֶחָד אֲכִילַת אָדָם וְאֶחָד אֲכִילַת מִזְבֵּחַ, אִם חִשֵּׁב עֲלֵיהֶן אַחַר זְמַנָּן - הֲרֵי הַקָּרְבָּן פִּגּוּל.
ג. אֲבָל קָרְבָּן שֶׁלֹּא נִפְסְדָה מַחֲשַׁבְתּוֹ, אֶלָּא נִזְרַק דָּמוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּהִלְכָתוֹ וְנִשְׁאַר מִמֶּנּוּ לְאַחַר זְמַן אֲכִילָתוֹ - אוֹתוֹ הַנִּשְׁאָר נִקְרָא נוֹתָר, וְאָסוּר לְאָכְלוֹ, וְהַקָּרְבָּן כְּבָר נִרְצָה וְכִפֵּר. הֲרֵי הוּא אוֹמֵר בַּדָּם: וַאֲנִי נְתַתִּיו לָכֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ

1) יבאר המחשבות שפוסלות הקרבנות, ובאי זו עבודה מעבודותיה המחשבה פוסלת.

לְכַפֵּר - כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ דָּם לַמִּזְבֵּחַ כְּהִלְכָתוֹ נִתְכַּפְּרוּ הַבְּעָלִים וְנִרְצָה הַקָּרְבָּן. לְפִיכָךְ אֵין מִתְפַּגֵּל אֶלָּא דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין בֵּין לָאָדָם בֵּין לַמִּזְבֵּחַ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. אֶחָד זֶבַח שֶׁחָשַׁב בּוֹ אַחַת מִשָּׁלֹשׁ מַחֲשָׁבוֹת אֵלּוּ בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה, אוֹ שֶׁחָשַׁב בִּשְׁעַת קַבָּלַת הַדָּם, אוֹ בִּשְׁעַת הוֹלָכָתוֹ לַמִּזְבֵּחַ, אוֹ בְּעֵת זְרִיקָתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ.

ד. נִמְצֵאתָ לָמֵד, שֶׁבְּאַרְבַּע עֲבוֹדוֹת הַזֶּבַח נִפְסָל בְּמַחֲשָׁבָה: בִּשְׁחִיטָה, וּבְקַבָּלָה, וּבְהוֹלָכַת הַדָּם, וּבִזְרִיקָתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ.

ה. וְהָעוֹף - בִּשְׁנֵי דְּבָרִים: בִּמְלִיקָה, וּבְמִצּוּי הַדָּם.

ו. וְהַמְּנָחוֹת הַנִּקְמָצוֹת - בְּאַרְבָּעָה: בִּקְמִיצָה, וּבִנְתִינַת הַקֹּמֶץ בִּכְלִי שָׁרֵת, וּבְהוֹלָכַת הַקֹּמֶץ לַמִּזְבֵּחַ, וּבִזְרִיקָתוֹ עַל הָאֵשׁ.

ז. אֲבָל אִם חָשַׁב בִּדְבָרִים אֲחֵרִים חוּץ מֵאֵלּוּ, כְּגוֹן שֶׁחָשַׁב בִּשְׁעַת הֶפְשֵׁט אוֹ בִּשְׁעַת נִתּוּחַ אוֹ בִּשְׁעַת הוֹלָכַת אֵמוּרִין לַמִּזְבֵּחַ, אוֹ בִּשְׁעַת בְּלִילַת הַמִּנְחָה אוֹ בִּשְׁעַת הַגָּשָׁתָהּ, וְכַיּוֹצֵא בִדְבָרִים אֵלּוּ - אֵין אוֹתָהּ הַמַּחֲשָׁבָה מוֹעֶלֶת כְּלוּם. בֵּין שֶׁהָיְתָה מַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם, בֵּין מַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם, בֵּין מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן.

ח. וְכֵן הַמְחַשֵּׁב בְּאַחַת מֵאַרְבַּע עֲבוֹדוֹת אֵלּוּ אוֹ בְּכֻלָּן מַחֲשָׁבָה אַחֶרֶת חוּץ מִשָּׁלֹשׁ מַחֲשָׁבוֹת אֵלּוּ - אֵין אוֹתָהּ הַמַּחֲשָׁבָה מַפְסֶדֶת כְּלוּם. כֵּיצַד? הַמְחַשֵּׁב בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה וְקַבָּלָה וְהוֹלָכָה וּזְרִיקָה לְהַנִּיחַ דַּם הַזֶּבַח אוֹ אֵמוּרָיו לְמָחָר אוֹ לְהוֹצִיאָן חוּץ לָעֲזָרָה, אוֹ שֶׁחָשַׁב לִזְרֹק הַדָּם עַל הַכֶּבֶשׁ שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הַיְסוֹד, אוֹ לִתֵּן אֶת הַנִּתָּנִין לְמַעְלָה לְמַטָּה וְאֶת הַנִّתָּנִין לְמַטָּה לְמַעְלָה, אוֹ לִתֵּן דָּמִים הַנִּתָּנִין בַּמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן בַּמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי אוֹ אֶת הַנִּתָּנִין בַּפְּנִימִי לַחִיצוֹן, אוֹ לְהַכְנִיס דַּם הַחַטָּאת לִפְנִים, אוֹ שֶׁחָשַׁב שֶׁיֹּאכְלוּ הַזֶּבַח טְמֵאִים אוֹ שְׁאָר הַפְּסוּלִין לָאֲכִילָה, אוֹ שֶׁיַּקְרִיבוּם טְמֵאִים אוֹ שְׁאָר הַפְּסוּלִין לָעֲבוֹדָה, אוֹ לְעָרֵב דַּם הַזֶּבַח בְּדַם הַפְּסוּלִין, אוֹ שֶׁחָשַׁב לִשְׁבֹּר עַצְמוֹת הַפֶּסַח וְלֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ נָא, אוֹ שֶׁחָשַׁב לִשְׂרֹף חַטָּאוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת חוּץ לִזְמַנָּן אוֹ חוּץ לִמְקוֹמָן - בְּכָל אֵלּוּ הַמַּחֲשָׁבוֹת וְכַיּוֹצֵא בָהֶן הַזֶּבַח כָּשֵׁר. וְכֵן אִם חָשַׁב בִּשְׁעַת קְמִיצַת הַמִּנְחָה וּבִשְׁעַת נְתִינָתוֹ לַכְּלִי וּבִשְׁעַת הוֹלָכָתוֹ וּבִשְׁעַת זְרִיקָתוֹ עַל הָאֵשׁ לְהַנִּיחַ קֶמְצָהּ אוֹ לְבוֹנָתָהּ לְמָחָר אוֹ לְהוֹצִיאוֹ לַחוּץ - הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה.

ט. כְּבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁהוֹלָכָה שֶׁלֹּא בָּרֶגֶל - אֵינָהּ הוֹלָכָה, לְפִיכָךְ אֵין הַמַּחֲשָׁבָה פּוֹסֶלֶת בָּהּ. וְהַמְהַלֵּךְ בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ - הֲרֵי זוֹ הוֹלָכָה, וְהַמַּחֲשָׁבָה פּוֹסֶלֶת בָּהּ. כֵּיצַד? קִבֵּל הַדָּם וְהוּא עוֹמֵד בִּמְקוֹמוֹ וּפָשַׁט יָדוֹ לְזָרְקוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ, וְחָשַׁב בְּעֵת שֶׁפָּשַׁט יָדוֹ בַּדָּם - אֵין הַמַּחֲשָׁבָה פּוֹסֶלֶת בָּהּ; אֲבָל אִם קִבֵּל הַדָּם בִּפְנִים וְלֹא הָלַךְ בּוֹ לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, אֶלָּא הָלַךְ בּוֹ וְהוֹצִיאוֹ לַחוּץ, וְחָשַׁב בִּשְׁעַת הִלּוּכוֹ לַחוּץ בְּמַחֲשָׁבָת הַזְּמַן וְכַיּוֹצֵא בָהּ - הֲרֵי זוֹ פּוֹסֶלֶת.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – י"ב־י"ח אלול ה'תשע"א

יום ראשון י"ב אלול ה'תשע"א

הִלְכוֹת שְׁלוּחִין וְשֻׁתָּפִין

פֶּרֶק שֵׁנִי

א. אֵין הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים נַעֲשֶׂה שָׁלִיחַ לְדָבָר מִן הַדְּבָרִים שֶׁבָּעוֹלָם. וְכֵן אֵין יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה שָׁלִיחַ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים לְדָבָר מִן הַדְּבָרִים. שֶׁנֶּאֱמַר: כֵּן תָּרִימוּ גַּם אַתֶּם - מָה אַתֶּם בְּנֵי בְּרִית, אַף שְׁלוּחֲכֶם בְּנֵי בְּרִית. וְהוּא הַדִּין לְכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ. וּמַה מְּשַׁלֵּחֲכֶם בֶּן בְּרִית, אַף בְּכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ הַמְשַׁלֵּחַ בֶּן בְּרִית.

ב. עוֹשֶׂה אָדָם שָׁלִיחַ אִישׁ אוֹ אִשָּׁה, וַאֲפִלּוּ אֵשֶׁת אִישׁ. וַאֲפִלּוּ עֶבֶד וְשִׁפְחָה, הוֹאִיל וְהֵן בְּנֵי דַעַת וְיֶשְׁנָן בִּמְקֻצָּת מִצְוֹת, נַעֲשִׂין שְׁלוּחִין לְמַשָּׂא וּמַתָּן. אֲבָל מִי שֶׁאֵינָן בְּנֵי דַעַת, וְהֵן חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן - אֵינָן נַעֲשִׂין שְׁלוּחִין, וְלֹא עוֹשִׂין שְׁלִיחַ. אֶחָד הַקָּטָן וְאֶחָד הַקְּטַנָּה. לְפִיכָךְ, הַשּׁוֹלֵחַ בְּנוֹ קָטָן אֵצֶל הֶחֱנְוָנִי, וּמָדַד לוֹ בְּאִסָּר שֶׁמֶן, וְנָתַן לוֹ אֶת הָאִסָּר, וְאִבֵּד אֶת הַשֶּׁמֶן וְאֶת הָאִסָּר - הַחֱנְוָנִי חַיָּב לְשַׁלֵּם; שֶׁלֹּא שְׁלָחוֹ אֶלָּא לְהוֹדִיעוֹ, וְלֹא הָיָה לוֹ לְשַׁלֵּחַ אֶלָּא עִם בֶּן דַּעַת. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָזֶה. וְאִם פֵּרֵשׁ וְאָמַר: שְׁלַח לִי עִם הַקָּטָן - הֲרֵי זֶה פָּטוּר.

ג. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: מָנֶה שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדְךָ, בֵּין מִלְּוָה בֵּין פִּקָּדוֹן, שְׁלָחֵהוּ לִי בְּיַד פְּלוֹנִי, אֲפִלּוּ הָיָה קָטָן, אִם רָצָה לְשָׁלְחוֹ בְּיָדוֹ - נִפְטָר, וְאֵינוֹ חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתוֹ. וְכֵן שְׁנַיִם שֶׁהִתְנוּ בֵּינֵיהֶם, שֶׁכָּל מִי שֶׁיִּרְצֶה לִשְׁלֹחַ לַחֲבֵרוֹ מְשַׁלֵּחַ בְּיַד מִי שֶׁיִּרְצֶה הַמְשַׁלֵּחַ - הֲרֵי זֶה מְשַׁלֵּחַ בְּיַד מִי שֶׁיִּרְאֶה לוֹ שֶׁהוּא רָאוּי לְהוֹלִיךְ דָּבָר זֶה. וְאִם נִגְנַב אוֹ אָבַד בַּדֶּרֶךְ, אוֹ שֶׁכָּפַר בּוֹ הַשָּׁלִיחַ - הֲרֵי הַמְשַׁלֵּחַ פָּטוּר. שֶׁכָּל תְּנַאי שֶׁבְּמָמוֹן - קַיָּם.

ד. הַשָּׁלִיחַ שֶׁקָּנָה אוֹ שֶׁמָּכַר, וְהוֹדִיעַ שֶׁהוּא שָׁלִיחַ בְּדָבָר זֶה לִפְלוֹנִי, אַף עַל פִּי שֶׁמָּשַׁךְ אוֹ שֶׁהִמְשִׁיךְ, וְנִמְצָא שֶׁעָבַר עַל דַּעַת הַמְשַׁלֵּחַ - בָּטֵל הַמֶּקַח וּמֻחָזִיר. וְאִם לֹא הוֹדִיעַ שֶׁהוּא שָׁלִיחַ - נִקְנָה הַמֶּקַח, וְיִהְיֶה הַדִּין בֵּינוֹ וּבֵין זֶה שֶׁשְּׁלָחוֹ.

ה. רְאוּבֵן שֶׁקָּנָה שָׂדֶה מִשִּׁמְעוֹן, וְאָמַר לוֹ: לְלֵוִי קָנִיתִי אוֹתָהּ, וְכָתַב שְׁטַר מֶכֶר בְּשֵׁם לֵוִי, וְחָזַר רְאוּבֵן וְאָמַר לְשִׁמְעוֹן: לְעַצְמִי קָנִיתִיהָ, חֲזֹר וּכְתֹב שְׁטַר מֶכֶר בִּשְׁמִי - אֵין כּוֹפִין אֶת הַמּוֹכֵר לִכְתֹּב לוֹ שְׁטָר אַחֵר בְּשֵׁם רְאוּבֵן. וְאִם

הִתְנָה עִמּוֹ בַּתְּחִלָּה וְאָמַר לוֹ: לְעַצְמִי אֶקְנֶה, וְזֶה שֶׁאִכְתֹּב שְׁטָר בְּשֵׁם לֵוִי, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵדְעוּ בִּי שֶׁאֲנִי הוּא הַקּוֹנֶה - הֲרֵי זֶה כּוֹפֵהוּ לַחֲזֹר וְלִכְתֹּב שְׁטָר אַחֵר בִּשְׁמוֹ.

ו. הַסַּרְסוּר - שְׁלִיחַ הוּא, אֶלָּא שֶׁהוּא נוֹטֵל שְׂכַר שְׁלִיחוּתוֹ. לְפִיכָךְ, אִם שִׁנָּה דַּעַת הַבְּעָלִים - מְשַׁלֵּם מַה שֶּׁהִפְסִיד. כֵּיצַד? רְאוּבֵן שֶׁנָּתַן חֵפֶץ לְשִׁמְעוֹן הַסַּרְסוּר, וְאָמַר לוֹ: מְכֹר לִי זֶה, וְאַל תִּמְכֹּר בְּפָחוֹת מִמֵּאָה, וְהָלַךְ וּמְכָרוֹ בַּחֲמִשִּׁים - מְשַׁלֵּם הַחֲמִשִּׁים מִבֵּיתוֹ. מָכַר בְּמֵאתַיִם - הַכֹּל לִרְאוּבֵן. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. רְאוּבֵן אוֹמֵר: בְּמֵאָה אָמַרְתִּי לְךָ, וְהַסַּרְסוּר אוֹמֵר: בַּחֲמִשִּׁים אָמַרְתָּ לִי, וְכֵן בַּחֲמִשִּׁים מָכַרְתִּי - נִשְׁבָּע הַסַּרְסוּר שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי הוֹדָה בְּמִקְצָת. וְאִם כְּבָר נָתַן לוֹ הַחֲמִשִּׁים - נִשְׁבָּע שְׁבוּעַת הֶסֵּת שֶׁעָשָׂה שְׁלִיחוּתוֹ, וְזוֹכֶה הַלּוֹקֵחַ. וְאִם יָדַע הַלּוֹקֵחַ שֶׁחֵפֶץ זֶה שֶׁל רְאוּבֵן הוּא, וְזֶה הַמּוֹכֵר לוֹ סַרְסוּר הוּא - יַחֲזִיר הַחֵפֶץ לַבְּעָלִים, וְיַחֲרִים עַל מִי שֶׁנָּתַן לוֹ רְשׁוּת לִמְכֹּר בַּחֲמִשִּׁים אוֹ שֶׁרָצָה בַּחֲמִשִּׁים וְחָזַר בּוֹ אַחַר שֶׁקָּנִיתִי.

ז. כָּל סַרְסוּר שֶׁהוֹדִיעַ לַלּוֹקֵחַ שֶׁחֵפֶץ זֶה אוֹ קַרְקַע זֶה שֶׁל רְאוּבֵן, וְאַחַר שֶׁקָּנָה הַלּוֹקֵחַ אָמַר רְאוּבֵן: אֵינִי רוֹצֶה לִמְכֹּר בְּדָמִים אֵלּוּ - מַחֲזִיר הַלּוֹקֵחַ; שֶׁהֲרֵי לֹא פָּסַק לוֹ דָּמִים וְאָמַר לוֹ: מְכֹר לְךָ בְּכָךְ וְכָךְ. [כָּל] סַרְסוּר שֶׁאָבַד הַחֵפֶץ מִיָּדוֹ אוֹ נִגְנַב אוֹ נִשְׁבַּר - חַיָּב לְשַׁלֵּם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹשֵׂא שָׂכָר.

ח. הַלּוֹקֵחַ כֵּלִים מִבֵּית הָאֻמָּן לְשַׁגְּרָן לְבֵית חָמיו, וְאָמַר לוֹ: אִם מְקַבְּלִין אוֹתָן מִמֶּנִּי - אֲנִי אֶתֵּן לְךָ אֶת דְּמֵיהֶם, וְאִם לָאו - אֶתֵּן שָׂכָר מוּעָט, וְנֶאֱנְסוּ בַּהֲלִיכָה - הֲרֵי זֶה חַיָּב לְשַׁלֵּם; וְאִם נֶאֱנְסוּ בַּחֲזָרָה - פָּטוּר. נְטָלָן עַל מְנָת לְמָכְרָן לַאֲחֵרִים, וְאָמַר לוֹ: אִם יִמָּכְרוּ בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי אוֹ עַד זְמַן פְּלוֹנִי - אֶתֵּן לְךָ דָּמִים כָּךְ וְכָךְ, וְאִם לֹא יִמָּכְרוּ - אַחֲזִירֵם לְךָ, וְנֶאֱנְסוּ, בֵּין בַּהֲלִיכָה בֵּין בַּחֲזָרָה - חַיָּב לְשַׁלֵּם.

ט. כָּל שָׁלִיחַ שֶׁטָּעַן שֶׁאֵרְעוֹ אֹנֶס פְּלוֹנִי וְהִפְסִיד כָּךְ וְכָךְ - הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין עַל טַעֲנָתוֹ, וְיִפָּטֵר. וְאִם הָיָה הָאֹנֶס בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר לְהָבִיא עָלָיו עֵדִים, אוֹ דָּבָר שֶׁהוּא גָּלוּי וְיָדוּעַ, שֶׁהֲרֵי יִמָּצֵא עֵדִים - הֲרֵי זֶה צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה עַל טַעֲנָתוֹ; וְאִם לֹא הֵבִיא עֵדִים - אֵינוֹ נֶאֱמָן, וּמְשַׁלֵּם. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁאָמַר לִשְׁלוּחוֹ: קְנֵה לִי אַרְבַּע מֵאוֹת גַּרְבֵּי יַיִן מִמָּעוֹת שֶׁהָיוּ לִי בְּיָדוֹ, וְקָנָה לוֹ, וְנִמְצְאוּ חֹמֶץ - אָמְרוּ חֲכָמִים: מִנְיָן גָּדוֹל כָּזֶה שֶׁהֶחְמִיץ, קוֹל יֵשׁ לוֹ; הוֹאִיל וְאֶפְשָׁר לְהָבִיא רְאָיָה - יָבִיא רְאָיָה שֶׁלֹּא הָיָה הַיַּיִן חֹמֶץ בְּשָׁעָה שֶׁלָּקַח וְיִפָּטֵר, וְאִם לֹא יָבִיא רְאָיָה - יְשַׁלֵּם. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה מִדְּבָרִים שֶׁהָרְאָיָה מְצוּיָה בָּהֶן. אֲבָל דָּבָר הַנֶּעְלָם, שֶׁאֵין רְאָיָתוֹ מְצוּיָה - יִשָּׁבַע עָלָיו. וְכֵן הַדִּין בְּכָל טַעֲנָה שֶׁיִּטְעַן הַשֻּׁתָּף וְכַיּוֹצֵא בּוֹ. וְכֵן הַדִּין בְּטַעֲנַת הַשּׁוֹמְרִין: אִם הָרְאָיָה יְכוֹלָה לִהְיוֹת - אוֹ יָבִיא רְאָיָה עַל טַעֲנָתוֹ אוֹ יְשַׁלֵּם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

יום שני י"ג אלול ה'תשע"א

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. מִי שֶׁהָיְתָה לוֹ קַרְקַע תַּחַת יַד אֶחָד, אוֹ שֶׁהָיוּ לוֹ מִטַּלְטְלִין פִּקָּדוֹן, וְרָצָה לַעֲשׂוֹת שָׁלִיחַ לָדוּן עִם זֶה וּלְהוֹצִיא הַקַּרְקַע אוֹ הַפִּקָּדוֹן מִתַּחַת יָדוֹ - הֲרֵי זֶה כּוֹתֵב לוֹ הַרְשָׁאָה. וְצָרִיךְ לִקְנוֹת מִיָּדוֹ שֶׁהִרְשָׁהוּ. וְאוֹמֵר לוֹ: דּוּן וּזְכֵה וְהוֹצֵא לְעַצְמְךָ. וְכַיּוֹצֵא בְּעִנְיָנִים אֵלּוּ. וְאִם לֹא כָּתַב לוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לָדוּן עִמּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹמֵר לוֹ: אֵין אַתָּה בַּעַל דִּינִי. וְאַף עַל פִּי שֶׁכָּתַב לוֹ כֵּן - אֵינוֹ אֶלָּא שָׁלִיחַ, וְכָל מַה שֶּׁיִּזְכֶּה בּוֹ - הֲרֵי הוּא שֶׁל מְשַׁלְּחוֹ. וְכָל הַהוֹצָאוֹת שֶׁיּוֹצִיא הַשָּׁלִיחַ עַל דִּין זֶה שֶׁהֲרִשָׁה - הֲרֵי הַמְשַׁלֵּחַ חַיָּב בָּהֶן; שֶׁכָּךְ כּוֹתְבִין בַּהַרְשָׁאָה: כֹּל שֶׁתּוֹצִיא בְּדִין זֶה - עָלַי לְשַׁלְּמוֹ.

ב. הִקְנָה לָזֶה שֶׁהִרְשָׁה שְׁלִישׁ אוֹ רְבִיעַ מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ בְּיַד חֲבֵרוֹ - הֲרֵי זֶה עוֹשֶׂה דִּין עַל הַכֹּל; הוֹאִיל וְדָן עַל חֶלְקוֹ, וַהֲרֵי הוּא בַּעַל דִּינוֹ בְּחֶלְקוֹ - דָּן עַל הַכֹּל.

ג. אֶחָד מִן הָאַחִין שֶׁלֹּא חָלְקוּ אוֹ מִן הַשֻּׁתָּפִין שֶׁבָּא לִתְבֹּעַ - תּוֹבֵעַ עַל הַכֹּל; הוֹאִיל וְיֵשׁ לוֹ חֵלֶק בְּזֶה הַמָּמוֹן - אֵין צָרִיךְ הַרְשָׁאָה מִשְּׁאָר שֻׁתָּפִין. וְאֵין הַשֻּׁתָּף הָאַחֵר יָכוֹל לוֹמַר לְשֻׁתָּפוֹ שֶׁדָּן: אִלּוּ הָיִיתִי אֲנִי שָׁם, הָיִיתִי תּוֹבֵעַ טְעָנוֹת אֲחֵרוֹת וּמְחַיֵּב בַּעַל דִּינִי; שֶׁהֲרֵי אוֹמֵר לוֹ: לָמָּה לֹא בָּאתָ לִתְבֹּעַ גַּם אַתָּה? לְפִיכָךְ, אִם הָיָה בִּמְדִינָה אַחֶרֶת - יֵשׁ לוֹ לַחֲזֹר עַל בַּעַל הַדִּין וְלָדוּן עִמּוֹ, וְלוֹמַר לוֹ: אֲנִי אֵינִי מוֹדֶה בְּכָל מַה שֶּׁטָּעַן שֻׁתָּף שֶׁלִּי. לְפִיכָךְ יֵשׁ לַנִּתְבָּע לְעַכֵּב וְלוֹמַר לָזֶה: אוֹ דּוּן עִמִּי בְּחֶלְקְךָ, אוֹ הָבֵא הַרְשָׁאָה; שֶׁהֲרֵי מָמוֹן שְׁנֵיכֶם בְּיָדִי, וּשְׁנֵיכֶם בַּעֲלֵי דִּינִי, וּלְמָחָר יָבוֹא אָחִיךָ אוֹ שֶׁתֻּפְךָ וְיִתְבַּע גַּם הוּא.

ד. הַבַּעַל בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ - צָרִיךְ הַרְשָׁאָה. וְאִם יֵשׁ פֵּרוֹת בַּקַּרְקַע - מִתּוֹךְ שֶׁיֵּשׁ לָדוּן עַל הַפֵּרוֹת, שֶׁהֲרֵי הֵן שֶׁלּוֹ, דָּן עַל הָעִקָּר, וְאֵין צָרִיךְ הַרְשָׁאָה מֵאִשְׁתּוֹ; שֶׁאִם אֵין לוֹ קַרְקַע - אֵין לוֹ פֵּרוֹת.

ה. מִי שֶׁהָיָה לוֹ בְּיַד חֲבֵרוֹ פִּקָּדוֹן אוֹ מִלְוָה, בֵּין בְּמִטַּלְטְלִין בֵּין מָעוֹת, וְעָשָׂה שָׁלִיחַ בְּעֵדִים לַהֲבִיאָן לוֹ - הָרְשׁוּת בְּיַד זֶה שֶׁהֵם אֶצְלוֹ: אִם רָצָה לִתֵּן - נִפְטָר, וְאֵינוֹ חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן, שֶׁהֲרֵי נָתַן לִשְׁלוּחוֹ; וְאִם לֹא רָצָה לִתֵּן - אֵינוֹ נוֹתֵן, שֶׁאֵין זֶה בַּעַל דִּינוֹ עַד שֶׁיָּבוֹא בְּהַרְשָׁאָה עַל הַפִּקָּדוֹן. וְכָל הַבָּא בְּהַרְשָׁאָה - הֲרֵי הוּא בִּכְלַל הַנֶּאֱמָר בָּהֶן: וַאֲשֶׁר לֹא טוֹב עָשָׂה בְּתוֹךְ עַמָּיו.

ו. הַתּוֹבֵעַ חֲבֵרוֹ בַּדִּין בְּמִטַּלְטְלִין אוֹ בְּמָעוֹת שֶׁהִפְקִיד אֶצְלוֹ, וְכָפַר בּוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לִכְתֹּב הַרְשָׁאָה עָלָיו, שֶׁנִּמְצָא זֶה כְּמְשַׁקֵּר; שֶׁהוּא אוֹמֵר לוֹ: הִרְשִׁיתִיךָ לִטֹּל מַה שֶּׁיֵּשׁ לִי בְּיַד פְּלוֹנִי, וּכְבָר אָמַר פְּלוֹנִי שֶׁאֵין לוֹ אֶצְלוֹ כְּלוּם. וְכֵן מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב לוֹ חֲבֵרוֹ שְׁבוּעָה - אֵינוֹ יָכוֹל לְהַרְשׁוֹת אַחֵר עָלָיו

לְהַשְׁבִּיעוֹ; שֶׁאֵין שָׁם דָּבָר שֶׁיַּקְנֶה לוֹ, וְאֵין אָדָם מַרְשֶׁה עַל תְּבִיעַת דְּבָרִים, שֶׁאֵין הַדְּבָרִים נִקְנִין אֶלָּא עַל תְּבִיעַת הַמָּמוֹן.

ז. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ מְעוֹת פִּקָּדוֹן בְּיַד אַחֵר, וְרָצָה לְהַרְשׁוֹת שְׁלִיחַ לַחֲבִיאָן - אֵין הַקִּנְיָן מִידּוֹ מוֹעִיל בָּזֶה, שֶׁאֵין הַמַּטְבֵּעַ נִקְנֶה בַּחֲלִיפִין. אֶלָּא כֵּיצַד עוֹשֶׂה? נוֹתֵן לוֹ קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא, וּמַקְנֶה לוֹ הַמְּעוֹת עַל גַּבָּהּ כְּדֵי לְהוֹצִיאָן בְּהַרְשָׁאָה זוֹ, וְהוֹלֵךְ וְדָן עִמּוֹ וּמוֹצִיאָן. הָיְתָה לוֹ מִלְוָה בְּיַד אַחֵר - אֵינוֹ יָכוֹל לִכְתֹּב הַרְשָׁאָה עָלֶיהָ, וַאֲפִלּוּ הָיָה הַחוֹב בִּשְׁטָר; מִפְּנֵי שֶׁהַמִּלְוָה לְהוֹצָאָה נִתְּנָה, וְאֵין אָדָם מַקְנֶה לַחֲבֵרוֹ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ בָּעוֹלָם. וְאֵין לוֹ דֶּרֶךְ שֶׁיַּקְנֶה אָדָם חוֹב בָּהּ אֶלָּא בְּמַעֲמַד שְׁלָשְׁתָּן, וְהוּא דָּבָר שֶׁאֵין לוֹ טַעַם, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, אוֹ בְּהַקְנָיַת שְׁטַר הַחוֹב עַצְמוֹ בִּכְתִיבָה וּמְסִירָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַקְנֶה הַשִּׁעְבּוּד בּוֹ. זֶהוּ הַדִּין שֶׁיֵּרָאֶה לִי מִן הַגְּמָרָא. אֲבָל הַגְּאוֹנִים תִּקְּנוּ שֶׁכּוֹתְבִין הַרְשָׁאָה אַף עַל הַמִּלְוָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטֹּל כָּל אֶחָד מָמוֹן חֲבֵרוֹ וְיֵלֵךְ לוֹ לִמְדִינָה אַחֶרֶת. וְעוֹד תִּקְּנוּ, שֶׁאִם הִרְשָׁהוּ לִטֹּל מְעוֹת שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּיַד חֲבֵרוֹ אוֹ לִתְבֹּעַ מִמֶּנּוּ הַלְוָאָה, וְלֹא הָיְתָה לַמַּקְנֶה קַרְקַע - מַקְנֵהוּ אַרְבַּע אַמּוֹת מֵחֶלְקוֹ שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּמַקְנֶה לוֹ הַמְּעוֹת עַל גַּבָּן. וּדְבָרִים אֵלּוּ דְּבָרִים קַלִּים הֵן עַד מְאֹד וּרְעוּעִים. שֶׁזֶּה, מִי יֹאמַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֵלֶק בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל? וַאֲפִלּוּ הוּא רָאוּי, אֵינוֹ בִּרְשׁוּתוֹ. וְהַגְּאוֹנִים עַצְמָן שֶׁתִּקְּנוּ תַּקָּנָה זוֹ אָמְרוּ, שֶׁאֵין אוֹמְרִין: יִקַּב הַדִּין אֶת הָהָר, וְאֵינָהּ אֶלָּא כְּדֵי לְאַיֵּם עַל הַנִּתְבָּע. אִם רָצָה לָדוּן וְלִתֵּן בְּהַרְשָׁאָה זוֹ - נִפְטָר. וְלָמָּה יִפָּטֵר? שֶׁאֵין זֶה הַבָּא בְּהַרְשָׁאָה זוֹ הָרְעוּעָה פָּחוּת מִשְּׁלִיחַ שֶׁעָשָׂהוּ בְּעֵדִים. אֲבָל אִם לֹא יִרְצֶה הַנִּתְבָּע לָדוּן עִמּוֹ - אֵין כּוֹפִין לִתֵּן לוֹ וְלֹא לְהַשְׁבֵּעַ עַד שֶׁיָּבוֹא בַּעַל דִּינוֹ. וְכֵן הוֹרוּ, שֶׁאִם הָיְתָה לוֹ מִלְוָה אֵצֶל חֲבֵרוֹ, בֵּין בִּשְׁטָר בֵּין בְּעֵדֵי קִנְיָן, אַף עַל פִּי שֶׁכָּפַר בָּהּ בְּבֵית דִּין - כּוֹתְבִין עָלָיו הַרְשָׁאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּפִירַת שִׁעְבּוּד קַרְקַע; אֲבָל אִם מִלְוָה עַל פֶּה הִיא שֶׁכָּפַר בָּהּ - לֹא תִּקְּנוּ שֶׁיִּכְתְּבוּ עָלֶיהָ הַרְשָׁאָה.

ח. מִי שֶׁהִרְשָׁה לְאֶחָד, וְרָצָה לְבַטֵּל הַשְּׁלִיחוּת וּלְהַרְשׁוֹת לְאַחֵר - הֲרֵי זֶה מְבַטֵּל. וְאֵין לַמֻּרְשֶׁה לִכְתֹּב הַרְשָׁאָה לְאַחֵר; שֶׁזֶּה אוֹמֵר: אֵין רְצוֹנִי שֶׁיִּהְיֶה פִּקְדוֹנִי בְּיַד אַחֵר. לְפִיכָךְ, אִם הִתְנָה עָלָיו שֶׁיַּרְשֶׁה הוּא לְאַחֵר, וְאַחֵר לְאַחֵר - הֲרֵי הַשְּׁלִיחַ כּוֹתֵב הַרְשָׁאָה לְשֵׁנִי, וְשֵׁנִי לְשְׁלִישִׁי, הַכֹּל לְפִי תְּנָאוֹ.

ט. הַבָּא בְּהַרְשָׁאָה שֶׁמָּחַל לְזֶה הַנִּתְבָּע, אוֹ שֶׁמָּכַר לוֹ, אוֹ שֶׁמָּחַל לוֹ עַל הַשִּׁבּוּעָה, אוֹ שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ פְּשָׁרָה - לֹא עָשָׂה כְּלוּם; שֶׁהֲרֵי אוֹמֵר לוֹ: לְתַקֵּן שְׁלַחְתִּיךָ וְלֹא לְעַוֵּת. לְפִיכָךְ, אִם הִתְנָה עִמּוֹ: בֵּין לְתַקֵּן בֵּין לְעַוֵּת, אֲפִלּוּ מָחַל לוֹ עַל הַכֹּל - הֲרֵי זֶה מָחוּל.

י. רְאוּבֵן שֶׁבָּא בְּהַרְשָׁאָה וְתָבַע שִׁמְעוֹן - אֵין שִׁמְעוֹן יָכוֹל לְדַחוֹתוֹ וְלוֹמַר לוֹ: שֶׁמָּא הַמְשַׁלֵּחַ אוֹתְךָ הִרְשָׁה אַחֵר וּבִטֵּל שְׁלִיחוּתְךָ? שֶׁהֲרֵי רְאוּבֵן אוֹמֵר לוֹ: תֵּן לִי הַפִּקָּדוֹן שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדְךָ, וְזוֹ הַרְשָׁאָתִי תְּהִי אֶצְלְךָ. וְאִם הַמַּפְקִיד הִרְשָׁה אַחֵר - הוּא הִפְסִיד עַל עַצְמוֹ; וְשִׁמְעוֹן פָּטוּר, שֶׁהֲרֵי בְּהַרְשָׁאָתוֹ נָתַן.

יא. רְאוּבֵן שֶׁבָּא בְּהַרְשָׁאַת שִׁמְעוֹן וְתָבַע לֵוִי, וְאָמַר לֵוִי: לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם, אֲבָל יִשָּׁבַע שִׁמְעוֹן וְיִטֹּל - מוֹצִיאִין הַמָּמוֹן מִיַּד לֵוִי, וְיִהְיֶה מֻנָּח בְּבֵית דִּין עַד שֶׁיָּבוֹא שִׁמְעוֹן וְיִשָּׁבַע וְיִטֹּל. וְכֵן כָּל הַדְּבָרִים שֶׁתּוֹלֶה לֵוִי בְּשִׁמְעוֹן - יָדוּן רְאוּבֵן, וְיִהְיֶה הַמָּמוֹן מֻנָּח בְּבֵית דִּין עַד שֶׁיָּבוֹא שִׁמְעוֹן וְיִשָּׁאֵל. וְיֵשׁ לִרְאוּבֵן לְהַחֲרִים עַל מִי שֶׁטּוֹעֵן טַעֲנַת שֶׁקֶר כְּדֵי לְעַכֵּב הַמָּמוֹן וּלְאַחֲרוֹ. נִתְחַיֵּב לֵוִי שְׁבוּעָה - אֵינוֹ יָכוֹל לְעַכֵּב וְלוֹמַר לוֹ: אֵינִי נִשְׁבָּע עַד שֶׁאַחֲרִים בִּפְנֵי שִׁמְעוֹן עַל מִי שֶׁטּוֹעֵן עָלַי שֶׁקֶר; שֶׁאֵין זֶה הַחֵרֶם אֶלָּא תַּקָּנָה קַלָּה שֶׁתִּקְּנוּ הַגְּאוֹנִים הָאַחֲרוֹנִים, כְּדֵי שֶׁיְּכַוְּנוּ בַּעֲלֵי דִינִין טַעֲנוֹתֵיהֶן, וְאֵין מְעַכְּבִין שְׁבוּעָתוֹ שֶׁל זֶה מִפְּנֵי תַּקָּנָה זוֹ הַקַּלָּה.

יום שלישי י"ד אלול ה'תשע"א

פֶּרֶק רְבִיעִי

א. כְּשֶׁיִּרְצוּ הַשֻּׁתָּפִין לְהִשְׁתַּתֵּף - בַּמֶּה יִקְנֶה כָּל אֶחָד מֵהֶן מָמוֹן חֲבֵרוֹ לְהִשְׁתַּתֵּף בּוֹ? אִם בְּמְעוֹת נִשְׁתַּתְּפוּ - יָבִיא זֶה מְעוֹתָיו וְיָבִיא זֶה מְעוֹתָיו, וְיָטִילוּ אוֹתָן לְכִיס אֶחָד, וַיַּגְבִּיהוּ אֶת הַכִּיס שְׁנֵיהֶם. אֲבָל אִם כָּתְבוּ שְׁטָר וְהֵעִידוּ עֵדִים, אַף עַל פִּי שֶׁקָּנוּ מִיַּד שְׁנֵיהֶם שֶׁיָּבִיא זֶה מֵאָה וְזֶה מֵאָה וְיִשְׁתַּתְּפוּ בָּהֶן - לֹא קָנוּ, וַעֲדַיִן לֹא נַעֲשׂוּ שֻׁתָּפִין, שֶׁאֵין הַמַּטְבֵּעַ נִקְנֶה בַּחֲלִיפִין. לְפִיכָךְ, אִם נִשְׁתַּתְּפוּ בִּשְׂאָר הַמִּטַּלְטְלִין - כֵּיוָן שֶׁקָּנוּ מִיָּדָם שֶׁיָּבִיא זֶה חֲבִיתוֹ שֶׁל יַיִן וְזֶה כַּדּוֹ שֶׁל דְּבַשׁ וַהֲרֵי נִשְׁתַּתְּפוּ בָּהֶן, נַעֲשׂוּ שֻׁתָּפִין בָּהֶן. וְכֵן אִם עֵרְבוּ פֵּרוֹתֵיהֶן, אוֹ שֶׁשָּׁכְרוּ מָקוֹם בְּשֻׁתָּפוּת וְהִנִּיחַ זֶה כַּדּוֹ וְזֶה חֲבִיתוֹ שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ בָּהֶן - הֲרֵי אֵלּוּ שֻׁתָּפִין. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: בְּכָל הַדְּרָכִים שֶׁקּוֹנֶה הַלּוֹקֵחַ, בְּאוֹתָן הַדְּרָכִים עַצְמָן קוֹנִין הַשֻּׁתָּפִין זֶה מִזֶּה הַמָּמוֹן הַמְּטֻלְטָל בֵּינֵיהֶם לְהִשְׁתַּתֵּף בּוֹ.

ב. הָאֲמָנִין שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ בְּאֲמָנוּת, אַף עַל פִּי שֶׁקָּנוּ מִיָּדָם - אֵינָן שֻׁתָּפִין. כֵּיצַד? שְׁנֵי חַיָּטִים אוֹ שְׁנֵי אוֹרְגִים שֶׁהִתְּנוּ בֵּינֵיהֶם, שֶׁכֹּל שֶׁיִּקַּח זֶה וָזֶה בִּמְלַאכְתּוֹ יִהְיֶה בֵּינֵיהֶן בְּשָׁוֶה - אֵין כָּאן שֻׁתָּפוּת כְּלָל; שֶׁאֵין אָדָם מַקְנֶה לַחֲבֵרוֹ דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם. אֲבָל אִם הָיוּ לוֹקְחִין הַבְּגָדִים בְּמָמוֹן עַצְמָן וְתוֹפְרִין אוֹתָן וּמוֹכְרִין, וְלוֹקְחִין הַשִּׁתִּי וְהָעֵרֶב מִמְּעוֹתֵיהֶן וְאוֹרְגִים וּמוֹכְרִין, וְנִשְׁתַּתְּפוּ בַּמָּעוֹת שֶׁלּוֹקְחִין בּוֹ - הֲרֵי אֵלּוּ שֻׁתָּפִין, וְכָל מַה שֶּׁיִּרְוִיחוּ בִּשְׂכַר מְלַאכְתָּן וּבְמַשָּׂאָן וּבְמַתָּנָן - הֲרֵי אֵלּוּ לָאֶמְצַע.

ג. הַשֻּׁתָּפִין שֶׁהִטִּילוּ לַכִּיס זֶה מָנֶה וְזֶה מָאתַיִם וְזֶה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת, וְנִתְעַסְּקוּ כֻּלָּן בַּמָּמוֹן, וּפָחֲתוּ אוֹ הוֹתִירוּ - הַשָּׂכָר אוֹ הַפְּחָת בֵּינֵיהֶם בְּשָׁוֶה לְפִי מִנְיָנָם, וְלֹא לְפִי הַמָּעוֹת. וַאֲפִלּוּ לָקְחוּ שׁוֹר לִטְבִיחָה, שֶׁאִלּוּ טִבְחוּהוּ הָיָה נוֹטֵל כָּל אֶחָד מִבְּשָׂרוֹ כְּפִי מְעוֹתָיו, אִם מְכָרוּהוּ חַי וּפָחֲתוּ אוֹ הוֹתִירוּ - הַשָּׂכָר אוֹ הַפְּחָת לָאֶמְצַע. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁנָּשְׂאוּ וְנָתְנוּ בַּמָּעוֹת שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ בָּהֶן; אֲבָל אִם הַמָּעוֹת קַיָּמִין, וַעֲדַיִן לֹא הוֹצִיאוּ אוֹתָן, וּפָחֲתוּ אוֹ הוֹתִירוּ מֵחֲמַת הַמַּטְבֵּעַ שֶׁשִּׁנָּה הַמֶּלֶךְ אוֹ אַנְשֵׁי הַמְּדִינָה - חוֹלְקִין הַשָּׂכָר אוֹ הַהֶפְסֵד לְפִי הַמָּעוֹת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּסְתָם; אֲבָל אִם הִתְנוּ שֶׁיִּטֹּל

מתוך מהדורת וגשל

בַּעַל הַמֵּאָה שְׁלֹשָׁה רְבָעִים מִן הַשָּׁכָר, וְיִטֹּל בַּעַל הַמֵּאתַיִם רְבִיעַ, וְאִם נִפְחֲתוּ - לֹא יִפְחֹת זֶה שֶׁיִּטֹּל שְׁלֹשָׁה רְבִיעֵי הַשָּׁכָר אֶלָּא רְבִיעַ הַהֶפְסֵד, וְיַפְסִיד זֶה שֶׁנּוֹטֵל רְבִיעַ הַשָּׁכָר שְׁלֹשָׁה רְבָעִים מִן הַפִּחָת - חֲרֵי אֵלּוּ חוֹלְקִין כְּפִי מַה שֶּׁהִתְנוּ, שֶׁכָּל תְּנַאי שֶׁבְּמָמוֹן - קַיָּם.

ד. הַשֻּׁתָּפִין שֶׁהִתְנוּ בֵּינֵיהֶם שֶׁיַּעַמְדוּ בְּשֻׁתָּפוּת זְמַן קָצוּב - כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן מְעַכֵּב עַל חֲבֵרוֹ, וְאֵינוֹ יָכוֹל לַחֲלֹק עַד שֶׁיַּגִּיעַ הַזְּמַן אוֹ עַד שֶׁיִּכְלֶה מָמוֹן הַשֻּׁתָּפוּת, וְאֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לִטֹּל חֶלְקוֹ מִן הַקֶּרֶן וְלֹא בַּשָּׁכָר עַד סוֹף הַזְּמַן. נִשְׁתַּתְּפוּ סְתָם, וְלֹא קָבְעוּ לָהֶם זְמַן - חֲרֵי אֵלּוּ חוֹלְקִין כָּל זְמַן שֶׁיִּרְצֶה אֶחָד מֵהֶן; וְזֶה נוֹטֵל חֶלְקוֹ מִן הַסְּחוֹרָה, וְזֶה נוֹטֵל חֶלְקוֹ. וְאִם לֹא הָיְתָה בְּאוֹתָהּ סְחוֹרָה דִּין חֲלֻקָּה, אוֹ שֶׁהָיְתָה בַּחֲלֻקָּתָהּ הֶפְסֵד - חֲרֵי אֵלּוּ מוֹכְרִין אוֹתָהּ וְחוֹלְקִין אֶת הַדָּמִים. הָיָה זְמַן יָדוּעַ לִמְכִירַת אוֹתָהּ סְחוֹרָה - יֵשׁ לְכָל אֶחָד מֵהֶן לְעַכֵּב שֶׁלֹּא יַחְלְקוּ עַד שֶׁתִּמָּכֵר הַסְּחוֹרָה בַּזְּמַן הַיָּדוּעַ לִמְכִירָתָהּ. וְאֵין אֶחָד נוֹטֵל מִן הַקֶּרֶן וְלֹא מִן הָרֶוַח עַד זְמַן הַחֲלֻקָּה, אֶלָּא אִם הִתְנוּ בֵּינֵיהֶם. הָיָה לָהֶם חוֹב אֵצֶל אֲחֵרִים - אֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר לַחֲבֵרוֹ: לֹא נַחֲלֹק עַד שֶׁנִּגְבֶּה כָּל חוֹב שֶׁיֵּשׁ לָנוּ; אֶלָּא חוֹלְקִין, וּכְשֶׁיִּפְרְעוּ הַחוֹבוֹת - יִטֹּל כָּל אֶחָד חֶלְקוֹ. הָיָה עֲלֵיהֶן חוֹב לְאַחֵר: אִם אֵינָן אַחֲרָאִין זֶה לָזֶה - חוֹלְקִין, וְלִכְשֶׁיַּגִּיעַ זְמַן הַחוֹב לְפָרְעוֹ - יִתֵּן כָּל אֶחָד חֶלְקוֹ; וְאִם הֵן אַחֲרָאִים - כָּל אֶחָד מֵהֶן מְעַכֵּב לַחֲלֹק עַד שֶׁיַּגִּיעַ זְמַן הַשְּׁטָר וְיִפְרְעוּ הַחוֹב. וְלָמָּה מְעַכֵּב? שֶׁחֲרֵי חֲבֵרוֹ אוֹמֵר לוֹ: הוֹאִיל וְכָל אֶחָד מִמֶּנּוּ חַיָּב לְשַׁלֵּם כָּל הַשְּׁטָר, נִשָּׂא וְנִתֵּן בְּדָמִים אֵלּוּ עַד שֶׁיַּגִּיעַ הַזְּמַן. אָמַר לוֹ חֲבֵרוֹ: נַחֲלֹק, וְטֹל אַתָּה דָּמִים כְּנֶגֶד כָּל הַשְּׁטָר, וַעֲשֵׂה מֵהֶן סְחוֹרָה לְעַצְמְךָ, וּתְשַׁלֵּם כָּל הַשְּׁטָר בִּזְמַנּוֹ - יֵשׁ לוֹ לְעַכֵּב עֲדַיִן וְלוֹמַר לוֹ: שֶׁמָּא נַפְסִיד, וְהַשְּׁנַיִם יוֹתֵר מַרְוִיחִין מִן הָאֶחָד.

ה. הַנּוֹתֵן מָעוֹת לַחֲבֵרוֹ לֵילֵךְ לִמְדִינָה פְּלוֹנִית לִסְחוֹרָה, אוֹ לִקְנוֹת לוֹ פֵּרוֹת לִסְחוֹרָה, אוֹ לֵישֵׁב בּוֹ בַּחֲנוּת - אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ וּלְהַחֲזִיר הַמָּמוֹן מִיַּד הַשֻּׁתָּף, עַד שֶׁיֵּלֵךְ לַמָּקוֹם שֶׁהִתְנוּ וְיַחֲזֹר, אוֹ עַד שֶׁיִּקְנוּ אוֹתָן הַפֵּרוֹת וְיִמְכֹּר, אוֹ עַד שֶׁיֵּשֵׁב בַּחֲנוּת. שֶׁזֶּה כְּמִי שֶׁקָּבַע זְמַן הוּא.

יום רביעי ט"ו אלול ה'תשע"א

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. הַמִּשְׁתַּתֵּף עִם חֲבֵרוֹ בִּסְתָם - לֹא יְשַׁנֶּה מִמִּנְהַג הַמְּדִינָה בְּאוֹתָהּ הַסְּחוֹרָה. וְלֹא יֵלֵךְ לְמָקוֹם אַחֵר, וְלֹא יִשְׁתַּתֵּף בָּהּ עִם אֲחֵרִים, וְלֹא יִתְעַסֵּק בִּסְחוֹרָה אַחֶרֶת, וְלֹא יִמְכֹּר בְּהַקָּפָה, אֶלָּא דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לְהִמָּכֵר תָּמִיד בְּהַקָּפָה, וְלֹא יַפְקִיד בְּיַד אֲחֵרִים, אֶלָּא אִם כֵּן הִתְנוּ בַּתְּחִלָּה, אוֹ שֶׁעָשָׂה מִדַּעַת חֲבֵרוֹ. עָבַר וְעָשָׂה שֶׁלֹּא מִדַּעַת חֲבֵרוֹ, וְאַחַר כָּךְ הוֹדִיעוֹ וְאָמַר לוֹ: עָשִׂיתִי כָּךְ וְכָךְ, וְהִסְכִּים לְמַעֲשָׂיו - חֲרֵי זֶה פָּטוּר. וְאֵין כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ צְרִיכִין קִנְיָן, אֶלָּא בִּדְבָרִים בִּלְבָד.

ב. אֶחָד מִן הַשֻּׁתָּפִין שֶׁעָבַר וּמָכַר בְּהַקָּפָה, אוֹ פֵּרַשׁ בַּיָּם, אוֹ הָלַךְ לְמָקוֹם אַחֵר, אוֹ שֶׁנָּשָׂא וְנָתַן בִּסְחוֹרָה אַחֶרֶת, וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ הַדְּבָרִים - כָּל פְּחָת שֶׁיָּבוֹא מֵחֲמַת שֶׁעָבַר חַיָּב לְשַׁלֵּם לְבַדּוֹ; וְאִם הָיָה שָׁם שָׁכָר - הַשָּׁכָר לָאֶמְצַע, כְּמוֹ שֶׁהִתְנוּ בֵּינֵיהֶם בַּשָּׁכָר. לְפִיכָךְ, הַנּוֹתֵן מָעוֹת לַחֲבֵרוֹ בְּתוֹרַת שֻׁתָּפוּת לִקַּח בָּהֶן חִטִּים לִסְחוֹרָה, וְהָלַךְ וְקָנָה שְׂעוֹרִים, אוֹ שֶׁנְּתַן לוֹ מָעוֹת לִקְנוֹת שְׂעוֹרִים, וְקָנָה חִטִּים: אִם פָּחֲתוּ - פָּחֲתוּ לָזֶה שֶׁעָבַר, וְאִם הוֹתִירוּ - הוֹתִירוּ לָאֶמְצַע. וְכֵן אִם הָלַךְ וְנִשְׁתַּתֵּף עִם אַחֵר בְּמָמוֹן הַשֻּׁתָּפוּת: אִם הִפְסִיד - הִפְסִיד לְעַצְמוֹ, וְאִם נִשְׁתַּכֵּר - הַשָּׁכָר לָאֶמְצַע. אֲבָל אִם נִשְׁתַּתֵּף עִם אַחֵר בְּמָמוֹן עַצְמוֹ: אִם פָּחַת - פָּחַת לְעַצְמוֹ, וְאִם הִרְוִיחַ - הִרְוִיחַ לְעַצְמוֹ. וְאִם הִתְנוּ בֵּינֵיהֶן - הַכֹּל לְפִי הַתְּנָאי.

ג. הַנּוֹתֵן מָעוֹת לַחֲבֵרוֹ לִקַּח בָּהֶן פֵּרוֹת לְמַחֲצִית שָׂכָר - רַשַּׁאי לִקַּח לְעַצְמוֹ מֵאוֹתוֹ הַמִּין; וּכְשֶׁהוּא מוֹכֵר - לֹא יִמְכֹּר שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד, אֶלָּא מוֹכֵר אֵלּוּ בִּפְנֵי עַצְמָן [וְאֵלּוּ בִּפְנֵי עַצְמָן]. וְלֹא יִקַּח לְעַצְמוֹ חִטִּים וְלַחֲבֵרוֹ שְׂעוֹרִים, אֶלָּא בְּכֻלָּן חִטִּים אוֹ בְּכֻלָּן שְׂעוֹרִים, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ מָעוֹת שְׁנֵיהֶם שָׁוִין בָּחֲבָלָה.

ד. אֶחָד מִן הַשֻּׁתָּפִין שֶׁאָמַר: נוֹלִיךְ הַסְּחוֹרָה לִמְקוֹם פְּלוֹנִי, שֶׁהִיא בְּיֹקֶר, וְנִמְכֹּר שָׁם, אַף עַל פִּי שֶׁקִּבֵּל עָלָיו כָּל אֹנֶס אוֹ כָּל פְּחָת שֶׁיָּבוֹא - חֲרֵי חֲבֵרוֹ מְעַכֵּב עָלָיו; שֶׁחֲרֵי אוֹמֵר לוֹ: אֵין רְצוֹנִי שֶׁאֶתֵּן מָעוֹת שֶׁבְּיָדִי, וְאֶהְיֶה רוֹדֵף אַחֲרֶיךָ לְדִין לְהוֹצִיא מִמְּךָ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ה. אֶחָד מִן הַשֻּׁתָּפִין שֶׁבָּא לְיַשֵּׁן אֶת הַפֵּרוֹת עַד זְמַן הַיָּדוּעַ - אֵין חֲבֵרוֹ מְעַכֵּב עָלָיו. וְאִם אֵין זְמַן לְאוֹתָן פֵּרוֹת - חֲבֵרוֹ מְעַכֵּב עָלָיו.

ו. שֻׁתָּפִין שֶׁשָּׂמוּ פֵּרוֹתֵיהֶן וְנִשְׁתַּתְּפוּ בָּהֶן - יֵשׁ לָהֶן אוֹנָיָה זֶה עַל זֶה. עֵרְבוּ פֵּרוֹת בְּלֹא שׁוּמָא וּמִכְרוּם, וְנָשְׂאוּ וְנָתְנוּ בִּדְמֵיהֶן - חֲרֵי אֵלּוּ מְחַשְּׁבִין אֶת הַפֵּרוֹת כַּמָּה הָיוּ שָׁוִין בְּעֵת שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ, וּמְחַשְּׁבִין אֶת הַשָּׁכָר אוֹ הַהֶפְסֵד.

ז. שֻׁתָּפִין שֶׁמָּחֲלוּ לָהֶם מוֹכְסִין - מָחֲלוּ לָאֶמְצַע. וְאִם אָמְרוּ: מִשּׁוּם פְּלוֹנִי מָחַלְנוּ - מַה שֶּׁמָּחֲלוּ מָחֲלוּ לוֹ. הָיוּ בָּאִין בְּדֶרֶךְ, וְעָמְדוּ עֲלֵיהֶן לִסְטִים וְנָזְלוּ אֶת הַשַּׁיָּרָא, וְהִצִּיל אֶחָד מִן הַשֻּׁתָּפִין - הִצִּיל לָאֶמְצַע. (אֲפִלּוּ אֵין יְכוֹלִים חֲבֵרָיו לְהַצִּיל, דְּלָא פְּלַג, כֵּיוָן דְּלָא אֲמַר כְּלוּם.) וְאִם אָמַר: לְעַצְמִי אֲנִי מַצִּיל (אִם יְכוֹלִים לְהַצִּיל - הִצִּיל עַד כְּדֵי חֶלְקוֹ לְעַצְמוֹ, וְהַיּוֹתֵר שֶׁלָּהֶם; וְאִם אֵין יְכוֹלִין לְהַצִּיל) - הִצִּיל לְעַצְמוֹ.

ח. דָּבָר הַיָּדוּעַ לִשְׁנֵי שֻׁתָּפִין, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בִּרְשׁוּת אֶחָד מֵהֶן - אֵינוֹ יוֹצֵא מֵחֶזְקָתוֹ שֶׁל שְׁנֵי כָּל יְמֵי הַשֻּׁתָּפוּת; וְאֵינוֹ יָכוֹל לִטְעֹן שֶׁלְּקָחוֹ מִמֶּנּוּ אוֹ שֶׁנְּתָנוֹ לוֹ בְּמַתָּנָה, וְנֹאמַר לָאַחֵר שֶׁהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה, אֶלָּא חֲרֵי הוּא בְּחֶזְקַת שְׁנֵיהֶם עַד שֶׁיָּבִיא הָאַחֵר רְאָיָה.

ט. אֶחָד מִן הַשֻּׁתָּפִין שֶׁבָּא לַחֲלֹק שֶׁלֹּא מִדַּעַת חֲבֵרוֹ - חוֹלֵק בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה, וַאֲפִלּוּ הֵן הֶדְיוֹטוֹת; וּבִלְבַד שֶׁיִּהוּ נֶאֱמָנִין, וְיוֹדְעִין בְּשׁוּמָא. וְאִם חָלַק לָהּ בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה - לֹא עָשָׂה כְּלוּם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁחָלְקוּ פֵּרוֹת; אֲבָל אִם הָיוּ מָעוֹת - הַמָּעוֹת כַּחֲלוּקִים הֵם, וְיֵשׁ לוֹ לְחַלֵּק שֶׁלֹּא בִּפְנֵי בֵּית דִּין, וּמִנַּיִן חֵלֶק חֲבֵרוֹ בְּבֵית דִּין. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?

כְּשֶׁהָיוּ הַמָּעוֹת כֻּלָּן מַטְבֵּעַ אֶחָד וְשָׁוִין; אֲבָל אִם הָיוּ מִקְצָתָן חֲדָשִׁים וּמִקְצָתָן יְשָׁנִים, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הָיוּ מִקְצָתָן יָפוֹת וּמִקְצָתָן רָעוֹת - הֲרֵי הֵן כְּפֵרוֹת, וְאֵין חוֹלְקִין אוֹתָם אֶלָּא בְּבֵית דִּין.

י. אָסוּר לְהִשְׁתַּתֵּף עִם עוֹבֵד כּוֹכָבִים, שֶׁמָּא יִתְחַיֵּב לוֹ חֲבֵרוֹ שְׁבוּעָה, וַיִּשְׁבִּיעוֹ בְּיִרְאָתוֹ. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ בִּמְקוֹמוֹ, שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת סְחוֹרָה בְּפֵרוֹת שְׁבִיעִית, [וְלֹא בִּבְכוֹרוֹת], וְלֹא בִּטְרֵפוֹת, וְלֹא בִּנְבֵלוֹת, וְלֹא בִּתְרוּמוֹת, וְלֹא בִּשְׁקָצִים וּרְמָשִׂים. וְאִם עָבַר וְעָשָׂה - הַשָּׁכָר לָאֶמְצַע. וְנִרְאֶה לִי, שֶׁאִם הִפְסִיד - הִפְסִיד לְעַצְמוֹ, מִפְּנֵי שֶׁעָבַר.

יא. אֶחָד מִן הַשֻּׁתָּפִין אוֹ מִן הַמִּתְעַסְּקִין שֶׁמֵּת - בָּטְלָה הַשֻּׁתָּפוּת אוֹ הָעֵסֶק, אַף עַל פִּי שֶׁהִתְנוּ לִזְמַן קָבוּעַ; שֶׁכְּבָר יָצָא הַמָּמוֹן לִרְשׁוּת הַיּוֹרְשִׁים. וְכָזֶה הוֹרוּ הַגְּאוֹנִים.

יום חמישי ט"ז אלול ה'תשע"א

פֶּרֶק שִׁשִּׁי

א. שְׁנַיִם שֶׁהֵן נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין בְּמָמוֹן הַשֻּׁתָּפוּת, אַף עַל פִּי שֶׁהַמָּמוֹן שֶׁל אֶחָד מֵהֶן - הֲרֵי זוֹ נִקְרֵאת שֻׁתָּפוּת, וְאִם פָּחֲתוּ אוֹ הוֹתִירוּ - הֲרֵי הוּא לָאֶמְצַע. וְיֵשׁ לָהֶם לְהַתְנוֹת בַּשָּׁכָר וּבַהֶפְסֵד כָּל מַה שֶּׁיִּרְצוּ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. אֲבָל אִם הָיָה הָאֶחָד בִּלְבַד הוּא שֶׁנּוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּמָמוֹן הַשֻּׁתּוּף, אַף עַל פִּי שֶׁהַמָּמוֹן מִשֶּׁל שְׁנֵיהֶם - הֲרֵי זוֹ הַשֻּׁתָּפוּת נִקְרֵאת עֵסֶק, וְזֶה הַנּוֹשֵׂא וְנוֹתֵן נִקְרָא מִתְעַסֵּק, שֶׁהֲרֵי הוּא לְבַדּוֹ מִתְעַסֵּק בְּמַשָּׂא וּמַתָּן, וְשֶׁתָּפוֹ שֶׁאֵינוֹ נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן נִקְרָא בַּעַל הַמָּעוֹת.

ב. תִּקְּנוּ חֲכָמִים: שֶׁכָּל הַנּוֹתֵן מָעוֹת לַחֲבֵרוֹ לְהִתְעַסֵּק בָּהֶן - יִהְיֶה חֲצִי הַמָּמוֹן בְּתוֹרַת הַלְוָאָה, וַהֲרֵי הַמִּתְעַסֵּק חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאָבַד בְּאֹנֶס, וְהַחֲצִי הָאַחֵר בְּתוֹרַת פִּקָּדוֹן, וַהֲרֵי הוּא בְּאַחֲרָיוּת בַּעַל הַמָּעוֹת. וְאִם נִגְנַב אוֹ אָבַד הַחֲצִי שֶׁל פִּקָּדוֹן - אֵין הַמִּתְעַסֵּק חַיָּב לְשַׁלֵּם. וּלְפִיכָךְ יִהְיֶה שְׂכַר זוֹ הַחֲצִי, אִם הִרְוִיחַ, שֶׁל בַּעַל הַמָּעוֹת. וּלְפִי תַּקָּנָה זוֹ, אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה הַשָּׂכָר אוֹ הַהֶפְסֵד שֶׁל כָּל הַמָּמוֹן לָאֶמְצַע בְּשָׁוֶה. שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר כֵּן, נִמְצָא בַּעַל הַמָּמוֹן נוֹטֵל שְׂכַר חֲצִי מְעוֹתָיו שֶׁהֵן פִּקָּדוֹן, וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה כְּלוּם, אֶלָּא זֶה הַמִּתְעַסֵּק טוֹרֵחַ לוֹ בַּחֲצִי שֶׁל פִּקָּדוֹן מִפְּנֵי מְעוֹתָיו שֶׁהִלְוָהוּ, וְנִמְצָא בָּאִין לִידֵי אֲבַק רִבִּית. וְהֵיאַךְ יַעֲשׂוּ, אִם רוֹצֶה לִהְיוֹת הַשָּׂכָר אוֹ הַהֶפְסֵד לָאֶמְצַע בְּשָׁוֶה? יִתֵּן לַמִּתְעַסֵּק שְׂכָרוֹ שֶׁבְּכָל יוֹם וְיוֹם מִימֵי הַשֻּׁתָּפוּת כְּפוֹעֵל בָּטֵל שֶׁל אוֹתָהּ מְלָאכָה שֶׁבָּטֵל מִמֶּנָּה. וְאִם הָיָה לוֹ עֵסֶק אַחֵר כָּל שֶׁהוּא לְהִתְעַסֵּק בּוֹ עִם מְעוֹתָיו שֶׁל זֶה - אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ שָׂכָר שֶׁל כָּל יוֹם וְיוֹם, אֶלָּא אֲפִלּוּ הֶעֱלָה לוֹ דִּינָר בְּכָל יְמֵי הַשֻּׁתָּפוּת - דַּיּוֹ; וְאִם פָּחֲתוּ אוֹ הוֹתִירוּ - יִהְיֶה לָאֶמְצַע בְּשָׁוֶה. וְכֵן אִם אָמַר לוֹ: כָּל הָרֶוַח יִהְיֶה לְךָ שְׁלִישׁוֹ אוֹ עֲשִׂירִיתוֹ בִּשְׂכָרְךָ, הוֹאִיל וְיֵשׁ לוֹ עֵסֶק אַחֵר - הֲרֵי זֶה מֻתָּר; וְאִם הִפְסִידוֹ - יַפְסִיד מֻחְצָה. וְאִם הָיָה זֶה הַמִּתְעַסֵּק אֲרִיסוֹ וְהָיָה לוֹ עֵסֶק אַחֵר - אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ שָׂכָר אַחֵר כְּלָל; שֶׁהָאָרִיס מְשֻׁעְבָּד הוּא לְבַעַל הַשָּׂדֶה.

ג. וְעוֹד תִּקְּנוּ חֲכָמִים: שֶׁכָּל הַנּוֹתֵן מָעוֹת לַחֲבֵרוֹ לְהִתְעַסֵּק בָּהֶן, וּפָחֲתוּ אוֹ הוֹתִירוּ, וְלֹא רָצָה לִתֵּן לוֹ שְׂכַר עֲמָלוֹ בְּכָל יוֹם, וְלֹא הִתְנוּ בֵּינֵיהֶן שׁוּם תְּנַאי - שֶׁיִּהְיֶה שְׂכַר הַמִּתְעַסֵּק בְּאוֹתוֹ חֲצִי שֶׁל פִּקָּדוֹן שְׁלִישׁ רֶוַח הַפִּקָּדוֹן, שֶׁהוּא שְׁתוּת רֶוַח כָּל הַמָּמוֹן. לְפִיכָךְ, אִם הִרְוִיחוֹ - יִטֹּל הַמִּתְעַסֵּק שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי הָרֶוַח: חֲצִי הָרֶוַח שֶׁל חֲצִי הַמָּעוֹת שֶׁהֵן מְלֻוָּה, וּשְׁתוּת הָרֶוַח בְּשָׂכָר שֶׁנִּתְעַסֵּק בַּפִּקָּדוֹן, נִמְצָא הַכֹּל שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי הָרֶוַח; וְיִטֹּל בַּעַל הַמָּעוֹת שְׁלִישׁ הָרֶוַח. וְאִם פָּחֲתוּ - יַפְסִיד הַמִּתְעַסֵּק שְׁלִישׁ הַפְּחָת, שֶׁהֲרֵי הוּא חַיָּב בַּחֲצִי הַפְּחָת מִפְּנֵי שֶׁחֲצִי הַמָּעוֹת מְלֻוָּה, וְיֵשׁ לוֹ שְׁתוּת בִּשְׂכָרוֹ בְּאוֹתוֹ הַחֲצִי שֶׁל פִּקָּדוֹן, וְנִמְצָא שֶׁנִּשְׁאַר עָלָיו מִן הַפְּחָת שְׁלִישׁוֹ; וּבַעַל הַמָּעוֹת יַפְסִיד שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי הַפְּחָת.

ד. יֵשׁ מִי שֶׁטּוֹעֶה וְאוֹמֵר: שֶׁהַנּוֹתֵן עֵסֶק סְתָם, אִם יִהְיֶה שָׁם שָׂכָר - יִטֹּל הַמִּתְעַסֵּק חֶצְיוֹ, וְאִם הָיָה שָׁם הֶפְסֵד - יַפְסִיד שְׁלִישׁ. וְאֵין הַדָּבָר כֵּן, אֶלָּא אִם כֵּן הִתְנוּ עַל דָּבָר זֶה בְּפֵרוּשׁ. וְכֵן אִם הִתְנוּ, שֶׁיַּפְסִיד הַמִּתְעַסֵּק מֻחְצָה, וְאִם יִהְיֶה שָׁם שָׂכָר - יִטֹּל שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי הָרֶוַח - הֲרֵי זֶה מֻתָּר. וְכֵן אִם הִתְנוּ, שֶׁאִם יִהְיֶה שָׁם שָׂכָר - יִטֹּל הַמִּתְעַסֵּק תְּשִׁעִיתוֹ, וְאִם יִהְיֶה שָׁם הֶפְסֵד - יַפְסִיד עֲשִׂירִיתוֹ, הוֹאִיל וְהִתְנוּ שֶׁיִּהְיֶה רֶוַח הַמִּתְעַסֵּק יוֹתֵר עַל הֶפְסְדוֹ - תְּנָאוֹ קַיָּם, וְתוֹסֶפֶת זוֹ כְּנֶגֶד עֲמָלוֹ. וְרַבּוֹתַי הוֹרוּ, שֶׁאֵין הַתְּנַאי זֶה מוֹעִיל אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה לַמִּתְעַסֵּק עֵסֶק אַחֵר; אֲבָל אִם אֵין לוֹ עֵסֶק אַחֵר - צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא שְׂכַר הַמִּתְעַסֵּק יָתֵר עַל הֶפְסְדוֹ בִּשְׁתוּת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. שֶׁזֶּה דְּבַר אִסּוּר הוּא, וְאֵין הַתְּנַאי מוֹעִיל בּוֹ. וְלֹא יֵרָאֶה לִי זֶה.

ה. הוֹרוּ רַבּוֹתַי: שֶׁאִם הִתְנוּ, שֶׁיִּטֹּל הַמִּתְעַסֵּק שְׁלִשָׁה חֲלָקִים מֵהַשָּׂכָר, וּבַעַל הַמָּעוֹת רְבִיעַ הַשָּׂכָר - נִמְצָא רְבִיעַ הַמָּעוֹת בִּלְבַד בְּתוֹרַת פִּקָּדוֹן, וּשְׁלֹשָׁה רְבִיעִים בְּתוֹרַת הַלְוָאָה. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה שָׁם הֶפְסֵד - יַפְסִיד הַמִּתְעַסֵּק שְׁלֹשָׁה רְבִיעֵי הֶפְסֵד פָּחוֹת שְׁלִישׁ הָרְבִיעַ, וְיַפְסִיד בַּעַל הַמָּעוֹת רְבִיעַ וּשְׁלִישׁ רְבִיעַ, שֶׁהוּא שְׁלִישׁ כָּל הַהֶפְסֵד. כֵּיצַד? נָתַן לוֹ מֵאָה דִּינָרִים עַל תְּנַאי זֶה, וְחָסְרוּ אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים - בַּעַל הַמָּעוֹת מַפְסִיד שְׁמוֹנָה, וְהַמִּתְעַסֵּק מְשַׁלֵּם שִׁשָּׁה עָשָׂר. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ לְעוֹלָם: כָּל חֵלֶק שֶׁיֵּשׁ לְבַעַל הַמָּעוֹת בַּשָּׂכָר, אִם יִהְיֶה שָׁם רֶוַח - נוֹטֵל כְּמוֹ שֶׁהִתְנוּ, וְאִם יִהְיֶה שָׁם הֶפְסֵד - יַפְסִיד אוֹתוֹ הַחֵלֶק וְתוֹסֶפֶת שְׁלִישׁוֹ. נִמְצֵאתָ לָמֵד לְפִי מִדָּה זוֹ: שֶׁאִם הִתְנוּ שֶׁיִּטֹּל הַמִּתְעַסֵּק רְבִיעַ הַשָּׂכָר, אִם פָּחֲתוּ - לֹא יְשַׁלֵּם הַמִּתְעַסֵּק כְּלוּם; שֶׁהֲרֵי רְבִיעַ הַהֶפְסֵד שֶׁהוּא חַיָּב לְשַׁלֵּם מִפְּנֵי הַמְּלוָה, יֵשׁ לוֹ כְּנֶגְדּוֹ שְׁלִישׁ מַה שֶּׁיִּטֹּל בַּעַל הַמָּעוֹת, שֶׁהוּא רְבִיעַ, וְנִמְצָא זֶה כְּנֶגֶד זֶה. וְכֵן אִם הִתְנוּ עַל הַפְּחָת, וְלֹא הִזְכִּירוּ הָרֶוַח: אִם פָּחֲתוּ - פּוֹחֵת הַמִּתְעַסֵּק כְּפִי מַה שֶּׁהִתְנוּ, וְאִם הוֹסִיפוּ - נוֹטֵל הַמִּתְעַסֵּק כְּמוֹ אוֹתוֹ הַחֵלֶק שֶׁהָיָה מַפְסִיד, וְתוֹסֶפֶת שְׁלִישׁ מַה שֶּׁנָּטַל בַּעַל הַמָּעוֹת. כֵּיצַד? הִתְנוּ, שֶׁאִם הָיָה שָׁם הֶפְסֵד - יִפְחֹת הַמִּתְעַסֵּק רְבִיעַ, וְהִפְחִיתוּ - מְשַׁלֵּם רְבִיעַ הַפְּחָת, וְאִם הוֹתִירוּ - נוֹטֵל מֻחְצָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁדְּבָרִים אֵלּוּ שֶׁהוֹרוּ דִּבְרֵי טַעַם הֵם, אִם תֵּלֵךְ עַל דֶּרֶךְ זוֹ, שֶׁמָּא הַמִּתְעַסֵּק אֶפְשָׁר שֶׁיִּפְחֹת וְיִטֹּל שָׂכָר. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ, שֶׁיִּטֹּל הַמִּתְעַסֵּק אֶחָד מִשִּׁבְעָה

א. בַּשָּׂכָר, וּפִחָתוֹ - נִמְצָא נוֹטֵל הַמִּתְעַסֵּק אֶחָד מִשִּׁבְעָה יָתֵר עַל זֶה הַהֶפְסֵד. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁפִּחָתוֹ שִׁבְעָה דִינָרִים - הֲרֵי הַמִּתְעַסֵּק אוֹמֵר לוֹ: אֲנִי חַיָּב לְךָ דִינָר אֶחָד כְּפִי הַתְּנַאי, וְאַתָּה חַיָּב לְשַׁלֵּם לִי שְׁנַיִם, שֶׁהֵן שְׁלִישׁ חֵלֶק הַפִּקָּדוֹן. נִמְצָא בַּעַל הַמָּעוֹת חַיָּב לִתֵּן לוֹ דִינָר בְּשָׂכָר שֶׁהִפְסִיד שִׁבְעָה. וְאִלּוּ הִפְסִיד אַרְבָּעָה עָשָׂר - הָיָה חַיָּב בַּעַל הַמָּעוֹת לִתֵּן לוֹ שְׁנֵי דִינָרִין. וְזֶה תֵּמַהּ גָּדוֹל, וְדָבָר שֶׁאֵין הַדַּעַת סוֹבֶלֶת אוֹתוֹ, וְאֵין זֶה אֶצְלִי אֶלָּא כְּמוֹ דִבְרֵי הַחֲלוֹם. אֲבָל הַדֶּרֶךְ וְהַדִּין הָאֱמֶת שֶׁיֵּרָאֶה לִי: שֶׁכֹּל שֶׁיַּרְוִיחַ הַמִּתְעַסֵּק, אִם יִהְיֶה שָׁם הֶפְסֵד - יַפְסִיד שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי הַחֵלֶק שֶׁהָיָה מַרְוִיחַ. וְכֵן אִם הִתְנוּ עַל הַהֶפְסֵד, וְהִרְוִיחוּ - יִטֹּל כְּמוֹ אוֹתוֹ הַחֵלֶק שֶׁהָיָה מַפְסִיד, וְתוֹסֶפֶת שְׁלִישׁ חֵלֶק חֲבֵרוֹ. נִמְצֵאתָ אַתָּה אוֹמֵר לְפִי מִדָּה זוֹ: שֶׁאִם הִתְנוּ שֶׁיִּטֹּל הַמִּתְעַסֵּק רְבִיעַ הַשָּׂכָר, וְהִפְסִיד - הֲרֵי זֶה מְשַׁלֵּם שְׁתוּת; וְאִם הִתְנוּ שֶׁיַּפְסִיד רְבִיעַ, וְהִרְוִיחַ - נוֹטֵל מֶחֱצָה. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה לֹא תִמְצָא תֵּמַהּ, וְיֵצֵא הַדִּין בְּקַו הַצֶּדֶק.

יום שישי י"ז אלול ה'תשע"א

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

א. הַנּוֹתֵן מָעוֹת לַחֲבֵרוֹ סְתָם לְהִתְעַסֵּק בָּהֶן, אוֹ שֶׁהִתְנוּ בְּפֵרוּשׁ שֶׁיִּהְיֶה הַשָּׂכָר וְהַהֶפְסֵד בֵּינֵיהֶם בְּשָׁוֶה, וְנֶאֱבַד הַמָּמוֹן - יֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה, שֶׁיְּשַׁלֵּם הַמִּתְעַסֵּק שְׁלִישׁ, כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ אִם אָבַד מִקְצָת הַמָּמוֹן. וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁהוּא מְשַׁלֵּם מֶחֱצָה שֶׁהוּא בְּתוֹרַת מִלְוָה. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים: מְשַׁלֵּם שְׁלִישׁ בַּהֶפְסֵד - בְּשֶׁלֹּא הִגִּיעַ הַהֶפְסֵד לִטֹּל בַּעַל הַמָּעוֹת פָּחוֹת מֵחֲצִי מָמוֹנוֹ. כֵּיצַד? רְאוּבֵן שֶׁנָּתַן לְשִׁמְעוֹן מֵאָה וְעֶשְׂרִים דִּינָר, וְנָשָׂא וְנָתַן, וּפָחַת תִּשְׁעִים - הֲרֵי שִׁמְעוֹן מְשַׁלֵּם שְׁלִשִׁים, וְנִמְצָא רְאוּבֵן נוֹטֵל שִׁשִּׁים. אֲבָל פָּחַת שִׁמְעוֹן מֵאָה וַחֲמִשָּׁה - אֵין אוֹמְרִים יַפְסִיד שִׁמְעוֹן חֲמִשָּׁה וּשְׁלִשִׁים. שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר כֵּן, נִמְצָא רְאוּבֵן נוֹטֵל חֲמִשִּׁים, וּלְעוֹלָם לֹא יִטֹּל רְאוּבֵן פָּחוֹת מִשִּׁשִּׁים. לְפִיכָךְ, שְׁטַר עֵסֶק הַיּוֹצֵא עַל הַיְתוֹמִים, שֶׁהָיָה אֲבִיהֶן מִתְעַסֵּק בּוֹ - נִשְׁבָּע בַּעַל הַשְּׁטָר וְגוֹבֶה מֶחֱצָה שֶׁהוּא בְּתוֹרַת מִלְוָה, אַף עַל פִּי שֶׁלְּעוֹלָם טוֹעֲנִים לְיוֹרֵשׁ. הִנֵּה לָמַדְתָּ, שֶׁאֵינוֹ נוֹטֵל לְעוֹלָם פָּחוֹת מִמֶּחֱצָה. וְלָמָה אֲנִי אוֹמֵר, שֶׁאֵין פּוֹחֲתִין לוֹ כָּאן כְּנֶגֶד שְׁכָרוֹ שֶׁנִּתְעַסֵּק בַּפִּקָּדוֹן? שֶׁהֲרֵי אָבַד כָּל הַחֲצִי שֶׁל פִּקָּדוֹן, וְלֹא נִשְׁאַר כָּאן פִּקָּדוֹן כְּלָל שֶׁנֹּאמַר: אִם לֹא יִטֹּל שְׁכָרוֹ - יֵרָאֶה כְּרִבִּית; שֶׁהֲרֵי חֲצִי הַמִּלְוָה בִּלְבַד נוֹטֵל. וְכֵן אִם הִתְנוּ שֶׁיִּטֹּל הַמִּתְעַסֵּק רְבִיעַ הַשָּׂכָר, וְאָבַד הַמָּמוֹן כֻּלּוֹ - מְשַׁלֵּם הָרְבִיעַ כֻּלּוֹ שֶׁהוּא בְּתוֹרַת מִלְוָה. אֲבָל אִם נִשְׁאַר מִן הַמָּמוֹן מְעַט, כְּדֵי שֶׁאִם תּוֹסִיף עַל אוֹתוֹ הַמְּעַט שְׁתוּת הַהֶפְסֵד שֶׁפִּחָתוֹ, יָבוֹא הַכֹּל רְבִיעַ הַמָּמוֹן אוֹ יָתֵר - הֲרֵי זֶה מְשַׁלֵּם שְׁתוּת בִּלְבַד, מִן הַטַּעַם שֶׁכְּבָר בֵּאַרְנוּ.

ב. הַמִּתְעַסֵּק שֶׁהִפְסִיד, וְחָזַר וְטָרַח עַד שֶׁהִרְוִיחַ - אֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר לְבַעַל הַמָּעוֹת: בּוֹא וּנְחַשֵּׁב הַהֶפְסֵד שֶׁהִפְסַדְנוּ תְּחִלָּה, וְתַפְסִיד שְׁנֵי שְׁלִישִׁים, וּנְחַשֵּׁב הָרֶוַח שֶׁהִרְוַחְנוּ בָּאַחֲרוֹנָה, וְתִטֹּל שְׁלִישׁ; אֶלָּא מְחַשֵּׁב בָּאַחֲרוֹנָה בִּלְבַד עַל הָרֶוַח אוֹ עַל הַהֶפְסֵד, וְאֵין לוֹ אֶלָּא בָּרֶוַח שֶׁהוֹסִיף עַל הַקֶּרֶן.

ג. נָתַן לוֹ מָאתַיִם יְרִיעוֹת בְּמָאתַיִם דִּינָרִים בְּעֵסֶק, וּכְתָבָן שְׁנֵי שְׁטָרוֹת, מֵאָה בְּכָל שְׁטָר - מְחַשֵּׁב לוֹ עַל כָּל שְׁטָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וּבַעַל הַמָּעוֹת הוּא שֶׁהִפְסִיד עַל עַצְמוֹ. נָתַן לוֹ מֵאָה יְרִיעוֹת בְּמֵאָה דִינָרִים, וְחָזַר וְנָתַן לוֹ בְּעֵסֶק אַחֵר מֵאָה חֲבִיּוֹת שֶׁל יַיִן בְּמֵאָה דִינָרִין, וְכָתַב לוֹ שְׁטַר עֵסֶק בְּמָאתַיִם דִּינָרִין - אֵינוֹ מְחַשֵּׁב לוֹ אֶלָּא בִּשְׁטָר אֶחָד, וְהַמִּתְעַסֵּק הוּא שֶׁהִפְסִיד עַל עַצְמוֹ. כֵּיצַד? שֶׁאִם מָכַר הַמֵּאָה יְרִיעוֹת בְּמֵאָה וּשְׁלֹשִׁים, וְהַמֵּאָה חֲבִיּוֹת בְּשִׁבְעִים - בַּעַל הַמָּעוֹת נוֹטֵל הַכֹּל; מִפְּנֵי שֶׁעָשָׂה שְׁטָר אֶחָד, הֲרֵי הַכֹּל מָאתַיִם, וְלֹא הִרְוִיחַ כְּלוּם. אֲבָל אִלּוּ הִנִּיחָם שְׁנֵי עֲסָקִים כְּשֶׁהָיוּ - הָיָה מַרְוִיחַ הַמִּתְעַסֵּק בְּחֶלְקוֹ בַּבְּגָדִים עֶשְׂרִים, וּמַפְסִיד בְּחֶלְקוֹ בֶּחָבִיּוֹת עֲשָׂרָה, וְהָיָה נוֹטֵל עֲשָׂרָה. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ד. אֵין הַמִּתְעַסֵּק יָכוֹל לַחֲלֹק הַמָּעוֹת שֶׁל עֵסֶק אוֹ סְחוֹרָה, וְלוֹמַר: אֶטֹּל אֶת הַחֲצִי שֶׁבְּתוֹרַת מִלְוָה לְעַצְמִי, וְאֶשָּׂא וְאֶתֵּן בּוֹ, וְאַנִּיחַ הַחֲצִי שֶׁבְּתוֹרַת פִּקָּדוֹן בְּבֵית דִּין; שֶׁלֹּא נָתַן לוֹ מָמוֹן זֶה אֶלָּא לְהִתְעַסֵּק בְּכֻלּוֹ. וְאִם חָלַק וְעָשָׂה זֶה, אֲפִלּוּ בְּבֵית דִּין הַגָּדוֹל - לֹא עָשָׂה כְּלוּם, אֶלָּא הַשָּׂכָר אוֹ הַהֶפְסֵד בֵּינֵיהֶן עַל אוֹתָן הַדְּרָכִים שֶׁבַּאַרְנוּ.

ה. הַמִּתְעַסֵּק שֶׁנָּתַן מַתְּנָה לַאֲחֵרִים מִן הַמִּטַּלְטְלִין שֶׁל עֵסֶק אוֹ מִמְּעוֹת הָעֵסֶק, וְהֵבִיא בַּעַל הַמָּעוֹת רְאָיָה בְּרוּרָה שֶׁאֵלּוּ הַמִּטַּלְטְלִין אוֹ הַמָּעוֹת מִשֶּׁל עֵסֶק הֵן - מוֹצִיאִין אוֹתָן מִיָּדוֹ, וַאֲפִלּוּ שִׁנָּה הַמְקַבֵּל אוֹתָם, וּמְכָרָם וּנְתָנָם מַתָּנָה לַאֲחֵרִים, אוֹ הִפְסִיד - חַיָּב לְשַׁלֵּם. וְהַכֹּל בְּרִאָיָה בְּרוּרָה. כְּבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁהַמִּתְעַסֵּק שֶׁמֵּת - נִשְׁבָּע בַּעַל הַמָּעוֹת וְגוֹבֶה מֶחֱצָה. וְאִם יֵשׁ שָׁם עֵדִים שֶׁהַמִּטַּלְטְלִין אֵלּוּ מִן הַמָּעוֹת שֶׁל עֵסֶק הֵם - נוֹטֵל אוֹתָם בַּעַל הַמָּעוֹת בְּלֹא שְׁבוּעָה. וְאֵין בַּעַל חוֹב וְלֹא אִשָּׁה נוֹטְלִים מֵהֶם כְּלוּם; אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה בָּהֶם רֶוַח - הֲרֵי חֵלֶק הָרֶוַח שֶׁל מֵת שֶׁל יוֹרְשָׁיו, וְיִטֹּל בְּאוֹתוֹ חֵלֶק בַּעַל חוֹב וְהָאִשָּׁה.

ו. הַנּוֹתֵן מָעוֹת לַחֲבֵרוֹ לִקַּח בָּהֶם פֵּרוֹת לְמַחֲצִית שָׂכָר, וְלֹא לָקַח - אֵין לוֹ עָלָיו אֶלָּא תַּרְעֹמֶת. וְאִם נוֹדַע בִּרְאָיָה בְּרוּרָה שֶׁלָּקַח וּמָכַר - הֲרֵי זֶה מוֹצִיא מִמֶּנּוּ הַשָּׂכָר בְּעַל כָּרְחוֹ.

ז. נָתַן לוֹ מָעוֹת לִקַּח בָּהֶן פֵּרוֹת לְמַחֲצִית שָׂכָר - לוֹקֵחַ בָּהֶן מִכָּל מִין שֶׁיִּרְצֶה, וְלֹא יִקַּח לֹא כְּסוּת וְלֹא עֵצִים. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. הַמּוֹשִׁיב אֶת חֲבֵרוֹ בַּחֲנוּת לְמַחֲצִית שָׂכָר, אִם הָיָה אֻמָּן - לֹא יַעֲסֹק בְּאֻמָּנוּתוֹ, לְפִי שֶׁאֵין עֵינָיו עַל הַחֲנוּת בְּשָׁעָה שֶׁעוֹסֵק בְּאֻמָּנוּתוֹ. וְאִם הָיָה שֻׁתָּף עִמּוֹ בֶּחָצֵר - מֻתָּר. וְלֹא יִהְיֶה לוֹקֵחַ וּמוֹכֵר דְּבָרִים אֲחֵרִים. וְאִם לָקַח וּמָכַר - הַשָּׂכָר לָאֶמְצַע.

יום שבת קודש י"ח אלול ה'תשע"א

פֶּרֶק שְׁמִינִי

א. הַנּוֹתֵן בֵּיצִים לְבַעַל הַתַּרְנְגוֹלִים לְהוֹשִׁיב הַתַּרְנְגוֹלִים עֲלֵיהֶן עַד שֶׁיֵּצְאוּ הָאֶפְרוֹחִים, וִיגַדֵּל אוֹתָן בַּעַל הַתַّרְנְגוֹלִים, וְיִהְיֶה הָרֶוַח בֵּינֵיהֶם - צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת שָׂכָר עֲמָלוֹ וּמְזוֹנוֹ. וְכֵן הַשָּׂם עֲגָלִים וּסְיָחִים עַל הָרוֹעֶה לִהְיוֹת מִתְעַסֵּק בָּהֶן

שֶׁיִּגְדִּילוּ, וְהַשָּׂכָר לָאֶמְצַע - חַיָּב לְהַעֲלוֹת לוֹ שְׂכַר עַמָּלוֹ
וּמְזוֹנוֹ בְּכָל יוֹם כְּפוֹעֵל בָּטֵל. וּמְגַדֵּל אוֹתָן עַד שֶׁיִּהְיוּ הָעֲגָלִים
בְּנֵי שָׁלֹשׁ שָׁנִים, וְהַחֲמוֹר עַד שֶׁתְּהֵא טוֹעֶנֶת. וְאֵינוֹ יָכוֹל
לִמְכֹּר שֶׁלֹּא מִדַּעַת חֲבֵרוֹ בְּתוֹךְ זְמַן זֶה. וְכֵן הַשָּׁם בְּהֵמָה עַל
הַמְּפַטֵּם לִהְיוֹת מְפַטֵּם אוֹתָהּ, וְהַשָּׂכָר לָאֶמְצַע - צָרִיךְ לִתֵּן
עַמָּלוֹ כְּפוֹעֵל בָּטֵל. וְאִם אָמַר לוֹ: הֲרֵי הָרֹאשׁ וְהָאַלְיָה שֶׁלְּךָ
בַּעֲמָלְךָ יָתֵר עַל מַחֲצִית הַשָּׂכָר - מֻתָּר. הָיוּ לַמְּפַטֵּם בְּהֵמוֹת
אֲחֵרוֹת שֶׁמְּפַטֵּם אוֹתָם עִם זוֹ הַשּׁוּמָה אֶצְלוֹ, וְכֵן אִם הָיוּ לוֹ
עֲגָלִים וּסְיָחִין אֲחֵרִים אוֹ בֵּיצִים אֲחֵרוֹת שֶׁלּוֹ, הוֹאִיל וְהוּא
מִתְעַסֵּק בְּשֶׁלּוֹ וּבְשֶׁל חֲבֵרוֹ, אֲפִלּוּ לֹא הֶעֱלָה לוֹ אֶלָּא דָּבָר
מוּעָט בְּכָל יְמֵי הַשֵּׁתָּפוּת הַזֹּאת - דַּיּוֹ, וְחוֹלֵק בַּשָּׂכָר בְּשָׁוֶה.
וְאִם הָיָה אֲרִיסוֹ, הוֹאִיל וְהוּא מְטַפֵּל בְּשֶׁלּוֹ וּבְשֶׁל בַּעַל
הַשָּׂדוֹת - אֵין צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ כְּלוּם.

ב. הַשָּׁם עֲגָלִים אוֹ סְיָחִין אוֹ הוֹשִׁיב תַּרְנְגוֹלִים אוֹ שָׁם
בְּהֵמָה עַל הַפַּטָּם לְמַחֲצִית שָׂכָר, וְלֹא הֶעֱלָה לוֹ שָׂכָר - הֲרֵי
דִּינוֹ כְּדִין הָעֵסֶק שֶׁל מָעוֹת: רוֹאִין בְּכַמָּה שָׁמִין הַבְּהֵמוֹת אוֹ
הַבֵּיצִים, וְכַמָּה הִרְוִיחוּ, וְנוֹטֵל הַמִּתְעַסֵּק שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי הַשָּׂכָר;
וְאִם הִפְסִידוּ - מְשַׁלֵּם שְׁלִישׁ הַהֶפְסֵד.

ג. שָׁמִין פָּרָה וַחֲמוֹר וְכָל דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לַעֲשׂוֹת וְלֶאֱכֹל, וְיִהְיֶה
הַשָּׂכָר לָאֶמְצַע. אַף עַל פִּי שֶׁזֶּה מִתְעַסֵּק, הֲרֵי יֵשׁ לוֹ רֶוַח
אַחֵר לְעַצְמוֹ בַּעֲבוֹדַת הַבְּהֵמוֹת, שֶׁהֲרֵי שׂוֹכֵר אוֹתָהּ אוֹ עוֹבֵד
בָּהּ וְנֶהֱנֶה בִּשְׂכָרָהּ וּבַעֲבוֹדָתָהּ. וְאֵין שָׁמִין עֵגֶל עִם אִמּוֹ, וְלֹא
סִיָּח עִם אִמּוֹ; שֶׁהָעֵגֶל וְהַסִּיָּח אֵינוֹ עוֹשֶׂה כְּלוּם, וְיֵשׁ בּוֹ
עֵסֶק.

ד. הַשָּׁם בְּהֵמָה לַחֲבֵרוֹ, עַד מָתַי חַיָּב לְטַפֵּל בָּהּ? בַּאֲתוֹנוֹת
- שְׁמוֹנָה עָשָׂר חֹדֶשׁ; וּבַגּוּדְרוֹת, וְהֵן הַצֹּאן וְהַבָּקָר - אַרְבָּעָה
וְעֶשְׂרִים חֹדֶשׁ. וְאִם בָּא לַחֲלֹק בְּתוֹךְ זְמַן זֶה - חֲבֵרוֹ מְעַכֵּב
עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ סְתָם. לְפִי שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה טְפִילָה שֶׁל
שָׁנָה רִאשׁוֹנָה, שֶׁהִיא מְרֻבָּה, וְהָרֶוַח מוּעָט, שֶׁאֵינָהּ מִשְׁתַּמֶּנֶת
בַּתְּחִלָּה אֶלָּא בְּקֹשִׁי, לִטְפִילָה שֶׁל שָׁנָה הָאַחֶרֶת, שֶׁהִיא
מוּעָט, וְהָרֶוַח מְרֻבֶּה, שֶׁהֲרֵי הִיא מִשְׁתַּמֶּנֶת הַרְבֵּה וּמוֹסֶפֶת
בְּכָל יוֹם, לְפִיכָךְ מְעַכֵּב עָלָיו עַד סוֹף שָׁנָה שְׁנִיָּה. יָלְדָה
הַבְּהֵמָה הַשּׁוּמָה אֶצְלוֹ - הֲרֵי הַוָּלָד מִכְּלַל הָרֶוַח לָאֶמְצַע.
מָקוֹם שֶׁנְּהֲגוּ לְגַדֵּל וְלָדוֹתָם - יִגְדְּלוּ וְאַחַר כָּךְ יִמְכְּרוּ. מָקוֹם
שֶׁנְּהֲגוּ שֶׁלֹּא לְגַדֵּל - חַיָּב הַמִּתְעַסֵּק לְהַטַּפֵּל בַּוְּלָדוֹת, בְּדַקָּה
שְׁלֹשִׁים יוֹם וּבְגַסָּה חֲמִשִּׁים יוֹם, וְחוֹלְקִין. רָצָה לְהַטַּפֵּל בָּהֶן
יָתֵר עַל זְמַן זֶה - שָׁם אוֹתָן בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים וּבַיּוֹם
הַחֲמִשִּׁים, וְכֹל שֶׁיִּרְוִיחוּ אַחַר כָּךְ - יִטֹּל הַמִּתְעַסֵּק שְׁלֹשָׁה
חֲלָקִים, וַחֲבֵרוֹ רְבִיעַ הָרֶוַח; שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לוֹ חֲצִי הַוָּלָד, וּמִפְּנֵי
שֶׁנִּתְעַסֵּק בַּחֲצִי שֶׁל חֲבֵרוֹ נוֹטֵל חֲצִי אוֹתוֹ הַחֲצִי, הֲרֵי שְׁלֹשָׁה
רְבָעִים. וְאִם לֹא הִתְנָה כֵּן בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה - הֲרֵי מָחַל, וְהַוְּלָדוֹת
בֵּינֵיהֶן בְּשָׁוֶה כְּמוֹת שֶׁהֵן. מָקוֹם שֶׁנְּהֲגוּ לְהַעֲלוֹת שְׂכַר כַּתָּף
לִמְעוֹת הָעֵסֶק - מַעֲלִין, וְיִהְיֶה כָּל הַשָּׂכָר שֶׁנּוֹטֵל הַמִּתְעַסֵּק
בְּשָׂכָר שֶׁנּוֹשֵׂא עַל כְּתֵפוֹ בִּכְלַל שְׂכַר הַמָּעוֹת. וְכֵן אִם דַּרְכָּן
לְהַעֲלוֹת שְׂכַר בְּהֵמָה - מַעֲלִין לוֹ. מָקוֹם שֶׁנְּהֲגוּ לְהַעֲלוֹת
שְׂכַר וְלָדוֹת בִּשְׂכַר עַמָּלוֹ - מַעֲלִין. וְכָל הַמִּתְעַסֵּק אוֹ
הַמִּשְׁתַּתֵּף סְתָם - לֹא יְשַׁנֶּה מִמִּנְהַג הַמְּדִינָה.

ה. רָאוּבֵן שֶׁהָיְתָה לוֹ שָׂדֶה, וְהוֹרִיד שִׁמְעוֹן לְתוֹכָהּ לְזָרְעָהּ
אוֹ לְנָטְעָהּ, וּלְהוֹצִיא עָלֶיהָ הוֹצָאוֹת, וּלְמִכֹּר הַפֵּרוֹת, וְכָל
הַיָּתֵר עַל הַהוֹצָאָה יִהְיֶה בֵּינֵיהֶם, בֵּין שֶׁהִתְנוּ שֶׁיַּחְלְקוּ בְּשָׁוֶה,
בֵּין שֶׁהִתְנוּ שֶׁיִּטֹּל רָאוּבֵן יָתֵר, בֵּין שֶׁהָיְתָה הַהוֹצָאָה כֻּלָּהּ
מִשֶּׁל רָאוּבֵן, בֵּין שֶׁהָיְתָה מִשֶּׁל שִׁמְעוֹן - בְּכָל זֶה מֻתָּר, וְאֵין
כָּאן אֲבַק רִבִּית. וְשִׁמְעוֹן הַמְטַפֵּל בַּעֲבוֹדַת הָאָרֶץ וּבַהוֹצָאָה
וּבִמְכִירַת הַפֵּרוֹת, הוּא הַנִּקְרָא אָרִיס. אָרִיס אוֹמֵר: לְמֶחֱצָה
יָרַדְתִּי, וּבַעַל הַשָּׂדֶה אוֹמֵר לִשְׁלִישׁ הוֹרַדְתִּיו - הוֹלְכִין אַחַר
מִנְהַג הַמְּדִינָה, וְזֶה שֶׁטָּעַן שֶׁלֹּא כַּמִּנְהָג - עָלָיו לְהָבִיא רְאָיָה.

ו. בַּעַל שֶׁהוֹרִיד אֲרִיסִין בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ וְגֵרְשָׁהּ: אִם הָיָה
הַבַּעַל אָרִיס - הוֹאִיל וְנִסְתַּלֵּק בַּעַל נִסְתַּלְּקוּ הֵם, וְאֵין לָהֶם
מִן הַהוֹצָאָה אֶלָּא שִׁעוּר הַשֵּׁבַח, וּבִשְׁבוּעָה. וְאִם אֵין הַבַּעַל
אָרִיס - עַל דַּעַת [מִנְהַג] הָאָרֶץ יָרְדוּ, וְשָׁמִין לָהֶם כְּאָרִיס.

ז. הָאַחִין אוֹ שְׁאָר הַיּוֹרְשִׁין שֶׁלֹּא חָלְקוּ יֵרֵשַׁת מוֹרִישָׁן, אֶלָּא
כֻּלָּן מִשְׁתַּמְּשִׁין בָּהּ בְּיַחַד - הֲרֵי הֵן כְּשֻׁתָּפִין לְכָל דָּבָר. אֶחָד
מִן הָאַחִין אוֹ מִן הַשֻּׁתָּפִין שֶׁנָּפַל לְאַמָּנוּת הַמֶּלֶךְ - הָרֶוַח
לָאֶמְצַע. חָלָה אֶחָד מֵהֶן וְנִתְרַפֵּא - נִתְרַפֵּא מִן הָאֶמְצַע. וְאִם
חָלָה בִּפְשִׁיעָה, כְּגוֹן שֶׁהָלַךְ בַּשֶּׁלֶג אוֹ בַּחַמָּה בִּימֵי הַחֹם עַד
שֶׁחָלָה וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה - הֲרֵי זֶה מִתְרַפֵּא מִשֶּׁל עַצְמוֹ.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ב-י"ח אלול ה'תשע"א

יום ראשון י"ב אלול ה'תשע"א

מצות עשה כח. כה. מ. מא.

כז. מב.

הַמִּצְוָה הַכ"ח — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוּוּ הַכֹּהֲנִים לִתֵּן
אֶת־הַקְּטֹרֶת בְּכָל־יוֹם פַּעֲמַיִם עַל מִזְבַּח הַזָּהָב,
וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְהִקְטִיר עָלָיו אַהֲרֹן קְטֹרֶת
סַמִּים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר בְּהֵיטִיבוֹ אֶת־הַנֵּרֹת יַקְטִירֶנָּה
וּבְהַעֲלֹת אַהֲרֹן אֶת־הַנֵּרֹת בֵּין הָעַרְבַּיִם יַקְטִירֶנָּה"
(שמות ל, ז-ח). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי קְטֹרֶת זוֹ וַעֲשִׂיָּתָהּ
וְתֵאוּר הַהַקְטָרָה בָּהּ בְּכָל־יוֹם בְּרֵישׁ כְּרֻתוֹת (ו.)
וּבִמְקוֹמוֹת בְּמַסֶּכֶת תָּמִיד (פרק ג משנה ח ועוד).

הַמִּצְוָה הַכ"ה — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוּוּ הַכֹּהֲנִים לְהַדְלִיק

הַנֵּרוֹת (המנורה) תָּמִיד לִפְנֵי ה', וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "בְּאֹהֶל מוֹעֵד מִחוּץ לַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדֻת יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אַהֲרֹן וּבָנָיו" (שם כז, כא) — וְזוֹהִי מִצְוַת הֲטָבַת הַנֵּרוֹת. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ כָּל־דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ח' מִמְּנָחוֹת (פו.) וּבְפֶרֶק א' מִיּוֹמָא (יד:) וּבִמְקוֹמוֹת בְּמַסֶּכֶת תָּמִיד.

הַמִּצְוָה הַמַּשְׁלִימָה אַרְבָּעִים — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ שֶׁיַּקְרִיב כֹּהֵן גָּדוֹל בְּכָל־יוֹם תָּמִיד, מִנְחָה בַּבֹּקֶר וּבֵין הָעַרְבַּיִם, וְהִיא הַנִּקְרֵאת: חֲבִתֵּי כֹּהֵן גָּדוֹל (כי נעשית במחבת), וְנִקְרֵאת גַּם: מִנְחַת כֹּהֵן מָשִׁיחַ. וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "זֶה קָרְבַּן אַהֲרֹן וּבָנָיו אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַה'" (ויקרא ו, יג). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ וּמָתַי קְרֵבָה וְאֵיךְ קְרֵבָה בְּפֶרֶק ו' (עד:) וּבְפֶרֶק ט' (פז:) מִמְּנָחוֹת וּבִמְקוֹמוֹת בְּיוֹמָא (לד.) וְתָמִיד.

הַמִּצְוָה הַמ"א — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְהַקְרִיב קָרְבָּן בְּכָל־יוֹם־שַׁבָּת נוֹסָף עַל תָּמִיד שֶׁל כָּל־יוֹם — וְזֶהוּ מוּסַף שַׁבָּת. וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כְבָשִׂים" (במדבר כח, ט). וּכְבָר נִתְבָּאֵר סֵדֶר הַקְרָבָתוֹ בְּפֶרֶק ב' מִיּוֹמָא (כו:) וּבְתָמִיד.

הַמִּצְוָה הַכ"ז — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לָשִׂים לֶחֶם הַפָּנִים (שתים עשרה חלות "שיש להם פנים") לִפְנֵי ה' תָּמִיד, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְנָתַתָּ עַל־הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לְפָנַי תָּמִיד" (שמות כה, ל). וּכְבָר יָדַעְתָּ לְשׁוֹן הַתּוֹרָה בִּנְתִינַת לֶחֶם חָדָשׁ כָּל־שַׁבָּת, וְשֶׁיְּהֵא עִמּוֹ לְבוֹנָה, וְשֶׁיֹּאכְלוּ הַכֹּהֲנִים מַה־שֶּׁנַּעֲשָׂה בַּשַּׁבָּת הַקּוֹדֶמֶת. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק י"א מִמְּנָחוֹת (צד.).

הַמִּצְוָה הַמ"ב — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְהַקְרִיב קָרְבָּן בְּכָל־רֹאשׁ־חֹדֶשׁ נוֹסָף עַל תָּמִיד שֶׁל כָּל־יוֹם — וְזֶהוּ מוּסַף רֹאשׁ־חֹדֶשׁ. וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם וְגוֹ'" (במדבר כח, יא).

יום שני י"ג אלול ה'תשע"א

מצות עשה מג. מד.

מה. מו. מז. מח. נ. נא.

הַמִּצְוָה הַמ"ג — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְהַקְרִיב קָרְבָּן נוֹסָף עַל הַתָּמִיד בְּכָל־שִׁבְעַת יְמֵי הַפֶּסַח — וְזֶהוּ מוּסַף חַג הַמַּצּוֹת. וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "שִׁבְעַת יָמִים תַּקְרִיבוּ אִשֶּׁה לַה'" (ויקרא כג, לו).

הַמִּצְוָה הַמ"ד — הִיא מִנְחַת הָעֹמֶר (שם מדה — וכך היתה מדת מנחה זו), וְהִיא הַמִּצְוָה שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְהַקְרִיב מִנְחַת שְׂעוֹרִים בְּיוֹם ט"ז בְּנִיסָן, וְנַקְרִיב עִמָּהּ כֶּבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעוֹלָה. וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וַהֲבֵאתֶם אֶת־עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל־הַכֹּהֵן (שם, י). וּמִנְחָה זוֹ הִיא הַנִּקְרֵאת: "מִנְחַת בִּכּוּרִים", וְעָלֶיהָ הָרֶמֶז בְּאָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְאִם־תַּקְרִיב מִנְחַת בִּכּוּרִים לַה' אָבִיב קָלוּי בָּאֵשׁ גֶּרֶשׂ כַּרְמֶל" (שם ב, יד). וּלְשׁוֹן הַמְּכִלְתָּא (פרשת יתרו): "כָּל־אִם וָאִם שֶׁבַּתּוֹרָה — רְשׁוּת, חוּץ מִשְּׁלֹשָׁה שֶׁהֵן חוֹבָה, וְאֶחָד מֵהֶם הוּא: וְאִם תַּקְרִיב מִנְחַת בִּכּוּרִים". אָמְרוּ: "חוֹבָה. אַתָּה אוֹמֵר חוֹבָה, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא רְשׁוּת? תַּלְמוּד לוֹמַר: תַּקְרִיב אֵת מִנְחַת בִּכּוּרֶיךָ — חוֹבָה וְלֹא רְשׁוּת". וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ כֻּלָּם בִּשְׁלֵמוּת בְּפֶרֶק י' מִמְּנָחוֹת.

הַמִּצְוָה הַמ"ה — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְהַקְרִיב קָרְבָּן מוּסָף גַּם בְּיוֹם חֲמִשִּׁים מִיּוֹם הַקְרָבַת הָעֹמֶר שֶׁהוּא יוֹם ט"ז בְּנִיסָן, וְזֶהוּ מוּסַף עֲצֶרֶת (חג השבועות), וְהוּא הַנִּזְכָּר בְּסֵפֶר "בְּמִדְבַּר־סִינַי". וְהוּא אָמְרוֹ: "וּבְיוֹם הַבִּכּוּרִים בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַה' וְגוֹ' וְהִקְרַבְתֶּם עוֹלָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ" (במדבר כח, כו־כז).

הַמִּצְוָה הַמ"ו — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְהָבִיא שְׁתֵּי לֶחֶם חָמֵץ לַמִּקְדָּשׁ עִם הַקָּרְבָּנוֹת הַכְּתוּבִים שֶׁהֵם בָּאִים בִּגְלַל הַלֶּחֶם בְּיוֹם עֲצֶרֶת הַקָּבוּעַ (ביום החמישים לעומר), וּלְהַקְרִיב הַקָּרְבָּנוֹת כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשׁ הַכָּתוּב בְּוַיִּקְרָא (כג, יח־יט). וְאוֹכְלִים הַכֹּהֲנִים שְׁתֵּי הַלֶּחֶם אַחַר הֻנַּפְתָּן עִם כִּבְשֵׂי שְׁלָמִים. וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם תָּבִיאוּ לֶחֶם תְּנוּפָה שְׁתַּיִם שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים" (ויקרא כג, יז). וּכְבָר נִתְבָּאֵר בְּפֶרֶק ד' מִמְּנָחוֹת (מה:), שֶׁקָּרְבָּן זֶה הַבָּא בִּגְלַל הַלֶּחֶם חָלוּק מִמּוּסַף הַיּוֹם וְשֶׁזֶּה זוּלַת (קרבן שונה מ)זֶה. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ אֶת־זֶה בֵּאוּר מַסְפִּיק בְּמַסֶּכֶת מְנָחוֹת (פרק ד משנה ב), וְכָל־דִּינֵי מִצְוָה זוֹ כְּבָר נִתְבָּאֲרוּ בְּפֶרֶק ד' וּפֶרֶק ה' וּפֶרֶק ח' (ט) וּפֶרֶק י"א מִמְּנָחוֹת.

הַמִּצְוָה הַמ"ז — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְהַקְרִיב קָרְבָּן נוֹסָף (על התמידין ועל מוסף ר"ח —) בְּיוֹם א' בְּתִשְׁרֵי, וְהוּא מוּסַף רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וְהוּא אָמְרוֹ

יִתְעַלֶּה: "וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ וְגוֹ' וַעֲשִׂיתֶם עֹלָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַה'" (במדבר כט, א־ב.).

הַמִּצְוָה הַמ"ח — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְהַקְרִיב קָרְבָּן נוֹסָף בַּיּוֹם הָעֲשִׂירִי בְּתִשְׁרֵי, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וּבֶעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי וְגוֹ' וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה לַה' רֵיחַ נִיחֹחַ" (שם, ז־ח).

הַמִּצְוָה הַמַּשְׁלִימָה חֲמִשִּׁים — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְהַקְרִיב קָרְבָּן נוֹסָף בִּימֵי חַג הַסֻּכּוֹת, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַה'" (שם, יג), וְזֶהוּ מוּסַף הֶחָג.

הַמִּצְוָה הַנ"א — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְהַקְרִיב קָרְבָּן נוֹסָף בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי שֶׁל חַג הַסֻּכּוֹת, וְזֶהוּ מוּסַף שְׁמִינִי עֲצֶרֶת. וּמַה־שֶּׁחִיֵּב אוֹתָנוּ לִמְנוֹת מוּסָף זֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ, נִבְדָּל מִכָּל־יְמֵי סֻכּוֹת, הוּא שֶׁהַכְּלָל אֶצְלֵנוּ: שְׁמִינִי עֲצֶרֶת רֶגֶל בִּפְנֵי עַצְמוֹ. וּבְפֵרוּשׁ אָמְרוּ (סוכה מח.), שֶׁהוּא "רֶגֶל בִּפְנֵי עַצְמוֹ, קָרְבָּן (מוסף) בִּפְנֵי עַצְמוֹ". הִנֵּה זוֹ רְאָיָה שֶׁקָּרְבָּנוֹ חָלוּק. וְזֶה פָּשׁוּט בְּתַכְלִית הַפַּשְׁטוּת.

יום שלישי י"ד אלול ה'תשע"א

מצות עשה קסא.

מצות לא תעשה קמ.

הַמִּצְוָה הַקס"א — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ בִּסְפִירַת הָעֹמֶר, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת" (ויקרא כג, טו). דַּע, שֶׁכְּמוֹ שֶׁחַיָּב בֵּית דִּין לִסְפּוֹר שְׁנֵי יוֹבֵל, שָׁנָה שָׁנָה וּשְׁמִטָּה שְׁמִטָּה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ לְעֵיל (מצות עשה קמ), כָּךְ חַיָּב כָּל־אֶחָד וְאֶחָד מֵאִתָּנוּ לִסְפֹּר יְמֵי הָעֹמֶר, יוֹם יוֹם וְשָׁבוּעַ שָׁבוּעַ, שֶׁהָרֵי אָמַר: "תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם" (שם, טז), וְאָמַר: "שִׁבְעָה שָׁבֻעֹת תִּסְפָּר־לָךְ" (דברים טז, ט), כְּשֵׁם שֶׁמִּנְיַן הַשָּׁנִים וְהַשְּׁמִטִּים מִצְוָה אַחַת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, כָּךְ סְפִירַת הָעֹמֶר מִצְוָה אַחַת, וְכָךְ מָנָה אוֹתָהּ כָּל־מִי־שֶׁקָּדַמְנִי — כְּמִצְוָה אַחַת, וְנָכוֹן הוּא מַה שֶׁעָשׂוּ בָּזֶה. וְאַל יַטְעֲךָ אָמְרָם (ראש השנה ה, חגיגה יז: מנחות סו.): "מִצְוָה לְמִמְנֵי (למנות) יוֹמֵי וּמִצְוָה לְמִמְנֵי שָׁבוּעֵי" עַד שֶׁתַּחְשׁוֹב שֶׁהֵן שְׁתֵּי מִצְוֹת — לְפִי שֶׁכָּל־חֵלֶק־וָחֵלֶק מֵחֶלְקֵי אֵיזוֹ מִצְוָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ חֲלָקִים, מִצְוָה לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ הַחֵלֶק מִמֶּנָּה. אֲבָל הָיוּ נַעֲשׂוֹת שְׁתֵּי מִצְוֹת אֵלּוּ אָמְרוּ (חז"ל, בגמרא): מִנְיַן הַיָּמִים מִצְוָה, וּמִנְיַן הַשָּׁבוּעוֹת מִצְוָה. וְזֶה דָּבָר שֶׁלֹּא יֵעָלֵם מִמִּי שֶׁמְּדַקְדֵּק בִּדְבָרִים, שֶׁהָרֵי אִם תֹּאמַר: חוֹבָה לַעֲשׂוֹת כָּךְ וָכָךְ, אֵין לָשׁוֹן זֶה מְחַיֵּב שֶׁתְּהֵא אוֹתָהּ הַפְּעֻלָּה מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ. וּרְאָיָה בְּרוּרָה עַל זֶה (ששתי הספירות נכללים במצוה אחת), זֶה שֶׁאָנוּ מוֹנִים גַּם אֶת־הַשָּׁבוּעוֹת בְּכָל־לַיְלָה בְּאָמְרֵנוּ, שֶׁהֵם כָּךְ וָכָךְ שָׁבוּעוֹת וְכָךְ וָכָךְ יָמִים, וְאִלּוּ הָיוּ הַשָּׁבוּעוֹת מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, לֹא הָיוּ מַתְקִינִים מִנְיָנָם אֶלָּא בְּלֵילֵי הַשָּׁבוּעוֹת בִּלְבָד, וְאָז הָיוּ לָהֶן שְׁתֵּי בְּרָכוֹת: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל סְפִירַת יְמֵי הָעֹמֶר" וְ"עַל סְפִירַת שָׁבוּעֵי הָעֹמֶר", וְאֵין הַדָּבָר כֵּן, אֶלָּא הַמִּצְוָה הִיא סְפִירַת הָעֹמֶר — יָמָיו וְשָׁבוּעָיו, כְּמוֹ שֶׁצִּוָּה. וְאֵין הַנָּשִׁים חַיָּבוֹת בְּמִצְוָה זוֹ.

הַמִּצְוָה הַמַּשְׁלִימָה מֵאָה וְאַרְבָּעִים — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלֶּאֱכוֹל פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין שֶׁאָסוּר לְאָכְלָם, וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה מוּם שֶׁעַשִּׂינוּהוּ בָּהֶם בְּכַוָּנָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמַסֶּכֶת בְּכוֹרוֹת (לה.), אוֹ שֶׁנִּפְסָל אוֹתוֹ הַקָּרְבָּן אַחַר שְׁחִיטָתוֹ בְּדֶרֶךְ מִדַּרְכֵי הַפְּסוּל הַמּוֹנָעִים אֲכִילָתוֹ, וְהוּא שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תֹאכַל כָּל־תּוֹעֵבָה" (שם יד, ג). וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת ראה שם): "לֹא תֹאכַל כָּל־תּוֹעֵבָה" בִּפְסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין הַכָּתוּב מְדַבֵּר. וְשָׁם אָמְרוּ: "רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן־יַעֲקֹב אוֹמֵר: מִנַּיִן לַצּוֹרֵם (חותך) בְּאֹזֶן הַבְּכוֹר וְאָכַל מִמֶּנּוּ שֶׁעוֹבֵר בְּלֹא־תַעֲשֶׂה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "לֹא תֹאכַל כָּל־תּוֹעֵבָה"; וּמִי שֶׁאָכַל לוֹקֶה. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמַסֶּכֶת בְּכוֹרוֹת.

יום רביעי ט"ו אלול ה'תשע"א

מצות לא תעשה קלב.

הַמִּצְוָה הַקל"ב — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלֶּאֱכוֹל אֶת־הַפִּגּוּל. וְהַפִּגּוּל הוּא הַקָּרְבָּן שֶׁנִּתְקַלְקְלָה בּוֹ הַמַּחֲשָׁבָה בִּשְׁעַת שְׁחִיטָתוֹ אוֹ בִּשְׁעַת הַקְרָבָתוֹ, שֶׁחָשַׁב הָאִישׁ שֶׁעָסַק בְּהַקְרָבָתוֹ שֶׁיֹּאכַל מִמֶּנּוּ אַחַר זְמַנּוֹ אוֹ יַקְטִיר מַה שֶּׁרָאוּי לְהַקְטִיר מִמֶּנּוּ אַחַר זְמַנּוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ וּבֵרַרְנוּ (ב"פירוש המשניות") בְּפֶרֶק ב' מִזְּבָחִים. וְהָאַזְהָרָה עַל אֲכִילַת פִּגּוּל זֶה הִיא אָמְרוֹ: "לֹא־יֵאָכֵל כִּי־קֹדֶשׁ הֵם". (שמות כט, לג), כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בַּמִּצְוָה שֶׁלִּפְנֵי זוֹ (קלא); אֲבָל אֶת־הָעֹנֶשׁ

לָמַדְנוּ מִמַּה שֶׁנֶּאֱמַר בַּפִּגּוּל בְּפָרָשַׁת צַו אֶת־אַהֲרֹן: "וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר־זֶבַח שְׁלָמָיו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יֵרָצֶה הַמַּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יֵחָשֵׁב לוֹ פִּגּוּל יִהְיֶה וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא" (ויקרא ז, יח). וּבָאָה הַקַּבָּלָה בְּפֵרוּשׁ פָּסוּק זֶה, שֶׁהוּא מְדַבֵּר בְּקָרְבָּן שֶׁנִּתְקַלְקְלָה בּוֹ הַמַּחֲשָׁבָה בִּשְׁעַת הַקְרָבָתוֹ וְהוּא הַנִּקְרָא: פִּגּוּל, וְשֶׁאָמְרוּ "הֵאָכֹל יֵאָכֵל" אֵין כַּוָּנָתוֹ אֶלָּא אִם חָשַׁב עָלָיו שֶׁיֵּאָכֵל מִמֶּנּוּ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי. אָמְרוּ (זבחים כט.): "כֹּף (הטה) אָזְנְךָ לִשְׁמוֹעַ, בִּמְחַשֵּׁב עַל זִבְחוֹ שֶׁיֵּאָכֵל מִמֶּנּוּ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי הַכָּתוּב מְדַבֵּר", שֶׁהוּא מִתְקַלְקֵל בְּמַחֲשָׁבָה זוֹ, וְהָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ אַחַר מַחֲשָׁבָה זוֹ — חַיָּב כָּרֵת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא", וְאָמַר בַּנּוֹתָר: "וְאֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא כִּי־אֶת־קֹדֶשׁ ה' חִלֵּל וְנִכְרְתָה" (שם יט, ח). וּבִגְמָרָא כְּרֵתוֹת (ה.) אָמְרוּ: "אַל תְּהִי גְּזֵרָה שָׁוָה קַלָּה בְּעֵינֶיךָ, שֶׁהֲרֵי פִּגּוּל אֶחָד מִגּוּפֵי תּוֹרָה וְלֹא לִמְּדוֹ הַכָּתוּב אֶלָּא בִּגְזֵרָה שָׁוָה דְּיָלֵף (שנלמד) עָוֹן עָוֹן מִנּוֹתָר: כְּתִיב הָכָא (ב"פגול") "וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא", וּכְתִיב הָתָם (ב"נותר") "וְאֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא" — מָה לְהַלָּן כָּרֵת אַף כָּאן כָּרֵת", וְגַם הָאוֹכֵל פִּגּוּל בִּשְׁגָגָה — יָבִיא חַטָּאת קְבוּעָה. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי הַפִּגּוּל וְהַנּוֹתָר בִּמְקוֹמוֹת שׁוֹנִים בְּסֵדֶר קָדָשִׁים.

יום חמישי ט"ז אלול ה'תשע"א

מצות לא תעשה קכ.

הַמִּצְוָה הַמַּשְׁלִימָה מֵאָה וְעֶשְׂרִים — הָאַזְהָרָה שֶׁהֵזְהַרְנוּ מִלְּהוֹתִיר שׁוּם דָּבָר (להשאיר, ולא לאכלו) מִקָּרְבָּן תּוֹדָה עַד בֹּקֶר, וְהוּא אָמְרוֹ בְּקָרְבַּן תּוֹדָה: "לֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר" (ויקרא כב, ל). וּמִזֶּה לָמַדְנוּ שְׁאָר קָדָשִׁים, שֶׁכָּל־מַה שֶּׁנּוֹתַר מֵהֶם לְאַחַר זְמַן אֲכִילָתָם — הֲרֵי הוּא נוֹתָר וְחַיָּב לְשָׂרְפוֹ לְפִי שֶׁהוּא נִתָּק לַעֲשֵׂה (בזה שמקיים את מצות שריפת הנותר, מנתק ומבטל את הלאו של "לא תותירו", ואינו לוקה); וּשְׂרֵפָתוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּמִצְוָה צ"א מִמִּצְוֹת עֲשֵׂה.

יום שישי י"ז אלול ה'תשע"א

מצות לא תעשה קלא.

הַמִּצְוָה הַקל"א — הָאַזְהָרָה שֶׁהֵזְהַרְנוּ מִלֶּאֱכוֹל אֶת־הַנּוֹתָר, וְהוּא מַה־שֶּׁנִּשְׁאַר מִבְּשַׂר הַקָּדָשִׁים אַחַר הַזְּמַן הַקָּבוּעַ לַאֲכִילָתָם. וְלֹא בָּאָה בִּלְשׁוֹן הַתּוֹרָה אַזְהָרָה מְפֹרֶשֶׁת לְאִסּוּר אֲכִילָתוֹ, אֶלָּא נִתְבָּאֵר בַּתּוֹרָה חִיּוּב הַכָּרֵת לְמִי שֶׁאוֹכֵל נוֹתָר, וְהוּא אָמְרוֹ בְּפָרָשַׁת קְדוֹשִׁים בְּהַזְכִּירוֹ קָרְבַּן הַשְּׁלָמִים: "וְהַנּוֹתָר עַד־יוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף, וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פִּגּוּל הוּא לֹא יֵרָצֶה, וְאֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא כִּי־אֶת־קֹדֶשׁ ה' חִלֵּל וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ" (שם יט, ו־ח), הִנֵּה נִתְבָּאֵר שֶׁהוּא בְּכָרֵת אִם הוּא מֵזִיד; וְאִם אָכַל בְּשׁוֹגֵג — חַיָּב חַטָּאת קְבוּעָה. הִנֵּה הָעֹנֶשׁ מְפֹרָשׁ בַּכָּתוּב; אֲבָל הָאַזְהָרָה הִיא מִמַּה־שֶּׁאָמַר בַּמְּלוּאִים: "וְזָר לֹא־יֹאכַל כִּי־קֹדֶשׁ הוּא" (שמות כט, לד). כְּנוּי זֶה, שֶׁהוּא "הוּא", הוּא כּוֹלֵל גַּם כֹּל מַה־שֶּׁנִּתְקַלְקֵל מִן־הַקָּדָשִׁים וְאָסוּר לְאָכְלוֹ — כַּנּוֹתָר. וּבְמְעִילָה (יז:) אָמְרוּ עַל מַה־שֶּׁאָמְרָה הַמִּשְׁנָה: "הַפִּגּוּל וְהַנּוֹתָר אֵין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה מִפְּנֵי שֶׁהֵן שְׁנֵי שֵׁמוֹת (של איסורים שונים)", אָמְרוּ: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְטֻמְאַת הַיָּדַיִם (ידים שנגעו בכמות מסוימת של פגול ונותר, שטומאתם מ)דְּרַבָּנָן; אֲבָל לְעִנְיַן (שיעור) אֲכִילָה מִצְטָרְפִין, דְּתַנְיָא: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: "לֹא־יֹאכַל כִּי קֹדֶשׁ הֵם — כָּל־שֶׁבַּקֹּדֶשׁ פָּסוּל, לִתֵּן לֹא־תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתוֹ", וְהַפִּגּוּל וְהַנּוֹתָר הֵם מִפְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין וּלְפִיכָךְ כָּל־אֶחָד מֵהֶם מֻזְהָרִים עַל אֲכִילָתוֹ עַל פִּי אָמְרוֹ: "לֹא־יֹאכַל כִּי־קֹדֶשׁ הֵם". וּכְבָר נִתְבָּאֵר עֹנֶשׁ הַנּוֹתָר שֶׁהוּא כָּרֵת.

יום שבת קודש י"ח אלול ה'תשע"א

מצות לא תעשה קל. קכט.

הַמִּצְוָה הַמַּשְׁלִימָה מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים — הָאַזְהָרָה שֶׁהֵזְהַרְנוּ מִלֶּאֱכוֹל בְּשַׂר קָדָשִׁים שֶׁנִּטְמְאוּ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל־טָמֵא לֹא יֵאָכֵל" (ויקרא יב, יט); וּמִי שֶׁעָבַר וַאֲכָלוֹ — לוֹקֶה. וּבְתוֹסֶפְתָּא זְבָחִים (פרק ה) נִתְבָּאֵר, שֶׁטָּהוֹר שֶׁאָכַל בָּשָׂר טָמֵא — הֲרֵי זֶה לוֹקֶה אֶת־הָאַרְבָּעִים. וּבְפֶרֶק ב' מִגְּמָרָא פְּסָחִים (כד:) אָמְרוּ: "טֻמְאַת הַגּוּף (טמא שאכל בשר של קדש) בְּכָרֵת, טֻמְאַת הַבָּשָׂר (שאכל בשר טמא של קדש) בְּלָאו". וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק י"ג מִזְּבָחִים (משנה ב).

1 הַמִּצְוָה הַקכ"ט — הָאַזְהָרָה שֶׁהֵזְהַר הַטָּמֵא
2 מִלֶּאֱכוֹל קֹדֶשׁ, וְהוּא אָמְרוֹ בַּיּוֹלֶדֶת: "בְּכָל־קֹדֶשׁ
3 לֹא־תִגָּע" (שם, ד). וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת תזריע):
4 "בְּכָל־קֹדֶשׁ לֹא־תִגָּע וְאֶל־הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא —
5 מָה מִקְדָּשׁ הַנִּכְנָס לוֹ בְּטֻמְאָה עָנוּשׁ כָּרֵת, אַף
6 הַקֹּדֶשׁ הָאוֹכְלוֹ בְּטֻמְאָה עָנוּשׁ כָּרֵת". וְלָמַד בְּאָמְרוֹ
7 "לֹא־תִגָּע" בְּאָדָם שֶׁאָכַל בְּמֵזִיד, שֶׁסּוֹמֵךְ עַל הַכְּלָל
8 שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמַכּוֹת (יד:) בְּבֵאוּר אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה:
9 "בְּכָל־קֹדֶשׁ לֹא תִגָּע", וְהוּא אָמְרָם בִּגְמָרָא מַכּוֹת:
10 טָמֵא שֶׁאָכַל אֶת־הַקֹּדֶשׁ, בִּשְׁלָמָא עָנֵשׁ כְּתִיב:
11 "וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל בָּשָׂר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר
12 לַה' וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה" (שם ז, כ); אַזְהָרָה
13 מְנָא לַן? אָתְיָא מ"בְּכָל־קֹדֶשׁ לֹא־תִגָּע". וְשָׁם
14 אָמְרוּ: "בְּכָל־קֹדֶשׁ לֹא־תִגָּע" — אַזְהָרָה לָאוֹכֵל.
15 אַתָּה אוֹמֵר אַזְהָרָה לָאוֹכֵל, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא אַזְהָרָה
16 לַנּוֹגֵעַ? תַּלְמוּד לוֹמַר: "בְּכָל־קֹדֶשׁ לֹא־תִגָּע וְאֶל־
17 הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא" — מַקִּישׁ קֹדֶשׁ לַמִּקְדָּשׁ: מָה
18 מִקְדָּשׁ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נְטִילַת נְשָׁמָה (חיוב כרת) אַף קֹדֶשׁ
19 דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נְטִילַת נְשָׁמָה; וְאִי לִנְגִיעָה — מַאי
20 נְטִילַת נְשָׁמָה אִיכָּא (איך תיתכן נטילת נשמה)?
21 אֶלָּא לַאֲכִילָה. וְאַפְּקֵהּ רַחֲמָנָא (התורה התבטאה)
22 לַאֲכִילָה בִּלְשׁוֹן נְגִיעָה לְמֵימַר דִּנְגִיעָה כַּאֲכִילָה.
23 וּמִן־הַלְּשׁוֹנוֹת הָאֵלֶּה יִתְבָּאֵר לְךָ, שֶׁטָּמֵא שֶׁאָכַל
24 אֶת־הַקֹּדֶשׁ חַיָּב כָּרֵת, בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? אִם
25 הוּא מֵזִיד; אֲבָל אִם הוּא שׁוֹגֵג — הֲרֵי זֶה מַקְרִיב
26 קָרְבָּן עוֹלֶה וְיוֹרֵד, כְּמוֹ שֶׁהִזְכַּרְנוּ בְּמִצְוָה ע"ב
27 מִמִּצְוֹת עֲשֵׂה. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק
28 י"ג מִזְּבָחִים (קו.).

אגרות קודש

ב"ה, י"ט אלול, תשי"ח
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מי"ב אלול, בו כותב אשר אין חשק ללימוד וכו' ומבקש ברכה.

והנה כבר הודיעה תוה"ק אשר תמיד ישנו החשק לאיש הישראלי לקיים מצות השי"ת, ובפרט בתלמוד תורה שהיא כנגד כולם, אלא שהיצר הרע לוחם נגד חשק זה, וכיון שכן הוא המצב, הרי עליו להלחם ביצרו, והוא על ידי ההוספה בתורה ומצותי', ואזי יצליח בהלימוד והמעשה הבא על ידי לימוד זה, מובן שכל הוספה בענינים אלו תוסיף ברכות השי"ת עבור אביו ואמו שי' שמבקש ברכה עבורם, והדבר תלוי רק ברצונו כאמור.

בודאי שומר שלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים.

בברכה לבשו"ט בהאמור ולכוח"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

שמואל־ב יא יט־כז יב א־ד

יט וַיְצַו אֶת־הַמַּלְאָךְ לֵאמֹר כְּכַלּוֹתְךָ אֶת כָּל־דִּבְרֵי הַמִּלְחָמָה לְדַבֵּר אֶל־הַמֶּלֶךְ: כ וְהָיָה אִם־תַּעֲלֶה חֲמַת
הַמֶּלֶךְ וְאָמַר לְךָ מַדּוּעַ נִגַּשְׁתֶּם אֶל־הָעִיר לְהִלָּחֵם הֲלוֹא יְדַעְתֶּם אֵת אֲשֶׁר־יֹרוּ מֵעַל הַחוֹמָה: כא מִי־הִכָּה
אֶת־אֲבִימֶלֶךְ בֶּן־יְרֻבֶּשֶׁת הֲלוֹא־אִשָּׁה הִשְׁלִיכָה עָלָיו פֶּלַח רֶכֶב מֵעַל הַחוֹמָה וַיָּמָת בְּתֵבֵץ לָמָּה נִגַּשְׁתֶּם
אֶל־הַחוֹמָה וְאָמַרְתָּ גַּם עַבְדְּךָ אוּרִיָּה הַחִתִּי מֵת: כב וַיֵּלֶךְ הַמַּלְאָךְ וַיָּבֹא וַיַּגֵּד לְדָוִד אֵת כָּל־אֲשֶׁר שְׁלָחוֹ
יוֹאָב: כג וַיֹּאמֶר הַמַּלְאָךְ אֶל־דָּוִד כִּי־גָבְרוּ עָלֵינוּ הָאֲנָשִׁים וַיֵּצְאוּ אֵלֵינוּ הַשָּׂדֶה וַנִּהְיֶה עֲלֵיהֶם עַד־פֶּתַח
הַשָּׁעַר: כד וַיֹּרֻאוּ (וַיֹּרוּ קרי) הַמּוֹרִאִים (הַמּוֹרִים קרי) אֶל־עֲבָדֶיךָ מֵעַל הַחוֹמָה וַיָּמוּתוּ מֵעַבְדֵי הַמֶּלֶךְ וְגַם עַבְדְּךָ
אוּרִיָּה הַחִתִּי מֵת:ס כה וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־הַמַּלְאָךְ כֹּה־תֹאמַר אֶל־יוֹאָב אַל־יֵרַע בְּעֵינֶיךָ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה
כִּי־כָזֹה וְכָזֶה תֹּאכַל הֶחָרֶב הַחֲזֵק מִלְחַמְתְּךָ אֶל־הָעִיר וְהָרְסָהּ וְחַזְּקֵהוּ: כו וַתִּשְׁמַע אֵשֶׁת אוּרִיָּה כִּי־מֵת
אוּרִיָּה אִישָׁהּ וַתִּסְפֹּד עַל־בַּעְלָהּ: כז וַיַּעֲבֹר הָאֵבֶל וַיִּשְׁלַח דָּוִד וַיַּאַסְפָהּ אֶל־בֵּיתוֹ וַתְּהִי־לוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד
לוֹ בֵּן וַיֵּרַע הַדָּבָר אֲשֶׁר־עָשָׂה דָוִד בְּעֵינֵי יְהוָה:פ

יב א וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־נָתָן אֶל־דָּוִד וַיָּבֹא אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ שְׁנֵי אֲנָשִׁים הָיוּ בְּעִיר אֶחָת אֶחָד עָשִׁיר וְאֶחָד
רָאשׁ: ב לְעָשִׁיר הָיָה צֹאן וּבָקָר הַרְבֵּה מְאֹד: ג וְלָרָשׁ אֵין־כֹּל כִּי אִם־כִּבְשָׂה אַחַת קְטַנָּה אֲשֶׁר קָנָה וַיְחַיֶּהָ
וַתִּגְדַּל עִמּוֹ וְעִם־בָּנָיו יַחְדָּו מִפִּתּוֹ תֹאכַל וּמִכֹּסוֹ תִשְׁתֶּה וּבְחֵיקוֹ תִשְׁכָּב וַתְּהִי־לוֹ כְּבַת: ד וַיָּבֹא הֵלֶךְ
לְאִישׁ הֶעָשִׁיר וַיַּחְמֹל לָקַחַת מִצֹּאנוֹ וּמִבְּקָרוֹ לַעֲשׂוֹת לָאֹרֵחַ הַבָּא־לוֹ וַיִּקַּח אֶת־כִּבְשַׂת הָאִישׁ הָרָאשׁ
וַיַּעֲשֶׂהָ לָאִישׁ הַבָּא אֵלָיו:

רש"י

(כא) בן ירובשת. הוא גדעון, שעשה מריבה עם הבושת, הוא הבעל: **(כה) החזק מלחמתך אל העיר והרסה.** עד כאן דברי השליחות: **וחזקהו.** דוד אמר למלאך, וחזקהו ליואב בדברי תנחומין, שלא ירך לבו: **(ד) ויבא הלך.** דימה את יצר הרע תחלה להלך, שעובר לדרכו, ואחר כך לאורח, שנעשה אכסנאי, ואחר כך לאיש, שהוא בעל הבית:

מצודת דוד

(כ) אל העיר. להתקרב מאד על העיר: **מעל החומה.** ובקלות ימיתו את הנגשים אל העיר: **(כא) הלוא אשה וגו׳.** ואם כן נקל מאוד להרוג את כל הקרב אל החומה: **ואמרת.** לשכך חמתו תאמר גם עבדך וגו׳, ורצה לומר: עם שהיה איש מלחמה מנעוריו וידע בכל זה ועם כל זה לא שת לבו לזאת, אם כן מהנראה כי מן השמים נהיה הדבר. וכוונתו היתה להודיע שעשה מה שצוה לו בדבר אוריה, ולהסתיר הדבר בפני השליח לא צוהו לאמרו מיד: **(כג) כי גברו.** כאשר גברו עלינו וגו׳, וסוף הדבר היה אשר נהיה אנחנו מתגברים עליהם לרדפם עד פתח השער: **(כד) וירו המורים.** בעת קרבנו אל החומה: **וגם עבדך וגו׳.** כי השליח חשב, למה אמתין עד אשר יעלה חמת המלך ולומר לו אחרי זה ממיתת אוריה, הלא טוב לומר לו מיד, ולא יעלה חמתו (ואף יואב השכיל את זאת אשר השליח יגיד לו מיד, ולזה לא חשש פן לא תעלה חמת המלך ולא יודע לו ממיתת אוריה): **(כה) אל ירע בעיניך.** להכניס מורך בלב בעבור זה: **כי כזה וכזה.** כי דרך המלחמה היא שאוכלת החרב, וכהנה וכהנה, וכאומר הלא מעטים מתו, ודרך המלחמה היא שאף מן המנצחים נופלים הרבה: **החזק מלחמתך.** אחוז במלחמתך ואל ירך לבבך, וידעתי כי תוכל לה והרסה: **וחזקהו.** להשליח אמר, שהוא מעצמו יחזק את לב יואב:

מצודת ציון

(כ) יורו. ישליכו, כמו (שמות טו ד): ירה בים: **(כא) ירובשת.** הוא ירובעל, וכאשר ׳בעל׳ גם ׳בושת׳ המה כנויי עבודה זרה: **פלח.** כן נקרא אבן הרחים, כמו (איוב מא טז): כפלח תחתית: **רכב.** הוא האבן העליונה מהרחים, כמו (דברים כד ו): לא יחבול רחים ורכב: **בתבץ.** שם מקום: **(כב) המלאך.** השליח: **(כד) ויורו המורים.** ענין השלכה: **(כה) כזה.** כמו זה המספר: **והרסה.** ענין נתיצה ושבירה: **(כו) ויאספה.** הכניסה, כמו (שופטים יט טו): ואין איש מאסף אותם:

(א) ראש. עני ודל, כמו (משלי י ד): ראש עשה כף רמיה: **(ג) אין כל.** לא כלום: **ויחיה.** ענין הספקת הצורך, כמו (בראשית מה ה): למחיה שלחני: **(ד) הלך.** ההולך בדרך: **לאורח.** הוא ההלך שאמר, והוא האיש הבא אליו אשר יאמר, וליופי המליצה אמר במלות שונות:

(א) שני אנשים. על כי רצה שדוד בעצמו יפסוק הדין על עצמו, לזה אמר לו כאלו קובל לפניו על העול הנעשה בעיר, ושהוא יעשה משפט, וכשיפסוק הדין, אז יאמר לו אתה האיש. ואף כי הרבה בדברים שאין ענין להם עם דבר דוד, אולם כוונתו היתה להעלים ביותר, לבל ירגיש דוד וישמור פיו מלפסוק הדין: **(ג) ויחיה.** היה מפרנסה במזון, והיתה חביבה עליו עד שגדלה עמו בחדרו, והוא מדרך מליצה והפלגה.

תהלים לב א־ח

לב. א לְדָוִד מַשְׂכִּיל אַשְׁרֵי נְשׁוּי־פֶשַׁע כְּסוּי חֲטָאָה: ב אַשְׁרֵי־אָדָם לֹא יַחְשֹׁב יְהוָה לּוֹ עָוֹן וְאֵין בְּרוּחוֹ
רְמִיָּה: ג כִּי־הֶחֱרַשְׁתִּי בָּלוּ עֲצָמַי בְּשַׁאֲגָתִי כָּל־הַיּוֹם: ד כִּי ׀ יוֹמָם וָלַיְלָה תִּכְבַּד עָלַי יָדֶךָ נֶהְפַּךְ לְשַׁדִּי
בְּחַרְבֹנִי קַיִץ סֶלָה: ה חַטָּאתִי אוֹדִיעֲךָ וַעֲוֹנִי לֹא־כִסִּיתִי אָמַרְתִּי אוֹדֶה עֲלֵי פְשָׁעַי לַיהוָה וְאַתָּה נָשָׂאתָ
עֲוֹן חַטָּאתִי סֶלָה: ו עַל־זֹאת יִתְפַּלֵּל כָּל־חָסִיד ׀ אֵלֶיךָ לְעֵת מְצֹא רַק לְשֶׁטֶף מַיִם רַבִּים אֵלָיו לֹא יַגִּיעוּ:
ז אַתָּה ׀ סֵתֶר לִי מִצַּר תִּצְּרֵנִי רָנֵּי פַלֵּט תְּסוֹבְבֵנִי סֶלָה: ח אַשְׂכִּילְךָ ׀ וְאוֹרְךָ בְּדֶרֶךְ־זוּ תֵלֵךְ אִיעֲצָה עָלֶיךָ
עֵינִי:

רש"י

(א) לדוד משכיל. אמרו חכמים כל מזמור שנאמר בו משכיל ע"י מתורגמן אמרו: **אשרי נשוי פשע.** שהקב"ה נושא פשע ומכסה חטאיו: **נשוי.** אנפורדוני"ץ בלע"ז, ולא יחשב לו עון ובלבד שלא תהיה ברוחו רמיה להיות בדעתו לשוב אל קיאו: **(ג) כי החרשתי.** כאשר החרשתי מלהתודות על פשעי לפניך: **בלו עצמי.** מרוב אנחותי ודאגותי כל היום שהייתי דואג מפני הפורענות: **(ד) כי יומם ולילה.** היה כבד עלי מורא ידך וגזרותיך: **נהפך לשדי.** לחלוח שלי, וכן לשד השמן (במדבר י"א), לחלוח שמן כך פירשו דונש, ומנחם חבר לשון שדידה כמו משוד עניים (לעיל י"ב), רשעים זו שדוני (לעיל י"ז): **בחרבוני קיץ.** עד שייבש בחורב הקיץ מפני דאגת כובד ידך שהייתי דואג על חטאתי ולפיכך: **(ה) חטאתי אודיעך.** תמיד ולשון הווה הוא. כי אמרתי טוב שאודה עלי פשעי לה' ועתה כשהודיתי ואמרתי לנתן הנביא חטאתי (שמואל ב' י"ב) נשאת עון חטאתי כענין שנאמר (שם) גם ה' העביר חטאתך וגו': **(ו) לעת מצוא.** בהמצאך לקבל תפלתו ומה היא זאת רק לשטף מים רבים אשר לא יגיעו אליו שלא יפול ביד האומות שהם כמים שוטפים וכן מצינו שהתפלל דוד על זאת ואמר נפלה נא ביד ה' כי רבים רחמיו וביד אדם אל אפולה (שמואל ב כ"ד): **(ז) אתה סתר לי.** להסתר בצלך מפני פחד אויב: **תצרני.** כמו תשמרני: **רני פלט.** רנה של הצלה. תסובבני לשון הוה הוא סבבתני תמיד רני פלט וכך אמרת לי אשכילך ואורך דרך ללכת: **(ח) איעצה.** ארמוז לך בעיני רמז מה תעשה, איעצה לשון קריצת עין כמו עוצם עיניו לחשוב תהפוכות (משלי ט"ז):

מצודת דוד

(א) משכיל. בזה ישכיל את העם ללמדם דעת: **נשוי פשע.** אשרי למי שנמחה פשעו ונתכסה חטאו למען לא יזכר כי בודאי עשה תשובה הגונה: **(ב) לא יחשוב.** העון שעשה לא יחשוב לו ה' בחשבון מעשיו כי נמחל לו על ידי התשובה: **ואין ברוחו רמיה.** וזהו כשאין במחשבתו רמיה שאין עושה תשובה לרמות הבריות כי אם בלב שלם: **(ג) כי החרשתי.** ועל שגדול כל כך כח התשובה לזה כאשר החרשתי ועמדתי בשתיקה להתבונן במעשי אז הייתי דואג על עונותי עד שבלו עצמי ועסקתי בשאגתי כל היום: **(ד) כי וגו'.** ר"ל כי פחדתי פן יומם ולילה תכבד עלי מכת ידך והלחלוחית שבי יהיה נהפך ליובש כאלו היה לעולם בחורב הקיץ: **(ה) חטאתי.** לזאת אודיע חטאתי ולא אכחש בה כי אמרתי כשאודה עלי פשעי ואתחרט אז תמחול עליהם לעולם כי לא יזכרו עוד: **(ו) על זאת.** האמור למטה: **לעת מצוא.** כשימצא לבו שלם בתשובה: **רק לשטף.** ר"ל לא יתפלל שלא יבוא עליו הפורעניות כלל כי במה א"כ ימורק העון רק תפלתו תהיה שלא יבוא הרבה יחד כשטף מים רבים: **(ז) אתה סתר לי.** ויאמר בתפלתו אתה תהיה לי סתר מן הפורעניות ותשמר אותי מן הצרות לבל יכלו אותי מן העולם: **רני וגו'.** לעולם תסבב אותי ברנה של הצלה ר"ל כשתבוא עלי צרה למרק העון ותלך לה ותבוא שוב ותחזור ותלך לה ואז בכל פעם שתלך ארנן רנה של הצלה וכאלו אהיה מסובב בהם לעולם: **(ח) אשכילך.** אתן שכל בלבך ואלמדך אשר בדרך הזה תלך: **איעצה.** אתן לך עצה בדבר אשר ראיתי בעיני בעצמי כי גם אנכי חטאתי ושבתי לה' וכזה התפללתי והנה הועילה תפלתי:

מצודת ציון

(א) נשוי. ענין מחילה כמו כל תשא עון (הושע י"ד): **(ג) בלו.** נרקב: **(ד) לשדי.** ענין לחלוחית כמו לשד השמן (במדבר י"א): **בחרבוני.** מל' חורב ויובש החום: **קיץ.** הם ימי החמה: **(ח) ואורך.** ואלמדך: **איעצה.** מל' עצה:

יהל אור

א לדוד משכיל אשרי נשוי פשע כסוי חטאה. עמ"ש ע"פ כסית כל חטאתם סלה תלים פ"ה ג' וע"פ בכסה ליום חגנו. מד"ר בראשית פכ"ב ע"פ אם תיטיב שאת. לדוד משכיל אשרי נשוי פשע כסוי חטאה אשריו לאדם שהוא גבוה מפשעו ולא פשעו גבוה ממנו. פסחים פרק יו"ד קי"ז א"ב ברכות פ"ה ל"ד ב' יומא פ"ח פ"ו ב' פ"ז א"ב. זח"א פ' נח דע"א סע"א. ולפירושו בענין כסוי חטאה יש להעיר מענין ובצל ידי כסיתיך ומענין תצפנם בסוכה. זח"ג ויקרא דט"ו סע"ב ענין כסוי חטאה ובמק"מ שבחי' אימא מתכסה מפני הקליפות הנק' חטאה. ואפ"ל עדמ"ש בת"א פ' לך בפי' מגן אברהם פ' אמור דק"א ע"א והאריך וגם הרמ"ז:

עין יעקב

דף לג עמ׳ ב **תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן יוֹכִיחוּ[18]! הָתָם[19] כִּדְ[20]רַבִּי גּוּרְיוֹן[21], דְּאָמַר רַבִּי גּוּרְיוֹן, וְאִיתֵּימָא[22] רַב יוֹסֵף בְּרַבִּי שְׁמַעְיָה: בִּזְמַן שֶׁהַצַּדִּיקִים[23] בַּדּוֹר[24], צַדִּיקִים[25] נִתְפָּסִים[26] עַל[27] הַדּוֹר[28]. אֵין צַדִּיקִים בַּדּוֹר[29], תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן נִתְפָּסִים עַל הַדּוֹר[30]. אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר זְעִירִי, וְאַמְרֵי לָהּ[31], אָמַר[32] רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן נְזִירָא: מַאי קְרָא[33]? (שה״ש א) ״אִם לֹא תֵדְעִי לָךְ[34] הַיָּפָה בַּנָּשִׁים[35], צְאִי לָךְ[36] בְּעִקְּבֵי[37] הַצֹּאן״[38] וְגוֹ׳. וְאַמְרִינָן[39], גְּדָיִים[40] הַמְמֻשְׁכָּנִים[41] עַל הָרוֹעִים[42], שְׁמַע מִינָּהּ[43]: אַף עַל לָשׁוֹן הָרַע [נַמִּי] קָאָמַר[44], שְׁמַע מִינָּהּ[45]!**

רש״י

של בית רבן. לא בטלים ולא מבטלים: **אם לא תדעי לך.** לשמור מצותי צאי לך ובקשי רחמים בזכות עקבי הצאן אבות הראשונים שהיו רגלי הצאן וחזוקן ורעי בזכותן את גדיותיך תינוקות שלך שלא יתפשו על משכנות הרועים רועי הדור ופרנסיו: **ש״מ אף על לשון הרע.** ולא פליג במעשר דהא קאמר הכא שהם אוכלים דברים שאינם מתוקנים:

מתוך שיעורים באגדות חז״ל

18) שֶׁהֵם כֵּן לוֹמְדִים תּוֹרָה, וְאֵינָם מְבַטְּלִים אִישׁ, וְאַף עַל פִּי כֵן גַּם הֵם מֵתִים בְּאַסְכָּרָה! אָמַר לָהֶם רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי: 19) שָׁם, תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן, הֵם הֲכִי קְשׁוּרִים אֶל הַתּוֹרָה, הַקֶּשֶׁר שֶׁלָּהֶם הוּא קֶשֶׁר יָשִׁיר וְחָזָק, וְהָאַסְכָּרָה שֶׁמַּגִּיעָה עֲלֵיהֶם, הִיא בַּעֲוֹן כָּל הָעָם! וְלֹא בִּגְלַל בְּטוּל תּוֹרָה שֶׁלָּהֶם, אוֹ בִּגְלַל שֶׁהֵם בִּטְלוּ אֶת אֲבִיהֶם, אֶלָּא הֵם אַחְרָאִים עַל בְּטוּל הַתּוֹרָה שֶׁל כָּל שִׁכְבוֹת הָעָם. 20) כְּמוֹ שֶׁאָמַר 21) בְּנוֹשֵׁא זֶה. 22) וְאוּלַי 23) בּוֹלְטִים 24) וְהַכֹּל מִתְיַחֲסִים בְּכֹבֶד רֹאשׁ אֲלֵיהֶם וְעַל דִּבְרֵיהֶם, אִם פִּתְאֹם מִתְרַחֶשֶׁת הִתְרוֹפְּפוּת כָּלְשֶׁהִי, וְנִפְעָרִים סְדָקִים דַּקִּים בְּחוֹמַת הַמָּסֹרֶת הַבְּצוּרָה, אֲזַי הַ 25) הֵם אֵלֶּה שֶׁ 26) עַל מָחְדְּלֵי הַדּוֹר, וְהֵם מְשַׁלְּמִים 27) עָוֹן 28) וּמְכַפְּרִים עָלָיו בְּמוֹתָם, שֶׁאָמוּר לְזַעְזֵעַ אֶת כָּל הָעָם. הֲרֵי כֻּלָּם הֶעֱרִיכוּ אֶת צִדְקָתָם, בְּמוֹתָם חָשִׁים הַכֹּל כֵּיצַד מִתְעַרְעֶרֶת יַצִּיבוּתָם, וּמֵעַתָּה אֵין לָהֶם עַל מִי לְהִשָּׁעֵן, וְעַל כֵּן מְתַקְּנִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם וְחוֹזְרִים בִּתְשׁוּבָה. אֲבָל אִם 29) וְלֹא מְעוּרִים בַּחֲבָרָה, אֶלָּא הַצַּדִּיקִים מְכֻנָּסִים בֵּינָם לְבֵין עַצְמָם בְּפִנּוֹת נִדָּחוֹת, וְאִישׁ אֵינוֹ מְשַׁחֵר אֶל פִּתְחָם, כְּדֵי לִשְׁמֹעַ אֶת דַּעְתָּם, וּלְתַקֵּן עַל פִּיהֶם אֶת כָּל הַדְּבָרִים הַחִנּוּכִיִּים וְהָרוּחָנִיִּים הַטְעוּנִים שִׁפּוּר. בְּאֹפֶן זֶה אֵין כָּל תּוֹעֶלֶת בְּמוֹתָם שֶׁל אַלְמוֹנִים עֲלוּמֵי שֵׁם וְחַסְרֵי מַעֲמָד, אִישׁ לֹא יִזְדַּעְזַע מִכָּךְ. בְּמִקְרֶה זֶה אֵין מָנוֹס מִלְּהַפְעִיל אֶת הַתִּינוֹקוֹת שֶׁהֵם הָעֲרֵבִים עַל כָּל הַדּוֹר, וְאָז אִישׁ אֵינוֹ יָכוֹל לְהִשָּׁאֵר אָדִישׁ בְּסִלּוּקָם, וְ 30) וּמֵתִים בַּעֲוֹן בִּטּוּל תּוֹרָה. 31) וְהָיוּ שֶׁ 32) זֹאת בְּשֵׁם 33 מֵאֵיזֶה פָּסוּק לוֹמְדִים שֶׁתִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן עֲרֵבִים עַל הַדּוֹר, וּמִמֵּילָא הֵם יֵעָנְשׁוּ בַּעֲוֹן הַדּוֹר? כַּכָּתוּב: 34) [לִשְׁמֹר אֶת הַמִּצְוֹת] 35) [כְּנוּי לְעַם יִשְׂרָאֵל, אָז] 36) [לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים] 37) [=בִּזְכוּת אֲבוֹתֵינוּ הָרִאשׁוֹנִים שֶׁהָיוּ הָעָקֵב וְהַבָּסִיס שֶׁל] 38) שֶׁל הָעָם. מַמְשִׁיךְ הַמִּקְרָא: **וּרְעִי** [=תַּנְהִיגִי בִּזְכוּתָם] **אֶת גְּדִיֹּתַיִךְ**) [=אֶת הַתִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן, כְּדֵי שֶׁהֵם לֹא יִתָּפְסוּ] **עַל מִשְׁכְּנוֹת הָרֹעִים**״. כְּלוֹמַר: רוֹעֵי הַדּוֹר, מַנְהִיגָיו וּפַרְנָסָיו. 39) אָמַרְנוּ וְהִסְבַּרְנוּ אֶת הַכַּוָּנָה בַּנֶּאֱמַר: **״עַל מִשְׁכְּנוֹת הָרֹעִים״**, כְּלוֹמַר: 40 תִּינוֹקוֹת 41) שֶׁנִּתְפָּסִים 42) בִּמְקוֹם הַמַּנְהִיגִים הַצַּדִּיקִים, כַּאֲשֶׁר אִישׁ אֵינוֹ מַשְׁגִּיחַ בָּהֶם. הַמָּשָׁל פָּשׁוּט, אִם אֵין הָרוֹעִים מַשְׁגִּיחִים עַל הַצֹּאן, יָבוֹאוּ טוֹרְפִים וִיזַנְּבוּ בָּם אֶת הַגְּדָיִים. הֲרֵי שֶׁהַגְּדָיִים הֵם אֵלֶּה שֶׁעֲתִידִים לְשַׁלֵּם בְּחַיֵּיהֶם אֶת מָחְדְּלֵיהֶם שֶׁל הָרוֹעִים, שֶׁמַּעֲלִימִים עַיִן מִבִּטְחוֹן הַצֹּאן וּמִשְּׁלוֹמוֹ. מְסַכֶּמֶת הַגְּמָרָא: 43) תִּשְׁמַע וְתָסִיק מֵהַדִּיּוּן הַזֶּה: 44) רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵי שֶׁמַּגִּיעַ אַסְכָּרָה, אָכֵן) 45) וְכָךְ נִשְׁאֲרָה הַמַּסְקָנָה.

נִמְנִין עֲלֵיהֶן בַּפֶּסַח, כלומר, אפילו אם נמנה אדם עם החבורה בקרבן פסח על דעת לאכול גידים אלו בלבד, יצא באכילתם ידי חובת פסח. מוכח שגידים הרכים הם כבשר, ולכך אף יצטרפו לבשר לחפות על השבר. **וְעוֹד** טעם להתיר גידים הרכים, שהרי **הַתּוֹרָה חָסָה עַל מָמוֹנָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל,** וכדי שלא להטריף את הבהמה ולהפסידה לבעליה, יש להקל שהגידים כבשר.

דוחה הגמרא: **אָמַר לֵיהּ רַב פַּפָּא לְרַבָּה,** הרי **רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ** חולק על רבי יוחנן, וסובר שאין נמנים בפסח על גידים שסופם להקשות לפי שאינם כבשר, **וְהנידון כאן הוא להכשיר טריפה שהוא אִיפּוּרָא דְּאוֹרַיְיתָא,** ויש לך לילך אחר דעת המחמיר, **וְאַתְּ אָמְרַתְּ מַאי לֵיחוּשׁ לְהוּ. אִישְׁתִּיק רבה.**

תמהה הגמרא על שתיקתו של רבה: **וְאַמַּאי אִישְׁתִּיק, וְהָאָמַר רָבָא, הִלְכְתָא כְּוָותֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ** במקום שנחלק עם רבי יוחנן, **בְּהֵנֵי תְּלָת** – רק בשלשה דינים אלו [המבוארים ביבמות (לו:)], וכיון שגידים הרכים אינו אחד מאלו, כדין עשה רבה שפסק כרבי יוחנן והתירם.

מתרצת הגמרא: **שַׁאנִי הָכָא, דְּהָדַר בֵּיהּ** [–שחזר בו] **רַבִּי יוֹחָנָן לְגַבֵּיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ.** שכן מצינו להלן (קכב:), שסבר רבי יוחנן שעור הראש של עגל הרך אינו מקבל טומאת אוכלין, שכיון שסופו להקשות אין דינו כבשר, והקשה לו ריש לקיש מהמשנה (קכב:) שכתבה שדינו כבשר, ונאמר שם בגמרא, **דְּאָמַר לֵיהּ** רבי יוחנן לריש לקיש, **אַל תַּקְנִיטֵנִי** ממשנה זו, **שִׁבְלְשׁוֹן יָחִיד אֲנִי שׁוֹנֶה אוֹתָהּ,** שדעת יחיד היא ואין הלכה כמותו. מבואר שלרבי יוחנן כל שסופו להקשות אינו כבשר, ובהכרח שאף בגידים חזר בו והודה לריש לקיש שאינם כבשר. ולכך שתק רבה, שהרי חזר בו רבי יוחנן ואין להסתמך עליו.

הגמרא מביאה דין נוסף בחיפוי בשר: **הַהוּא** – מעשה שהיה בבהמה **שנִשְׁבַּר הָעֶצֶם וְיָצָא לַחוּץ, דְּנתעכל** העצם **וּאִישְׁתַּקֵּיל קוּרְטִיתָא מִינֵּיהּ** – וניטל ממנו מעט ונפל לארץ, ועדיין רוב בשר חופה את העצם. **אָתָא** – בא בעל הבהמה **לְקַמֵּיהּ דְּאַבָּיֵי** לשאלו האם אף כשחסר מהעצם יש להכשיר בחיפוי בשר. **שַׁהֲיֵיהּ תְּלָתָא רִיגְלֵי** – השהה אותו אביי שלשה רגלים, שבהם מתכנסים החכמים לדרוש בהלכות החג, ויביא בפניהם את השאלה. **אָמַר לֵיהּ רַב אַדָּא בַּר מַתְּנָא** לבעל הבהמה, **זִיל** [–לך] **קַמֵּיהּ דְּרָבָא בְּרֵיהּ דְּרַב יוֹסֵף בַּר חָמָא, דַּחֲרִיפָא סַכִּינֵיהּ** – שסכינו חדה, כלומר, לב פתוח לו בסברא, וידע לחתוך את הדין מסברתו. **אָתָא לְקַמֵּיהּ, אָמַר לוֹ** רבא, **מִכְּדֵי** [–מכיון] **שנִשְׁבַּר הָעֶצֶם וְיָצָא לַחוּץ תְּנַן** בברייתא (עו:) שחיפוי בשר מכשירו, נמצא שאין הבהמה נטרפת במיעוט העצם, ואם כן **מַה לִּי** אם **נָפַל** אותו מיעוט, **וּמַה לִּי אִיתֵּיהּ,** בכל ענין כשירה.

הגמרא מביאה כמה ספיקות בחיפוי בשר: **אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרָבָא, מִתְּלַקֵּט מַהוּ** – אם נשבר העצם, והבשר שעליו אינו במקום אחד אלא מעט כאן ומעט כאן, שאם תלקטם ותצרפם יחד הוא חופה רוב הקיפו. האם הבהמה כשירה בחיפוי זה. ועוד הסתפק: **מִתְּרוֹסֵס מַהוּ** – אם הבשר היה מרודד וקלוש ואינו עבה, וחופה את רוב העצם, האם בשר כזה נחשב חיפוי. ועוד הסתפק: אם **מִתְּמַסְמֵס** [–נרקב] הבשר החופה את השבר, **מַהוּ.** מבררת הגמרא: **הֵיכִי דָּמֵי מִתְּמַסְמֵס** – באיזה ריקבון הסתפק רבינא. משיבה הגמרא: **אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, כָּל** ריקבון **שֶׁהָרוֹפֵא קוֹדְרוֹ** ומסירו בסכין, אך ריקבון שאין הרופא מסירו הוא כבשר ונחשב חיפוי.

עוד ספיקות בדין הבשר: **אִיבַּעְיָא לְהוּ, נִיקֵּב** נקב קטן בבשר החופה, בלא חסרון בבשר, **מַהוּ,** האם נקב זה גורם שהבשר אינו מציל את השבר או שאינו מגרע בבשר. ועוד הסתפקו: **נִקְלַף** הבשר מהעצם, ואינו דבוק לעצם אבל קיים בשלמותו, **מַהוּ,** האם הוא מציל על השבר. ועוד הסתפקו: **נִסְדַּק** הבשר לאורכו, **מַהוּ,** האם הוא מציל.

עוד הסתפקו: אף אם נפשוט שבנקלף הבשר בשלמותו כשירה, אך אם **נִיטַּל שְׁלִישׁ הַתַּחְתּוֹן** של עובי הבשר הסמוך לעצם, ושני שליש העליונים של הבשר והעור עומדים באויר, **מַהוּ,** האם כיון שגם נחסר מהבשר וגם נקלף אינו מציל, או שגם בשר זה מציל.

הגמרא פושטת את הספק האחרון: **תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר עוּלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן** (לעיל עו:), **עוֹר חֲרֵי הוּא כְּבָשָׂר,** מבואר שאפילו עור לבדו מציל, וכל שכן שאם שני שלישי בשר קיימים יועילו לשבר. דוחה הגמרא: **דִּלְמָא** רבי יוחנן דיבר **דְּקָנָה מַשְׁכָּא דִּידֵיהּ** – כשקנה והחזיק העור בשלו. כלומר, שמא רבי יוחנן דיבר במקום שאין בשר תחת העור, כגון בעצם השוק סמוך לארכובה התחתונה, ששם העור דבוק היטב לעצם ומחזיקו, ומועיל כבשר. אבל במקום שיש בשר וניטל הבשר מתחת העור, יתכן שרבי יוחנן מודה שהעור אינו מציל. ואין להוכיח מדבריו לניטל שליש התחתון של הבשר.

עוד ספק בדין הבשר החופה את השבר: **אָמַר רַב אַשִׁי, כִּי הֵוֵינָן** [–כשהיינו] **בֵּי רַב פַּפִּי, אִיבַּעְיָא לָן, נִקְדַּר** הבשר ונחתך מעל השבר **כְּמִין מַבַּעַת,** אף שעדיין רוב עוביו והקיפו של השבר מכוסה בבשר, אולם על ידי הקידור נפרד הבשר המגן על העצם משאר בשר הבהמה, **מַהוּ,** האם באופן זה אינו מעלה ארוכה לשבר, או אף באופן זה מרפא הבשר לעצם. **וּפְשַׁטְנָא** ספק זה, **מֵהָא דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, דָּבָר זֶה שָׁאַלְתִּי לַחֲכָמִים וְלִרוֹפְאִים, וְאָמְרוּ** שרפואתו היא **שִׁסְּרְטוּ בְּעֶצֶם** – יקח עצם אחרת ויסרוט בבשר ויצא דם, ועל ידי זה שני חלקי הבשר נמשכים ומתחברים זה לזה, **וְהשבר מַעֲלֶה אֲרוּכָה. אֶבֶל פַּרְזְלָא** – אם יסרוט בברזל, **מִזְּרַף זָרִיף** – עושה חריצים בבשר ומכאיב ולא מרפא. **אָמַר רַב פָּפָא, וְהוּא דְּקָנָה גַּרְמָא דִּידֵיהּ** – אין להתירו על ידי סריטה, אלא כשהחזיק העצם בשלו, כלומר כשאנו רואים שסביב הקדירה הבשר נדבק לעצם, וזה סימן שהתחיל להתרפא.

משנה

המשנה חוזרת לדיני עובר שבמעי אמו: **הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה, וּמָצָא בָהּ שְׁלִיָא** [–כמין שק שבו גדל העובר], **נֶפֶשׁ הַיָּפָה** – אדם שאין דעתו קצה בדבר המאוס **תֹּאכְלֶנָּה,** שמותרת באכילה ואינה אבר מן החי, משום שהיא כאבר מאברי האם וניתרת בשחיטתה.

וְאולם כיון שמאוסה היא **אֵינָהּ מְטַמְּאָה, לֹא טוּמְאַת אוֹכָלִין,** משום שאינה נחשבת אוכל, **וְלֹא טוּמְאַת נְבֵלוֹת** אם מתה הבהמה, שאין עליה שם בשר. אבל אם **חִישֵׁב עָלֶיהָ** לאכילה, **מְטַמְּאָה טוּמְאַת אוֹכָלִין,** אם נגעה בטומאה, שמחשבתו נותנת עליה שם אוכל, **אֲבָל לֹא טוּמְאַת נְבֵלוֹת,** כיון שאין מחשבתו נותנת עליה שם בשר.

שְׁלִיָא שֶׁיָּצְתָה מִקְּצָתָהּ מרחם האם בעודה בחיים, **אֲסוּרָה** כולה **בַּאֲכִילָה** אחר שחיטת האם, מחשש שמא יצא ראשו של העובר באותו מקצת שליא שיצאה והרי הוא כאילו נולד, ושחיטת אמו אינה מתירתו, ואף השליא אסורה כמותו. ואף שאיננו רואים עובר בשליא, ודאי לנו שהיה ולד אלא שנימוח, ושמא מיחוי ראשו יצא באותו מקצת שליא, שהשליא היא **סִימָן לוֹלֶד בְּאִשָּׁה וְסִימָן לוֹלֶד בְּבְהֵמָה,** שכל אשה או בהמה שיש לה שליא בהכרח יש ולד בתוכה. בהמה טהורה **הַמְּבַכֶּרֶת,** שילדה בפעם הראשונה וזהו פטר רחם שלה, **שֶׁהִפִּילָה שְׁלִיָא, יַשְׁלִיכֶנָּה לַכְּלָבִים,** ואף שודאי היה בה ולד, אין לחשוש שהולד קדוש בקדושת בכור, כיון שרוב הצדדים שהולד שהיה בה אינו קדוש, ששמא הוא נקבה, ואפילו אם הוא זכר שמא אין לו צורת ולד החייב בבכורה. **וּבְמוּקְדָּשִׁין** – ובבהמת הקדש כגון שלמים שהפילה שליא, השליא **תִּקָּבֵר,** שכיון שאין שליא בלא ולד יש לחשוש לקדושת הולד, שבין זכר ובין נקבה הנולדים מבהמת הקדש הם קדושים.

וְכל שליא שהפילה הבהמה, **אֵין קוֹבְרִין אוֹתָהּ בְּפָרָשַׁת דְּרָכִים, וְאֵין תּוֹלִין אוֹתָהּ בְּאִילָן, מִפְּנֵי** שכן **דַּרְכֵּי הָאֱמוֹרִי** לעשות דברים אלו משום ניחוש, כדי שלא תפיל עוד, והתורה אמרה (שמות כג כד) 'וְלֹא תַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂיהֶם'.

גמרא

מבררת הגמרא: **מְנָא הָנֵי מִילֵּי** ששחיטת הבהמה מתירה את השליא. משיבה הגמרא: **דְּתָנוּ רַבָּנַן,** נאמר בפסוק (ויקרא יא ג) 'כֹּל מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וגו' בַּבְּהֵמָה אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ', ובתיבות **כָּל (בהמה)**

המשך בעמוד קמח

רש"י

נמנין עליהם — דאפילו לא נמנה אדם עם החבורה אלא לאכול מהן — יצא ידי אכילת פסח, אלמא בשר נינהו. **ריש לקיש** — פליג עליה בפסחים ב"כיצד צולין" (פד,א) ואמר: אין נמנין. והכא לאכשורי טרפה קאתי, ואיסורא דאורייתא היא, ואת אמרת כו'. **ואמאי אישתיק והאמר רבא** — ביבמות [לו,א] ב"החולץ" — הלכתא כריש לקיש בהני תלת, ותו לא: קנין פירות, והחולץ למעוברת, ומתנה באמצע. כולן ב"החולץ". אלמא, בהך גידין הרכין הלכתא כרבי יוחנן, דאף על גב דסופן להקשות הרי הן עבשיו כבשר! **שאני הכא דהדר ביה רבי יוחנן** — מגידין הרכין, ואמר: כל מידי דסופן להקשות — בתר סוף אזלינן. דמעיקרא הוה סמיך רבי יוחנן אהא דתנן ב"העור והרוטב" (חולין קכב,א): עור הראש של עגל הרך הוי כבשר לטומאת אוכלין ונבלות, ואף על גב דסופו להקשות, והדר ביה ואוקמה לההיא כיחידאה. **דאמר ליה** — רבי יוחנן לריש לקיש ב"העור והרוטב" דקבעי מינייה: עור הראש של עגל הרך מהו שיטמא? **ואמר ליה: אינו מטמא הואיל וסופו להקשות. ואמר ליה, הרי שנינו: ואלו שעורותיהן כבשרן... עור הראש של עגל הרך! ואמר ליה: אל תקניטני בה, שבלשון יחיד אני שונה אותה. כלומר, יחידאה היא ולא סבירא לן כוותיה. דאישתקיל קורטיתא** — לשון קורט, כלומר מעט מן הצעם נעבל ונפל לארץ. **שהייה תלתא ריגלי** — לשאול הלכה לחכמים הנאספים לרגל. **אמר ליה רב אדא בר מתנה** — לבעל הבהמה. **רבא בריה דרב יוסף בר חמא** — הוא רבא בר פלוגתיה דאביי. **דחריפא סכיניה** — לב פתוח לו בסברא. **מכדי נשבר הצעם ויצא** לחוץ תנן — בברייתא דלעיל, מה לי נפל מיניה מה לי איתיה? **הואיל ועור ובשר חופין את רובו** — **כשרה. מתלקט מהו** — בשר הנותר לכסות הרוב אינו יחד, אלא כאן מעט וכאן מעט סביב הצעם, ואם תצרפהו הרי רוב הקיפו נכסה. **מתרוסס מהו** — שהיה הבשר מרודד וקלוש וחופה את רוב הצעם. **נתמסמס** — בשר הנשאר לכסוי נרקב. קודרו — נוטלו בסכין כקדירת ארובה. **איבעיא להו ניקב** — אותו בשר החופה, נקב קטן בלא חסרון. **מהו** — מי הוי ריעותא או לא? **נסדק** — הבשר הנותר לכסוי, מהו? **נקלף מעל הצעם** — אותו בשר החופה, ואינו דבוק בצעם, מהו? אם תמצי לומר נקלף בלא חסרון הבשר — כשר. **ניטל שליש התחתון** — של עובי הבשר סמוך לצעם, הרי שני שלישי עליונים עומדים באויר, מהו? **תא שמע** — חדא מהנך בעיי, דאמר רבי יוחנן:

נִמְנִין עֲלֵיהֶן בַּפֶּסַח. וְעוֹד: הַתּוֹרָה חָסָה עַל מָמוֹנָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. אָמַר לֵיהּ רַב פַּפָּא לְרַבָּה: רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, וְאִיסּוּרָא דְּאוֹרַיְיתָא, וְאַתְּ אָמְרַתְּ מַאי לֵיחוּשׁ לְהוּ?! אִישְׁתִּיק. וְאַמַּאי אִישְׁתִּיק? וְהָאָמַר רָבָא: הִלְכְתָא כְּוָותֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ בְּהָנֵי תְּלָת! - שֶׁאנִי הָכָא, דַּהֲדַר בֵּיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְגַבֵּיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, דַּאֲמַר לֵיהּ: אַל תַּקְנִימְנִי, בִּלְשׁוֹן יָחִיד אֲנִי שׁוֹנֶה אוֹתָהּ. הַהוּא נִשְׁבַּר הָעֶצֶם וְיָצָא לַחוּץ דְּאִישְׁתְּקִיל קוּרְטִיתָא מִינֵּיהּ, אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּאַבַּיֵי, שַׁהְיֵיהּ תְּלָתָא רִיגְלֵי. אָמַר לֵיהּ רַב אַדָּא בַּר מַתְּנָא: זִיל קַמֵּיהּ דְּרָבָא בְּרֵיהּ דְּרַב יוֹסֵף בַּר חָמָא, דְּחָרִיפָא סַכִּינֵיהּ. אֲתָא לְקַמֵּיהּ, אָמַר: מִכְּדֵי נִשְׁבַּר הָעֶצֶם וְיָצָא לַחוּץ תְּנַן, מַה לִּי נָפַל, מַה לִּי אִיתֵיהּ! אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרָבָא: מִתְּלַקֵּט מַהוּ? מִתְרוֹסֵס מַהוּ? מִתְמַסְמֵס מַהוּ? הֵיכִי דָּמֵי מִתְמַסְמֵס? אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: כָּל שֶׁהָרוּפָּא קוֹדְרוֹ. אִיבַּעְיָא לְהוּ: נִיקַּב מַהוּ? נִקְלַף מַהוּ? נִסְדַּק מַהוּ? נִיטַּל שְׁלִישׁ הַתַּחְתּוֹן מַהוּ? תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר עוּלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עוֹר הָרֵי הוּא כְּבָשָׂר. - דִּלְמָא דִּקְנָה מַשְׁכָּא דִּידֵיהּ! אָמַר רַב אַשִׁי: כִּי הָוֵינַן בֵּי רַב פַּפִּי אִיבַּעְיָא לָן, נִקְדַּר כְּמִין טַבַּעַת מַהוּ? וּפְשַׁטְנָא מֵהָא דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: דָּבָר זֶה שָׁאַלְתִּי לַחֲכָמִים וְלָרוֹפְאִים, וְאָמְרוּ: מְסָרְטוֹ בְּעֶצֶם וּמַעֲלֶה אָרוּכָה, אֲבָל פְּרָזְלָא - מִזְרַף זְרִיף. אָמַר רַב פַּפָּא: וְהוּא דִּקְנָה גְּרָמָא דִּידֵיהּ. **מִשְׁנָה הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה וּמָצָא בָהּ שְׁלִיָּא - נֶפֶשׁ הַיָּפָה תֹּאכַלְנָה, וְאֵינָהּ מְטַמֵּאָה לֹא טוּמְאַת אוֹכְלִין וְלֹא טוּמְאַת נְבֵלוֹת. חִישֵׁב עָלֶיהָ - מְטַמֵּאָה טוּמְאַת אוֹכְלִין, אֲבָל לֹא טוּמְאַת נְבֵלוֹת. שְׁלִיָּא שֶׁיָּצְתָה מִקְצָתָהּ - אֲסוּרָה בַּאֲכִילָה; סִימַן וָלָד בְּאִשָּׁה וְסִימָן וָלָד בַּבְּהֵמָה. הַמְבַקֶּרֶת שֶׁהִפִּילָה שְׁלִיָּא - יַשְׁלִיכֶנָּה לַכְּלָבִים, וּבְמוּקְדָּשִׁין - תִּקָּבֵר. וְאֵין קוֹבְרִין אוֹתָהּ בְּפָרָשַׁת דְּרָכִים, וְאֵין תּוֹלִין אוֹתָהּ בְּאִילָן, מִפְּנֵי דַרְכֵי הָאֱמוֹרִי. גְּמָרָא מְנָא הָנֵי מִילֵּי? דְּתָנוּ רַבָּנַן: "כָּל בְּהֵמָה תֹּאכֵלוּ" - לְרַבּוֹת אֶת הַשְּׁלִיָּא; יָכוֹל אֲפִילּוּ יָצְתָה מִקְצָתָהּ? תַּלְמוּד לוֹמַר: "אֹתָהּ" - אוֹתָהּ וְלֹא שְׁלִיָּתָהּ. מִכְּדֵי אֵין שְׁלִיָּא בְּלָא וָלָד, לָמָּה לִי קְרָא? - קְרָא אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא. "וְאֵינָהּ מְטַמֵּאָה". בָּעֵי רַבִּי יִצְחָק בַּר נַפְחָא: עוֹר חֲמוֹר שֶׁשָּׁלְקוּ, מַהוּ? לְמַאי, אִי לְטוּמְאַת אוֹכְלִין - תֶּנֵינָא, אִי**

תוספות

אל תקניטני — דאותביה ריש לקיש לרבי יוחנן מההיא דאלו שעורותיהן כבשרן כו'. ואם תאמר: לדידיה גופיה תקשה ליה, דהא קסבר דבתר בסוף אזלינן, בהך גידין שסופן להקשות! ויש לומר: דלא דמי פסח דלאכילה, לטומאה. דאפילו עור ששלקו מטמא טומאת אוכלין כיון דחזי לאכילה, כדאמר בסמוך, ואף על גב דודאי אין נמנין עליו בפסח, והכי נמי גידין שסופן להקשות. וכן בפרק "כיצד צולין" (פסחים פד,א) דפריך מההיא דרבי יוחנן דאמר: עור הראש של עגל הרך אין מטמא טומאת אוכלין, אההיא דגידין שסופן להקשות — מכל שכן פריך. ובירושלמי אההיא דראשו של עגל הרך, אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא לטומאה, אבל ללקות לא. וריש לקיש אמר: משנה שלמה היא זו, בין לטומאה ובין ללקות. ומסיק התם: מיחלף שיטתיה דריש לקיש, תמן לא עביד לה בשר גבי גידין שסופן להקשות, דאמר: אין נמנין, וכאן עביד ליה בשר! אמר רבי בון, טעמא דריש לקיש: "ואכלו את הבשר" — בשר ולא גידין. משמע לפי הירושלמי דבכל מקום אזיל בתר השתא, בר מגבי פסח דכתיב קרא.

בלשון יחיד כו' — היה שונה במשנה: "דברי רבי שמעון". ולא כמו שפירש בקונטרס: משום דאתיא כיחידאה. דבפרק "החולץ" (יבמות מב,ב) פריך, והא אמר רבי יוחנן: הלכה כסתם משנה, אף על גב דאתיא כרבי יהודה. ואם תאמר: וממאי דמההיא דפסח הדר ביה? ודלמא מההיא דלקמן הדר ביה! ויש לומר: דמסתמא הדר ביה לגבי חבריה.

נתמסמס מהו — הא דאמר ב"אלו טרפות" (חולין נג,ב): נתמסמס הבשר רואין אותו כאילו הוא אינו — היינו כגון בריאה ובגידין, שהטרפות תלוי בהן. אבל הכא, שהטרפות תלוי בעצם, אף על גב דנתמסמס הבשר — שמא עדיין מגין.

דקנה משכא דידיה — בקונטרס גרס בדלי"ת. ורבינו חננאל ורבינו תם גרסי ברי"ש, פירוש: ריירים, ליחה שלו. שאז מדבק בו העור ומעלה בו ארוכה.

עור ששלקו מטמא טומאת אוכלין — ואם תאמר: אם כן יאכל עור בפסח, דהא תנן (פסחים פד,א): כל הנאכל בשור גדול בשלקא — נאכל בצלי בגדי הרך! ויש לומר: דבעינן שיהא נאכל בשלקא שלא על ידי הדחק.

בנבלתה

עור הרי הוא כבשר. אלמא, ניטל שליש התחתון ונשאר העור, ושני שלישי עומדים — כל שכן דכשר. **דלמא התם דקנה משכא דידיה** — שהחזיק העור בשלו. כלומר, התם לאו בניטל הבשר מתחתיו והעור עומד באויר קאמר, אלא כגון שנשבר הצעם בשיפולו שהוא ערום מבשר, סמוך לארכובה שאין שם אלא עור, והעור דבוק יפה בצעם ומחזיקו. **נקדר** — הבשר בסכין מעל השבר בעגול כמין טבעת, ורוב הקיפו מכוסה. **מהו** — מי אמרינן: כיון דנקדר בעגול — שוב אינו מעלה ארוכה, או לא אמרינן? **מסרטו בעצם** — דעלמא, ומתוך שהוא מוציא דם — מתחבר הבשר ונמשך זה אצל זה ומעלה ארוכה, וכן דרך הרופאים. **מזרף זריף** — עושה חריצים בבשר ומכאיב המכה. **והוא דקנה גרמא דידיה** — שאנו רואים שהעצם מחזיק בשלו, סביבות הקדירה מידבק הצעם לבשר, וסימן התחלת עלות ארוכה הוא. **משנה נפש היפה** — שאין דעתו קצה בה מחמת מיאוס. **תאכלנה** — ולא אמרינן: אבר מן החי היא, שגם היא ניתר בשחיטת האם. **ואינה מטמאה** — דלא חשיבא אוכל. **ולא טומאת נבלות** — אם מתה הבהמה. **חישב עליה** — לאכילה. **מטמאה טומאת אוכלין** — אם נגעה בטומאה, דמחשבה משויא ליה אוכל. **אבל לא טומאת נבלות** — דלאו בשר הוא, אלא כשאר אוכל בעלמא הוא. **אסורה באכילה** — ואף על גב דלא נפק אלא פורתא, וליכא למימר כל מיחוי הולד היה שם — שמא באותו מקצת יצא ראש הולד, והרי הוא כילוד. הכי גרסינן: **סימן ולד באשה וסימן ולד בבהמה. המבכרת** — זהו פטר רחם שלה. **ישליכנה לכלבים** — שאין בה קדושה. דאף על גב דאין שליא בלא ולד, הבא רובה לאו בת מיקדשה היא, דדלמא נקבה הוה, כדלקמן בגמרא [עמוד ב]. **ובמוקדשין** — כגון בהמת שלמים שהפילה שליא. **תקבר** — דכיון דאין שליא בלא ולד — קדשה, דבין זכר ובין נקבה דנפיק מבהמת הקדש — קדיש. **בפרשת דרכים** — מקום שהדרכים מתפרשים לשנים. ודרך המנחשים לקוברה שם שלא תפיל עוד. **דרכי האמורי** — ניחוש, וכתיב (שמות כג): "ולא תעשה כמעשיהם". **גמרא למה לי קרא** — למימר: ולא שליתה? **פשיטא דאסורה, דשמא יצא הולד והרי הוא כילוד, ושליא בתריה אזלא, ולא שריתה שחיטה! אסמכתא בעלמא** — ולדרשא אחריתי אתא. עיקר קרא לחותך מן הטחול ומן הכליות, כדאמר לעיל בפירקין (חולין סט,א). **עור חמור** — שהוא קשה ומאוס. **ששלקו** — בשלו הרבה מאד. **אי לטומאת אוכלין** — אם נעשה אוכל לטמא טומאת אוכלין.

תוספות

בנבלתה ולא בעור ולא בעצמות — ואם תאמר: אמאי לא מייתי מתניתין ד"העור והרוטב" (חולין קיז,ב) דתנן בהדיא דהעור אינו מצטרף לטמא טומאת נבלות? ויש לומר: דמייתי מהכא משום דרבה בר רב חנא קאמר עלה: לא נצרכה אלא עשאן לציקי קדרה. דאמתניתין לא מצי למימר, דמתניתין איצטריך לאשמועינן משום צירוף, דאין מצטרפין.

ולא בעור — כשאין עליו כזית בשר, דהכי אמר ב"העור והרוטב" (חולין קכד,א). והתם נמי דרשינן: "בנבלתה" — ולא בקולית סתומה. ושקולין הן.

המפלת מין בהמה וחיה — לא הוי מצי למינקט נפל, משום דתוך שלשה תולין בו את השליא, כדאמר רבא בפרק "המפלת" (נדה כו,ב).

הריני מטיל עליה חומר שני ולדות — בקונטרס פירש דאתא כרבנן. אבל מתוך הלשון דחומר שני ולדות משמע כרבי מאיר, דחשיב ולדות בהמה חיה ועוף. וכגון דהך בהמה הויא זכר, דאי הויא נקבה — לא נפקא מינה מידי בחששא של שליא, אם לא היכא דחד קודם שקיעת החמה וחד לאחר שקיעה, כדאמרינן גבי סנדל בפרק "המפלת" (נדה כה,ב). אי נמי, יש לומר דאתיא מתניתין כרבנן, דלא חשבינא ליה ולד, וחומר שני ולדות הוי משום שליא גופה, ולא משום בהמה, ונותנין לה חומר זכר ונקבה. ומיהו, אי כרבנן אתיא — הוה ליה למימר: תשב לזכר ולנקבה ולנדה, דשמא אין כאן ולד אחד. ולפירוש הקונטרס אתי שפיר הא דלא קאמר "ולנדה", דהיינו חומר שני ולדות דקאמר. ואם תאמר: לפי מה שפירש, דנקט בהמה וחיה דוקא, אבל הפילה נפל — לא חיישינן לולד אחר, כיון דילדה כי אורחא. הא מתניתא ילדה כי אורחא, וחיישינן באינה קשורה לולד אחר. ומאי סייעתא מייתי לרבי אלעזר? אדרבה, קשיא ליה מהך ברייתא דנקט חיה ועוף דווקא, וסייעתא לרבי יוחנן! ויש לומר: דאין הדבר תלוי בכי אורחיה. אלא פשיטא ליה למסדר התלמוד דבצורת האדם תלוי הטעם שרגילה שליתה להתעכב, אבל אחר בהמה וחיה ועוף, לא שנא במעי אשה ולא שנא במעי בהמה — אין השליא רגילה להפרד מן הולד, אפילו ילדה הבהמה בר קיימא. ואם תאמר, דהכא קתני: שמא נימוח, משמע דספקא הוא. ואם כן, אמאי אסורה השליא באכילה כשיצתה מקצתה ויש עמה ולד? והא ספק ספיקא הוא: שמא אין כאן ולד אחר, ואפילו אם תמצי לומר יש כאן — שמא אין באותו מקצת רובא ולד. ובסוף פרק קמא דבבא קמא (יא,א) משמע דבספק ספקא שרי, דדייקינן מינה דאין מקצת שליא בלא ולד, הא יש מקצת שליא בלא ולד — הוה ליה למשרי מספק ספיקא! ויש לומר: דבברייתא דקתני "שמא" — היינו בשליא הבאה אחר הולד, ולעיל איירי בשליא הבאה קודם ולד. אי נמי, אסורה באכילה משום דגזרינן מקצתה אטו רובא, כדמסיק בבבא קמא.

סמוך מיעוטא דנדמה למחצה דנקבות כו' — והא דתנן בפרק שלישי דבכורות (כא,ב): בהמה גסה ששפעה חררת דם — הרי זה תקבר ונפטרה מן הבכורה, ולא אמרינן ישליכנה לכלבים מהאי טעמא דהכא. דהתם לא אמרינן תקבר אלא כדי לפרסם דנפטרה מן הבכורה, כדאמר התם. ומה שאין דוחה לומר שם כן אלא משום קושיא דפריך ארבי חייא, דאמר: וכי מאחר דאינה מטמאה במגע ובמשא אנאי תקבר? ומשני: כדי לפרסמה כו' — בלאו הכי נמי היה צריך לטעם פרסום. אלא דאדרבי חייא לא ניחא ליה כל כך שתקבר מטעם פרסום, כיון דאפילו ילדה דבר הקדוש לא בעי קבורה, משום דבטל. **רובא** בר מיקדש הוא — משום דאיכא נדמה דלא קדיש, קאמר רובא ולא כולה. ואם תאמר: והא בולד קדשים הכל קדוש, כדמוכח בתמורה בסוף פרק (כל הקרבנות) ["יש בקרבנות"] (תמורה יז,א), דקאמר: אבל כלאים טומטום ואנדרוגינוס — אי אתה מוצא אלא בולדות קדשים. אלמא כלאים הנולד מבהמה קדושה קדיש, וכל שכן נדמה, כדמוכח ב"מרובה" (בבא קמא עח,א), דקאמר: השתא כלאים מרבה ליה, נדמה מבעיא! ויש לומר: דסוגיא דהתם כמאן דאמר: ולדות קדשים במעי אמן הן קדושים, והכא — למאן דאמר: בהיותן הן קדושים. והא דנפל קדוש הכא היינו משום דילפינן מבכור דקדוש בבכורה, כדדרשינן בברייתות [צ"ל: בבכורות ג,א] מדכתיב "שגר". אי נמי, אפילו למאן דאמר במעי אמן הן קדושים נקט הכא רובא, משום דאיכא דמות דיונה דלא קדיש.

רש"י

לטומאת נבלות — אם נעשה בשר, להחשב כנבלת החמור עצמה. **לא נצרכה** — למעוטינהו, דהא ודאי לאו בשר נינהו. **אלא שנעשה ציקי קדרה** — בשלן הרבה עם תבלין. **לעולם לטומאת אוכלין** — ומתניתא לא איפשיט, דהתם "עור ששלקו" תניא, ובעור בהמה אחרת קמיירי. אבל עור חמור מאיס. **אלא שאין עמה ולד** — באותה שבפנים. **אבל יש עמה ולד** — ורואים אנו ראשו ורובו לפנים. **אין חוששין** — שמא עוד היה ולד אחר עם זה ויצא, ושליא זו שלו היא. וזה שבפנים כבר יצתה שליתו, ומכל מקום שליא זו אסורה, דשמא של ולד אחר היתה. **והאמר רבי ירמיה לחומרא אמרה רבי אלעזר** — דבר זה שהיה מחמיר מרבי יוחנן. **לא שנו** — דאסורה באכילה, דמשמע: אפילו יש עמה ולד בפנים. **אלא שאינה קשורה בו** — דהתם איכא למימר: לזה שבפנים היתה שליא אחרת, ונמוחה ויצתה, ושליא זו של ולד אחר היתה, ונמוח ויצא. **אבל קשורה בו** — ודאי שליא זו שלו היתה, ומותרת באכילה. **ורבי יוחנן אמר אנו אין לנו** — שתהא אסורה באכילה. **אלא שליא** — שיצתה מקצתה ואין עמה ולד בפנים, דהתם חיישינן שמא יצא מידוי הולד שם. **אבל יש עמה ולד** — אפילו אינה קשורה בו — מותרת, דבדידיה תלינן לה. **מין בהמה חיה ועוף** — ורבנן היא דאמרי במסכת נדה (כא,א): כל שאין בו מצורת אדם — אינו ולד. **אין חוששין לולד אחר** — ואם נפתח הקבר בלא דם, דהואי לידה יבישתא — טהורה. **אינה קשורה בהן הריני מטיל** — על אשה הזאת. — **חומר שתי ולדות** — דחוששין שמא היה בשליא זו ולד גמור נקבה, ותשב עליו לנקבה. ואפילו בלידה יבישתא טמאה שבועים כדין נקבה, מחמת ספק ולד אחר. וגם חומרו של זה נטיל עליה, ונאמר: ולד זה משליא זו, ולא היה בה ולד אחר, וזו אינה ולד, ואין לה שום ימי טוהר. והיינו חומר, שאם לא נמצא זה עמה — קיימא לן במסכת נדה (כד,ב): המפלת שליא — תשב לזכר ולנקבה, ונותנין לה מיהא ימי טוהר של זכר, דאין שליא בלא ולד. אבל לזו אין ימי טהרה. **שמא נימוח שפיר של שליא זו** — והוא היה ולד גמור. **ושמא נימוחה שליתה של שפיר זה** — ושליא זו לאו שלו היתה. אלמא, שאני לן בין קשורה לשאינה קשורה. **מאי טעמא** — ישליכנה לכלבים, ולא מספקינן לה בשלית הבכור? **דבר הקדוש בבכורה** — אם היה זכר. **נדמה** — *קונטרפייט"א, רחל שילדה מין עז, או עז שילדה דומה לרחל. ואמרינן בבכורות (יב,א) דלא קדיש, דכתיב: "אך בכור שור" [במדבר יח] — עד שיהא הוא שור ובכורו שור. **וכל היולדות דרכן לילד מחצה זכרים ומחצה נקבות** — הלכך, ולד זה ספק זכר ספק נקבה, ונקבה לא קדשה. ואם תמצי לומר זכר הוא — שמא נדמה הוא. **הוו להו זכרים מיעוטא** — ולמיעוטא לא חיישינן. **רובא בר מיקדש הוא** — בין זכר ובין נקבה, חוץ מנדמה. **יש בו משום רפואה** — כגון משקה או סם, או לחש שלוחש על המכה. **אין בו משום רפואה** — כגון שעושין שלא על החולי, כגון קבורת שליא בפרשת דרכים וכיוצא בהם, שדומין לניחוש.

דניכחוש

אי לְטוּמְאַת נְבֵלוֹת - תְּנִינָא! טוּמְאַת אוֹכְלִין - דְּתַנְיָא: הָעוֹר וְהַשְּׁלִיָּא אֵין מִטַּמְּאִין טוּמְאַת אוֹכְלִין; עוֹר שֶׁשְּׁלָקוֹ, וְהַשְּׁלִיָּא שֶׁחִישֵׁב עָלֶיהָ - מִטַּמְּאִין טוּמְאַת אוֹכְלִין. טוּמְאַת נְבֵילוֹת נַמִּי תְּנִינָא: "בְּנִבְלָתָהּ" - וְלֹא בְּעוֹר, וְלֹא בְּעַצְמוֹתָיו, וְלֹא בַּגִּידִין, וְלֹא בַּקְּרָנַיִם, וְלֹא בַּטְּלָפַיִם; וַאֲמַר רַבָּה בַּר רַב חָנָא: לָא נִצְרְכָה אֶלָּא שֶׁעֲשָׂאָן צִיקֵי קְדֵרָה! - לְעוֹלָם טוּמְאַת אוֹכְלִין, וְשָׁאנֵי עוֹר חֲמוֹר, דְּמִיאִיס. "שְׁלִיָּא שֶׁיְּצָתָה". אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁאֵין עִמָּהּ וָלָד, אֲבָל יֵשׁ עִמָּהּ וָלָד - אֵין חוֹשְׁשִׁין לְוָלָד אַחֵר. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: בֵּין אֵין עִמָּהּ וָלָד, בֵּין יֵשׁ עִמָּהּ וָלָד - חוֹשְׁשִׁין לְוָלָד אַחֵר. - אִינִי? וְהָא אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: לְחוּמְרָא אֲמָרָהּ רַבִּי אֶלְעָזָר! אֶלָּא, אִי אִתְּמַר הָכִי אִתְּמַר, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁאֵינָהּ קְשׁוּרָה בְּוָלָד, אֲבָל קְשׁוּרָה בְּוָלָד - אֵין חוֹשְׁשִׁין לְוָלָד אַחֵר. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אָנוּ אֵין לָנוּ אֶלָּא שְׁלִיָּא בְּלֹא וָלָד; אֲבָל יֵשׁ עִמָּהּ וָלָד, בֵּין קְשׁוּרָה בְּוָלָד בֵּין אֵין קְשׁוּרָה בְּוָלָד - אֵין חוֹשְׁשִׁין לְוָלָד אַחֵר. וְהֵיינוּ דְּאָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: לְחוּמְרָא אֲמָרָהּ רַבִּי אֶלְעָזָר. תַּנְיָא כְּוָתֵיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר: הַמַּפֶּלֶת מִין בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף וְשְׁלִיָּא עִמָּהֶן; בְּזְמַן שֶׁקְּשׁוּרָה בָּהֶן - אֵין חוֹשְׁשִׁין לְוָלָד אַחֵר, אֵינָהּ קְשׁוּרָה בָּהֶן - הֲרֵינִי מַטִּיל עָלֶיהָ חוֹמֶר שְׁנֵי וְלָדוֹת, שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: שֶׁמָּא נִימּוֹחַ שָׁפִיר שֶׁל שְׁלִיָּא, שֶׁמָּא נִימּוֹחָה שְׁלִיָּתוֹ שֶׁל שָׁפִיר. "הַמְבַכֶּרֶת שֶׁהַפִּילָה". מַאי טַעְמָא? אָמַר רַב אִיקָא בְּרֵיהּ דְּרַב אַמִּי: רוֹב בְּהֵמוֹת יוֹלְדוֹת דָּבָר הַקָּדוֹשׁ בְּבְכוֹרָה, וּמִיעוּט בְּהֵמוֹת - דָּבָר שֶׁאֵינוֹ קָדוֹשׁ בְּבְכוֹרָה, וּמַאי נִיהוּ - נִדְמָה; וְכָל הַיּוֹלְדוֹת - יוֹלְדוֹת מֶחֱצָה זְכָרִים וּמֶחֱצָה נְקֵבוֹת; סְמוֹךְ מִיעוּטָא דְּנִדְמָה לְמֶחֱצָה דִּנְקֵבוֹת, וְהָווּ לְהוּ זְכָרִים מִיעוּטָא. "וּבְמוּקְדָּשִׁין תִּקָּבֵר". מַאי טַעְמָא? רוּבָא בַּר מִיקְדַּשׁ הוּא. "וְאֵין קוֹבְרִים אוֹתָהּ". אַבַּיֵּי וְרָבָא דְּאָמְרִי תַּרְוַוֵיהוּ: כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רְפוּאָה - אֵין בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵּי הָאֱמוֹרִי, אֵין בּוֹ רְפוּאָה - יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵּי הָאֱמוֹרִי. וְהָתַנְיָא: אֵילָן שֶׁמַּשִּׁיר פֵּירוֹתָיו - סוֹקְרוֹ בְּסִיקְרָא, וְטוֹעֲנוֹ בַּאֲבָנִים! בְּשִׁלְמָא טוֹעֲנוֹ בַּאֲבָנִים - כִּי הֵיכִי

דניכחוש

הדרן עלך בהמה המקשה

אותו

אי – ואם ספיקו היה לְגבי **טוּמְאַת נְבֵלוֹת**, האם עור החמור ששלקו נחשב בשר כנבילת החמור עצמה, אף זה **תְּנִינָא**.

הגמרא מבארת היכן שנינו דינים אלו בברייתא: דין עור ששלקו לגבי **טוּמְאַת אוֹכְלִין** כבר שנינו, **דְּתַנְיָא, הָעוֹר וְהַשְּׁלִיָא אֵין מִטַּמְּאִין טוּמְאַת אוֹכְלִין**, העור משום שהוא קשה ואינו ראוי לאכילה, והשליא משום שהיא מאוסה ואינה ראויה לאכילה. ולכן **עוֹר שֶׁשְּׁלָקוֹ** ונעשה רך, **וְהַשְּׁלִיָא שֶׁחִישֵׁב עָלֶיהָ** לאוכלה, אף שהיא מאוסה, **מִטַּמְּאִין** [–נטמאים] **טוּמְאַת אוֹכְלִין**. ודין עור לגבי **טוּמְאַת נְבֵילוֹת נַמִּי תְּנִינָא**, נאמר בתורה בטומאת נבילה (ויקרא יא לט) 'הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא' וגו', ותיבת 'בְּנִבְלָתָהּ' מיותרת, שהיה אפשר לומר 'הנוגע בה', ללמדך שדוקא הנוגע בבשר הנבילה נטמא, **וְלֹא** הנוגע **בְּעוֹר, וְלֹא בַּעֲצָמוֹת, וְלֹא בְּגִידִין, וְלֹא בְּקַרְנַיִם, וְלֹא בִּטְלָפַיִם** – צפורני פרסות הרגל. **וְאָמַר רַבָּה בַּר רַב חָנָא לֹא נִצְרְכָה** הברייתא למעט דברים אלו מטומאה, שפשוט שאינם כבשר, **אֶלָּא** החידוש הוא שאף **כְּשֶׁעֲשָׂאָן צִיקֵי קְדֵרָה** – שבישלם הרבה עם תבלין, אף על פי כן אינם מטמאים טומאת נבילות. נמצא שדין עור ששלקו כבר הובא בברייתא לגבי טומאת אוכלין וטומאת נבלות, ואם כן במה הסתפק רבי יצחק בר נפחא.

משיבה הגמרא: **לְעוֹלָם** הספק הוא **בְּטוּמְאַת אוֹכְלִין**, ומהברייתא שעור ששלקו מטמא אין להוכיח, משום שיש להעמידה בשאר בהמה ואילו רבי יצחק הסתפק בחמור, **וְשַׁאנִי עוֹר חֲמוֹר דְּמָאִים** יותר משאר עור בהמה, ושמא אף כשהוא שלוק אינו קרוי אוכל לקבל טומאה.

מבואר במשנה: **שְׁלִיָא שֶׁיָּצְתָה** מקצתה אסורה באכילה, שמא יצא ראשו או רובו של הולד באותו מקצת שליא, והוא כילוד, ואין שחיטת האם מתירתו, והשליא נאסרת מחמת הולד. הגמרא מבארת אימתי חששו ליציאת הולד: **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר**, מה ששנינו שהשליא אסורה מחשש ולד, **לֹא שָׁנוּ אֶלָּא כְּשֶׁאֵין עִמָּהּ וָלָד**, שאיננו רואים ולד בשליא, וכיון שאין שליא בלא ולד ודאי נימוח הולד, ויש חשש שמא הוציא ראשו או רובו. **אֲבָל** אם **יֵשׁ עִמָּהּ וָלָד**, ואנו רואים שהולד בפנים ולא יצא ראשו או רובו, השליא מותרת, **וְאֵין חוֹשְׁשִׁין** לְשמא יש עוד **וָלָד אַחֵר** שנימוח, ושליא זו היא של הולד שנימוח, ולולד הקיים היתה שליא אחרת שנימוחה, ואולי הוציא הולד שנימוח ראשו או רובו ונאסור את השליא. **וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, בֵּין אֵין עִמָּהּ וָלָד בֵּין יֵשׁ עִמָּהּ וָלָד** השליא אסורה, שאף כשיש ולד קיים **חוֹשְׁשִׁין לְוָלָד אַחֵר** שנימוח, ושמא הוציא ראשו או רובו ונאסרה השליא.

מקשה הגמרא: **אִינִי** – וכי כך אמר רבי אלעזר, **וְהָא אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, לְחוּמְרָא אֲמָרָהּ רַבִּי אֶלְעָזָר** דבר זה, שמחמיר הוא יותר מרבי יוחנן, ולפי המבואר נמצא שהוא מיקל, שכשיש עמה ולד רבי אלעזר מתיר ורבי יוחנן אוסר.

מחמת קושיא זו הגמרא חוזרת בה: **אֶלָּא אִי אִתְּמַר הָכִי אִתְּמַר, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר**, מה ששנינו שהשליא אסורה, ומשמע שאסורה אפילו כשיש בה ולד קיים שמא יש עמה ולד אחר, **לֹא שָׁנוּ אֶלָּא** כְּשֶׁהשליא **אֵינָהּ קְשׁוּרָה בְּוָלָד** הקיים, ולכן יש חשש שמא השליא של הולד הקיים נימוחה ויצאה, ושליא זו ולד אחר היה בה ונימוח ויצא, **אֲבָל** אם השליא **קְשׁוּרָה בְּוָלָד** הקיים, ודאי ששליא זו שייכת לולד הקיים, **וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְוָלָד אַחֵר**, וכיון שלא יצא הולד הקיים השליא מותרת.

וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אָנוּ אֵין לָנוּ שתהא השליא אסורה, **אֶלָּא בְּשְׁלִיָא בְּלֹא וָלָד**, ולכן ודאי שיש בה ולד שנימוח ושמא יצא ראשו או רובו, **אֲבָל** אם **יֵשׁ עִמָּהּ וָלָד** קיים, ורואים שהולד בפנים ולא יצא, **בֵּין** אם השליא **קְשׁוּרָה בְּוָלָד בֵּין אֵין קְשׁוּרָה בְּוָלָד, אֵין חוֹשְׁשִׁין לְוָלָד אַחֵר** שנימוח, אלא תולים את השליא בולד הקיים, והשליא מותרת.

וְהֵיינוּ [–וזהו מה] **דְּאָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, שלְחוּמְרָא אֲמָרָהּ רַבִּי אֶלְעָזָר**, שרבי אלעזר אוסר אף כשיש עמה ולד אם השליא אינה קשורה בו, ורבי יוחנן מתיר.

הגמרא מביאה סיוע לרבי אלעזר: **תַּנְיָא כִּוְוֹתֵיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר**, אשה **הַמַּפֶּלֶת** נפל הדומה **לְמִין בְּהֵמָה** או **חַיָּה וְעוֹף**, שאין נפל זה נחשב כולד לטמא טומאת לידה, **וְגַם** הפילה **שַׁלְיָא עִמָּהֶן** [–עם הנפל], **בִּזְמַן שֶׁהשליא קְשׁוּרָה בָּהֶן, אֵין חוֹשְׁשִׁין לְוָלָד אַחֵר** שהיה בשליא ונימוח, ולכן אם הלידה היתה בלא דם, אין האשה טמאה. אבל אם השליא **אֵינָהּ קְשׁוּרָה בָּהֶן, הֲרֵינִי מַטִּיל עָלֶיהָ** [–על האשה] **חוֹמֶר שְׁנֵי וְלָדוֹת, שֶׁאֲנִי אוֹמֵר, שֶׁמָּא נִימּוֹחַ שָׁפִיר** [–ולד] **שֶׁל שַׁלְיָא** זו, והוא היה ולד גמור, **וְשֶׁמָּא נִימּוֹחָה שַׁלְיָתוֹ שֶׁל שָׁפִיר** הקיים שבדמות מין בהמה וחיה, והשליא הקיימת איננה שלו. ונמצא שישנם שתי אפשרויות מיהו הולד שהיה בשליא שלפנינו, האם מין בהמה וחיה, או ולד גמור, ויש לחשוש לחומרי שניהם. והיינו, כיון שיש צד שהיה בה ולד גמור, האשה טמאה טומאת לידה, וכיון שחוששים שמא ולד זה היה נקבה, טמאה שבועיים כיולדת נקבה. ומצד שני יתכן שהמין בהמה שייך לשליא זו ולא היה ולד אחר, ונמצא שלא היתה כלל לידה, לכן אין ליתן לה ימי טוהר, שאם תראה דם אחרי השבועיים, תהא טמאה כנדה. מבואר בברייתא שיש לחלק בין שליא קשורה לולד לאינה קשורה, וכרבי אלעזר.

שנינו במשנה: **הַמְבַכֶּרֶת שֶׁהִפִּילָה** [וכו'] שליא ישליכנה לכלבים, שאין בה קדושת בכור. מקשה הגמרא: **מַאי טַעְמָא** שמותר להשליכה לכלבים, והרי אין שליא בלא ולד, ושמא הולד שבשליא הוא הבכור ואסור בהנאה.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב אִיקָא בְּרֵיהּ דְּרַב אַמִּי**, משום שרוֹב **בְּהֵמוֹת** המבכרות **יוֹלְדוֹת דָּבָר הַקָּדוֹשׁ בִּבְכוֹרָה**, כלומר ולד שמצד צורתו הוא קדוש בבכורה אם הוא זכר, **וּמִיעוּט** בהמות **יוֹלְדוֹת דָּבָר שֶׁאֵינוֹ קָדוֹשׁ בִּבְכוֹרָה, וּמַאי נִיהוּ, נְדֶמֶה** – ולד הדומה למין בהמה אחרת, כגון רחל שילדה דמות עז, שנפל זה אינו קדוש בבכורה, **וְכָל הַיּוֹלְדוֹת, יוֹלְדוֹת מֶחֱצָה זְכָרִים וּמֶחֱצָה נְקֵבוֹת**, ונמצא שולד זה הוא ספק זכר ספק נקבה. וקדושת בכור היא רק בזכר. לפיכך **סָמוּךְ** וצרוף **מִיעוּטָא** דְשמא הוא **נְדֶמֶה** שאינו קדוש, **לְמֶחֱצָה דִּנְקֵבוֹת** שאינן קדושות, **וְהָווּ לְהוּ זְכָרִים** הקדושים בבכורה **מִיעוּטָא**, ואין חוששים למיעוט, ולכך מותרת שליא זו בהנאה ולהשליכה לכלבים.

שנינו במשנה: **וּבְמוּקְדָּשִׁין** – בהמת הקדש שהפילה שליא, השליא **תִּקָּבֵר**. שואלת הגמרא: **מַאי טַעְמָא** תקבר, ואינה מותרת כבהמת חולין. משיבה הגמרא: **רוּבָּא בַּר מִיקְדַּשׁ הוּא** – רוב הנולדים מבהמת המוקדשים הם קדושים, שכל ולד גמור הוא קדוש בין זכר ובין נקבה, חוץ מנדמה שאינו קדוש, וכיון שרובן יולדות ולד גמור ומיעוטן נדמה, נמצא שיש רוב צדדים שהולד קדוש, ולכך תקבר השליא כדין בהמת קדשים שמתה.

שנינו במשנה: **וְאֵין קוֹבְרִים אוֹתָהּ** [–את השליא שהפילה הבהמה] בפרשת דרכים ואין תולים אותה באילן משום דרכי האמורי. הגמרא מבארת מה נאסר משום דרכי האמורי: **אַבָּיֵי וְרָבָא דְּאָמְרֵי תַּרְוַיְיהוּ, כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רְפוּאָה**, שעושים אותו על המכה של אדם או בהמה בשביל לרפאותה, כגון משקה או סם או לחש שלוחש על המכה, **אֵין בּוֹ** איסור **מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי**. אבל אם **אֵין בּוֹ רְפוּאָה**, כגון שאינו נעשה על החולי, כקבורת שליא בפרשת דרכים וכיוצא בזה, שדומה לניחוש, **יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי**, ואסור משום (שמות כג כד) 'ולא תעשה כמעשיהם'.

מקשה הגמרא: **וְהָתַנְיָא, אֵילָן שֶׁמַּשִּׁיר** [–שמפיל] **פֵּירוֹתָיו** קודם זמנם מחמת שומנו, רפואתו היא בכך **שסוֹקְרוֹ בְּסִיקְרָא** – צובעו בצבע אדום, **וְטוֹעֲנוֹ כְּאַבָּנִים** – תולה עליו אבנים. **בִּשְׁלָמָא טוֹעֲנוֹ כְּאַבָּנִים** מותר, מפני שזוהי רפואה טבעית, **כִּי הֵיכִי**

דְּנִיכְחוּשׁ חֵילֵיהּ – כדי שיכחיש וימעט את כוחו של האילן, שמרוב שומנו הוא משיר את הפירות, **אֶלָּא סוֹקְרוֹ בְּסִיקְרָא, אַמַּאי** מותר, הרי אין בו משום רפואה.

מתרצת הגמרא: הצביעה בסיקרא אינה ניחוש שעל ידה יתרפא האילן, אלא הוא סימן למי שרואהו שהוא משיר את פירותיו, ועושים זאת **כִּי הֵיכִי דְּלִיחַזְיוּהַּ אִינְשֵׁי וְלִיבְעֵי רַחֲמֵי עֵילָוֵיהּ** – כדי שאנשים יראוהו ויבקשו עליו רחמים שלא ישיר פירותיו.

הגמרא מביאה מקור לכך שראוי שרבים יבקשו רחמים על החולי: **כְּדְתַנְיָא,** נאמר בתורה לגבי מצורע (ויקרא יג מה) 'וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא', מלמד **שְׁצָרִיךְ** המצורע **לְהוֹדִיעַ לָרַבִּים** את טומאתו, ולצעוק ולומר טמא אני, **וְרַבִּים מְבַקְּשִׁים עָלָיו רַחֲמִים.** מוסיפה הברייתא: **וְכֵן** כל **מִי שֶׁאֵירַע בּוֹ דָּבָר** צער או חולי, **צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לָרַבִּים** את צערו, **וְרַבִּים מְבַקְּשִׁים עָלָיו רַחֲמִים.**

הגמרא מביאה עוד מנהג בדין זה: **אָמַר רָבִינָא, כְּמַאן תָּלִינָן כּוּבְסָא בְּדִיקְלָא** – כמי אנו סוברים, שאנו מתירים לתלות אשכול תמרים על הדקל, וזהו סימן שדקל זה משיר פירותיו. **כְּמַאן, כִּי הַאי תַּנָּא** שבברייתא, שיש להודיע צערו לרבים שיבקשו רחמים.

הדרן עלך בהמה המקשה

פרק חמישי - אותו ואת בנו

נאמר בתורה (ויקרא כב כח) 'וְשׁוֹר אוֹ שֶׂה אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחֲטוּ בְּיוֹם אֶחָד', **ללמדנו** שאסור לשחוט בהמה וולדה באותו יום. הפרק שלפנינו מבאר את פרטי הדינים השייכים באיסור זה.

המשנה שלפנינו מבארת באיזה מקומות, זמנים וסוגי בהמות נוהג איסור שחיטה של בהמה וולדה באותו יום: איסור **'אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ' נוֹהֵג בֵּין בָּאָרֶץ, בֵּין בַּחוּצָה לָאָרֶץ. בֵּין בִּפְנֵי הַבַּיִת** – בזמן שבית המקדש קיים, **וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת** – וכן בזמן שאין בית המקדש קיים. כמו כן, איסור זה נוהג **בְּבְהֵמוֹת חוּלִין וּבְמוּקְדָּשִׁין** – בבהמות שהוקדשו.

המשנה מבארת את האופנים בהם שייך איסור אותו ואת בנו בבהמות חולין ובבהמות קדשים. מבררת המשנה: **כֵּיצַד** שייך איסור זה בבהמות חולין וקדשים. מבארת המשנה: **הַשּׁוֹחֵט אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ** כשהם **חוּלִין, בַּחוּץ** – מחוץ לעזרה, **שְׁנֵיהֶם כְּשֵׁרִים** – מותרים באכילה, **וְהַשֵּׁנִי** – השוחט את הבהמה השניה, בין אם הוא שחט את הבהמה הראשונה, ובין אם שחטה אדם אחר, **סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים,** משום אותו ואת בנו.

השוחט אותו ואת בנו כשהם **קָדָשִׁים בַּחוּץ, הָרִאשׁוֹן חַיָּיב כָּרֵת** משום ששחט קדשים מחוץ לעזרה. אבל השני אינו חייב כרת, משום ששחט בהמה שאינה ראויה להקרב על גבי המזבח מחמת איסור אותו ואת בנו [ופסולה מצד מחוסר זמן], וחיוב כרת נאמר רק כאשר שוחט בחוץ קדשים שראויים להקרב על גבי המזבח. **וּשְׁנֵיהֶם פְּסוּלִים** משום שנשחטו בחוץ, **וּשְׁנֵיהֶם סוֹפְגִים אֶת הָאַרְבָּעִים** – הראשון לוקה משום ששחט קדשים מחוץ לעזרה, והשני לוקה משום אותו ואת בנו.

השוחט אותו ואת בנו **חוּלִין בִּפְנִים** – בעזרה, **שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִין,** משום חולין שנשחטו בעזרה. **וְהַשֵּׁנִי סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים** משום אותו ואת בנו. אבל הראשון אינו לוקה, משום שאיסור שחיטת חולין בעזרה הוא לאו הבא מכלל עשה, ואין לוקים עליו.

השוחט אותו ואת בנו כשהם **קָדָשִׁים בִּפְנִים, הָרִאשׁוֹן כָּשֵׁר, וּפָטוּר** על שחיטתו, משום ששחט אותו כהלכתו. **וְהַשֵּׁנִי סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים** משום אותו ואת בנו, **וּפָסוּל,** משום שנשחט כשהוא מחוסר זמן.

ממשיכה המשנה ומבארת כיצד נוהג איסור זה בשתי בהמות, כאשר אחת חולין והשניה קדשים: השוחט אותו ואת בנו **חוּלִין וְקָדָשִׁים בַּחוּץ, הָרִאשׁוֹן** שהוא חולין, **כָּשֵׁר, וּפָטוּר** על שחיטתו, משום ששחט אותו כהלכתו. **וְהַשֵּׁנִי** שהוא קדשים, **סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים** משום אותו ואת בנו. ואינו לוקה משום שחיטת קדשים בחוץ, שהרי אינו ראוי להקרב על המזבח, **וּפָסוּל** משום שנשחט בחוץ.

השוחט אותו ואת בנו **קָדָשִׁים וְחוּלִין בַּחוּץ, הָרִאשׁוֹן** שהוא קדשים, **חַיָּיב כָּרֵת** משום ששחט קדשים מחוץ לעזרה, **וּפָסוּל** משום שנשחט בחוץ. **וְהַשֵּׁנִי** שהוא חולין, **כָּשֵׁר, וּשְׁנֵיהֶם סוֹפְגִים אֶת הָאַרְבָּעִים,** הראשון לוקה משום ששחט קדשים מחוץ לעזרה, והשני לוקה משום אותו ואת בנו.

השוחט אותו ואת בנו **חוּלִין וְקָדָשִׁים בִּפְנִים, שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִין,** הראשון משום שחיטת חולין בעזרה, והשני משום שנשחט כשהוא מחוסר זמן. **וְהַשֵּׁנִי סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים,** משום אותו ואת בנו.

השוחט אותו ואת בנו **קָדָשִׁים וְחוּלִין בִּפְנִים, הָרִאשׁוֹן** שהוא קדשים, **כָּשֵׁר, וּפָטוּר** על שחיטתו, משום ששחט אותו כהלכתו. **וְהַשֵּׁנִי סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים** משום אותו ואת בנו, **וּפָסוּל,** משום שחיטת חולין בעזרה.

המשנה מבארת כיצד שייך איסור זה בבהמות השוות בקדושתן, כאשר אחת נשחטה בפנים ואחת מהן בחוץ: השוחט אותו ואת בנו כשהם **חוּלִין בַּחוּץ וּבִפְנִים, הָרִאשׁוֹן** שנשחט בחוץ **כָּשֵׁר, וּפָטוּר,** משום ששחט אותו כהלכתו. **וְהַשֵּׁנִי סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים** משום אותו ואת בנו, **וּפָסוּל,** משום שחיטת חולין בעזרה.

השוחט אותו ואת בנו כשהם **קָדָשִׁים בַּחוּץ וּבִפְנִים, הָרִאשׁוֹן** ששחט בחוץ, **חַיָּיב כָּרֵת,** משום ששחט קדשים מחוץ לעזרה, **וּשְׁנֵיהֶם סוֹפְגִים אֶת הָאַרְבָּעִים,** הראשון משום ששחט קדשים מחוץ לעזרה, והשני משום אותו ואת בנו, **וּשְׁנֵיהֶם פְּסוּלִים,** הראשון משום שחיטת קדשים מחוץ לעזרה, והשני משום שנשחט כשהוא מחוסר זמן.

השוחט אותו ואת בנו כשהם **חוּלִין בִּפְנִים וּבַחוּץ, הָרִאשׁוֹן** שנשחט בפנים, **פָּסוּל,** משום שחיטת חולין בעזרה, **וּפָטוּר** משום שלא לוקים על איסור זה. **וְהַשֵּׁנִי סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים,** משום אותו ואת בנו, **וְכָשֵׁר.**

השוחט אותו ואת בנו כשהם **קָדָשִׁים בִּפְנִים וּבַחוּץ, הָרִאשׁוֹן** שנשחט בפנים, **כָּשֵׁר, וּפָטוּר** משום ששחט אותו כהלכתו. **וְהַשֵּׁנִי סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים,** משום אותו ואת בנו, **וּפָסוּל** משום שנשחט בחוץ.

גמרא

שנינו במשנה שאיסור אותו ואת בנו נוהג גם בבהמות קדשים. מבארת הגמרא מנין נלמד דין זה: **תָּנוּ רַבָּנַן** בברייתא, **מִנַּיִן לְאִיסּוּר אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ שֶׁנּוֹהֵג** גם **בְּמוּקְדָּשִׁין.** **תַּלְמוּד לוֹמַר,** נאמר לגבי קדשים (ויקרא כב כז) **'שׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב אוֹ עֵז כִּי יִוָּלֵד', וּכְתִיב בַּתְרֵיהּ** – ובפסוק הסמוך לו (שם כח) נאמר, **'וְשׁוֹר אוֹ שֶׂה אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחֲטוּ בְּיוֹם אֶחָד',** וממה שסמכו את איסור אותו ואת בנו לפסוק העוסק בענין קדשים, הרי זה **לִימֵּד עַל אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ שֶׁנּוֹהֵג** גם **בְּמוּקְדָּשִׁין.**

הגמרא דנה בדרשה המובאת בברייתא. שואלת הגמרא: **וְאִימָּא בְּמוּקְדָּשִׁין אֵין, בְּחוּלִין לֹא** – שמא נאמר שאיסור אותו ואת בנו נוהג רק בקדשים ולא בחולין, שהרי נשנה בסמיכות לפסוק העוסק בענין קדשים. משיבה הגמרא: מכיון שנאמר לגבי אותו ואת בנו **'שׁוֹר',** על אף שכבר נכתב 'שור' בפסוק הקודם, לגבי קדשים, הרי זה **הִפְסִיק הָעִנְיָן,** ללמדנו שאין זה המשך הפסוק הקודם המדבר בענין קדשים. שואלת הגמרא: אם כן **וְאִימָּא בְּחוּלִין אֵין, בְּמוּקְדָּשִׁין לֹא** – שמא נאמר שאיסור אותו ואת בנו נוהג רק בבהמות חולין ולא בבהמות קדשים. משיבה הגמרא: **כְּתִיב** – נאמר בתחילת הפסוק לגבי אותו ואת בנו **'וְשׁוֹר',** והו"ו של 'ושור' **מוֹסִיף עַל עִנְיָן רִאשׁוֹן,** ללמדנו שאיסור אותו ואת בנו נאמר לגבי קדשים. ומכיון שנאמר בו 'שור', ומשמע שהאיסור נאמר לגבי חולין, ונאמר בו 'ושור', ומשמע שהאיסור נאמר לגבי קדשים, יש לומר שאיסור אותו ואת בנו נוהג בין בחולין ובין בקדשים.

הגמרא מקשה על מה ששנינו שאיסור אותו ואת בנו נוהג בקדשים. מקשה הגמרא: **אִי** – אם כן שנוהג גם בקדשים, יש לומר **מַה קָדָשִׁים כְּלָאִים לֹא** – כשם שאסור להקריב על גבי המזבח, בהמת כלאים,

המשך בעמוד קמח

רש"י

דניכחוש חיליה — שמרוב שומנו הוא משירן. **דלחזיוה אינשי** — סימן הוא שמשיר פירותיו. **וטמא טמא יקרא** — צועק ואומר טמא הוא. **כובסא** — אשכול תמרים וסימן הוא שמשיר פירותיו. **כי האי תנא** — לבקש עליו רבים רחמים.

הדרן בהמה המקשה

משנה אותו ואת בנו — משום דבעי למימר: "בחולין ובמוקדשים", דאצטריך למלילף מקראי כדילפינן בגמרא — תנא נמי: "בארץ ובחוצה לארץ", דלא איצטריך, דהא חובת הגוף היא, וחובת הגוף נוהגת בין בארץ ובין בחוצה לארץ. **בפני הבית** — בזמן הבית. בפרק בתרא (חולין קלח,ב) מפרש אמאי נקטינהו. **שניהם כשרים** — משום דבעי למיתני סיפא "שניהם פסולין". ובגמרא מפרש אמאי נקטינהו. **והשני סופג** — משום לאו דאותו ואת בנו. ולא שנא שחט את האם תחלה, ולא שנא שחט את הבן תחלה, לא שנא שחטינהו חד גברא, ולא שנא תרי גברי — יליף בגמרא דחייב. **הראשון חייב כרת** — משום שחוטי חוץ. אבל השני פטור מן הכרת, דכיון דנשחטה אמו — שוב אינו ראוי הבן לישחט בפנים, דפסול משום מחוסר זמן. ואינו חייב משום שחוטי חוץ אלא אם כן ראוי לפנים, דכתיב (ויקרא יז): "ואל פתח אהל מועד לא הביאו" — הראוי לפתח אהל [מועד] חייבין עליו בחוץ, ואי לא — לא. **ושניהם סופגין** — הראשון משום לאו דשחוטי חוץ. דכתיב (דברים יב) בהעלאה: "השמר לך פן תעלה", ובזבחים (קז,א) ילפינן בהיקש שוחט ממעלה "שם תעלה... ושם תעשה", מה מעלה לא ענש אלא אם כן הזהיר — אף שוחט לא ענש אלא אם כן הזהיר. **חולין בפנים שניהם פסולין** — משום חולין שנשחטו בעזרה, דילפינן להו בקדושין בפרק "האיש מקדש" (נז,ב). **והשני סופג** — משום אותו ואת בנו. אבל משום חולין שנשחטו בעזרה — אזהרה דילה היא (דברים יב): "כי ירחק וזבחת" — ברחוק מקום אתה זובח, ולא בקירוב מקום [קדושין נז,ב]. **קדשים בפנים** — השני סופג משום אותו ואת בנו. **ופסול** — משום מחוסר זמן. **חולין וקדשים בחוץ** — דוקא נקט הראשון חולין והשני קדשים. וכן כל השניים במשנה, דוקא נקט להו. **והשני סופג** — משום אותו ואת בנו. **קדשים בחוץ** — בתחלה, ואחר כך חולין בחוץ — פסול. **והשני כשר** — באכילה. ואיידי דתנא פסול — תנא כשר. **ושניהם סופגין** — ראשון משום שחוטי חוץ, ושני — משום אותו ואת בנו. חולין וקדשים בפנים שניהם פסולים — ראשון משום חולין שנשחטו בעזרה, ושני משום מחוסר זמן. **והשני סופג** — משום אותו ואת בנו. חולין בחוץ ובפנים — הראשון בחוץ והשני בפנים. **קדשים בחוץ ובפנים הראשון ככרת** — משום שחוטי חוץ. **ושניהם פסולין** — ראשון — שנשחט בחוץ, ושני — משום מחוסר זמן. **ושניהם סופגין** — ראשון — משום שחוטי חוץ, ושני — משום אותו ואת בנו. **קדשים בפנים ובחוץ** — השני סופג משום אותו ואת בנו. ומשום שחוטי חוץ לא לקי, דמחוסר זמן הוא, ואינו מתקבל בפנים. **גמרא ירצה לקרבן אשה** — וסמיך ליה: אותו ואת בנו. **שור הפסיק העניין** — דאי אקמאי קאי — נשתוק מיניה, ונכתוב: "ואותו ואת בנו", דהא בשור ובשה איירי לעיל. **במוקדשין לא** — דהא אפסקיה. **כלאים** — רחל שילדה מן התייש, שחטה ואת בנה.

תוספות

אותו ואת בנו נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ — איידי דבעי למתני: "בחולין ובמוקדשין, בפני הבית ושלא בפני הבית", שהם לצורך — קתני נמי: "בארץ ובחוצה לארץ", ואף על גב דהוי שלא לצורך, דחובת הגוף היא. כיון דאיכא דוכתא דהוי לצורך, כגון בראשית הגז. דהכי אמרינן ב"שילוח הקן" (חולין קלח,ב) ד"בארץ ובחוצה לארץ" בכולהו שלא לצורך, לבד מראשית הגז. ו"בפני הבית ושלא בפני הבית" בכולהו הוי שלא לצורך, לבד מאותו ואת בנו דאיצטריך. דהוה אמינא כיון דבענין קדשים כתיב — לא לנהוג אלא בזמן דאיכא קדשים. **מנין** לאותו ואת בנו שנוהג במוקדשים — ואם תאמר: ואמאי סלקא דעתך דלא איירי קרא במוקדשין? הא סתמא כתיב! ואין לומר דאיצטריך, שאם צריך לפסח, ואין לו אלא אותו שנשחט בו ביום אביו או בנו, דסלקא דעתך דאתי עשה דפסח ודחי לאו ד"אותו ואת בנו", ולהכי איצטריך דלא דחי. דכי האי גוונא אמרינן לקמן ב"שילוח הקן" (חולין קמא,א) גבי: לדבר מצוה מנין. דהא במחוסר זמן איכא לאו ועשה, ובלאו קרא לא דחי ליה עשה! ונראה, דמעיקרא קשיא ליה משום דשור הפסיק הענין, דמשמע למעוטי מוקדשין. דליכא למימר: משום דלא תימא במוקדשין דוקא בא להפסיק, דאם כן — ליכתביה בעלמא שלא בענין דקדשים, וממילא הוה מוקמינן לקרא בכל מילי. ולפי המסקנא צריך לומר דלשום דרשה נכתב שם. ואם תאמר: בפרק "הזורע" (חולין קל,א) דדריש מקרא דאין מתנות נוהגים במוקדשים, שהיה בדין שינהגו מקל וחומר. ופריך בגמרא: קרא למה ליי? אי משום קל וחומר, איכא למיפרך כו'. מכל מקום, בלא קל וחומר, אי לאו דמיעט קרא במוקדשים (לא) הוי מוקמינן לקרא בכל מילי! ויש לומר: משום דקרא דמתנות לענין חולין כתיב. **אי** מה קדשים כלאים כו' — ואם תאמר, תקשה ליה נמי: מה קדשים שלא בפני הבית לא! דכהאי גונא אשכחן בפרק "שילוח הקן" (חולין דף קלח,ב): סלקא דעתך אמינא, הואיל דלענין קדשים כתיב, לא לנהוג אלא בזמן שיש קדשים! ויש לומר: נהי דהוה צריך למיתני, מכל מקום לא איצטריך קרא להכי. דאף על גב דשלא בפני הבית אין קדשים קריבין, מכל מקום מקדש קדישי.

ועוד שה כתיב ואמר רבא זה בנה אב — בלא רבא הוה מצי למיפרך: והא שור ושה כתיב, דאין אתה יכול להרציא כלאים מביניהם, ואית לן למעוטי כלאים, כדמוכח ב"מרובה" (בבא קמא עז,ב) גבי "כי יגגוב איש שור או שה וטבחו". אלא דעדיפא פריך. ואם תאמר: ואמאי לא גמרינן שור שור משבת, ויהא אותו ואת בנו נוהג אף בחיה, כדאשכחן ב"שור שנגח את הפרה" (שם נד,ב)? ויש לומר: כיון דלא מצינו למילף אף בהמה טמאה דומיא דשבת — לא ילפינן כלל. ועוד, דאי משבת ילפינן, אם כן שה דכתב רחמנא למה ליי? ועוד, דומיא דקדשים דלא שייך בחיה. ומהאי טעמא נמי הוה ממעטינן כלאים אי לאו דכתיב "או".

הדרן בהמה המקשה

דְּנִיכְחוּשׁ חֵילֵיהּ. אֶלָּא סוֹקְרוֹ בְּסִיקְרָא, אַמַּאי? - כִּי הֵיכִי דְּלִיחְזְיוּהּ אֵינָשֵׁי וְלִיבְעֵי רַחֲמֵי עִילָּוֵיהּ. כִּדְתַנְיָא: "וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא" - צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לָרַבִּים, וְרַבִּים מְבַקְּשִׁים עָלָיו רַחֲמִים. וְכֵן מִי שֶׁאֵירַע בּוֹ דָּבָר - צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לָרַבִּים, וְרַבִּים מְבַקְּשִׁים עָלָיו רַחֲמִים. אֲמַר רַבִּינָא: כְּמַאן תָּלֵינַן כּוּבְסָא בְּדִיקְלָא, כְּמַאן - כִּי הַאי תַּנָּא.

הדרן עלך בהמה המקשה

אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ נוֹהֵג בֵּין בָּאָרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לָאָרֶץ, בִּפְנֵי הַבַּיִת וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת, בְּחוּלִּין וּבְמוּקְדָּשִׁין. כֵּיצַד? הַשּׁוֹחֵט אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, חוּלִּין בַּחוּץ - שְׁנֵיהֶם כְּשֵׁרִים, וְהַשֵּׁנִי סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים. קָדָשִׁים בַּחוּץ - הָרִאשׁוֹן חַיָּיב כָּרֵת, וּשְׁנֵיהֶם פְּסוּלִים, וּשְׁנֵיהֶם סוֹפְגִים אֶת הָאַרְבָּעִים. חוּלִּין בִּפְנִים - שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִין, וְהַשֵּׁנִי סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים. קָדָשִׁים בִּפְנִים - הָרִאשׁוֹן כָּשֵׁר וּפָטוּר, וְהַשֵּׁנִי סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים וּפָסוּל. חוּלִּין וְקָדָשִׁים בַּחוּץ - הָרִאשׁוֹן כָּשֵׁר וּפָטוּר, וְהַשֵּׁנִי סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים וּפָסוּל. קָדָשִׁים וְחוּלִּין בַּחוּץ - הָרִאשׁוֹן חַיָּיב כָּרֵת וּפָסוּל, וְהַשֵּׁנִי כָּשֵׁר, וּשְׁנֵיהֶם סוֹפְגִים אֶת הָאַרְבָּעִים. חוּלִּין וְקָדָשִׁים בִּפְנִים - שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִין, וְהַשֵּׁנִי סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים. קָדָשִׁים וְחוּלִּין בִּפְנִים - הָרִאשׁוֹן כָּשֵׁר וּפָטוּר, וְהַשֵּׁנִי סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים וּפָסוּל. חוּלִּין בַּחוּץ וּבִפְנִים - הָרִאשׁוֹן כָּשֵׁר וּפָטוּר, וְהַשֵּׁנִי סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים וּפָסוּל. קָדָשִׁים בַּחוּץ וּבִפְנִים - הָרִאשׁוֹן חַיָּיב כָּרֵת, וּשְׁנֵיהֶם סוֹפְגִים אֶת הָאַרְבָּעִים, וּשְׁנֵיהֶם פְּסוּלִים. חוּלִּין בִּפְנִים וּבַחוּץ - הָרִאשׁוֹן פָּסוּל וּפָטוּר, וְהַשֵּׁנִי סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים וְכָשֵׁר. קָדָשִׁים בִּפְנִים וּבַחוּץ - הָרִאשׁוֹן כָּשֵׁר וּפָטוּר, וְהַשֵּׁנִי סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים וּפָסוּל. **גְּמָרָא** תָּנוּ רַבָּנַן: מִנַּיִן לְאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ שֶׁנּוֹהֵג בְּמוּקְדָּשִׁין? תַּלְמוּד לוֹמַר: "שׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב אוֹ עֵז כִּי יִוָּלֵד", וְכִתִיב בַּתְרֵיהּ: "וְשׁוֹר אוֹ שֶׂה אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחָטוּ בְּיוֹם אֶחָד" - לִימֵּד עַל אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ שֶׁנּוֹהֵג בְּמוּקְדָּשִׁין. - וְאֵימָא: בְּמוּקְדָּשִׁין אִין, בְּחוּלִּין לָא! - שׁוֹר הִפְסִיק הָעִנְיָן. - וְאֵימָא: בְּחוּלִּין אִין, בְּמוּקְדָּשִׁין לָא! - כְּתִיב: "וְשׁוֹר" - וְי"ו מוֹסִיף עַל עִנְיָן רִאשׁוֹן. - אִי, מַה קָּדָשִׁים - כִּלְאַיִם לָא, אַף אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ - כִּלְאַיִם לָא! אֲלַמָּה תַּנְיָא: אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ נוֹהֵג בְּכִלְאַיִם וּבְכוּי? וְעוֹד, "שֶׂה" כְּתִיב; וַאֲמַר רָבָא:

תוספות

זה בנה אב כל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא כלאים — פירש בקונטרס, דילפינן כולהו מ"שה כשבים ושה עזים". וקשה לפירושו: ד"במרובה" (בבא קמא עח,א) מסיק דבנין אב דרבא איצטריך לפדיון פטר חמור, כדתנן: אין פודין לא בעגל ולא בכלאים. ופריך התם: ולרבי אלעזר דמתיר בכלאים מפני שהוא שה, למאי אתא? ומשני: לטמא שנולד מן הטהור ועבורו מן הטמא, ודלא כרבי יהושע, דאי כרבי יהושע — מ"שה כשבים ושה עזים" נפקא. משמע בהדיא דבנין אב דרבא לא הוה מ"שה כשבים ושה עזים"! ונראה, דמ"שה" דפסח עביד בנין אב. תדע, מדמסיק ב"מרובה" דלפטר חמור אצטריך בנין אב דרבא, ובסוף פרק קמא דבכורות (יב,א) יליף לה מ"שה" "שה" של פסח. אבל קשה: דמאי שנא דהכא קרי ליה בנין אב, ובבכורות עביד ליה גזרה שוה: נאמר כאן "שה", ונאמר להלן "שה"? ועוד, דמאי שנא דנקט רבא כלאים טפי מעגל וחזיה טרפה ושחוטה? דכולהו מפיק התם מ"שה", כדקאמר התם: מה להלן פרט לכל השמות הללו! וליכא למימר דטרפה ושחוטה נפקא ממשמעותיה דשה, ולאו דוקא נקט "פרט לכל השמות", דהכי נמי עגל וחזיה נקט התם, אף על גב דודאי נפקי ממשמעותיה ד"שה", אלא ניחא ליה לכלול כולם יחד. דהא פר — אפילו שחוט קרוי "פר", כדאמרינן בפרק "הוציאו לו" (יומא מט,ב). ושה נמי, הוי נמנין עליו אפילו אחר שחיטה אי לאו דכתיב "מהיות משה" — מחיותיה דשה, כדאמר התם. וטרפה נמי חשיבא שה, דמחייב ב"מרובה" (בבא קמא עז,ב) במוכר טרפה בארבעה וחמשה אף על גב ד"שה" כתיב התם. והכי נמי תנא: אותו ואת בנו נוהג בטרפה. ואפילו רבי שמעון לא פליג אלא משום דהויא שחיטה שאינה ראויה! ועוד קשה: דבאותו ואת בנו ובתשלומי ארבעה וחמשה, נמעט טרפה מבנין אב! ונראה לי, דטרפה ושחוטה נפקי מגזרה שוה ד"שה" "שה" מפסח, כדאמר בבכורות (יב,א), ועגל וחזיה — ממשמעות ד"שה", וכלאים — מבנין אב דרבא. דמגזרה שוה לא מסתבר למעוטי כלאים כמו טרפה ושחוטה, דאית לן למימר: "תפדה" "תפדה" ריבה, כיון דשה גמור הוא, בין דאזלת בתר אב בין דאזלת בתר אם. אבל מבנין אב ממעט שפיר, דהכי כתיב: "שה תמים וגו' ומן העזים תקחו", דמשמע: עד שיהא אביו כבש ואמו כבשה. ומיותר הוא, דלגופיה לא איצטריך, דמשאר קדשים נפקא, דממעטינן כלאים מ"או כשב". אלא ללמד בעלמא אתי, דכל מקום שנאמר "שה" אינו אלא להוציא כלאים. ואף על גב דכתיב נמי בהאי קרא "תמים", דנפיק משאר קדשים — לשום דרשא נכתב. והא דלא ממעטינן באותו ואת בנו ובתשלומי ארבעה וחמשה טרפה בגזרה שוה ד"שה" "שה" מפסח — אפשר דאינו מופנה. והשתא ניחא נמי, כי בעי ב"מרובה": לרבי אלעזר דמתיר בכלאים, בנין אב דרבא למאי הלכתא? לקדשים. ולא קאמר: לטרפה ושחוטה, דהנהו מגזרה שוה נפקי. ואם תאמר, וב"מרובה" דקאמר: ובנין אב דרבא למאי הלכתא? אי לקדשים — בהדיא כתיב בהו. משמע דאי לא כתיב בהו כלאים בהדיא — הוה ניחא. והא עיקר בנין אב לא אייתר בפסח אלא משום דמקדשים נפקא! ויש לומר: דכן דרך התלמוד, שעושה כאילו קים ליה בפסח ממקום אחר. וכענין זה יש בריש קדושין (ג,ב) ובפרק "נערה" (כתובות מו,ב) גבי קדושי הבת לאביה, דקאמר: וכי תימא נילף מבשת ופגם, ואף על גב דבשת ופגם גופיה לא קים לן דדהוי דאביה אלא מקדושין בפרק "אלו נערות" (כתובות מ,ב ד"ה דאי).

ועוד — קשיא לי עלה דהא דקתני: נוהג בכלאים — האמר רבא כו'. **אינו אלא להוציא את הכלאים** — דילפינן כולהו מ"שה כשבים ושה עזים" [דברים ידן], מדלא כתיב "שה כשבים ועזים" — שמע מינה דלא מיקרי שה עד שיהו אביו ואמו כבשים או שניהם עזים, אבל אחד כשב ואחד עז — לא הוי שה. **או לרבות את הכלאים** — ותפשוט מהכא תרתי קושייתא. לחלק — לחייב על אחד מהם, שישחוט או שור ובנו, או שה ובנו. **בנו** — דחד משמע. **עד שישחוט שור ושה ובנו** — של אחד מהם, תלמוד לומר: "שור או" וגו'. **מאי לאו מאו נפקא ליה** — והכי קאמר: אילו נאמר "שור ושה" ולא נאמר "או", הייתי אומר כו'? **לא מאותו** — נפקא ליה. והכי קאמר: אילו נאמר "שור ושה ובנו", ולא כתיב "אותו" — הוה אמינא: עד דשחיט תרי, ובריה דחד מינייהו — תלמוד לומר: "אותו ואת בנו" — חד אב וחד בן. אבל "או" — לכלאים אתא. **הניחא לרבנן** — לקמן בעי מאי חנניה ומאי רבנן. **כרבי יונתן** — דאמר: אף על גב דלא כתיב "או" — כמאן דכתיב "או" דמי, וכל היכא דכתיב "פלוני ופלוני" — או האי או האי משמע. **דתניא איש אשר יקלל את אביו ואת אמו אין לי אלא** — קלל שניהם, אחד מהם מנין? **תלמוד לומר** — בסיפיה: "אביו ואמו קלל". **אביו קלל ואמו** קלל — כלומר, בתחלת המקרא סמך קללה לאביו, ובסוף המקרא סמך קללה לאמו, למימרא דאו האי או האי. **רבי יונתן אומר** — "אביו ואמו" משמע נמי: או האי או האי. וסיפיה דקרא — לדרשא אחרינא, להביא את המקלל לאחר מיתה שחייב. **בפני עצמו** — כלומר, או זה או זה. **בנקבות** — האם ובנה. **ואינו נוהג בזכרים** — דאין חוששין לזרע האב, ואם שחט זכר — מותר לשחוט בנו ובתו. **כאם על הבנים** — שלוח הקן, שהוזהר (דברים כב) שלא ליקח שניהם. **בנקבות** — דכתיב (שם): "והאם רובצת", ולא האב רובץ. **לא עשה בה מזומן** — דתניא (חולין קלט,ב): "כי יקרא" — פרט למזומן, כלומר, עוף שלו אינו חייב בשילוח. **תאמר באותו ואת בנו כו'** — והואיל וחמור הוא, ינהוג בשניהם. **אותו אחד ולא שנים** — באחד הוא נוהג ולא בשנים. ומעתה, שחלק הכתוב, ואי אפשר לומר שינהוג בשניהם, אלא או בזכרים או בנקבות. **זכיתי לדין** — מעתה אני רשאי ללמוד מדין הראשון באי זו ינהוג. דהשתא ליכא למיפרך: תאמר באותו ואת בנו שעשה בו מזומן כשאינו מזומן, לפיכך ינהוג בזכרים ולא בנקבות. דמאי חומרא היא זו לומר כן? מה לי זכרים ומה לי נקבות! **ואם נפשך לומר** — ולהשיב תשובה על דין זה, יש לי טעם אחר: הרי הוא אומר "בנו" — משמע שנראה לו כבן. **שכרוך** — ודבוק תמיד לילך אחריו, ודרך הולד להיות כרוך אחר האם. **מאי אם נפשך לומר** — מה היה לו להשיב על בנין אב הראשון?

רש"י

זה בנה אב: כל מקום שנאמר "שה" - אינו אלא להוציא את הכלאים! - אמר קרא: "או" - לרבות את הכלאים. - האי "או" מיבעי ליה לחלק; דסלקא דעתך אמינא: עד דשחיט שור ובנו, שה ובנו - לא מיחייב, קא משמע לן! - לחלק - מ"בנו" נפקא. - ואכתי מיבעי ליה לכדתניא: אילו נאמר "שור ושה ובנו", הייתי אומר: עד שישחוט שור ושה ובנו - תלמוד לומר: "שור או שה אותו ואת בנו"; מאי לאו מ"או" נפקא ליה? - לא, מ"אותו". - הניחא לרבנן, דמייתר להו "אותו"; אלא לחנניה, דלא מייתר ליה "אותו", לחלק מנא ליה? - לחלק לא צריך קרא, דסבר להו כרבי יונתן. דתניא: "איש אשר יקלל את אביו ואת אמו", אין לי אלא אביו ואמו; אביו שלא אמו, ואמו שלא אביו, מנין? תלמוד לומר: "אביו ואמו קלל" - אביו קלל, אמו קלל, דברי רבי יאשיה. רבי יונתן אומר: משמע שניהם כאחד, ומשמע אחד בפני עצמו, עד שיפרוט לך הכתוב "רחדו". מאי חנניה ומאי רבנן? דתניא: אותו ואת בנו נוהג בנקבות ואינו נוהג בזכרים, חנניה אומר: נוהג בין בזכרים ובין בנקבות. מאי טעמא דרבנן? דתניא: יכול יהא אותו ואת בנו נוהג בין בזכרים ובין בנקבות? ודין הוא: חייב כאן, וחייב באם על הבנים; מה כשחייב באם על הבנים - בנקבות ולא בזכרים, אף כשחייב כאן - בנקבות ולא בזכרים! לא, אם אמרתי באם על הבנים - שכן לא עשה בה מזומן כשאינו מזומן, תאמר באותו ואת בנו שעשה בה מזומן כשאינו מזומן? תלמוד לומר: "אותו" - אחד ולא שנים. אחר שחלק הכתוב, זכיתי לדין: חייב כאן וחייב באם על הבנים; מה כשחייב באם על הבנים - בנקבות ולא בזכרים, אף כשחייב כאן - בנקבות ולא בזכרים. ואם נפשך לומר, "בנו" - מי שבנו כרוך אחריו, יצא זכר שאין בנו כרוך אחריו. מה "אם נפשך לומר"? - וכי תימא: "אותו" - זכר משמע, הרי הוא אומר: "בנו" - מי שבנו כרוך אחריו, יצא זכר, שאין בנו כרוך אחריו.

ולחנניה

או לרבות את הכלאים — אף על גב דמ"או כשב" ממעטינן כלאים — התם מענין דקרא, והכא מענין דקרא, כדאמר ב"מרובה" (בבא קמא עז,ב). ואם תאמר, והיכי פריך לעיל: ואימא במוקדשין אין בחולין לא? היכי מצי למימר הכי? אם כן אמאי איצטריך "או" לרבות כלאים? דכלאים בקדשים ליכא, כדקאמר: אי מה כלאים בקדשים לא! ויש לומר: דאי הוה מוקמינן קרא דאותו ואת בנו דוקא במוקדשים, אם כן לא הוה דרשינן "או" לרבות כלאים, אלא הוה מוקמינן לדרשא אחריתי. **עד** שיפרוט לך הכתוב יחדו — ואם תאמר: ולרבי יאשיה, אמאי כתיב קרא (דברים כב) "יחדו" ב"לא תחרוש"? ויש לומר: דאיצטריך, דהוא אמינא דאסור אף על פי שאינם קשורים. וכן גבי לבישת כלאים, אי לא כתיב "יחדו" — הוה אמינא דאפילו מלבושים אחד של צמר ואחד של פשתים לא ילבש, אף על פי שאינם תפורים יחד, ד"מיחדו" דרשינן דתוכף תכיפה אחת אינו חבור. ורבי יונתן, לא משום דפרט הכתוב "יחדו" בהני דריש, דהא איצטריך כדפירשתי, אלא מסברא דנפשיה קאמר הכי. ולהכי לא קאמר "כדרך שפרט לך הכתוב בכלאים", כדאמרינן בפרק "כל שעה" (פסחים כא,ב); כדרך שפרט לך הכתוב בנבלה. **מה** כשחייב באם על הבנים בנקבות ולא בזכרים — דאם דקרא משמע ליה דוקא, ולא משום שאורחה להיות רובצת. מדכתיב (דברים כב) "שלח תשלח את האם", דהוה ליה למכתב "שלח תשלחנה" כיון דכתיב כבר "לא תקח האם", לכך משמע ליה דוקא. **מי** שבנו כרוך אחריו — ואם תאמר: אם כן, למה לי דמייתר קרא גבי שלוח הקן? נילף קל וחומר מאותו ואת בנו שעשה בו מזומן כשאינו מזומן! ויש לומר: דאי לאו דחזינן בשלוח הקן דאם דוקא — לא הוי דרשינן באותו ואת בנו שבנו כרוך אחריו.

ולחנניה

זֶה – הפסוק האמור לגבי הבהמות המותרות לאכילה, 'זאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכֵלוּ, שׁוֹר, שֶׂה כְּשָׂבִים וְשֶׂה עִזִּים' (דברים יד ד) **בָּנָה אָב** – מלמדנו יסוד, **שֶׁכָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר** בתורה 'שֶׂה', **אֵינוֹ** בא **אֶלָּא לְהוֹצִיא** – למעט **אֶת הַכְּלָאִים,** שהרי היה לתורה לכתוב 'שה כשבים ועזים', וממה שכתבה 'שה כשבים ושה עזים' משמע שאינו נקרא שה אלא אם כן אביו ואמו מאותו מין, כגון ששניהם עזים או שניהם כבשים, אבל כאשר אינם מאותו מין, כגון שאביו עז ואמו שה, והיינו בהמת כלאים, אינו נקרא שה. ואם כן גם לגבי איסור אותו ואת בנו שנאמר בו 'שה', יש למעט כלאים.

מתרצת הגמרא: **אָמַר קְרָא** לגבי אותו ואת בנו, 'שור **אוֹ** שה', ולא 'שור ושה', מילת 'או' באה **לְרַבּוֹת אֶת הַכְּלָאִים.** ואם כן מיושבות שתי הקושיות שהקשתה הגמרא, משום שיש ריבוי מיוחד המלמדנו שאיסור אותו ואת בנו נוהג גם בכלאים.

הגמרא דנה בריבוי זה האמור באותו ואת בנו. מקשה הגמרא: כיצד אפשר לרבות כלאים מ'או', **הַאי 'אוֹ' מִיבְּעֵי לֵיהּ** – והרי מילת 'או' שב'שור או שה' נצרכת כדי **לְחַלֵּק** את האיסור, וללמדנו שחייבים אף כאשר שוחט רק אחד מהם ובנו, **דְּסַלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא** – שהיה עולה בדעתך **שַׁעַד דְּשָׁחֵיט** ביום אחד גם **שׁוֹר וּבְנוֹ** וגם **שֶׂה וּבְנוֹ, לֹא מִיחַיֵּיב** משום אותו ואת בנו, **קָא מַשְׁמַע לָן** – לכן הוצרכה התורה לכתוב 'או', כדי **לְחַלֵּק** את האיסור ולומר שחייב גם כאשר שוחט רק שור ובנו או רק שה ובנו.

מתרצת הגמרא: דין זה אינו נלמד מ'או', אלא **מִ'בְּנוֹ' נַפְקָא** – נלמד ממה שנאמר 'ובנו' בלשון יחיד, משמע שגם כאשר שחט רק בנו של אחד מהם, חייב.

שבה הגמרא ומקשה: כיצד אפשר לרבות כלאים מ'או', **וְהרי אַכַּתִּי מִיבְּעֵי לֵיהּ** – עדיין הוא נצרך **לְכַדְתַנְיָא** בברייתא, **אִילּוּ** היה **נֶאֱמַר 'שׁוֹר וְשֶׂה וּבְנוֹ', הָיִיתִי אוֹמֵר** שאינו חייב משום אותו ואת בנו **עַד שֶׁיִּשְׁחוֹט** גם **שׁוֹר וְגם שֶׂה, וּבְנוֹ** של אחד מהם ביום אחד, **תַּלְמוּד לוֹמַר, 'שׁוֹר אוֹ שֶׂה אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ',** שחייב גם כאשר שחט רק שור ובנו או שה ובנו. מדייקת הגמרא: **מַאי לָאו מֵ'אוֹ' נַפְקָא לֵיהּ** – האם אין הברייתא לומדת דין זה ממה שנאמר 'או'. ואם כן קשה כיצד אפשר לרבות כלאים מ'או', הרי הוא נצרך לדרשה זו.

מתרצת הגמרא: **לֹא** – אין הברייתא לומדת דין זה מ'או', אלא **מִמָּה** שנאמר **'אוֹתוֹ** ואת בנו' בלשון יחיד, משמע שחייב גם כאשר שוחט רק בנו של אחד מהם. ואם כן 'או' מיותר, וניתן לרבות ממנו כלאים.

מקשה הגמרא: **הָנִיחָא לְרַבָּנָן דִּמְיַיתֵּר לְהוּ 'אוֹתוֹ'** – לפי חכמים הסוברים ש'אותו' מיותר, ולכן אפשר ללמוד ממנו שחייב גם כאשר שוחט רק בנו של אחד מהם. **אֶלָּא לַחֲנַנְיָה דְּלֹא מְיַיתֵּר לֵיהּ 'אוֹתוֹ'** משום שנצרך לדרשה אחרת, **לְחַלֵּק מְנָא לֵיהּ** – מנין לומדים שאיסור אותו ואת בנו נוהג גם כאשר שוחט רק בנו של אחד מהם.

מתרצת הגמרא: חנניה סובר שכדי **לְחַלֵּק** ולומר שכוונת הפסוק לחייב גם כאשר שוחט רק בנו של אחד מהם, **לֹא צָרִיךְ קְרָא** – פסוק מיוחד כדי לדרוש כן, משום **דְּסָבַר לֵהּ כְּרַבִּי יוֹנָתָן** הסובר שבכל מקום שנכתבו בפסוק שני דברים ולא נאמר ביניהם 'או', משמעות הפסוק היא כאילו נכתב 'או', והכוונה היא או זה או זה.

הגמרא מביאה את הברייתא שהובאה בה דעת רבי יונתן: **דְּתַנְיָא** בברייתא, נאמר בתורה (ויקרא כ ט) לגבי מקלל אביו ואמו, **'אִישׁ אֲשֶׁר יְקַלֵּל אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ** מוֹת יוּמָת'. ובפשטות מכיון שנאמר 'ואת אמו' עם וא"ו החיבור, **אֵין לִי** לחייבו **אֶלָּא** כאשר קילל את **אָבִיו וְאִמּוֹ** יחד, אבל אם קילל את **אָבִיו שֶׁלֹּא אִמּוֹ** – ולא קילל את אמו, **וְכֵן** אם קילל את **אִמּוֹ שֶׁלֹּא אָבִיו** – ולא קילל את אביו, **מִנַּיִן** שחייב. **תַּלְמוּד לוֹמַר** בסיום הפסוק **'אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל',** כאן נכתבה קללה בסמיכות לאמו, ובתחילת הפסוק 'אִישׁ אֲשֶׁר יְקַלֵּל אֶת אָבִיו' נכתבה קללה סמוך לאביו, להשמיענו שבין אם רק את **אָבִיו** קִלֵּל, ובין אם רק את **אִמּוֹ** קִלֵּל, חייב, **דִּבְרֵי רַבִּי יְאוֹשִׁיָּה. רַבִּי יוֹנָתָן אוֹמֵר,** גם כשנאמר "אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ", **מַשְׁמַע** שחייב אם קילל את **שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד, וּמַשְׁמַע** גם שחייב אם קילל כל **אֶחָד** מהם **בִּפְנֵי עַצְמוֹ.** ואף שנאמר 'ואת אמו' עם וא"ו החיבור, הכוונה היא גם שקילל רק את אחד מהם, **עַד שֶׁיְּפָרוֹט לְךָ הַכָּתוּב** – שתכתוב התורה בפירוש 'יַחְדָּו', ורק אז יש לומר שהכוונה היא שצריך לקלל את שניהם יחד. מכיון שהזכירה הגמרא שנחלקו חכמים וחנניה האם דורשים 'אותו' או לא, מבררת הגמרא לגבי איזה ענין נחלקו. מבררת הגמרא: **מַאי חֲנַנְיָה וּמַאי רַבָּנָן** – לגבי איזה ענין נחלקו חנניה וחכמים האם דורשים תיבת 'אותו' או לא.

מבארת הגמרא: **דְּתַנְיָא** בברייתא, איסור **אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ נוֹהֵג בִּנְקֵבוֹת** – כאשר שחט אם ובנה או בתה, **וְאֵינוֹ נוֹהֵג בִּזְכָרִים** – כאשר שחט אב ובנו או בתו, משום שאין חוששים לזרע האב, ואין הולד מתייחס אחרי אביו. אלו דברי חכמים. **וְחֲנַנְיָה אָמַר** איסור זה **נוֹהֵג בֵּין בִּזְכָרִים וּבֵין בִּנְקֵבוֹת** – בין כאשר שחט את האם ובין כאשר שחט את האב, משום שחוששים לזרע האב, והולד מתייחס אחריו.

מבררת הגמרא: **מַאי טַעְמָא דְּרַבָּנָן** הסוברים שאיסור זה אינו נוהג כאשר שחט אב ובנו. משיבה הגמרא: משום **דְּתַנְיָא** בברייתא, **יָכוֹל** הייתי לומר **שִׁיהָא אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ נוֹהֵג בֵּין בִּזְכָרִים וּבֵין בִּנְקֵבוֹת** – בין כאשר שחט את האב ובין כאשר שחט את האם. דוחה הברייתא: **וְדִין הוּא** – יש ללמוד בבנין אב משילוח הקן שאין הדין כן, שכן **חַיֵּיב כָּאן** – באותו ואת בנו שלא לשחטם ביום אחד, **וְחַיֵּיב בְּאֵם עַל הַבָּנִים** – לגבי שילוח הקן, שלא יקח את האם עם הבנים. ויש ללמוד **מַה כְּשֶׁחַיֵּיב בְּאֵם עַל הַבָּנִים,** היינו דווקא **בִּנְקֵבוֹת וְלֹא בִּזְכָרִים** – רק כאשר לקח האם והבנים, אך אם לקח את האב והבנים, פטור. **אַף כְּשֶׁחַיֵּיב כָּאן,** באותו ואת בנו, היינו דווקא **בִּנְקֵבוֹת וְלֹא בִּזְכָרִים** – כששחט את האם ולא כאשר שחט את האב.

שואלת הברייתא: **לֹא** – אין ללמוד איסור אותו ואת בנו משילוח הקן, **שֶׁאִם אָמַרְתָּ בְּאֵם עַל הַבָּנִים** שנוהג רק באם ולא באב, היינו דווקא שם שאיסורו קל, **שֶׁכֵּן לֹא עָשָׂה בָּהּ** הכתוב **מְזוּמָּן כְּשֶׁאֵינוֹ מְזוּמָּן** – שהרי דין זה שייך רק כאשר מצא קן בדרך מקרה, אך בקן שמזומן לפניו, כגון קן של עוף הגדל אצלו, פטור משילוח, האם **תֹּאמַר** שהוא הדין אף **בְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ** שאיסורו חמור יותר, **שֶׁכֵּן עָשָׂה בּוֹ** הכתוב **מְזוּמָּן כְּשֶׁאֵינוֹ מְזוּמָּן** – באיסור זה אין הבדל בין בהמות שהגיעו אליו דרך מקרה לבין בהמות שמזומנות לפניו, כגון בהמות שלו, ואם כן יש לומר שנוהג בין באם ובין באב. משיבה הברייתא: **תַּלְמוּד לוֹמַר 'אוֹתוֹ'** בלשון יחיד, שאיסור זה נוהג רק **בְּאֶחָד וְלֹא בִּשְׁנַיִם,** דהיינו או באב או באם. **וְאַחַר שֶׁחִלֵּק הַכָּתוּב** שהאיסור נוהג רק באחד מהם, **זָכִיתִי לָדִין** – אני רשאי ללמוד באיזה מהם נאמר האיסור, על ידי בנין אב משילוח הקן, שכן **חַיֵּיב כָּאן,** באותו ואת בנו, **וְחַיֵּיב בְּאֵם עַל הַבָּנִים,** ויש ללמוד, **מַה כְּשֶׁחַיֵּיב בְּאֵם עַל הַבָּנִים,** היינו דווקא **בִּנְקֵבוֹת וְלֹא בִּזְכָרִים** – כשלקח את האם והבנים, ולא כשלקח את האב והבנים, **אַף כְּשֶׁחַיֵּיב כָּאן,** היינו דווקא **בִּנְקֵבוֹת וְלֹא בִּזְכָרִים** – כששחט את האם ולא את האב.

הברייתא מביאה טעם אחר בדברי חכמים. מוסיפה הברייתא: **וְאִם נַפְשְׁךָ לוֹמַר** – ואם תרצה להשיב ולדחות לימוד זה, יש לומר טעם אחר בדברי חכמים הסוברים שאיסור אותו ואת בנו אינו נוהג כאשר שחט את האב, משום שנאמר 'אותו ואת **בְּנוֹ',** משמע שמדובר על מי שנראה לו כבן, כלומר **מִי שֶׁבְּנוֹ כָּרוּךְ אַחֲרָיו** – דבוק אליו ורגיל תמיד ללכת אחריו, והיינו האם, משום שהולד רגיל ללכת אחר אמו, **יָצָא זָכָר** – למעט האב, **שֶׁאֵין בְּנוֹ כָּרוּךְ אַחֲרָיו** – שאין הולד רגיל ללכת אחריו.

הברייתא הזכירה שאפשר להשיב ולדחות את הלימוד משילוח הקן, מבררת הגמרא באיזה אופן אפשר לדחות את הלימוד: **מַה אִם נַפְשְׁךָ לוֹמַר** – איזו תשובה אפשר להשיב ולדחות את הלימוד משילוח הקן. משיבה הגמרא: הכוונה היא, **וְכִי תֵּימָא** שממה שנאמר 'אוֹתוֹ', **זָכָר מַשְׁמַע,** ואם כן יש לומר שאיסור זה ינהג רק אם שחט את האב ולא את האם, ולא נלמד משילוח הקן שנוהג רק באם, מכל מקום יש ללמוד את הטעם לדברי חכמים ממקום אחר, **הֲרֵי הוּא אוֹמֵר 'בְּנוֹ',** משמע שמדובר על **מִי שֶׁבְּנוֹ כָּרוּךְ אַחֲרָיו,** דהיינו האם, **יָצָא זָכָר** – למעט האב, **שֶׁאֵין בְּנוֹ כָּרוּךְ אַחֲרָיו.**

הגמרא מבארת מהו טעמו של חנניה הסובר שאיסור זה נוהג אף בזכרים. מבררת הגמרא: **וְלַחֲנַנְיָה,** הרי נאמר בפסוק 'בנו', אם כן משמע שאיסור זה נוהג רק במי שבנו כרוך אחריו, והיינו האם, ומדוע סובר שנוהג אף בזכרים. מבארת הגמרא: מכיון **שכְּתִיב 'אוֹתוֹ', דְּמַשְׁמַע** שמדובר **בזָכָר, וּכְתִיב** גם **'בְּנוֹ',** שהכוונה **לִמִי שֶׁבְּנוֹ כָּרוּךְ אַחֲרָיו, דְּמַשְׁמַע נְקֵבָה. הִלְכָּךְ** – מכיון שבפסוקים יש משמעות גם לזכר וגם לנקבה, יש לומר שאיסור זה **נוֹהֵג בֵּין בְּזָכָרִים וּבֵין בְּנְקֵבוֹת.**

הגמרא מביאה פסק הלכה לגבי מחלוקת חכמים וחנניה: **אָמַר רַב הוּנָא בַּר חִיָּיא אָמַר שְׁמוּאֵל, הִלְכְּתָא כַּחֲנַנְיָה** הסובר שאיסור אותו ואת בנו נוהג אף בזכרים, משום שחרושים לזרע האב.

הגמרא מבארת ששמואל פסק את ההלכה, כשיטתו במקום אחר: **וְאַדְּרָא שְׁמוּאֵל לְטַעֲמֵיהּ** – ושמואל הולך לשיטתו במקום אחר, **דְּתָנֵן** במשנה (כלאים פ"ח מ"ד) לגבי איסור כלאים, **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר,** כל **הַנּוֹלָדִים מִן הַסּוּס** – שאמם סוס, **אַף עַל פִּי שֶׁאֲבִיהֶן חֲמוֹר, מוּתָּרִין זֶה בָּזֶה,** כלומר פרד שאמו סוס ואביו חמור, מותר בפרדה שאמה סוס ואביה חמור, ואין בהם משום כלאים. משום שבין אם חרושים לזרע האב ובין אם אין חרושים, הרי הם מאותו מין. שכן אם חרושים לזרע האב, הרי יש בהם צד חמור וצד סוס, ונחשבים אותו מין. ואם אין חרושים לזרע האב, הרי הם מתייחסים רק אחרי האם, ושניהם סוסים גמורים. **אֲבָל הַנּוֹלָדִין מִן הַחֲמוֹר** – האתון, ואביהם סוס, **עַם הַנּוֹלָדִין מִן הַסּוּס** – שאמם סוס ואביהם חמור, **אֲסוּרִין** זה בזה, שאולי אין חרושים לזרע האב, והם מתייחסים רק אחרי האם, אם כן נמצא שזה כולו חמור וזה כולו סוס, ואסורים משום כלאים.

וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, זוֹ דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר, אֵין חוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב. אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים, כָּל מִינֵי פְּרִדּוֹת אַחַת הֵן, מאחר שיש בשניהם צד סוס וחמור, ולכן גם פרד שאמו אתון ואביו סוס מותר בפרדה שאמה סוס ואביה חמור, וכן להיפך, משום שנחשבים למין אחד. מברר שמואל: **מַאן חֲכָמִים** הסוברים שכל הפרדות נחשבות למין אחד. ומבאר: **חֲנַנְיָה הוּא, דְּאָמַר חוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב,** והבהמות מתייחסות גם אחרי אימן וגם אחרי אביהן, **וְאִם כֵּן הַאי בַּר סוּסְיָא וְחַמְרָא, וְהַאי בַּר חַמְרָא וְסוּסְיָא** – זה שאביו סוס ואמו אתון, נחשב בן סוס וחמור, וזו שאביה חמור ואמה סוס, נחשבת בת סוס וחמור. הרי **שכּוּלְּהוּ חָדָא מִינָא נִינְהוּ** – כולם נחשבים בני אותו מין, ולכן מותרים זה בזה, ואין בהם משום כלאים. ומכיון ששמואל שונה את דברי חנניה בשם חכמים, משמע שסובר שהלכה כמותו.

הגמרא מביאה ספק בדברי רבי יהודה שאמר אין חרושים לזרע האב: **אִיבַּעְיָא לְהוּ, (מי פשיט)** האם **[מִיפְּשַׁט פְּשִׁיטָא] לֵיהּ** – פשוט **לְרַבִּי יְהוּדָה הַדִּין דְּאֵין חוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב, אוֹ דִּלְמָא סַפּוּקֵי מְסַפְּקָא לֵיהּ** – מסתפק רבי יהודה בדין זה.

מבררת הגמרא: **לְמַאי נַפְקָא מִינָּהּ** – איזה דין יוצא להלכה מספק זה. משיבה הגמרא: **לְמִישְׁרָא פְּרִי עִם הָאֵם** – להתיר פרד במין אמו, [כגון פרד שאמו סוס ואביו חמור, להתירו בסוס נקבה]. ואלו הם צדדי הספק, **אִי אָמְרַתְּ מִיפְּשַׁט פְּשִׁיטָא לֵיהּ** – אם אמרת שפשוט לרבי יהודה שאין חרושים לזרע האב, אם כן **פְּרִי עִם הָאֵם שְׁרֵי** – הפרד יהיה מותר בסוס נקבה, משום שהוא מתייחס רק אחרי אמו, ונחשב סוס. **(אלא אי)** [**וְאִי**] **אָמְרַתְּ סַפּוּקֵי מְסַפְּקָא לֵיהּ** – אך אם אמרת שרבי יהודה מסתפק אם חרושים לזרע האב או לא, אם כן **פְּרִי עִם הָאֵם אָסוּר** – הפרד יהיה אסור בסוס נקבה, משום שאולי חרושים לזרע האב, ויש בו גם צד חמור. **מַאי** – מה סובר רבי יהודה.

הגמרא פושטת מדברי רבי יהודה במשנה שהובאה לעיל: **תָּא שְׁמַע, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, כָּל הַנּוֹלָדִים מִן הַסּוּס** – שאמם סוס, **אַף עַל פִּי שֶׁאֲבִיהֶן חֲמוֹר, מוּתָּרִין זֶה בָּזֶה.** מברר הגמרא: **הֵיכִי דָּמֵי, אִילֵּימָא דַּאֲבוּהַּ דְּהַאי חֲמוֹר וַאֲבוּהַּ דְּהַאי חֲמוֹר** – אם נאמר שאביו של זה חמור ואביו של זה חמור, **צְרִיכָא לְמֵימַר** – וכי צריך לחדש שמותרים זה בזה, הרי שניהם מאותו מין, אמם סוס ואביהם חמור. **אֶלָּא לָאו דַּאֲבוּהַּ דְּהַאי סוּס וַאֲבוּהַּ דְּהַאי חֲמוֹר** – אלא ודאי מדובר שאביו של אחד מהם סוס, כלומר שהוא סוס גמור מאביו ואמו, ואביו של אחד מהם חמור, כלומר שהוא פרד, **וְקָתָנֵי שְׁמוּתָּרִים זֶה עִם זֶה,** והיינו שמותר להרביע סוס גמור על פרד בן סוס נקבה, **אַלְמָא מִיפְּשַׁט פְּשִׁיטָא לֵיהּ** – מוכח שפשוט לרבי יהודה שאין חרושים לזרע האב, משום שאם יש צד שחרושים לזרע האב, אם כן הרי אביו של אחד סוס ואביו של אחד חמור, ואין מינם שוה, והיה צריך לאסור אותם זה בזה. דוחה הגמרא: **לֹא** מדובר שאביו של אחד סוס ואביו של אחד חמור, אלא **לְעוֹלָם** מדובר **דַּאֲבוּהַּ דְּהַאי חֲמוֹר וַאֲבוּהַּ דְּהַאי חֲמוֹר** – שאבי שניהם הוא חמור, **וּדְקָאָמְרַתְּ צְרִיכָא לְמֵימַר** – ומה שהקשית שאם כן מדוע נצרך לומר שמותרים זה בזה, הרי הם מין אחד, יש לבאר שהוצרך לומר כן, **מַהוּ דְּתֵימָא** – שמא תאמר שמכיון ששניהם באו מסוס וחמור יש בכל אחד מהם צד סוס וצד חמור, ואם כן **אָתֵי** – בא **צַד דְּסוּס** שיש בו, **וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בְּצַד חֲמוֹר** שיש בחבירו, **וְצַד הַחֲמוֹר** שיש בו, **מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּצַד הַסּוּס** שיש בחבירו, והרי זה אסור משום כלאים, **קָא מַשְׁמַע לָן** רבי יהודה, שאין הדין כן אלא מותרים זה בזה משום שאין כאן צד סוס בפני עצמו וצד חמור בפני עצמו שמשתמשים זה בזה, אלא הוא מין בפני עצמו כעין סוס וחמור יחד.

הגמרא פושטת מדברי רבי יהודה בברייתא אחרת: **תָּא שְׁמַע** ממה ששנינו בברייתא, **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, פִּרְדָּה שֶׁתָּבְעָה** ורוצה **לְהִזְדַּווֵּג, אֵין מַרְבִּיעִין עָלֶיהָ לֹא סוּס וְלֹא חֲמוֹר, אֶלָּא מִינָּהּ,** כלומר פרד. מוכיחה הגמרא: **וְאִי אָמְרַתְּ מִפְּשַׁט פְּשִׁיטָא לֵיהּ** – ואם אמרת שפשוט לרבי יהודה שאין חרושים לזרע האב, מדוע מותר להרביע עליה רק פרד, **לִרְבַּע עָלָהּ מִינָא דְּאִמָּהּ** – ירביע עליה ממין אמה, כגון אם אמה סוס, ירביע עליה סוס, משום שאין חרושים לזרע האב. וממה ששנינו שמותרת רק בפרד, מוכח שרבי יהודה מסתפק אם חרושים לזרע האב, ולכן אסורה במין אמה, כי שמא חרושים לזרע האב והוא ממין אחר. דוחה הגמרא: מדובר **דְּלָא יַדְּעִינָן מִינָא דְּאִמָּהּ מַאי נִיהוּ** – שאין יודעים מה הוא מין אמה, וניתן לומר שהיה פשוט לרבי יהודה שאין חרושים לזרע האב, ואכן אם יודעים את מין אמה יהיה מותר להרביע עליה גם סוס.

שואלת הגמרא: **וְהָא אֶלָּא מִינָּהּ קָתָנֵי** – והרי שנינו שמותרת בפרד כמותה, ואם כן משמע שיודעים מה היה מינה של אמה, שאם לא כן, במה היא מותרת, הרי רבי יהודה סובר שאם אמה סוס, אסורה בפרד שאמו אתון וכן להיפך. מיישבת הגמרא: **הָכִי קָאָמַר** רבי יהודה, **אֵין מַרְבִּיעִין עָלֶיהָ לֹא מִין סוּס,** כלומר בין סוס גמור ובין פרד בן סוס, **וְלֹא מִין חֲמוֹר,** כלומר, בין חמור גמור ובין פרד בן חמור, **לְפִי שֶׁאֵין יוֹדְעִין בְּמִינָהּ** – מה הוא מין אמה. ואם כן מיושבת דחיית הגמרא, שמדובר שלא יודעים מה הוא מין אמה, ואין להביא מהברייתא ראיה שפשוט לרבי יהודה שאין חרושים לזרע האב.

שואלת הגמרא: כיצד אפשר להעמיד את הברייתא שמדובר שלא יודעים מה היה מין אמה, **וְלִיבְּדוֹק בְּסִימָנִין** – יבדוק בסימנים המיוחדים שיש לכל בעל חיים, שעל פיהם ניתן לדעת מה הוא מין אמה.

הגמרא מביאה סימנים שאמרו האמוראים: **דְּאָמַר אַבַּיֵי, אִם עֲבִי קָלֵיהּ** – קולו עבה, מוכח שהוא **בַּר חַמְרָא** – בן אתון, ואם **צְנִיף קָלֵיהּ** – קולו צלול, הוא **בַּר סוּסְיָא** – בן סוס נקבה. **וְכֵן שִׁנְּנוּ שֶׁאָמַר רַב פַּפָּא,** אם **רַבְרְבָן אוּדְנֵיהּ** – אזניו גדולות **וְזוּטְרָא גְּנוּבְתֵּיהּ** – וזנבו קטן, מוכח שהוא **בַּר חַמְרָא** – בן אתון, ואם **זוּטְרָן אוּדְנֵיהּ** – אזניו קטנות **וְרַבָּה גְּנוּבְתֵּיהּ** – וזנבו גדול, מוכח שהוא **בַּר סוּסְיָא** – בן סוס נקבה.

משיבה הגמרא: **הָכָא בְּמַאי עָסְקִינָן, בְּפִרְדָּה אִלֶּמֶת** – שאינה יכולה להוציא קול, ולכן אי אפשר לבדוק בקולה. **וְגִידֶּמֶת** – ושאין לה זנב ואוזנים, ולכן אי אפשר לבדוק בהם.

מבררת הגמרא: **מַאי הֲוֵי עָלָהּ** – מהי ההכרעה בספק זה בדברי רבי יהודה. משיבה הגמרא: **תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, הַכֹּל מוֹדִין בִּפְרִי** – בפרד **עַם** מין **הָאֵם, שֶׁאָסוּר** להרביעו עם מין אמו [כגון פרד שאמו סוס ואביו חמור, שאסור בסוס נקבה].

המשך בעמוד קמז

רש"י

ואזדא שמואל לטעמיה — דאית ליה חרשישין בבהמות לזרע האב. הנולדין מן הסוס — נקבה. **אף על פי שאביהן חמור מותרין** — פרד זכר בן סוס נקבה, עם פרדה נקבה בת סוס נקבה. ולא אמרינן: אתי צד סוס ומשתמש בצד חמור, שצד סוס וחמור יש בשניהם. להא לא חיישינן, ממה נפשך: אי שבשניהם יש צד סוס וחמור, ואי אין חרשישין — הרי כולן מין סוס. **אבל** — פרדים הנולדים מן הסוס נקבה — אסורים עם פרדים הנולדין מן החמור נקבה. דשמא אין חרשישין לזרע האב, והוי האי כוליה סוס והאי כוליה חמור. **זו דברי רבי יהודה** — דאמר (שמא) אין חרשישין, לפיכך אסורים. **אבל חכמים אומרים** — כולן מותרים, שבשניהם יש שני צדדין. ומדקרי שמואל לחנניה בלשון "חכמים" — שמע מינה סבירא ליה דהלכתא כחנניה. **מיפשט פשיטא ליה** — ומשום הכי אסר. **או ספוקי מספקא ליה** — ומשום הכי אסר. **נפקא מיניה למישרי פרי עם האם** — פרד בן סוס נקבה, להרביע על סוס נקבה. **פרי עם האם אסור** — משום דלמא חרשיש. **אלא לאו דאבוה דהאי סוס ואבוה דהאי חמור** — והכי קאמר רבי יהודה, דמרביעים סוס גמור על פרד בן סוסיא. ומאי "שאביהן חמור" — אביו של פרד קאמר. **לא לעולם** — אימא לך ספוקי מספקא ליה. ומשום הכי הנולדים מן הסוס ומן החמור מותרין זה בזה — כדפרישית לעיל ממה נפשך. **מהו דתימא אתי צד סוס וכו'** — מהו דתימא: ליתסרו הנולדים מן הסוס או מן החמור נמי זה עם זה, משום דדלמא חיישינן לזרע (האם) [והאב], ואתי צד סוס וכו'. **קא משמע לן** — דהא לא אמרינן, שאין כאן צד סוס מיוחד וצד חמור מיוחד. הילכך אין מזכירין כאן צדדים, דהא מבלבל זרעיה, ומינא באפי נפשיה הוא דמקרי, והוא מין בפני עצמו מעין סוס וחמור. **אלא מינה** — פרד. **והא אלא מינה קתני** — ואי לא ידעינן אי בת סוסיא ואי בת חמורה, מאי פרד מרבעינן עלה? האמר רבי יהודה: הנולדים מן הסוסיא — אסורין בנולדין מן החמורה! **לא מין סוס** — לא סוס גמור ולא פרד בן סוסיא. **אלא מינה** — כלומר, עד שיודע לך מאיזה מין הוא. **בר חמרא** — אמו היתה חמורה. **צניף** — צלול, והוא לשון צעקת הסוס. **גנובתיה** = זנבו. **גידמת** — מזנב ומאזנים. **בריספק** — עֲגָלָה שהיה רוכב בה. דדמיין להדדי — באזנים ובזנב, משום מנהיג בכלאים. **קסבר אין חרשישין** — והוי כלאים בני החמורה ובני הסוסיא. דאי חרשישין — כולן שוין, שבכולן יש שני צדדים.

וסימנין

וְלַחֲנַנְיָה, כְּתִיב "אוֹתוֹ" - דְּמַשְׁמַע זָכָר, וּכְתִיב "בְּנוֹ" - מִי שֶׁבְּנוֹ כָּרוּךְ אַחֲרָיו, דְּמַשְׁמַע נְקֵבָה, הִלְכָּךְ נוֹהֵג בֵּין בִּזְכָרִים בֵּין בִּנְקֵבוֹת. אָמַר רַב הוּנָא בַּר חִיָּיא אָמַר שְׁמוּאֵל: הִלְכְתָא כַּחֲנַנְיָה. וְאָזְדָא שְׁמוּאֵל לְטַעְמֵיהּ. דְּתַנָּן, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַנּוֹלָדִים מִן הַסּוּס, אַף עַל פִּי שֶׁאֲבִיהֶן חֲמוֹר - מוּתָּרִין זֶה בָּזֶה, אֲבָל הַנּוֹלָדִין מִן הַחֲמוֹר עִם הַנּוֹלָדִין מִן הַסּוּס - אֲסוּרִין; וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: זוֹ דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה, דְּאָמַר: אֵין חוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב, אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים: כָּל מִינֵי פְּרָדוֹת אַחַת הֵן. מַאן חֲכָמִים - חֲנַנְיָה הוּא, דְּאָמַר: חוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב, וְהַאי בַּר סוּסְיָא וַחֲמָרָא, וְהַאי בַּר חֲמָרָא וְסוּסְיָא - כּוּלְּהוּ חָדָא מִינָא נִינְהוּ. אִיבַּעְיָא לְהוּ: מִי פְּשִׁיט לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה דְּאֵין חוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב, אוֹ דִּלְמָא סַפּוּקֵי מְסַפְּקָא לֵיהּ? לְמַאי נָפְקָא מִינָּהּ - לְמִישְׁרָא פְּרִי עִם הָאֵם; אִי אָמְרַתְּ: מִיפְּשָׁט פְּשִׁיטָא לֵיהּ - פְּרִי עִם הָאֵם שָׁרֵי; אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ: סַפּוּקֵי מְסַפְּקָא לֵיהּ - פְּרִי עִם הָאֵם אָסוּר. מַאי? תָּא שְׁמַע, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל הַנּוֹלָדִים מִן הַסּוּס, אַף עַל פִּי שֶׁאֲבִיהֶן חֲמוֹר - מוּתָּרִין זֶה בָּזֶה; הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵימָא דַּאֲבוּהּ דְּהַאי חֲמוֹר, וַאֲבוּהּ דְּהַאי חֲמוֹר, צְרִיכָא לְמֵימַר? אֶלָּא לָאו, דַּאֲבוּהּ דְּהַאי - סוּס, וַאֲבוּהּ דְּהַאי - חֲמוֹר; וְקָתָנֵי: מוּתָּרִים זֶה עִם זֶה, אַלְמָא: מִיפְּשָׁט פְּשִׁיטָא לֵיהּ! - לָא, לְעוֹלָם דַּאֲבוּהּ דְּהַאי חֲמוֹר, וַאֲבוּהּ דְּהַאי חֲמוֹר. וּדְקָאַמְרַתְּ: צְרִיכָא לְמֵימַר? מַהוּ דְּתֵימָא: אָתֵי צַד דְּסוּס מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּצַד חֲמוֹר, וְצַד חֲמוֹר מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּצַד סוּס, קָא מַשְׁמַע לָן. תָּא שְׁמַע, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: פִּרְדָּה שֶׁתָּבְעָה - אֵין מַרְבִּיעִין עָלֶיהָ לֹא סוּס וְלֹא חֲמוֹר, אֶלָּא מִינָהּ; וְאִי אָמְרַתְּ: מִפְּשַׁט פְּשִׁיטָא לֵיהּ - לַרְבַּע עָלָהּ מִינָא דְּאִמָּהּ! - דִּלְמָא יָדְעִינַן מִינָא דְּאִמָּהּ מַאי נִיהוּ. - וְהָא "אֶלָּא מִינָהּ" קָתָנֵי! - הָכִי קָאָמַר: אֵין מַרְבִּיעִין עָלֶיהָ לֹא מִין סוּס וְלֹא מִין חֲמוֹר, לְפִי שֶׁאֵין יוֹדְעִין בְּמִינָהּ. וְלִיבְדּוֹק בְּסִימָנִין, דְּאָמַר אַבָּיֵי: עֲבֵי קָלֵיהּ - בַּר חֲמָרָא, צָנִיף קָלֵיהּ - בַּר סוּסְיָא; וְאָמַר רַב פַּפָּא: רַבְרְבָן אוּדְנֵיהּ וְזוּטְרָא גְּנוּבְתֵּיהּ - בַּר חֲמָרָא, זוּטְרָן אוּדְנֵיהּ וְרַבָּה גְּנוּבְתֵּיהּ - בַּר סוּסְיָא! - הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן - בְּאִלֶּמֶת וְגִידֶּמֶת. מַאי הֲוֵי עָלָהּ? תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: הַכֹּל מוֹדִין בִּפְרִי עִם הָאֵם שֶׁאָסוּר; שְׁמַע מִינָּהּ - סַפּוּקֵי מְסַפְּקָא לֵיהּ, שְׁמַע מִינָּהּ. אָמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא לְשַׁמָּעֵיהּ: אִי מְעַיֵּילַת לִי כּוֹדְנֵיָיתָא בְּרִיסְפַּק - עַיֵּין לְהָנָךְ דְּדָמְיָין לַהֲדָדֵי, וְעַיֵּיל לִי. אַלְמָא קָסְבַר: אֵין חוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב,

וסימנין

תוספות

ולחנניה כתיב אותו וכתיב בנו — ואם תאמר: ולשתוק מ"אותו" ומ"בנו", ולכתוב "בן"? ויש לומר: דלא מדכתיב "את בנו" ולא כתיב "בן" קדרישא, אלא "בן" נמי משמע דכרוך אחריו. **מהו** דתימא אתי צד סוס ומשתמש בו' קא משמע לן — לא דמי לחציו עבד וחציו בן חורין (חגיגה ב,ב) דאסור בחציה שפחה וחציה בת חורין, משום דאתי צד עבדות ומשמש בצד חירות. דהכא כלאים אמר רחמנא — דוקא תרי מיני, וכל פרדות הבאין מסוס וחמור — מין אחד הוא. הרבעת פרד אם חרשישים או אין חרשישים לזרע האב

עייל לי הנך דדמיין להדדי — משמע דרבי אבא סבר כרבי יהודה, וכן אביי דאמר: עבי קליה בר חמרא, וכן רב פפא דאמר: רברבן אודניה וזוטרא גנובתיה בר חמרא — כולהו סבירא להו כרבי יהודה. ובפרק שני "דייני גזרות" (כתובות קיא,ב) אמרינן: הלכה כרבי יהודה בפרדות. "ושור או שה" דאותו ואת בנו מתרגמינן: "תורתא או שיתא" (ויקרא כב) — משמע דאין נוהג בזכרים, והיינו דלא כחנניה. ומידהו, שמואל פסק כחנניה. ועוד, דסתם מתניתין דסוף פרק "אלו מומין" (בכורות מה,ב): אלו כשרים באדם ופסולים בבהמה, אותו ואת בנו — מוקי לה התם כחנניה. ועוד, דחנניה כרבי יונתן. ובפרק "השואל" (בבא מציעא צה,ב) אמר דאביי סבר לה כרבי יאשיה ורבא סבר לה כרבי יונתן, וקיימא לן כרבא לגבי דאביי. ומידהו, אפילו קיימא לן כרבי יהודה בפרדות, כדפסיק בסוף פרק בתרא דכתובות (קיא,ב) — אין להתיר אותו ואת בנו בזכרים, דהא מסקינן הכא דרבי יהודה ספוקי מספקא ליה. ואם תאמר: דמסקינן בשמעתין בסמוך, דבין לרבי אליעזר ובין לרבנן, ספוקי מספקא להו אי חרשישין לזרע האב אי לאו. ואמאי מספקא להו? והא אמרינן לקמן בפרק "הזורע" (קלב,א) גבי מתנות: לרבי אליעזר מבעי ליה אם "שור אם שה" לחלק, ורבנן נפקא להו לחלק "מאת זובחי הזבח". ולרבי אליעזר "מאת זובחי הזבח" אתא לכדרבא, דהדין עם הטבח. ואם כן, מדבעי להו קרא לחלק — מכלל דאין חרשישין לזרע האב, כדמשמע לעיל! ויש לומר: דודאי אי חרשישין לזרע האב — לא צריך קרא לחלק. אבל משום דמספקא להו שמא אין חרשישין, קבעי קרא לחלק, משום דילמא אין חרשישין, ואתא קרא לחלק. ואי חרשישין, לרבנן אתא קרא ד"מאת זובחי הזבח" לכדרבא דהדין עם הטבח. ולרבי אליעזר אתא "אם שה" לחייב במתנות כדדרשי רבנן. ומשום דמספקא ליה לרבי אליעזר אי אתא לחלק או לחייב במתנות — פטר רבי אליעזר, דהמוציא מחברו עליו הראיה. ואם תאמר: הא דקאמר רבי יוחנן התם, דדרשי רבנן "אם שה" לרבות את הבוי דחייב במתנות, היכי דמי? אי בצבי הבא על התיישה כדמסיק בשמעתין דבהכי פליגי, והתם נמי בריש ההוא שמעתא אמרינן הכי — אם כן סברי דחרשישין לזרע האב, ואתא קרא לרבויי דחייב בכל המתנות. דאי אין חרשישין, אם כן לא צריך רבוי. ואם כן לא צריך קרא לחלק! ונראה לפרש, דלרבי יוחנן כוי דהתם לא מיתוקם אלא בתייש הבא על הצבייה, ובין חרשישין לזרע האב ובין אין חרשישין — איצטריך קרא לחייב בכל המתנות. ואם תאמר: דמשמע התם דלא פטר רבי אליעזר אלא ממתנות וכסרי, אבל אהא דאמרו רבנן: חלבו אסור כחלב בהמה — לא פליג, מדלא קאמר נמי מותר. ואמאי? והא אפילו חרשישין לזרע האב, הא אית ליה לרבי אליעזר ד"שה" ולא מקצת שה, ואם כן תייש הבא על הצבייה לישתרי חלבו! וכי תימא, דקסבר רבי יוחנן דלרבי אליעזר נמי אמרינן "שה" ואפילו מקצת שה, אם כן אמאי פטר הכא באותו ואת בנו? ויש לומר: דסבר רבי יוחנן דפליגי הכא באותו ואת בנו למלקות, ובצבי הבא על התיישה. דלרבנן, אפילו למלקות אמרינן "שה" ואפילו מקצת שה, ורבי אליעזר פטר ממלקות, דמספקא ליה אי אמרינן "שה" ואפילו מקצת שה, אבל מודה דאיכא איסורא. אי נמי, לעולם סבירא ליה ד"שה" ואפילו מקצת שה לא אמרינן, ושאני חלב דרבי קרא, כדדרשינן בריש פרק בתרא דיומא (עד,א): "כל חלב" — לרבות כוי וחצי שיעור. ומידהו קשה: בתייש הבא על הצבייה, אמאי פטר רבי אליעזר מבכורי? והא דלמא אין חרשישין לזרע האב, והוי כולו צבי! וצריך לומר, ד"רבי אליעזר פוטר" לא קאי אלא אמתנות. וכן משמע לשון המשנה במסכת בכורים (פרק שני משנה) דתנן: רבי אליעזר פוטר, שהמוציא מחבירו עליו הראיה. וכן כתב רבינו תם בפרדות כרבי יהודה, ואותו ואת בנו נוהג בזכרים לאיסורא ולא למלקות.

אילימא

תוספות

אילימא דשחטה לה ולברה והאמר רב חסדא הכל מודים בהיא צבייה כו' — תימה: ודלמא דשחיט ליה לתייש ובנו, ופליגי אם חרשיין לזרע האב ונוהג בזכרים אי לא. והא דפליג בבוי — לאשמועינן ד"בנו" ואפילו כל דהו! **ורבי** אליעזר סבר אין חרשיין כו' — הוה מצי למימר: לכולי עלמא חרשיין, וב"שה" אפילו מקצת שה פליגי, ואפילו בצבי הבא על התיישה שילדה בת ובת ילדה בן. אלא דניחא לאוקומי פלוגתא בחרשיין לזרע האב, דמצינו פלוגתא דתנאי. אבל ב"שה" ואפילו מקצת שה — לא אשכחן פלוגתא דתנאי.

בין לרבנן בין לרבי אליעזר לשחוט וליכסי צבי ואפילו מקצת צבי — הקשה הרב רבי שמואל מורדו"ן: הא גבי מתנות, כי אמרינן "שה" ואפילו מקצת שה — לא חשיב משום הכי כולו שה להתחייב בכל המתנות. אם כן הכא נמי — לא חשיב כאילו הוא כולו דם צבי, אלא חציו. ובפרק קמא דביצה (ח,ב) אמרינן: לא כוי בלבד אמרו, אלא אפילו שחט בהמה חיה ועוף ונתערבו דמם זה בזה — אסור לכסות ביום טוב! ויש לומר, דאמרינן התם: במה דברים אמורים — בשתי דקירות, אבל בדקירה אחת — חייב לכסות. והכא נמי, כיון שכל משהו שבו חציו דם צבי — חייב לכסות.

ומדלרבנן מספקא להו מכלל דלרבי אליעזר פשיטא ליה אלא הא דתניא כו' — משמע: משום דלרבי אליעזר פשיטא ליה, קשה ליה מהך ברייתא דמתנות. ותימה: דאפילו מספקא ליה — נמי יכול להקשות, כל כמה דלא מוקמינן פלוגתייהו ב"שה" ואפילו מקצת שה!

לימא ליה אייתי ראיה — ואף על גב דרב אסי קאמר בפרק קמא דבבא קמא (ט,א) ובפרק "בית כור" (בבא בתרא קז,א) גבי אחין שחלקו, ובא בעל חוב וטרף חלקו של אחד מהם — דנוטל רביע בקרקע ורביע במעות, משום דמספקא ליה אי יורשין הוו אי לקוחות הוו, ונוטל מספיקא מחצה ממה שהיה לו ליטול, ולא מצי אמר ליה: אייתי ראיה דיורשין הוו ושקול — יש מקומות שתקנו חכמים מחמת הספק שיטול מחצה. וב"המוכר את הבית" (שם ע,א) מפורש באורך. כוי

וְסִימָנִין דְּאוֹרַיְיתָא. תָּנוּ רַבָּנַן: אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ נוֹהֵג בַּכְּלָאִים וּבַכּוֹי. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: כִּלְאַיִם הַבָּא מִן הָעֵז וּמִן הָרָחֵל - אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ נוֹהֵג בּוֹ, כּוֹי - אֵין אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ נוֹהֵג בּוֹ. אָמַר רַב חִסְדָּא: אֵיזֶהוּ כּוֹי שֶׁנֶּחֱלְקוּ בּוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וַחֲכָמִים - זֶה הַבָּא מִן הַתַּיִּשׁ וּמִן הַצְּבִיָּה. הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵימָא בְּתַיִּשׁ הַבָּא עַל הַצְּבִיָּה וְיָלְדָה, וְקָא שָׁחֵיט לָהּ וְלִבְרָהּ; וְהָאָמַר רַב חִסְדָּא: הַכֹּל מוֹדִים בְּהִיא צְבִיָּה וּבְנָהּ תַּיִּשׁ - שֶׁפָּטוּר, "שֶׁה וּבְנוֹ" אָמַר רַחֲמָנָא, וְלָא צְבִי וּבְנוֹ! אֶלָּא, בְּצְבִי הַבָּא עַל הַתְּיָישָׁה וְיָלְדָה, וְקָא שָׁחֵיט לָהּ וְלִבְרָהּ; וְהָאָמַר רַב חִסְדָּא: הַכֹּל מוֹדִים בְּהִיא תְּיָישָׁה וּבְנָהּ צְבִי - שֶׁחַיָּיב, "שֶׁה" אָמַר רַחֲמָנָא, וּבְנוֹ כָּל דְּהוּ! - לְעוֹלָם בְּתַיִּשׁ הַבָּא עַל הַצְּבִיָּה, וְיָלְדָה בַּת, וּבַת יָלְדָה בֵּן, וְקָא שָׁחֵיט לָהּ וְלִבְרָהּ; רַבָּנַן סָבְרִי: חוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב, וְ"שֶׁה" - וַאֲפִילּוּ מִקְצַת שֶׁה. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר: אֵין חוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב, וְ"שֶׁה" וַאֲפִילּוּ מִקְצַת שֶׁה - לָא אָמְרִינַן. - וְלִיפְלוֹג בְּחוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב, בִּפְלוּגְתָּא דַּחֲנַנְיָה וְרַבָּנַן! - אִי פְּלִיגִי בְּהַהִיא, הָוָה אָמִינָא: בְּהָא - אֲפִילּוּ רַבָּנַן מוֹדוּ, דְּ"שֶׁה" וַאֲפִילּוּ מִקְצַת שֶׁה - לָא אָמְרִינַן, קָא מַשְׁמַע לָן. - וְהָא דְּתָנַן: כּוֹי - אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב, וְאִם שָׁחֲטוּ - אֵין מְכַסִּין אֶת דָּמוֹ; בְּמַאי עָסְקִינַן? אִילֵימָא בְּתַיִּשׁ הַבָּא עַל הַצְּבִיָּה וְיָלְדָה, בֵּין לְרַבָּנַן בֵּין לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר - לִשְׁחוֹט וְלִיכַסֵּי, "צְבִי" - וַאֲפִילּוּ מִקְצַת צְבִי! אֶלָּא, בְּצְבִי הַבָּא עַל הַתְּיָישָׁה וְיָלְדָה, אִי לְרַבָּנַן - לִשְׁחוֹט וְלִיכַסֵּי, אִי לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר - לִשְׁחוֹט וְלָא לִיכַסֵּי! - לְעוֹלָם בְּצְבִי הַבָּא עַל הַתְּיָישָׁה, וְרַבָּנַן סְפוּקֵי מְסַפְּקָא לְהוּ, אִי חוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב אִי אֵין חוֹשְׁשִׁין. - וּמִדְּלְרַבָּנַן מְסַפְּקָא לְהוּ, לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר פְּשִׁיטָא לֵיהּ. וְהָא דְּתַנְיָא: הַזְּרוֹעַ וְהַלְּחָיַיִם וְהַקֵּבָה נוֹהֲגִים בַּכּוֹי וּבַכִּלְאַיִם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: כִּלְאַיִם הַבָּא מִן הָעֵז וּמִן הָרָחֵל - חַיָּיב בְּמַתָּנוֹת, מִן הַכּוֹי - פָּטוּר מִן הַמַּתָּנוֹת; בְּמַאי עָסְקִינַן? אִילֵימָא בְּתַיִּשׁ הַבָּא עַל הַצְּבִיָּה וְיָלְדָה; בִּשְׁלָמָא לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּפָטַר - קָסָבַר: "שֶׁה" וַאֲפִילּוּ מִקְצַת שֶׁה - לָא אָמְרִינַן. אֶלָּא לְרַבָּנַן, נְהִי דְּקָסָבְרִי: "שֶׁה"- וַאֲפִילּוּ מִקְצַת שֶׁה, בִּשְׁלָמָא פַּלְגָא לָא יָהֵיב לֵיהּ, אִידַּךְ פַּלְגָא - לֵימָא לֵיהּ: אֵייתֵי רְאָיָה דְּחוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב וּשְׁקוֹל! אֶלָּא, בְּצְבִי הַבָּא עַל הַתְּיָישָׁה וְיָלְדָה; בִּשְׁלָמָא לְרַבָּנַן, מַאי חַיָּיב - בַּחֲצִי מַתָּנוֹת, אֶלָּא לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר - לֵיחַיַּיב בְּכוּלְּהֵי מַתָּנוֹת! - לְעוֹלָם בְּצְבִי הַבָּא עַל הַתְּיָישָׁה וְיָלְדָה, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר נַמִּי סְפוּקֵי מְסַפְּקָא לֵיהּ, אִי חוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב אוֹ לָא. - וְכֵיוָן דִּלְרַבָּנַן מְסַפְּקָא לְהוּ, וּלְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְסַפְּקָא לֵיהּ, בְּמַאי פְּלִיגִי? -

ב"שה"

רש"י

וסימנין דאורייתא — מדסמיך אסימנין ושרי איסורא עלייהו, שמע מינה: הא דסמכינן אסימנין בחזרת אבדה, כדאמרינן ב"אלו מציאות" (בבא מציעא כז,א) — דאורייתא היא. דאי דרבנן, נהי דעבוד רבנן תקנתא בממונא, באיסורא מי מצו מתקני? אלא שמע מינה דאורייתא היא. והתם ב"אלו מציאות" מיבעיא לן סימנין דאורייתא או דרבנן. **כוי** — מן התייש ומן הצבייה. ואף על פי ד"שור או כשב" כתיב (ויקרא כב), ולא כתיב צבי ואיל. הכי גרסינן: רבי אליעזר אומר כלאים הבא מן העז ומן הרחל אותו ואת בנו נוהג בו, מן הכוי אין אותו ואת בנו נוהג בו. וכן הוא בתוספתא. ולא גרסינן: "מן התייש ומן הצבייה אין אותו ואת בנו נוהג בו", דאם כן, מאי אתא רב חסדא לאשמועינן? **איזהו כוי שנחלקו בו כו'** — לאפוקי ממאן דאמר (חולין פ,א): כוי בריה בפני עצמו הוא. **ובנה תייש** — שילדה מן התייש. **שה אמר רחמנא ובנו כל דהו** — על האם הקפיד שתהא בהמה, אבל על הבן לא הקפיד, ואפילו הוא חיה. **ובת ילדה בן** — האי בן לאו דוקא, דהוא הדין לבת. **חוששין לזרע האב** — ויש באם הזאת מקצת שה, ו"שה" דאמר רחמנא — אפילו במקצת שה משמע. **ורבי אליעזר סבר אין חוששין** — הלכך, שה ואפילו מקצת שה לא אמרינן, כלומר, ליכא למימר בה. **וליפלגו בחוששין בפלוגתא דחנניה** — ונימא רבי אליעזר: אינו נוהג בזכרים, ונימרו רבנן: נוהג! **הוה אמינא בהא אפילו רבנן מודו** — דאף על גב דחוששין — ליכא אלא מקצת שה, ו"שה" אפילו מקצת שה — לא אמרינן. **אין שוחטין אותו ביום טוב** — לפי שאין יכול לכסותו ולדחות יום טוב מספק אם שחטו. **לשחוט וליכסי** — דהא מצד האם הוא צבי, והכל מודים דחוששין לאם. ואי נמי חוששין לאב — מקצת צבי מידא איכא. והא אמרן דדברי הכל, כי איכא מקצת — מיחייב במצות דשייכי ביה, כיון דאמר רחמנא צבי חייב בכסוי — אפילו מקצת צבי במשמע. **אלא בצבי הבא כו'** — דלית ביה צד צבי אלא מן האב, אמאי אין שוחטין? **אי לרבנן** — דאמרי: חוששין — בר כסוי הוא. **ואי לרבי אליעזר** — בהמה גמורה היא, ואין כאן ספק. **לעולם הא בצבי הבא על התיישה** — ורבנן היא. ואף על גב דמחייבי לעיל משום חוששין לזרע האב — לאו מיפשט פשיטא להו, אלא מספקא להו. הילכך, גבי אותו ואת בנו בתייש הבא על הצבייה — לחומרא, ואמרינן: חוששין, ואיכא מקצת שה. וגבי כסוי נמי לחומרא, בצבי הבא על התיישה נמי לא ישחוט ביום טוב, שמא חוששין, ואגן צבי ואפילו מקצת צבי קים לן, וצריך כסוי, והוא אינו יכול לכסות, שמא אין חוששין, ומחלל יום טוב. ופרכינן: מדלרבנן מספקא להו, מכלל דרבי אליעזר דאמר: אין נוהג — אפילו מספקא קאמר, דפשיטא ליה דאין חוששין. והא דתניא כו'. **זרוע ולחיים וקבה** — "אם שור אם שה" כתיב בהו (דברים יח), ומשמע דאין נוהגין בחיה. **אי נימא בתייש הבא על הצבייה וילדה** — דאי אין חוששין לזרע האב, אפילו מקצת שה ליכא. **בשלמא לרבי אליעזר דפטר קסבר שה ואפילו מקצת שה לא אמרינן** — ביה בהאי, כדאמרן, דפשיטא ליה דאין חוששין לזרע האב, הילכך אפילו מקצתו ליכא. **אלא לרבנן נהי נמי דקסברי שה ואפילו מקצת שה** — אמרינן, היכא דצד שיות מן האם. מיהו, הכא דאין צד שיות אלא מן האב, ואוקימנא דלרבנן מספקא להו אי חוששין אי לא. **בשלמא פלגא לא יהיב ליה** — גרסינן. כלומר, בשלמא פלגא דמתנות לא פרכינן עלייהו מידי, דודאי פשיטא ליה דלא יהיב ליה. דאי נמי חוששין, ושה ואפילו מקצת שה — לא מיחייב אלא פלגא דצד שיות. דכיון דאפשר למיפלגינהו — יהיב פלגא דשיות, ומעבב פלגא דצד צבי. דאיכא למאן דאמר הכי בפרק "הזורוע" (חולין קלב,א). והאי דקתני לרבנן נוהגין — בפלגא מתנות קאמרי, ומשום דילמא חוששין. אלא הא קשיא לן: אידך פלגא גופיה דקא מחייבי רבנן למיתביה לכהן, אמאי? והא כהן מוציא מחבירו הוא, וקיימא לן בכל דבר ספק: המוציא מחבירו עליו הראיה. ונימא האי ישראל לכהן: אייתי ראיה דחוששין לזרע האב, ושקול פלגא דצד שיות. וכל כמה דלא אייתית ראיה — אפילו פלגא לית לך, דאפילו מקצת שה ליכא! **אלא בצבי הבא כו'** — דאיכא צד שיות מן האם. **בשלמא לרבנן** — אף על גב דמספקא לן שמא חוששין, ולא הוי כוליה שה, ואיכא למיפרך: אמאי יהיב ליה כוליה? איכא לתרוצי: מאי חייב דקאמרי רבנן — חייב בחצי מתנות, משום צד שיות דאם. ואידך פלגא אמרינן ליה: אייתי ראיה דאין חוששין, והוי כוליה שה ושקול. **ליחייב בכולהו** — דהא פשיטא ליה דאין חוששין, וכוליה שה הוא! הכי גרסינן: **לעולם בצבי הבא כו'. ספוקי מספקא ליה כו'** — ולקמיה מתרץ רב פפא לכולהו מתנייתא, בין דאותו ואת בנו ובין דכסוי ובין דמתנות.

וְגם מוכח שסבר שִׁמְּנִין דְּאוֹרַיְיתָא, כלומר, ממה שסמך רבי אבא על סימני הבהמות כדי להתיר על פיהם איסור כלאים דאורייתא, מוכח שמה שמבואר (ב"מ כז.) שמחזירים אבידה על פי סימנים שנותנים בה, הוא מן התורה. שאם דין זה הוא תקנת חכמים, אמנם מובן מדוע באבידה סומכים על זה, שכן יש כח ביד חכמים לתקן תקנות בממונות. אבל לגבי איסורים, כגון לגבי כלאים, אין כח ביד חכמים לתקן, ואם כן אין לסמוך בהם על סימנים. וממה שסמך רבי אבא על סימנים גם לגבי כלאים, מוכח שסובר שסימני אבידה הם מן התורה.

הגמרא מביאה ברייתא שנחלקו בה חכמים ורבי אליעזר באיזה בהמות נוהג איסור אותו ואת בנו: **תָּנוּ רַבָּנָן,** איסור **אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ נוֹהֵג בֵּין בְּבַהֲמַת כִּלְאַיִם** משני מיני בהמות **וּבֵין בְּכוּי** – הבא מבהמה וחיה, אלו דברי חכמים. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, כִּלְאַיִם הַבָּא מִן הָעֵז וּמִן הָרָחֵל** שהיא ממין הכבשים, איסור **אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ נוֹהֵג בּוֹ,** אבל **כּוּי, אֵין אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ נוֹהֵג בּוֹ.**

הגמרא מבארת במה נחלקו חכמים ורבי אליעזר: **אָמַר רַב חִסְדָּא, אֵיזֶהוּ כּוּי שֶׁנֶּחְלְקוּ בּוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וַחֲכָמִים, זֶה הַבָּא מִן הַתַּיִּשׁ** שהוא ממין העיזים, **וּמִן הַצְּבִיָּה** שהיא חיה.

מבררת הגמרא: **הֵיכִי דָּמֵי, אִילֵּימָא בְּתַיִּשׁ הַבָּא עַל הַצְּבִיָּה וְיָלְדָה, וְקָא שָׁחִיט לָהּ וְלִבְרָהּ** – ושחט את הצביה ואת בנה ביום אחד. כיצד אפשר לומר כן, **וְהָאָמַר רַב חִסְדָּא, הַכֹּל מוֹדִים בְּאוּפֵן שֶׁהִיא צְבִיָּה וּבְנָהּ תַּיִּשׁ, שֶׁפָּטוּר** כאשר שחט אותם ביום אחד, כיון ו'שֶׁה וּבְנוֹ' **אָמַר רַחֲמָנָא,** שהוא מין בהמה, **וְלֹא 'צְבִי וּבְנוֹ',** שהוא מין חיה. **אֶלָּא** נאמר שמדובר **בִּצְבִי הַבָּא עַל הַתְּיָישָׁה וְיָלְדָה, וְקָא שָׁחִיט לָהּ וְלִבְרָהּ** ביום אחד. כיצד אפשר לומר כן, **וְהָאָמַר רַב חִסְדָּא, הַכֹּל מוֹדִים** בְּאופן שהִיא **תְּיָשָׁה וּבְנָהּ צְבִי,** ושחטם ביום אחד, **שֶׁחַיָּיב** משום אותו ואת בנו, כי 'שֶׁה' **אָמַר רַחֲמָנָא,** דהיינו שחייב כאשר האם ממין בהמה, ו'בְנוֹ' כָּל דְּהוּ – והבן יכול להיות מכל מין שהוא, שהרי נקטה התורה 'ובנו' סתם. אם כן עדיין צריך לבאר באיזה אופן נחלקו חכמים ורבי אליעזר.

מבארת הגמרא: **לְעוֹלָם** מדובר **בְּתַיִּשׁ הַבָּא עַל הַצְּבִיָּה וְיָלְדָה בַּת, וּבַת** זו **יָלְדָה בֵּן, וְקָא שָׁחִיט לָהּ וְלִבְרָהּ** ביום אחד. ובזה נחלקו חכמים ורבי אליעזר, **רַבָּנָן סָבְרֵי, חוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב,** והבת מתייחסת גם אחרי אביה. ואם כן מקצתה חיה, משום שאמה צבייה, ומקצתה בהמה, שהרי אביה תייש. ומה שנאמר בפסוק 'שֶׁה', היינו **וַאֲפִילּוּ** אם יש בה רק **מִקְצַת שֶׁה,** ואם כן גם בת זו שמקצתה בהמה, הרי היא בכלל איסור אותו ואת בנו, וחייבים עליה. **וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר, אֵין חוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב,** והבת מתייחסת רק אחרי אמה, ואם כן היא חיה גמורה, ואיסור אותו ואת בנו אינו נוהג כלל בחיה. ואת דרשת 'שֶׁה' **וַאֲפִילּוּ מִקְצַת שֶׁה, לֹא אֲמָרִינָן** – לא שייך לומר בזה, משום שאינה מקצת בהמה. כלומר, גם רבי אליעזר סובר כחכמים שאיסור זה נוהג אף אם יש בה מקצת שה, אך כאן אין לדרוש כן, משום שאינה נחשבת מקצת שה, שהרי אין חוששים לזרע האב, ואם כן כולה צבייה כאמה.

לאחר שביארה הגמרא שנחלקו האם חוששים לזרע האב או לא, שואלת הגמרא מדוע נחלקו לגבי כוי: מדוע נחלקו חכמים ורבי אליעזר לגבי כוי, **וְלִיפְלוּג בְּחוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב בִּפְלוּגְתָּא דַּחֲנַנְיָה וְרַבָּנָן** – היה להם לחלוק לגבי איסור אותו ואת בנו בזכרים, כמו שנחלקו חנניה וחכמים. חכמים יסברו שאיסור זה נוהג אף בזכרים, משום שחוששים לזרע האב, ורבי אליעזר יסבור שאינו נוהג בזכרים, משום שאין חוששים לזרע האב.

משיבה הגמרא: **אִי פְּלִיגֵי בְּהַהִיא** – אם היו חולקים לגבי איסור אותו ואת בנו בזכרים, **הָוָה אֲמִינָא, בְּהָא אֲפִילּוּ רַבָּנָן מוֹדוּ** שאין איסור אותו ואת בנו נוהג, **דְּשֶׁה וַאֲפִילּוּ מִקְצַת שֶׁה לֹא אֲמָרִינָן** – משום שאין דורשים ממשמעות 'שה' גם מקצת שה, אלא שהאיסור נאמר רק בשה שלם, ואילו כוי הוא רק מקצת שה. וממה שנחלקו לגבי כוי, **קָא מַשְׁמַע לָן** שחכמים חולקים אף בזה וסוברים שאיסור אותו ואת בנו נוהג גם בכוי.

הגמרא מבררת מהו כוי השנוי במשנה העוסקת בדיני כיסוי הדם, לפי חכמים ורבי אליעזר. מבררת הגמרא: **וְהָא דְּתָנַן** במשנה (להלן פג:) לגבי שחיטה וכיסוי הדם ביום טוב, **כּוּי אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב,** שמא הוא חיה וטעון כיסוי, ואף על פי כן אסור לכסותו ביום טוב, שמא הוא בהמה ואינו טעון כיסוי, ואסור לטלטל את העפר ביום טוב שלא לצורך מצות כיסוי הדם משום מוקצה, **וְאִם** עבר **וּשְׁחָטוֹ, אֵין מְכַסִּין אֶת דָּמוֹ,** כמבואר לעיל, **כְּמַאי עָסְקִינָן. אִילֵּימָא בְּתַיִּשׁ** שהוא מין בהמה, **הַבָּא עַל הַצְּבִיָּה** שהיא מן חיה, **וְיָלְדָה,** אם כן, **בֵּין לְרַבָּנָן** החוששים לזרע האב, **וּבֵין לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר** שאינו חושש לזרע האב, היה צריך להיות הדין שיש **לִשְׁחוֹט** אותו ביום טוב **וְלִיכַּסֵּי** – ולכסות את דמו, שהרי אמו חיה, ואם כן לרבי אליעזר הרי הוא חיה גמורה, משום שאין חוששים לזרע האב, ודמו חייב כיסוי. ואף לחכמים שחוששים לזרע האב, ואם כן מקצתו בהמה ומקצתו חיה, יש לומר שיתחייב כיסוי, שנאמר בפרשת כיסוי הדם 'צְבִי', ומשמע **וַאֲפִילּוּ** אם יש בו רק **מִקְצַת צְבִי,** והרי יש בו מקצת צבי. ומכיון ששנינו במשנה שאין שוחטים אותו, ואם עבר ושחטו אין מכסים את דמו, משמע שלא מדובר בכוי הבא מתייש וצביה. **אֶלָּא** נאמר שמדובר **בִּצְבִי הַבָּא עַל הַתְּיָישָׁה, וְיָלְדָה, אִי לְרַבָּנָן** החוששים לזרע האב, היה צריך להיות הדין שיש **לִשְׁחוֹט** אותו ביום טוב **וְלִיכַּסֵּי** את דמו, שהרי אביו חיה, וחוששים לזרע האב, ואם כן מקצתו חיה ומקצתו בהמה, ודורשים שאף מקצת צבי חייב בכיסוי. **וְאִי לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר** הסובר שאין חוששים לזרע האב, היה צריך להיות הדין שיש **לִשְׁחוֹט** אותו ביום טוב **וְלֹא לִיכַּסֵּי** את דמו, שהרי אמו בהמה, ומתייחס רק אחרי אמו, ואם כן אין בו ספק ובהמה גמורה הוא, ובהמה אינה חייבת בכיסוי. ומכיון ששנינו במשנה שאין שוחטים אותו, ואם עבר ושחטו אין מכסים את דמו, משמע שלא מדובר בכוי הבא מצבי ותיישה.

מסיקה הגמרא: **לְעוֹלָם** מדובר **בִּצְבִי הַבָּא עַל הַתְּיָישָׁה** וילדה, **וְרַבָּנָן סַפּוּקֵי מְסַפְּקָא לְהוּ אִי חוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב, אִי אֵין חוֹשְׁשִׁין,** והמשנה היא כחכמים, ומחמת הספק דנים לחומרא, ולכן לא ישחט ביום טוב שמא חוששים לזרע האב, והרי מקצתו חיה ומקצתו בהמה, ודמו חייב בכיסוי. אך אינו יכול לכסותו, שמא אין חוששים לזרע האב, והרי הוא בהמה, ואסור לטלטל את העפר ביום טוב שלא לצורך מצות כיסוי הדם.

מקשה הגמרא: **וּמִדְּלִרְבָּנָן מְסַפְּקָא לְהוּ** – וממה שהעמדנו שחכמים מסתפקים האם חוששים לזרע האב או לא, משמע שלְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר **פְּשִׁיטָא לֵיהּ** שאין חוששים לזרע האב. **וְאִם כֵּן הָא דְּתַנְיָא** בברייתא, **הַזֵּרוֹעַ וְהַלְּחָיַיִם וְהַקֵּבָה, נוֹהֲגִים בְּכוּי וּבְכִלְאַיִם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, כִּלְאַיִם הַבָּא מִן הָעֵז וּמִן הָרָחֵל, חַיָּיב בְּמַתָּנוֹת. (מן הכוי) [בְּכוּי] פָּטוּר מִן הַמַּתָּנוֹת, בְּמַאי עָסְקִינָן. אִילֵּימָא בְּתַיִּשׁ הַבָּא עַל הַצְּבִיָּה וְיָלְדָה,** אם כן **בִּשְׁלָמָא לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּפָטַר** כוי ממתנות כהונה, **קָסָבַר** שאין חוששים לזרע האב, ואם כן הרי הוא חיה גמורה, ואת דרשת **שֶׁה וַאֲפִילּוּ מִקְצַת שֶׁה, לֹא אֲמָרִינָן** – לא שייך לומר בזה, שאינו מקצת בהמה. **אֶלָּא לְרַבָּנָן** המחייבים כוי במתנות כהונה, **נְהִי דְּקָסְבְרֵי** – אף שסוברים שדורשים **שֶׁה וַאֲפִילּוּ מִקְצַת שֶׁה,** היינו דווקא כאשר אמו בהמה, והרי הוא מקצת בהמה. אבל כאן שאמו היא חיה, ורק אביו בהמה, הרי חכמים מסתפקים האם חוששים לזרע האב או לא, ואם כן **בִּשְׁלָמָא** לגבי **פַּלְגָּא** מהמתנות אין להקשות, משום שודאי מודים חכמים שמחצית מהמתנות **לֹא יָהִיב לֵיהּ** לכהן, שאף אם חוששים לזרע האב, אינו אלא מקצת בהמה, וחצי החיה שבו אינו חייב במתנות. אבל לגבי **אִידָּךְ פַּלְגָּא** – מחצית המתנות האחרת, מדוע סוברים חכמים שחייב לתת אותם לכהן, הרי יש ספק אם חוששים לזרע האב, ואם כן **לֵימָא לֵיהּ** בעל הקרבן לכהן, **אֲיִתִּי רְאָיָה דְּחוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב וּשְׁקוֹל** – וטול את המתנות, שהרי ההלכה בכל ספק היא, המוציא מחבירו עליו להביא ראיה. **אֶלָּא** מדובר **בִּצְבִי הַבָּא עַל הַתְּיָישָׁה וְיָלְדָה,** אם כן, **בִּשְׁלָמָא לְרַבָּנָן,** יש לבאר בדבריהם, **מַאי חַיָּיב,** היינו רק **בַּחֲצִי מַתָּנוֹת,** אך לגבי המחצית הנותרת, יאמר בעל הקרבן לכהן שיביא ראיה שאין

המשך בעמוד קמח

משיבה הגמרא: הם נחלקו בְּדרשת 'שֶׁה', **וַאֲפִילּוּ מִקְצַת שֶׁה.** רַבָּנַן **סְבְרֵי** שיש לדרוש 'שֶׁה', **וַאֲפִילּוּ מִקְצַת שֶׁה,** וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר **סָבַר** שיש לדרוש 'שֶׁה', **וְלֹא מִקְצַת שֶׁה.** ולעולם שניהם מסתפקים האם חוששים לזרע האב.

רב פפא מבאר לפי תירוץ זה את המשניות והברייתות שהוזכרו לעיל (עט:): **אָמַר רַב פַּפָּא, הִלְכָּךְ** – הואיל והעמדנו שגם חכמים וגם רבי אליעזר מסתפקים האם חוששים לזרע האב, ונחלקו האם דורשים 'שה' ואפילו מקצת שה או לא, אם כן, **לְעָנְיַן כִּסּוּי הַדָּם** ששנינו שאין שוחטים כוי ביום טוב, ומשמע שיש ספק האם חייב בכיסוי הדם או לא, **וּלְעָנְיַן מַתָּנוֹת,** שנחלקו חכמים ורבי אליעזר האם מתנות כהונה נוהגים בכוי, **לֹא מַשְׁכַּחַת** – לא תמצא לבאר ענינים אלו **אֶלָּא בִּצְבִי הָבָא עַל הַתַּיִּישָׁה.** משום **דְּבֵין לְרַבָּנַן וּבֵין לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְסַפְּקָא לְהוּ אִי חוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב אוֹ לֹא,** שאם חוששים, מקצתו חיה. ואם אין חוששים, כולו בהמה. **וְקָא מִיפַּלְגִי בְּדרשת 'שֶׁה', וַאֲפִילּוּ מִקְצַת שֶׁה.** ולפי זה יש לבאר שמה ששנינו שאין שוחטים כוי ביום טוב, הוא כחכמים. משום שמסתפקים האם חוששים לזרע האב, ואם כן הוא מקצת צבי, ואף מקצת צבי חייב בכיסוי הדם. או שמא אין חוששים לזרע האב, והרי כולו בהמה, ואין דמו חייב כיסוי. וכן יש לבאר את מחלוקתם לגבי מתנות כהונה בצבי הבא על התיישה, שרבי אליעזר פוטר כוי ממתנות כהונה, משום שמסתפק האם חוששים לזרע האב, והרי הוא רק מקצת שה ופטור, או שמא אין חוששים לזרע האב, וכולו שה, וחייב. ובמקום ספק נאמר המוציא מחבירו עליו הראיה, ואומר בעל המתנות לכהן, הבא ראיה שאין חוששים לזרע האב, וטול את המתנות. וחכמים סוברים שמכל מקום חייב במחצית מהמתנות, שאם אין חוששים לזרע האב, כולו שה וחייב בכל המתנות, ואם חוששים לזרע האב, הרי הוא מקצת שה, וחייב במחצית המתנות. ולכן מספק חייב לתת לו את מחצית המתנות, אך לגבי המחצית הנותרת, אומר בעל המתנות לכהן, הבא ראיה שאין חוששים לזרע האב, וטול גם אותם. **וּלְעָנְיַן אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ,** שנחלקו חכמים ורבי אליעזר האם נוהג דין זה בכוי או לא, **מַשְׁכַּחַת לְהוּ בֵּין בְּתַיִּישׁ הַבָּא עַל הַצְּבִיָּה, וּבֵין בִּצְבִי הַבָּא עַל הַתַּיָּשָׁה.**

מבאר רב פפא: ניתן להעמיד שנחלקו **בְּתַיִּישׁ הַבָּא עַל הַצְּבִיָּה** וילדה בן, והבת ילדה בת, ולגבי האיסור לשחוט את הבת ובנה באותו יום ולא לענין עונש מלקות אם עבר ושחט. **דְּרַבָּנַן סְבְרֵי, דִּילְמָא חוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב,** ומקצתה שה, ו'שֶׁה', **וַאֲפִילּוּ מִקְצַת שֶׁה אַמְרִינָן, וְלכן אָסוּר** לשחוט אותה ואת בנה ביום אחד. אך אם עבר ושחט, אינו לוקה, משום שיש צד שאין חוששים לזרע האב ואין בזה איסור כלל כיון שאין בבת צד שה. **וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר, נָהִי נַמִּי** – אף אם נאמר **דְּחוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב,** ומקצתה שה, מכל מקום את דרשת 'שֶׁה', **וַאֲפִילּוּ מִקְצַת שֶׁה, לֹא אַמְרִינָן,** ואין איסור לשחוט אותה ואת בנה ביום אחד.

וניתן להעמיד שנחלקו גם **בִּצְבִי הַבָּא עַל הַתַּיָּשָׁה** וילדה בת, והבת ילדה בן, **וּלְמַלְקוּת** – לגבי חיוב מלקות. **רַבָּנַן סְבְרֵי, נָהִי נַמִּי דְּחוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב,** ורק מקצתה שה, מכל מקום 'שֶׁה', **וַאֲפִילּוּ מִקְצַת שֶׁה, אַמְרִינָן, וּמַלְקִינָן לֵיהּ. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר, אִיסּוּרָא אִיכָּא, מַלְקוּת לֵיכָּא** – יש בזה איסור, אך אין מלקים אותו. **אִיסּוּרָא אִיכָּא, דִּילְמָא אֵין חוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב,** ואם כן **הַאי שֶׁה מְעַלְיָא הוּא** – הרי כולה שה. אך **מַלְקוּת לֵיכָּא, דִּילְמָא חוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב,** ורק מקצתה שה, ו'שֶׁה', **וַאֲפִילּוּ מִקְצַת שֶׁה, לֹא אַמְרִינָן.**

הגמרא מביאה כמה שיטות המבארות מהו כוי: **אָמַר רַב יְהוּדָה, כּוֹי, בְּרִיָּה בִּפְנֵי עַצְמָהּ הִיא,** ואינו בעל חי הנולד מבהמה וחיה, **וְלֹא הִכְרִיעוּ בָּהּ חֲכָמִים, אִם מִין בְּהֵמָה הִיא,** או **אִם מִין חַיָּה הִיא. רַב נַחְמָן אָמַר, כּוֹי זֶה אֵיל הַבָּר** – איל זכר הגדל ביערות, ודינו כחיה. מבארת הגמרא: רב יהודה ורב נחמן נחלקו **כְּתַנָּאֵי,** שכן שנינו, **כּוֹי זֶה אֵיל הַבָּר** – איל זכר הגדל ביערות, ודינו כחיה, דברי תנא קמא. **וְיֵשׁ אוֹמְרִים, זֶה הַבָּא מִן הַתַּיִּישׁ וּמִן הַצְּבִיָּה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, כּוֹי בְּרִיָּה בִּפְנֵי עַצְמָהּ הִיא, וְלֹא הִכְרִיעוּ בָּהּ חֲכָמִים אִם מִין חַיָּה הִיא, אוֹ אִם מִין בְּהֵמָה הִיא. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, מִין בְּהֵמָה הִיא, וְשֶׁל בֵּית דּוּשַׁאי** – משפחה הקרויה כך על שם אביה, **הָיוּ מְגַדְּלִין מֵהֶן עֲדָרִים עֲדָרִים.**

הגמרא דנה האם עזי הלבנון נחשבים בהמות או חיות: **אָמַר רַבִּי זֵירָא, אָמַר רַב סַפְּרָא, אָמַר רַב הַמְנוּנָא, הַנֵּי עִזֵּי דְּבַאלָא** – עזי הלבנון הגדלות ביער, **כְּשֵׁרוֹת לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ,** משום שנחשבות בהמות. מבארת הגמרא: **סָבַר** לָהּ רב המנונא **כִּי הָא דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק, עֶשֶׂר בְּהֵמוֹת מָנָה הַכָּתוּב** להתירם באכילה, שנאמר (דברים יד ד-ה) 'זֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכֵלוּ שׁוֹר, שֵׂה כְשָׂבִים וְשֵׂה עִזִּים. אַיָּל וּצְבִי וְיַחְמוּר וְאַקּוֹ וְדִישֹׁן וּתְאוֹ וָזָמֶר'. שלושת הראשונות הן בהמות, והשאר חיות, **וְתוּ לֹא** – ואין עוד בהמה או חיה אחרת כשרה בעולם מלבד אלו. **וְהַנֵּי** – ועזי הלבנון, **מִדְּלֵא קָחָשִׁיב לְהוּ בַּהֲדֵי חַיּוֹת** – ממה שלא הוזכרו בפסוק בין החיות, יש לומר שאינן מין חיה, ואם כן **שְׁמַע מִינָּהּ דְּעֵזִי נִינְהוּ** – שהן מין עזים, משום שנקראות 'עזי הלבנון', ועזים הן בהמות.

הגמרא מקשה על הביאור האמור בדברי רב המנונא שעזי הלבנון נחשבות בהמות משום שלא נכתבו יחד עם החיות: **מַתְקִיף לָהּ רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב, וְאִימָא שֶׁאַיָּל וּצְבִי'** הרי זה **פְּרָט,** שפירטה התורה את איל וצבי להיתר אכילה, ומה שנאמר בפסוק לאחריו באופן כללי (שם יד ה) 'וְכָל בְּהֵמָה מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֹׁסַעַת שֶׁסַע שְׁתֵּי פְרָסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה בַּבְּהֵמָה אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ', הרי זה **כְּלָל,** שהתירה התורה כל בהמה שיש בה סימני כשרות. ואם כן יש לדרוש **פְּרָט וּכְלָל, נַעֲשֶׂה כְּלָל מוּסָף עַל הַפְּרָט** – כשנאמר פרט ולאחריו כלל, הכלל מוסיף על מה שנאמר בפרט, ואם כן **אִיכָּא טוּבָא** – יש הרבה חיות כשרות.

מתרצת הגמרא: אין לדרוש שהכלל מוסיף על הפרט, ובא לרבות את כל הבהמות שיש בהן סימני כשרות, **שאם כֵּן, כָּל הָנֵי פְּרָטֵי לְמָה לִי** – למה נקטה התורה עשר בהמות, היה לה לכתוב בהמה אחת, ומהכלל היינו מרבים את כל הבהמות.

הגמרא חוזרת ומקשה על הביאור האמור בדברי רב המנונא: **מַתְקִיף לָהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִיקָא,** מנין לך לומר שהן מין עזים, **וְדִלְמָא מִינָא דְּאַקּוֹ נִינְהוּ** – ושמא הן מין של אקו, שהרי אין אנו בקיאים מהו אקו, ואם כן הן חיות.

הגמרא מוסיפה ומקשה על דברי רב המנונא: **אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַבָּא לְרַב אַשֵׁי, וְאָמְרִי לָהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב אַוִּיָּא לְרַב אַשֵׁי,** מנין לך לומר שהן מין עזים, **וּדִלְמָא מִינָא דְּתְאוֹ אוֹ מִינָא דְּזֶמֶר נִינְהוּ** – ושמא הן מין של תאו או זמר, שהרי אין אנו בקיאים מה הם תאו וזמר, ואם כן יתכן ש'עזי דבאלא' הן חיות.

הגמרא מביאה את דעת אמימר שסבר שעזי הלבנון הן חיות: **אָמַר לֵיהּ רַב חָנָן לְרַב אַשֵׁי, אֲמִימַר שָׁרֵי תַּרְבֵּיהוּ** – התיר את חלבן של עזי הלבנון לאכילה, משום שסבר שהן חיות, וחלב חיות מותר, שלא כדברי רב המנונא הסובר שהן בהמות.

הגמרא מביאה את דברי אבא בנו של רב מנימין בר חייא שמסתפק האם עזי הלבנון נחשבים בהמות או חיות: **בָּעָא מִינֵּיהּ אַבָּא בְּרֵיהּ דְּרַב מְנְיָמִין בַּר חִיָּיא מֵרַב הוּנָא בַּר חִיָּיא, הַנֵּי עִזֵּי דְּבַאלָא, מַהוּ לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ** – מה דינם לגבי הקרבתם על המזבח, האם הן בהמות ומותרות להקרב על גבי המזבח, או שמא הן חיות ואסורות להקרב על גבי המזבח.

אָמַר לֵיהּ, עַד כָּאן לֹא פְּלִיגִי רַבִּי יוֹסֵי וְרַבָּנַן אֶלָּא בְּשׁוֹר הַבָּר הגדל ביער האם הוא חיה או בהמה. **דְּתָנַן, שׁוֹר הַבָּר** והיינו תאו האמור בתורה, **מִין בְּהֵמָה הוּא,** דברי חכמים. **וְרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, מִין חַיָּה הוּא.** ודווקא בזה נחלקו, **דְּרַבָּנַן סְבְרֵי מִדְּמַתַּרְגְּמִינָן תּוֹרְבָּלָא** – מכיון שתרגומו של תאו הוא 'תורבלא' והיינו שור הלבנון, **מִינָא דְּבְהֵמָה הוּא** – הרי זה מין בהמה, כשור. **וְרַבִּי יוֹסֵי סָבַר, מִדְּקָא חָשִׁיב לֵיהּ בַּהֲדֵי חַיּוֹת** – ממה שנכתב בפסוק בין החיות, שנאמר (שם יד ה) 'אַיָּל וּצְבִי וְיַחְמוּר וְאַקּוֹ וְדִישֹׁן וּתְאוֹ וָזָמֶר'. משמע **מִינָא דְּחַיָּה הוּא** – שהוא מין חיה. **אֲבָל הַנֵּי** – עזי הלבנון הללו, שלא נכתבו בפסוק בין החיות, **דְּבְרֵי הַכֹּל מִינָא דְּעֵזִי נִינְהוּ** – כולם מודים שהן מין בהמה, משום שנקראו עזים, ומותרות לעלות על גבי המזבח.

הגמרא מקשה על דברי רב הונא בר חייא: **מַתְקִיף לָהּ רַב אַחָא**

המשך בעמוד קנז

רש"י

בשה ואפילו מקצת שה — וכדמפרש רב פפא ואזיל. הילכך לענין כסוי הדם כו' — כלומר, הואיל ואוקימנא דלתרוייהו מספקא להו, וב"שה" ואפילו מקצת שה פליגי. **לענין כסוי הדם** — דקתני: אין שוחטין, דמשמע: דראי — חייב בכסוי, ספק — פטור. ולענין מתנות דפליגי בה. **לא משכחת לה אלא בצבי הבא על התיישה וכו'** — והא דקתני: אין שוחטין — רבנן היא.

ומשום שמא חרושין, וחייב בכסוי, דאית להו "צבי" ואפילו מקצת צבי. ושמא אין חרושין, ופטור מן הכסוי, דאפילו מקצת צבי ליכא. דבתייש הבא על הצבייה ליכא לאוקומה דתיתוקם כרבנן, דהא ודאי איכא מקצת צבי, ולישחוט וליכסי לרבנן. ולרבי אליעזר ודאי הוה מצי לאוקמא בתייש הבא על הצבייה, שמא חרושין, וליכא אלא מקצת צבי, ומקצת לית ליה. ושמא אין חרושין, וכוליה צבי הוא ובעי כסוי. אבל ניחא ליה לאוקמא כדרבנן. ולענין מתנות נמי, בצבי הבא על התיישה. ולרבי אליעזר פטור לגמרי, דשמא חרושין וליכא אלא מקצת שה דאם, ו"שה" ואפילו מקצת שה לית ליה. וכיון דמספקא לן — המוציא מחבירו עליו הראיה, ואמר ליה: אייתי ראיה דאין חרושין וכוליה שה הוא, ושקול. ולרבנן חייב מיהא בחצי מתנות ממה נפשך, דאי אין חרושין — כוליה שה הוא, ואי חרושין — מקצת שיות דאם מיהא איכא. ורבנן אית להו "שה" ואפילו מקצת שה, ושקיל פלגא דשיות, ואידך פלגא אימא ליה: אייתי ראיה דאין חרושין, וכוליה שה הוא, ושקול. ובתייש הבא על הצבייה ליכא לאוקומיה, דאם כן לרבנן נמי ליפטר, דנהי נמי דאפילו מקצת שה אמרינן, מי לימא לן דאיכא מקצת שה? דלמא אין חרושין, וכוליה צבי הוא! המוציא מחבירו עליו הראיה. **לענין אותו ואת בנו משכחת לה** — לפלוגתייהו דלעיל, בין בתייש כו'. **בתייש הבא על הצבייה ולאיסורא** — בעלמא קאמרי רבנן דנוהג, ואסור לשוחטה לנקבה הבאה מן התייש והצבייה עם בנה, משום שמא חרושין ואיכא מקצת שה, ורבנן אית להו מקצת שה. אבל מלקות ליכא, דשמא אין חרושין, ואפילו מקצת שה ליכא, הילכך הויא לה התראת ספק ולא שמה התראה, ואין מלקות בלא התראה. ולרבי אליעזר מותר לכתחלה, דאי נמי חרושין ואיכא מקצת שה — לית ליה מקצת שה. **נהי נמי דחרושין** — איכא מקצת שה דאם. **בריה בפני עצמה** — ולא מכלאי בהמה וחיה הוא בא, דסבירא ליה: אין חיה מתעברת מבהמה ולא בהמה מחיה. והכי נמי אמרינן בבבא קמא (עח,א). ומיהו, רב יהודה לאו אליבא דרבי אליעזר ורבנן נקט מילתא, דאינהו ודאי סבירא להו דמכלאי בהמה וחיה הוא בא. והכי נמי אמרינן בבבא קמא: חוץ מרבי אליעזר ומחלוקתו, שהיו אומרים: חיה מתעברת מבהמה. **איל הבר** — איל זכר הגדל ביערים. **בית דושאי** — משפחה נקראת על שם אביה. **עזי דבאלא** — עזי הלבנון, באלא = יער. **כשרות לגבי מזבח** — דלאו חיות נינהו, אלא בהמות. **עשר בהמות מנה הכתוב** — להיתר אכילה: שור, שה כשבים, ושה עזים, איל, וצבי, ויחמור, ואקו, ודישון, ותאו, וזמר (דברים יד), ואין לנו עוד בהמה וחיה כשרה בעולם. והשתא, להנהו עזי דבאלא ליכא לספוקי שמא מין חיה הוא שלא הוזכרה כאן, דהא תו ליכא. ומדלא מנינהו להנך בהדי חיות — שמע מינה: בכלל עז הן, ועז — בהמה הוא. **מתקיף לה רב אחא** — נהי נמי דאין עוד מין חיה שלא הוזכרה כאן, אכתי מנא לך דמינא דעז הוא? דלמא מינא דאקו נינהו, ולא ידעינן מאי ניהו, או תאו או זמר, הנך דלא בקיאינן בהו, ודלמא הני נינהו! **שרי תרבייהו** — לאכילה, דסבירא ליה: חיות נינהו. **תאו מתרגמינן תורבאלא** — שור הלבנון. **אבל הני** — דלא מנינהו בהדי חיות, דברי הכל מין עז נינהו. **רבי שמעון** — שמעינן ליה במתניתין (חולין פא,ב) שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה, ולא מחייב עליה משום אותו ואת בנו, דקתני: רבי שמעון פוטר בשוחט שור הנסקל.

בְּ"שֶׂה" - וַאֲפִילּוּ מִקְצַת שֶׂה; רַבָּנַן סָבְרִי: "שֶׂה" - וַאֲפִילּוּ מִקְצַת שֶׂה, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר: "שֶׂה" - וְלֹא מִקְצַת שֶׂה. אָמַר רַב פַּפָּא: הִלְכָּךְ, לְעִנְיַן כִּסּוּי הַדָּם וּמַתָּנוֹת לָא מַשְׁכַּחַתְּ אֶלָּא בִּצְבִי הַבָּא עַל הַתְּיָישָׁה, דְּבֵין לְרַבָּנַן וּבֵין לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, מְסַפְּקָא לְהוּ אִי חוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב אוֹ לָא, וְקָא מְיַפְּלְגִי בְּ"שֶׂה" - וַאֲפִילּוּ מִקְצַת שֶׂה. לְעִנְיַן אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ מַשְׁכַּחַתְּ לָהּ בֵּין בְּתַיִּשׁ הַבָּא עַל הַצְּבִיָּה, וּבֵין בִּצְבִי הַבָּא עַל הַתְּיָישָׁה; בְּתַיִּשׁ הַבָּא עַל הַצְּבִיָּה - וּלְאִיסּוּרָא, דְּרַבָּנַן סָבְרִי: דִּילְמָא חוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב, "שֶׂה" - וַאֲפִילּוּ מִקְצַת שֶׂה אָמְרִינַן, וְאָסוּר. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר: נְהִי נַמִּי דְּחוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב, "שֶׂה" - וַאֲפִילּוּ מִקְצַת שֶׂה לָא אָמְרִינַן. בִּצְבִי הַבָּא עַל הַתְּיָישָׁה - וּלְמַלְקוֹת, רַבָּנַן סָבְרִי: נְהִי נַמִּי דְּחוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב, "שֶׂה" - וַאֲפִילּוּ מִקְצַת שֶׂה אָמְרִינַן, וּמַלְקִינַן לֵיהּ. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר: אִיסּוּרָא אִיכָּא, מַלְקוֹת לֵיכָּא; אִיסּוּרָא אִיכָּא - דִּלְמָא אֵין חוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב, וְהַאי שֶׂה מְעַלְיָא הוּא; מַלְקוֹת לֵיכָּא - דִּלְמָא חוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב, וְ"שֶׂה" - וַאֲפִילּוּ מִקְצַת שֶׂה לָא אָמְרִינַן. אָמַר רַב יְהוּדָה: כּוֹי - בְּרִיָּה בִּפְנֵי עַצְמָהּ הִיא, וְלֹא הִכְרִיעוּ בָּהּ חֲכָמִים אִם מִין בְּהֵמָה הִיא אִם מִין חַיָּה הִיא. רַב נַחְמָן אָמַר: כּוֹי - זֶה אֵיל הַבָּר. כְּתַנָּאֵי: כּוֹי - זֶה אֵיל הַבָּר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: זֶה הַבָּא מִן הַתַּיִּשׁ וּמִן הַצְּבִיָּה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כּוֹי - בְּרִיָּה בִּפְנֵי עַצְמָהּ הִיא, וְלֹא הִכְרִיעוּ בָּהּ חֲכָמִים אִם מִין חַיָּה אִם מִין בְּהֵמָה. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מִין בְּהֵמָה הִיא, וְשֶׁל בֵּית דּוּשַׁאי הָיוּ מְגַדְּלִין מֵהֶן עֲדָרִים עֲדָרִים. אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַב סָפְרָא אָמַר רַב הַמְנוּנָא: הָנֵי עִזֵּי דְּבָאלָא כְּשֵׁרוֹת לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ. סָבַר לָהּ כִּי הָא דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק: עֶשֶׂר בְּהֵמוֹת מָנָה הַכָּתוּב וְתוּ לָא. וְהָנֵי, מִדְּלָא קָחָשִׁיב לְהוּ בַּהֲדֵי חַיּוֹת, שְׁמַע מִינָּהּ: דְּעֵז נִינְהוּ. מַתְקִיף לָהּ רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב, וְאֵימָא: "אַיָּל וּצְבִי" - פְּרָט, "כָּל בְּהֵמָה" - כְּלָל, פְּרָט וּכְלָל - נַעֲשָׂה כְּלָל מוּסָף עַל הַפְּרָט, אִיכָּא טוּבָא! - אִם כֵּן, כָּל הָנֵי פְּרָטֵי לָמָּה לִי? מַתְקִיף לָהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִיקָא: וְדִלְמָא מִינָא דְּאַקּוֹ נִינְהוּ? אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אַשִׁי, וְאָמְרִי לָהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב אָוְיָא לְרַב אַשִׁי: וְדִלְמָא מִינָא דִּתְאוֹ, אוֹ מִינָא דְּזֶמֶר נִינְהוּ? אָמַר לֵיהּ רַב חָנָן לְרַב אַשִׁי: אֲמֵימָר שָׂרֵי תַּרְבֵּיהוּ. בְּעָא מִינֵּיהּ אַבָּא בְּרֵיהּ דְּרַב מְנַיְמִין בַּר חִיָּיא מֵרַב הוּנָא בַּר חִיָּיא: הָנֵי עִזֵּי דְּבָאלָא, מַהוּ לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ? אָמַר לֵיהּ: עַד כָּאן לָא פְּלִיגִי רַבִּי יוֹסֵי וְרַבָּנַן אֶלָּא בְּשׁוֹר הַבָּר, דִּתְנַן: שׁוֹר הַבָּר מִין בְּהֵמָה הוּא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מִין חַיָּה; דְּרַבָּנַן סָבְרִי: מִדְּמִתְרְגְּמִינַן "תּוּרְבָּלָא" - מִינָא דִּבְהֵמָה הוּא, וְרַבִּי יוֹסֵי סָבַר: מִדְּקָא חָשִׁיב לֵיהּ בַּהֲדֵי חַיּוֹת - מִינָא דְּחַיָּה הוּא; אֲבָל הָנֵי - דִּבְרֵי הַכֹּל מִינָא דְּעֵז נִינְהוּ. מַתְקִיף לָהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִיקָא: וְדִלְמָא מִינָא דְּאַקּוֹ נִינְהוּ! אָמַר לֵיהּ רַבִינָא לְרַב אַשִׁי: וְדִלְמָא מִינָא דִּתְאוֹ, אוֹ מִינָא דְּזֶמֶר נִינְהוּ? אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן לְרַב אַשִׁי: אֲמֵימָר שָׂרֵי תַּרְבֵּיהוּ. "כֵּיצַד הַשּׁוֹחֵט" וכו'. אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: כּוּלָּהּ מַתְנִיתִין דְּלָא כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. מִמַּאי? מִדְּקָא תָּנֵי: קָדְשִׁים בַּחוּץ - הָרִאשׁוֹן חַיָּיב כָּרֵת, וּשְׁנֵיהֶם פְּסוּלִים, וּשְׁנֵיהֶם סוֹפְגִים אֶת הָאַרְבָּעִים. מִכְּדֵי שָׁמְעִינַן לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָמַר: שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה - לָא שְׁמָהּ שְׁחִיטָה,

תוספות

כוי בריה בפני עצמה היא — אמתניתין דכסוי הדם (חולין פג,ב) קאי, דתנן: ונוהג בכוי מפני שהוא ספק, ואין שוחטין אותו ביום טוב, ואם שחטו כו'. ולא אבוי שנחלקו בו רבי אליעזר ורבנן קאי, כדפירש בקונטרס. **ולא** הבריעו בו חכמים אם מין בהמה או מין חיה — ואם תאמר: ולבדוק בסימנין דקרנים! ויש לומר: דאפשר דלא היו יכולין לברר בקרניו שפיר אם חדודות וכרוכות יפה. **זה** איל הבר — וסבר רב נחמן ותנא קמא דברייתא שהוא ודאי חיה, ושוחטים אותוביום טוב ומכסין דמו, ופליגי אמתניתין (חולין פג,ב). אבל אין לומר דלדידהו בהמה הוה, דאם כן תנא קמא היינו רבן שמעון בן גמליאל.

ודלמא מינא דתאו הוא — וקסבר רב אחא דתאו מין חיה הוא, כרבי יוסי דאמר בסמוך: שור הבר מין חיה. דאי כרבנן דאמרי מין בהמה הוא, אם כן כי הוי נמי מין תאו — הוי כשר לגבי מזבח.

מדחשיב ליה בהדי חיות שמע מינה דחיה הוא — משמע דאי לאו דחשיב ליה בהדי חיות — הוי בהמה לכולי עלמא, משום דנקרא שור. וקשה קצת, דאיל הבר הוי חיה, כדפרשתי לעיל, אף על גב דנקרא איל.

חולין בחוץ שניהם כשרים — סלקא דעתך דמיפסל שני משום "לא תאכל כל תועבה", כדאמר בפרק "כל הבשר" (חולין קטו,א).

[שייך למשנה עח,א] **הראשון** חייב כרת ושניהם סופגין את הארבעים — דלא כרבי יצחק אתיא, דאמר בפרק "אלו הן הלוקין" (מכות כג,א): חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי בריתתם. ועוד הוה מצי למתני: חולין וקדשים בחוץ ובפנים, וכן קדשים וחולין וחולין וקדשים בפנים ובחוץ, וכן קדשים וחולין. ואי בכל הני דתני יש חדוש, איכא למימר דלא תנא להני משום דליכא בהו שום חדוש. ואי ליכא חדוש בכל הני דתני, צריך לומר: תני ושייר.

קדשים

תוספות

קדשים שחיטה שאינה ראויה היא — ואם תאמר: והא בפרק "כסוי הדם" (חולין פה,א) מפרש טעמא דרבי שמעון דיליף מ"טבוח טבח והכן". ופריך: ולילף משחוטי חוץ! ומשנינ: דנין חולין מחולין, ואין דנין חולין מקדשים. אם כן, הכא דבקדשים — נילף קדשים מקדשים! ויש לומר: כיון דעיקר אותו ואת בנו בחולין כתיבא, דשור הפסיק הענין [חולין עח,א], על כרחך שחיטה דכתיב ביה — בשחיטה הראויה איירי, משום דילפינן חולין מחולין.

שחיטה שאינה ראויה היא דכל כמה כו' —

פירש הקונטרס: לא מיבעיא דלענין מלקות דלא בעי למילקי משום שחיטת שני, אם אותו ואת בנו נוהג בקדשים, דהשתא הוי מחוסר זמן ופסול. אלא אפילו אי אין אותו ואת בנו נהג בקדשים, משום דשחיטת ראשון אינה ראויה, דאינה מותרת בלא זריקה — שני אמאי פסול? דהשתא לא הוי מחוסר זמן! ומאי סופג נמי דקאמר? ומטעם זה מחק ספרים לקמן שהיה כתוב בהן: אין מלקות דאותו ואת בנו נוהג בקדשים, משום התראת ספק. דלמה לי טעם דהתראת ספק? תיפוק ליה משום דלא הוה ראויה, משום שהוא מחוסר זמן. ואין נראה, דכיון דאסר הכתוב אותו ואת בנו בקדשים מוי"ו מוסיף על ענין ראשון (חולין עח,א), הרי גזירת הכתוב דלילקי אף על גב דלאו שחיטה ראויה היא, דהוי מחוסר זמן, כיון דליכא פסול אחרינא. כמו שחוטי חוץ, דחייב אפילו לרבי שמעון, אף על גב דלשאר מילי חשיבא שחיטה שאינה ראויה! ועוד, דבהדיא תנן בפרק בתרא דזבחים (קיב,ב): אותו ואת בנו קדשים ומחוסר זמן, רבי שמעון אומר: הרי הן בלא תעשה, משום דחשיבא שחיטה, ועובר בלאו דלא תשחטו! לכך נראה, דלא מוכח הכא אלא מן הראשון, דשחיטת קדשים אינה ראויה היא, והרי כאילו מיקטל קטליה לקמא, והשני כשר גמור הוא. ולא מצי למיפרך לרבי אושעיא, ואפילו לרב המנונא דבסמוך, מפרק בתרא דזבחים דמשמע דלרבי שמעון אותו ואת בנו נוהג בקדשים. דאיכא לאוקומי כשהראשון הוה חולין ושני קדשים, דהוי שחיטת ראשון שחיטה ראויה. **דכמה** דלא זריק דם לא מישתרי בשר — ואפילו שחט שני אחר שנזרק דם הראשון — חשיב שחיטה ראשונה אינה ראויה, כיון דבשעת שחיטה אכתי לא היתה ראויה. ואף על גב דלרבי שמעון כל העומד ליזרק כזרוק דמי — היינו דווקא לאחר שנתקבל בכוס, כדאמר בפרק קמא דפסחים (יג,ב). ועוד, כיון דעל ידי שחיטה גרידא לא משתרי בשר, אלא משום דכזרוק דמי — לא חשיבא שחיטה ראויה. ואם תאמר: דב"מרובה" (בבא קמא עו,א) משמע דשחיטת קדשים הויא שחיטה ראויה אפילו נשפך הדם. דפריך אמתניתין דמחזיר רבי שמעון ארבעה וחמשה בקדשים שחייב באחריותן — שחיטה שאינה ראויה היא! ומוקי רב דימי בשוחט תמימים לשם בעלים בפנים, דהא חזרה קרן לבעלים כשנשפך הדם. ופריך: וכי שחיטה מתרת? זריקה מתרת! ומשנינ: כל העומד ליזרק כזרוק דמי, ולכך הויא שחיטה ראויה. ורבי אושעיא גופיה אית ליה בפרק "המנחות והנסכים" (מנחות קב,א) דלרבי שמעון כל העומד ליזרק כזרוק דמי, גבי נותר! ויש לומר: דדוקא להחשיב נותר אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים — אית ליה לרבי אושעיא דכזרוק דמי, אבל לשוייה שחיטה ראויה משום דכזרוק דמי — לית ליה. וההיא ד"מרובה" הוה משני רבי אושעיא כריש לקיש, בשוחט בעלי מומין בחוץ, ומשום דכל העומד לפדות כפדוי דמי. ואף על גב דלית ליה כל העומד ליזרק כזרוק דמי — היינו משום דזריקה תלויה בשחיטה, ושחיטה צריכה לזריקה. אבל פדייה אינה תלוייה בשחיטה, דאף קודם שחיטה יכול לפדותה. ובמסקנא דהכא הויא נמי שחיטת קדשים שחיטה ראויה משום דכזרוק דמי. כמו ב"מרובה" (בבא קמא עו,ב) דמסיק דאותו ואת בנו נוהג בקדשים, אלא דליכא מלקות משום דהתראת ספק היא, שמא לא יזרוק הדם, ואז הוי שחיטה שאינה ראויה. ואף על גב דב"מרובה" אמרינן דשחיטה ראויה היא אפילו נשפך הדם, דכל העומד ליזרק כזרוק דמי, הכא דמחוסר זמן הוא ואינו ראוי לזרוק, דאסור לזרוק — לא הוי כזרוק. והכי אמרינן ב"המביא אשם תלוי" (כריתות כד,ב): אימור דאמר רבי שמעון כזרוק דמי — במידי דעומד לזרוק. ובפרק "המנחות והנסכים" (מנחות קב,ב): בשלמא פרה — מצוה לפדותה, פירוש: בשמצא נאה הימנה, ולכך כפדוי דמי. אלא מנחות — מצוה לפדותם? ואם תאמר: אמאי לא פריך לרבי אושעיא כדפריך לקמן לרב המנונא? ויש לומר: דרבי אושעיא לא אמר אלא דמתניתין דקדשים בפנים לא אתיא כרבי שמעון, והתלמוד הוא דקאמר: שני אמאי סופג ופסול? אבל לרבי אושעיא אפשר דלא דייק אלא מסופג את הארבעים לחוד, אמאי סופג? והא התראת ספק היא! כמו שישאר במסקנא. לכך לא פריך אלא לרב המנונא, דאמר בהדיא דאין אותו ואת בנו נוהג בקדשים משום דשחיטת קדשים הוי שחיטה שאינה ראויה. ורבינו תם לא גריס הכא "ופסול", אלא: "אמאי סופג", ותו לא. ומכח התראת ספק מדקדק, כמו שהוא לפי המסקנא. ואם תאמר: ולימא דסופג ארבעים לאו משום לאו ד"לא תשחטו אותו ואת בנו", אלא משום לאו דמחוסר זמן ד"לא תעשון", דאמר בפרק בתרא דזבחים (קיד,ב) דלקי לרבי שמעון! ויש לומר: דלא חשיב בכל מתניתין דקתני: והשני סופג הארבעים, אלא לאו דאותו ואת בנו.

ולילקי נמי משום מחוסר זמן — תימה: היכי לילקי? הא הוי לאו שבכללות שאין לוקין עליו. כי ההיא ד"לא יאכל כי קדש הם", דדרשינן מיניה: כל שבקדש פסול — בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו, וקרי ליה בפרק כל שעה (פסחים כד,א) לאו שבכללותו!

הנה למחוסר זמן שהכתוב נתקו לעשה — פירש בקונטרס: דלא דמי לעשה דשלוח, דהוי מעיקרא. אבל האי עשה — על כרחך אחר הלאו הוא, דהלאו הוי תוך שבעה, והעשה אחר כך. משמע שרוצה לפרש כמו שאר "ניתק לעשה" שבתלמוד. ותימה: דלא דמי לנותר וגזלה, דהתם אחר שעבר הלאו — בא העשה לתקן מה שעבר, אבל כי ההיא דהכא לא מצינו! ומיהו, מצינו לעשה כהאי גונא בפרק "אמר להם הממונה" (יומא לו,ב), דאמר רבי ירמיה: בלאו דנבלה קמיפלגי אי הוה ניתק לעשה, במאי דאמר קרא: "לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה". אבל אינה ראיה, חדא — דאביי פליג עליה, ואמר דלכולי עלמא לאו מעליא הוא. ואפילו לרבי ירמיה, דאיכא מאן דקרי ליה ניתק לעשה — היינו התם דנכתב לעשה מיד אחר הלאו, אבל עשה ד"מיום השמיני" אינו נכתב מיד אחר הלאו דלא ירצה! ונראה לפרש: הנח למחוסר זמן דהכתוב נתקו מלאוי ד"לא ירצה", ולא הוי בכלל שאר פסולים דהוו בלאו ד"לא ירצה". אלא נתקו לעשה, ולית ביה אלא עשה ד"מיום השמיני

רש"י

קדשים — דשחיטת קדשים בחוץ שחיטה שאינה ראויה היא. ונהי דלענין שחוטי חוץ להתחייב כרת הויא שחיטה, דגזירת הכתוב היא, אבל לכל מילי לאו שחיטה היא, כדאמרינן בפרק "כסוי הדם" (חולין פה,א) דגמר מ"טבוח טבח והכן". וכיון דלאו שחיטה היא — מותר לשחוט את בנה, ולא מחוסר זמן הוא, דבאותו ואת בנו שחיטה כתיבא, ושני נמי ניחייב כרת! חולין **בפנים כו' קמא מיקטיל קטליה** — לאו דוקא, דהוא הדין לבתרא. **ופסול** — משום מחוסר זמן. **שחיטת קדשים שחיטה שאינה ראויה היא דכל כמה דלא** זריק **דם כו'** — כלומר, לא מיבעיא לענין מלקות דלא בעי למילקי משום שחיטת שני, דאי אית ליה אותו ואת בנו נוהג בקדשים — הויא ליה שחיטת שני שאינה ראויה, דהא מחוסר זמן הוא ופסול. אלא אפילו אותו ואת בנו נמי לרבי שמעון לא נהיגא בקדשים, דהא שחיטת ראשון אינה ראויה, דאינה מותרת בלא זריקה, ושני אמאי פסול להקרבה? ומאי סופג נמי דקאמר? **ולילקי נמי** — האי שני דקדשים בפנים. **משום לאו דשוחט מחוסר זמן לגבוה** — דאף על גב דלא אקרביה מיחייב אשחיטה מיד, דגבי כל פסולים ילפינן בתמורה (ו,ב) עובר משום חמשה שמות, משום בל תקדישו, ומשום בל תשחטו, ומשום בל תזרקו ומשום בל תקטירו כולו, ומשום בל תקטירו מקצתו.

נתקו

קַמָּא מִיקְטַל קַטְלֵיהּ, שֵׁנִי - מִתְקַבֵּל בְּפְנִים הוּא, כָּרֵת נַמִּי לִיחַיֵּב! חוּלִּין בִּפְנִים - שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִין, וְהַשֵּׁנִי סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים; מִכְּדֵי שָׁמְעִינַן לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָמַר: שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לָא שְׁמָהּ שְׁחִיטָה, קַמָּא - מִיקְטַל קַטְלֵיהּ, שֵׁנִי אַמַּאי סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים? קָדָשִׁים בִּפְנִים - הָרִאשׁוֹן כָּשֵׁר וּפָטוּר, וְהַשֵּׁנִי סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים וּפָסוּל; מִכְּדֵי שָׁמְעִינַן לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָמַר: שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לָא שְׁמָהּ שְׁחִיטָה - שְׁחִיטַת קָדָשִׁים נַמִּי שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה הִיא, דְּכַמָּה דְּלָא זָרֵיק דָּם - לָא מִישְׁתְּרִי בָּשָׂר, שֵׁנִי אַמַּאי סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים וּפָסוּל? אֶלָּא, שְׁמַע מִינָּהּ דְּלָא כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. - פְּשִׁיטָא דְּהָכִי אִיתָּא! - שְׁחִיטַת קָדָשִׁים אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ; סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא: שְׁחִיטַת קָדָשִׁים - שְׁחִיטָה רְאוּיָה הִיא, דְּהָא אִי נָחַר וְזָרֵיק דָּם - לָא מִישְׁתְּרִי בָּשָׂר, וְכִי שָׁחַט - מִישְׁתְּרִי בָּשָׂר, וּשְׁחִיטָה רְאוּיָה הִיא, קָא מַשְׁמַע לָן. וְלִילְקֵי נַמִּי מִשּׁוּם לָאו דִּמְחוּסַּר זְמַן, דְּתַנְיָא: מִנַּיִן לְכָל הַפְּסוּלִין שֶׁבְּשׁוֹר וְשֶׁבְּשֶׂה שֶׁהוּא בְּ"לֹא יִרְצֶה"? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְשׁוֹר וְשֶׂה שָׁרוּעַ וְקָלוּט" וְגוֹ' - לִימֵּד עַל הַפְּסוּלִין שֶׁבְּשׁוֹר וְשֶׁבְּשֶׂה שֶׁהוּא בְּ"לֹא יִרְצֶה"! - כִּי קָא חָשֵׁיב - לָאוֵי דְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, לָאוֵי נוּכְרָאֵי - לָא קָא חָשֵׁיב. - וְלָא? וְהָא קָדָשִׁים בַּחוּץ, דְּלָאוֵי נוּכְרָאֵי נִיהוּ, וְקָא חָשֵׁיב! דְּקָתָנֵי: קָדָשִׁים בַּחוּץ, הָרִאשׁוֹן - חַיָּיב כָּרֵת, וּשְׁנֵיהֶם סוֹפְגִין אֶת הָאַרְבָּעִים; בְּשְׁלָמָא שֵׁנִי - מִשּׁוּם לָאו דְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, אֶלָּא רִאשׁוֹן אַמַּאי סוֹפֵג - לָאו מִשּׁוּם לָאו דִּשְׁחוּטֵי חוּץ? - כָּל הֵיכָא דְּלֵיכָא לָאו דְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ - חָשֵׁיב לָאוֵי נוּכְרָאֵי, וְכָל הֵיכָא דְּאִיכָּא לָאו דְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ - לָא חָשֵׁיב לָאוֵי נוּכְרָאֵי. רַבִּי זֵירָא אָמַר: הַנַּח לְמְחוּסַּר זְמַן, דְּהַכְּתוּב

נתקו

וכיון ששחיטה שאינה ראויה אינה שחיטה, **קַמָּא** – הראשון ששחט קדשים בחוץ, כיון שאין הבשר ניתר באכילה, הרי הוא כמו שמִיקְטַל **קַטְלֵיהּ** – שהרג אותו בלא שחיטה. ואם כן אין איסור של אותו ואת בנו בשחיטת השה השני בו ביום, וכיון שכן, **הַשֵּׁנִי** ששחט את הבן קדשים בחוץ, **מִתְקַבֵּל בִּפְנִים הוּא** – שחט בהמה הראויה להקרבה במקדש, שהרי אינו מחוסר זמן, **וכָּרֵת נַמִּי לִיחַיֵּיב** – ויש לו להתחייב כרת משום שחוטי חוץ. ומכך שאמרה המשנה שרק הראשון חייב כרת ולא השני, מוכח שסוברת היא כחכמים החולקים על רבי שמעון (להלן פא:) וסוברים שיש שֵׁם שחיטה גם לשחיטה שאינה ראויה, ולכך אסור לו לשחוט את השני באותו היום, וכיון שאינו ראוי להתקבל בפנים אין חייבים כרת על שחיטה זו משום שחוטי חוץ.

רבי אושעיא ממשיך ומבאר שגם מהדין השני שאמרו במשנה לגבי קדשים מוכח שאינו כרבי שמעון. שנינו במשנתינו: השוחטים אותו ואת בנו, ושניהם היו **חוּלִּין**, אלא ששחטום **בִּפְנִים** העזרה, **שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִין** לפי שחולין שנשחטו בעזרה אסורים באכילה. אבל חיוב מלקות אין על שחיטת חולין בעזרה לפי שלא נאמר על זה לאו מפורש. וְרק **הַשֵּׁנִי** ששחט, **סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים,** משום הלאו של אותו ואת בנו. מבאר רבי אושעיא שדין זה על כרחינו אינו כרבי שמעון. **מִכְּדֵי** – שהרי **שֶׁמְּעִינָן לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָמַר שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה** לאכילה **לֹא שְׁמָהּ שְׁחִיטָה,** ולכך אם שחט את האם שחיטה שאינה ראויה, ושחט באותו היום את בנה, אינו לוקה משום אותו ואת בנו. ואם כן, **קַמָּא** – הראשון ששחט בעזרה הרי הוא כמו שמִיקְטַל **קַטְלֵיהּ** – שהרג אותו בלא שחיטה כלל, לפי שהשחיטה לא התירה הבשר באכילה כדין חולין בעזרה ולא נאסר לשחוט את השני באותו היום. ואם כן, **הַשֵּׁנִי** ששחט, **אַמַּאי** – מדוע הוא **סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים** משום אותו ואת בנו. אלא ודאי משנתינו סוברת שיש שם שחיטה גם לשחיטה שאינה ראויה, ולכך אף ששחיטת האם היתה חולין בעזרה, השוחט את בנה בו ביום לוקה.

ממשיך רבי אושעיא ומוכיח גם מהדין השלישי שבמשנה שלא כרבי שמעון. עוד שנינו במשנה: שחטו אותו ואת בנו ושניהם היו **קָדָשִׁים** ושחטום כדינם במקומם, שהוא **בִּפְנִים** העזרה, הקרבן **הָרִאשׁוֹן** שנשחט **כָּשֵׁר** הוא, **וּפָטוּר** – ואין מתחייבים על שחיטתו כלל, לפי ששחיטת היתר היא. וְרק **הַשֵּׁנִי** ששחט, **סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים** משום הלאו של אותו ואת בנו. וְקרבן זה השני **פָּסוּל** הוא, משום שהוא מחוסר זמן. ואף מכאן יש להוכיח שמשנתינו אינה כרבי שמעון, **מִכְּדֵי** – שהרי **שֶׁמְּעִינָן לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּאָמַר שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה** לאכילה **לֹא שְׁמָהּ שְׁחִיטָה, וּשְׁחִיטַת קָדָשִׁים נַמִּי, שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה** לאכילה **הִיא,** לפי **דְּכַמָּה דְּלֹא זָרִיק** – שכל זמן שאינו זורק את **הַדָּם** על גבי המזבח, **לֹא מִישְׁתְּרֵי** [–הותר] **הַבָּשָׂר** באכילה. וכיון שאין לשחיטת קדשים שם שחיטה, אם כן, **שֵׁנִי, אַמַּאי סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים וּפָסוּל** – מדוע השני ששחט לוקה משום אותו ואת בנו, והרי לא היה לשחיטה שם שחיטה, ומדוע אמרו גם שקרבן זה פסול משום מחוסר זמן, והרי כיון ששחיטת הראשון אין לה שם שחיטה, לא נאסר כלל לשחוט את השני בו ביום, ואינו מחוסר זמן. **אֶלָּא** ודאי **שֶׁמַּע מִינָּהּ** – מוכח מכל הדינים הללו, שמשנתינו **דְּלֹא כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן,** אלא סוברת היא ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, ולכך גם שחיטת קדשים אף שאין השחיטה מתרת את הבשר מיד לאכילה, שמה שחיטה. ואם שחט את השני בו ביום לוקה משום אותו ואת בנו, והקרבן פסול משום מחוסר זמן.

מקשה הגמרא: מדוע הוצרך רבי אושעיא לומר שמשנתינו אינה כרבי שמעון, הרי **פְּשִׁיטָא** – פשוט הוא דבר זה, **דְּהָכִי אִיתָּא** – שהרי כך מצאנו שדעתו של רבי שמעון ששחיטה שאינה ראויה אינה שחיטה, ורבי שמעון במפורש אמר דין זה לגבי אותו ואת בנו, ואם כן פשוט הוא שאף במשנתינו סובר רבי שמעון שאין לחייב משום אותו ואת בנו באופנים שהם שחיטה שאינה ראויה, וודאי שמשנתינו שחייבה אינה כרבי שמעון.

מתרצת הגמרא: **שְׁחִיטַת קָדָשִׁים אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ** – רבי אושעיא הוצרך לומר את דבריו, כדי לחדש ששחיטת קדשים שחיטה שאינה ראויה היא, וכפי שאמר בהוכחתו השלישית, שהדין של 'קדשים בפנים', אינו כרבי שמעון לפי שהיא שחיטה שאינה ראויה. **שַׁלְקָא דַעְתָּךְ אֲמִינָא** – שהיה עולה בדעתך לומר, שאף שאין שחיטת קדשים לבדה מתרת את הבשר באכילה אלא אם כן נזרק הדם, מכל מקום **שְׁחִיטַת קָדָשִׁים שְׁחִיטָה רְאוּיָה הִיא, דְּהָא אִי נָחַר** – שהרי אם לא שחט אלא הרג את הקרבן בלא שחיטה, **וְזָרִיק דָּם, לֹא מִישְׁתְּרֵי בָּשָׂר** באכילה. ורק **כִּי שָׁחַט מִישְׁתְּרֵי בָּשָׂר** באכילה. אם כן מוכח שהשחיטה היא שמתירה את הבשר באכילה. וְאם כן יש לומר **שְׁחִיטָה רְאוּיָה הִיא** ושמה שחיטה. **קָא מַשְׁמַע לָן** רבי אושעיא, שאין הדבר כן, אלא כיון שהשחיטה לבדה אינה מתרת את הבשר ללא זריקת הדם, השחיטה לבדה שחיטה שאינה ראויה היא, ואין שמה שחיטה.

ממשיכה הגמרא לדון בענין קדשים בפנים. שנינו במשנתינו: שחטו אותו ואת בנו קדשים בפנים, השני ששחט מתחייב מלקות משום הלאו של אותו ואת בנו. מקשה הגמרא: **וְלִילְקֵי נַמִּי** – שילקה על שחיטה זו גם **מִשּׁוּם הַלָּאו דְּמִחוּסַּר זְמַן** – שיש במקריב קרבן שהוא מחוסר זמן, שכיון שאסור לו לשחוט קרבן זה בו ביום אחר שנשחטה אמו באותו היום, הרי הוא מחוסר זמן להקרבה. ובמחוסר זמן נאמר לאו, **דְּתַנְיָא** בברייתא (תורת כהנים אמור פ"ז), נאמר בתורה (ויקרא כב כב–כג) 'עִוֵּרֶת אוֹ שָׁבוּר אוֹ חָרוּץ אוֹ יַבֶּלֶת אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת לֹא תַקְרִיבוּ אֵלֶּה לַה', וְאִשֶּׁה לֹא תִתְּנוּ מֵהֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לַה'. וְשׁוֹר וָשֶׂה שָׂרוּעַ וְקָלוּט נְדָבָה תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ וּלְנֶדֶר לֹא יֵרָצֶה'. שמי שיש בו מומים אלו האמורים בפסוקים אלו אסורים בהקרבה והם בלא ירצה. מבררת הברייתא: **מִנַּיִן** לשאר **כָּל הַפְּסוּלִין** שֶׁנאמרו **בְּשׁוֹר** וְשֶׁנאמרו **בְּשֶׂה,** כגון שאר מומים או מחוסר זמן, שֶׁאם הקריבן הרי **הוּא בְּלֹא יֵרָצֶה. תַּלְמוּד לוֹמַר** 'וְשׁוֹר וָשֶׂה שָׂרוּעַ וְקָלוּט' וגו', שתיבות 'וְשׁוֹר וָשֶׂה' מיותרות הן, בא הכתוב **וּלִימֵּד עַל** כל **הַפְּסוּלִין** שֶׁנאמרו **בְּשׁוֹר** וְשֶׁנאמרו **בְּשֶׂה** שֶׁאם הקריבם הרי **הוּא בְּלֹא יֵרָצֶה.** וכל שהוא בכלל לא ירצה הרי הוא גם בכלל איסור ההקדש והשחיטה וההקרבה שנאמרו בבעלי מומים. ואם כן השוחט מחוסר זמן, לוקה גם משום לאו זה.

מתרצת הגמרא: אכן לוקה הוא שתים, גם משום אותו ואת בנו וגם משום מחוסר זמן, והטעם שבמשנתינו לא הזכירו שלוקה אלא אחת, הוא מפני שכִּי **קָא חָשִׁיב** – שכשחישב ומנה התנא במשנתינו את הלאוים שמתחייב עליהם מלקות, **לַאוֵי דְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ** – החשיב רק את הלאוים של אותו ואת בנו. אבל **לַאוֵי נוּכְרָאֵי** – חיוב מלקות על לאוין אחרים שעובר בשחיטתו, **לֹא קָא חָשִׁיב** – לא מנה התנא במשנתינו.

מקשה הגמרא: **וְלֹא** – וכי לא הזכירו במשנתינו חיוב מלקות על לאוים שאינם משום אותו ואת בנו, **וְהָא** שוחט **קָדָשִׁים בַּחוּץ, דְּלַאוֵי נוּכְרָאֵי נִינְהוּ** – שאיסורם הוא מהלאוים האחרים שאינם אותו ואת בנו, שהרי יש בהם לאו של שחוטי חוץ, **וְקָא חָשִׁיב** – ובכל זאת הזכיר התנא חיוב מלקות זה. **דְּקָתָנֵי** במשנתינו, בשחטו אותו ואת בנו **קָדָשִׁים בַּחוּץ, הָרִאשׁוֹן** ששחט **חַיָּיב כָּרֵת** משום שחוטי חוץ, **וּשְׁנֵיהֶם סוֹפְגִין אֶת הָאַרְבָּעִים.** וקשה, מדוע הזכיר התנא ששניהם לוקים, **בִּשְׁלָמָא שֵׁנִי** – מה שהזכיר התנא את חיוב המלקות שיש על השני ששחט, מובן הוא, שהרי המלקות הם **מִשּׁוּם לַאו דְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ. אֶלָּא** מה שהזכיר שה**רִאשׁוֹן** ששחט לוקה, והרי **אַמַּאי סוֹפֵג** – משום איזה לאו מתחייבים על שחיטת הראשון, **לַאו** – האם לא **מִשּׁוּם לַאו דְּשָׁחוּטֵי חוּץ.** ואם כן מוכח שמביא התנא גם חיוב מלקות שאינו משום אותו ואת בנו, ומדוע לא הזכיר שילקה גם משום מחוסר זמן.

מתרצת הגמרא: **כָּל הֵיכָא דְּלֵיכָא** – כל מקום שאין חיוב מלקות על השחיטה משום **לַאו דְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, חָשִׁיב** – מזכיר התנא חיוב מלקות גם אם הוא משום **לַאוֵי נוּכְרָאֵי. וְכָל הֵיכָא דְּאִיכָּא** חיוב מלקות משום **לַאו דְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, לֹא חָשִׁיב** – בזה אין התנא מזכיר חיוב נוסף של מלקות משום **לַאוֵי נוּכְרָאֵי.** ולכך לגבי השני ששחט, שהזכיר בו התנא שחייב משום אותו ואת בנו, לא הזכיר בו בנוסף את הלאו של מחוסר זמן, ואילו לגבי הראשון שאין בו חיוב של אותו ואת בנו, הזכיר בו התנא שחייב משום שחוטי חוץ.

רבי זירא מתרץ באופן אחר מדוע לא הזכיר התנא שהשני מתחייב מלקות משום מחוסר זמן: **רַבִּי זֵירָא אָמַר, הַנַּח לְאִיסּוּר מְחוּסַּר זְמַן,** ואל תקשה ממנו מדוע לא הזכיר התנא שהשני לוקה עליו, **דְּהַכָּתוּב** – לפי שהפסוק

נִתְּקוּ – הוציאו מאיסור לא תעשה והכניסו **לַעֲשֵׂה**, לומר שיש במחוסר זמן רק איסור עשה, והלאו של 'לא ירצה' אינו מדבר במחוסר זמן כשאר כל הפסולים. מבאר רבי זירא, **מַאי טַעְמָא** – היכן מצאנו זאת בכתוב, **דְּאָמַר קְרָא** (ויקרא כב כז) 'שׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב אוֹ עֵז כִּי יִוָּלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ **וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה יֵרָצֶה לְקָרְבַּן אִשֶּׁה לַה'**", וזו מצות עשה היא שמיום השמיני והלאה יקריבוהו. ויש לשמוע מזה **שמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי אִין** – מותר להקריבו, אבל **מֵעִיקָּרָא** – קודם לכן **לֹא**. ומשמעות זו איסור לאו הוא, שקודם היום השמיני אסור להקריב. אלא שהוא לא נאמר בפירוש ואינו אלא **לַאו הַבָּא מִכְּלָל עֲשֵׂה**, ותורת **עֲשֵׂה** עליו, ואין לוקין עליו. וכיון שגילתה תורה שיש בו דין עשה, הוציאתו מהלאו שיש בכל הפסולים בפסוק (שם כב כג) 'וְשׁוֹר וָשֶׂה'. ולכך בקדשים בפנים בדין אותו ואת בנו לא הזכיר התנא שלוקה על השני גם משום מחוסר זמן, שאין מלקות על מחוסר זמן.

רבי זירא פירש שהפסוק 'ומיום השמיני והלאה ירצה' מלמד איסור להקריב קודם לכן. מקשה הגמרא: **וְהָא מִיבַּעְיָא לֵיהּ** – והרי פסוק זה נצרך **לְכִדְרַבִּי אַפְּטוּרִיקִי** – לדרשתו של רבי אפטוריקי. **דְּרַבִּי אַפְּטוּרִיקִי רָמֵי** – הקשה שיש סתירה במשמעות הפסוק. בתחילת הפסוק (שם) **כְּתִיב** 'וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ', **הָא לֵילָה** – משמע מזה שבליל שמיני שהוא תיכף אחר שבעת הימים, **חָזֵי** – ראוי הוא כבר לקרבן. ומאידך, בסוף הפסוק **כְּתִיב** 'מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה יֵרָצֶה לְקָרְבַּן אִשֶּׁה לַה'", ומשמע שרק **מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה אִין** – ראוי הוא לקרבן, אבל **בְּלֵילָה** של שמיני עדיין **לֹא**. נמצאו שתי משמעויות סותרות האם הבהמה ראויה לקרבן כבר מליל שמיני או רק מהיום של שמיני, וקשה, **הָא כֵּיצַד** – כיצד ניתן ליישב דבר זה. ותירץ רבי אפטוריקי, אכן שני הדיוקים נכונים, **הַלֵּילָה** של שמיני ראוי לקרבן **לְענין קְדוּשָּׁה** – שמותר להקדישו בליל שמיני, ואינו עובר בלאו שלא להקדיש קרבנות פסולים. **והיוֹם** של שמיני, ראוי לקרבן **לְענין הַרְצָאָה** – הקרבה, שרק מיום שמיני הוא עולה לרצון בהקרבתו, אך בליל שמיני אסור בהקרבה. ואם כן יש להקשות על רבי זירא, כיון שהפסוק נצרך לדין זה לומר שאינו מרצה אלא ביום, איך ניתן ללמוד ממנו עשה ולהוציאו מכלל שאר כל הפסולים.

מתרצת הגמרא: מה שאמר רבי זירא שניתקו הכתוב למחוסר זמן לעשה, לא היתה כוונתו לפסוק שבספר ויקרא, אלא **כְּתִיב קְרָא אַחֲרִינָא** – נאמר פסוק אחר במחוסר זמן (שמות כב כט) 'כֵּן תַּעֲשֶׂה לְשֹׁרְךָ לְצֹאנְךָ שִׁבְעַת יָמִים יִהְיֶה עִם אִמּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי תִּתְּנוּ לִי'. וממנו למד רבי זירא שרק ביום השמיני תתנו לי אבל קודם לכן אסור להקריבו, והוא לאו הבא מכלל עשה.

לעיל (פ.) הובאו דברי רבי אושעיא שמשנתינו אינה כרבי שמעון שסובר ששחיטה שאינה ראויה אינה שחיטה. כהמשך לדבריו, דנה הגמרא בדעת רבי שמעון בדין אותו ואת בנו בקדשים: **אָמַר רַב הַמְנוּנָא, אוֹמֵר** [–סובר] **הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן שאֵין איסור 'אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ' נוֹהֵג בְּקרבנות קָדָשִׁים**. מבאר רב המנונא, **מַאי טַעְמָא** – מה הטעם שאני אומר כן בדעת רבי שמעון, **כֵּיוָן דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן** (להלן ע"ב) **שֶׁשְּׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה** לאכילה **לֹא שְׁמָהּ שְׁחִיטָה**, ואם האם נשחטה באופן שאינה ראויה לאכילה, הרי זה כאילו לא נשחטה, ומותר לשחוט את בנה באותו היום, שלא אסרה תורה אלא שחיטת שניהם ביום אחד, לפיכך אין איסור אותו ואת בנו נוהג בקדשים, **שֶׁשְּׁחִיטַת קָדָשִׁים נַמִּי, שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה** לאכילה **הִיא**, מפני שהשחיטה עצמה אינה מתירה באכילה עד שיזרק הדם.

מְתִיב רָבָא על דברי רב המנונא, הלא מצאנו לרבי שמעון בפירוש שנוהג איסור אותו ואת בנו בקדשים. ששנינו בברייתא, השוחט **אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ** ושניהם היו **קָדָשִׁים** ושחטן **בַּחוּץ** [–מחוץ למקדש]. **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר**, על שחיטת **הַשֵּׁנִי** עובר הוא **בְּלֹא תַעֲשֶׂה** משום שחוטי חוץ, שאף שכל שאינו ראוי להתקבל להקרבה בפנים אין חייבים עליו כרת משום שחוטי חוץ, בכל זאת עובר הוא בלאו, **שֶׁהָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר** שרק אם אינו ראוי לבוא ולהיקרב בפנים כלל, אין בו איסור שחוטי חוץ, אבל **כָּל הָרָאוּי לָבֹא לְאַחַר זְמַן**, אף שעתה אינו ראוי, **הֲרֵי הוּא כְּלֹא תַעֲשֶׂה** וְרק **אֵין בּוֹ כָּרֵת**. ולכך בשחט אותו ואת בנו שאין השני ראוי לבוא עתה שאסור לשחטו היום, אבל ראוי הוא למחר, ולכך אף שאין בו כרת, אבל לא תעשה יש בו. **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, כָּל שֶׁאֵין בּוֹ כָּרֵת** משום שאינו מתקבל בפנים **אֵינוֹ כְּלֹא תַעֲשֶׂה**, ואף אם ראוי הוא לבוא לאחר זמן.

כדי להקשות על דברי רב המנונא מקדים רבא ומבאר ברייתא זו: **וְקַשְׁיָא לָן** – והיה קשה לנו, בשוחט אותו ואת בנו **קָדָשִׁים בַּחוּץ** אמר רבי שמעון שעובר על **הַשֵּׁנִי כְּלֹא תַעֲשֶׂה** משום שחוטי חוץ, אבל כרת משום שחוטי חוץ אין בו, לפי שאינו ראוי להתקבל בפנים. וקשה, הלא **קַמָּא** – הראשון שנשחט בחוץ, הרי זה כמו **שמִיקְטַל קָטַל** – שהרגו בלא שחיטה כלל, לפי ששחיטה שאינה ראויה היא, שלרבי שמעון אין שמה שחיטה, וממילא אין איסור לשחוט את הבן משום אותו ואת בנו, ואם כן **שֵׁנִי (מקבל) [מִתְקַבֵּל] בִּפְנִים הוּא, וּכָרֵת נַמִּי לֵיחַיֵּיב** – ויש לו להתחייב עליו גם כרת משום שחוטי חוץ. וכדי לתרץ קושיא זו **אָמַר רָבָא, וְאָמְרֵי לָהּ כְּדֵי** – ויש אומרים שבשם אדם אחר פירשו כן, **חַסּוֹרֵי מִיחַסְּרָא וְהָכִי קָתָנֵי** – יש ללמוד ברייתא זו כאילו היא חסירה, וכך יש לשנות בה, שחטו אותו ואת בנו שהיו **קָדָשִׁים**, ושחיטת **שְׁנֵיהֶם** היתה **בַּחוּץ**, לדעת **רַבָּן** שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, ועל שחיטת **הָרִאשׁוֹן עָנוּשׁ כָּרֵת** משום שחוטי חוץ. ולגבי שחיטת **הַשֵּׁנִי**, הקרבן עצמו **פָּסוּל, וּפָטוּר** הוא מכרת **מֵחמת הַלַּאו דִּשְׁחוּטֵי חוּץ**, כיון שהוא מחוסר זמן ואינו ראוי להתקבל בפנים. ולדעת **רַבִּי שִׁמְעוֹן** שסובר ששחיטה שאינה ראויה אינה שחיטה, שחיטת הראשון שהיתה בחוץ שחיטה שאינה ראויה היא ולא נאסר לו לשחוט את השני באותו היום, ונמצא שראוי השני להתקבל בפנים, ועל כן על שחיטת **שְׁנֵיהֶם עָנוּשִׁים כָּרֵת** משום שחוטי חוץ.

ואם שחטו **אֶחָד בַּחוּץ** ואחר כך שחטו **אֶחָד בִּפְנִים**. לדעת **רַבָּן** הסוברים ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, על שחיטת **הָרִאשׁוֹן** בחוץ **עָנוּשׁ כָּרֵת** משום שחוטי חוץ. ולגבי שחיטת **הַשֵּׁנִי** שהיה בפנים, הקרבן עצמו **פָּסוּל** מפני שהוא מחוסר זמן, שכיון שנשחט הראשון באותו היום, אף שהיתה השחיטה שחיטה שאינה ראויה, שם שחיטה עליה, ואסור לשחוט את השני בו ביום, **וּפָטוּר** מכרת על השני, כיון ששחט בפנים ואין כאן איסור שחוטי חוץ. ולדעת **רַבִּי שִׁמְעוֹן** ששחיטה שאינה ראויה אינה שחיטה, על שחיטת הראשון מתחייבים כרת, והקרבן **הַשֵּׁנִי** שנשחט בפנים **כָּשֵׁר** הוא, ואף שנשחט הראשון באותו היום, אינו מחוסר זמן, משום ששחיטת הראשון בחוץ שחיטה שאינה ראויה היא, ואין שמה שחיטה.

ואם שחט **אֶחָד בִּפְנִים** ולאחר מכן שחט **אֶחָד בַּחוּץ**. לדעת **רַבָּן** הקרבן שנשחט **רִאשׁוֹן** בפנים **כָּשֵׁר** הוא **וּפָטוּר** מכלום. והקרבן **הַשֵּׁנִי** שנשחט בחוץ **פָּסוּל** הוא משום שחוטי חוץ, **וְהשוחט** את השני **פָּטוּר** הוא מכרת של שחוטי חוץ כיון שלא היה ראוי להתקבל בפנים, ואינו עובר באיסור שחיטת חוץ כלל. ולְ**רַבִּי שִׁמְעוֹן** השוחט את **הַשֵּׁנִי** עובר **בְּלֹא תַעֲשֶׂה**, שאף ששחיטת הראשון היתה ראויה, ולכך השני אינו ראוי להתקבל בפנים ואין בו כרת, אבל כיון שראוי הוא להתקבל בפנים לאחר זמן, יש בו לא תעשה. עד כאן ביאורו של רבא בברייתא.

ברייתא זו הביא רבא וביאר אותה, כדי להקשות מהאופן השלישי שבה על רב המנונא, שאמר בדעת רבי שמעון שאותו ואת בנו אינו נוהג בקדשים. מקשה רבא על רב המנונא: **וְאִי סַלְקָא דַעְתָּךְ** שלדעת רבי שמעון **אֵין אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ נוֹהֵג בְּקָדָשִׁים**, נמצא שאף שנשחט הראשון במקדש בכשרות, לא נאסר לשחוט את השני בו ביום, וראוי הוא להתקבל בפנים, ואם כן הקרבן **הַשֵּׁנִי** שנשחט בחוץ, **אַמַּאי כְּלֹא תַעֲשֶׂה וְתוּ לֹא** – מדוע אמר רבי שמעון שעובר עליו רק בלא תעשה ולא יותר, והרי **כָּרֵת נַמִּי לֵיחַיֵּיב** – יש לו להתחייב גם כרת כשאר כל שחוטי חוץ.

מחמת קושיא זו, מבאר רבא את דברי רב המנונא באופן אחר: **אֶלָּא אָמַר רָבָא**, ודאי גם רב המנונא מודה שלרבי שמעון נוהג איסור אותו ואת בנו בקדשים. והטעם, משום ששחיטת הראשון בקדשים בפנים

רש"י

נתקו לעשה — דמשמע: בתוך זמנו בלא ירצה, כדמרבינן (תמורה ז,ב עיין שם) מ"ולנדר לא ירצה", אלא הניחו לאחר זמנו וירצה. דעל כרחך עשה זה לאו מעיקרא משמע, כי ההיא דשלוח הקן דאמרינן (חולין קמא,א): מעיקרא משמע — שלח האם ולא תקחנה, ולא הוי לאו הניתק לעשה, ולוקין עליו. אבל כאן הלאו קודם לעשה, שהלאו בתוך זמנו והעשה לאחר זמנו. **מיבעי ליה לכדרבי אפטוריקי** — ולאו לעשה אתא. **הא כיצד לילה** — שמיני, כשעבר שביעי. **לקדושה** — מותר לקדשו משחשכה, ואינו עובר משום בל תקדיש פסולים. **שני בלא תעשה** — דשחוטי חוץ. ואף על פי שאינו בכרת, דלאו מתקבל בפנים הוא, מכל מקום בלא תעשה הוא, הואיל ורצוי לאחר זמן. ולאו דידיה מפרש בפרק בתרא דזבחים (קיד,א) מ"לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים" וגו' (דברים יב). **קמא** מקטל קטלה — לרבי שמעון, דהא שחיטה שאינה ראויה היא. ואמר רבא — גרסינן. **לרבנן** — דאמרי: שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה. **שני פסול ופטור** — מכרת, דלא מתקבל בפנים הוא. **לרבי שמעון שניהם ענושין כרת** — קמא מקטל קטליה, ושני מתקבל בפנים הוא. ולענין שחוטי חוץ, אף על גב דאינה ראויה — מיחייב, דאפילו אהך שחיטה חייביה רחמנא. **אחד בחוץ** — תחלה, ואחר כך אחד בפנים. **שני פסול ופטור** — מכרת. ובלאו דאותו ואת בנו לא מיירי התם, דגבי שחוטי חוץ קאי. והא פטור לא איצטריך, אלא איידי דתנינ: ראשון חייב — תנא: שני פטור. **לרבי שמעון שני כשר** — דקאמר: מיקטל קטליה, ושני לאו מחוסר זמן הוא. כל הנך פטורי דהכא — משחוטי חוץ קאמר, ולא איירי בלאו דאותו ואת בנו כלל. **שני פסול ופטור** — דלאו מתקבל בפנים הוא. **שני בלא תעשה** — ולא בכרת, דלאו מתקבל בפנים הוא, דהא קמא שחיטה ראויה הואי. **התראת ספק** — דלמא לא אתי לידי זריקה, והויא ליה שחיטה שאינה ראויה. הלכך לרבי שמעון, איסורא איכא, מלקות ליכא. ומכל מקום, לאו מתקבל בפנים הוא, שהראשון שנשחט ונזרק הדם כבר קודם שחיטתו של שני — שחיטה ראויה הוה. כך שמעתי. וקשיא לי: מאי התראת ספק דקאמר? הא ודאי שחיטת שני אינה ראויה, דכיון דאיסור אותו ואת בנו נוהג בקדשים — הוה ליה שני מחוסר זמן, ואין שחיטתו ראויה, ואין כאן התראה כלל! ונראה בעיני דלא גרסינן ליה להאי "מאי טעמא", אלא: אין מלקות אותו ואת בנו נוהג בקדשים, ותו לא מידי. וטעמא — משום דאין שחיטת השני ראויה, מכיון שנשחט ראשון ונזרק דמו — הויא לה שחיטת הראשון ראויה. דלית לן הא דלעיל דרבי אושעיא. ודשני אינה ראויה, דהויא ליה מחוסר זמן ואין דמו נזרק. ופירוש משובש הוא מאדם חריף ומפולפל. **ואזדא רבא לטעמיה** — דאמר: שחיטת אותו ואת בנו התראת ספק הוא. **ואחר כך שחט שלמים** — בו ביום. **פטור** — דהתראת ספק הוא. ואליבא דרבי שמעון נקט מילתיה. **שלמים** — בפנים, ואחר כך חולין בחוץ. **חייב** — דהתראת ודאי היא, שכבר נזרק דמו של ראשון, והשני אינו מחוסר זריקה.

אלא

תוספות

נתקו לעשה, מאי טעמא? דאמר קרא: "מיום השמיני והלאה ירצה", מיום השמיני - אין, מעיקרא - לא, לאו הבא מכלל עשה - עשה. והא מיבעיא ליה לכדרבי אפטוריקי! דרבי אפטוריקי רמי, כתיב: "והיה שבעת ימים תחת אמו" - הא לילה חזי, וכתיב: "מיום השמיני והלאה ירצה", מיום השמיני והלאה - אין, לילה - לא; הא כיצד? לילה - לקדושה, יום - להרצאה! - כתיב קרא אחרינא: "בן תעשה לשורך לצאנך". אמר רב המנונא: אומר היה רבי שמעון, אין אותו ואת בנו נוהג בקדשים, מאי טעמא? כיון דאמר רבי שמעון: שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה - שחיטת קדשים נמי שחיטה שאינה ראויה היא. מתיב רבא: אותו ואת בנו קדשים בחוץ - רבי שמעון אומר: שני בלא תעשה; שהיה רבי שמעון אומר: כל הראוי לבא לאחר זמן - הרי הוא בלא תעשה, ואין בו כרת. וחכמים אומרים: כל שאין בו כרת - אינו בלא תעשה. וקשיא לן: קדשים בחוץ, שני בלא תעשה? קמא - מיקטל קטל, שני - מקבל בפנים הוא, כרת נמי ליחייב! ואמר רבא, ואמרי לה כדי: חסורי מיחסרא, והכי קתני: קדשים שניהם בחוץ, לרבנן - ראשון ענוש כרת, שני פסול, ופטור מלאו דשחוטי חוץ; לרבי שמעון - שניהם ענושים כרת. אחד בחוץ ואחד בפנים, לרבנן - ראשון ענוש כרת, שני פסול ופטור; לרבי שמעון - שני כשר. אחד בפנים ואחד בחוץ, לרבנן - ראשון כשר ופטור, שני פסול ופטור; לרבי שמעון, שני בלא תעשה. ואי סלקא דעתך: אין אותו ואת בנו נוהג בקדשים, שני אמאי בלא תעשה ותו לא? כרת נמי ליחייב! אלא אמר רבא, הכי קא אמר רב המנונא: אין מלקות אותו ואת בנו נוהג בקדשים; כיון דכמה דלא זריק דם לא מישתרי בשר, מעידנא דקא שחיט הואי התראת ספק, והתראת ספק לא שמה התראה. ואזדא רבא לטעמיה, דאמר רבא: היא חולין ובנה שלמים, שחט חולין ואחר כך שחט שלמים - פטור. שלמים ואחר כך חולין - חייב. ואמר רבא: היא חולין ובנה עולה, לא מיבעיא שחט חולין ואחר כך שחט עולה - דפטור, אלא דהוי ניתוק גמור. ואין להאריך כאן. **יום** להרצאה — ואם תאמר: מ"ביום צוותי" נפקא (מגילה כ,ב) — ביום ולא בלילה! ויש לומר: דמההוא קרא לא הוה פסלינן לילה שאחר שבעה, אלא כמו שאר לילות, ואם עלה — לא ירד. להכי צריך קרא דהכא, דדוי מחוסר זמן ואם עלה ירד. ותימה: דרבי שמעון הוא דאית ליה ב"המזבח מקדש" (זבחים פד,א). ואי רבי אפטוריקי כרבי שמעון, מאי פריך מיניה? דסוגיא דהכא, דפריך: ולילקי נמי משום מחוסר זמן — לא פריך אלא לרבנן, דלרבי שמעון הכי נמי דלקי, כדאמר בפרק בתרא דזבחים (קיד,ב)! ושמא רבי זירא דהכא סבר ליה כרב נחמן בר יצחק, דאמר התם דלרבי שמעון נמי לא לקי. ועוד יש לומר: דנפקא מיניה הא דפסול משום מחוסר זמן — דפסול אף בבמה, אבל פסול לילה ליכא בבמה, לשמואל בשילהי זבחים (קכ,א). **עולה** לאו בת אכילה היא — תימה: אם כן, היכי משכחת לרבי שמעון טומאה בעולה ובאימורים? דהוי אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים, כיון דאכילת מזבח לא שמה אכילה! וכי תימא, דחיבת הקדש משויא ליה אוכל, אם כן למה ליה לרבי שמעון גבי פרה טעמא דהואיל והיתה לה שעת הכושר? תיפוק ליה דחיבת הקדש משויא ליה אוכלא. דעל כרחך מהניא ביה חיבת הקודש, כדאמר ב"המנחות והנסכים" (מנחות קב,ב)! אלא ודאי לא מהני ביה חיבת הקדש אלא לענין דאף על גב דכשרוף דמי — משויא ליה אוכל, אבל לא מהני לעשות אוכל האסור במותר! ויש לומר: דלענין טומאה מודה דאכילת מזבח שמה אכילה, אבל לענין שחיטה ראויה, לא הויא שחיטה ראויה אלא הראויה לאדם, דומיא (בראשית מג) ד"טבוח טבח והכן".

תוספות

כיון דאילו אתרו ביה פטור כו' — תימה: מנלן האי בשלמא חייבי מיתות שוגגין וממון — נפקא לן (כתובות לה,א) מדתני דבי חזקיה, דלא חילקת בין שוגג בין מזיד לפוטרו ממון. אלא מלקות מנליה? וכי תימא דיליף מממון, כי היכי דלא חילקת בממון — הכי נמי במלקות. אם כן, מאי קאמר בסמוך: אי אשמועינן בהא — בהא קאמר ריש לקיש דפטור, פירש בקונטרס: גבי מלקות, אבל גבי ממון אימא דחייב? והא במלקות לא ידעינן דפטור אלא מממון! ועוד קשה לפירוש הקונטרס, דקאמר: ואי איתמר בהא — בהא קאמר רבי יוחנן, משמע דלריש לקיש לא מצי למיעבד צריכותא. הא איכא למעבד צריכותא איפכא, דהוה אמינא: דוקא מממון פטור, משום דחד בגופיה וחד בממוניה לא עבדינן, אבל במלקות אימא דמודה דחייב, דמיתה אריכתא היא. כדקעביד לה ב"אלו נערות" (כתובות לז,ב) לרבי מאיר, דאית ליה תרי קראי, למיתה וממון ומיתה ומלקות, אלא משום דגבי מזיד איכא קראי דלא עבדינן תרתי, לא בגופיה ולא בממוניה, צריך לעשות בהם צריכותא אחרינא! ונראה לפרש: אי איתמר בההיא ד"אלו נערות" דפטר ריש לקיש בחייבי מיתות שוגגין ודבר אחר, הוה אמינא: דווקא התם פטר מדתנא דבי חזקיה, אבל במלקות אימא לא. ואי איתמר בהא — בהא קאמר רבי יוחנן, אבל בהא דממון אימא מודה לריש לקיש מדתנא דבי חזקיה. **פרה** מטמאה כו' — מה שהקשה בקונטרס: למה לי קבלת טומאה? והלא היא עצמה מטמאה אדם ובגדים — אין נראה קושיא זו, דהא אין מטמאה אלא מתעסקים בה בלבד, כדתנן במסכת פרה (פרק ח משנה ג): השורף את הפרה ופרים, והמשלח את השעיר — מטמא בגדים, והן עצמן פרה ופרים ושעיר — אין מטמאין בגדים. והרי זה אומר: מטמאיך לא טמאתני, ואת טימאתני. ומיהו יש לומר, דדעת הקונטרס היא, כיון דמטמא אדם ובגדים, דהיינו מתעסקין בה, אם כן כיון דסופו לטמא טומאה חמורה — מטמאה טומאת אוכלין. ומיהו יש לומר, דאף על פי שסופו לטמא טומאה חמורה — לא היה מטמא טומאת אוכלין ומשקין. דמה שסופו לטמא טומאה חמורה לא מהניא אלא לענין דלא צריך הכשר מים ושרץ, אבל לא מהניא להחשיבו אוכל — להכי צריך טעמא דשהיה לה שעת הכושר, כיון דחשיבא אוכל — מטמא אוכלין ומשקין בלא הכשר מים. ושרץ — משום דסופו לטמא טומאה חמורה. וגרסינן "מטמא" ולא "מיטמא", דלענין טומאה חמורה עצמה אין נפקותא. וב"מרובה" (בבא קמא עז,א) מפורש באורך. וכן יש בתוספתא (פרה פרק ו) בהדיא דפרה ופרים מטמא אוכלין ומשקין. ומפירוש הקונטרס נמי משמע דגרסינן "מטמא". ואף על גב דהקשה: למה לי קבלת טומאה — לא משום דגרסינן דמיטמא, אלא שרוצה לומר: אי מחמת עצמה מטמאה, למה לי שעת הכושר? **הואיל** והיתה לה שעת הכושר — תימה: דמשמע דהשתא לאו בת פדייה היא. והא אית ליה לרבי שמעון בשבועות (יא,ב) דפרה קדשי בדק הבית היא, ואית ליה לרבי שמעון נמי דקדשי בדק הבית לא הוו בכלל העמדה והערכה! ונראה לפרש, דמיירי לאחר הזאה, דאין סברא שתהא בת פדייה אחר שהוזה כבר דמה. ואפילו הכי מטמאה טומאת אוכלין, הואיל והיתה לה שעת הכושר קודם הזאה. ואם תאמר: והא כל העומד להזות כמוזה דמי! ויש לומר: דקודם קבלה לאו כמוזה דמי, כדפרישית לעיל [פ,ב ד"ה דכמוזה]. ואם תאמר: ואמאי לא אמרינן דכל הקדשים יקבלו טומאה מחיים, כיון דמצוה לשוחטן, וגזמא דכל העומד לישחט כשחוט דמי? ויש לומר: דאפילו נשחט לא אמר בזרוק דמי עד שיתקבל בכוסות, כל שכן כשעדיין לא נשחט. ומיהו, שעיר המשתלח קשה לרבינו יצחק, שיטמא מחיים טומאת אוכלין למאן דשרי אברים בהנאה לרבי שמעון, דכיון דעומד לדחות לצוק — כדחוי דמי! ויש לומר: מידי דהוה אבן פקועה ודגים, שהן מותרין בלא שחיטה, ואפילו הכי חיותה מטהרתה, לרבנן דפליגי ארבי יוסי הגלילי בפרק "בהמה המקשה" (חולין עה,א).

והתנן

אֶלָּא, אֲפִילּוּ שָׁחַט עוֹלָה וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט חוּלִּין - פָּטוּר, שְׁחִיטָה קַמַּיְיתָא לָאו שְׁחִיטָה בַּת אֲכִילָה הִיא. וְרַבִּי יַעֲקֹב אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֲכִילַת מִזְבֵּחַ שְׁמָהּ אֲכִילָה; מַאי טַעְמָא? דְּאָמַר קְרָא: "וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר זֶבַח שְׁלָמָיו" - בִּשְׁתֵּי אֲכִילוֹת הַכָּתוּב מְדַבֵּר, אֶחָד אֲכִילַת אָדָם וְאֶחָד אֲכִילַת מִזְבֵּחַ. **משנה** הַשּׁוֹחֵט וְנִמְצָא טְרֵפָה, הַשּׁוֹחֵט לַעֲבוֹדָה זָרָה, וְהַשּׁוֹחֵט פֶּרֶת חַטָּאת, וְשׁוֹר הַנִּסְקָל, וְעֶגְלָה עֲרוּפָה - רַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר, וַחֲכָמִים מְחַיְּבִין. הַשּׁוֹחֵט וְנִתְנַבְּלָה בְּיָדוֹ, וְהַנּוֹחֵר, וְהַמְעַקֵּר - פָּטוּר מִשּׁוּם אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ. **גמרא** אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁשָּׁחַט רִאשׁוֹן לַעֲבוֹדָה זָרָה וְשֵׁנִי לְשֶׁלְּחָנוֹ, אֲבָל רִאשׁוֹן לְשֶׁלְּחָנוֹ וְשֵׁנִי לַעֲבוֹדָה זָרָה - פָּטוּר, דְּקָם לֵיהּ בִּדְרַבָּה מִינֵּיהּ. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן: זוֹ - אֲפִילּוּ תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן יוֹדְעִין אוֹתָהּ! אֶלָּא, פְּעָמִים שֶׁאֲפִילּוּ שָׁחַט רִאשׁוֹן לְשֶׁלְּחָנוֹ וְשֵׁנִי לַעֲבוֹדָה זָרָה - חַיָּיב, כְּגוֹן דְּאַתְרוּ בֵּיהּ מִשּׁוּם אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, וְלָא אַתְרוּ בּוֹ מִשּׁוּם עֲבוֹדָה זָרָה. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: כֵּיוָן דְּכִי אַתְרוּ בֵּיהּ פָּטוּר - כִּי לָא אַתְרוּ בֵּיהּ נַמִי פָּטוּר. וְאָזְדוּ לְטַעְמַיְיהוּ, דְּכִי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר: חַיָּיבֵי מִיתוֹת שׁוֹגְגִין, וְחַיָּיבֵי מַלְקוֹת שׁוֹגְגִין, וְדָבָר אַחֵר - רַבִּי יוֹחָנָן אוֹמֵר חַיָּיב, וְרֵישׁ לָקִישׁ אוֹמֵר פָּטוּר; רַבִּי יוֹחָנָן אוֹמֵר חַיָּיב - דְּהָא לָא אַתְרוּ בּוֹ, וְרֵישׁ לָקִישׁ אוֹמֵר פָּטוּר, דְּכֵיוָן דְּכִי אַתְרוּ בֵּיהּ פָּטוּר - כִּי לָא אַתְרוּ בֵּיהּ נַמִי פָּטוּר. וּצְרִיכָא, דְּאִי אַשְׁמוּעִינַן בְּהָא - בְּהָא קָאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, אֲבָל בְּהָא - אֵימָא מוֹדֵי לֵיהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן; וְאִי אִיתְּמַר בְּהָא - בְּהָא קָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֲבָל בְּהָא - אֵימָא מוֹדֵי לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, צְרִיכָא. וּפֶרֶת חַטָּאת שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה הִיא? וְהָתַנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: פָּרָה מְטַמְּאָה טוּמְאַת אוֹכְלִין הוֹאִיל וְהָיְתָה לָהּ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר;

ואמר

רש"י

אלא אפילו שחט עולה — ונזרק דמה, ואחר כך שחט חולין — פטור לרבי שמעון. **בשתי אכילות הכתוב מדבר** — לענין פגול, שאם שחט על מנת לאכול חוץ לזמנו או על מנת להקטיר חוץ לזמנו — פגול. **משנה השוחט פרת חטאת** — פרה אדומה, דלאו לאכילה היא. **ושור הנסקל** — לאחר שנגמר דינו, דקיימא לן דאסור בהנאה אפילו שחטו, בקדושין (נו,ב) ובפסחים (כב,ב). **ועגלה ערופה** — דסבירא ליה דנאסרת מחיים, ואפילו שחטה — אסורה. **רבי שמעון פוטר** — דשחיטה שאינה ראויה היא. **ונתנבלה בידו** — שלא מדעת. **והנוחר והמעקר** — סימנין מדעת — פטור, ואפילו לרבנן, דהא ליכא שחיטה כלל. ולא דמיא לשחיטה דלעיל כלל, דהתם שחיטה מעלייתא איכא, ודבר אחר גורם לה ליפסל. **גמרא לא שנו** — דשוחט לעבודה זרה חייב משום אותו ואת בנו לרבנן. **אלא ששחט ראשון לעבודה זרה** — וחזור ושחט את השני לשלחנו לאכול, דדיינינן ליה ברישא אהתראה דשני דאותו ואת בנו, ומלקינן ליה, והדר דיינינן אהתראה דשחיטה קמייתא לעבודה זרה, וקטלינן ליה. אי נמי, בשני בני אדם. אבל שני לעבודה זרה, דבהך שחיטה בתרייתא דמיחייב עלה משום אותו ואת בנו אתי נמי דין קטלא עילויה. **פטור** — ממלקות, כדקיימא לן בכתובות ב"אלו נערות" (לה,א) מקראי, דתרתי לא עבדינן ביה. **זו אפילו תינוקות של בית רבן יודעין** — דתרתי לא עבדינן ביה. **אלא** — אם היה לך להשמיענו דבר טעם על משנתינו, כך היה לך לומר. **פעמים** — שמלקות של משנתינו — אפילו בראשון לשלחנו ושני לעבודה זרה, ולא אתרו בו משום עבודה זרה, ולא מיקטל. ולריש לקיש, כיון דאילו אתרו ביה הוי מיקטיל ופטור ממלקות, כי לא אתרו ביה נמי, אף על גב דלא מיקטיל, הואיל ובהך איסורא איכא צד מיתה — לא לקי. ובכתובות (לה,א) יליף טעמא מקראי ב"אלו נערות". **חייבי מיתות שוגגין או חייבי מלקיות שוגגין ודבר אחר** — אתרוייהו קאי. חייבי מיתות שוגגין ודבר אחר — עבר עבירה בלא התראה, דהיינו שוגג, ויש בה דין מיתה אם היו מתרים בו, ויש בה עוד חיוב דבר אחר, כגון מלקות, שהתרו בו למלקות כי הא דאמרן, או יש בה חיוב ממון. **רבי יוחנן אומר חייב** — באותו דבר אחר שעם המיתה, הואיל ואינו נהרג. וכן חייבי מלקיות שוגגין ודבר אחר — שעבר עבירה שיש בה מלקות וממון, כגון אכל מעשר שני של חבירו בגבולין, או נבלה וטרפה של חבירו, ולא התרו בו למלקות. **כהא קאמר ריש לקיש** — דפטור ממלקות, הואיל ויש בשחיטה זו צד מיתה — פקע ליה תורת מלקות מיניה, דתרתי בגופא לא רמו עליה, הילכך, אפילו לא אתרו ביה למיתה — ליכא מלקות. אבל חייבי מיתות שוגגין ודבר אחר, כגון ממון, דחדא בגופא וחדא בממונא — אימא תרוייהו רמו עליה. ומיהו, היכא דמיקטיל — לא משלם, משום דקם ליה בדרבה מיניה, אבל היכא דלא מיקטיל — משלם. **אבל כהך דלעיל אימא מודי ליה לריש לקיש** — דלא רמיא תורת מלקות בעבירה של מיתה כלל. **פרה מטמאה טומאת אוכלין** — דאף על גב דאמר רבי שמעון בפרק קמא דבכורות (ט,ב) דאיסורי הנאה, כגון שור הנסקל ופטר חמור, אין מטמאין טומאת אוכלין, ונפקא ליה מ"כל האוכל אשר יאכל" — אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים קרוי אוכל, מודה הוא דפרה אדומה מקבלת טומאת אוכלין לטמא אחרים. **הואיל והיתה לה שעת הכושר** — להאכילה אף לעצמו משנשחטה. ומהו שעת הכושר שלה?

ואמר

אֶלָּא אֲפִילּוּ אם **שָׁחַט** את **הָעוֹלָה** תחילה וזרק את דמה, **וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט** את **הַחוּלִּין,** ששחיטת השני שחיטה ראויה היא, בכל זאת **פָּטוּר** הוא ממלקות של אותו ואת בנו, מפני שה**שְּׁחִיטָה קַמַּיְיתָא** שהיא שחיטת העולה, **לַאו שְׁחִיטָה בַּת אֲכִילָה הִיא** – אינה שחיטה שמתירה באכילה, כיון שכולה למזבח, ואין בה לא אכילת כהנים ולא אכילת בעלים.

הגמרא מביאה שיש חולקים על דברי רבא לענין עולה, אומרת הגמרא: **וְרַבִּי יַעֲקֹב אָמַר** בשם **רַבִּי יוֹחָנָן, אֲכִילַת מִזְבֵּחַ** – מה שהאש שעל המזבח אוכלת את האימורים ואת בשר העולה, גם כן **שְׁמָהּ אֲכִילָה.** ולכך שחיטה ראויה היא, לפי שמתירה היא את הבשר לאכילת המזבח, ושחיטתה אוסרת לשחוט את השני בו ביום. מבאר רבי יוחנן, **מַאי טַעְמָא** – מהו הטעם שיש שם אכילה לאכילת מזבח, **דְּאָמַר קְרָא** (ויקרא ז יח) לענין מחשבת פיגול 'וְ**אִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר זֶבַח שְׁלָמָיו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי** לא יֵרָצֶה הַמַּקְרִיב אֹתוֹ לא יַחְשֹׁב לוֹ פִּגּוּל יִהְיֶה' וגו', וכפל הלשון 'הֵאָכֹל יֵאָכֵל' מלמדינו **שִׁבְשָׁתֵי אֲכִילוֹת הַכָּתוּב מְדַבֵּר, אֶחָד אֲכִילַת אָדָם וְאֶחָד אֲכִילַת מִזְבֵּחַ,** שבין אם חישב לאכול הבשר לאחר זמנו, ובין אם חשב להקטיר האימורים על המזבח לאחר זמנו, פיגול הוא. וכיון שמצאנו שקראה תורה בשם אכילה לאכילת מזבח, יש ללמוד גם לענין שחיטה ראויה, ששחיטה המתרת באכילה היא.

משנה

התורה לא אסרה הריגת אותו ואת בנו ביום אחד, אלא רק שחיטת שניהם ביום אחד, שנאמר (ויקרא כב כח) '**אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחָטוּ בְּיוֹם אֶחָד**'. משנתינו מבארת שישנם מיני שחיטות שאינם בכלל שחיטה, ואינם בכלל איסור התורה: **הַשּׁוֹחֵט** אותו ואת בנו ביום אחד, **וְאחד מהם נִמְצָא טְרֵפָה,** ואין שחיטתו מתירתו באכילה. וכן **הַשּׁוֹחֵט** אחד מהם **לְשם עֲבוֹדָה זָרָה,** שעל ידי שחיטה זו נאסרה הבהמה בהנאה. וְכן **הַשּׁוֹחֵט פָּרַת חַטָּאת** – פרה אדומה, ששחיטתה אינה לאכילה לפי שהיא נשרפת כולה. וְכן השוחט **שׁוֹר הַנִּסְקָל** – שדינו להסקל, כגון שהרג אדם וכבר דנוהו בית דין וגמרו דינו לסקילה, שאסור הוא בהנאה אפילו אם לא נסקל לבסוף אלא נשחט. וְכן אם אחת מהם הזמינוה וייחדוה **לְעֶגְלָה עֲרוּפָה** והורידוה לנחל איתן. בכל אופנים אלו, **רַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר** משום אותו ואת בנו, משום שסובר ששחיטה שאינה ראויה לאכילה אינה שחיטה, ואינה בכלל מה שאסרה תורה לשחוט אותו ואת בנו ביום אחד, ובאופנים אלו השחיטה לא התירה באכילה. **וַחֲכָמִים מְחַיְּיבִין** מלקות משום אותו ואת בנו, מפני שלדעתם גם שחיטה שאינה ראויה לאכילה שמה שחיטה.

ממשיכה המשנה: אבל **הַשּׁוֹחֵט** אותו ואת בנו **וּבשעת שחיטה נִתְנַבְּלָה** אחת מהם **בְּיָדוֹ** שלא מדעתו, **וְכן הַנּוֹחֵר** – שקרע הבהמה מנחיריה עד צוארה. **וְכן הַמְעַקֵּר** – שעקר הסימנים מדעת, בכל אלו מודים חכמים **שׁפָּטוּר מִשּׁוּם אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ,** לפי שאין זה מעשה שחיטה כלל, ואינו בכלל מה שאסרה תורה לשחוט אותו ואת בנו. ומחלוקת רבי שמעון וחכמים היא רק כשמעשה השחיטה עצמו נעשה כהוגן, ודבר אחר גורם לבהמה להיות אסורה באכילה.

גמרא

הגמרא דנה באיזה אופן השוחט לעבודה זרה מתחייב מלקות משום אותו ואת בנו: **אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, לֹא שָׁנוּ** במשנה שחכמים מחייבים מלקות משום אותו ואת בנו בשוחט לעבודה זרה, **אֶלָּא כְּשֶׁשָּׁחַט** את **הָרִאשׁוֹן לְשם עֲבוֹדָה זָרָה,** ואת **הַשֵּׁנִי** כדי לֶאכול על **שֻׁלְחָנוֹ.** שאף שעל שחיטת הראשון מתחייב הוא מיתה משום עבודה זרה, בכל זאת יש לו להתחייב מלקות משום אותו ואת בנו על שחיטת השני. **אֲבָל** אם את **הָרִאשׁוֹן** שחט לֶאכול על **שֻׁלְחָנוֹ,** וְאת **הַשֵּׁנִי לְעֲבוֹדָה זָרָה, פָּטוּר** ממלקות משום אותו ואת בנו, מפני **דְּקָם לֵיהּ בְּדַרְבָּה מִינֵּיהּ** – שדי לו בעונש הגדול ממנו, שהוא חיוב מיתה. והיינו, הלכה בידינו שאם יש מעשה אחד הגורם להתחייב בשני עונשים, האחד חמור והשני קל, אינו נענש אלא בעונש החמור יותר ופטור מהעונש הקל. ואף כאן, כיון ששחיטת השני היא זו המחייבת מלקות משום אותו ואת בנו, ומחייבת אף מיתה משום עבודה זרה, פטור ממלקות וחייב רק מיתה.

אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לריש לקיש, **זוֹ** – דין זה שאינו מתחייב שתי עונשים על מעשה אחד אלא רק את העונש החמור מביניהם, **אֲפִילּוּ תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן יוֹדְעִין אוֹתָהּ,** ואין טעם להשמיענו דבר זה. **אֶלָּא** אם רצונך להשמיענו דבר של טעם במשנתינו, כך היה לך לומר, **פְּעָמִים שֶׁאֲפִילּוּ** אם **שָׁחַט** את **הָרִאשׁוֹן** לֶאכול על **שֻׁלְחָנוֹ** וְאת **הַשֵּׁנִי לְעֲבוֹדָה זָרָה,** בכל זאת **חַיָּיב** הוא מלקות על שחיטת השני משום אותו ואת בנו. **וּכְגוֹן דְּאַתְרוּ בֵּיהּ** – שקודם שחיטת השני התרו בו שאם ישחוט ילקה **מִשּׁוּם אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, וְלֹא אַתְרוּ בּוֹ** שעל שחיטה זו יתחייב גם מיתה **מִשּׁוּם עֲבוֹדָה זָרָה.** וכיון שבלא התראה אינו מתחייב מיתה, נמצא שאינו מתחייב על מעשה זה אלא עונש אחד שהוא המלקות משום אותו ואת בנו, ולכך לוקה.

מבארת הגמרא: **וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ** שאמר שלעולם אינו לוקה כשנשחט השני לעבודה זרה, **אָמַר** – סובר, **שׁכֵּיוָן דְּרַבִּי אַתְרוּ בֵּיהּ** – שאילו היו מתרים בו שיתחייב מיתה על מעשה זה, **הֵיכִי פָּטוּר** מהמלקות, **לכך כִּי לֹא אַתְרוּ בֵּיהּ נַמִּי פָּטוּר** הוא, כיון שלדעת ריש לקיש כל עבירה שיש בה אופן של חיוב מיתה, שוב אין מתחייבים מלקות עליה בשום ענין.

מבארת הגמרא: **וְרבי יוחנן** וריש לקיש במחלוקת זו, **אַזְדוּ לְטַעְמֵייהוּ** – הלכו לשיטתם במה שנחלקו במקום אחר. **דְּרַבִּי אָתָא רַב דִּימִי** מארץ ישראל לבבל, **אָמַר, חַיָּיבֵי מִיתוֹת שׁוֹגְגִין** – העוברים בלא התראה על איסור שחייבים עליו מיתה אילו היו מתרים בו, **וְכן חַיָּיבֵי מַלְקוּת שׁוֹגְגִין** – העוברים בלא התראה על עבירה שיש בה מלקות אילו היו מתרים בו, ומחמת שהיו שוגגים פטורים מהמיתה או מהמלקות, **וְעל** מעשה זה שעשו יש להם להתחייב גם **דָּבָר אַחֵר** – חיוב ממון. נחלקו בזה רבי יוחנן וריש לקיש, **רַבִּי יוֹחָנָן אוֹמֵר חַיָּיב** בחיוב הממון. **וְרֵישׁ לָקִישׁ אוֹמֵר פָּטוּר** מחיוב הממון. וטעמם, **רַבִּי יוֹחָנָן אוֹמֵר חַיָּיב, דְּהָא לֹא אַתְרוּ בּוֹ** על חיוב המיתה או המלקות, ונמצא שאינו חייב מיתה או מלקות, ולא שייך לומר 'קם ליה בדרבה מיניה' ולפטרו מהממון. **וְרֵישׁ לָקִישׁ אוֹמֵר פָּטוּר, דְּכֵיוָן דְּרַבִּי אַתְרוּ בֵּיהּ,** היה חייב בעונש הגדול **וּפָטוּר** מחיוב הממון, **כִּי לֹא אַתְרוּ בֵּיהּ נַמִּי פָּטוּר** גם מחיוב הממון.

הגמרא הביאה שני מקומות שנחלקו ריש לקיש ורבי יוחנן באותו ענין: א. במשנתינו, כששחט את השני לעבודה זרה ולא התרו בו משום עבודה זרה, אם מתחייב הוא מלקות משום אותו ואת בנו. ב. בדברי רב דימי, כשעשה בלא התראה מעשה שאילו היו מתרים בו היה מתחייב עליו מיתה או מלקות, אם מתחייב עליו ממון. הגמרא מבררת מדוע הוצרכו לחלוק בשני המקומות. מבארת הגמרא: **וּצְרִיכָא** – וצריכים רבי יוחנן וריש לקיש להשמיענו את מחלוקתם בשני הדינים הללו, ולא היה אפשר ללמוד נידון אחד מחבירו. לפי **דְּאִי אַשְׁמוּעִינָן בְּהָא** – שאם היו משמיעים לנו את מחלוקתם בנידון משנתינו אם מתחייב מלקות על מעשה שאילו היו מתרים בו היה מתחייב עליו מיתה, היינו אומרים שרק **בְּהָא קָאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ** שאינו מתחייב מלקות, כיון שמיתה ומלקות שניהם עונשים על גופו של האדם, ואין מטילים כלל על האדם שני עונשים ממין אחד על אותו מעשה, וכיון שיש במעשה זה צד מיתה, פקע ממנו חיוב המלקות. **אֲבָל בְּהָא** – בנידון מחלוקתם אם לחייב ממון על מעשה שראוי להתחייב עליו גם מיתה או מלקות, **אֵימָא מוֹדֵי לֵיהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן** שכיון שהם שני מיני עונשים, האחד בגופו והשני בממונו, שניהם מוטלים על האדם. אלא שכשעונשים אותו בעונש החמור שבגופו, אין עונשין אותו בעונש הקל אף שאינו אלא בממונו, אבל כשאינו נענש בעונש שבגופו, כגון שלא התרו בו, קיים ועומד העונש שבממונו. ולכך הוצרכו לחלוק גם לגבי חיוב ממון, וללמדינו שלדעת ריש לקיש גם בממון ומיתה או ממון ומלקות, אינו מתחייב ממון בכל ענין ואפילו כשאינו נענש בעונש שבגופו, לפי שבכל מקום שיש צד

המשך בעמוד קסה

ומהו שעת הכושר שלה, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, אוֹמֵר הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן, שִׁפְרָה אדומה נִפְדֵּית – יוצאת לחולין על ידי פדיון **עַל גַּבֵּי מַעֲרַכְתָּהּ** – אפילו אם נשחטה כדינה על מערכת של עצים שהיא נשחטת עליה. ולכך מקבלת היא טומאת אוכלין, שבכלל אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים הוא. ואף שלבסוף לא פדאוה, ונמצא שלא היה ראוי לאכילה, סובר רבי שמעון שכל העומד להיפדות רואים אותו כאילו כבר הוא פדוי, ויש לו שם אוכל. ואם כן גם לענין חיוב אותו ואת בנו יש לו להתחייב, לפי ששחיטה ראויה היא, כיון שאם תפדה תאכל לאחרים, וכל העומד להיפדות הרי הוא כפדוי. ומדוע אמרו במשנתינו שרבי שמעון פוטר משום אותו ואת בנו בשוחט פרה אדומה.

מיישבת הגמרא: **אָמַר רַב שֶׁמֶן בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אכן פָּרָה חַטָּאת אֵינָהּ מִשְּׁנָה** – אין לשנותה במשנתינו, לפי שגם רבי שמעון מודה בה שחייב עליה משום אותו ואת בנו, ששחיטה ראויה היא. שנינו במשנתינו, שרבי שמעון פוטר על שחיטת עגלה ערופה משום אותו ואת בנו, מפני ששחיטה שאינה ראויה היא ואינה שחיטה. הגמרא דנה בענין זה: מקשה הגמרא: **וְעֶגְלָה עֲרוּפָה, האם שחיטתה לֹאו שְׁחִיטָה רְאוּיָה הִיא.** וְהָתְנַן במשנה (סוטה מז.) לגבי עגלה ערופה, שאם אחר שיחדו עגלה לעריפה **נִמְצָא הַהוֹרֵג, עַד שֶׁלֹּא תֵּעָרֵף** – כל זמן שעדיין לא נערפה **הָעֶגְלָה, תֵּצֵא** העגלה **וְתֵרָעֶה בָּעֵדֶר** כשאר חולין, ששוב אין צריך לערוף את העגלה, כיון שלא באה אלא לכפר בספק שאין ידוע מי ההורג. ומבואר אם כן שאינה נאסרת בהנאה בחייה אלא לאחר העריפה, ואם כן כשנשחטה קודם שנערפה, היא מותרת באכילה, ושחיטה ראויה היא, ומדוע פטר רבי שמעון משום אותו ואת בנו על שחיטתה.

מיישבת הגמרא: **אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ מִשּׁוּם רַבִּי יַנַּאי, אכן עֶגְלָה עֲרוּפָה, אֵינָהּ מִשְּׁנָה** – אין לשנות כן במשנתינו, לפי שגם רבי שמעון מודה שחייב על שחיטתה משום אותו ואת בנו, ששחיטה ראויה היא.

מקשה הגמרא על דברי ריש לקיש בשם רבי ינאי: **וּמִי אָמַר רַבִּי יַנַּאי הָכִי,** שעגלה ערופה מותרת בהנאה מחיים ולכך שחיטה ראויה היא, **וְהָאָמַר רַבִּי יַנַּאי** לגבי עגלה ערופה שנאסרת בהנאה, שאינה נאסרת מיד כשהזמינוה לעריפה, אלא **גְּבוּל שֶׁמַּעֲתִּי בָּהּ** שמגבול זה ואילך נאסרת בהנאה, **וְשָׁכַחְתִּי** מהו הגבול. **וְנָסְבִין חַבְרַיָּא** – ועלה על דעת בני הישיבה **לוֹמַר, יְרִידָתָהּ לְנַחַל אֵיתָן אוֹסַרְתָּהּ** בהנאה, והוא הגבול ששמע רבי ינאי. **וְאִם אִיתָא** – ואם ישנם לדברים אלו, שסובר רבי ינאי שנאסרת מחיים משעה שירדה לנחל איתן, אם כן כשהוקשה לו ממשנתינו שמבואר בה שנאסרה מחיים והיא שחיטה שאינה ראויה, על המשנה בסוטה שאינה אסורה מחיים, מדוע הוצרך לתרץ שעגלה ערופה במשנתינו אינה משנה, **לִישַׁנֵּי** – שיתרץ, **שְׁכָאן** – מה ששנינו בסוטה שמותרת מחיים, זהו **קוֹדֶם** הִירִידָה לנחל איתן. **וְכָאן** – ומה שמבואר במשנתינו שנאסרה מחיים, הוא **לְאַחַר** הִירִידָה לנחל איתן.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב פְּנְחָס בְּרֵיהּ דְּרַב אַמִּי, אֲנַן מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ מַתְנִינַן לָהּ שֶׁעֶגְלָה עֲרוּפָה אֵינָהּ מִשְּׁנָה,** ולא שאמר כן בשם רבי ינאי. ואכן לרבי ינאי אפשר להעמיד את משנתינו לאחר שירדה לנחל איתן, שאז נאסרה מחיים והיא שחיטה שאינה ראויה. הגמרא מקשה על רב פנחס בריה דרב אמי שאמר שריש לקיש עצמו אמר שמועה זו. מקשה הגמרא: **אָמַר רַב אַשִּׁי, כִּי הֲוֵינַן בֵּי** – בבית מדרשו של **רַב פַּפִּי, קַשְׁיָא לָן, מִי אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ הָכִי,** שעגלה ערופה אינה נאסרת מחיים, ושחיטה ראויה היא. **וְהָא אִיתְּמַר,** שתי **צִפּוֹרֵי מְצוֹרָע** שמביא המצורע לטהרתו, ואחת נשחטת ואחת משתלחת, **מֵאֵימָתַי הם נֶאֱסָרִין** בהנאה. **רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר,** השחוטה נאסרת **מִשְּׁעַת שְׁחִיטָה,** אבל המשולחת אינה נאסרת כלל. **וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר,** שתיהן נאסרות **מִשְּׁעַת** לְקִיחָה – משעה שלוקח את שתי הציפורים לצורך המצורע. **וְאַמְרִינָן, מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ** שנאסרות שניהם מחיים, מפני שנֶּ**מַר** – למד גזירה שוה 'קִיחָה קִיחָה' **מֵעֶגְלָה עֲרוּפָה** לציפורי מצורע, נאמר קיחה בעגלה ערופה (דברים כא ג) 'וְלָקְחוּ זְקֵנֵי הָעִיר הַהִוא עֶגְלַת בָּקָר', ונאמר קיחה בציפורי מצורע (ויקרא יד ד) 'וְלָקַח לַמִּטַּהֵר שְׁתֵּי צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהֹרוֹת', ללמד שכשם שעגלה ערופה אסורה מחיים, כך גם ציפורי מצורע נאסרים מחיים. ואם כן מבואר שלדעת ריש לקיש עגלה ערופה אסורה בהנאה מחיים, ולפי זה אכן שחיטה שאינה ראויה היא, ומדוע הוצרך ריש לקיש לומר שעגלה ערופה אינה משנה.

מסיקה הגמרא: **אֶלָּא אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, עֶגְלָה עֲרוּפָה אֵינָהּ מִשְּׁנָה.** שאכן לא ריש לקיש אמר שמועה זו, אלא רבי יוחנן, הסובר שעגלה ערופה אינה נאסרת מחיים, ומחמת כן אמר שעגלה ערופה אינה משנה. אבל לדעת ריש לקיש, וכן לדעת רבי ינאי, יש לשנות עגלה ערופה במשנתינו, ואכן שחיטה שאינה ראויה היא כיון שנאסרת מחיים.

משנה

המשנה שלפנינו מבארת דין שנים שקנו אותו ואת בנו, ושניהם רוצים לשחוט באותו היום, אם יש דין קדימה לאחד מהם: **שְׁנַיִם שֶׁלָּקְחוּ** – שקנו ביום אחד ממוכר אחד, אחד קנה **פָּרָה, וְאחד קנה** את **בְּנָהּ,** ושניהם רוצים לשחוט בו ביום. הדין הוא **שאֵיזֶה** מהם **שֶׁלָּקַח רִאשׁוֹן,** הוא **יִשְׁחוֹט רִאשׁוֹן,** והשני אסור לשחוט עד מחר. **וְאִם קָדַם הַשֵּׁנִי** ושחט קודם ששחט הקונה הראשון, אף שעבר על הדין שהרי זכותו של הראשון לשחוט, **זָכָה,** שיכול לאכול מבהמתו בו ביום. ועל הראשון להמתין מלשחוט עד למחר.

גמרא

הגמרא מבארת את מה שאמרו במשנתינו שדין הוא שהקונה הראשון הוא ישחוט ראשון: **אָמַר רַב יוֹסֵף, לְעִנְיַן דִּינָא תְּנַן** – לענין דיני ממונות נאמרה משנתינו, שכשיש דין ודברים בין הראשון לשני, שבא אחד מהם לשחוט בו ביום וחבירו אומר אני צריך יותר ממך, ובאים לבית דין, על זה אמרו שפוסקים להם שהקונה הראשון זכותו לשחוט ראשון. ואין כוונת משנתינו לענין איסור, ללמד שהקונה הראשון חייב לשחוט הראשון, אלא ודאי שאם השני רוצה לשחוט בו ביום והראשון רוצה להמתין למחר, מותרים לעשות כן.

הגמרא מביאה ברייתא המבארת במה זכה השני שקדם: **תָּנָא** – שנינו בברייתא, שנים שקנו אותו ואת בנו באותו היום, **אִם קָדַם הַשֵּׁנִי** ושחט **חֲרֵי זֶה זָרִיז וְנִשְׂכָּר.** מבארת הגמרא: 'זָרִיז' ביאורו, **דְּלֵא עֲבַד אִיסּוּרָא** – שהקדים לשחוט כדי שלא יעבור על איסור אותו ואת בנו. 'וְנִשְׂכָּר' ביאורו, שמרויח הוא **דְּקָאָכִיל בִּשְׂרָא** – שיכול לאכול את הבשר בו ביום.

משנה

המשנה שלפנינו מבארת אם איסור אותו ואת בנו, הוא על שחיטת האם או על שחיטת הבת. וכן באיזה אופן יש בו חיוב אחד של מלקות ולוקה ארבעים, ובאיזה אופן יש בו שני חיובי מלקויות ולוקה שמונים: **שָׁחַט** בתחילה את **הַפָּרָה, וְאַחַר כָּךְ** באותו היום שחט גם את **שְׁנֵי בָנֶיהָ,** הרי הוא **סוֹפֵג שְׁמוֹנִים** מלקות, שהתחייב פעמיים מלקות, לפי שאיסור אותו ואת בנו הוא בשחיטת השני, שהרי שחיטת הראשון בהיתר היתה, וכיון ששחט בתחילה את האם, נאסר לו לשחוט כל בן מבניה, ובשחיטת כל בן בפני עצמו עובר על אותו ואת בנו, ולכך מתחייב פעמיים מלקות. אבל אם בתחילה **שָׁחַט** את **שְׁנֵי בָנֶיהָ, וְאַחַר כָּךְ** באותו היום **שָׁחָטָהּ** לפרה, **סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים,** שהם רק חיוב אחד של מלקות, מפני ששחיטת שני הבנים ששחט בתחילה לא היה בהם איסור כלל, והאיסור הוא רק בשחיטת האם, וכיון שלא עשה אלא מעשה אחד של שחיטת איסור, ולאו אחד הוא והתראה אחת, אינו מתחייב אלא מלקות אחת.

היו לו שלש פרות, האם, בתה ובת בתה, ושחטם כולם ביום אחד. אם בתחילה **שָׁחַטָהּ** לאם, ולאחר מכן שחט **אֶת בִּתָּהּ,** ואחריה שחט **אֶת בַּת בִּתָּהּ.** נמצא שעבר על איסור שחיטת אותו ואת בנו פעמיים,

המשך בעמוד עב

רש"י

ואמר ריש לקיש **אומר** היה **רבי שמעון פרה נפדית** — אם מצא נאה הימנה, אפילו על גב מערכתה — אפילו שחטה כהלכתה על מערכת של עצים שהיא נשחטת עליה, כדאמרינן במסכת פרה (פרק ג משנה ט). וקסבר רבי שמעון: כל העומד לפדות כפדוי דמי, וקרינא ביה שאתה יכול להאכילו. ואי קשיא: למה לי קבלת טומאה? היא גופה מטמאה אדם ובגדים! מפרשינן כהאי גונא בכריתות בפרק "דם שחיטה" (כא,א): כגון בשר שחפדהו בפחות מכביצה בצק, אי משוית ליה אוכל — מצטרף בהדי בצק, ומקבל האי בצק טומאה אם יגע בטומאה, ומטמא שאר אוכלין. ואי לאו אוכל הוא — לא מקבל האי בצק טומאה, דלית ביה שיעורא, וכי נגעו ביה אוכלין אחריני — טהורים הן, שאינם נוגעין בנבלה אלא בבצק. **אינה משנה** — לא נשנית במשנתינו. **ותרעה בעדר** — כשאר חולין. אלמא אינה נאסרת מחיים, וכי שחטה מותרת! הכי גרסינן: אמר ריש לקיש אמר רבי ינאי עגלה ערופה אינה משנה. **והאמר רבי ינאי** — בקדושין [נז,א] ובכריתות בפרק בתרא (כה,א). **גבול** — מאימתי נאסרת. **חבריא** — בני הישיבה. **צפורי מצורע** — קיימא לן בקדושין ב"האיש מקדש" (נו,ב) דאסורין בהנאה. **משעת שחיטה** — ונאסרת שחוטה. אבל המשולחת מותרת, דכתיב (ויקרא יד): "ושלח את הצפור החיה" וגו', ולא אמרה תורה שלח לתקלה. **משעת קיחה** — ושתיהן נאסרות עד שישלח. **גמר קיחה** **קיחה כו'** — מה עגלה ערופה שנאמר בה קיחה (דברים כא): "ולקחו זקני העיר ההיא עגלת בקר" — אסורה מחיים, אף "ולקח למטהר שתי צפרים חיות" (ויקרא יד) — אסורות מחיים. ומיהו, עגלה ערופה יש לה גבול ליאסר — בירידתה לנחל איתן, אבל אלו אין בהן מעשה מלקיחה ועד שחיטה, וכיון דנאסרות מחיים — על כרחיך משעת לקיחה. **אלא** — הא תירוצא דמתרץ: אינה משנה — לאו ריש לקיש אמרה, אלא רבי יוחנן אמרה, דלרבי שמעון בן לקיש מיתסרא מחיים. והא דתנן: תצא ותרעה בעדר, מקשינן לה בכריתות [כה,א] ומוקמינן לה כתנאי. **לענין דינא תנן** — הא דקתני מתניתין: מי שלקח ראשון ישחוט ראשון — לאו לענין איסור והיתר, שאם רצה השני לשחוט ראשון, והראשון ימתין עד מחר — מותר. אבל דין הוא, אם באו לבית דין, שבא האחד לשחוט, וחבירו אומר: אני צריך יותר ממך — אנו אומרים להם: הלוקח ראשון ישחוט, שעל מנת כן לקח. שאילו לא מכרה בעל הבית לשני, ועכב לעצמו — היה הלוקח שוחט. וכן שנינו בתוספתא (פרק ה הלכה א): הלוקח מבעל הבית — הוא קודם לבעל הבית, שעל מנת כן לקח. **דלא עבד איסורא** — שהקדים בעצמו, שלא יבא לידי איסור. **נשכר** — יש לו ריוח, שאוכל היום בשר. **משנה ואחר כך שחטה סופג את הארבעים** — דאין כאן שחיטת איסור אלא אחת. ובגמרא יליף דבנו ואותו נמי חייב. **שחטה ואת בתה ואחר כך את בת בתה** — יש כאן שני אותו ואת בנו. **שחטה ואת בת בתה** — אין כאן עדיין איסור. ואחר כך שחט את בתה, ויש בשחיטה זו שני איסורין: אותו ואת בנו — משום אמה, ובנו ואותו — משום בתה של זו שכבר נשחטה. **סופג ארבעים** — דחד לאו הוא, וחדא התראה, וחד מעשה. **שמונים** — וטעמא דסומכוס מפרש בגמרא. **גמרא** **לא תשחטו** — לשון רבים משמע. **הרי כאן שנים** — הזהיר את שניהם, בין אם שוחט האם ובין אם שוחט הבת. ולא משכחת לה שנים עוברין אלא בשלש בהמות, והא כיצד? בת ואם ובת, דאי אם ושני בניה למה לי קרא? פשיטא, מה לי חד ומה לי תרי, דכי היכי דמחייב אהאי — מחייב אהאי. ואי בפרה ובתה ובת בתה — פשיטא, תרוייהו אותו ואת בנו נינהו. אלא על כרחך, באחד שוחט פרה והשני את אמה והשלישי את בתה קאמר, לאשמועינן דאבנו ואותו נמי מחייב.

אבל

וְאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, אוֹמֵר הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן: פָּרָה נִפְדֵּית עַל גַּבֵּי מַעֲרַכְתָּהּ! אָמַר רַב שֶׁמֶן בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: פָּרַת חַטָּאת אֵינָהּ מִשְׁנָה. וְעֶגְלָה עֲרוּפָה לָאו שְׁחִיטָה רְאוּיָה הִיא? וְהָתְנַן: נִמְצָא הַהוֹרֵג עַד שֶׁלֹּא תֵּעָרֵף הָעֶגְלָה - תֵּצֵא וְתִרְעֶה בָּעֵדֶר! אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ מִשּׁוּם רַבִּי יַנַּאי: עֶגְלָה עֲרוּפָה אֵינָהּ מִשְׁנָה. וּמִי אָמַר רַבִּי יַנַּאי הָכִי? וְהָאָמַר רַבִּי יַנַּאי: גְּבוּל שֶׁמַּעְתִּי בָּהּ וְשֶׁכַּחְתִּי; וְנָסְבִין חַבְרַיָּא לוֹמַר: יְרִידָתָהּ לְנַחַל אֵיתָן אוֹסַרְתָּהּ; וְאִם אִיתָא, לִישָׁנֵי: כָּאן - קוֹדֶם יְרִידָה, כָּאן - לְאַחַר יְרִידָה! אָמַר רַב פִּנְחָס בְּרֵיהּ דְּרַב אַמִּי, אֲנַן מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ מַתְנִינַן לָהּ: עֶגְלָה עֲרוּפָה אֵינָהּ מִשְׁנָה. אָמַר רַב אַשִׁי: כִּי הֲוֵינַן בֵּי רַב פַּפִּי קַשְׁיָא לָן: מִי אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ הָכִי? וְהָא אִיתְּמַר: צִפּוֹרֵי מְצוֹרָע מֵאֵימָתַי נֶאֱסָרִין? רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מִשְּׁעַת שְׁחִיטָה, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: מִשְּׁעַת לְקִיחָה; וְאָמְרִינַן: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ - גְּמַר "קִיחָה" "קִיחָה" מֵעֶגְלָה עֲרוּפָה! אֶלָּא, אֲמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עֶגְלָה עֲרוּפָה אֵינָהּ מִשְׁנָה. **מִשְׁנָה** שְׁנַיִם שֶׁלָּקְחוּ פָּרָה וּבְנָהּ, אֵיזֶה שֶׁלָּקַח רִאשׁוֹן - יִשְׁחוֹט רִאשׁוֹן, וְאִם קָדַם הַשֵּׁנִי - זָכָה. **גְּמָרָא** אָמַר רַב יוֹסֵף: לְעִנְיַן דִּינָא תְּנַן. תָּנָא: אִם קָדַם הַשֵּׁנִי - הֲרֵי זֶה זָרִיז וְנִשְׂכָּר; זָרִיז - דְּלָא עֲבַד אִיסּוּרָא, וְנִשְׂכָּר - דְּקָאֲכִיל בִּשְׂרָא. שָׁחַט פָּרָה וְאַחַר כָּךְ שְׁנֵי בָנֶיהָ - סוֹפֵג שְׁמוֹנִים. שָׁחַט שְׁנֵי בָנֶיהָ וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטָהּ - סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים. שְׁחָטָהּ וְאֶת בִּתָּהּ, וְאֶת בַּת בִּתָּהּ - סוֹפֵג שְׁמוֹנִים. שְׁחָטָהּ וְאֶת בַּת בִּתָּהּ, וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט בִּתָּהּ - סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים. סוּמְכוֹס אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: סוֹפֵג שְׁמוֹנִים. **גְּמָרָא** אַמַּאי? "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ" אָמַר רַחֲמָנָא, וְלָא בְּנוֹ וְאוֹתוֹ! - לָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ, דְּתַנְיָא: "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ" - אֵין לִי אֶלָּא אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, אוֹתוֹ וְאֶת אִמּוֹ מִנַּיִן? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "לֹא תִשְׁחָטוּ" - הֲרֵי כָּאן שְׁנַיִם, הָא כֵּיצַד? אֶחָד הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפָּרָה, וְאֶחָד הַשּׁוֹחֵט אֶת אִמָּהּ, וְאֶחָד הַשּׁוֹחֵט אֶת בְּנָהּ - שְׁנַיִם הָאַחֲרוֹנִים חַיָּבִין.

האי

תוספות

והתנן נמצא ההורג — ואם תאמר: והיאך מדקדק מכאן דלא מיתסרא מחיים? דילמא היינו טעמא — דאדעתא שימצא ההורג לא אקדשוה. כי ההיא דתנן בפרק בתרא דכריתות (כג,ב): המביא אשם תלוי ונודע לו שלא חטא, אם עד שלא נשחט בו' וירעה עד שיסתאב. אשם ודאי אינו כן, אלא עד שלא נשחט — יצא וירעה בעדר כו'. עגלה ערופה אינה כן. ומפרש בגמרא: טעמא דאשם תלוי — משום דלבו נוקפו וגמר ומקדישו מספק, אבל אשם ודאי, כי אקדישה אדעתא דחטא אקדיש, ואגלאי מילתא למפרע דהקדש טעות הוה. ודילמא היינו טעמא נמי דעגלה ערופה, ולא משום דלא מיתסר מחיים, ולעולם אם נשחטה אסורה! ויש לומר: דסברא דגמרי ומקדשי, דלא מסקי אדעתייהו שימצא ההורג. ואם תאמר: ואמאי לא משני ד"עד שלא תערף" היינו עד שלא נראה לעריפה, קודם ירידתה לנחל איתן, כדמשני בפרק בתרא דכריתות (כה,א)? ויש לומר: דסמיך אמאי דדייק התם (שם) מסיפא, דלא מיתסר מחיים. דקתני סיפא: משנערפה — תקבר, שמתחלה לא באה אלא על הספק, כפרה ספקה והלכה לה.

עגלה ערופה אינה משנה — ואם תאמר: ולמה דחק לומר אינה משנה? לימא: תנאי היא, כדאמרינן בפרק בתרא דכריתות (כה,א) דתנאי פליגי בהכי! ויש לומר: דכך היתה קבלה בידם. הקשה הרב רבינו משה מבונדי"ש: אמאי לא קאמר דשוחט דמתניתין היינו עורף, ופטור לרבי שמעון משום דלא חזיא לאכילה. ולרבנן חייב משום דעריפה זו היא שחיטה, כדאמרינן בריש פרק "שני שעירי" (יומא סד,א) גבי שעיר המשתלח: דחייתו לצוק היינו שחיטתו, וחייב משום אותו ואת בנו. ובפרק "חטאת העוף" (זבחים ע,ב) אמרינן דעריפה מטהרת מידי נבלה! ותירץ רבינו תם: דאם כן, לא הוה ליה למיתני "השוחט", אלא: "העורף". ודוחק הוא, דדלמא תנא שוחט משום אחריני, פרת חטאת ושור הנסקל. כדאמרינן בפרק שני (חולין כט,א) דסיפא בקדשים, ואיידי דסליק מבהמה — תנא: שחיטתו כשרה, ולא קתני: מליקתו. **אמר** רבי ינאי גבול שמעתי בה — רבי ינאי לטעמיה, דאית ליה בפרק שני דקדושין (נז,א) דכפרה כתיב בה בקדשים, ולהכי מיתסרא מחיים, כמו שאר קדשים דמיתסרי מחיים. "ויערפו שם", דדרשינן (כריתות ו,א) מיניה: שם תהא קבורתה — איצטריך לאחר עריפה, דלא נימא דשריא משום שנעשית מצותה. **לישני** כאן קודם ירידה כאן לאחר ירידה — תימה: הא על כרחך מתניתין דכריתות (כג,ב) מוכחא דלא מיתסר מחיים, כדדייק התם (בפ"ב) ובדף כה,א] מסיפא דקתני: דכפרה ספקה והלכה לה! **גמר** קיחה קיחה — מסקנא לא קיימא הכי בפרק שני דקדושין (נז,א), אלא מסיק דריש לקיש כתנא דבי רבי ישמעאל, דליף הכי: נאמר מכשיר ומכפר בפנים, פירוש: מכשיר בפנים — אשם מצורע, מכפר — שאר קרבנות. ונאמר מכשיר ומכפר בחוץ, פירוש: מכשיר — צפורי מצורע, מכפר — עגלה ערופה ושעיר המשתלח. ובפרק בתרא דכריתות (כה,א) מוקי לה נמי רב המנונא דאמר: עגלה ערופה מיתסר מחיים, כתנא דבי רבי ישמעאל. ותימה: היאך משמע ממילתיה דרבי ישמעאל דמיתסר מחיים? ויש לומר: דדייק משום דלא איצטריך למילף מכשיר ממכפר אלא ליאסר מחיים, דלאחר שחיטה יודעינן מ"וזה אשר [לא] תאכלו" — לרבות השחוטה כו'.

סומכוס אמר משום רבי מאיר סופג שמונים — אריש נמי פליג, כדפירש בקונטרס. וכהאי גונא אמר בפרק קמא דיבמות (ט,ב): חלוק היה רבי שמעון אף בראשונה, וסיפא נקט — משום רבותא דרבנן, דאף על גב דאיכא שתי שמות, דאותו ואת בנו, ובנו ואותו — לא לקי אלא ארבעים, כיון דנפקי תרוייהו מחד קרא ד"לא תשחטו".

הזורע

תוספות

הזורע בלאים כלאים לוקה — תימה: דמשמע הכא דבחד כלאים לא לקי אלא חדא. ואמאי לא לקי נמי משום "לא תסיג גבול רעך" (דברים יט)? דלענין איסור כלאים דריש לה בשבת בפרק "רבי עקיבא" (פה,א) ויש לומר: דכיון דאתא נמי לאזהרה דמסיג גבול — אין לוקין עליו משום כלאים, כמו שאין לוקין על השגת גבול, דניתן להשבון. ועוד, דהוי לאו שבכללות.

תנינא נזיר שהיה שותה כו' — אף על גב דהך דהזורע כלאים ברייתא היא, ובכמה ברייתות שונה מה שבמשנה, מכל מקום היה לו לשנות באותו ענין ששונה במשנה. וכהאי גונא אשכחן בפרק "עשרה יוחסין" (קדושין עד,א) גבי אבא שאול היה קורא לשתוקי "בדוקי". דפריך: תנינא, מה טיבו של עובר זה כו'? ופירש שם בקונטרס דהכי פריך: תנינא —כלומר, התם הוה ליה למיתני.

אלא פשיטא בבת אחת ובהתראה אחת — פירוש: או בהתראה אחת, ואפילו בזה אחר זה. דאפילו בהא פטרי רבנן, כמו נזיר שהיה שותה כל היום, דאינו חייב אלא אחת.

ולאפוקי מדרבי יאשיה דאמר אינו חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד — נראה דאינו חייב משום כלאי הכרם קאמר. אבל מודה דמשום כלאי זרעים מיחייב בתרי מינין, בחטה ושעורה לחודיה. וכן משמע, דכי קאמר: קא משמע לן דכי זרע חטה וחרצן ושעורה וחרצן נמי חייב, ולא נקט "חטה ושעורה" משמע דמודי בה רבי יאשיה. ועוד נראה לפרש, דקרי תרי גווני כלאים — כלאי זרעים וכלאי הכרם — חטה ושעורה, וחטה וחרצן. ובחד גוונא מודי רבי יאשיה, ובחד פליג. אבל חטה וחרצן, ושעורה וחרצן כולה חד גוונא הוא. ויש ספרים שכתוב בהן בהדיא: "או שעורה וחרצן". ואפילו לספרים דכתיב בהם: "ושעורה", יש לפרש כמו: "או שעורה". ולהכי לא מצי לאוקומי כלאים בבת אחת, כמו חטה ושעורה וחרצן, דלקי תרתי, לאפוקי מדרבי יאשיה, דהא לרבי יאשיה נמי לקי תרתי. וכן משמע בירושלמי במסכת כלאים בפרק תשיעי, דקאמר: על דעתיה דרבי יאשיה כתיב: "שדך לא תזרע כלאים", ולאיזה דבר נאמר: "לא תזרע כרמך"? פירוש: כיון דבלא חרצן מיחייב משום "שדך". דאי לא מחייב רבי יאשיה בכלאי זרעים בלא כרם, מאי קא בעי? ומשני: משום "שדך" לוקה, ומשום "כרמך" לוקה. וטעמא דרבי יאשיה דבכלאי הכרם לא מחייב אלא בשלשה מינים, ובכלאי זרעים מחייב בשניים, מפרש רבינו יצחק: משום דזריעת כלאים משמע שני מיני זרעים, וחרצן לאו מין זרע הוא. אבל אין לפרש, דמשמע ליה: "לא תזרע" בהדי "כרמך" — כלאים, אבל "שדך" — בלא שום זרע קרוי שדה. דהא לא שייך לפרש כן גבי "בהמתך". ומיהו, רבי יהודה במסכת כלאים (פרק א משנה ט) לא מחייב בכלאי זרעים עד שיזרע חטה ושעורה וכוסמת, או שני חטים ושעורה, או שני שעורים וחטה, דבעי כלאי זרעים בהדי "שדך". והא דאמר בריש פרק בתרא דבכורות (נג,ב): יצהר ותירוש אין מעשרין מזה על זה, דאמר קרא: "כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן" — אמרה תורה: תן חלב לזה וחלב לזה. אין לי אלא תירוש ויצהר, תירוש ודגן, דגן ודגן מנין? אמרת קל וחומר: ומה תירוש ויצהר שאין כלאים זה בזה — אין מעשרין כו'. ולרבי יאשיה מייתי לה הכי: ומה תירוש ויצהר שאין כלאים זה בזה (אפילו על ידי דבר אחר) אין מעשרין מזה על זה, תירוש ודגן, דגן ודגן, שהם כלאים על ידי דבר אחר כו' — לא נקט "דבר אחר" אלא משום תירוש ודגן. **מאי** טעמא דרבי יהודה התראת ספק היא — ואם תאמר: והא מסיקנא בפרק "גיד הנשה" (חולין צא,א) דמפשט פשיטא ליה לרבי יהודה דשל ימין? ויש לומר: דהכא בעי למימר דתפשוט מהכא דלא מספקא ליה. ומסיק דלעולם לא תפשוט, וסבר לה כאידך כו'.

רש"י

אבל תרי לא — שחט אחד האם ואחד הבת — אפילו אחרון פטור, קא משמע לן. **לא ישחטנו** — דמשמע: לא על ידי אחד ולא על ידי שנים, לא יהיו נשחטין. **מאי לא תשחטו** — דמשמע דתרוייהו עבדי איסורא. **בהעלם אחד** — שלא נודע לו בנתים שחטא, ובשוגג חייב שתי חטאות, והוא הדין נמי דמחייב בהתראה אחת ובלאו אחד שני מלקיות. **דלשמעינן בעלמא** — היכא דאין גופין מוחלקים, כגון בשני זיתי חלב. **דאף על גב דגופין מוחלקים** — שעל ידי שתי פרות באין לו שני מלקיות הללו. ופליג סומכוס בסיפא, והוא הדין לרישא, דקתני: שחט שני בניה ואחר כך שחטה — סופג ארבעים, לסומכוס סופג שמונים. וכך מצאתי בתוספתא (פרק ה הלכה א): שחט חמשת בניה ואחר כך שחטה — סומכוס אומר משום רבי מאיר: חייב משום חמשה לאוין. **הזורע כלאים כלאים** — משמע שזרע וחזר וזרע. **ועוד מאי כלאים כלאים** — חדא זריעה נמי מחייב חדא! **בבת אחת** — בידו אחת חטה וחרצן, ובידו אחת שעורה וחרצן. אלא לאו סומכוס — ושמע מינה: אבל שני זיתי חלב בהעלם אחד — חייב. **לעולם רבנן** — ובשתי התראות. ודקשיא לך: פשיטא! הא קא משמע לן, דאיכא תרי גווני כלאים, דבין חטה וחרצן, ובין שעורה וחרצן — הוו כלאים, ולאפוקי מדרבי יאשיה דבעי שלשתן כאחד. **אכל מזה כזית ומזה כזית** — משני גיד הנשה של שתי ירכות של בהמה אחת. **ארבעים** — רבי יהודה לטעמיה, דאמר בפרק "גיד הנשה" (חולין צ,ב): אינו נוהג אלא באחת. **מאי טעמא דרבי יהודה** — דאמר: אינו סופג אלא ארבעים? לא הוה ליה למילקי כלל, כל חדא וחדא התראת ספק הוא! דהא מספקא ליה לרבי יהודה באיזו מהן נוהג, בשל ימין או בשל שמאל. דקתני התם: והדעת מכרעת שהוא של ימין. ואיבעיא להו: פשיטא ליה של ימין, ומאי "דעת" — דעת תורה, או ספוקי מספקא ליה, ומאי "דעת" — דעת נוטה? ומדלא פשטיה מהא דמיפשט פשיטא ליה — שמע מינה לאו בשתי התראות קאמר, דהא שמעינן ליה דאמר התראת ספק לא שמה התראה. **הכה זה וחזר והכה זה** — מי שלא שהתה אחר גיטה שלשה חדשים, וניסת וילדה, ספק בן תשעה לראשון וספק בן שבעה לאחרון, וכשגדל הכה את האחד, וחזר והכה את חבירו. **חייב** — דקסבר: התראת ספק שמה התראה. **בבת אחת** — הרים שתי ידיו, והכה זה באחת וזה באחת. **חייב** — דהתראת ודאי היא. **בבת אחת** — דהויא התראת ודאי, וקאמר תנא קמא: סופג שמונים. **אלא לאו סומכוס היא** — דלא אשכחן תנא דאית ליה הא סברא אלא הוא. **באש תשרופו** — עשה הוא, ולאו שניתק לעשה — אין לוקין עליו, והמותיר בפסח פטור.

בא

הַאי מִיבָּעֵי לֵיהּ לְגוּפֵיהּ! - אִם כֵּן, לִיכְתּוֹב: "לֹא תִשְׁחוֹט", מַאי "לֹא תִשְׁחָטוּ"? - וְאַכַּתִּי מִיבָּעֵי לֵיהּ, דְּאִי כְּתַב רַחֲמָנָא "לֹא תִשְׁחוֹט" הָוָה אָמְרִינָא: חַד - אִין, תְּרֵי - לָא; כָּתַב רַחֲמָנָא: "לֹא תִשְׁחָטוּ" - וַאֲפִילּוּ תְּרֵי! - אִם כֵּן, לִכְתּוֹב: "לֹא יִשְׁחָטוּ", מַאי "לֹא תִשְׁחָטוּ"? שְׁמַע מִינָּהּ תְּרֵתֵי. "שְׁחָטָהּ וְאֶת בַּת בִּתָּהּ". אֲמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לְרַב יוֹסֵף: מַאי טַעְמָא דְּסוּמְכוֹס? קָא סָבַר סוּמְכוֹס: אָכַל שְׁנֵי זֵיתֵי חֵלֶב בְּהֶעְלֵם אֶחָד - חַיָּיב שְׁתֵּי חַטָּאוֹת. וּבְדִין הוּא דְּלִישְׁמְעִינַן בְּעָלְמָא, וְהַאי דְּקָא מַשְׁמַע לָן בְּהָא - לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחָן דְּרַבְּנַן, דְּאַף עַל גַּב דְּגוּפִין מוּחְלָקִין - פְּטְרֵי רַבְּנַן? אוֹ דִּלְמָא, קָסָבַר סוּמְכוֹס: אָכַל שְׁנֵי זֵיתֵי חֵלֶב בְּהֶעְלֵם אֶחָד - אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת, וְהָכָא הַיְינוּ טַעְמָא: הוֹאִיל וְגוּפִין מוּחְלָקִין? אֲמַר לֵיהּ: אִין, קָסָבַר אָכַל שְׁנֵי זֵיתֵי חֵלֶב בְּהֶעְלֵם אֶחָד - חַיָּיב שְׁתֵּי חַטָּאוֹת. מִמַּאי? מִדְּתָנֵן: הַזּוֹרֵעַ כִּלְאַיִם כִּלְאַיִם - לוֹקֶה. מַאי לוֹקֶה? אִילֵימָא לוֹקֶה אַחַת - פְּשִׁיטָא! וְעוֹד, מַאי "כִּלְאַיִם כִּלְאַיִם"? אֶלָּא פְּשִׁיטָא: שְׁתֵּי מַלְקִיּוֹת. בְּמַאי עָסְקִינַן? אִילֵימָא בְּזֶה אַחַר זֶה וּבִשְׁתֵּי הַתְּרָאוֹת - תָּנֵינָא: נָזִיר שֶׁהָיָה שׁוֹתֶה יַיִן כָּל הַיּוֹם - אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת. אָמְרוּ לוֹ: אַל תִּשְׁתֶּה! וְהוּא שׁוֹתֶה, אַל תִּשְׁתֶּה! וְהוּא שׁוֹתֶה - חַיָּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת! אֶלָּא פְּשִׁיטָא: בְּבַת אַחַת וּבְהַתְרָאָה אַחַת. מַנִּי? אִילֵימָא רַבָּנַן דְּפְלִיגִי עֲלֵיהּ דְּסוּמְכוֹס; הָשְׁתָּא, וּמָה הָתָם דְּגוּפִין מוּחְלָקִין - פְּטְרֵי רַבְּנַן, הָכָא - לֹא כָּל שֶׁכֵּן? אֶלָּא לָאו סוּמְכוֹס הִיא! - לָא, לְעוֹלָם רַבָּנַן, וּמִילְּתָא אַגַּב אוֹרְחֵיהּ קָא מַשְׁמַע לָן - דְּאִיכָּא תְּרֵי גְּוָונֵי כִּלְאַיִם, וּלְאַפּוּקֵי מִדְּרַבִּי יֹאשִׁיָּה. דְּאָמַר רַבִּי יֹאשִׁיָּה: עַד שֶׁיִּזְרַע חִטָּה וּשְׂעוֹרָה וְחַרְצָן בְּמַפּוֹלֶת יָד, קָא מַשְׁמַע לָן דְּכִי זָרַע חִטָּה וְחַרְצָן, וּשְׂעוֹרָה וְחַרְצָן - נַמִּי מְחַיַּיב. תָּא שְׁמַע: אָכַל מִזֶּה כַּזַּיִת וּמִזֶּה כַּזַּיִת - סוֹפֵג שְׁמוֹנִים, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינוֹ סוֹפֵג אֶלָּא אַרְבָּעִים. הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵימָא בְּזֶה אַחַר זֶה וּבִשְׁתֵּי הַתְּרָאוֹת - מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה? הַתְּרָאַת סָפֵק הִיא, וְשָׁמְעִינַן לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר: הַתְּרָאַת סָפֵק לָא שְׁמָהּ הַתְּרָאָה! דְּתַנְיָא: הִכָּה אֶת זֶה וְחָזַר וְהִכָּה אֶת זֶה, קִלֵּל אֶת זֶה וְחָזַר וְקִלֵּל אֶת זֶה, אוֹ שֶׁהִכָּה שְׁנֵיהֶם בְּבַת אַחַת, אוֹ שֶׁקִּלֵּל שְׁנֵיהֶם בְּבַת אַחַת - חַיָּיב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּבַת אַחַת - חַיָּיב, בְּזֶה אַחַר זֶה - פָּטוּר! אֶלָּא פְּשִׁיטָא - בְּבַת אַחַת וּבְהַתְרָאָה אַחַת. וּמַאן תַּנָּא קַמָּא? אִילֵימָא רַבָּנַן דְּפְלִיגִי עֲלֵיהּ דְּסוּמְכוֹס; הָשְׁתָּא, וּמָה הָתָם דְּגוּפִין מוּחְלָקִין - פְּטְרֵי רַבְּנַן, הָכָא - לֹא כָּל שֶׁכֵּן? אֶלָּא לָאו סוּמְכוֹס הִיא! - לָא, לְעוֹלָם רַבָּנַן, וְרַבְּנַן; וְהַאי תַּנָּא סָבַר לַהּ כְּאִידָּךְ תַּנָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּאָמַר: הַתְּרָאַת סָפֵק שְׁמָהּ הַתְּרָאָה. דְּתַנְיָא: "לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ" -

בא

מקשה הגמרא: כיצד ניתן ללמוד ממה שנאמר 'לא תשחטו' שעל שנים אסרה תורה לשחוט ולחייב בנו ואותו, והרי **הָאי** – פסוק זה **מִיבְּעֵי לֵיהּ לְגוּפֵיהּ** – נצרך הוא לגופו, ללמד את עיקר איסור שחיטת אותו ואת בנו, וכיצד ניתן ללמוד ממנו דבר נוסף. מתרצת הגמרא: **אִם כֵּן לִיכְתּוֹב 'לֹא תִּשְׁחוֹט'** בלשון יחיד, **מַאי 'לֹא תִּשְׁחָטוּ'** שהוא לשון רבים, אלא כדי ללמדנו שלשנים אסרה תורה לשחוט.

מקשה הגמרא: **וְאַכַּתִּי מִיבְּעֵי לֵיהּ** – ועדיין הוצרכה התורה לכתוב בלשון רבים ללמדנו דבר אחר, **דְּאִי כְּתַב רַחֲמָנָא 'לֹא תִּשְׁחוֹט'** בלשון יחיד, **הֲוָה אֲמִינָא, חַד אִין** – שלא אסרה תורה אלא כשאדם אחד שחט גם את האם וגם את בנה. אבל **תְּרֵי לֹא** – אם אחד שחט את האם ואדם אחר את בנה, הייתי סבור שאינו בכלל האיסור, ואפילו האחרון ששחט יהיה פטור. ולכך **כְּתַב רַחֲמָנָא 'לֹא תִּשְׁחָטוּ'** בלשון רבים, לאסור בכל ענין **וַאֲפִילּוּ תְּרֵי**. ואם כן הריבוי של 'תשחטו' אינו פנוי לחייב בנו ואותו.

מתרצת הגמרא: **אִם כֵּן** שהפסוק לא בא ללמדנו אלא שהאיסור הוא גם כששנים שוחטים, **לִכְתּוֹב 'לֹא יִשָּׁחֲטוּ'**, שמשמעותו שאותו ובנו לא יהיו נשחטים, וכלול בלשון זו בין אם אדם אחד שחט ובין שנים ששחטו. **מַאי 'לֹא תִּשְׁחָטוּ'**, שמשמע ששני השוחטים עשו איסור, **שְׁמַע מִינָּהּ תַּרְתֵּי** – יש ללמוד מכך את שני הדינים, גם שיש איסור כששנים שוחטים, וגם לרבות השוחט בנו ואותו.

שנינו במשנתינו: **שָׁחָטָהּ וְאֶת בַּת בִּתָּהּ** ואחר כך שחט בתה [וכו'], סומכוס אומר משום רבי מאיר, סופג שמונים. הגמרא מבררת את טעמו: **אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לְרַב יוֹסֵף, מַאי טַעְמָא דְּסוּמְכוּס** שמחייב שתי מלקויות, שיש לבאר דעתו בשני דרכים. האם **קָא סָבַר סוּמְכוּס** שמי **שֶׁאָכַל שְׁנֵי זֵיתֵי חֵלֶב,** בשוגג, שלא ידע שזה חלב, והיה זה **בְּהֶעְלֵם אֶחָד** – שלא נודע לו בין אכילת כזית אחד לאכילת השני שאיסור הוא, **חַיָּיב שְׁתֵּי חַטָּאוֹת,** לפי שעל כל כזית מתחייב חטאת בפני עצמה. וכן אם אכלם במזיד ובהתראה אחת מתחייב שתי מלקויות. ולכך גם בשוחט את הבת מחייב הוא שתי מלקות, כיון שעובר הוא בזה שני איסורים, משום שחיטת אותו ובנו, ומשום שחיטת בנו ואותו, ואף שאין כאן אלא מעשה אחד והתראה אחת.

מוסיף אביי ומבאר צד זה: **וּבְדִין הוּא דְּלִישְׁמַעֵינָן בְּעָלְמָא** – ובאמת יותר היה ראוי לתנא של המשנה להשמיענו דין זה בשני איסורים שאינם גופים נפרדים, כגון האוכל שני זיתי חלב, שיש בזה חידוש גדול יותר, שאף שאינם שני גופים מחייב סומכוס שתים בהתראה אחת ובשגגה אחת. ואילו בשחיטת אותו ואת בנו, שני האיסורים מחמת שני גופים הם, האחד הוא מחמת האם, והשני הוא מחמת בת הבת ויש יותר סברא שיתחייב על ידם שתים. **וְהַאי דְּקָא מַשְׁמַע לָן בָּהָא** – לגבי שחיטת אותו ואת בנו, הוא כדי **לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחָן דְּרַבָּנָן, דְּאַף עַל גַּב דְּגוּפִין מוּחְלָקִין** – שאף ששני האיסורים באו מחמת שני גופים, **פָּטְרֵי רַבָּנָן** – פוטרים חכמים משני חיובי מלקות, ואינם מחייבים אלא אחת.

והצד השני של אביי הוא: **אוֹ דִּלְמָא קָסָבַר סוּמְכוּס** שמי **שֶׁאָכַל שְׁנֵי זֵיתֵי חֵלֶב** בשגגה **בְּהֶעְלֵם אֶחָד אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא** חטאת **אַחַת,** כיון שאכילת איסור אחת היא, ואינם גופים מוחלקים. **וְהָכָא** – ורק כאן לגבי שחיטת הבת **הַיְינוּ טַעְמָא** שמחייב הוא שתים, **הוֹאִיל וְשֵׁנִי** האיסורים באים מחמת **גּוּפִין מוּחְלָקִין,** אחד מחמת האם ואחד מחמת בת הבת.

רב יוסף פושט את ספיקו של אביי: **אָמַר לֵיהּ** רב יוסף לאביי, **אִין** – אכן, ודאי הוא כהצד הראשון. **קָסָבַר** סומכוס שגם **בְּאָכַל שְׁנֵי זֵיתֵי חֵלֶב** בשגגה **בְּהֶעְלֵם אֶחָד, חַיָּיב שְׁתֵּי חַטָּאוֹת,** ואף שאינם גופים מוחלקים, לפי שכל כזית וכזית אכילת איסור בפני עצמה היא, ומתחייב עליה חטאת.

הגמרא מבררת מנין לרב יוסף שסומכוס מחייב שתים גם באופן שאין גופים מוחלקים: **מִמַּאי** – מנין שכך היא דעתו של סומכוס. משיבה הגמרא: **מִדְּתָנֵי** – ממה ששנינו בברייתא, **הַזּוֹרֵעַ כִּלְאַיִם כִּלְאַיִם לוֹקֶה,** ומלשון 'כלאים כלאים' משמע שזרע כלאים וחזר וזרע כלאים. מבררת הגמרא את פירוש הברייתא: **מַאי** – מה הכוונה **לוֹקֶה, אִילֵימָא לוֹקֶה** מלקות **אַחַת, פְּשִׁיטָא** – הלא דין פשוט הוא, שעל זריעת כלאים מתחייבים מלקות, ומדוע הוצרכה הברייתא להשמיענו. **וְעוֹד** יקשה לפי זה, **מַאי** – למה הכוונה **'כִּלְאַיִם כִּלְאַיִם',** והרי דין זה שמתחייב מלקות אחת, הוא גם בזריעה אחת של כלאים. מכריחה הגמרא: **אֶלָּא פְּשִׁיטָא** – פשוט הוא שמה שאמרו בברייתא שהזורע שתי כלאים 'לוקה' פירושו שלוקה **שְׁתֵּי מַלְקִיּוֹת,** שעל כל זריעה וזריעה מתחייב מלקות.

אחר שנתברר שפירוש הברייתא שלוקה שתים, מבררת הגמרא את מה שאמרו שזרע שתי פעמים כלאים מבררת הגמרא: **בְּמַאי עָסְקִינָן, אִילֵימָא** שמדובר בזרע **בָּזֶה אַחַר זֶה,** והיה זה **בִּשְׁתֵּי הַתְּרָאוֹת,** שעל כל זריעה התרו בו שאם יזרע עובר הוא על איסור שמתחייבים עליו מלקות. אין לפרש כן, שהרי **תָּנֵינָא** – שנינו כבר במשנה (נזיר מב. מכות כא.), **נָזִיר שֶׁהָיָה שׁוֹתֶה יַיִן כָּל הַיּוֹם** והתרו בו בתחילת היום שאם ישתה יתחייב מלקות, **אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא** מלקות **אַחַת.** ואם **אָמְרוּ לוֹ אַל תִּשְׁתֶּה וְהוּא שׁוֹתֶה,** ושוב אמרו לו **אַל תִּשְׁתֶּה וְהוּא שׁוֹתֶה** פעם נוספת, וכן על כל שתיה ושתיה, הרי הוא **חַיָּיב** מלקות **עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.** אם כן כבר שנינו במשנה זו שהעובר על איסור שתי פעמים, והתרו בו על כל מעשה, לוקה שתים, ולא היה לברייתא לחזור ולומר דין זה לגבי כלאים. **אֶלָּא** ודאי **פְּשִׁיטָא** שהברייתא מדברת שזרע את שתי הכלאים **בְּבַת אַחַת** – שביד אחת זרע חטה וחרצן של ענבים, וביד השניה זרע שעורה וחרצן, **וּבְהַתְרָאָה אַחַת,** שקודם הזריעה התרו בו שאם יזרע שתי זריעות יתחייב שתים, ועל זה חידשה הברייתא שאף שעבר בבת אחת ובהתראה אחת מתחייב שתים.

ברייתא זו הובאה כדי להוכיח ממנה שסומכוס מחייב שתים כשעבר איסור פעמיים בבת אחת, ואף כשאין גופים מוחלקים. לאחר שנתבאר שכוונת הברייתא לחייב שתי מלקות על עשיית איסור פעמיים בבת אחת ובהתראה אחת, הגמרא מבארת את ההוכחה לדעת סומכוס. מבררת הגמרא: **מַנִּי** – ברייתא זו בשיטת מי היא הולכת. **אִילֵימָא** בשיטת **רַבָּנָן דְּפְלִיגֵי עֲלֵיהּ דְּסוּמְכוּס** במשנתינו, וסוברים שאין מתחייב על שחיטת הבת אלא מלקות אחת, אף שעובר הוא על שני איסורי אותו ואת בנו, **הַשְׁתָּא** – מעתה יש לתמוה, **וּמָה הָתָם** לגבי אותו ואת בנו, **דְּגוּפִין מוּחְלָקִין,** ומכל מקום **פָּטְרֵי רַבָּנָן** משני חיובי מלקות, ואין מחייבים אלא אחת, **הָכָא** לגבי כלאים, שאין חילוק גופים בין שתי הכלאים שזרע, **לֹא כָּל שֶׁכֵּן** שלא יחייבו אלא אחת, ומדוע הברייתא חייבה שתים. **אֶלָּא לָאו** – אלא ודאי ברייתא זו בשיטת **סוּמְכוּס הִיא** שלגבי אותו ואת בנו מחייב שתים, ואף כאן דעתו לחייב שתים. ומזה הוכיח רב יוסף שסומכוס מחייב שתים באכל שני זיתי חלב בהעלם אחד, אף שאין גופים מוחלקים.

דוחה הגמרא: **לֹא** – מברייתא זו אין להוכיח לדעתו של סומכוס. מפני שיש לומר **שֶׁלְּעוֹלָם** ברייתא זו גם בשיטת **רַבָּנָן** היא, ולוקה שתים מפני שלא היה זה בהתראה אחת, אלא בזה אחר זה ובשתי התראות. וְאף שבעיקר הדין שלוקה שתים אכן אין חידוש, וכפי שהקשינו, **מִילְּתָא אַגַּב אוֹרְחֵיהּ קָא מַשְׁמַע לָן** – בדרך אגב השמיעה הברייתא חידוש אחר, **דְּאִיכָּא תְּרֵי גַּוְונֵי** – שיש שני מינים של **כִּלְאַיִם,** האחד בזרע חטה וחרצן של ענבים, והשני שזרע שעורה וחרצן, שמתחייב הוא על שניהם. **וּלְאַפּוּקֵי מִדְּרַבִּי יֹאשִׁיָּה** – ובאה בזה הברייתא להוציא מדעתו של רבי יאשיה, **דְּאָמַר רַבִּי יֹאשִׁיָּה** (קידושין לט.), אין חייבים משום כלאים, **עַד שֶׁיִּזְרַע חִטָּה וּשְׂעוֹרָה וְחַרְצָן בְּמַפּוֹלֶת יָד** – בנפילה כאחת מידו, אבל הזורע חטה וחרצן אינו מתחייב משום כלאים, **קָא מַשְׁמַע לָן** הברייתא שלא כך הוא, אלא **דְּכִי זָרַע חִטָּה וְחַרְצָן** בלבד, **וּשְׂעוֹרָה וְחַרְצָן** [או שעורה וחרצן] בלבד, **נַמִּי מְחַיַּיב** מלקות משום כלאי הכרם. וכיון שהברייתא עוסקת בשעבר בזה אחר זה ובשתי התראות, שוב אין להוכיח ממנה מהי דעתו של סומכוס באכל שני זיתי חלב בהתראה אחת.

מביאה הגמרא משנה אחרת, שממנה הוכיח רב יוסף שסומכוס מחייב שתים גם כשאין גופים מוחלקים: **תָּא שְׁמַע** ראיה, שלדעת

המשך בעמוד עה

מבארת הברייתא: המותיר מבשר קרבן הפסח ולא אוכלו עד הבוקר של ט"ו בניסן, היה לו ללקות משום הלאו שנאמר 'ְוֹלא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר'. אלא שבָּא הַכָּתוּב במה שאמר 'וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ' לִיתֵּן עֲשֵׂה אַחַר הַלָּא תַּעֲשֶׂה, שאם עבר על הלאו, יקיים העשה וישרפנו, לוֹמַר שֶׁאֵין לוֹקִין עָלָיו, מפני שלאו הניתק לעשה אין לוקים עליו. אלו הם דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמֵר, לֹא מִן הַשֵּׁם הוּא זֶה – לא מטעם זה שניתקו הכתוב לעשה יש לפטרו ממלקות, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּהָוֵי לֵיהּ לַאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה, שהרי האדם יושב ולא אוכל, והקרבן מאליו נעשה נותר, וְכָל לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה אֵין לוֹקִין עָלָיו. ומבואר בברייתא זו, שרבי יהודה פטר רק משום שיש בו עשה אחר לא תעשה, ובלי טעם זה היה מחייב, ואף על פי שלעולם ההתראה בלאו זה היא התראת ספק, שהרי אי אפשר להתרות בו שאם לא יאכל עתה יעבור בודאי על איסור ויתחייב מלקות, שהרי עד הבוקר יכול עדיין לאכול. ומוכח שסובר התנא של ברייתא זו שגם לרבי יהודה התראת ספק התראה היא, ולכך הוצרך רבי יהודה לטעם אחר שהוא ניתק לעשה. ולדעה זו יש ליישב את המשנה של האוכל שני גיד הנשה, שמדובר באכלם בזה אחר זה, ולכך לתנא קמא מתחייב שתים, ולרבי יהודה מחייב אחת אף שהתראת ספק היא. ואין להביא ממנה ראיה לאוכל בבת אחת לדעת סומכוס.

מביאה הגמרא ברייתא אחרת, שאפשר שממנה למד רב יוסף שסומכוס מחייב שתים באוכל שני פעמים איסור בבת אחת גם כשאין גופים מחלקים: תָּא שְׁמַע, שנינו בברייתא (תוספתא פ"ז ה"ב) לענין גיד הנשה, מי שאָכַל שְׁנֵי גִידִין מִשְּׁתֵּי יְרֵכוֹת של ימין מִשְּׁתֵּי בְּהֵמוֹת, סוֹפֵג שְׁמוֹנִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אֵינוֹ סוֹפֵג אֶלָּא אַרְבָּעִים. וברייתא זו סוברת שאיסור גיד הנשה מן התורה הוא בשל ימין בלבד.

כדי להוכיח מדברי הברייתא לדעת סומכוס, מקדימה הגמרא לבאר מה שאמרו בברייתא שאכל שני גיד הנשה. מבררת הגמרא: הֵיכִי דָּמֵי, אִילֵימָא שאכלם בָּזֶה אַחַר זֶה, וְהיה זה בִּשְׁתֵּי הַתְּרָאוֹת, שעל כל גיד התרו בו שלא יאכל ואם יאכל יתחייב מלקות, אם כן מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר שאינו מתחייב אלא אַרְבָּעִים וְתוּ לֹא, והרי ודאי יש לו להתחייב שמונים, שהרי עבר על האיסור בשני פעמים חלוקים. מכריחה הגמרא: אֶלָּא פְּשִׁיטָא שמדובר שאכל את שני הגידים בְּבַת אַחַת וּבַחֲדָא הַתְּרָאָה. ולכך לא חייב רבי יהודה אלא אחת.

אחר שנתבאר שאכל את שני הגידים בבת אחת ובהתראה אחת, מבררת הגמרא: מַאן תַּנָּא קַמָּא שמחייב שתים. אִילֵימָא רַבָּנַן שבמשנתינו דִּפְלִיגֵי עָלֵיהּ דְּסוּמְכוֹס, ובשוחט אמה ובת בתה ואחר כך את בתה חייבו רק אחת, אין לומר כן, שהרי וּמָה הָתָם לגבי אותו ואת בנו, דְּגוּפִין מוּחְלָקִין – ששני האיסורים באים מחמת שני גופים, מחמת האם, ומחמת בת הבת, פָּטְרֵי רַבָּנַן משני חיובי מלקות, ואינם מחייבים אלא אחת, הָכָא לענין האוכל שני גידים, שאיסור אחד הוא ואינו בא משני גופים לֹא כָּל שֶׁכֵּן שלא יחייבו חכמים אלא אחת, ומדוע תנא קמא חייב שתים. אֶלָּא לָאו – אלא ודאי ברייתא זו בשיטת סוּמְכוֹס הִיא שחייב במשנתינו שתים. ואם כן מוכח שדעתו לחייב שתים גם בכל עושה איסור שני פעמים בבת אחת, אף שאין גופים מחלקים.

דוחה הגמרא: אין להוכיח מברייתא זו לדעתו של סומכוס, לפי שלְעוֹלָם יש לפרש שאכל את שני הגידים בָּזֶה אַחַר זֶה. ולכך מחייב תנא קמא שתים. וּדְקָאמַרְתְּ – ומה שהקשית על זה שאם כן מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה שלא חייב אלא אחת, יש לפרש שמדובר כְּגוֹן דְּלֵית בֵּיהּ – שלא היה בגיד הראשון או השני כַּזַּיִת, ורק באחד מהם היה כזית. וטעם המחלוקת, דְּתַנְיָא בברייתא, אֲכָלוֹ לגיד הנשה וְאֵין בּוֹ כַּזַּיִת, לדעת תנא קמא חַיָּיב מלקות, מפני שהוא בריה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אינו לוקה עַד שֶׁיֵּהָא בּוֹ כַּזַּיִת, שלדעתו אין להחשיב הגיד כבריה בפני עצמה, אלא היא נחשבת כחתיכה מהבהמה, ולכך שיעור איסורו בכזית, ככל איסורי אכילה. ולכך כשאכל שני גידים שבאחד מהם אין כזית, תנא קמא מחייב שתים, שאף על הגיד שאין בו כזית חייב משום בריה, ורבי יהודה מחייב רק על הגיד שיש בו כזית.

וכיון שיש לפרש הברייתא באכל בזה אחר זה, שוב אין להוכיח לענין אוכל שני איסורין בבת אחת ובהתראה אחת.

משנה

יש זמנים שדרך לעשות סעודות והקונה בהמה שחטה מיד, לכך בימים אלו המוכר חייב להודיע ללוקח כשמכר את אמה או בתה מחשש שישחטו באותו יום: בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים – זמנים בַּשָּׁנָה, הַמּוֹכֵר בְּהֵמָה לְחֲבֵירוֹ כשמכר אמה או בתה היום, צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ ללוקח אִמָּהּ מְכַרְתִּי לִשְׁחוֹט, או בִּתָּהּ מְכַרְתִּי לִשְׁחוֹט, ואסור לך לשחוט, שבימים אלו דרך לעשות סעודות והקונה כוונתו לשחטה מיד.

המשנה מונה הזמנים: וְאֵלּוּ הֵן, עֶרֶב יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חַג הסוכות שמרבים לאכול בו בשר שהוא יום טוב בפני עצמו וחביב עליהם, וְעֶרֶב יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח שמרבים לשחוט בו כדי שקרבן הפסח יאכל על השובע, וְעֶרֶב עֲצֶרֶת שמרבים בו בשלמי חגיגה ועולות ראייה, וְעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה שמרבים בבשר לסימן טוב, וּכְדִבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אַף עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים בַּגָּלִיל, שיש מצוה לאכול בו.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵימָתַי צריך להודיע ללוקח, בִּזְמַן שֶׁאֵין לוֹ רֶיוַח, שמכר האם ובתה בערב יום טוב, אֲבָל יֵשׁ לוֹ רֶיוַח, שמכר אחת מהן יום קודם, אֵין צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ ללוקח השני, שתולים ששחט ביום שקנה. וּמוֹדֶה רַבִּי יְהוּדָה בְּמוֹכֵר אֶת הָאֵם לְחָתָן וְאֶת הַבַּת לְכַלָּה לסעודת הנישואין אף שלא באותו יום, שֶׁצָּרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ, שבְּיָדוּעַ שֶׁשְּׁנֵיהֶם שׁוֹחֲטִין בְּיוֹם אֶחָד.

המשנה מביאה דין נוסף: בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים אֵלּוּ, תיקנו חכמים שמַשְׁחִיטִין אֶת הַטַּבָּח – מחייבים את הטבח לשחוט בְּעַל כָּרְחוֹ, כשהלוקח נתן לו מעות כדי לזכות מהבשר כנגד המעות, אף כשלא משך קנה, ויכול לחייב לשחוט אֲפִילּוּ שהשׁוֹר שָׁוֶה אֶלֶף דִּינָרִים וְאֵין לוֹ לַלּוֹקֵחַ בו בשר אֶלָּא בשווי דִּינָר, ואף שאין קונים לשאר הבשר, כּוֹפִין אוֹתוֹ לִשְׁחוֹט בשביל שווי הדינר, לְפִיכָךְ שיכול לכופו, אִם מֵת קודם ששחטו, מֵת לַלּוֹקֵחַ והפסיד הדינר, שכבר זכה בבשר. אֲבָל בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה הנותן דינר לקנות בבשר, אֵינוֹ כֵּן ולא מחייבים לשחוט, כיון שלא משך ומעות אינן קונות, לְפִיכָךְ אִם מֵת השור, מֵת לַמּוֹכֵר, ויחזיר את הדינר ללוקח.

גמרא

תָּנָא – בברייתא, בארבעה הפרקים, אִם לֹא הוֹדִיעוֹ שמכר אמה או בתה, הוֹלֵךְ וְשׁוֹחֵט וְאֵינוֹ נִמְנָע מלשחוט מחשש שמא מכרם, שהיה המוכר מודיע אם מכר.

שנינו במשנה: אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵימָתַי [וכו'], ומודה רבי יהודה במוכר את האם לחתן ואת הבת לכלה שצריך להודיע. שואלת הגמרא, לָמָּה לִי לְמֵיתְנֵי – במשנה שמכר הטבח אֶת הָאֵם שהיא גדולה יותר, לֶחָתָן, וְאֶת הַבַּת שהיא קטנה יותר, לַכַּלָּה, ולא נקטה שמכר הטבח אם ובתה לחתן וכלה. משיבה הגמרא: מִלְּתָא אַגַּב אוֹרְחֵיהּ קָמַשְׁמַע לָן – בדרך אגב השמיענו התנא, דְּאוֹרַח אַרְעָא לְמִטְרַח בֵּי חָתְנָא – שדרך העולם לטרוח בצד החתן, שהוא קונה את הבהמה הגדולה, טָפֵי מִבֵּי כַּלָּתָא – יותר מצד הכלה, ולכך היא קונה את הבת הקטנה.

שנינו במשנה: בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים אֵלּוּ [וכו'] מחייבים את הטבח לשחוט, כיון שזכה בבשר כנגד המעות שנתן. הגמרא מבררת כיצד זכה בנתינת המעות בלבד. מקשה הגמרא: מדוע, וְהָא – והרי לֹא מָשַׁךְ הלוקח את השור ומעות לא קונות.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב, כְּשֶׁמָּשַׁךְ – מדובר שמשך הלוקח את השור, ומחמת חלקו בשור חייב המוכר לשחוט.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי, אֵימָא סֵיפָא של המשנה, 'אֲבָל בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה אֵינוֹ כֵּן ולא מחייבים לשחוט כשנתן מעות, לְפִיכָךְ אִם מֵת מֵת לַמּוֹכֵר'. ולפי מה שתירץ רב הונא קשה וְהָא מָשַׁךְ הלוקח

המשך בעמוד קמח

רש"י

בא הכתוב ליתן עשה — טעמא דבא הכתוב, הא לאו הכי — לקי, אף על גב דהתראת ספק היא, דכל אימת דאתרו ביה, מצי אמר: אכתי ליליא הוא. **לא מן השם הוא זה** — לא מטעם זה הוא פטור. **שאין בו מעשה** — ישב לו ולא אכל, ומאליו נעשה נותר. **משתי ירכות** — של שתי בהמות. ומדנקט שתי בהמות, שמע מינה בימינות קאמר, ותנא קמא דהכא כרבי יהודה סבירא ליה, דאין נוהג אלא באחת. ומהא דפשטינן בפרק "גיד הנשה" (חולין צא,א) דפשיטא ליה לרבי יהודה דבימין. **דלית ביה כזית** — בקמא או בבתרא, אלא בחד מינייהו. ותנא קמא מחייב, דקסבר בריה הוא, ובריה [אין] צריכה שיעור. כדתנן במסכת מכות (יג,א) אמר להם רבי שמעון: אי אתם מודים לי באוכל נמלה כל שהוא [שהוא] חייב? אמרו לו: מפני שהיא כברייתה. ואית דמפרשי: דלית ביה כזית בחד מינייהו אלא בתרוייהו. ואין נראה בעיני שיהו שתי התראות מצטרפות, דאי אכיל ליה לבתרא בתוך כדי אכילת פרס — היינו בבת אחת, ואי לאחר כדי אכילת פרס — תו לא מצטרפי. **עד שיהא בו כזית** — דקסבר: לאו בריה חשיב, אלא כחתיכה מן הבהמה. **משנה בארבעה פרקים בשנה** — דרך ישראל לעשות סעודות, וסתם הלוקח בהמה אינו לוקח אלא לשוחטה מיד. לפיכך, המוכר בהמה לחבירו, ומכר תחלה אמה או בתה בו ביום — צריך שיאמר לשני: דע לך שהיום מכרתי אמה לשחוט, או בתה מכרתי לשחוט, שמא כבר נשחטה. **ביום טוב האחרון של חג** — היו מרבין בשמחה, מפני שרגל לעצמו הוא וחביב עליהן. **שאין לו ריוח** — הפסק בינתים שמכר האם היום. **אבל יש לו ריוח** — שמכר את הראשונה אתמול והשניה היום. **אין צריך להודיעו** — שאני אומר: אתמול שחט הראשון. **ומודה רבי יהודה כו'** — אף על פי שלקח זה היום וזה למחר. **משחיטין המבח בעל כרחו** — כדמפרש ואזיל, שאם קבל דינר מלוקח ליתן לו בדינר בשר. **אפילו שור שוה אלף זוז** — שוחטו על כרחו, אף על פי שאין לוקחין לשאר. ובגמרא מפרש טעמא. **ואין ללוקח בו אלא דינר** — שנתן דינר לטבח. **מת ללוקח** — ומפסיד הדינר. **אינו כן** — דבעינן משיכה, וכל זמן שלא משך חוזר בו הטבח. **גמרא** **למה לי למיתני את האם לחתן** — ליתני: במוכר זו לחתן וזו לכלה, ומאי פסקה דנקט לחתן אם ולכלה בת? **למיטרח בי חתנא** — ולעשות סעודה טפי מכלתא. **שזיכה לו על ידי אחר** — המוכר הזה מסר את השור לאדם אחר שלא בפני הלוקח, ואמר לו: זכי בשור זה לפלוני להיות לו בדינר בשר. **דזכות הוא לו** — מסירה זו זכות היא לו, דהא לא סגי ליה בלא בשר.

תוספות

וכדברי רבי יוסי הגלילי אף ערב יום הכפורים בגליל — תימה, דבריש כתובות (ה,א) פריך: יום הכפורים שחל להיות בשני בשבת ידחה, גזירה שמא ישחוט בן עוקז ואמאי לא פריך משאר ימים טובים, דהוי לכולי עלמא? ואומר רבינו תם: דבשאר ערב יום טוב שוחטין בהמות כדאמר הכא, אבל ערב יום הכפורים לא היו אוכלין אלא בשר עוף ודגים, כדאמר בבראשית רבה גבי ההוא דזבן נונא. והא דלא חשיב הכא ערב יום טוב ראשון של חג, אומר רבינו תם: משום דכולי עלמא טרידי בסוכה ולולב, ואין להן פנאי להרבות בשחיטה כל כך.

ומודה רבי יהודה — תימה: למאן מודה? ד"אימתי" דרבי יהודה לפרש הוא, כדאמרינן בסנהדרין בפרק "זה בורר" (כה,א)!

הדרן עלך אותו ואת בנו

בָּא הַכָּתוּב לִיתֵּן עֲשֵׂה אַחַר לֹא תַעֲשֶׂה, לוֹמַר שֶׁאֵין לוֹקִין עָלָיו, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמֵר: לֹא מִן הַשֵּׁם הוּא זֶה, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּהָוָה לֵיהּ לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה, וְכָל לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה - אֵין לוֹקִין עָלָיו. תָּא שְׁמַע: אָכַל שְׁנֵי גִידִין מִשְּׁתֵּי יְרֵכוֹת מִשְּׁתֵּי בְהֵמוֹת - סוֹפֵג שְׁמוֹנִים, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינוֹ סוֹפֵג אֶלָּא אַרְבָּעִים. הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵימָא בְּזֶה אַחַר זֶה וּבִשְׁתֵּי הַתְּרָאוֹת - מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּאָמַר: אַרְבָּעִים וְתוּ לָא? אֶלָּא פְּשִׁיטָא - בְּבַת אַחַת וּבַחֲדָא הַתְרָאָה. מַאן תַּנָּא קַמָּא? אִילֵימָא רַבָּנַן דִּפְלִיגִי עֲלֵיהּ דְּסוּמְכוֹס; וּמָה הָתָם דְּגוּפִין מוּחְלָקִין - פְּטְרֵי רַבָּנַן, הָכָא לֹא כָּל שֶׁכֵּן? אֶלָּא לָאו סוּמְכוֹס הִיא! - לְעוֹלָם בְּזֶה אַחַר זֶה. וּדְקָאַמַרְתְּ: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה - כְּגוֹן דְּלֵית בֵּיהּ כַּזַּיִת, דְּתַנְיָא: אָכְלוֹ וְאֵין בּוֹ כַּזַּיִת - חַיָּיב, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שֶׁיְּהֵא בּוֹ כַּזַּיִת. **משנה** בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים בַּשָּׁנָה הַמּוֹכֵר בְּהֵמָה לַחֲבֵירוֹ צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ: "אִמָּהּ מָכַרְתִּי לִשְׁחוֹט", "בִּתָּהּ מָכַרְתִּי לִשְׁחוֹט", וְאֵלּוּ הֵן: עֶרֶב יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חַג, וְעֶרֶב יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, וְעֶרֶב עֲצֶרֶת, וְעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה; וּבְדִבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי - אַף עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים בַּגְּלִיל. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁאֵין לוֹ רֶיוַח, אֲבָל יֵשׁ לוֹ רֶיוַח - אֵין צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ. וּמוֹדֶה רַבִּי יְהוּדָה, בְּמוֹכֵר אֶת הָאֵם לֶחָתָן וְאֶת הַבַּת לַכַּלָּה - שֶׁצָּרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ, בְּיָדוּעַ שֶׁשְּׁנֵיהֶם שׁוֹחֲטִין בְּיוֹם אֶחָד. בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים אֵלּוּ מַשְׁחִיטִין אֶת הַמַּבָּח בְּעַל כָּרְחוֹ; אֲפִילּוּ שׁוֹר שָׁוֶה אֶלֶף דִּינָרִים, וְאֵין לוֹ לַלּוֹקֵחַ אֶלָּא דִּינָר - כּוֹפִין אוֹתוֹ לִשְׁחוֹט; לְפִיכָךְ, אִם מֵת - מֵת לַלּוֹקֵחַ. אֲבָל בְּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה אֵינוֹ כֵּן; לְפִיכָךְ, אִם מֵת - מֵת לַמּוֹכֵר. **גמרא** תָּנָא: אִם לֹא הוֹדִיעוֹ - הוֹלֵךְ וְשׁוֹחֵט וְאֵינוֹ נִמְנָע. "אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אֵימָתַי". לָמָּה לִי לְמִיתְנֵי: אֶת הָאֵם לֶחָתָן וְאֶת הַבַּת לַכַּלָּה? - מִלְּתָא אַגַּב אוֹרְחֵיהּ קָמַשְׁמַע לָן: דְּאוֹרַח אַרְעָא לְמִטְרַח בֵּי חֲתָנָא טְפֵי מִבֵּי כַּלְתָּא. "בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים אֵלּוּ". וְהָא לָא מָשֵׁךְ! אֲמַר רַב הוּנָא אֲמַר רַב: כְּשֶׁמָּשַׁךְ. - אִי הָכִי, אֵימָא סֵיפָא: אֲבָל בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה אֵינוֹ כֵּן, לְפִיכָךְ, אִם מֵת - מֵת לַמּוֹכֵר; וְהָא מָשֵׁךְ! אֲמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק: לְעוֹלָם שֶׁלֹּא מָשַׁךְ, וּכְגוֹן שֶׁזִּיכָּה לוֹ עַל יְדֵי אַחֵר; בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים אֵלּוּ, דִּזְכוּת הוּא לוֹ - זָכִין לְאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו; בְּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה, דְּחוֹב הוּא לוֹ - אֵין חָבִין לְאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים אֵלּוּ הֶעֱמִידוּ חֲכָמִים דִּבְרֵיהֶם עַל דִּין תּוֹרָה. דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: דְּבַר תּוֹרָה - מָעוֹת קוֹנוֹת, וּמַה טַּעַם אָמְרוּ מְשִׁיכָה קוֹנָה - גְּזֵירָה שֶׁמָּא יֹאמַר לוֹ: "נִשְׂרְפוּ חִטֶּיךָ בַּעֲלִיָּה". **משנה** "יוֹם אֶחָד" הָאָמוּר בְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ - הַיּוֹם הוֹלֵךְ אַחַר הַלַּיְלָה. אֶת זוֹ דָּרַשׁ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן זוֹמָא, נֶאֱמַר בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית: "יוֹם אֶחָד", וְנֶאֱמַר בְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ: "יוֹם אֶחָד", מַה "יוֹם אֶחָד" הָאָמוּר בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית - הַיּוֹם הוֹלֵךְ אַחַר הַלַּיְלָה, אַף "יוֹם אֶחָד" הָאָמוּר בְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ - הַיּוֹם הוֹלֵךְ אַחַר הַלַּיְלָה. **גמרא** תָּנוּ רַבָּנַן, אֶת זוֹ דָּרַשׁ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן זוֹמָא: לְפִי שֶׁכָּל הָעִנְיָן כּוּלּוֹ אֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בִּקְדָשִׁים, וּבִקְדָשִׁים לַיְלָה הוֹלֵךְ אַחַר הַיּוֹם, יָכוֹל אַף זֶה כֵּן? נֶאֱמַר כָּאן: "יוֹם אֶחָד", וְנֶאֱמַר בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית: "יוֹם אֶחָד", מַה "יוֹם אֶחָד" הָאָמוּר בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית - הַיּוֹם הוֹלֵךְ אַחַר הַלַּיְלָה, אַף "יוֹם" הָאָמוּר בְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ - הַיּוֹם הוֹלֵךְ אַחַר הַלַּיְלָה.

רבי

חוב הוא לו — להוציא הוצאות הפסד הוא לו. **אין חבין לו** — דאין אדם נעשה שליח לחבירו שלא מדעתו להפסידו, אבל להרויחו — אנן סהדי דניחא ליה, לפיכך זכין ואין חבין. **על דין תורה** — שקונין לו מעותיו בלא משיכה. **דבר תורה מעות קונות** — מכיון שנתן מעות למוכר — אין אחד מהם יכול לחזור. דגמרינן מהקדש, דכתיב: "ונתן הכסף וקם לו" [ויקרא כז]. **ומה טעם אמרו משיכה קונה כו'** — דאי מוקמת להו לפירי באחריות הלוקח משנתן מעות, אי מתרמי דליקה בבית המוכר שהפירות שם — לא טרח לאצולינהו. אבל סתם מושך ממטי להו לביתיה. **משנה** **היום הולך אחר הלילה** — שחט האם משחשכה — לא ישחוט הבת כל הלילה וכל היום המחרת. אבל שחט האם ביום — שוחט הבת בלילה, דאין הלילה הולך אחר יום. **את זו דרש** — משום דבעניינא דקדשים כתיב אותו ואת בנו, איצטריך למדרשה, כדתניא בגמרא. **מעשה בראשית** — "ויהי ערב ויהי בקר", ברישא ערב והדר בקר. **גמרא** **לפי שכל הענין** — הפרשה הזאת סמוכה לקדשים, דכתיב: "ירצה לקרבן אשה", וסמיך ליה "אותו ואת בנו". **בקדשים לילה הולך אחר היום** — דכתיב (ויקרא ז): "ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בקר", אלמא לילה שלאחריו קרי יום קרבנו עד הבקר.

רבי

תוספות

כסוי הדם. ונוהג בחיה ובעוף — למעוטי בהמה קא אתי, דלא תימא שיהא בכלל חיה. **במזומן** ובשאינו מזומן — פירש בקונטרס: דמשום שלוח הקן איצטריך למיתני, דתנן לקמן דאינו נוהג אלא בשאינו מזומן. וקשה לפירושו: דאם כן, בכל דני פירקין הוה ליה למיתני, ב"אותו ואת בנו" (חולין עח,א) וב"גיד הנשה" (חולין פט,ב) ו"בכל הבשר" (חולין קג,ב)! ונראה לפרש: דאיצטריך למיתנייה הכא משום דכתיב (ויקרא יז): (כי) "[אשר] יצוד", דלא תימא: דוקא באינו מזומן.

במוקדשין מאי טעמא לא — בקדשי מזבח נמי קא בעי, כדמוכח הסוגיא. ואף על גב דהנוחר והמעקר פטור מלבסות (חולין פז,א) — היינו משום דאסור באכילה. אבל הכא משתרי באכילה במליקתו, וגבי כסוי הדם לא כתיבא שחיטה, אלא שפיכה.

צריך שיתן עפר למטה ועפר למעלה — עפר שלמעלה מצוה שיתן הוא, דהא כסהו ונתגלה — פטור מלבסות, וכסהו הרוח ונתגלה — חייב לבסות (חולין פז,א). אבל עפר שלמטה אין צריך שיתן הוא, אם יש עפר — הרי כאילו נתן הוא העפר. והא דאמרינן לעיל בפרק שני (לא,א) דמזמני לבולה בקתא — היינו במקום שהיה הקרקע קשה היה חופר, משום דבעינן שיהיה עפר תיחוח. ומיהו, לעיל פירש בקונטרס: שהיה מזומינו בפה לכך.

קא מוסיף אבנין — והא דאמרינן בפרק "קדשי קדשים" (זבחים סא,ב) שכשעלו בני גולה הוסיפו על המזבח ארבע אמות מן הדרום — התם קרא אשכח ודרישׁ: מה בית ששים — אף מזבח ששים. ורבינו תם מפרש: קא מוסיף אבנין — ולא הוה מרובע, והתם יליף דריבוע מזבח מעבב. ואין נראה, דאכתי כשבא לבסות — ידביק עפר גם סביב המזבח עד שיהא מרובע! ועוד, דקרא ד"רבוע יהיה" הוה ליה לאתויי, ולא קרא ד"הכל בכתב" וגו'! **שחט** חיה ואחר כך בהמה פטור מלבסות — תימה: דליגרריה ולכסייה! וכן בהמה ואחר כך חיה — דליגרריה ולכסייה, כדם הניתז ושעל הסכין! **דאמר** רבי זירא כל הראוי לבילה כו' — מלתא דרבי זירא בפרק "המנחות והנסכים" (מנחות קג,ב) גבי הא דתנן: "הרי עלי ששים ואחד עשרונים" כו' כדפירש בקונטרס. ותימה: מאי פריך, והא תנן: אם לא בלל כשר? דנהי דכשר, מכל מקום מצוה לבלול, לכך יביא בשני כלים דוקא. דהא כי אמר: "הרי עלי להביא בכלי אחד" תנן התם לעיל דלא יביא בשני כלים, אבל סתם — יביא כמו שירצה! ויש לומר: דהא סיפא דששים ואחד קאי אהך דקתני רישא: מתנדב אדם מנחה של ששים עשרון ומביא בכלי אחד, ואם אמר: "הרי עלי ששים ואחד" כו' כלומר, מנחה של ששים ואחד. דהשתא, כיון דקאמר "מנחה" — לקרבן גדול קא מיכוין, והוי כאילו אמר: "בכלי אחד". לכך פריך: כיון דאם לא בלל כשר, צריך להביא בכלי אחד! **אין** בילה מעבבת בו — תימה: והלא שנה הכתוב בלילה בכמה מקומות. ובשנים עשר נשיאים תנא ביה שנים עשר זימנין, ואמר ב"הקומץ רבה" (מנחות יט,א): בכל מקום שהחזיר הכתוב בתורה מנחה — אינה אלא לעכב! ושמא יש שום דרש דדרשינן מיניה דבילה לא מעכבא. או שמא כולהו צריכי. ואף על גב דבילה לא מעכבא, מכל מקום סברא הוא, דכל הפחות דראוי בעינן, כיון שהזכיר הכתוב בילה. וכן לענין כסוי דהכא, וכן בקריאת חליצה בפרק "מצות חליצה" (יבמות קד,א), ובקריאת ביכורים בפרק "הספינה" (בבא בתרא פא,ב). ובפרק "נערה" בנדרים (עג,א) דחרש לא מצי מיפר, אפילו לא הוי "ושמע אישה" דוקא, מכל מקום ראוי לשמוע בעינן. דסברא הוא, בכל כי הני שיש שום דרשה בהן דלא הוי דוקא ולא מעכבא, מכל מקום ראוי בעינן. וכן בפרק קמא דקדושין (כה,א) גבי בית הסתרים, דבעי ראוי לביאת מים משום דהזכיר ביאת מים דכתיב: "כל בשרו". אף על פי שמיעט בית הסתרים, כדדרשינן: מה בשרו מאבראי, מכל מקום, כיון דאיכא "כל" דמרבה אפילו טמון, לכל הפחות יש לומר לענין הכי מרבה, דבעינן ראוי לביאת מים. והא דאמרינן דטמאין משלחין קרבנותיהן אף על גב דאינו סומך, ולא אמרינן דניבעי ראוי לסמיכה — שמא יש שום יתור דלא בעינן אפילו ראוי. אי נמי, הא חזי בימי טהרה. ומה שיש מקומות שחשו על הסמיכה ויש מקומות שלא חשו — מפורש ב"כל הגט" (גיטין כח,ב ד"ה והא). מיהו ב"נגמר הדין" (סנהדרין מה,ב) גבי נקטעה יד העדים פטור, ואיכא דמחייב התם [דלא] בעי קרא כדכתיב, צריך ליתן טעם למה (בעי).

ליפרקינהו

רש"י

רבי אומר יום אחד יום המיוחד טעון כרוז — ימים מיוחדים יש בשנה, דהיינו ארבעה פרקים, שאתה מוזהר להכריז אמה מכרתי לשחוט. קרי ביה: "לא תשחיטו" — לא תגרום לה לישחט בימים הללו היא ובנה. אי נמי, מדכתיב: "יום אחד", דמשמע יום מיוחד, למאי יחדינהו אי לאו להטעין כרוז?

רַבִּי אוֹמֵר: "יוֹם אֶחָד" - יוֹם הַמְיוּחָד טָעוּן כָּרוֹז; מִכָּאן אָמְרוּ: בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים בַּשָּׁנָה הַמּוֹכֵר בְּהֵמָה לַחֲבֵירוֹ צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ.

הדרן עלך אותו ואת בנו

כְּסוּי הַדָּם נוֹהֵג בָּאָרֶץ וּבְחוּצָה לָאָרֶץ, בִּפְנֵי הַבַּיִת וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת, בְּחוּלִּין אֲבָל לֹא בְּמוּקְדָּשִׁין. וְנוֹהֵג בְּחַיָּה וּבְעוֹף, בִּמְזוּמָּן וּבְשֶׁאֵינוֹ מְזוּמָּן. וְנוֹהֵג בְּכוּי מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק. וְאֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב, וְאִם שָׁחֲטוּ - אֵין מְכַסִּין אֶת דָּמוֹ. **גְּמָרָא** מוּקְדָּשִׁין מַאי טַעְמָא לָא? אִילֵימָא מִשּׁוּם דְּרַבִּי זֵירָא, דְּאָמַר רַבִּי זֵירָא: הַשּׁוֹחֵט צָרִיךְ שֶׁיִּתֵּן עָפָר לְמַטָּה וְעָפָר לְמַעְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר", "עָפָר" לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא: "בֶּעָפָר" - מְלַמֵּד שֶׁהַשּׁוֹחֵט צָרִיךְ שֶׁיִּתֵּן עָפָר לְמַטָּה וְעָפָר לְמַעְלָה. וְהָכָא לָא אֶפְשָׁר; הֵיכִי לִיעַבִּיד? לִיתִּיב וְלִיבַטְּלֵיהּ - קָמוֹסִיף אַבְנִין, וּכְתִיב: "הַכֹּל בִּכְתָב מִיַּד ה' עָלַי הִשְׂכִּיל", לָא לִיבַטְּלֵיהּ - קָא הָוֵי חָצִיצָה; גְּהִי דְּלַמְטָה - לָא אֶפְשָׁר, לְמַעְלָה - אֶפְשָׁר, לִיעַבִּיד כְּסוּי! מִי לָא תַּנְיָא, רַבִּי יוֹנָתָן בֶּן יוֹסֵף אוֹמֵר: שָׁחַט חַיָּה וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט בְּהֵמָה - פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת, בְּהֵמָה וְאַחַר כָּךְ חַיָּה - חַיָּב לְכַסּוֹת? - כְּדְרַבִּי זֵירָא, דְּאָמַר רַבִּי זֵירָא: כָּל הָרָאוּי לְבִילָה - אֵין בִּילָה מְעַכֶּבֶת בּוֹ, וְכָל שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְבִילָה - בִּילָה מְעַכֶּבֶת בּוֹ. - וְלִיגְרְרֵיהּ וְלִיכַסֵּיהּ! מִי לָא תְּנַן: דָּם הַנִּיתָּז וְשֶׁעַל הַסַּכִּין - חַיָּב לְכַסּוֹת, אֲלָמָא דְּגָרִיר וּמְכַסֵּי לֵיהּ; הָכָא נַמִי - נְגָרוֹר וְנְכַסֵּי לֵיהּ! - אִי בְּקָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ - הָכִי נַמִי, הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן - בְּקָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת.

וליפרקינהו

הדרן עלך אותו ואת בנו

משנה כסוי הדם — משום דבעי למתני: "בחולין אבל לא במוקדשין" נקט לכולהו. **במוקדשין** — חטאת העוף ועולת העוף. **במזומן ובשאינו מזומן** — משום דגבי שלוח הקן אצטריך למיתני לקמן (חולין קלח,א): שאינו מזומן, אבל לא במזומן. מזומן — עוף הגדל בבית. **ונוהג בכוי** — גרס. **ואין שוחטין אותו ביום טוב** — משום דלמא בעי כסוי, ומספקא לא מחללינן יום טוב אם שחטו. **גמרא עפר למטה** — עפר תיחוח, ולא על קרקע קשה. **וכסהו עפר** — משמע דלא בעי עפר אלא בכסוי. "בעפר" משמע — כולו עטוף בעפר תיחוח. **והכא לא אפשר** — לתת עפר למטה על המזבח. **וליבטליה** — להניחו שם לעולם. **קמוסיף אבנין** — להגביהו, והרי כל אורך ורוחב ורום הבנין נמסר לדוד על פי נביאים. **דכתיב** — בדברי הימים [א כה] דקאמר ליה דוד לשלמה: "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל כל מלאכת התבנית", עלי השכיל — אותי לימד. ——קא הוי חציצה — בין דם למזבח, ונמצא שלא נמצה דמו בקיר המזבח. ופרכינן: נהי דלמטה, קודם מליקה, אי אפשר לתת עפר משום חציצה כדאמרת, אבל למעלה, לאחר שמלק — יכסנו, דלאו חציצה, מאי איכא למימר? **פטור מלכסות** — שהרי דם בהמה למעלה, ומה יכסה? **חייב לכסות** — ואף על גב דליכא עפר למטה, בינו לדם הבהמה. והכא נמי, אף על גב שאין למטה — יתן למעלה! **כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו** — במסכת מנחות (קג,ב) אמרינן: אין מביאין בכלי אחד מנחה של ששים ואחד עשרונים. ומפרשינן טעמא, מפני שאמרה תורה: הבא מנחה שיבולה ליבלל, וששים נבללין בכלי אחד, אבל ששים ואחד — קים להו לרבנן דאין יכולין ליבלל. והוינן בה: וכי אין נבללין מאי הוי? ודתנן: לא בלל — כשר! ותירץ רבי זירא: ראוי לבילה מיהא בעינן, ומי שהוא ראוי לבילה — אין בילה מעכבת, ואפילו לא בלל כשר, אבל כשאינו ראוי לבילה — בילה מעכבת בו. והכא נמי, ראוי היה ליתן עפר למטה, בין דם הבהמה לדם החיה, קודם ששחט החיה. הילכך, אף על פי שלא נתן — אין הכסוי בטל. אבל מוקדשין, שאין ראוי ליתן עפר למטה — מצות עפר למטה מעכבת בו. **וליגרריה** — מעל המזבח לאחר הזאה, ויתננו למטה, ויכסנו! **דם הניתז** — למרחוק, חוץ לגומא ששוחט בה, ודם שעל הסכין — חייב לכסות. ועל כרחך דם הסכין לא יכסנו אלא אם כן גוררו תחלה מעל הסכין ומכסי ליה! **בקדשי מזבח** — כגון חטאת העוף. **הכי נמי** — דחייב לכסות, הואיל ושחיטה ראויה הן, שנאכלות לכהנים. ומתניתין בעופות שהקדישן לבדק הבית ושחטם, דאסורים בהנאה, ומשום דשחיטה שאינה ראויה — פטר ליה מכיסוי.

וליפרקינהו

הברייתא מביאה שרבי דורש באופן אחר את הפסוק 'ביום אחד': **רַבִּי אוֹמֵר,** מה שכתבה התורה באותו ואת בנו **'יוֹם אֶחָד',** הכוונה **לְיוֹם הַמְיוּחָד,** שמיוחד במה **שֶׁטָּעוּן כָּרוּז,** כלומר שיודיע המוכר כשמכר את אמה או את בתה, מחשש שישחטו יחד. **מִכָּאן אָמְרוּ בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים בַּשָּׁנָה** שהדרך לקנות בהם בשר, **הַמּוֹכֵר בְּהֵמָה לַחֲבֵירוֹ, צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ** ללוקח כשמכר אמה או בתה.

הדרן עלך אותו ואת בנו

פרק ששי - כסוי הדם

משנה

השוחט חיה או עוף הכשרים לאכילה חייב לכסות את הדם אחר השחיטה, שנאמר (ויקרא יז יג) 'וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יָצוּד צַיִד חַיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר', ומשנתינו תפרש היכן אימתי ובאיזה חיה או עוף נוהג דין זה. **כִּסּוּי הַדָּם נוֹהֵג** דינו, **בָּאָרֶץ** – בארץ ישראל **וּבְחוּצָה לָאָרֶץ, בִּפְנֵי הַבַּיִת וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת** – בזמן שבית המקדש היה קיים וגם אחר שחרב, **בְּחוּלִּין** – בשחיטת חיה או עוף של חולין **אֲבָל לֹא בְּמוּקְדָּשִׁין** – אבל לא בשחיטת חטאת העוף או עולת העוף. **וְנוֹהֵג בְּחַיָּה וּבְעוֹף** אבל לא בדם בהמה, ונוהג **בִּמְזוּמָּן** לאדם, כגון עוף הגדל בבית או חיה שבחצר, **וּבְשֶׁאֵינוֹ מְזוּמָּן** – וכן באלו הגדלים בשדה שצריך לצודם. **וְנוֹהֵג בְּכוּלּוֹ** – בריה שהיא ספק חיה וספק בהמה, **מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק** שמא הוא חיה, ולכן מספק צריך לכסות את דמו. **וְאֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ** – את הכוי **בְּיוֹם טוֹב,** משום שאז לא יוכלו לכסות את דמו, וכדלהלן במשנה. **וְאִם שְׁחָטוּ, אֵין מְכַסִּין אֶת דָּמוֹ** ביום טוב, משום שכאמור מצות כיסוי דמו של הכוי הוא מחמת הספק בלבד, ומספק אין מחללין יום טוב.

גמרא

שנינו במשנתינו שכיסוי הדם נוהג בחולין אבל לא במוקדשין, הגמרא להלן מבררת מה הטעם שאין נוהג דין כיסוי הדם במוקדשין. מבררת הגמרא: **מוּקְדָּשִׁין, מַאי טַעְמָא לָא** – מה הטעם שאין נוהגת בהם מצות כיסוי הדם. **אִילֵימָא** – אם נאמר שהטעם **מִשּׁוּם** דינו **דְּרַבִּי זֵירָא, דְּאָמַר רַבִּי זֵירָא, הַשּׁוֹחֵט צָרִיךְ שֶׁיִּתֵּן** קודם השחיטה **עָפָר** תיחוח **לְמַטָּה** שעליו ישפך הדם, ולא ישחוט על קרקע קשה, **וְכֵן** אחר ששחט צריך שיתן **עָפָר לְמַעְלָה** – על הדם, **שֶׁנֶּאֱמַר** במצות כיסוי הדם (ויקרא יז יג) 'וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר', ויש לדקדק ש'עָפָר' **לֹא נֶאֱמַר** בפסוק, **אֶלָּא 'בֶּעָפָר',** וזה **מְלַמֵּד שֶׁהַשּׁוֹחֵט צָרִיךְ שֶׁיִּתֵּן עָפָר לְמַטָּה וְעָפָר לְמַעְלָה,** כדי שיהיה כל הדם עטוף בעפר מלמטה ומלמעלה, **וְהָכָא** במוקדשין **לֹא אֶפְשָׁר** לעטוף את כולו בעפר, שהרי **הֵיכִי לֶיעֱבִיד** – כיצד יעשה, **לִיתֵּיב וְלִיכַּבְּטֵלֵיהּ** – אם יניח עפר על המזבח על דעת לבטלו שם לעולם, **קָמוֹסִיף אַבְנָיָן** – הרי הוא מגדיל מדת בנין המזבח, **וּכְתִיב** – והרי כל מדות הבית וכליו נמסרו לדוד על פי נביאים, כמו שכתוב בדברי דוד אל שלמה על בנין בית המקדש (דה"י א' כח יט) 'הַכֹּל בִּכְתָב מִיַּד ה' עָלַי הִשְׂכִּיל' – הנה לך הכל בכתב מסודר את כל מלאכת תבנית המקדש, כפי שאותי ה' לימד, ומכאן שאין לשנות את מדות המזבח מכפי שנמסר בנבואה, **לֹא לִיבַּטְּלֵיהּ** – ואם יניח עפר ולא יבטלו שם אלא יניחנו על מנת לסלקו לאחר זמן, **קָא חָיֵי חֲצִיצָה** – הרי העפר חוצץ בין הדם למזבח, והתורה אמרה (ויקרא א טו) 'וְנִמְצָה דָמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ'.

דוחה הגמרא: אי אפשר לומר שהטעם משום דברי רבי זירא שהדם צריך להיות עטוף בעפר ובמוקדשין אי אפשר לעשות כן, דאם כן **נָהֵי דְּלִמַטָּה לֹא אֶפְשָׁר לְמַעְלָה אֶפְשָׁר** – אף שאכן תחת הדם, כלומר קודם שמולק, אי אפשר להניח עפר משום חציצה וכאמור, הרי לאחר שמלק ונמצה הדם על המזבח, שמעתה ואילך אין מניעה מחמת חציצה, יכול להניח על הדם עפר, ואם כן עדיין **לֶיעֱבִיד כִּסּוּי** – יעשה מצות כיסוי הדם למעלה, שהרי **מִי לֹא תַּנְיָא** – האם לא שנינו שאפשר לקיים מצות כיסוי גם כשמכסה רק מלמעלה, והלא כך אמרו בברייתא, **רַבִּי יוֹנָתָן בֶּן יוֹסֵף אוֹמֵר, שָׁחַט חַיָּה וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט בְּהֵמָה,** ונשפך דם הבהמה מעל דם החיה, **פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת** בעפר, כיון שאינו יכול לכסות, שהרי דם החיה כבר מכוסה בדם הבהמה שעליו, אבל אם שחט **בְּהֵמָה וְאַחַר כָּךְ חַיָּה,** וכיסה דם החיה את דם הבהמה, **חַיָּיב לְכַסּוֹת** את הדם בעפר. הרי שאף שלא הניח עפר תחת הדם מלמטה שהרי דם החיה נשפך בשחיטתו על גבי דם הבהמה, מכל מקום צריך לכסותו מלמעלה, ולמה לא יעשה כן במוקדשין.

משיבה הגמרא: אין דין המוקדשין שוה לשוחט חיה אחר הבהמה, משום שהטעם שיש מצות כיסוי כשדם החיה על דם הבהמה, הוא **כִּדְרַבִּי זֵירָא** – בכלל שאמר רבי זירא בדיני המנחות, **דְּאָמַר רַבִּי זֵירָא, כָּל הָרָאוּי לְכִילָה אֵין כִּילָה מְעַכֶּבֶת בּוֹ, וְכָל שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְכִילָה כִּילָה מְעַכֶּבֶת בּוֹ** – כל מנחה המובאת בכלי שאפשר לבוללה בו ולערבה יפה, כשירה אף אם לא בללה, אבל מנחה המובאת בכלי שאי אפשר לבוללה בו הרי היא פסולה משום שאי אפשר לערבה בו. וכן הטעם בשחט חיה על גבי דם בהמה, כיון שהיה יכול להניח עפר על דם הבהמה קודם ששחט את החיה אף שלא הניח עפר אין הנחת העפר מעכבת בו את מצות הכיסוי ויכסהו מלמעלה, אבל במוקדשין שאי אפשר להניח עפר על המזבח תחת דם השחיטה, הנחת העפר למטה מעכבת מצות כיסוי הדם.

שואלת הגמרא: **וְלִיגְרְרֵיהּ וְלִיכַּסְיֵיהּ** – שיגרור את הדם מן המזבח ויניחו על הארץ במקום שיש בו עפר ושם יכסנו, **מִי לֹא תְּנַן** במשנה (להלן פז:) **דָּם הַנִּיתָּז** למרחוק חוץ לגומא ששחט בה **וְדָם שֶׁעַל הַסַּכִּין חַיָּיב לְכַסּוֹת,** והרי ודאי אינו יכול לקיים מצות כיסוי הדם כשהדם על הסכין, **אַלְמָא דְּגָרִיר וּמְכַסֵּי לֵיהּ** – אלא ודאי גוררו מן הסכין למקום אחר ושם מכסהו, ואם כן **הָכָא נַמִי** במוקדשין **נְגָרוֹר וּנְכַסֵּי לֵיהּ** – יגרור את הדם מן המזבח לארץ ושם יכסנו, משיבה הגמרא: **אִי בְּקָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ** – אם נפרש את משנתינו שהיא עוסקת במוקדשין כדי ליקרב על המזבח, **הָכִי נַמִי** – אכן כן, יכול לקיים מצות כיסוי הדם כשיגרור את הדם למקום אחר ויכסנו, אלא **הָכָא בְּמַאי עָסְקִינָן, בְּקָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת** – במוקדשין לבדק הבית, שעומדים להמכר בכדי להשתמש בדמיהם לצרכי בדק הבית, שכיון שאם שחטם אסורים בהנאה משום מעילה, נמצא ששחיטתם שחיטה שאינה ראויה להתיר הבשר באכילה, ומשנתינו סוברת שאין מצות כיסוי הדם בשחיטה שאינה ראויה.

המשך ביאור למס' חולין ליום שלישי עמ' א

וממה שכולם מודים בזה, **שֶׁמַּע מִינָּהּ** – מוכח **שַׁפּוּקֵי מְסַפְּקָא לֵיהּ** – רבי יהודה מסתפק האם חוששים לזרע האב או לא, משום שאם היה פשוט לו שאין חוששים לזרע האב, היה לו להתיר פרד במין אמו, משום שהם מאותו מין. מסיקה הגמרא, **שֶׁמַּע מִינָּהּ** – אכן מוכח כן.

הגמרא מביאה מעשה שממנו לומדים שאין חוששים לזרע האב: **אָמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא לְשַׁמְעָיָה** – לשמש שלו, **כִּי מְעַיְּילַתְּ לִי כּוּדַנְיָיתָא בְּרִיסְפַּק** – כאשר תביא פרדות לעגלה שאני רוכב עליה, **עַיֵּין לְהָנָךְ דְּדַמְיָין לַהֲדֵי וְעַיֵּיל לִי** – תבדוק שאוזניהם וזנבם שוים, ורק אז תביא אותם, כדי שלא אעבור על איסור כלאים בהנהגת העגלה. **אַלְמָא קָסָבַר** – מוכח שרבי אבא סובר **שֵׁאֵין חוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב,** משום שאם היה חושש לזרע האב, היה מתיר להביא פרדות שאינן שוות במראה, שהרי בכל הפרדות יש צד סוס וצד חמור.

המשך ביאור למס' חולין ליום ראשון עמ' א

[בְּבְהֵמָה] **תֹּאכַלוּ**, שמשמעם שיש היתר אכילה לכל מה שבתוך הבהמה, בא הכתוב **לְרַבּוֹת אֶת הַשַּׁלְיָא**, שמותרת בשחיטת האם. **יָכוֹל אֲפִילּוּ** אם **יָצְתָה מִקְצָתָהּ** של השליא תהא מותרת. **תַּלְמוּד לוֹמַר 'אוֹתָהּ' תֹּאכֵלוּ, 'אוֹתָהּ'** [–את הבהמה] **וְלֹא שִׁלְיָתָהּ**, וכיון שתחילה התיר הכתוב את השליא ולבסוף אסר, יש לומר שהאיסור הוא ביצאה מקצתה, שיש חשש שהולד שבתוכו נולד ולא ניתר בשחיטת אמו, ולכך אף השליא אסורה.

מקשה הגמרא: **מִכְּדֵי** [–כיון] **שאֵין שִׁלְיָא בְּלֹא וָלָד, לָמָּה לִי קְרָא** לאסור שליא שיצאה מקצתה, הרי יש לחשוש שהולד שבה יצא והוא כילוד ולא ניתר בשחיטת אמו, והשליא נגררת אחריו. מתרצת הגמרא: **קְרָא אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא**, ואכן איסור השליא הוא מחשש שהולד יצא.

שנינו במשנה: **וְאֵינָהּ מְטַמְּאָה** לא טומאת אוכלין, ולא טומאת נבלות. מסתפקת הגמרא: **בָּעֵי רַבִּי יִצְחָק בַּר נַפְחָא, עוֹר חֲמוֹר** שהוא קשה ומאוס ואינו ראוי לאכילה, **שֶׁשָּׁלְקוֹ** – בישלו הרבה מאד, **מַהוּ**. מבררת הגמרא: **לְגַבֵּי מַאי** הוא הספק, **אִי לְטוּמְאַת אוֹכְלִין**, האם העור נעשה אוכל ומקבל טומאת אוכלין, הלא כבר **תָּנִינָא** זאת בברייתא,

---

המשך ביאור למס' חולין ליום שני עמ' א

כגון רחל שהיא ממין הכבשים, שילדה מתיש שהוא ממין העיזים, **אַף** לגבי איסור **אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, כִּלְאַיִם לֹא, אַלְמָה תַּנְיָא** – ומדוע שנינו בברייתא שאיסור **אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ נוֹהֵג** גם **בְּבהמת כִּלְאַיִם** משני מיני בהמות, **וּבְכוֹי** – הבא מבהמה וחיה.

מכיון שהזכירה הגמרא את הברייתא שאיסור אותו ואת בנו נוהג גם בבהמת כלאים, מקשה הגמרא על דין זה: **וְעוֹד** יש להקשות, מדוע אומרת הברייתא שאיסור זה נוהג גם בבהמת כלאים, הרי 'שׁוֹר אוֹ שֶׂה' **כְּתִיב** לגבי אותו ואת בנו, **וְאָמַר רָבָא,**

המשך ביאור למס' חולין ליום שלישי עמ' ב

חוששים לזרע האב, ויטול גם אותה. **אֶלָּא לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר** היה לו **לִיחַיֵּב בְּכוּלְּהִי** – בכל **הַמַּתָּנוֹת**, ומדוע סובר רבי אליעזר בברייתא שפטור מהמתנות.

מסיקה הגמרא: **לְעוֹלָם** מדובר בברייתא **בִּצְבִי הַבָּא עַל הַתַּיָּישָׁה וְיָלְדָה**, והברייתא מובנת לחכמים, כמו שהתבאר, **וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר נַמִּי סַפּוּקֵי מְסַפְּקָא לֵיהּ, אִי חוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב אוֹ לֹא.**

שואלת הגמרא: **וְכֵיוָן דִּלְרַבָּנַן מְסַפְּקָא לְהוּ וּלְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְסַפְּקָא לֵיהּ** – לאחר שהתבאר שגם חכמים וגם רבי אליעזר מסתפקים האם חוששים לזרע האב, אם כן **בְּמַאי פְּלִיגִי,**

המשך ביאור למס' חולין ליום שבת קודש עמ' א

וזכה בבשר, ואם כן אם מת שלו מת, ומדוע יחזיר את המעות.

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק, לְעוֹלָם באופן **שֶׁלֹּא מָשַׁךְ** הלוקח, **וּכְגוֹן שֶׁזִּיכָּה לוֹ** בבשר השור שווי דינר **עַל יְדֵי אַחֵר** – שמסר את השור לאדם אחר שיזכה ללוקח בשר בשווי דינר בלא ידיעת הלוקח, **בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים אֵלּוּ, דִּזְכוּת הוּא לוֹ** כיון שצריך בשר בהם, **זָכִין לְאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו** וקנה את החלק שזיכה לו, וחייב לשחוט את הבהמה בשביל הדינר שיש לו בה. אבל **בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה, דְּחוֹב הוּא לוֹ** להוציא הוצאות לקנות בשר, **אֵין חָבִין לְאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו** ולא יכול להעשות שליח לחבירו בלא ידיעתו, וממילא לא קנה במה שזיכה לו בבשר השור.

הגמרא מביאה תירוץ נוסף: **רַבִּי אֱלִעֶזֶר אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים אֵלּוּ** שכולם צריכים בשר **הֶעֱמִידוּ חֲכָמִים דִּבְרֵיהֶם עַל דִּין תּוֹרָה** שמעות קונות, וקנה בדינר ששילם. **דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, דְּבַר תּוֹרָה** – דין תורה **מָעוֹת קוֹנוֹת, וּמַה טַּעַם אָמְרוּ** חכמים שרק **מְשִׁיכָה קוֹנָה, גְּזֵרָה שֶׁמָּא** לאחר שישלם יניחו בבית המוכר, וכשתיפול דליקה **יֹאמַר** לו המוכר **נִשְׂרְפוּ חֻטֶּיךָ בָּעֲלִיָּה** ולא ימסור את נפשו להצילם, שהם ברשות הלוקח ולא יפסיד בשריפתם. לכך תיקנו שמעות לא קונות ויפסיד בשריפתם ולכך יטרח להצילם. והקונה בשר בדינר, בארבע פרקים שהעמידו חכמים דבריהם שמעות קונות, קנה בשווי ששילם, ויכול לחייבו לשחוט את השור.

משנה

המשנה מבארת מהו יום באיסור אותו ואת בנו: **יוֹם אֶחָד הָאָמוּר** באיסור שחיטת **אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ** באותו היום, **הַיּוֹם הוֹלֵךְ אַחַר הַלַּיְלָה**, וכשחט האם בלילה אסור לשחוט בנה בלילה וביום למחרת, אלא בלילה שלמחרת.

אֶת זוֹ דָּרַשׁ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן זוֹמָא, נֶאֱמַר בתורה **בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית** (בראשית א ה), 'וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹּקֶר **יוֹם אֶחָד', וְנֶאֱמַר בְּאִיסּוּר אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ** (ויקרא כב כח), 'שׁוֹר אוֹ שֶׂה, אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחָטוּ בְּיוֹם אֶחָד', להקיש **מַה יוֹם אֶחָד הָאָמוּר בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית הַיּוֹם הוֹלֵךְ אַחַר הַלַּיְלָה** שכתבה התורה קודם 'ויהי ערב' ואחר כך 'ויהי בוקר', **אַף יוֹם אֶחָד הָאָמוּר בְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, הַיּוֹם הוֹלֵךְ אַחַר הַלַּיְלָה.**

גמרא

הברייתא מבארת כוונת רבי שמעון: **תָּנוּ רַבָּנַן, אֶת זוֹ דָּרַשׁ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן זוֹמָא**, שמקישים שהיום הולך אחר הלילה אף שבכל התורה כך, **לְפִי שֶׁכָּל הָעִנְיָן כּוּלּוֹ** של פרשת אותו ואת בנו בתורה, **אֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בְּקָדָשִׁים**, שבפסוק הקודם לאותו ואת בנו כתבה התורה 'יִרְצֶה לְקָרְבַּן אִשֶּׁה לה'', **וּבְקָדָשִׁים הַלַּיְלָה הוֹלֵךְ אַחַר הַיּוֹם** כמו שמוכח בפסוק שכתבה התורה לגבי אכילת קדשים (ויקרא ז טו) 'בְּיוֹם קָרְבָּנוֹ יֵאָכֵל לֹא יַנִּיחַ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר', **יָכוֹל אַף זֶה** – אותו ואת בנו **כֵּן** כיון שסמוך לו, דורש רבי שמעון בן זומא, **נֶאֱמַר כָּאן** באותו ואת בנו **יוֹם אֶחָד, וְנֶאֱמַר בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית יוֹם אֶחָד, מַה יוֹם אֶחָד הָאָמוּר בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית הַיּוֹם הוֹלֵךְ אַחַר הַלַּיְלָה, אַף יוֹם [אֶחָד] הָאָמוּר בְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, הַיּוֹם הוֹלֵךְ אַחַר הַלַּיְלָה.**

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

1 **ג** הַמְקַדֵּשׁ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אָסוּר לוֹ לִטְעוֹם מֵהַכּוֹס שֶׁהֲרֵי הוּא אֵינוֹ יוֹצֵא בְּקִידּוּשׁ זֶה וְאָסוּר לִטְעוֹם כְּלוּם קוֹדֶם
2 קִידּוּשׁ[11] אֶלָּא כֵּיצַד יַעֲשֶׂה שֶׁלֹּא תְּהֵא בִּרְכַת בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן לְבַטָּלָה[ה] יַטְעִים מֵהַכּוֹס לְקָטָן שֶׁהִגִּיעַ לְחִינּוּךְ וְהַקָּטָן
3 יִשְׁמַע הַבְּרָכָה מִמֶּנּוּ וְיוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ[ו] וְנִמְצָא שֶׁלֹּא בֵּרֵךְ לְבַטָּלָה[15] שֶׁמּוּתָּר לְהַאֲכִיל אֶת הַקָּטָן קוֹדֶם קִידּוּשׁ בֵּין
4 שֶׁל לַיְלָה בֵּין שֶׁל יוֹם וְאָסוּר לְעַנּוֹתוֹ שֶׁלֹּא אָסְרוּ לְהַאֲכִילוֹ אִיסּוּר בְּיָדַיִם אֶלָּא כְּשֶׁהַמַּאֲכָל אָסוּר מִצַּד עַצְמוֹ כְּגוֹן
5 טְרֵפָה וְכֵיוֹצֵא בָּהּ אֲבָל כְּשֶׁהַמַּאֲכָל מוּתָּר מֵחֲמַת עַצְמוֹ אֶלָּא שֶׁהוּא זְמַן הָאָסוּר בַּאֲכִילָה מוּתָּר לְהַאֲכִיל לְקָטָן[16]
6 שֶׁהֲרֵי מַאֲכִילִים הַקְּטַנִּים בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים אֲפִילּוּ קָטָן שֶׁאֵין בּוֹ חֲשָׁשׁ סַכָּנָה אִם יִתְעַנֶּה[17].

חלק ב סימן רסט, דין הקידוש בבית הכנסת, תחילת סעיף ג

הלכתא רבתא

ה] **פרי הגפן לבטלה** - ברכת הקידוש אינה לבטלה - כמבואר לעיל שהרבה גאונים יסדו לשמור תקנת חכמים בענין קידוש בבית הכנסת - אף שהיא ברכה לבטלה[12], אבל ברכת הגפן היא ברכה לבטלה שהרי גם בזמניהם שהיו אורחים בבית-הכנסת היו נותנים לקטן לשתות כשלא הגיעו אורחים[13].

ו] **ידי חובתו** - חובת ברכת פרי הגפן, ולכך הקטן לא יברך בעצמו אלא יכוין לצאת בברכת הגדול, אבל אינו מכוין לצאת ידי חובת הקידוש - ולכך אינו צריך לשתות מלא לוגמיו[14].

ציונים והוספות

11) **סימן רעא ס"ט**: אסרו חכמים לטעום כלום אפילו מים משהגיע זמן הקידוש עד שיקדש דהיינו משהגיע בין השמשות שנתקדש היום מספק או אפילו מבעוד יום אם התפלל ערבית מבעוד יום.

12) היינו שמנהג זה מבטל איסור ברכה לבטלה (כן ביארו בקובץ 'הערות וביאורים' (צ"צ - ירות"ו) ח"ז ע' קסא, ובפסקי אדה"ז בהל' איסור והיתר ע' 197), אבל במ"מ וציונים לשו"ע אדה"ז העירו שייתכן שרבינו סובר שיוצא ידי חובתו בברכת הקידוש אף בלא שתיית היין - ולכך אינה ברכה לבטלה.

אך ראה סימן רצה ס"ד (לגבי הבדלה) שאם משקה לתינוקות - אין שום אדם יכול לצאת ידי חובתו בזה (אפילו בבית הכנסת), גם צ"ע דמשמעות הדברים בהמשך הסימן היא שאינו יוצא ידי חובה כלל - כל שלא מכוין לצאת י"ח ושותה מן היין.

13) כמבואר בסימן שמג ס"ו, ולהלן יתבאר שבסימן שמג עוסק בדורות הקודמים שלעתים קרובות היו אורחים בבית הכנסת, ואעפ"כ היו נותנים לקטן לשתות בשבת שלא היו שאין אורחים.

14) ואם שתה מלא לוגמיו - מוטב שישתה רביעית ולא ייכנס לספק בענין ברכה אחרונה, ודלא כאשל אברהם (בוטשאטש) שכתב שישתה כשיעור מלא לוגמיו של גדול.

15) **סימן קצ ס"ד (לגבי שתיית כוס של ברכה על ידי קטן)**: ומכל מקום לכתחלה צריך להטעים לתינוק גדול קצת שהגיע לכלל חינוך ברכת הנהנין כדי שיוכל לברך ברכת היין ולא תהא ברכתו לבטלה מפני שהתינוק שומעה ממנו ומברך ושותה, משא"כ אם יטעים לקטן שלא הגיע לחינוך - יפסיד ברכת היין שלא יוכל לאמרה אע"פ שאינה מעכבת.

(וראה שם שבמקום שאי אפשר בענין אחר כמו מילה שביום הכיפורים מטעימין לקטן אע"פ שלא הגיע לחינוך ברכות).

16) עד"ז **בסימן קו ס"ג**: קטנים שהגיעו לחינוך חייבים לחנכם להתפלל י"ח ערב ובוקר ומכל מקום רשאי ליתן להם לאכול קודם תפלת שחרית ואסור לענותם כמו שיתבאר בסי' רס"ט ושמ"ג לענין להאכילם קודם קידוש.

ובסימן תעא ס"י: ואע"פ שאסור להאכיל הקטן בידים דברים האסורין אפילו אינן אסורין אלא מדברי סופרים מכל מקום דברים שאינן אסורים מחמת עצמן אלא שהוא זמן איסור כגון מצה בערב פסח או לאכול קודם קידוש מותר להאכילם בידים אם הם צריכין לכך כמו שמותר להאכילם בידים ביום הכיפורים ואין מענין אותם אפילו יכולין לסבול התענית (ראה שם שלענין מצה בערב פסח ישנו חילוק בין קטן שהגיע לחינוך וקטן שלא הגיע לחינוך). וראה **סימן תעב סכ"ג** שהוא הדין לענין אכילה בליל פסח קודם הקידוש וההגדה.

ובסימן שמג סעיף ו (נתבאר טעם אחר להתיר): לפיכך מותר להטעים לתינוק שהגיע לחינוך מכוס של קידוש שמקדשין בבית הכנסת אף על פי שהתינוק אינו צריך כלל לטעימה זו ויכול הוא להמתין מלטעום עד שישמע הקידוש שבמקום סעודה בבית אביו המחנכו לזה אעפ"כ כיון שאיסור הטעימה קודם הקידוש הוא מדברי סופרים ויש לנו צורך בטעימה זו ואין לאסרה אלא משום שמא יסרך בה התינוק וזה אין לחוש בקידוש שבבית הכנסת שאין מטעימים להתינוקות בקביעות בכל שבת ושבת שלפעמים יש אורחים השובתים ואוכלים בחדרי בית הכנסת ושומעים הקידוש משם ואז אין צריך כלל להטעים לתינוקות כמו שנתבאר בסי' רס"ט.

(ולהעיר ששם הביא טעם אחר להתיר משום שעוסק שם בבתי כנסת בזמנם שהיו באים בדרך כלל אורחים, ורק כשלא היו אורחים היו נותנים לקטן, אבל בימינו שנותנים לקטן לשתות בקביעות, אין להתיר מהטעם שנתבאר שם - אלא מטעם שהמאכל מותר מחמת עצמו (ושם העדיף להביא טעם השווה בכל האיסורים שמד"ס)).

17) **סימן תרטז סעיפים א, ד**: כל הדברים האסורים ביום הכיפורים משום מצות עינוי בלבד לא גזרו על הקטנים לפיכך מותר לגדול להאכיל את הקטן ולהשקותו.

וראה שם סעיף ד לגבי קטן שהגיע לחינוך מצות עינוי שאסור ליתן לו לאכול בידים.

שולחן ערוך – הלכות שבת

ז טוב יותר לקנות בערב שבת מלקנות ביום ה' במה דברים אמורים במשקין ומיני מגדים וכיוצא בהם מדברים שאינם צריכים הכנה להכינם שיהיו ראוים להנאתם אבל מאכלים הצריכים עדיין הכנה טוב יותר לקנות ביום ה' כדי שיהיה לו פנאי הרבה לטרוח בהכנתם ולהתעסק בשאר צרכי שבת:

ח יש לטעום התבשילים בערב שבת וטוב לטעום מכל תבשיל ותבשיל:

חלק ב סימן רנ הכנת הסעודות לשבת סעיפים ז-ח

א אסרו חכמים לעשות מלאכה בערב שבת וערב יו"ט מן המנחה ולמעלה וכל העושה אינו רואה סימן ברכה לעולם מאותה מלאכה שמה שמרויח בה מפסיד כנגד זה ממקום אחר אבל אין עונשין אותו עליה לא נדוי ולא מכות מרדות כדרך שעושין לעובר על דברי חכמים לפי שלא החמירו כל כך באיסור זה ומכל מקום גוערין בו ומבטלין אותו מלעשותה בעל כרחו:

ב יש אומרים שאיסור זה הוא מן מנחה גדולה ולמעלה דהיינו משש שעות ומחצה ואילך ויש אומרים שהוא ממנחה קטנה דהיינו מתשעה ומחצה ואילך ולענין הלכה המיקל בדברי סופרים לא הפסיד הברכה:

ג לא אסרו אלא מלאכה גמורה אבל פרקמטיא מותרת עד שיעור שיתבאר בסי' רנ"ו.

ואפילו מלאכה גמורה אינה אסורה אלא כשנקבע עצמו עליה אבל מותר לעשות מלאכה לפי שעה דרך עראי כגון אם נזדמן לו לכתוב אגרת שלומים וכיוצא בזה שלא אסרו אלא לעשות מלאכה דרך קבע כדי שיהיה פנוי להתעסק בצרכי שבת.

(ואפילו מי שאינו צריך כלל להתעסק בצרכי שבת אסור לו לעשות מלאכה מן המנחה ולמעלה לפי שלא רצו חכמים לחלק בגזרתם).

ואפילו לקבוע עצמו למלאכה גמורה אין איסור אלא כשאינה לצורך השבת או אפילו לצורך השבת אלא שעושה בשכר אבל לעשות לצורך השבת בחנם כגון לתפור בגדים לצורך השבת בין לו בין לחבירו בחנם מותר כל היום וכן מותר להעתיק ספרים ללמוד בהם בין שכותב לעצמו בין שכותב לחבירו בחנם דכיון שהוא דבר מצוה הרי זה כלצורך שבת:

ד אסור לספר את הנכרי בערב שבת מן המנחה ולמעלה אפילו תספורת שהיא מעשה הדיוט ואפילו מספרו בחנם כיון שאין במלאכה זו צורך השבת.

אבל מותר לספר את ישראל כל היום אפילו מעשה אומן ואפילו בשכר ואינו דומה לתפירת בגדים ושאר המלאכות שאין הדבר ניכר שהמלאכה נעשית עכשיו בשביל השבת לפיכך אין היתר אלא בחנם (שכשיטול שכר הרי זה כאלו נעשית בשביל שכרו בלבד ואינה נעשית כלל עכשיו בשביל השבת) אבל התספורת ניכרת שנעשית עכשיו בשביל השבת:

ה מי שהוא עני ורוצה לעשות מלאכה להשתכר להוציא השכר לצורך שבת מותר לו לעשות כל היום שהרי אפילו בחול המועד מותר לו לעשות כל המלאכות על דרך זה כמו שיתבאר בסי' תקמ"ב וכל שכן בערב שבת מן המנחה ולמעלה שהוא קל מחולו של מועד לפיכך כל מה שמותר בחולו של מועד כל שכן שמותר בערב שבת כל היום אפילו בשכר:

חלק ב סימן רנא שלא לעשות מלאכה בערב שבת מן המנחה ולמעלה ובו ה' סעיפים

לקוטי תורה

העבודה דפסוקי דזמרה – "בירור" הרע

ולהבין תכלית ירידת שתי הנפשות למלחמתם בעולם הזה, אחרי שגם נפש החיונית, טרם שירדה בהסתר וצמצומים רבים, היתה במקורה בטלה באור ה', ולמה ירדה כל כך, שעל ידה הוצרך לרדת גם הנפש האלהית לבררה ולהעלותה.

לכאורה אינו מובן: מהי התכלית בעבודה זו של "בירור" הנפש הבהמית, והרי קודם ירידתה למטה היתה בטילה לאלקות (בלי צורך בשום "בירור") ואם כן לשם מה מורידים אותה ממדריגתה להיות "כלולה מטוב ורע" כדי שתצטרך "בירור", והדבר חשוב עד כדי כך שבגלל זה יש צורך להוריד גם את הנפש האלקית למטה? ולכאורה, "לא הי' ראוי כלל שיברא החושך [של הנפש הבהמית], ולא תצטרך [הנפש האלקית] לירידה להפוך אותו" [- את החושך של הנפש הבהמית, לאור].

[אך כדי לבאר מדוע יש חשיבות ותועלת רבה בירידת שתי הנפשות למטה]

צריך להקדים תחלה ענין המלחמה, וזמנה המבואר בזהר שעתא דקרבא היא שעתא דצלותא כו', מאן דקטיל לחויא יהבין לי' ברתא דמלכא – דא צלותא.

איתא בזהר: "שעת צלותא שעת קרבא" – שעת התפלה היא שעת מלחמה; ועוד איתא בזהר: "מאן דקטיל לחויא יהבין לי' ברתא דמלכא, דא צלותא" – מי שהורג את הנחש [הוא היצר הרע] נותנין לו את בת המלך [וזוכה להתייחד עם השכינה] – זו תפלה".

כלומר: שעת התפלה הוא הזמן העיקרי שבו האדם צריך לעסוק במלחמתו עם נפשו הבהמית, ועל ידי זה זוכה להתייחד עם אלקות בתפלתו.

*[כמובן, המלחמה שבשעת התפלה אינה מלחמה עם היצר הרע והנפש הבהמית לפי פשוטו של ענין, היינו מלחמה כדי להתגבר על תאוה מסויימת וכיו"ב, שהרי מדובר בשעת התפלה, כאשר האדם משעבד את מוחו ולבו אל הקב"ה; אלא הכוונה למלחמה פנימית, היינו מלחמה כנגד **עצם מהותה** של הנפש הבהמית, להחליש את כחה, כך שתאוותי' לא יהיו חזקות כל כך. ועל ידי ריבוי עבודה במלחמה פנימית זו, יכולים להגיע לנצחון גמור ולהפוך את הנפש הבהמית לקדושה (כנ"ל בפרק ג).*

והטעם לכך שמלחמה זו מתנהלת דוקא בשעת התפלה הוא כי שעת התפלה הוא הזמן המיוחד שבו האדם יכול להתקרב לאלקות על ידי התבוננות בענייני גדולת השם המבוארים בפסוקי דזמרה ושאר מזמורי התפלה; ו"עבודת" האדם (במלחמתו עם נפשו הבהמית) בעת התפלה היא שההתבוננות בענייני אלקות תחדור בתוכו עד שגם השכל האנושי של הנפש הבהמית יתפעל מזה, וכך גם הנפש הבהמית עצמה תתקרב לאט לאט אל צד הקדושה.

וכעת הולך ומבאר כיצד כל אחד משלשת חלקי התפלה – פסוקי דזמרה, קריאת שמע ושמונה עשרה – הוא שלב נוסף בנצחון במלחמה זו.

ומתחיל בשלב הראשון – פסוקי דזמרה:]

וביאור הענין, שבפסוקי דזמרה האדם מפריד הרע מהטוב שבנפשו הבהמית.

ענינם של פסוקי דזמרה הוא לסדר ולספר "שבחו של מקום", ולכן אומרים פסוקים המתארים את גדולתו של הקב"ה ומתבוננים בתוכנם.

והענין הפנימי של סיפור שבחו של מקום הוא שעל ידי אמירה והתבוננות ברוממות ובגדולת הקב"ה יכולים "לזמר", היינו להכניע ולבטל, את הרע של הנפש הבהמית, ועל ידי זה "נפרד" הרע מהטוב.

כמ"ש רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם כו'.

ענין זה מרומז בכתוב "רוממות א־ל בגרונם וחרב פיפיות בידם":

"רוממות א־ל בגרונם", היינו אמירת הפסוקים המתארים את רוממות הא־ל; ועל ידי זה "חרב פיפיות בידם" – כי הכרה זו בגדולת ה' היא היא ה"חרב" שעל ידה מכניעים ומבטלים את הרע של הנפש הבהמית, ומפרידים אותו מן הטוב.

שתי פיות, להעלות הטוב למעלה ולהפריד הרע למטה.

בגמרא דייקו ש"חרב פיפיות" לשון רבים היינו "חרב של שתי פיות" – והמשמעות הפנימית של הדבר (לענינינו):

ב"בירור" הנפש הבהמית יש שני פרטים: א) העלאת הטוב שבה לה', היינו "פדיון" ניצוץ הקדושה (המחי' את נפשו הבהמית) מגלותו בתוך הרע, להחזירו ולהעלותו לדרגתו כפי שהוא במקורו "למעלה". ב) כהקדמה לכך – "לברר" ולהפריד את חלק הרע מן הטוב, שזהו ענין הורדת "הרע למטה".

וזהו ענין חרב של שתי פיות – אשר שתיהן באות על ידי "רוממות א־ל בגרונם", אמירת שבחו של מקום בפסוקי דזמרה.

ד"ה כי תהיין פרק ד

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

(נו) **ובזה** יובן מה שנחלקו בשני מדריגו' דחריף ומקשה ומתון ומסיק הי מנייהו עדיף והוסכם דמתון ומסיק עדיף דבחי' הירידה וההמשכ' מן ההעלם לגילוי נק' מתון ומסיק שמסיק ומוריד בבחי' או"י מן ההעלם לגילוי שהוא ירידת אור האמת שבא אחר הקושי' והסתירות כו' משא"כ חריף ומקשה הוא שכח שכלו חריף בבחי' הגבורות דאו"ח להסתיר ולהעלים אור האמת בהעלם אחר העלם עד שלא יוכל לחזור ולהוריד אור האמת וה"ז כעולה בעילוי אחר עילוי ואינו יורד עוד כו' כך חריף ומקשה אינו אלא שיכול להוציא מן הגילוי אל ההעלם ויביא כל גילוי אור לידי העלם כו' שאין זה מעלה כלל לגבי המקבלי' אבל מתון ומסיק שמביא ההעלם לידי גילוי עדיף לגבי המקבלים וד"ל ובאמת א"א לומר שחריף ומקשה אינו רק שמקשה קושיות בלתי יבוא לפסק הלכה כמו רבה חריף ומקשה כו' וכן א"א לומר במתון ומסיק שאינו חריף ומקשה כלל רק מתון לכווין לאמיתת הלכה שא"כ מה יש

מעלה במה שמסיק ומוריד מן ההעלם מאחר שאינו עולה במעלות דהעלמות הקושיות שמזה יבא יתרון האור דוקא כנ"ל אלא הכוונה הוא דחריף ומקשה שמחמת רוב חריפותו בקושיות אע"פ שזהו עילוי גדול מ"מ לאחר ירידתו מתכלית ההעלם כזה לא יוכל לכווין אל אמיתת הדין וההלכה איך שהוא עפ"י אמיתת' של תורה כמו תלמיד א' מב"ש שהיה לו ג' מאות תשובות בצרת הבת כו' או כתלמיד ר"מ שהי' יודע לטהר את השרץ בק"נ טעמים שזה עפ"י הדין האמת של תורה כו' ואמנם מתון ומסיק הוא ג"כ חריף ומקשה אבל ירידתו מלמעלה למטה אחר הפלפול הוא לאסוקי שמעתת' אליבא דהילכתא דוקא וזהו שהוא מתון בעלותו בקושיות ומסיק בירידתו שיהיה יתרון האור הבא אחר החשך יכוין לאמתת' של תורה כו' ולכך מתון ומסיק עדיף וד"ל (ועכ"ז כאשר חריף ומקשה יכוין לאמתתו של תורה מעלתו יותר עליון הרבה ממתון ומסיק כו' לפי שאורו בא ממקום הנעלה ביותר וע"ז רמז בג' מעלות נ"י קו האמצעי שכלול מב' אלה דאו"י ואו"ח עמוד הימיני בקו הימין שיורד באו"י כמתון ומסיק פטיש החזק בבחי' או"ח דקו השמאל שהוא בחריף ומקשה וכמשל המכה בצור בפטיש החזק שמוציא נצוצות כו' וכמשי"ת):

שער החנוכה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

(פ' אחרי) **שלא** לבעול אחות אשתו בחייה (ר"ו) שנאמר ואשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות ערותה כו' (ויקרא י"ח י"ח): בענין העריות כ' החינוך מצוה ק"ץ בשם הרמב"ן שיש בזה סוד מסודות היצירה כו' ע"ש. ולהבין כללות הענין יש להקדים מה שנק' בכל התורה איסור העריות בל' גילוי ערוה לומר שהבא על אחת מכל העריות נק' מגלה ערוה מה שייכות להאיסור החמור דכרת לצד היותו נקרא מגלה ערוה דוקא. אך הענין הוא כי הנה ידוע ענין היחודים שיש למעלה בי"ס דאצי' בבחי' דכר ונוק' משפיע ומקבל שהמשפיע הוא חפץ חסד להשפיע גילוי אא"ס בהמקבל שחפץ ומשתוקק ברשפי אש לגלוי אלקות זה ועי"ז מאיר שפע רב בעולמות ביתר שאת ויתר עוז בתוס' מרובה על עיקר החיות הקצוב להם משי"ב שזהו ענין השבתות ויו"ט כנודע לבאי שערי האריז"ל, והנה כל היחודים ההם במשפיע ומקבל כולם הם בעריות דוקא כמו יחוד ז"א ונוקבא הרי לפעמים נק' מדת מלכותו ית' בשם בת ולפעמים בשם אחות וכמארז"ל (מדרש רבה שה"ש) ע"פ שמעי בת (תלים מ"ה י"א) לא זז מחבבה עד שקראה בת כו' עד שקראה אחות כמ"ש לבבתני אחותי כלה (שה"ש ד' ט') וגם פעמים נק' אחותו מן האב ואז עיקר היחוד וכמ"ש ר"ש בזהר אמור ק' ע"ב ע"פ אחותי בת אבי היא אך לא בת אמי ותהי לי לאשה (בראשית כ' י"ב) ונת' ג"כ ביאור זה היטב במ"א, ועד"ז נתבאר ענין היחודים בשמ"ע שם ע' הארת ז"ת דאבא הנק' יש"ס במל' ה"ז ענין אביו עם בתו וכן אחד אח ד' ודלית רבתי מל' דתבונה שמתייחדת עם הז"א ה"ז בחי' אמו ועד"ז ג"כ יש בחי' חמותו כי הרי הבינה היא אם למל' וכך יש בחי' כלתו ואכמ"ל, וא"כ יפלא לכאורה למה נאסרו העריות לישראל, אלא הענין הוא כי היחודים הנפלאים ההם אינן יכולים להיות כ"א באצי' דוקא כי איהו וחיוהי וגרמוהי חד בהון שהוא וחכמתו ובינתו ודעתו וחסדו וגבורתו כו' ודיבורו הכל א' ע"כ מבחי' יחוד המדות ההם ומזיגת ועירוב הכחות ההם הנק' בשם אח ואחות עד"מ נעשה שם יחוד שלם בתכלית שלימות היחוד ביותר וגלוי אא"ס במדותיו אבל למטה בבי"ע שנק' עלמא דפרודא ובחי' יש א"א להיות שם היחוד בבחי' עריות מפני בחי' הפירוד וגם בחי' היחוד שבאצי' א"א להתגלות שם בבריאה להיות הנבראי' בבחי' יש וגם שיש שם קליפות וסט"א ויקבלו יניקה מיתרון האור הגדול הזה ומתגבר הרע ביותר ולכן נאסרו כל העריות שלא לעשות כדוגמת היחוד שבאצי' למטה כי הרי למטה א"א להעשות היחוד הזה ובעשותו אז נעשה ערוה ורע גמור בהתגברות החיצונים להכרית נפשו ממקורה ושרשה ולכן נק' האיסור בשם גילוי עריות כי סיבת האיסור הוא מצד שלמטה בי"ע הם עלמא דפרודא ובעשותו בחי' זו למטה נק' גילוי שמגלה הסוד ויחוד הי"ס דאצי' למטה לעשות כמתכונתם ודמיונם עד"מ והגילוי למטה הוא רע גמור ועצום בהתגברות כחות הטומאה במאד מאד, וביאור זה קצת לקרב אל השכל יובן ממ"ש בזהר שהמגלה רזין דאורייתא בפני מי שאינו ראוי הוא כמו גילוי עריות והענין לפי שעניני המלך וסודו ביחוד אורות וכלים כשמגלה זה הוא בזיון גדול למלך כמשל התגלות סוד של המלך בו"ד לפני איש נבזה בשווקים וברחובות שה"ז בושת גדולה למלך, ולכך איסור העריות למטה לפי שלמטה הוא עלמא דפרודא וז"ס גלוי ערוה משא"כ למעלה באצי' בהם עיקר היחוד (וכיוצא בזה הוא לאו דלא תבערו אש בכל מושבותיכם כו' שהם בי"ע שנק' בבחי' ישיבה ולא באצי' עמידה צלותא דמעומד וכמש"ש (במצוה קי"ד)):

איסור ערות אחות אשתו

ד.
הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

והנה בתפלת המנחה של שבת אנו אומרים ואני תפלתי לך עת רצון אלקי' ברוב חסדיך, שלכאו' צ"ל איך שייך לומר אלקי' ברוב חסדיך שנודע דשם אלקי' הוא בחי' דין וגבורה ואיך נאמר שהוא בחי' חסד ומה גם ברוב חסדיך. אך הענין הוא דהנה אית חסד ואית חסד, אית חסד דאקרי חסד עולם ואית חסד דאקרי רב חסד, והיינו שלגבי בחי' חסד עולם שהוא בחי' החסד שבסדר ההשתל' הנה שם אלקי' הוא מנגד שהוא בחי' הדין והגבו' שכנגד מדת החסד, אבל בחי' רב חסד הוא בחי' החסד שלמעלה מבחי' סדר ההשתל' משם נמתקי' הגבורות דשם אלקי' כו'. ולכן בשבת במנחה שאז התגלות בחי' רעוא דכל רעוין בחי' ע"ק לכן אומרי' אז אלקי' ברוב חסדיך שגם שם אלקי' מתבסם ע"י החסדי' שנמשכי' מע"ק. וזהו פי' ואני תפלתי בזמן מנחה של שבת שהוא בחי' עת רצון אזי גם אלקי' הוא ברוב חסדיך כו'.

אריב"ל כו' גדולים נמוכי הרוח

ה.
הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס עץ החיים

והגם שעבודה זו אינה אמיתית שלא הגיע למעלה ומדרי' זו, ומ"מ מאחר שעצם הענין מובן היטב איך שבאמת הוי' ואלקי' כולא חד שהשם אלקי' אינו מעלים ומסתיר על הש' הוי' ומאיר גילוי שם הוי' ממש ע"י השם אלקי' וממילא העולם וכל הנבראים שבו בטלים במציאותן בתכלית כביטול זיו השמש בשמש כו' וביכולתו להרחיב דעתו ובינתו בזה להשיג כ"ז בהשגה גמורה, הנה ע"י העמקת והתקשרות דעתו בזה יתעורר בלבו באמת באותו שעה עכ"פ שיחפוץ ביחוד וביטול זה. ואם כי אינה אמיתית בתכלית מ"מ מעט מזעיר חפץ לבו בזה באמת ומסייע לו בזה האהבה הטבעית שבלב כל ישראל כו' וכמ"ש בסש"ב פמ"א, ולפי שעה עכ"פ מתבטל ישותו ע"י ההתבוננות והעמקת הדעת בענין הנ"ל, וכמ"ש במ"א. דכאשר מתבונן בה' אחד איך שכל ישות העולם בטל במציאות ממש ומציאות הנמצאים דעולם שלמטה הוא כמו מציאותם באצי' ממש כו' עי"ז מתבטל ישותו באמת בשעה ההיא עכ"פ, וגם בכל עת שיזכור יחוד וביטול זה כל היום פועל ענין ביטול הישות באמת לפי שעה ואם כי אינו אמת גמור בתכלית ומשו"ז נפסק אח"כ וחוזר לישותו מ"מ הוא בעת ההיא במדרי' הביטול דיחו"ע כו'. ועי"ז יוכל להיות עבודתו בבחי' יחו"ת עבודה אמיתית כי ע"י הביטול הזה נחלש חומריות וגסות גופו ונה"ב שלו וכל עניני העולם שלו ומתחזק כח הנה"א שלו שיוכל להתגבר על הגוף ונה"ב להכניעם ולבררם כו':

קיצור. יסביר אשר אף דעבודה דיחו"ע באמיתית מועטים השייכים אלי', מ"מ הכרח לכאו"א להשתדל בזה, ואז, לפי שעה עכ"פ, יחפוץ בזה באמת. בעבודה דיחו"ת בנקל יפול ממדריגתו מאחר שההתבוננות היא בהכח האלקי המתלבש בהיש והארתו נמשך גם בלעו"ז, והעבודה אינה בביטול כל ישותו.

ו.
הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"ט

ח) **וְהִנֵּה** כְּשֵׁם שֶׁהַבַּעַל תְּשׁוּבָה חֲרֵי הָעִקָּר הוּא שֶׁיִּגְרַע בְּכֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית וְיוֹסִיף בְּהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, הִנֵּה כְּמוֹ כֵן הוּא בְּכָל אָדָם, בִּתְחִלַּת עֲבוֹדָתוֹ צָרִיךְ לְנַסֵּר וְלִגְרֹעַ מִתַּאֲוֹות נַפְשׁוֹ הַטִּבְעִית, שֶׁזֶּהוּ עִנְיָן "שִׁכְחִי עַמֵּךְ וּבֵית אָבִיךְ", הַיְנוּ הַיְצִיאָה מֵהָרְגִילוּת הַקּוֹדֶמֶת, שֶׁזֶּהוּ הַתְחָלַת הָעֲבוֹדָה, לְהָסִיר חָמְרִיּוּת וְגַסּוּת הָרָע, (אֲשֶׁר כֵּן הָיָה הַדָּבָר בַּחֲסִידִים הַקּוֹדְמִים[26], שֶׁבְּקָרְבָתָם אֶל הָרַבִּי לְהִתְעַסֵּק בַּעֲבוֹדָה, הִנֵּה רֵאשִׁית הָעֲבוֹדָה הָיְתָה, שֶׁעָשׂוּ הֶסְכֵּם בְּנַפְשָׁם,

26) ראה קונטרס העבודה סוף פרק ב. שיחת י"ג תמוז תרצ"א (קונטרס טו). קונטרס חי אלול תש"ג שיחה ואו.

שֶׁכָּל דָּבָר הַמֻּתָּר, אַךְ שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֵיזֶה רָצוֹן וְחֶמְדַּת הַלֵּב לָזֶה, לֹא יַעֲשֶׂה זֹאת כו׳, וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה שְׁבִירַת הַתַּאֲוָה, וְהִצְלִיחוּ בָּזֶה הַרְבֵּה, מַה שֶּׁשְּׁבִירָתָן זֶהוּ תַּקָּנָתָן כו׳, דְּעַל יְדֵי הַשְּׁבִירָה הַלָּזוֹ עָשׂוּ יְסוֹד וְשֹׁרֶשׁ לְהַתִּקּוּן הַבָּא, שֶׁתִּהְיֶה עֲבוֹדָה תַּמָּה בְּכָל עִנְיְנֵיהֶם כו׳). וְזֶהוּ "גּוֹרְעִין", שֶׁצְּרִיכִין לִגְרֹעַ מֵהִתְפַּשְּׁטוּת הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית. דְּהִנֵּה "אֶת זֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה אֱלֹקִים", וּכְשֵׁם דְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית חֲרֵי יֵשׁ בּוֹ מֹחִין וּמִדּוֹת, הִנֵּה כָּמוֹ כֵן הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית יֵשׁ בּוֹ גַּם כֵּן מֹחִין וּמִדּוֹת[27], אֶלָּא שֶׁהַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית עִקָּרוֹ מִדּוֹת, וּשְׁמוֹ מוֹכִיחַ עָלָיו שֶׁנִּקְרָא "נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית", דְּאָדָם יֵשׁ לוֹ דַּעַת, וּבְהֵמָה אֵין לָהּ דַּעַת וְעִקָּרָהּ מִדּוֹת, וְהַמִּדּוֹת הֵם שֶׁאֵינָם עַל פִּי הַשֵּׂכֶל כְּלָל, דְּגַם הָאָדָם חֲרֵי יֵשׁ לוֹ מִדּוֹת, אָמְנָם מִדּוֹתָיו הֵם עַל פִּי הַשֵּׂכֶל, וְהַשֵּׂכֶל פּוֹעֵל חֲלִישׁוּת בְּהַמִּדּוֹת, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּבְּהֵמָה הוּא מִדּוֹת בְּלִבַד, וְהֵם בְּתֹקֶף גָּדוֹל, כְּמוֹ כֵן הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית עִקָּרוֹ מִדּוֹת וּבְתֹקֶף גָּדוֹל, וְהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית עִקָּרוֹ מֹחִין, דְּבֶאֱמֶת חֲרֵי הֵם חֲלוּקִין בְּשָׁרְשָׁן, דְּהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית שָׁרְשׁוֹ מֵהַתִּקּוּן, דְּעִקָּרוֹ מֹחִין, וְהַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית שֹׁרֶשׁ הַמְשָׁכָתוֹ הוּא מֵהַתֹּהוּ דְּעִקָּרוֹ מִדּוֹת. וְכַיָּדוּעַ מֵעִנְיַן שִׁבְעָה מַלְכִין קַדְמָאִין[לא] דְּתֹהוּ שֶׁהֵם עֲנָפִין מִתְפָּרְדִין, דְּזֶהוּ מִדּוֹת דְּתֹהוּ, שֶׁהֵם סְפִירוֹת מִתְחַלְּקוֹת, דְּכָל אַחַת לֹא יָכְלָה לִסְבֹּל סְפִירָה זוּלָתָהּ, וּמַה גַּם סְפִירָה הַהָפְכִית, דִּסְפִירַת הַחֶסֶד דְּתֹהוּ לֹא יָכְלָה לִסְבֹּל סְפִירָה אַחֶרֶת, וּמִכָּל שֶׁכֵּן סְפִירַת הַגְּבוּרָה, וְכָל אַחַת אָמְרָה "אָנָא אֶמְלֹךְ", וְזֶהוּ סִבַּת הַשְּׁבִירָה "וַיִּמְלֹךְ וַיָּמֶת" כו׳. וּבַתִּקּוּן הָעִקָּר הוּא הַמֹּחִין, וְהַהִתְכַּלְּלוּת שֶׁעַל יְדֵי הַמֹּחִין, שֶׁהוּא הִתְכַּלְּלוּת פְּנִימִי, וּכְמַאֲמַר[28] "שֵׁם מַה, דְּאִיהוּ אֹרַח[לב] אֲצִילוּת", דְּעוֹשֶׂה הַהִתְכַּלְּלוּת בְּהַסְפִּירוֹת, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּסְפִירוֹת דְּתֹהוּ, שֶׁהֵם נְקֻדּוֹת וּבְלִתִּי מִתְכַּלְּלִים כְּלָל, וְאַדְּרַבָּה מְנַגְּדִים זֶה לָזֶה, וְכַאֲשֶׁר נָפְלוּ בִּשְׁבִירַת הַכֵּלִים, חֲרֵי נִתְהַוָּה מִזֶּה נַפְשׁוֹת הַבַּעֲלֵי חַיִּים וְנֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית שֶׁבָּאָדָם, וּמִכָּל מָקוֹם הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית חֲרֵי יֵשׁ בּוֹ שֵׁכֶל גַּם כֵּן, דְּעִם הֱיוֹת דְּעִקָּרוֹ מִדּוֹת, מִכָּל מָקוֹם חֲרֵי יֵשׁ בּוֹ מֹחִין גַּם כֵּן, שֶׁהוּא מִפְּנֵי אָדָם שֶׁבִּפְנֵי שׁוֹר. וּבִפְרָטִיּוּת הֵם ב׳ מַדְרֵגוֹת[29], דְּהַמֹּחִין הֵם נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית (מִפְּנֵי כְּלָלוּת צִיּוּרוֹ שֶׁהוּא בַּהֲמִי), וְהַמִּדּוֹת הֵם יֵצֶר הָרָע שֶׁהוּא צִיּוּר הָרָע. וְזֶהוּ "גּוֹרְעִין", שֶׁצְּרִיכִים לִגְרֹעַ מֵהַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית, וְלֹא מִיבָּעֵי שֶׁצִּיּוּר הָרָע צְרִיכִים לִגְרֹעַ אוֹתוֹ כֻּלּוֹ, (וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר אִם יִרְצֶה הַשֵּׁם), אֶלָּא דְּגַם הַמֹּחִין שֶׁלּוֹ צְרִיכִים לִגְרֹעַ, וְהוּא עַל יְדֵי כֹּחַ הַהַגְבָּרָה שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, כִּי יֵשׁ בְּכֹחַ הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית לְהִתְגַּבֵּר עַל הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית גַּם בִּהְיוֹתוֹ בְּתָקְפּוֹ וּגְבוּרָתוֹ, שֶׁמַּשְׁרָשׁ וּמִשֵּׁקֶע רַחֲמָנָא לִצְּלָן בְּהַמִּדּוֹת רָעוֹת כו׳, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ כֹּחַ וְתֹקֶף בַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית לְהִתְגַּבֵּר עָלָיו, (שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן "מַשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ", וּכְמוֹ שֶׁמְּבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר[30]), וְלִשְׁלֹט עַל רוּחַ תַּאֲוָתוֹ. וּכְמוֹ הָאָדָם דְּיֵשׁ בּוֹ כֹּחַ לִשְׁלֹט בִּבְהֵמָה, דַּהֲגַם שֶׁמִּצַּד עִנְיַן הַגְּבוּרָה, חֲרֵי הַבְּהֵמָה בְּתֹקֶף יוֹתֵר מִכְּמוֹ הָאָדָם, וּמִכָּל מָקוֹם הָאָדָם שׁוֹלֵט בַּבְּהֵמָה גַּם בְּעֵת שֶׁהִיא בְּתָקְפָּהּ וּגְבוּרָתָהּ. וְאֹפֶן הַשְּׁבִירָה הוּא בְּלִי שׁוּם טַעֲנָה וּמַעֲנָה, שֶׁגּוֹזֵר עָלָיו (הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית עַל הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית) לִפְרֹשׁ מֵהֶם בְּפֹעַל מַמָּשׁ, וְאֵינוֹ נִכְנָס עִמּוֹ בְּדִבָּרִים וְהֶסְבֵּרִים, כִּי "בִּדְבָרִים לֹא יִוָּסֵר עֶבֶד", (וּבִפְרָט בִּהְיוֹת הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית בְּתָקְפּוֹ בְּצִיּוּר הָרָע, שֶׁאֵינוֹ כְּלִי לִשְׁמֹעַ אֵיזֶה דָּבָר), וְרַק יַרְעִים עָלָיו בְּקוֹל רַעַם וְרֹגֶז, וְשׁוֹלֵט עָלָיו לַעֲצֹר בַּעֲדוֹ, שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה בְּשׁוּם אֹפֶן מַה שֶּׁהוּא חָפֵץ, בֵּין שֶׁהוּא בְּעִנְיַן אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה דִּבּוּר וְהַדּוֹמֶה, אוֹ שֶׁהוּא בְּאֵיזֶה עִנְיָן שֶׁיִּהְיֶה), וְעַל יְדֵי זֶה נִשְׁבָּר חָמְרִיּוּת וְגַסּוּת הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית כו׳.

קצור. בְּכָל אָדָם צָרִיךְ לִהְיוֹת גּוֹרְעִין מֵהִתְפַּשְּׁטוּת נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית, מֵהַמִּדּוֹת וּמֵהַמֹּחִין, עַל יְדֵי נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, שֶׁבְּכֹחָהּ לְהִתְגַּבֵּר עַל נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית גַּם בִּהְיוֹתָהּ בְּתָקְפָּהּ.

ח"י אלול, תש"ט

27) ראה ספר הקיצורים לתניא עמוד פא ואילך. [מאמר] דיבור המתחיל ויבוא עמלק תש"ט (קונטרס סב) סוף פרק ב ואילך.

28) הקדמת תיקוני זוהר בסופה.

29) ראה תורה אור פרשת מקץ ריש [מאמר] דיבור המתחיל מי כהוי׳ אלקינו.

30) ראה לעיל בהערות לסוף פרק ד.

לא. מלכים קדומים. לב. שהוא דרך.

לקוטי דיבורים

המדרש[6] אומר: עד אברהם היה העולם מתנהג באפילה, ומכיוון שבא אברהם - התחיל להאיר.

עשרים דורות מאדם הראשון,

שהיה יציר כפיו של הקב"ה וחסיד גדול היה[7],

חנוך - צדיק וחכם, שלמעלה ממאתים וששים שנה שימש כמורה דרך ומדריך בעבודת השם,

מתושלח - צדיק גמור הלומד ט׳ מאות סדרי משנה[8] ולכבודו נדחה עונש המבול לשבעה ימים[9],

6) ראה בראשית רבה פ"ב, ג.

7) עירובין יח, ב.

8) ילקוט בראשית פיסקא מ"ב.

9) סנהדרין קה, ב.

נח, שהתורה הקדושה מעידה עליו שהיה צדיק תמים,

שם בן נח – אב בית דין[10],

עבר בן שלח – ראש ישיבה בה למד אברהם אבינו שלשים ותשע שנים,

ובכל אלה לא היה די, ועד אברהם היה העולם מתנהג באפילה.

אלפיים שנה קיים העולם, ובמשך אותם דורות היו צדיקים גדולים, מורים ומדריכים, חסידים ועובדי אלקים, צדיקים, ראשי בתי דינים, ראשי ישיבות – ו"העולם מתנהג באפילה", חושך בעולם, עד שבא אברהם והתחיל להאיר.

ומה נעשה עם אברהם – אברהם מתחיל ללמוד תוך פחד מות, בגלות, במחתרת, נרדף על ידי מלך תקיף, חרטומים, חוזי כוכבים ושרים גדולים, מחזיקים אותו במאסר, משליכים אותו אל תוך האש, והוא עושה את שלו, מעורר את העולם לעבודת הבורא.

אברהם אבינו מתנהג במסירות נפש, ובמסירות נפשו הוא עומד בכל הנסיונות המרים, ומאיר את העולם באור תורה ועבודת השי"ת.

ההשגחה עליונה בחרה באברהם אבינו להיות האור המאיר, ו"אברהם התחיל להאיר".

אברהם מעורר את העולם לעבודת השי"ת. במה מעורר אברהם את העולם לעבודת אלקים? – בגילוי אור, הוא מודיע שהשי"ת הוא בורא העולם ומסביר הענינים של אחדות הבורא והשגחה פרטית.

התגלות החסידות באה ביסודה על ידי הרבי. ההשגחה העליונה בחרה ברבי, שהוא יהיה זה שיגלה את האור העצמי של חסידות.

כל אשר אירע עם הרבי, כל החוויות הקשות, מסירות, מלשינות ורדיפות, וכן כל אשר אירע בינו לבין כמה מתלמידי המגיד נ"ע בגין הולכי רכיל – הוא מסודר כפי הסדר שבגילוי אור. כשהשמש עומדת לזרוח, ישנם אז עננים המסתירים, וזאת נוסף על נרתק השמש שבלעדו לא היה קיים אור בכלל, אלא גם כשהשמש מוקפת מגן ונרתק ויכול להיות אור, הרי כשאור השמש מתחיל להתגלות – ישנם עננים קלים המכסים עליו.

מאור החסידות שנתגלה על ידי הרבי, הרי כדי שיהיה גילוי האור, היה צריך להיות מגן המעכב שנוצר על ידי מעשה בני אדם.

אסור לדבר על מעשה בני אדם, למרות שנוגע מאד לדעת את הענין על בוריו, כדי להבין את החסד הגדול שעשה השי"ת לחלק גדול מכלל אחינו בני ישראל, שלאמיתו של דבר, נוגע לקיום הנצחי של כלל ישראל ולקיום הנצחי של תורה ומצוות. אבל למרות זאת אסור לדבר על מעשה בני אדם השפלים.

י"ט וכ' כסלו, תרצ"ב

10) עבודה זרה לו, ב.

רשימת כבוד קדושת אדמו"ר הריי"צ – תרצ"ט

כ"ג. כחמש שנים ישב ר' שלמה על שלחן חותנו ר' יצחק שאול וישקוד בתורה ועבודה בהתמדה גדולה ובמשך הזמן הזה הלך פעמים יחד עם חסידי פּאַהאַר לרבינו הזקן לליאָזנא, וכשכלה הזמן שקבע לו חותנו מזונות על שלחנו בחר להעתיק מושבו למושב מאַזוצקי ויהי למלמד תנוקות.

ובשנה הראשונה לשבתם במאַזוצקי — היא שנת תקנ"ט — נולד להם בנם נחום.

זקני החסידים היו מספרים בדבר הויכוח שהי' בין ר' גדלי' ובין ר' יצחק שאול המחותנים בדבר כבוד הסנדקאות.

ר' גדלי' טען שכיבוד זה שייך לר' יצחק שאול להיותו זקן ממנו בשנים של עבודה אמיתית בעבודת הבורא ב"ה, ור' יצחק שאול טען שכיבוד זה מגיע לר' גדלי' שמלבד גודל גאונותו הנה יש בו מדת מודה על האמת אשר לעת זקנותו נעשה חסיד.

ר' נחום נתחנך בסדר החנוך שהי' נהוג אצל החסידים בימים ההם שהיו שוקדים בהתמדה גדולה על לימוד הנגלה ולהיותו תפסן נפלא עשה חיל רב בבקיאותו הנפלאה וכשהגיע לשנת י"ח השיאו אביו אשה את בת ר' שמואל זנוויל חנוני מעיר סטאַראַדוב.

את כ"ק רבינו הזקן ראה ר' נחום רק פעם א' בימי חייו בהיותו בן עשר – בשנת תקע"א – כשהלך אביו לליאדי לקחו עמדו, ואחרי כן הנה רק אחר חתונתו התחיל להלוך עם קבוצת חסידים לרבינו אדמו"ר האמצעי לליובאַוויטש, בפעם הראשון בשנת תקע"ז ישב שם שנה תמימה ובקיץ תקע"ח חזר לביתו לסטאַראַדוב.

כד. במשך השנה שישב בליובאַוויטש הי' חוזר את המאמרים, והחוזר הראשי שהי' אז ר' משה שלמה מפּאַריטש הי' מתענג מאד על תלמידו זה להיותו תפסן גדול וגם שפת חלקות לו.

וכשחזר הר"נ לביתו ויחזור את המאמרים אשר שמע בליובאַוויטש ויהנו השומעים במאד ויתפרסם שמו הטוב בכל הגליל, ומהעירות הסמוכות שלחו אחריו לבא אליהם על איזה ימים לחזור המאמרים אשר זכה לשמוע מאת כ"ק רבינו האמצעי.

ובפעם הראשון כשנכנס ר' נחום ליחידות לכ"ק רבינו האמצעי ציוה לו בין יתר הדברים, למוד אגדה שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והי' העולם[38].

בשעת קדש־הקדשים טענציל[39] – הי' מרגלא בפומי' של הר"נ – האָבן באַ מיר געקלונגען דעם רבינ'ס רייד וועלכע ער האָט מיר געזאָגט אויף יחידות, און דער סיום למוד אגדה שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והי' העולם איז מיר אַריין אין קאָפּ און האַרצן.

ובלילה ההוא התחלתי ללמוד מד"ר מבראשית ועין יעקב מברכות.

38) ספרי עקב יא, כב. הובא בשו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו ס"ד. הל' תלמוד תורה פ"ב ס"ב.

39) ראה גם ספר השיחות תש"ז ע' 11. וש"נ.

אגרות קודש

ב"ה ער"ח אלול תרצ"ד

אל ידידי הנכבד והכי נעלה מוהר"ר . . .

שי'

שלום וברכה.

קראתי מכתבו לידידי הרר"י שי' פייגין, ונהניתי לשמוע משלומו ואשר הנהו לומד המאמרים והשיחות והשם יתברך יהי' בעזרו בהמצטרך לו בגשמיות וברוחניות.

ידוע הוא מאמר הוד כ"ק מורנו אדמו"ר הזקן, אשר אמר בשם הוד כ"ק מורנו הרב המגיד הגדול ממעזריטש, אשר קבל מרבו הוד כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע, על פסוק וזרעתי את בית ישראל וגו' אמר הבעש"ט כי כל אחד מישראל הוא גרעין של זריעה, ובגרעינים הנזרעים ישנם גרעיני תבואה וגרעיני פירות.

הוד כ"ק מורנו אדמו"ר הזקן הרחיב לבאר בהפרש שבין גרעיני תבואה וגרעיני פירות אם כי שניהם כאחד מצמיחים בחלקת אדמה חרושה דוקא, מכל מקום חלוקים הם בזה כי התבואה צריכים לזרוע בכל שנה ושנה וגרעיני פירות הנה כשנוטעים אותם פעם [אחת] הם עושים פירות שנים רבות.

ובאחת בשיחות הקדש בימי מועד ושמחה אשר שח הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק בעניני עבודה הואיל לבאר בההפרש שבין זריעה לנטיעה, ונושא הדבור הי' כי החסידים הראשונים היו כאילנות נטועים על פלגי מים, ובגודל המסירות נפש שלהם על דרכי החסידות פעלו אשר בהדורות הבאים מהם יהי' בהם רגש פנימי של יראת שמים.

אז - בשיחה ההיא - הפליא במעלת גזע החסידים, וביאר המאמרז"ל אחד מכם גולה לברבריא כו' וכה הי' דברי קדשו, אז א חסידות'ר אייניקל פאר פארט אפילו אין א ארץ רחוקה לעבט ער אוף דעם ארט עס ווערט א מקוה, א חדר, א מנין, מיא לערינט א וארט חסידות. מיא מאכט א הכנה לביאת משיח צדקנו בב"א.

כל האמור בזה ראיתי ת"ל במוחש, כי בכל מקום אשר נמצא [ש]ם מגזע החסידים הנה זכות אבותיו מסייעתו להאיר אור בדרכי מנהגי החסידים, ואשרי האיש השם לבו ונפשו לעורר בחיזוק שמירת המצות, והעיקר לקבוע עתים לתורה ברבים, בשיעורים קבועים לפי תנאי המקום ותנאי היושבים שם.

הכל תלוי בהמעורר, כי ברית כרותה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם, וכן ראינו במוחש אשר בכל מקום שנמצא מעורר אשר חוננו השם יתברך בחכמה בינה ודעת לכלכל דברי ההתעוררות בסדר ובמועצות, מצליח במלאכתו מלאכת שמים לקרב לבן של ישראל אל שמירת המצות וחיבת התורה.

וחובה היא על כל אחד מאנ"ש ומגזע אנ"ש שי' להתעניין בדבר זה ובמקום שאין איש הראוי לעבודה זו של התעוררות ולימוד ברבים צריכים להשתדל להביאו ממקום אחר.

אין די באר גודל ענין זה אשר ימצא איש אשר רוח בו לעודד ולעורר על אודות שמירת המצות מעשיות וקביעות עתים לתורה ברבים.

רז"ל אמרו (סנהדרין לז, א) כל המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים עולם מלא גופו של כל אחד מישראל הוא יקר במאד לקיימו ולהטיב עמו כאמור, ואהבת לרעך כמוך וגו' ומה גם בנ[. .] נפשו של איש ישראל, כי כל אחד מישראל הוא גרעין המביא פרי טוב בקיום המצות וחיבת התורה.

חפצי במאד לדעת בפרטיות ממצב המקום - אשר הוא יושב שם - בעניני יהדות ותורה וכפי שידעתי ידיו ת"ל רב לו לעשות בזה, ואשמח לשמוע מכל הנעשה לטוב.

ובזה הנני לברך אותו וב"ב שיחיו ועדתם הטובה הם וב"ב שיחיו בברכת שנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר **יחזקאל פייגין**

אג"ק מוהריי"צ כרך ג

המשך ביאור למס' חולין ליום רביעי עמ' א

בְּרֵיהּ דְּרַב אִיקָא, וְדִלְמָא מִינָא דְּאַקּוֹ נִינְהוּ – ושמא עזי הלבנון הן מין של אקו, והן חיות.

מוסיפה הגמרא להקשות על דברי רב הונא בר חייא: **אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אַשִׁי, וְדִלְמָא מִינָא דְּתְאוֹ אוֹ מִינָא דְּזֶמֶר נִינְהוּ** – ושמא הן מין של תאו או זמר, והן חיות.

הגמרא מביאה את דעת אמימר שסבר שעזי הלבנון הן חיות: **אָמַר לֵיהּ רַב (נַחְמָן) [חָנָן] לְרַב אַשִׁי, אֲמֵימַר שָׁרֵי תַּרְבַּיְיהוּ** – התיר את חלבם של עזי הלבנון לאכילה, משום שסבר שהן חיות, וחלב חיות מותר, שלא כדברי רב הונא בר חייא הסובר שהן בהמות.

רבי אושעיא מבאר שמשנתינו אינה כדעת רבי שמעון שסובר שחיטה שאינה ראויה אינה שחיטה. שנינו במשנה: **כֵּיצַד הַשּׁוֹחֵט וְכוּ'**. במשנה התבאר, שאיסור אותו ואת בנו שייך בחולין או בקדשים, ולכך אם שחטם בעזרה או מחוצה לה, פעמים חייב משום שחוטי חוץ ופעמים משום אותו ואת בנו, ופעמים הקרבן כשר ופעמים פסול, וכפי שפרטה המשנה.

אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא, כּוּלָּהּ מַתְנִיתִין – המשנה כולה **דְּלָא כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן** – אינה כשיטתו של רבי שמעון. מבאר רבי אושעיא, **מִמַּאי** – מאלו דינים במשנתינו מוכח שאינה כרבי שמעון. **מִדְּקָא תָּנֵי** במשנה, השוחט אותו ואת בנו והיו שניהם **קָדָשִׁים** ושחטן **בַּחוּץ**, השוחט את **הָרִאשׁוֹן חַיָּיב כָּרֵת** משום שחוטי חוץ. אבל על השני אין חיוב כרת, לפי שמשעה ששחטו את הראשון אין השני ראוי להתקבל בפנים באותו היום, שהרי הוא מחוסר זמן משום איסור אותו ואת בנו. ואין חייב משום שחוטי חוץ אלא כשהקרבן ראוי להקריבו בפנים. **וּשְׁנֵיהֶם פְּסוּלִים**, מפני שנשחטו בחוץ. וְאף שאין מתחייבים כרת על השני, בכל זאת **שְׁנֵיהֶם סוֹפְגִים אֶת הָאַרְבָּעִים**. הראשון משום שעבר על הלאו של שחוטי חוץ, שנאמר (דברים יב יג) 'הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן תַּעֲלֶה עֹלֹתֶיךָ בְּכָל מָקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה', והשני משום שעבר על הלאו של אותו ואת בנו.

מבאר רבי אושעיא את ההוכחה שמשנתינו אינה כרבי שמעון: **מִכְּדֵי שַׁמְעִינָן לֵיהּ** – הרי שמענו **לְרַבִּי שִׁמְעוֹן** להלן (פא:) לגבי השוחט שור הנסקל, **דְּאָמַר שִׁשְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה** לאכילה **לֹא שְׁמָהּ שְׁחִיטָה**, ולענין איסור אותו ואת בנו אמר כן, שלכך השוחט את בנה באותו היום אינו מתחייב מלקות, לפי שאיסור התורה של אותו ואת בנו הוא דווקא בשחיטת שניהם ולא בהריגה אחרת, ושחיטה זו אין שמה שחיטה.

פרק ג משנה ו

רַבִּי חֲלַפְתָּא בֶן דּוֹסָא אִישׁ כְּפַר חֲנַנְיָה אוֹמֵר, עֲשָׂרָה שֶׁיּוֹשְׁבִין וְעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה, שְׁכִינָה שְׁרוּיָה בֵּינֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת אֵל. וּמִנַּיִן אֲפִלּוּ חֲמִשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: וַאֲגֻדָּתוֹ עַל אֶרֶץ יְסָדָהּ. וּמִנַּיִן אֲפִלּוּ שְׁלֹשָׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט. וּמִנַּיִן אֲפִלּוּ שְׁנַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: אָז נִדְּבְרוּ יִרְאֵי ה׳ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיַּקְשֵׁב ה׳ וַיִּשְׁמָע וְגוֹ׳. וּמִנַּיִן אֲפִלּוּ אֶחָד, שֶׁנֶּאֱמַר: בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַזְכִּיר אֶת שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבֵרַכְתִּיךָ:

נקודות משיחות קודש

לפי משנתנו יוצא שבפסוק "אלקים נצב בעדת אל בקרב אלקים ישפוט"[1] נרמזת השראת השכינה בעשרה ובשלשה שעוסקים בתורה. ויש לדקדק בזה: מדוע דילג הכתוב על הדרגה שביניהם — השראת השכינה בחמשה שיושבים ועוסקים בתורה?

ויש לומר, דהנה בפסוק זה מדובר אודות דרגת השראת השכינה השייכת למציאות העולם, ולכן הובאו בו רק המספרים עשרה ושלשה, הקשורים במיוחד לכללות מציאות העולם (כדלקמן).

עשרה — "בעשרה מאמרות נברא העולם"[2]. וענין זה שייך לתורה, כמארז"ל[3] "אסתכל באורייתא וברא עלמא". ומספר זה מתבטא בעבודת ישראל בלימוד התורה כשישנם "עשרה שיושבים ועוסקין בתורה", שעל זה נאמר "אלקים נצב בעדת אל".

שלשה — "על שלשה דברים העולם עומד"[4]. והשייכות לתורה על פי מאמר רז"ל[5] על הפסוק[6] "ארץ יראה ושקטה" שנתינת התורה גרמה והביאה לידי עמידת העולם. ובעבודת בני ישראל הוא שלשה שעוסקין בתורה, שעל זה נאמר "בקרב אלקים ישפוט".

(ואילו שאר המספרים שבמשנתנו (חמשה, שנים, ואחד) אינם שייכים כל כך לכללות מציאות העולם.

חמשה - הוא חצי דבר בלבד (ביחס לעשרה)[7]. שנים - מספר זה שייך בעיקר לעולם התהו, שבו יש שני קוין בלבד (בניגוד לעולם התיקון, שבו יש גם קו שלישי, קו האמצעי המחבר שני הקוין של חסד וגבורה)[8] אחד - מספר זה נעלה ממציאות העולם, כמאמר רז"ל[9] "יום אחד, שבו הי׳ הקב"ה יחידי בעולמו, שלא הי׳ בעולמו אלא הוא")[10].

עֲשָׂרָה שֶׁיּוֹשְׁבִין וְעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה

יש כאן תכלית השלימות דלימוד התורה:

עשרה - העילוי דתלמוד תורה דרבים[11]. שיושבין - לימוד באופן של התיישבות. ובלשון המשנה[12] לגבי מ"ח הדברים שהתורה נקנית בהם: "בישוב". ועוסקין - לימוד באופן של עסק, ש"עסק התורה הוא העמל והטורח"[13]. וכביאור הידוע[14] שלימוד התורה צריך להיות כמו בעל עסק, היינו לא רק כפועל ושכיר שעבודתו היא בזמן מוגבל בלבד, כי אם כמו בעל העסק, שהעסק נוגע לו ביותר, וגם לאחרי גמר המלאכה, טרודה דעתו ומחשבתו בעניני העסק, ואפילו בעת השינה חולם מעניני העסק. ודוגמתו בנמשל: לימוד התורה הוא באופן של עסק, שמסור ונתון לזה בכל לבו ונפשו, ועד כדי כך, שגם בעת השינה חולם דברי תורה[15].

בתורה - הישיבה וההתעסקות בלימוד התורה היא באופן שהוא וכל מציאות העשרה הם בתורה. והיינו, שלא שייכת אצלם דעה והנחה קדומה מצד מציאותם הם (שאז יש מקום לחשוש שתגרום לאיזו נטי׳), כי אם שכל מציאותם היא בתורה, להתייגע ולעמוד על אמיתתה של תורה.

ותכלית השלימות היא, שפועלים זאת אצל כל בני ישראל, הן לגבי כל עשרת הסוגים דבני ישראל[16], הן לגבי תכלית הריבוי בכמות, הנכלל במספר עשרה, כמובן מפסק ההלכה[17] שאחד עשרה ואחד עשרה רבוא מברכים ומזמנים בנוסח שוה.

והנה, לגבי יהודי המצוי במצב רוחני ירוד, הפירוש דמשנתנו הוא באופן דלימוד התורה סתם (עוד לפני שבאים לשלימות הלימוד). ויתירה מזה - עוד לפני שבאים ללימוד התורה בכלל, כי אם, ענין האחדות[18].

עשרה - למרות שאין דיעותיהם שוות[19], נעשים "עדה", מציאות אחת[20].

שיושבין - התיישבות וקביעות, היינו שאחדות זו אינה רק בעת מן העתים, ביום סגולה וכיוצא בזה, כי אם התיישבות וקביעות, בכל זמן ובכל מצב. ועוסקין - האחדות חודרת בעניני העסק שלו כפשוטו, מבלי לחשוש שעל ידי זה שיספר לחבירו מעניני העסק, עלול הדבר לפגוע בפרנסתו. בתורה - סוף סוף נעשית אצלם האחדות גם בתורה[21].

---

1. תהלים פב, א. 2. ריש פרק ה. 3. זח"ב קסא, ב. וראה זח"ג יא, ב: עשרה מאמרות למעשה בראשית . . עשרה מאמרות למתן תורה. 4. ריש פרק א. 5. שבת פח, א. 6. תהלים עו, ט. 7. ראה פרקי דר"א פי"ח: נטה ימינו וברא שמים, נטה שמאלו וברא ארץ. הרי שיד אחת (ה׳ אצבעות) היא חצי העולם בלבד. 8. ראה ספר הליקוטים (דא"ח להצ"צ) ערך תהו ותיקון (עמ׳ יב). 9. ב"ר פ"ג, ח. 10. משיחת ש"פ שלח תשמ"ג — על פי רשימת השומעים בלבד.

11. ראה אגה"ק סכ"ג. 12. פ"ו מ"ו. 13. ב"ח או"ח סמ"ז (ד"ה ונוסחא). 14. ספה"מ קונטרסים ח"א עמ׳ רנח. 15. ראה ספה"מ ה"ש"ת עמ׳ א. 16. ראשיכם שבטיכם גו׳ מחוטב עציך עד שואב מימיך (ר"פ נצבים). 17. רמב"ם הלכות ברכות פ"ה ה"ד. 18. כמו שלפני מ"ת היו ישראל כאיש אחד בלב אחד (רש"י יתרו יט, ב). 19. ראה ברכות נח, א. 20. ראה ברכות כא, ב. 21. לקו"ש חכ"ח עמ׳ 271.

פרשת כי־תבוא

כו א וְהָיָה֙ כִּֽי־תָבֹ֣א אֶל־הָאָ֔רֶץ אֲשֶׁר֙ יְהוָ֣ה
אֱלֹהֶ֔יךָ נֹתֵ֥ן לְךָ֖ נַחֲלָ֑ה וִירִשְׁתָּ֣הּ וְיָשַׁ֔בְתָּ בָּ֖הּ: ב וְלָקַחְתָּ֣
מֵרֵאשִׁ֗ית | כָּל־פְּרִ֤י הָאֲדָמָה֙ אֲשֶׁ֣ר תָּבִ֔יא מֵאַרְצְךָ֖
אֲשֶׁר֙ יְהוָ֣ה אֱלֹהֶ֔יךָ נֹתֵ֥ן לָ֖ךְ וְשַׂמְתָּ֣ בַטֶּ֑נֶא וְהָלַכְתָּ֙
אֶל־הַמָּקוֹם֙ אֲשֶׁר֙ יִבְחַ֣ר יְהוָ֣ה אֱלֹהֶ֔יךָ לְשַׁכֵּ֥ן שְׁמ֖וֹ
שָֽׁם: ג וּבָאתָ֙ אֶל־הַכֹּהֵ֔ן אֲשֶׁר֙ יִהְיֶ֣ה בַיָּמִ֔ים הָהֵ֖ם
וְאָמַרְתָּ֣ אֵלָ֔יו הִגַּדְתִּ֥י הַיּ֖וֹם לַיהוָ֣ה אֱלֹהֶ֑יךָ כִּֽי־בָאתִי֙
אֶל־הָאָ֔רֶץ אֲשֶׁר֙ נִשְׁבַּ֣ע יְהוָ֔ה לַאֲבֹתֵ֖ינוּ לָתֶ֥ת לָנוּ: (לוי)
ד וְלָקַ֣ח הַכֹּהֵ֗ן הַטֶּ֤נֶא מִיָּדֶ֙ךָ֙ וְהִנִּיחוֹ֔ לִפְנֵ֖י מִזְבַּ֣ח יְהוָ֣ה
אֱלֹהֶֽיךָ: ה וְעָנִיתָ֙ וְאָמַרְתָּ֔ לִפְנֵ֖י | יְהוָ֣ה אֱלֹהֶ֑יךָ אֲרַמִּ֤י
אֹבֵד֙ אָבִ֔י וַיֵּ֣רֶד מִצְרַ֔יְמָה וַיָּ֥גָר שָׁ֖ם בִּמְתֵ֣י מְעָ֑ט
וַיְהִי־שָׁ֥ם לְגוֹי֙ גָּד֔וֹל עָצ֥וּם וָרָֽב: ו וַיָּרֵ֣עוּ אֹתָ֔נוּ
הַמִּצְרִ֖ים וַיְעַנּ֑וּנוּ וַיִּתְּנ֥וּ עָלֵ֖ינוּ עֲבֹדָ֥ה קָשָֽׁה: ז וַנִּצְעַ֕ק
אֶל־יְהוָ֥ה אֱלֹהֵ֖י אֲבֹתֵ֑ינוּ וַיִּשְׁמַ֣ע יְהוָ֔ה אֶת־קֹלֵ֖נוּ וַיַּ֣רְא
אֶת־עָנְיֵ֑נוּ וְאֶת־עֲמָלֵ֖נוּ וְאֶת־לַחֲצֵֽנוּ: ח וַיּוֹצִאֵ֣נוּ יְהוָ֔ה
מִמִּצְרַ֖יִם בְּיָ֣ד חֲזָקָ֑ה וּבִזְרֹ֥ע נְטוּיָ֖ה וּבְמֹרָ֣א גָד֑וֹל
וּבְאֹתוֹת֙ וּבְמֹפְתִֽים: ט וַיְבִאֵ֣נוּ אֶל־הַמָּק֔וֹם הַזֶּ֖ה וַיִּתֶּן־
לָ֣נוּ אֶת־הָאָ֑רֶץ הַזֹּ֖את אֶ֥רֶץ זָבַ֛ת חָלָ֥ב וּדְבָֽשׁ: י וְעַתָּ֗ה
הִנֵּ֤ה הֵבֵאתִי֙ אֶת־רֵאשִׁ֣ית פְּרִ֔י הָאֲדָמָ֖ה אֲשֶׁר־נָתַ֣תָּה
לִּ֑י יְהוָ֔ה וְהִנַּחְתּוֹ֙ לִפְנֵ֣י יְהוָ֔ה אֱלֹהֶ֖יךָ וְהִשְׁתַּחֲוִ֥יתָ לִפְנֵ֖י
יְהוָ֥ה אֱלֹהֶֽיךָ: יא וְשָׂמַחְתָּ֗ בְּכָל־הַטּוֹב֙ אֲשֶׁ֣ר נָתַ֣ן־לְךָ֔
יְהוָ֥ה אֱלֹהֶ֖יךָ וּלְבֵיתֶ֑ךָ אַתָּה֙ וְהַלֵּוִ֔י וְהַגֵּ֖ר אֲשֶׁ֥ר
בְּקִרְבֶּֽךָ: ס

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 178)

ח"י אֱלוּל - יום הֻלֶּדֶת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב וְאַדְמו"ר הַזָּקֵן

יום לֵידַת צַדִּיק הוּא יום שִׂמְחָה, וּכְפִי שֶׁמָּצִינוּ בְּיִצְחָק אָבִינוּ (הֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן נִדְחֲתָה לְיום לֵידָתוֹ, אֶחָד בְּנִיסָן), וּבְמֹשֶׁה רַבֵּנוּ (יום לֵידָתוֹ בִּטֵּל אֶת גְּזֵרַת הַמָּן). אַךְ לֹא מָצִינוּ שֶׁיום זֶה יִהְיֶה יום טוֹב וְיום שִׂמְחָה, בְּגָלוּי וּבְפִרְסוּם בְּמַעֲשֶׂה בְּפֹעַל, לְכָל יִשְׂרָאֵל. וְאֵלּוּ לְגַבֵּי חַ"י אֱלוּל קָבַע הָרַבִּי הָרַשַׁ"ב שֶׁזֶּהוּ יום שִׂמְחָה וְיום טוֹב; וכ"ק מו"ח אַדְמו"ר גִּלָּה זאת לְכָל יִשְׂרָאֵל.

(ישראל) שני יב כִּֽי תְכַלֶּ֣ה לַעֲשֵׂ֗ר אֶת־כָּל־מַעְשַׂר֙ תְּבוּאָתְךָ֔
בַּשָּׁנָה֙ הַשְּׁלִישִׁ֔ת שְׁנַ֖ת הַמַּעֲשֵׂ֑ר וְנָתַתָּ֣ה לַלֵּוִ֔י לַגֵּ֥ר
לַיָּת֖וֹם וְלָאַלְמָנָ֑ה וְאָכְל֣וּ בִשְׁעָרֶ֔יךָ וְשָׂבֵֽעוּ: יג וְאָמַרְתָּ֣
לִפְנֵ֔י יְהוָ֥ה אֱלֹהֶ֖יךָ בִּעַרְתִּי הַקֹּ֣דֶשׁ מִן־הַבַּ֑יִת וְגַם
נְתַתִּ֣יו לַלֵּוִ֔י וְלַגֵּ֥ר לַיָּת֖וֹם וְלָאַלְמָנָ֑ה כְּכָל־מִצְוָתְךָ֖
אֲשֶׁר צִוִּיתָ֣נִי לֹֽא־עָבַ֗רְתִּי מִמִּצְוֹתֶ֙יךָ֙ וְלֹ֣א שָׁכָ֔חְתִּי:
יד לֹֽא־אָכַ֥לְתִּי בְאֹנִ֖י מִמֶּ֑נּוּ וְלֹֽא־בִעַרְתִּי מִמֶּ֣נּוּ בְּטֻמֵּ֔א
וְלֹֽא־נָתַ֥תִּי מִמֶּ֖נּוּ לְמֵ֑ת שָׁמַ֣עְתִּי בְּקוֹל֙ יְהוָ֣ה אֱלֹהָ֔י
עָשִׂ֖יתִי כְּכֹ֥ל אֲשֶׁר־צִוִּיתָֽנִי: טו הַשְׁקִיפָה֙ מִמְּעוֹן֙ קָדְשְׁךָ֔
מִן־הַשָּׁמַ֖יִם וּבָרֵ֣ךְ אֶת־עַמְּךָ֗ אֶת־יִשְׂרָאֵ֔ל וְאֵת֙
הָאֲדָמָ֔ה אֲשֶׁר֙ נָתַ֣תָּה לָּ֔נוּ כַּאֲשֶׁ֥ר נִשְׁבַּ֖עְתָּ לַאֲבֹתֵ֑ינוּ
אֶ֥רֶץ זָבַ֖ת חָלָ֥ב וּדְבָֽשׁ: ס ע"כ במנחת שבת ובחול

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (תורת מנחם כט עמ' 142)

ח"י אֱלוּל - יום הֻלֶּדֶת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב וְאַדְמו"ר הַזָּקֵן

כְּ"ק מו"ח אַדְמו"ר גִּלָּה אֶת תַּאֲרִיךְ לֵידָתוֹ שֶׁל הַבַּעַל שֵׁם טוֹב בִּשְׁנַת תש"ג, וְעַד אָז לֹא הָיָה הַדָּבָר יָדוּעַ. וְהִנֵּה, לְגַבֵּי מַתַּן תּוֹרָה אָמְרוּ רַז"ל שֶׁ"רָאוּי הָיָה אָדָם הָרִאשׁוֹן שֶׁתִּנָּתֵן תּוֹרָה עַל יָדוֹ", אֲבָל "אֶת הַכֹּל עָשָׂה יָפֶה בְּעִתּוֹ", וְהַתּוֹרָה נִתְּנָה רַק לְאַחֲרֵי כ"ו דּוֹרוֹת. וְאַף בַּתּוֹרָה עַצְמָהּ כָּךְ: מִדּוֹר לְדוֹר מִתְגַּלִּים דְּבָרִים חֲדָשִׁים שֶׁלֹּא הָיוּ יְדוּעִים לִפְנֵי זֶה.

שלישי טז הַיּ֣וֹם הַזֶּ֔ה יְהוָ֥ה אֱלֹהֶ֖יךָ מְצַוְּךָ֑ לַעֲשׂ֣וֹת אֶת־
הַחֻקִּ֥ים הָאֵ֖לֶּה וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִ֑ים וְשָׁמַרְתָּ֣ וְעָשִׂיתָ֔
אוֹתָ֖ם בְּכָל־לְבָבְךָ֥ וּבְכָל־נַפְשֶֽׁךָ: יז אֶת־יְהוָ֖ה הֶאֱמַרְתָּ֣
הַיּ֑וֹם לִהְי֣וֹת לְךָ֔ לֵאלֹהִ֖ים וְלָלֶ֣כֶת בִּדְרָכָ֗יו וְלִשְׁמֹ֤ר
חֻקָּיו֙ וּמִצְוֹתָ֔יו וּמִשְׁפָּטָ֖יו וְלִשְׁמֹ֥עַ בְּקֹלֽוֹ: יח וַיהוָ֣ה
הֶאֱמִירְךָ֗ הַיּ֤וֹם לִהְי֙וֹת לוֹ֙ לְעַ֣ם סְגֻלָּ֔ה כַּאֲשֶׁ֥ר דִּבֶּר־לָ֖ךְ
וְלִשְׁמֹ֥ר כָּל־מִצְוֹתָֽיו: יט וּלְתִתְךָ֨ עֶלְיוֹן֜ עַ֗ל כָּל־הַגּוֹיִם֙
אֲשֶׁ֣ר עָשָׂ֔ה לִתְהִלָּ֥ה וּלְשֵׁ֖ם וּלְתִפְאָ֑רֶת וְלִהְיֹתְךָ֥ עַם־
קָד֖וֹשׁ לַיהוָ֥ה אֱלֹהֶ֖יךָ כַּאֲשֶׁ֥ר דִּבֵּֽר: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ח עמ' 27)

ח"י אֱלוּל - יום הֻלֶּדֶת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב וְאַדְמו"ר הַזָּקֵן

יִשְׂרָאֵל – תִּפְאֶרֶת, הַסְפִירָה הָעִקָּרִית שֶׁל ז"א, הַמְשָׁכַת אור מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה. שֵׁם – מַלְכוּת, זִכּוּךְ הַמַּטָּה וְהַעֲלָאָתוֹ מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה. טוֹב – אור, כַּכָּתוּב "וַיַּרְא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב". כַּאֲשֶׁר ז"א הוּא בַּעַל הַמַּלְכוּת, נִפְעֶלֶת הַעֲלָאַת הַמַּלְכוּת מִצַּד ז"א (לֹא מִצַּד הַמַּלְכוּת עַצְמָהּ), הַיְינוּ שֶׁגַּם בַּמַּלְכוּת יֶשְׁנָהּ מַעֲלַת הָאוֹר וְהַגִּלּוּי. וְהוּא יִחוּד שְׁנֵי הַקַּוִּין שֶׁל הַמְשָׁכָה וְהַעֲלָאָה שֶׁיִּתְחַדֵּשׁ לָעָתִיד לָבוֹא, "לֶיהֱוֵי כְּדֵין וּכְדֵין".

רביעי **כז** א וַיְצַ֤ו מֹשֶׁה֙ וְזִקְנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֔ל אֶת־הָעָ֖ם לֵאמֹ֑ר
שְׁמֹ֣ר אֶת־כָּל־הַמִּצְוָ֗ה אֲשֶׁ֤ר אָנֹכִי֙ מְצַוֶּ֣ה אֶתְכֶ֔ם
הַיּֽוֹם: ב וְהָיָ֕ה בַּיּ֥וֹם אֲשֶׁר־תַּעַבְרוּ֙ אֶת־הַיַּרְדֵּ֔ן אֶל־
הָאָ֖רֶץ אֲשֶׁר־יְהוָ֣ה אֱלֹהֶ֔יךָ נֹתֵ֥ן לָ֖ךְ וַהֲקֵמֹתָ֣ לְךָ֔ אֲבָנִ֥ים

גְּדֹלוֹת וְשַׂדְתָּ אֹתָם בַּשִּׂיד: ג וְכָתַבְתָּ עֲלֵיהֶן אֶת־כָּל־
דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּעָבְרֶךָ לְמַעַן אֲשֶׁר תָּבֹא
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ | נֹתֵן לְךָ אֶרֶץ זָבַת
חָלָב וּדְבַשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי־אֲבֹתֶיךָ לָךְ:
ד וְהָיָה בְּעָבְרְכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן תָּקִימוּ אֶת־הָאֲבָנִים
הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם בְּהַר עֵיבָל
וְשַׂדְתָּ אוֹתָם בַּשִּׂיד: ה וּבָנִיתָ שָּׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה
אֱלֹהֶיךָ מִזְבַּח אֲבָנִים לֹא־תָנִיף עֲלֵיהֶם בַּרְזֶל:
ו אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת־מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
וְהַעֲלִיתָ עָלָיו עוֹלֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ: ז וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים
וְאָכַלְתָּ שָּׁם וְשָׂמַחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ח וְכָתַבְתָּ
עַל־הָאֲבָנִים אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בַּאֵר
הֵיטֵב: ס ט וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֶל־כָּל־
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַסְכֵּת | וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה
נִהְיֵיתָ לְעָם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ: י וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ וְעָשִׂיתָ אֶת־מִצְוֹתָו וְאֶת־חֻקָּיו אֲשֶׁר אָנֹכִי
מְצַוְּךָ הַיּוֹם: ס

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לד עמ' 152)

ח"י אֱלוּל - יום הֻלֶּדֶת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב וְאַדְמו"ר הַזָּקֵן

הַבַּעַל שֵׁם טוֹב עוֹרֵר וְגִלָּה אֶת כֹּחַ הָאֱמוּנָה, כַּנִּרְאֶה מִכָּךְ שֶׁחִנּוּךְ תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן לוֹמַר 'אָמֵן יְהֵא שְׁמֵיהּ רַבָּא' וְכַדּוֹמֶה, וְכֵן הִשְׁתַּדֵּל שֶׁאִישׁ פָּשׁוּט יֹאמַר 'בָּרוּךְ הַשֵּׁם' וְכַדּוֹמֶה. וְאִלּוּ אַדְמו"ר הַזָּקֵן קָבַע שֶׁלֹּא דַּי בָּאֱמוּנָה בִּלְבַד, אֶלָּא כָּל אֶחָד חַיָּב לְהָבִין גְּדֻלּוּת ה' כְּפִי יְכָלְתּוֹ.

חמישי יא וַיְצַו מֹשֶׁה אֶת־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר:
יב אֵלֶּה יַעַמְדוּ לְבָרֵךְ אֶת־הָעָם עַל־הַר גְּרִזִּים
בְּעָבְרְכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן שִׁמְעוֹן וְלֵוִי וִיהוּדָה וְיִשָּׂשכָר
וְיוֹסֵף וּבִנְיָמִן: יג וְאֵלֶּה יַעַמְדוּ עַל־הַקְּלָלָה בְּהַר
עֵיבָל רְאוּבֵן גָּד וְאָשֵׁר וּזְבוּלֻן דָּן וְנַפְתָּלִי: יד וְעָנוּ
הַלְוִיִּם וְאָמְרוּ אֶל־כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל קוֹל רָם: ס
טו אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמַסֵּכָה תּוֹעֲבַת
יְהוָה מַעֲשֵׂה יְדֵי חָרָשׁ וְשָׂם בַּסָּתֶר וְעָנוּ כָל־הָעָם
וְאָמְרוּ אָמֵן: ס טז אָרוּר מַקְלֶה אָבִיו וְאִמּוֹ וְאָמַר
כָּל־הָעָם אָמֵן: ס יז אָרוּר מַסִּיג גְּבוּל רֵעֵהוּ וְאָמַר
כָּל־הָעָם אָמֵן: ס יח אָרוּר מַשְׁגֶּה עִוֵּר בַּדָּרֶךְ וְאָמַר
כָּל־הָעָם אָמֵן: ס יט אָרוּר מַטֶּה מִשְׁפַּט גֵּר־יָתוֹם
וְאַלְמָנָה וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: כ אָרוּר שֹׁכֵב עִם־
אֵשֶׁת אָבִיו כִּי גִלָּה כְּנַף אָבִיו וְאָמַר כָּל־הָעָם
אָמֵן: ס כא אָרוּר שֹׁכֵב עִם־כָּל־בְּהֵמָה וְאָמַר
כָּל־הָעָם אָמֵן: ס כב אָרוּר שֹׁכֵב עִם־אֲחֹתוֹ בַּת־
אָבִיו אוֹ בַת־אִמּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: ס כג אָרוּר
שֹׁכֵב עִם־חֹתְנָתוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: ס כד אָרוּר
מַכֵּה רֵעֵהוּ בַּסָּתֶר וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: ס כה אָרוּר
לֹקֵחַ שֹׁחַד לְהַכּוֹת נֶפֶשׁ דַּם נָקִי וְאָמַר כָּל־הָעָם
אָמֵן: ס כו אָרוּר אֲשֶׁר לֹא־יָקִים אֶת־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה־
הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: פ
כח א וְהָיָה אִם־שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ
הַיּוֹם וּנְתָנְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עֶלְיוֹן עַל כָּל־גּוֹיֵי הָאָרֶץ:
ב וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהִשִּׂיגֻךָ כִּי תִשְׁמַע
בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ג בָּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר וּבָרוּךְ אַתָּה
בַּשָּׂדֶה: ד בָּרוּךְ פְּרִי־בִטְנְךָ וּפְרִי אַדְמָתְךָ וּפְרִי
בְהֶמְתֶּךָ שְׁגַר אֲלָפֶיךָ וְעַשְׁתְּרוֹת צֹאנֶךָ: ה בָּרוּךְ
טַנְאֲךָ וּמִשְׁאַרְתֶּךָ: ו בָּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ וּבָרוּךְ אַתָּה
בְּצֵאתֶךָ:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ל עמ' 174)

ח"י אֱלוּל - יום הֻלֶּדֶת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב וְאַדְמו"ר הַזָּקֵן

הַבַּעַל שֵׁם טוֹב גִּלָּה חֲסִידוּת בְּאֹפֶן שֶׁל נְקוּדוֹת וּבְקִצּוּר, עַל דֶּרֶךְ לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה. אַדְמו"ר הַזָּקֵן בֵּאֵר חֲסִידוּת בְּהַרְחָבָה, בַּהֲבָנָה וְהַשָּׂגָה (חֲסִידוּת חַבַּ"ד). וּשְׁנֵי הָאוֹפַנִּים תְּלוּיִים בִּשְׁנֵי הַטְּעָמִים לְגִלּוּי פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה בַּדּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים דַּוְקָא. הִתְגַּבְּרוּת חֹשֶׁךְ הַגָּלוּת – מִצַּד זֶה דַּי בְּגִלּוּי בְּאֹפֶן שֶׁל נְקֻדּוֹת. הֲכָנָה לְבִיאַת הַמָּשִׁיחַ – מִצַּד זֶה יֵשׁ צֹרֶךְ בַּהֲבָנָה וְהַשָּׂגָה, שֶׁכֵּן לֶעָתִיד לָבֹא תִּהְיֶה הַשָּׂגָה גְּמוּרָה בִּידִיעַת ה'.

שישי ז יִתֵּן יְהוָה אֶת־אֹיְבֶיךָ הַקָּמִים עָלֶיךָ נִגָּפִים
לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד יֵצְאוּ אֵלֶיךָ וּבְשִׁבְעָה דְרָכִים
יָנוּסוּ לְפָנֶיךָ: ח יְצַו יְהוָה אִתְּךָ אֶת־הַבְּרָכָה
בַּאֲסָמֶיךָ וּבְכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ וּבֵרַכְךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר־
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: ט יְקִימְךָ יְהוָה לוֹ לְעַם קָדוֹשׁ
כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע־לָךְ כִּי תִשְׁמֹר אֶת־מִצְוֹת יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ וְהָלַכְתָּ בִּדְרָכָיו: י וְרָאוּ כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי
שֵׁם יְהוָה נִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ: יא וְהוֹתִרְךָ יְהוָה

לְטוֹבָה בִּפְרִי בִטְנְךָ וּבִפְרִי בְהֶמְתְּךָ וּבִפְרִי אַדְמָתֶךָ
עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֶיךָ לָתֶת לָךְ:
יב יִפְתַּח יְהוָה | לְךָ אֶת־אוֹצָרוֹ הַטּוֹב אֶת־הַשָּׁמַיִם
לָתֵת מְטַר־אַרְצְךָ בְּעִתּוֹ וּלְבָרֵךְ אֵת כָּל־מַעֲשֵׂה יָדֶךָ
וְהִלְוִיתָ גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלְוֶה: יג וּנְתָנְךָ יְהוָה
לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנָב וְהָיִיתָ רַק לְמַעְלָה וְלֹא תִהְיֶה
לְמַטָּה כִּי־תִשְׁמַע אֶל־מִצְוֹת | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר
אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת: יד וְלֹא תָסוּר
מִכָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם יָמִין
וּשְׂמֹאול לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים לְעָבְדָם: פ
טו וְהָיָה אִם־לֹא תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר
לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ
הַיּוֹם וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְהִשִּׂיגוּךָ:
טז אָרוּר אַתָּה בָּעִיר וְאָרוּר אַתָּה בַּשָּׂדֶה:
יז אָרוּר טַנְאֲךָ וּמִשְׁאַרְתֶּךָ: יח אָרוּר פְּרִי־בִטְנְךָ וּפְרִי
אַדְמָתֶךָ שְׁגַר אֲלָפֶיךָ וְעַשְׁתְּרֹת צֹאנֶךָ: יט אָרוּר
אַתָּה בְּבֹאֶךָ וְאָרוּר אַתָּה בְּצֵאתֶךָ: כ יְשַׁלַּח יְהוָה |
בְּךָ אֶת־הַמְּאֵרָה אֶת־הַמְּהוּמָה וְאֶת־הַמִּגְעָרֶת
בְּכָל־מִשְׁלַח יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַד הִשָּׁמְדְךָ וְעַד־
אֲבָדְךָ מַהֵר מִפְּנֵי רֹעַ מַעֲלָלֶיךָ אֲשֶׁר עֲזַבְתָּנִי:
כא יַדְבֵּק יְהוָה בְּךָ אֶת־הַדָּבֶר עַד כַּלֹּתוֹ אֹתְךָ מֵעַל
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־אַתָּה בָא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: כב יַכְּכָה
יְהוָה בַּשַּׁחֶפֶת וּבַקַּדַּחַת וּבַדַּלֶּקֶת וּבַחַרְחֻר וּבַחֶרֶב
וּבַשִּׁדָּפוֹן וּבְיֵרָקוֹן וּרְדָפוּךָ עַד אָבְדֶךָ: כג וְהָיוּ שָׁמֶיךָ
אֲשֶׁר עַל־רֹאשְׁךָ נְחֹשֶׁת וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר־תַּחְתֶּיךָ
בַּרְזֶל: כד יִתֵּן יְהוָה אֶת־מְטַר אַרְצְךָ אָבָק וְעָפָר
מִן־הַשָּׁמַיִם יֵרֵד עָלֶיךָ עַד הִשָּׁמְדֶךָ: כה יִתֶּנְךָ יְהוָה |
נִגָּף לִפְנֵי אֹיְבֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד תֵּצֵא אֵלָיו וּבְשִׁבְעָה
דְרָכִים תָּנוּס לְפָנָיו וְהָיִיתָ לְזַעֲוָה לְכֹל מַמְלְכוֹת
הָאָרֶץ: כו וְהָיְתָה נִבְלָתְךָ לְמַאֲכָל לְכָל־עוֹף הַשָּׁמַיִם
וּלְבֶהֱמַת הָאָרֶץ וְאֵין מַחֲרִיד: כז יַכְּכָה יְהוָה בְּשְׁחִין
מִצְרַיִם כתיב ובעפלים קרי וּבַטְּחֹרִים וּבַגָּרָב וּבֶחָרֶס
אֲשֶׁר לֹא־תוּכַל לְהֵרָפֵא: כח יַכְּכָה יְהוָה בְּשִׁגָּעוֹן
וּבְעִוָּרוֹן וּבְתִמְהוֹן לֵבָב: כט וְהָיִיתָ מְמַשֵּׁשׁ בַּצָּהֳרַיִם
כַּאֲשֶׁר יְמַשֵּׁשׁ הָעִוֵּר בָּאֲפֵלָה וְלֹא תַצְלִיחַ אֶת־
דְּרָכֶיךָ וְהָיִיתָ אַךְ עָשׁוּק וְגָזוּל כָּל־הַיָּמִים וְאֵין
מוֹשִׁיעַ: ל אִשָּׁה תְאָרֵשׂ וְאִישׁ אַחֵר כתיב ישגלנה
קרי יִשְׁכָּבֶנָּה בַּיִת תִּבְנֶה וְלֹא־תֵשֵׁב בּוֹ כֶּרֶם תִּטַּע
וְלֹא תְחַלְּלֶנּוּ: לא שׁוֹרְךָ טָבוּחַ לְעֵינֶיךָ וְלֹא תֹאכַל
מִמֶּנּוּ חֲמֹרְךָ גָּזוּל מִלְּפָנֶיךָ וְלֹא יָשׁוּב לָךְ צֹאנְךָ
נְתֻנוֹת לְאֹיְבֶיךָ וְאֵין לְךָ מוֹשִׁיעַ: לב בָּנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ
נְתֻנִים לְעַם אַחֵר וְעֵינֶיךָ רֹאוֹת וְכָלוֹת אֲלֵיהֶם
כָּל־הַיּוֹם וְאֵין לְאֵל יָדֶךָ: לג פְּרִי אַדְמָתְךָ וְכָל־יְגִיעֲךָ
יֹאכַל עַם אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ וְהָיִיתָ רַק עָשׁוּק וְרָצוּץ
כָּל־הַיָּמִים: לד וְהָיִיתָ מְשֻׁגָּע מִמַּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר
תִּרְאֶה: לה יַכְּכָה יְהוָה בִּשְׁחִין רָע עַל־הַבִּרְכַּיִם וְעַל־
הַשֹּׁקַיִם אֲשֶׁר לֹא־תוּכַל לְהֵרָפֵא מִכַּף רַגְלְךָ וְעַד
קָדְקֳדֶךָ: לו יוֹלֵךְ יְהוָה אֹתְךָ וְאֶת־מַלְכְּךָ אֲשֶׁר תָּקִים
עָלֶיךָ אֶל־גּוֹי אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ אַתָּה וַאֲבֹתֶיךָ וְעָבַדְתָּ
שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים עֵץ וָאָבֶן: לז וְהָיִיתָ לְשַׁמָּה לְמָשָׁל
וְלִשְׁנִינָה בְּכֹל הָעַמִּים אֲשֶׁר־יְנַהֲגֻךָ יְהוָה שָׁמָּה:
לח זֶרַע רַב תּוֹצִיא הַשָּׂדֶה וּמְעַט תֶּאֱסֹף כִּי יַחְסְלֶנּוּ
הָאַרְבֶּה: לט כְּרָמִים תִּטַּע וְעָבָדְתָּ וְיַיִן לֹא־תִשְׁתֶּה
וְלֹא תֶאֱגֹר כִּי תֹאכְלֶנּוּ הַתֹּלָעַת: מ זֵיתִים יִהְיוּ לְךָ
בְּכָל־גְּבוּלֶךָ וְשֶׁמֶן לֹא תָסוּךְ כִּי יִשַּׁל זֵיתֶךָ: מא בָּנִים
וּבָנוֹת תּוֹלִיד וְלֹא־יִהְיוּ לָךְ כִּי יֵלְכוּ בַּשֶּׁבִי: מב כָּל־
עֵצְךָ וּפְרִי אַדְמָתֶךָ יְיָרֵשׁ הַצְּלָצַל: מג הַגֵּר אֲשֶׁר
בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה עָלֶיךָ מַעְלָה מַעְלָה וְאַתָּה תֵרֵד
מַטָּה מָטָּה: מד הוּא יַלְוְךָ וְאַתָּה לֹא תַלְוֶנּוּ הוּא
יִהְיֶה לְרֹאשׁ וְאַתָּה תִּהְיֶה לְזָנָב: מה וּבָאוּ עָלֶיךָ
כָּל־הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וּרְדָפוּךָ וְהִשִּׂיגוּךָ עַד הִשָּׁמְדֶךָ
כִּי־לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו
וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר צִוָּךְ: מו וְהָיוּ בְךָ לְאוֹת וּלְמוֹפֵת
וּבְזַרְעֲךָ עַד־עוֹלָם: מז תַּחַת אֲשֶׁר לֹא־עָבַדְתָּ אֶת־
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב מֵרֹב כֹּל:
מח וְעָבַדְתָּ אֶת־אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר יְשַׁלְּחֶנּוּ יְהוָה בָּךְ בְּרָעָב
וּבְצָמָא וּבְעֵירֹם וּבְחֹסֶר כֹּל וְנָתַן עֹל בַּרְזֶל עַל־
צַוָּארֶךָ עַד הִשְׁמִידוֹ אֹתָךְ: מט יִשָּׂא יְהוָה עָלֶיךָ גּוֹי
מֵרָחוֹק מִקְצֵה הָאָרֶץ כַּאֲשֶׁר יִדְאֶה הַנָּשֶׁר גּוֹי אֲשֶׁר
לֹא־תִשְׁמַע לְשֹׁנוֹ: נ גּוֹי עַז פָּנִים אֲשֶׁר לֹא־יִשָּׂא פָנִים

לִזְקֵן וְנַעַר לֹא יָחֹן: נא וְאָכַל פְּרִי בְהֶמְתְּךָ וּפְרִי־
אַדְמָתְךָ עַד הִשָּׁמְדֶךָ אֲשֶׁר לֹא־יַשְׁאִיר לְךָ דָּגָן
תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר שְׁגַר אֲלָפֶיךָ וְעַשְׁתְּרֹת צֹאנֶךָ עַד
הַאֲבִידוֹ אֹתָךְ: נב וְהֵצַר לְךָ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ עַד רֶדֶת
חֹמֹתֶיךָ הַגְּבֹהֹת וְהַבְּצֻרוֹת אֲשֶׁר אַתָּה בֹטֵחַ בָּהֶן
בְּכָל־אַרְצֶךָ וְהֵצַר לְךָ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ בְּכָל־אַרְצְךָ אֲשֶׁר
נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ: נג וְאָכַלְתָּ פְרִי־בִטְנְךָ בְּשַׂר
בָּנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָצוֹר
וּבְמָצוֹק אֲשֶׁר־יָצִיק לְךָ אֹיְבֶךָ: נד הָאִישׁ הָרָךְ בְּךָ
וְהָעָנֹג מְאֹד תֵּרַע עֵינוֹ בְּאָחִיו וּבְאֵשֶׁת חֵיקוֹ וּבְיֶתֶר
בָּנָיו אֲשֶׁר יוֹתִיר: נה מִתֵּת | לְאַחַד מֵהֶם מִבְּשַׂר בָּנָיו
אֲשֶׁר יֹאכַל מִבְּלִי הִשְׁאִיר־לוֹ כֹּל בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק
אֲשֶׁר יָצִיק לְךָ אֹיְבֶךָ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ: נו הָרָכָה בְךָ
וְהָעֲנֻגָּה אֲשֶׁר לֹא־נִסְּתָה כַף־רַגְלָהּ הַצֵּג עַל־הָאָרֶץ
מֵהִתְעַנֹּג וּמֵרֹךְ תֵּרַע עֵינָהּ בְּאִישׁ חֵיקָהּ וּבִבְנָהּ
וּבִבְתָּהּ: נז וּבִשְׁלִיָּתָהּ הַיּוֹצֵאת | מִבֵּין רַגְלֶיהָ וּבְבָנֶיהָ
אֲשֶׁר תֵּלֵד כִּי־תֹאכְלֵם בְּחֹסֶר־כֹּל בַּסֵּתֶר בְּמָצוֹר
וּבְמָצוֹק אֲשֶׁר יָצִיק לְךָ אֹיְבֶךָ בִּשְׁעָרֶיךָ: נח אִם־לֹא
תִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת
הַכְּתֻבִים בַּסֵּפֶר הַזֶּה לְיִרְאָה אֶת־הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד
וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: נט וְהִפְלָא יְהוָה
אֶת־מַכֹּתְךָ וְאֵת מַכּוֹת זַרְעֶךָ מַכּוֹת גְּדֹלֹת וְנֶאֱמָנוֹת
וָחֳלָיִם רָעִים וְנֶאֱמָנִים: ס וְהֵשִׁיב בְּךָ אֵת כָּל־מַדְוֵה
מִצְרַיִם אֲשֶׁר יָגֹרְתָּ מִפְּנֵיהֶם וְדָבְקוּ בָּךְ: סא גַּם כָּל־
חֳלִי וְכָל־מַכָּה אֲשֶׁר לֹא כָתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת
יַעְלֵם יְהוָה עָלֶיךָ עַד הִשָּׁמְדֶךָ: סב וְנִשְׁאַרְתֶּם בִּמְתֵי
מְעָט תַּחַת אֲשֶׁר הֱיִיתֶם כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב
כִּי־לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: סג וְהָיָה כַּאֲשֶׁר־
שָׂשׂ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהֵיטִיב אֶתְכֶם וּלְהַרְבּוֹת אֶתְכֶם
כֵּן יָשִׂישׂ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהָאֲבִיד אֶתְכֶם וּלְהַשְׁמִיד
אֶתְכֶם וְנִסַּחְתֶּם מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־אַתָּה בָא־שָׁמָּה
לְרִשְׁתָּהּ: סד וְהֱפִיצְךָ יְהוָה בְּכָל־הָעַמִּים מִקְּצֵה
הָאָרֶץ וְעַד־קְצֵה הָאָרֶץ וְעָבַדְתָּ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ אַתָּה וַאֲבֹתֶיךָ עֵץ וָאָבֶן: סה וּבַגּוֹיִם
הָהֵם לֹא תַרְגִּיעַ וְלֹא־יִהְיֶה מָנוֹחַ לְכַף־רַגְלֶךָ וְנָתַן
יְהוָה לְךָ שָׁם לֵב רַגָּז וְכִלְיוֹן עֵינַיִם וְדַאֲבוֹן נָפֶשׁ:
סו וְהָיוּ חַיֶּיךָ תְּלֻאִים לְךָ מִנֶּגֶד וּפָחַדְתָּ לַיְלָה וְיוֹמָם
וְלֹא תַאֲמִין בְּחַיֶּיךָ: סז בַּבֹּקֶר תֹּאמַר מִי־יִתֵּן עֶרֶב
וּבָעֶרֶב תֹּאמַר מִי־יִתֵּן בֹּקֶר מִפַּחַד לְבָבְךָ אֲשֶׁר
תִּפְחָד וּמִמַּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה: סח וְהֶשִׁיבְךָ
יְהוָה | מִצְרַיִם בָּאֳנִיּוֹת בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי לְךָ
לֹא־תֹסִיף עוֹד לִרְאֹתָהּ וְהִתְמַכַּרְתֶּם שָׁם לְאֹיְבֶיךָ
לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת וְאֵין קֹנֶה: ס סט אֵלֶּה דִּבְרֵי
הַבְּרִית אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה לִכְרֹת אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מוֹאָב מִלְּבַד הַבְּרִית אֲשֶׁר־כָּרַת
אִתָּם בְּחֹרֵב: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ו עמ' 37)

ח"י אֱלוּל - יוֹם הֻלֶּדֶת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב וְאַדְמו"ר הַזָּקֵן

שְׁמוֹ הָרִאשׁוֹן שֶׁל אַדְמו"ר הַזָּקֵן, שְׁנִיאוֹר, רוֹמֵז לִשְׁנֵי אוֹר, וּכְפִי שֶׁאָמַר עָלָיו הַבַּעַל שֵׁם טוֹב בְּהִיוֹתוֹ בֶּן שָׁלֹשׁ שָׁנִים, שֶׁעָתִיד לְהָאִיר אֶת הָעוֹלָם בִּשְׁנֵי אוֹרוֹת, תּוֹרַת הַנִּגְלֶה וְתוֹרַת הַנִּסְתָּר. זֶהוּ גַּם הַכִּנּוּי שֶׁלּוֹ, בַּעַל הַתַּנְיָא וְהַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ – שְׁנֵי הָאוֹרוֹת. וְהַנִּגְלֶה וְהַנִּסְתָּר מְאֻחָדִים בְּתֵבָה אַחַת (שְׁנִיאוֹר), כִּי שְׁנֵיהֶם הִתְחַבְּרוּ אֶצְלוֹ לְדָבָר אֶחָד.

שביעי **כט** א וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר
אֲלֵהֶם אַתֶּם רְאִיתֶם אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה
לְעֵינֵיכֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפַרְעֹה וּלְכָל־עֲבָדָיו וּלְכָל־
אַרְצוֹ: ב הַמַּסֹּת הַגְּדֹלֹת אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ הָאֹתֹת
וְהַמֹּפְתִים הַגְּדֹלִים הָהֵם: ג וְלֹא נָתַן יְהוָה לָכֶם לֵב
לָדַעַת וְעֵינַיִם לִרְאוֹת וְאָזְנַיִם לִשְׁמֹעַ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
ד וָאוֹלִךְ אֶתְכֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר לֹא־בָלוּ
שַׂלְמֹתֵיכֶם מֵעֲלֵיכֶם וְנַעֲלְךָ לֹא־בָלְתָה מֵעַל רַגְלֶךָ:
ה לֶחֶם לֹא אֲכַלְתֶּם וְיַיִן וְשֵׁכָר לֹא שְׁתִיתֶם לְמַעַן
תֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ו וַתָּבֹאוּ אֶל־הַמָּקוֹם
הַזֶּה וַיֵּצֵא סִיחֹן מֶלֶךְ־חֶשְׁבּוֹן וְעוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן
לִקְרָאתֵנוּ לַמִּלְחָמָה וַנַּכֵּם: ז וַנִּקַּח אֶת־אַרְצָם וַנִּתְּנָהּ
לְנַחֲלָה לָרְאוּבֵנִי וְלַגָּדִי וְלַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְנַשִּׁי:
ח וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־דִּבְרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם
לְמַעַן תַּשְׂכִּילוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת א)

ח״י אֱלוּל - יוֹם הֻלֶּדֶת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב וְאַדְמוֹ״ר הַזָּקֵן

מְקוֹר הַשֵּׁם ׳שְׁנִיאוֹר׳ הוּא מִתִּינוֹק שֶׁהָיָה לוֹ סַבָּא בְּשֵׁם ׳אוֹרִי׳ וְסַבָּא בְּשֵׁם ׳מֵאִיר׳, וְנִקְרָא שְׁנִיאוֹר עַל שֵׁם שְׁנֵיהֶם. וְהִנֵּה, שְׁנִיאוֹר הוּא שְׁנֵי אוֹר. וְיֵשׁ לִרְמֹז: אוֹרִי – אוֹר שֶׁלִּי, הַיְינוּ נִגְלֶה. בְּלִמּוּד זֶה עֲלוּלָה הַתּוֹרָה לְהִשָּׁאֵר תּוֹרַת ה׳, שֶׁכֵּן הַלּוֹמֵד וְהַתּוֹרָה הֵם שְׁנֵי דְּבָרִים שׁוֹנִים. מֵאִיר – לַאֲחֵרִים, הַיְינוּ נִסְתָּר. לִמּוּד זֶה פּוֹעֵל שֶׁהַתּוֹרָה מְאִירָה בַּלּוֹמֵד, כָּךְ שֶׁהִיא הוֹפֶכֶת לִהְיוֹת תּוֹרָתוֹ, כִּי הוּא מִתְאַחֵד אִתָּהּ.

מפטיר ו וַתָּבֹאוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיֵּצֵא סִיחֹן מֶלֶךְ־חֶשְׁבּוֹן וְעוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן לִקְרָאתֵנוּ לַמִּלְחָמָה וַנַּכֵּם: ז וַנִּקַּח אֶת־אַרְצָם וַנִּתְּנָהּ לְנַחֲלָה לָרְאוּבֵנִי וְלַגָּדִי

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר. דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם. אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו״ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרת כי תבוא לקריאה בציבור ולשמו״ת בישעיה פרק ס

ס א קוּמִי אוֹרִי כִּי בָא אוֹרֵךְ וּכְבוֹד יְהוָה עָלַיִךְ זָרָח: ב כִּי־הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יְכַסֶּה־אֶרֶץ וַעֲרָפֶל לְאֻמִּים וְעָלַיִךְ יִזְרַח יְהוָה וּכְבוֹדוֹ עָלַיִךְ יֵרָאֶה: ג וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרֶךָ וּמְלָכִים לְנֹגַהּ זַרְחֵךְ: ד שְׂאִי סָבִיב עֵינַיִךְ וּרְאִי כֻּלָּם נִקְבְּצוּ בָּאוּ־לָךְ בָּנַיִךְ מֵרָחוֹק יָבֹאוּ וּבְנֹתַיִךְ עַל־צַד תֵּאָמַנָה:

וְלַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְנַשִּׁי: ח וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־דִּבְרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם לְמַעַן תַּשְׂכִּילוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~

ח״י אֱלוּל - יוֹם הֻלֶּדֶת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב וְאַדְמוֹ״ר הַזָּקֵן

הָרַבִּי הָרַשַׁ״בּ קָבַע שֶׁחַ״י אֱלוּל הוּא יוֹם טוֹב. חָסִיד אֶחָד מָצָא רֶמֶז לְכָךְ בַּפָּסוּק ״יוֹדוּ לַה׳ חַסְדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם״: רָאשֵׁי תֵּבוֹת - ח״י אֱלוּל. סוֹפֵי תֵּבוֹת – בְּגִימַטְרִיָּא יו״ם טו״ב (73). כְּשֶׁכָּתַב אֶת הָרֶמֶז לְרַבֵּנוּ, קִבֵּל אֶת הַמַּעֲנֶה הַבָּא: ״תּוֹדָה רַבָּה עַל הַבֵּאוּר הַיָּפֶה. וְעַיֵּן גְּמָרָא פְּסָחִים (קיח, א): הָנֵי כ״ו הוֹדוּ כְּנֶגֶד מִי, כְּנֶגֶד כ״ו דּוֹרוֹת שֶׁבָּרָא הַקָּבָּ״ה בְּעוֹלָמוֹ וְלֹא נָתַן לָהֶם תּוֹרָה וְזָן אוֹתָם בְּחַסְדּוֹ״.

קכ״ב פסוקים, לעברי״ו סימן.

ה אָז תִּרְאִי וְנָהַרְתְּ וּפָחַד וְרָחַב לְבָבֵךְ כִּי־יֵהָפֵךְ עָלַיִךְ הֲמוֹן יָם חֵיל גּוֹיִם יָבֹאוּ לָךְ: ו שִׁפְעַת
גְּמַלִּים תְּכַסֵּךְ בִּכְרֵי מִדְיָן וְעֵיפָה כֻּלָּם מִשְּׁבָא יָבֹאוּ זָהָב וּלְבוֹנָה יִשָּׂאוּ וּתְהִלּוֹת יְהוָה
יְבַשֵּׂרוּ: ז כָּל־צֹאן קֵדָר יִקָּבְצוּ לָךְ אֵילֵי נְבָיוֹת יְשָׁרְתוּנֵךְ יַעֲלוּ עַל־רָצוֹן מִזְבְּחִי וּבֵית תִּפְאַרְתִּי
אַפְאֵר: ח מִי־אֵלֶּה כָּעָב תְּעוּפֶינָה וְכַיּוֹנִים אֶל־אֲרֻבֹּתֵיהֶם: ט כִּי־לִי | אִיִּים יְקַוּוּ וָאֳנִיּוֹת
תַּרְשִׁישׁ בָּרִאשׁוֹנָה לְהָבִיא בָנַיִךְ מֵרָחוֹק כַּסְפָּם וּזְהָבָם אִתָּם לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהָיִךְ וְלִקְדוֹשׁ
יִשְׂרָאֵל כִּי פֵּאֲרָךְ: י וּבָנוּ בְנֵי־נֵכָר חֹמֹתַיִךְ וּמַלְכֵיהֶם יְשָׁרְתוּנֵךְ כִּי בְקִצְפִּי הִכִּיתִיךְ וּבְרִצוֹנִי
רִחַמְתִּיךְ: יא וּפִתְחוּ שְׁעָרַיִךְ תָּמִיד יוֹמָם וָלַיְלָה לֹא יִסָּגֵרוּ לְהָבִיא אֵלַיִךְ חֵיל גּוֹיִם וּמַלְכֵיהֶם
נְהוּגִים: יב כִּי־הַגּוֹי וְהַמַּמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא־יַעַבְדוּךְ יֹאבֵדוּ וְהַגּוֹיִם חָרֹב יֶחֳרָבוּ: יג כְּבוֹד הַלְּבָנוֹן
אֵלַיִךְ יָבוֹא בְּרוֹשׁ תִּדְהָר וּתְאַשּׁוּר יַחְדָּו לְפָאֵר מְקוֹם מִקְדָּשִׁי וּמְקוֹם רַגְלַי אֲכַבֵּד: יד וְהָלְכוּ
אֵלַיִךְ שְׁחוֹחַ בְּנֵי מְעַנַּיִךְ וְהִשְׁתַּחֲוּ עַל־כַּפּוֹת רַגְלַיִךְ כָּל־מְנַאֲצַיִךְ וְקָרְאוּ לָךְ עִיר יְהוָה צִיּוֹן
קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: טו תַּחַת הֱיוֹתֵךְ עֲזוּבָה וּשְׂנוּאָה וְאֵין עוֹבֵר וְשַׂמְתִּיךְ לִגְאוֹן עוֹלָם מְשׂוֹשׂ
דּוֹר וָדוֹר: טז וְיָנַקְתְּ חֲלֶב גּוֹיִם וְשֹׁד מְלָכִים תִּינָקִי וְיָדַעַתְּ כִּי־אֲנִי יְהוָה מוֹשִׁיעֵךְ וְגֹאֲלֵךְ
אֲבִיר יַעֲקֹב: יז תַּחַת הַנְּחֹשֶׁת אָבִיא זָהָב וְתַחַת הַבַּרְזֶל אָבִיא כֶסֶף וְתַחַת הָעֵצִים נְחֹשֶׁת
וְתַחַת הָאֲבָנִים בַּרְזֶל וְשַׂמְתִּי פְקֻדָּתֵךְ שָׁלוֹם וְנֹגְשַׂיִךְ צְדָקָה: יח לֹא־יִשָּׁמַע עוֹד חָמָס בְּאַרְצֵךְ
שֹׁד וָשֶׁבֶר בִּגְבוּלָיִךְ וְקָרָאת יְשׁוּעָה חֹמֹתַיִךְ וּשְׁעָרַיִךְ תְּהִלָּה: יט לֹא־יִהְיֶה־לָּךְ עוֹד הַשֶּׁמֶשׁ
לְאוֹר יוֹמָם וּלְנֹגַהּ הַיָּרֵחַ לֹא־יָאִיר לָךְ וְהָיָה־לָּךְ יְהוָה לְאוֹר עוֹלָם וֵאלֹהַיִךְ לְתִפְאַרְתֵּךְ:
כ לֹא־יָבוֹא עוֹד שִׁמְשֵׁךְ וִירֵחֵךְ לֹא יֵאָסֵף כִּי יְהוָה יִהְיֶה־לָּךְ לְאוֹר עוֹלָם וְשָׁלְמוּ יְמֵי אֶבְלֵךְ:
כא וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ נֵצֶר מַטָּעַי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהִתְפָּאֵר: כב הַקָּטֹן יִהְיֶה
לָאֶלֶף וְהַצָּעִיר לְגוֹי עָצוּם אֲנִי יְהוָה בְּעִתָּהּ אֲחִישֶׁנָּה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה
הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם, כִּי אֵל
מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמֵּחַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ.
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בִּמְהֵרָה
יָבוֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת

כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מָגֵן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ. יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

סוף זמן קידוש לבנה באה"ק:
ליל שלישי, י"ד אלול

המשך ביאור למס' חולין ליום חמישי עמ' א

שחיטה ראויה היא, ואף שכל שלא נזרק הדם אין השחיטה מתרת הבשר באכילה, אבל כשנזרק הדם והותר הבשר, חזרה השחיטה להיות שחיטה ראויה. ולכך אסור לשחוט את השני לאחר הזריקה באותו היום, ומפני זה אינו מתחייב כרת כששחטו בחוץ, לפי שאינו ראוי להתקבל בפנים. **וְהָכִי קָא אָמַר רַב הַמְנוּנָא, אֵין** חיוב **מַלְקוּת** משום **אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ נוֹהֵג בְּקָדָשִׁים** לדעת רבי שמעון. והטעם הוא, שכדי לחייב מלקות יש להתרות את החוטא שאם יעבור את העבירה ילקה, וכאן כֵּיוָן דְּכַמָּה דְּלֹא זָרִיק דָּם לֹא מִישְׁתְּרֵי בָּשָׂר באכילה, ועדיין שחיטה שאינה ראויה היא, ורק לאחר שיזרק הדם תיחשב השחיטה לשחיטה ראויה, לכך **בֵּעִידְּנָא דְּקָא שָׁחֵיט** – בזמן ששחט את השני, ההתראה שהתרו בו שאם ישחוט ילקה משום אותו ואת בנו, **הֲוַאי הַתְרָאַת סָפֵק,** שהרי אף אם ישחוט יש ספק בדבר אם ילקה או לא, שאם יזרק הדם ילקה ואם לא יזרק לא ילקה, **וְהַתְרָאַת סָפֵק לֹא שְׁמָהּ הַתְרָאָה.**

מבארת הגמרא: **וְאַזְדָּא רָבָא לְטַעְמֵיהּ** – ודבר זה שאמר רבא, שאין לוקים על אותו ואת בנו בקדשים משום התראת ספק, לשיטתו אמרו. **דְּאָמַר רָבָא, הֵיא** [–האם] **חוּלִּין וּבְנָהּ שְׁלָמִים,** לדעת רבי שמעון יש חילוק את מי שחט תחילה. אם **שָׁחַט** קודם את בהמת **הַחוּלִּין וְאַחַר כָּךְ** בו ביום **שָׁחַט** את בהמת **הַשְּׁלָמִים, פָּטוּר** הוא ממלקות של אותו ואת בנו, כיון שכל שלא נזרק הדם אינה שחיטה ראויה, וכשהתרו בו בשחיטת השלמים התראת ספק היא ואינה התראה. אבל אם מתחילה שחט את **הַשְּׁלָמִים** וזרק את דמו, **וְאַחַר כָּךְ** שחט את **הַחוּלִּין, חַיָּיב** על שחיטת השני משום אותו ואת בנו, ששחיטת הראשון שחיטה ראויה היא ואוסרת לשחוט את השני, וכשהתרו בו שלא לשחוט את השני, הרי זו התראת ודאי, שהרי בהמת חולין היא שאין בה זריקת דם, וכבר משעת שחיטתה שחיטה ראויה היא.

הגמרא מביאה דין נוסף של רבא, בענין השוחט אחד חולין ואחד קדשים לדעת רבי שמעון: **וְאָמַר רָבָא,** השוחט אותו ואת בנו, **וְהֵיא** [–האם] **חוּלִּין וּבְנָהּ עוֹלָה, לֹא מִיבַּעְיָא** – אין צריך לומר שאם הקדים **וְשָׁחַט** את **הַחוּלִּין וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט** את **הָעוֹלָה, דְּוַדַּאי פָּטוּר** הוא, משום ששחיטת השני שחיטה שאינה ראויה היא כל שלא נזרק הדם, והתראת ספק היא ואינה התראה,

---

המשך ביאור למס' חולין ליום חמישי עמ' ב

של עונש חמור, הרי הוא פוטר מהעונש הקל.

ממשיכה הגמרא לבאר את הצורך בשני המחלוקות: **וְאִי אִיתְּמַר בְּהָא** – ואם היו נחלקים רק בנידון ממון ומיתה או ממון ומלקות, ולא היו נחלקים במשנתינו במלקות ומיתה, היה אפשר לומר שרק **בְּהָא** – בממון ומיתה או מלקות **קָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן** שמתחייב ממון אם אינו מת ואינו לוקה, מפני שזה חיוב בממונו וזה בגופו, ושניהם מוטלים על האדם, וכשלא התרו בו ואינו נענש בעונש שבגופו, קיים ועומד העונש שבממונו. **אֲבָל בְּהָא** – במלקות ומיתה ששניהם עונשים בגופו, **אֵימָא מוֹדֵי לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ** שאין מטילים כלל את שניהם על האדם, וכיון שיש צד מיתה פקע חיוב המלקות גם באופן שאינו מת. לכך נחלקו גם במלקות ומיתה, ללמדינו שלרבי יוחנן גם באופן זה הרי הוא לוקה אם אינו מת, לפי שלדעתו העונש החמור פוטר מהקל אך ורק אם הוא נענש בפועל בעונש החמור. מסיימת הגמרא: **צְרִיכָא** – אכן הוצרכו לחלוק בשני הנידונים.

התבאר במשנה, שהשוחט פרת חטאת הרי זו שחיטה שאינה ראויה, ומחמת כן סובר רבי שמעון שאין חייבים עליה משום אותו ואת בנו. הגמרא דנה האם אכן אין זו שחיטה ראויה. מקשה הגמרא: **וּפָרַת חַטָּאת** – האם שחיטת פרה אדומה **שֶׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה** לאכילה **הִיא, וְהָתַנְיָא** – והרי שנינו בברייתא לענין טומאת בשר פרה אדומה אחר שחיטתה, שאף שסובר רבי שמעון (בכורות ט:) שאיסורי הנאה כשור הנסקל ופטר חמור אינם מקבלים טומאה כשאר אוכלין, כיון שאינם ראויים לאכילה, ונאמר בטומאת אוכלין (ויקרא יא לד) 'מִכָּל הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל' ומזה לומד רבי שמעון שרק אוכל שאפשר להאכילו לאחרים חשוב אוכל לענין טומאה. בכל זאת נאמר בברייתא, **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, פָּרָה** אדומה שנשחטה, אף שאסורה היא בהנאה, **מְטַמְּאָה** – נטמאת היא **בְּטוּמְאַת אוֹכְלִין** לטמא אחרים, שאם נגע שרץ בבשרה, וחזר בשרה ונגע באוכלין, נטמאו. והטעם הוא, **הוֹאִיל** ולאחר שנשחטה קודם שנשרפה **הָיְתָה לָהּ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר** – זמן שהיתה ראויה לאכילה אף לעצמו.

קסו

לוח זמנים לשבוע פרשת כי תבוא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ק)	6:19	6:23	8:54	8:55	9:26	9:27	10:30	10:30	18:55	18:48	19:19	19:11	18:29	19:21
חיפה (ק)	6:17	6:21	8:53	8:54	9:25	9:26	10:29	10:29	18:56	18:47	19:20	19:12	18:19	19:21
ירושלים (ק)	6:15	6:19	8:52	8:53	9:23	9:24	10:27	10:27	18:56	18:48	19:20	19:12	18:09	19:19
תל אביב (ק)	6:20	6:23	8:54	8:55	9:27	9:27	10:30	10:30	18:55	18:47	19:19	19:11	18:28	19:21
אוסטריה וינה (ק)	6:21	6:30	9:02	9:05	9:34	9:37	10:40	10:41	19:20	19:08	19:50	19:37	18:52	19:50
אוסטרליה מלבורן (ח)	6:25	6:15	8:47	8:41	9:19	9:13	10:18	10:14	18:10	18:15	18:35	18:40	17:57	18:51
אוקראינה אודסה (ק)	6:27	6:34	9:05	9:08	9:38	9:41	10:43	10:44	19:20	19:08	19:49	19:37	18:52	19:41
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	6:07	6:16	8:47	8:51	9:20	9:23	10:25	10:26	19:05	18:52	19:35	19:22	18:36	19:26
אוק. ז'יטומיר (ק)	6:32	6:41	9:12	9:16	9:45	9:48	10:50	10:52	19:31	19:18	20:02	19:48	19:02	19:52
אוקראינה קייב (ק)	6:23	6:33	9:05	9:08	9:37	9:40	10:42	10:44	19:25	19:11	19:56	19:42	18:56	19:46
אוקראינה דונייצק (ק)	5:56	6:04	8:37	8:40	9:09	9:12	10:14	10:15	18:54	18:41	19:24	19:11	18:26	19:15
איטליה מילאנו (ק)	6:53	7:00	9:32	9:35	10:04	10:07	11:09	11:10	19:46	19:34	20:14	20:03	19:18	20:16
אקוואדור קיטו (ח)	6:00	5:58	8:33	8:31	9:03	9:01	10:06	10:04	18:21	18:19	18:42	18:40	18:01	18:44
ארגנטינה ב. איירס (ח)	6:57	6:48	9:19	9:14	9:52	9:46	10:51	10:47	18:44	18:48	19:09	19:13	18:29	19:23
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	7:48	7:38	10:12	10:06	10:43	10:37	11:43	11:38	19:36	19:42	20:03	20:08	19:23	20:12
ארה"ב בולטימור (ק)	6:41	6:47	9:17	9:19	9:50	9:52	10:54	10:55	19:24	19:14	19:50	19:40	18:58	19:44
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	6:29	6:35	9:07	9:08	9:39	9:40	10:43	10:44	19:16	19:06	19:42	19:32	18:49	19:43
ארה"ב ג'רסי (ק)	6:30	6:36	9:07	9:09	9:39	9:41	10:43	10:44	19:15	19:05	19:42	19:31	18:49	19:43
ארה"ב דטרויט (ק)	7:04	7:10	9:42	9:44	10:14	10:16	11:19	11:20	19:53	19:42	20:20	20:10	19:26	20:21
ארה"ב היוסטן (ק)	7:01	7:04	9:35	9:35	10:07	10:08	11:11	11:10	19:35	19:27	19:58	19:51	19:10	20:00
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	6:29	6:34	9:05	9:06	9:37	9:38	10:41	10:41	19:09	19:01	19:34	19:25	18:44	19:34
ארה"ב מיאמי (ק)	7:03	7:05	9:35	9:35	10:08	10:08	11:11	11:10	19:32	19:25	19:55	19:48	19:08	19:57
ארה"ב ניו הייבן (ק)	6:26	6:32	9:02	9:04	9:35	9:37	10:39	10:40	19:10	19:00	19:37	19:26	18:44	19:39
ארה"ב שיקאגו (ק)	6:22	6:28	9:01	9:03	9:32	9:34	10:37	10:38	19:12	19:01	19:39	19:28	18:45	19:38
בוליביה לה פאס (ח)	6:22	6:17	8:55	8:51	9:24	9:20	10:26	10:23	18:37	18:37	18:58	18:59	18:19	19:03
בלגיה אנטוורפן (ק)	7:08	7:18	9:49	9:52	10:21	10:25	11:27	11:29	20:09	19:55	20:40	20:26	19:39	20:43
בלגיה בריסל (ק)	7:08	7:17	9:49	9:53	10:21	10:25	11:27	11:29	20:10	19:56	20:41	20:27	19:40	20:42
בלרוס ליובאוויטש (ק)	6:17	6:28	9:00	9:05	9:32	9:37	10:39	10:41	19:27	19:12	20:02	19:46	18:57	19:50
ברזיל ס. פאולו (ח)	6:03	5:57	8:30	8:26	9:01	8:57	10:02	9:58	18:04	18:05	18:26	18:28	17:47	18:34
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	5:49	5:43	8:16	8:12	8:47	8:43	9:48	9:45	17:50	17:52	18:13	18:14	17:34	18:21
בריטניה לונדון (ק)	6:24	6:34	9:07	9:10	9:38	9:42	10:44	10:46	19:29	19:15	20:00	19:46	18:59	20:01
בריטניה מנצ'סטר (ק)	6:31	6:42	9:14	9:18	9:46	9:50	10:52	10:55	19:39	19:24	20:12	19:57	19:08	20:13
גרמניה ברלין (ק)	6:30	6:40	9:12	9:16	9:44	9:48	10:50	10:52	19:35	19:21	20:07	19:53	19:05	19:57
גרמניה פרנקפורט (ק)	6:50	6:59	9:32	9:36	10:04	10:07	11:10	11:11	19:53	19:40	20:24	20:10	19:24	20:14
דרום אפריקה יוהנסבורג (ח)	6:03	5:57	8:32	8:27	9:02	8:58	10:03	9:59	18:06	18:08	18:29	18:31	17:50	18:35
הודו בומביי (ח)	6:23	6:24	8:55	8:54	9:27	9:27	10:30	10:29	18:47	18:42	19:09	19:04	18:25	19:08
הודו פונה (ח)	6:18	6:19	8:51	8:50	9:23	9:22	10:25	10:24	18:44	18:39	19:06	19:01	18:22	19:05
הונגריה בודפשט (ק)	6:12	6:20	8:52	8:55	9:24	9:27	10:29	10:31	19:08	18:56	19:37	19:25	18:40	19:29
טורקיה איסטנבול (ק)	6:37	6:43	9:15	9:16	9:47	9:49	10:51	10:52	19:23	19:13	19:50	19:40	18:57	19:44
יוון אתונה (ק)	7:00	7:05	9:36	9:38	10:09	10:10	11:13	11:13	19:43	19:33	20:08	19:59	19:17	20:03

לוח זמנים לשבוע פרשת כי תבוא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
מולדובה קישינב (ק)	6:34	6:42	9:13	9:16	9:46	9:48	10:51	10:52	19:27	19:15	19:57	19:44	18:59	19:48
מקסיקו מ. סיטי (ק)	7:16	7:17	9:52	9:52	10:22	10:22	11:26	11:25	19:50	19:45	20:12	20:07	19:28	20:11
ניו זילנד קרייסטצ'רצ' (ח)	6:39	6:28	8:58	8:51	9:31	9:24	10:29	10:24	18:15	18:21	18:42	18:49	18:03	18:53
נפאל קטמנדו (ח)	5:41	5:44	8:18	8:18	8:49	8:49	9:53	9:52	18:20	18:13	18:43	18:36	17:56	18:40
סינגפור סינגפור (ח)	6:55	6:53	9:24	9:22	9:56	9:54	10:58	10:56	19:07	19:05	19:28	19:26	18:47	19:30
פולין ורשא (ק)	5:59	6:09	8:42	8:46	9:13	9:17	10:20	10:22	19:05	18:51	19:38	19:23	18:35	19:27
פרו לימה (ח)	6:03	5:59	8:29	8:26	9:02	8:59	10:03	10:00	18:06	18:06	18:28	18:28	17:48	18:32
צרפת ליאון (ק)	7:10	7:17	9:49	9:52	10:21	10:24	11:26	11:28	20:04	19:52	20:33	20:21	19:36	20:33
צרפת פריז (ק)	7:17	7:26	9:58	10:01	10:30	10:33	11:36	11:37	20:16	20:04	20:47	20:34	19:48	20:47
קולומביה בוגוטה (ח)	5:41	5:39	8:15	8:13	8:45	8:43	9:48	9:46	18:05	18:02	18:26	18:23	17:45	18:27
קנדה טורונטו (ק)	6:48	6:55	9:27	9:29	9:59	10:01	11:04	11:05	19:39	19:28	20:07	19:56	19:12	20:07
קנדה מונטריאול (ק)	6:24	6:31	9:03	9:06	9:35	9:38	10:40	10:41	19:17	19:05	19:45	19:33	18:49	19:46
קפריסין לרנקה (ק)	6:24	6:28	8:58	8:59	9:31	9:32	10:35	10:35	19:00	18:51	19:25	19:16	18:35	19:20
רוסיה מוסקבה (ק)	6:47	6:59	9:33	9:38	10:04	10:09	11:11	11:14	20:04	19:48	20:39	20:22	19:32	20:39
רוסיה רוסטוב נא דונו (ק)	6:50	6:58	9:29	9:32	10:02	10:05	11:07	11:08	19:45	19:32	20:14	20:02	19:17	20:06
שוייץ ציריך (ק)	6:53	7:01	9:34	9:37	10:05	10:08	11:11	11:12	19:51	19:39	20:21	20:08	19:23	20:21
תאילנד בנגקוק (ח)	6:04	6:04	8:35	8:34	9:07	9:06	10:10	10:08	18:25	18:21	18:47	18:42	18:03	18:46

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי', ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר. תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם! משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח – התוועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לִמְחוֹז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וּלְשִׂמְחָה וּלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכַּף כָּל־אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל־פּוּרְעָנִיּוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לָעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתִתְּנֵנִי לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־רוֹאֵינוּ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסָדִים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל־פֶּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שי׳ **הלוי** בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי׳ ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי׳ הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא״ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב״ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 :פקס www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00286
11/09/2011

P.P.
שולם
1949
תל אביב